NAZIONALE
BIBLIOTECA VITT. EMANUELE
12
1 K
18

12- 7- F. 1

PRIMA PARS
DE NATVRA STIRPIVM LIBRI TRES, IOANNE RVELLIO AVTHORE, MEDICO HAC ÆTATE LONGE CLARISSIMO,

*Cum Indice omnium uniuerſi operis obſerua-
tione dignorum copiſiſſimo.*

Venetijs apud Ioan. Baptiſtam Pederzanum.
ANNO M D XXXVIII.

CHRISTIANISSIMO

GALLIARVM REGI FRANCISCO, HVIVS NOMINIS PRIMO, IOANNES RVELLIVS MEDICVS S. D.

DE NATVRA STIRPIVM *opus, Chriſtianiſſime ſimul & Inuictiſſime Rex* FRACISCE, *iamdiu liberalibus auſpicijs tuis ſuſceptum, eiſdem bene fauentibus, nuper ad umbilicum perduxi: ueteremq; ſequutus authorum morem, tuæ nunc ſereniſſimæ maieſtati nuncupo. Quando ea ſemper literarum dignitas fuit, ea excellentia, ea denique authoritas, ut eas ſibi naſci, apud ſe foueri, ſibiq; dicari, principes & honeſtum & glorioſum putarent: quanto tu magis mira rerum celebrium captus uoluptate, qui ſtatim à grauioribus illis laboribus, imperij tui functionibus, & curis reſpirans quicquid ſuccisiui nanciſceris otij, id totum auſcultandis inſignium ſcriptorum lucubrationibus nauiter impendis: eaſq; poſtea tam præſenti memoria recitas, tam culto ſermone perornas, ut quæ loqueris omnia, multa locupletiora: multoq; meliora reddas, merum ſal, meram ſapientiam. Quare citra ſuſpicionem captatæ gratiæ, illud teſtari licet, te uenuſtatis et elegantiæ plurimum literis addere: te diſciplinas omneis ſic excolere, & honeſtare, ut eæ non minus tibi quàm ſcriptoribus ipſis debeant: quòd & ipſe quoque in tuo ſcribendi genere, & Gallica facundia, paria cum illis facias, & non raro uincas: atq; ut illorum monumenta uiuant, uigeant, legantur, unus inter principes efficis. Ideo unum te regem nouit orbis, maximo rerum uſu præditum, incomparabili pruden*

tia, illuſtri gloria, felicitate incredibili, admirabili facundia, promptiſſimo ingenio, caſtiſſima eloquutione pollere. Neq; *ullæ unquam maxime inſignes animi dotes, in ullis ullius æui principibus, uel ſingulæ extiterunt, quæ non confertim omnes in te clarius eluceant, propagentur, excellant.* Quo *factum auditur, ut æternos in hominibus titulos iam tibi pepereris, pietatis erga ſubditos, parentis omnium, ornatoris ſtudioſorum, cunctarumq; artium bonarum: præterea magnitudinis, prudentiæ, humanitatis.* Quos *titulos, & cætera illa ſumma naturæ dona, cunctis quidem ut mirari licet, æmulari uero non item.* Ob *huiuſmodi igitur præſtantiam tuam ſatis feliciter agi cum hiſce commentarijs meis exiſtimaui, ſi eos in tuam clientelam de me abſente, utcunq; licet, uenerabundo, tanquam præſente ſuſceperis.* Ita *nimirum commendatos ſatis ac probatos intelligent ſe eſſe, ubi iudicio tuo, longe quidem acerrimo, non diſpliceurint.* At *quoniam materia quam tracto, multis olim ſeculis intentata iacuit, pronior ad ueniam uia relinquetur mihi, in tanto rerum diſcrimine uacillanti, et interdum, ſi ita contingat, humana caligine cæcutienti.* Neq; *enim quiuis ſemper rem propoſitam acu tetigerit, ut in prouerbio eſt: nec ſemper feriet quodcunq; minabitur arcus.* Siquidem & Theophraſtus, & *cunctis à* Galeno *prælatus* Dioſcorides *in re herbaria, nec non apud nos* Plinius, *tam diuerſi plerunq; abeunt, ut in gratiam nulla orationis perſuaſione reuocari queant.* Et, *me hercle, nonunquam in herbulæ cuiuſdam facie repræſentanda, notas tam uariè deliniant, ut quiduis aliud potius quàm ſtirpem ipſam demonſtrare uideantur: aut certè eandem, multiplici prorſus effigie: quæ an talis uſquam eſſe poſſit, plerique omnes dubitant.* Quare *me tantorum impulit uirorum diſſidium, per uaſtas ire regionum multarum ſolitudines inuia montium iuga peragrare, lacus inacceſſos luſtrare, abditas terræ fibras ſcrutari, hiantes uallium ſequi ſpecus, uel cum corpuſculi huius periculo præcipitia nonnunquam tentare, ut inſpectu etiam, nedum cognitione, res ipſas comprehenderem, de quibus eram ſcriptu*

rus. Nec minus laborioſa fuit in euoluendis authoribus cura & ſedulitas, præſertim Theophraſto: in quo notas ſtirpium, ſparſim uarijs in locis, membratimq́; uſq; eo diſtractas licet intueri, ut nuſquam gentium tota una ſtirps eſſe uideri poſſit. Has tamen omneis colligere oportuit, & ut in unum coaleſcerent corpus, ad ſeſe reuocare. Itaq; frutices non paucos, uario & informi rerum commiſtu conflatos, reſumptis undecunq; licuit partibus, repræſentaui: et uelut coloribus redditis cuiq;, ut magis cognobiles eſſent, effeci. Tum, quod longè difficillimum fuit, poſt plantarum picturas, conſentientibus deliniamentis ſingulis, res ipſas cum ſuis dotibus uelut ob oculos poſui. Mox quod nomen Gallicum quæq; ſtirpium ſibi adoptaſſet, docere conatus ſum: nempe quo nomenclationis auſpicio officinæ tuæ Galliæ potiantur, quàm multa rectè, quàm plura ſecus, et perperam uocent: tum quibus omnia propriè uocabulis deſignare debeant. Sine quibus certè uocibus, etſi ſuis numeris ad unguem depingantur, haud tamen probè intellectum fuerit, in tanta præſertim gentilitate, quæ efficta, & ſuis ornamentis illuſtrata nobis fuiſſe exiſtimetur quæuis plantula. Cuiuſcunq; enim demonſtrandæ rei quid, & qualis ipſa ſit, ratio una hæc ſemper mihi uiſa eſt, & tanquam methodus certiſſima. Quam ſi olim uiri arte & ingenio celebres, qui ſuperioris ſeculi diſcuſſa caligine, exutaq́; prorſus barbarie, ſe ad Gręcos Latinoſq́; ſcriptores claſſicos receperunt, bene aſſequuti fuiſſent, uel ut parcius dicam, tantum ſequuti, melius labori noſtro conſuluiſſent, cum alioqui multa præclarè in alijs diſciplinis repererint, de noſtris quoq; non male merentes. Sed forſitan à medicorum natione id auxilij expectabatur, quòd ipſorum propria, & quodam modo ſua præceptio eſſe uideretur: quanquam nec ipſi ſapientiæ affectatores, quos Græcia primum philoſophos nuncupauit, id muneris, ut alienum à ſe reiecerunt, quin ex eo potius ſtudio gloriam ſibi non mediocrem aucupati ſunt. Præq́; his multo etiam magis illi ipſi reges: quibus, cum aliquando etiam rebus præclarè geſtis claruiſſent, neglecto interim regij faſtigij honore, ſtudium fuit, locis

*quæ ſuprà dixi perluſtratis,herbas quærere generi humano perutiles:mox inuentas poſteritati tradere,nonnunquam etiam ut illas ſibi aſſererent,non ſegnius quàm pro imperio tuendo decertare:cœu non maiore poſſent alio mortalitatem beneficio demereri,quàm quod perpetuum fore arbitrabantur.*Hoc *itaq; uelut gloriæ authoramento,nominatiſſimi uiuunt etiam hodie grata hominum memoria:alioqui peritura cum ipſis ſimul atq; è uiuis exceſſiſſent,niſi ſua ipſorum nomina plantis indita reliquiſſent,quæ æterno memorabuntur æuo,quandiu ſcilicet tellus fida & optima rerum parens lyſimachias gignet,eupatoria,gentianam,clymenum,polemoniam,& cætera id genus nomen à regibus habentia.*Quid,*nonne* Iuba,*qui utriq;* Mauritaniæ *primus imperauit,ſtudiorum claritate memorabilior etiam quàm regno,eo præcipuè famam aſſequutus eſt æternam,quod herbam euphorbiam nomine,ab inuentore medico ſuo appellatam,miris laudibus celebrarit,priuatim ei dicato uolumine?* Quanto *magis ipſe tu,refricata iuſſu tuo tot ſtirpium,tamq; uariarum notitia,gloriam referes immortalem?*Taceo Philometora, Attalum, Hieronem. Archelaum, re*ges,qui hac de re ſcribentes græcè,perpetuum nomen ſibi conciliarũt.* Enimuero *quia inter* Europæ *nationes,*Galliæ *tuæ omnigenum ſtirpium copia abundant,& ubiq; locorum ſcatent illis,ſua ferè omnibus nomina indidere: partim quidem à græcis, partim uero à latinis detorta,partim à ſe ſumpta:adeò ut quicquid ſatu blanditur, & cibo ſolicitat,& quadrupedum pabulo inuitat,aut medico placet effectu,*Gallica *nomenclatione dici poſſit:uulgus tuum,*Illuſtriſſime Princeps,*in recenſendis patrijs & uernaculis nominibus,ſequi & imitari ſæpiuſcule collibuit.* Ad *materiarios itaq; fabros,ad olitores,ad agricolas,uinitores,ad ruſticam turbam frequenter de nomenclaturis retuli,& de illis ſumpſi etiam quæ propoſitæ rei congruerent: ſperans hoc ſanè modo,documentum tradere cæterarum nationum ac populorum peritis,eadem inquirendi à ſuis,& in linguam hanc latinam transfundendi,quæ optima iudicauerint.* Nam *ſua illa à nobis*

doceri qui ſe paterentur? Boni igitur conſulas Princeps maxime, quòd ſparſim tradita ueteribus, uelut in compendium digeſſi, eorum obſcuritates non raro illuſtrans, & plurima abſtruſa in lucem ædens. Quorum ueterum ſcriptorum doctrinam & eruditionem tantum abeſt ut inſecter, ut etiam ſatis mirari non poſſim, neq; ſatis uenerari: qui nos ad interpollandam ſtirpium naturam ſuis monumentis non inuitauerunt modo, ſed uſque eò etiam iuuerunt, ut illis penè, totum acceptum ſit referendum, præſertim quod ad cultum, picturas & uires pertinet. Porrò autem uulgatiſſimas in tanta notitia repræſentandas, omnibus'que cognitas ſcrupuloſius indicandas cenſui, nonnihil immutante longa annorum ſerie, negligentiaq; omnia confundente, inuertente ac penitus abolente. Præterea multas à priore illo ſeculo per poſteros monumentis literarum creditas, quæ cum priſcis illis de principatu & uiribus certarent, ne quid hiſtoriæ deeſſet, depinximus. Cumq; res ipſa diligentiam orationis non poſtularet, quin illos eloquentiæ floſculos nitoresq; detrectans, ſe ornari minime pateretur, doceri tantum contenta: ſine ullo uerborum fuco, ſine ullis dictionis lenocinijs, nudè & ſimpliciter hiſtoriam aperui, parum anxius quàm eleganter, modo uerè ac fideliter diſſererem. Cæterum ne ſcripta noſtra apud cenſores naſutulos male audirent, & nomen meum ſugillationis contagio pollueretur, uel animi ingrati ſuſpicione, ſi ſine teſtimonijs ſemper agerem, authores laudaui ex quibus aliqua decerpſi, commune cum illis naturæ opus ac ſtudium interpretatus. Etſi non ubique ſemper, ne tot locis nomina repetita faſtidium parerent: at alicubi tamen id à me factum eſt, quoties uidelicet, aut res controuerſa fuit, aut digna uiſa, quæ ſuo authori referretur accepta. Verum in toto opere ſumma uotorum mihi fuit, uetuſtatem recentiore politura concinnare: poſteritatem priſcorum maieſtate auguſtiorem, inſtructioremq; reddere. ne hæc ſine authoritate, nouitatis contemptu uileſceret: illa citra ſplendorem obſcuritatis ſitu exoleſceret. Sed iam ſatis præcox opus, ne diutius latitet,

ne mihi decoxiſſe uideatur, publicam per te accipiat, Chriſtianiſſime Rex FRANCISCE. *Vale. Pariſijs, quarto Idus Iunij, Anno milleſimo quingenteſimo trigeſimo ſexto.*

TRIVM DE NATVRA STIRPIVM LIBRORVM, CAPITVM INDEX: CVIVS PRIOR NVMERVS CAPVT, POSTERIOR PAGINAM INDICAT.

QVÆ INSVNT PRIMO LIBRO.

De arbore, herba frutice, Cap. 1. car. 1
De partium habitu 2.3
De partium officijs, nutricatu & humore 3.20
De carne, neruis, venis 4.24
De radicibus arborum, fruticum herbarum 5.26
De caulibus herbarum 6.34
De ramis & cortice 7.41
De foliorum inter ſe diſcriminibus 8.44
De ſimilitudine foliorum inter ſe 9.57
De conceptu, germinatione, & floribus arborum herbarumque 10.61
De fructibus & ſeminijs 11.70
De hortenſium ſemente, & quo tẽpore ſata naſcantur 12.82
Arborum herbarum, fruticumq; genitalis ſitus 13.93
De coronarijs & vſu coronarum 14.99

Mutationis exempla, quæ maleficio proficiant. 106
De morbis ſatorum & remedijs 15.106
De menſuris quibus longitudines herbarum dimetimur: item rationibus ponderum 16.109
De colorum varietate 17.115
De odoribus & ſaporib⁹ 18.126
De inſitione 19.141
De ſtirpium nomenclaturis 20.149
Ratio medicaminum & vires 21.194.
Concordiæ & diſcordiæ naturales rerum 22.204
Caſia 23. 211
Caſia fiſtularis ſeu nigra 24.213
Cinamomum 25.216
De Caphura & Santalis 26.219
Moſcos & Ambarum 27.221
Moſcocaryon & caryon indicum 28.209
Arnabo, Zadura 29.228
Carpeſiũ, Caryophyllon 30.229
Amomum 31.231
Coſtum 32.232
Iuncus odoratus 33.234
Calamus odoratus 34.235
Balſamum 35.236
Agalochum 36.241
Anacardiũ. Onogloſſum 37.242
Aſpalathus 38.243
Succinum, & Succiniferæ arbores 39.245

Muſcus arborum 40.249
Narcaphthum, & cancanum. Cyphi 41.250
Myrobalanum 42.252
Piper 43.254
Gingiber 44.258
Hebenus. Gaiacum. Berſilicum 45.259
Abies 46.264
Acer 47.266
Adipſos 48.267
Adrachne 49.268
Alnus 50.269
Amygdalus 51.264
Aquifolium 52.274
Ariana ſpina 53.275
Arundo 54.278
Auellana nux 55.279
Balanus myrepſice 56.281
Bdeliũ arbor, et lachryma 57.282
Betula 58.283
Bratys, ſiue ſabina herba, brutes 59.284
Buxus 60.285
Caſtanea nux 61.286
Cedrus 62.290
Carpinus & Celaſtrus 63.294
Ceraſus 64.295
Ceraunia ſiliqua 65.300
Cerrus 66.300
Ciſthus & Hipociſthis 67.302
Citrus, è qua menſæ fiebant. Thya, Trogetes 68.306
Citrea malus, ſeu Medica 69.309
Colycea & Colutea 70.315
Cornus arbor 71.317
Cotonea malus 72.318
Cratægus 73.323
Cupreſſus 74.324
Erice & Acacalis 75.327
Eſculus 76.328
Euonymos 77.330
Fagus 78.331
Ficus Aegyptia, Cypria, Idæa, Pelagica 79.333
Ficus Indica, & Indicæ arbores ſine nomine 80.336
Ficus vulgaris, & Caprificus 81.337
Fraxinus 82.350
Galla & pilulæ. Glandes, & arbor Glans 83.353
Geniſta, Iaſminum 84.357
Halimus 85.360
Haliphœes & Hemeris 86.361
Hedera 87.366
Ilex 88.373
Iuglans nux 89.377
Iuniperus 90.384
Laburnum. Iouis barba, arbor. larix 91.388
Laurus 92.391
Lentiſcus 93.391
Liguſtrum 94.398
Lotus arbor 95.400
Malus 96.403
Meſpilus & Epimelis 97.412
Myrrha 98.416
Myrice 99.420
Myrtus 100.422
Myxa 101.428
Morus 102.429
Olea 103.433
Oleaſter. Oliua. Oleũ 104.443
Olea Aethiopica. Oleagnus. Opulus. Ornus. Oxya 105.456
Oxyacâtha. oxyphœnix 106.459
Pala. Paliurus 107.461
Palma 108.463
Papyrus 109.473
Perſea 110.476
Perſica 111.478
Picea. Pinus 112.483
Pix. Reſina 113.490
Pyrus 114.496
Pyrus ſyluestris 115.502
Piſtacia 116.503
Pyxacanthum 117.505
Platanus 118.507
Populus alba 119.509

Populus nigra 120.510
Prunus 121.512
Punica malus 122.516
Rhamus 123.523
Rhododendron 124.525
Rhus 125.526
Robur 126.527
Roſa 127.530
Rubus 128.536
Sambucus 129.537
Salix 130.540
Siliqua 131.544
Sorbus 132.545
Spina Aegyptia ex aqua acacia 133.548
Styrax 134.549
Suber 135.552
Taxus 136.553
Terebinthus 137.554
Tilia 138.556
Thus 139.558
Viſcum 140.564
Vitex 141.566
Vitis 142.569
Vitis ſylueſtris. Vinũ 143.583
Vlmus 144.604
Ziziphus 145.607

Quæ libro ſecundo continentur.

Iris 1.3
Acorum 2.5
Meu ſeu meon 3.7
Cyperus 4.8
Cardamomum 5.12
Nardum, & ſpica eius 6.14
Nardum Gallicum 7.17
Aſarum 8.21
Phu 9.25
Malobathrum 10.27
Crocus 11.29
Helenium 12.32
Triticum 13.35
Panificii & genera & nomina 14.39
Placentæ 15.43
Hordeum 16.53
Far. 17.58
Zythuum & Curmi 18.62
Zea, ſemen 19.64
Fermentũ. Crimnon. Maza 20.20
Siligo, olyra 21.71
Secale. Farrago 22.74
Tipha Cerealis 23.76
Bromos ſiue auena 24.79
Oryza. Tragos 25.81
Alica ſiue, chondros 26.83
Milium 27.85
Panicum 28.88
Seſama. Irio. Orminum 29.91
Lolium. Melampyron. Aracum 30.95
Amylum 31.100
Fœnum græcum 32.103
Linum 33.106
Piſum 34.109
Vicia 35.111
Cicer. Cicera. Cicercula 36.112
Dolichi. Lathyri 37.115
Faba 38.118
Faba Ægyptia 39.124
Lens, lenticula 40.127
Phaſeolus 41.131
Eruum & Eruilia 42.132
Lupinus 43.134
Rapũ ſatiuũ & ſylueſtre 44.137
Remedia horti vel agri 45.142
Napus 46.149
Radix, raphanus 47.152
Siſer 48.156
Rumex 49.158
Lapſana 50.160
Blitum 51.161
Malua 52.162
Atriplex 53.166
Braſſica 54.170
Beta 55.178
Portulaca 56.180
Aſparagus 57.183
Plantago 58.187
Sion. Lauer 59.190
Siſymbrium 60.102

De Crethmo & Bati 61.195
Coronopus 62.197
Sonchus 63.199
Intubus & Seris 64.200
Chondrilla 65.204
Cucurbita 66.205
Cucumis 67.210
Pepo 68.213
Lactuca 69.216
De Gingidio 70.223
Scandix 71.227
De Caucalide 72.228
Eruca 73.229
Ocimum 74.231
Orobanche 75.234
Hirci barbula 76.235
Ornithogalon 77.236
Tubera 78.237
Smilax hortenſis 79.240
Medica 80.241
Aphace 81.244
Porrum 82.246
Ampelopraſon 83.250
Cepe 84.250
Allium 85.256
Sinapis 86.264
Naſturtium 87.268
Thlaſpe 88.270
Drabe 89.271
Eryſimon, irio 90.272
Hydropiperi 91.275
Ptarmice 92.278
Radicula, ſtruthion 93.278
Cyclaminus, raptũ terræ 94.280
Altera cyclaminos 95.282
Dracunculus 96.284
Aron 97.289
Ariſaron 98.292
Aſphodelus, haſtula regia 99
293.
Bulbi 100.296
Scylla 101.302
Pancration 102.304
Capparis 103.305
Lepidium 104.307

Ranunculum, batrachion 105.
310.
Anemone, phænion 106.313
Argemone 107.316
Anagallis 108.317
Chelidonium malus 109.320
Chelidonium minus 110.322
Othonna 111.323
Alſine 112.324
Myoſotis altera 113.325
Iſatis, glaſtum 114.327
Telephium 115.330
Acanos. Acorna 116.331
Alectorolophos. Alopecuros,
vulpina cauda 117.332
Alliaris vel Alliaria 118.334
Amarantus. Ambubela 119.335
Anthalium. Anthemon, follo/
ſum. Anthyllon & anthyccel/
lon. Anthriſcus. 120.337
Appendix ſpina 121.339
Aracoides. Ariana ſpina. Aria/
nides. Armoracia. Arthritica
122. 339.
Balſamine 123.341
Bellis uel Bellius 124.342
Blattaria. Boleti 125.344
Bupleuron. Bupreſtis. Butomum
126.345
Cactus. Cacubalum 127.346
Calathiana & caltha. calciſraga
128.347
Canaria. Cantabrica 129.349
Caſſuta. Caucum 130.350
Cera. Cerinthe. Chryſolachanum.
Cneorum 131.352
Combretum. Conferua. Conuol
uulus. 132.355
Conſiligo. Cornu ceruinum. Cya
nus. 133.356
Dios anthos. Phlox uel Phlogiũ.
Dodecatheos. Donax. Dryo/
phonon 134.358
Elatine pampinaria. Elegia: En/
neaphyllon. Eriphia. Eryſitha/

Ie. Euphraſia 135.361
Farranum ſiue farſugium. Flammea viola. Fraga 136.364
Galedragon. Gerontopogon. Gethyum. Geum 137.366
Heliathe. Hermeſias. Heſperis. Heptaphyllon. Hibiſcus. Holcus. Hyoſyris 138.368
Iaſione. Illecebra. Impia. Iſchæmon. Iſos 139.370
Lamium. Lappa canaria. Lappago. Leontice. Leuce. Lupus ſalictarius 140.372
Macir. Malacociſſos. Melandryon. Melon. Molybdæna 141.375.
Nyctigreton 142.377
Odontides. Oenothera. Ophris. Oſteocollon. Oxys 143.377
Paſtoris burſa. Pericarpum. Petylius. Phellandrium. Phleos. Pothos. Pſora. Pulmonaria. 144.379
Rodora 145.382
Sanicula. Scopa regia. Scorpius. Scutlomalochon. Sida. Siler. Sphacelos & Sphacos. Symphona 146.382
Therionarca 147.387
Veneris pecten. Vettonica coronaria. 148.387
Xylon 149.390
Ratio ſolaris & lunaris 150.391
Ratio ſyderalis 151.400

Quæ ſunt libro tertio.

Agaricum 1.407
Rhaponticum 2.408
Gentiana 3.412
Ariſtolochia 4.413
Radix dulcis 5.416
Centaurium maius 6.419
Centaurum minus 7.422
Chamæleo albus 8.424
Chamæleo niger 9.426
Crocodilion 10.432
Dipſacus 11.4[illegible]
Spina alba 12.434
Arabica ſpina 13.435
Carduus 14.436
Poterion 15.442
Acanthion. Acanthus 16.443
Anonis. Spina alba 17.447
Tragacantha. Eryngion. 18.449
Aloe 19.458
Abſinthium 20.456
Mel 21.459
Saccharum 22.463
Abrotonum 23.465
Hyſſopum. Stœchas 24.468
Origanum 25.470
Pulegium 26.476
Dictamus 27.480
Saluia 28.481
Mentha 29.485
Calamintha 30.488
Thymum 31.490
Satureia 32.493
Serpyllum 33.495
Sampſuchū, amaracus 34.498
Melilotus, ſertula cāpana 35.500
Marum. Acinos 36.502
Baccharis 37.504
Ruta 38.507
Syluestris ruta 39.517
Panaces. Liguſticum 40.520
Paſtinaca 41.524
Seſeli Maſſilienſe. Aethiopicū, Creticum 42.526
Siſon. Aniſum. Caros Anethum 43.528
Cuminum. Cuminum ſylueſtre 44.531
Ammi. Coriandrum. Hieracia maior & minor 45.533
Apium 46.536
Eleoſelinum. Oreoſelinum. Petroſelinon Hippoſelinum, olus

atrum.Smyrnion 47.538
Elaphaboſcum.Fœniculum.Hippomarathron, fœniculum erraticum 48.543
Daucus. Delphinum, Pyrethrum 49.546
Libanotis.Libanotis coronaria,roſmarinũ.Spõdylion 50.549
Ferula. Peucedanum. Melãthion, gith 51.552
Laſerpitium 52.557
Sagapenon.Euphorbium. Galbanum.Hammoniacũ 53.562
Sarcocolla.Glaucium.Glaucinum. Ichthyocolla 54.566
Aparina. Alyſſon. Atractylis 55.568
Aſclepias. Polycnemon. Clinopodium.Leontopetalon.Teucriõ. Chamædrys, triſſago. Leucas 56.572
Lychnis coronaria.Liliũ 57.575
Ballote. Meliſſophyllon. Marrubium.Stachys 58.579
Phyllitis. Phalangion. Trifolium 59.583
Poliũ.Scordiõ.Tuſſilago 60 586
Artemiſia. Ambroſia. Botrys 61.591
Geranion. Gnaphalion. Typha 62.594
Circæa. Oenanthe. Conyza 63.597
Hemerocalles.Leucoion,viola alba.Cratæogonon 64.599
Phyllon. Orchis. Orchis ſerapias. Satyrion 65.602
Horminum.Hedyſarum,ſecuridaca.Onoſma 66.505
Nymphæa.androſaces. Aſplenon 67.608
Hemionitis.Anthyllis. Anthemis 68.611
Parthemiũ.Buphthalmũ 69.614
Pæonia.Lithoſpermon 70.617
Phalaris.Erythrodanon,rubia. Lõchitis 71.620
Althæa.Alcea.Cannabis 72.623
Anagyris.Cepæa.Aliſma.Onobrychis 73.626
Hypericon 74.628
Chamæpitys,aiuga 75.631
Betonica,ceſtron 76.632
Britanica,Betonica altera 77.635
Lyſimachion 78.638
Polygonon,ſanguinaria. polygonon fœmina. Polygonaton 79.640
Clematis daphnoides. Clematis alia 80.643
Polemonion.Symphytũ petræum. Symphytũ alterũ 81.646
Holoſteon.Stœbe 82.949
Clymenon,volucrum. Periclymenos 83.651
Tribulon 84.653
Saxifragum.Limonion. Lagopus 85.655
Medion.Epimedion 86.657
Xiphion, gladiolus. Sparganion. Xyris,ſylueſtris iris 87.658
Anchuſa 88.661
Lycopſis.Echion 89.662
Ocimoides.Erinos 90.665
Gramen 91.666
Sideritis prima.Achilliõ 92.678
Rubus 93.672
Helxine.Elatine 94.674
Eupatorium.Pentaphyllum,quinque folium 95.676
Phœnix herba. Idæa radix. Rhodia radix 96.679
Hippuris,equiſetum 97.671
Coccos,granũ tinctoriũ 98.683
Tragion.Tragos herba 99.684
Iunci paluſtris genera 100.685
Lichen in petris. Paronychia. Chryſocome. Chryſogonum 101.687
Helichryſon.Chryſanthemũ.Age-

ralon 102.689
Periſtercon, verbenaca recta 103.692
Aſtragalus. Hyacinth' 104.695
Papauer rhœas. Papauer ſatiuum 105.697
Papauer ceratitis, corniculatum. Papauer aphrodes. Hypecoon 106.701
Hyoſcyamos, apollinaris 107.704
Pſyllion 108.706
Solanum ſatiuum. Strychnos hali-cacabos 109.707
Soporiferum ſolanum. Strychnon manicon 110.709
Dorycnion. Mandragoras 111.711
Aconitũ pardalianches 112.715
Cicuta. Apocynon 113.716
Fungi 114,720
Colchicon. Ephemeron. Lens paluſtris 115.724
Aizoon malus 116.727
Vmbilicus Veneris 117.729
Vrtica 118.731
Galiopſis. Galion. Erigeron, ſenecio. Thalictrum 119.733
Bryon marinum. Phocos marinũ 120.736
Potamogeton. Stratiotes aquaticus. Stratiotes terreſtris 121.737
Verbaſcum. Aethiopis 122.739
Arction. Arction, perſonatia 123.741
Petaſites. Epipactis. Capnos, fumaria 124.743
Lotus ſatiua. Lotus ſylueſtris. Cytiſus. Lotus Aegyptia 125.745
Myriophyllon. Myrrhis. Myagrõ. Onagra. Cirſion, bugloſſum magnum. Aſter, inguinalis. Iſopyron 126.749
Viola purpurea 127.754
Cacalia. Pſeudobunion. Chamæciſſos. Chamæpeuce 128.755
Bugloſſon. Cynogloſſon. Phyteuma 129.756 (758
Leontopodiõ, Hippogloſſon. 130.
Antirrhinon. Catanãce 131.758
Tripolion 132.759
Adiantum. Tricomanes. Xanthion 133.761
Aegilops. Bromos. Glaux. Polygala. Oſyris 134.766
Smilax aſpera. Smilax læuis 135.768
Myrtus ſylueſtris, ruſcum. Laurus Alexandrina 136.770
Daphnoides. Chamædaphne 137.772
Elleborus candidus 138.774
Elleborum nigrum. Sciamoides 139.777
Cucumis anguinus. Elaterium 140.780
Staphis agria. Thapſia 141.785
Spartion. Silybon 142.786
Narciſſus 143.787
Hippophaes. Hippophæſton. Ricinus 144.789
Tithymali ſpecies 145.792
Pityuſa. Lathyris 146.796
Peplos. Peplis. Chamæſyce 147 798
Scammonium 148.799
Chamelæa. Thymelæa 149.801
Pygnocomon. Apios 150.804
Colocynthis. Epithymum. alypon 151.806
Ampelos agria 152.808
Vitis alba. Vitis nigra 153.809
Filix. Filix fœmina 154.812
Polypodion, dryopteris. enceon 155.815
Mercurialis. Cynia. Cynocrambe 156.817
Heliotropion maius & minus. Scorpioides. 157.819

FINIS.

LECTORI.

HABES beneuole lector tribus his de natura ſtirpium libris abſolutiſſimis præter exactam & omnibus numeris conſumatam deſcriptionem ac uires herbarum, fruticum, arborum, quæ à Dioſcoride, Theophraſto, et Galeno, alijsq́; nonnullis de re herbaria ſcriptoribus tractata ſunt, cum interpretatione fideliſſima uel Gallica ſicubi fieri potuit, uel uulgari & officinis ſeplaſiariis nota, ſiquando Gallicè aſſequi non quiuit: habes inquam omnia quæ uel ad arbores, frutices, uel herbas ſpectare uidentur, cuiuſmodi ſunt partes earum, ubi in ſumma dictiones, quibus paſſim in deliniandis herbis author uſus eſt, explicantur, ne quid eſſet quod te remorari poſſit, ne'ue aliunde petenda interpretatio. Adhæc partium officia, nutricatum, humorem, quo'ue nutricatu gaudeant, quem ſuccum emittant: aliæ ſiquidem uinoſum fundunt, ſaliuoſum aliæ, aliæ liquore croceo turgent, aut humano cruore manant, aut lacte madent copioſo, & ita de reliquis. Habes item radicum, caulium, fructuum, ſeminum, foliorum ſimilitudines uel diſſimilitudines: præterea ſitus, morbos & item remedia: menſuras, quibus herbarum longitudines dimetiuntur, cum rationibus ponderum: colores, odores & ſapores: rationem nomenclaturarum, quæ ſcilicet unde nomina captauerint: & ut ſummatim dicam alia permulta, quæ ſigillatim indicare longum eſſet, & quæ ſuo loco quæq; ac ordine optimo facile reperias. His acceſſit tibi lunaris ratio, quam ex ſolo herbarum inſpectu cognoſcas: deinde ſyderalis, ubi ſigna futurarum tempeſtatum, aut ſerenitatum aperiuntur: poſtremo ſolaris, quæ ad hæc noſtra tempora non ſine magno labore diligentiáq; ſupputatione redacta, quilibet iudicauerit, quantum ſtudioſorum antiquæ agriculturæ labori conſultum ſit: quæ ſementem, inſitionem, tranſlationẽ, ſarritionem, putationem, ſtercorationem, & cætera eiuſmodi omnia ad ſclarẽ rationẽ ſtudioſiſſime accõmodauit adaptauitq́;, quã multis ſignorũ numeris à noſtra ætate diſtare certius eſt quàm ut uel indicari neceſſe ſit. Deniq; indicem locupletiſſimum his omnibus ſubiunximus, quo ſcitu quæq; digna complexi ſumus. His uale & fruere.

INDEX COPIOSISSIMVS IN IOANNIS RVELLI DE NATVRA

Stirpium libros tres, uniuſcuiuſq; herbæ, plantæ, aut fruticis naturam ac uires medicas complectens, cum alijs uel ſcitu dignis uel iucundis: cuius primus numerus paginam, mox ſequens paginæ lineam denotat. Et ✳ deſignat ſecundum uolumen.

ABieti radix qualis. 26.27. &.27.1.6.26

Abieti ramorum ordo 41.18.19.

Abieti multiplex cortex 43.9

Abieti medulla lignoſa 25.25

Abieti folia qualia 45.3.&. 48.14

Abietis flos croceus 64.23

Abies quando ſemē p̄bet 94.35

Abies terna germinatione parturit 63.7.& 364.1

Abietis reſina 493.32

Abies in longitudine exereſcit 41.37

Abies vbi naſcatur 94.6

Abietis quā noxia vmbra 265.30

Abietis deſcriptio & conſideratio 264.22

Abiga Latinis ſiue aiuga camapitys. ✳ 631.20

Aborſum facientia 293.29.& 460.19.& 510.28. & ✳ 186.28. & 281.2.36. & 287.27.et 181.35. & 608.5.14. & 782.18. & 811.24.& 814.35

Abortum que trahāt vide partus emortuos

Abricoca. Gallis vnde dicta 482.11

Abrotono folia nō decidūt 45.31

Abrotono folia ſubalbicāt 54.18

Abrotoni fœmine folia qualia 58.4

Abrotonum folio tantum coronat 104.37

Abrotono odor qualis 127.34. & 131.10

Abrotonum non eſſe ſanctonicum & quantū differant ✳ 455.31

Abrotonum vnde dictū 182.29

Abrotoni ſummaria conſideratio ✳ 466.1

Abrotoni genera 466.27

Abſceſſus quæ ſanent 384.10.& 566.17. & ✳ 271.3.15. & 488.18.& 591.3. & 675.11. & 679.15.789.8

Abſinthium folio quali 52.3.& 54.19

Abſinthium inſigni amaritudine 56.18.& 137.34

Abſinthij amari ſapor acris 137.20

Abſinthium marinum graui odore 56.2.& 129.17

Abſinthium marinum ceu ſeryphium ✳ 455.10

Abſinthium ſantonicum ✳ 455.20

a

Abſinthium ponticum ✳ 454.32
Abſinthium vnde dictū 182.11
Abſinthij vires & medicine 200.11.& ✳456.26
Abſinthij & eius generum ſummaria conſideratio ✳ 454.27
Acacalis quid & vnde dicatur 156.28.& 328.6.9
Acacia ruthæ folio 60.14
Acaciæ flos albus 125.10
Acacia arbor quæ 548.22
Acacia ſuccus vnde fit 548.18
Acaciæ ſecundæ grana qualia 78.21
Acaciæ ſemia ſiliquantur 78.20
Acalyphe vrtica 193.13.& ✳ 731.4
Acanaceæ quę dicantur ✳332.10 & 570.36
Acanus quibuſdam camæleo albus 425.14✳
Acanus ſcopinalis. ixine 332.12.✳
Acanos quomodo differat ab acino ✳ 504.24
Acaui ſummaria conſideratio ✳ 331.23
Acantha leuce, ſpina alba 434.11.✳
Acanthium caulis lanuginoſa 38.9.23
Acanthus calimacho quid 734.33
Acanthio oræ tantum aculcatæ 52.20
Acanthij frondium lana 53.7
Acanthij folia ſpinę albę ſimilia 58.4
Acanthium vnde dictum 181.7
Acanthij conſideratio ✳ 443.27
Acantho radix qualis 33.1
Acanthi folia qualia 46.22.& 50.1.et 51.2.15
Acanthi caulis qualis 35.28.et 36.19 et 112.1
Acanthij bacca qualis 49.4.et 76.14
Acantho flos albet 125.12
Acanthum dici pedærota 181.7 et✳ 226.3.et 446.6
Acanthij ligna pro hebeno venditari 260.14
Acanthus vnde dicatur 181.6
Acanthica maſtiche✳ 332.14
Acarne deſcriptio 571.4✳
Accipitres flouerunt lac hyeraciarum 23.7
Accipitres quomodo beſtiolas a indulis fugent 206.7
Accipiter mutationes ſentit 206.22
Aceris glandia 24.28
Acer cum germinat 62.25
Acer quando ſemen reddit 94.32
Acer, quibus gaudet locis 94.7.10
Aceris acarpino differentia ✳ 94.16
Aceris deſcriptio 266.34
Acerolus panis 13.1.et✳40.16
Acetabula polyporum 6.35
Acetabulum quid 113.30.33
Acetabulum quantum olei. vini. et mellis capit 114.13
Acetoſa vulgo oxalis 158.33.✳
Acetum quid 587.12.et 599.19.30
Aceti natura remedia et vires 587.12.et 601.11.17
Acetum quomodo et ex quibus varie fiat 599.33.et inde
Acetum etiā non ex vino 600.14
Acetum ſcyllinum quomodo fit 602.14
Aceti aſperitas quibus compeſcitur et quibus accenditur 599.28.37
Acetum oui putamen mollit 63.1.✳
Acetum mulſum et quomodo ſi,

peratur 602.6
Acharnicum irriguum 367.13
Achanes panis 40.37.*
Ache francis videtur hypoſelinon 540.9.
Acherois.ariſtoteli.populus nigra 510.7
Achilles et achilleias hordei gen' 54.22.et 71.4.*
Achilleæ flos qualis 69.34.et 125.13.et 126.18
Achilleon ſyderitim eſſe 190.36. et* 669.4.et 670.27
Achilleos mazæ ſpecies *.71.4
Achilleon ſyderitis alia ſpecies 670.34.*
ἄχυρα 13.1
Achras.pyrus ſylueſtris 502.35
Acicula romana. Scandix* 227.29.
Acidula gallis ſpecies Lapathi 158.21.*
Acidi ſaporis conſtitutio et facul/tas 198.2
Acylon fructus phelodryes 375.33
Acylon.Ilicis glans 355.10
Acinos ab acaro quomodo dif/fert 504.24.*
Acynos dioſcoridi quale herba 504.7.
Acini et Baccæ differentia 16.24
Acinorum differentiæ 73.17
Acini quibus conſtant 16.3.et 582.24
Acinis.foris corpus. Intus lignum 75.34
Aconitum vnde et eius nomina 192.22.et*.715.36
Aconiti folia 58.35
Aconiti ſemen vbi 79.32
Aconitũ alterum platã folio 60.3
Aconitum lycoctonum quali ra/dice et caule 37.32
Aconitũ pardalianches dictũ.de/bellat ophioſcorodon 262.20*
Aconiti vires * 716.35
Aconitũ pardaliãches qd et vnde dictũ 715.27.et 717.6*
Aconiti lycoctoni generũ deſcri/ptio* 717.22
Aconiti inuentio * 718.31
Acõti q̃ ſunt antipharmaca 240, 22.et 595 13. et 596.34. et* 451.6.et 515.24 et 632.18
Acopon. Anagyris 626.7.*
Acoruæ ſummaria conſideratio 332.16.*
Acorus folio quali 48.17.et 49. 28.
Acori flos qualis 67.23
Acorus florẽ cũ ſemine edit 65.1
Acorum in qualibet ſiliquis ſemẽ gerit 78.27
Acori radix 32.20.et 34 12
Acori ab yride differẽtia 6.24.*
Acorus aphrodiſia et piper apium 158.32.et * 6.24
Acori radicis medicinæ *. 6.30
Acori ſummaria conſideratio * 6.1
Acorum ſylueſtre quibuſdam oxy/myrſine * 7.8
Acris ſaporis conſtitutio et facul/tas 198.11
Acris ſpina gallis oxyacantha 456.14
Acrifolium pro loto arbore 400.24
Acrodrya quomodo ab oporis dif/ferant 411.17
Acropolis quid 391.35
Acroſpelos. Bromos herba * 81.19
Actæ græcis ſambucus 155.17. & 537.13
Achion ſambuci acinus 538.9
Actea Plinij quid 539.19
Acus in frumento quid 13.2. & 75.15

Acus paſtoris quid * 570.15.& 595.3
Aculei in herb. & arboribus 11.8
Aculeos corpori infixos que extrahant 279.4.7.& * 94.15.28.& 269.31.& 360.19.& 607 5.& 659.4
Aculeatarum herbarum diſtinctio 52.6
Aculeatorum ictibus que opem ferant 600.31.& 601.36.& * 165.34.& 195.3.& 530.8.& 544.25.& 624.16
Adiantho ramuli erumpunt tenues 36.11
Adiātho cortex nigricat 44.25
Adianthi folia qualia 50.37.& 51.21.& 59.7
Adiantū ſine ſemine & florē 70.25.& 82.7
Adiantū coryandri ſimilitudine 58.27
Adiantum in paluſtribus locis 96.13
Adianti nomen vnde 193.17
Adianti ſummaria conſideratio 762.36 *
Adynamon vinum quomodo fit & in quos vſus 589.27
Adipes in ſtirpibus qui 24.2
Adipſatheon 243.21
Adipſos vel adipſis quid & quare ſic vocata 178.11.& 267.32.& 268.7
Adipſon quibuſdam radix dulcis 419.16. *
Adnaſcentia & adnata 7.36.& 8.4
Adonium Plinio quid * 467.10.29
Adoreum veteribus far * 58.26
Adorei ſeminis quatuor publica diſcrimina * 59.16
Ador. & adoreum vnde dicta * 60.12
Adorea pro laude * 60.19
Adrachnæ cortex 43.7.16.& 268.26
Adrachnæ in græcia inter ſilueſtres & vrbanas qualiter frōdeſcit 545.6
Adrachnes arboris conſideratio 268.13
Adrobolon 283.11
Adroſphœron. Malobathrum * 29.5
Ad vmbilicū peruenire 175.16
Aegilops græcis feſtuca ſecundū genus auenæ. * 80.9.28.& 81.13.& 97.3.& 766.11
Aegilops 80.35
Aegilops ariſtas capillaceas exerit 75.26
Aegilops cerrus. Vide cerrus
Aegilopas ſanantia 384.18.& 426.29.& 427.25.& 584.24.& * 25.26.& 81.16.& 85.12.& 189.30.& 327.6.& 371.20.& 490.28.& 506.28.32.& 614.4.& 708.8.17.& 766.14
Aegypti arbores æterna germinatione 63.4
Aegypti flores in odori & quare 127.23.& 134.20
Aegis in larice & pinu qd 391.1 & 486.19
Aeluri ſentiunt vires lune * 253.7.393.7.9
Aeneus clauus a putrilagine carnibus infixus diutius eas tuetur 208.25
Aeger ſit victurus necne quomodo experiendum * 425.20
Aegiritæ fungi 721.24 *
Aegirinum vnguentū 510.21
αἴγειρος populus nigra 511.1
Aegolethros herba 461.4.20 *
Ægonichon lythoſpermon 619.21. *
Aegi. Lolium 159.34.& * 95.15

Aequinoctiũ quando 400.9.✱
Aes detritum exuit ſuum colorē 116.22
Aerugo in hordeo 54.24.✱
Aerugo a quo primum inuenta 671.8.✱
Aer ſuapte natura candidus 115.12.& 116.10.35
Aeris colorũ diuerſitas 116.35
Aeri nullus odor 125.35
Aeromeli 215.16.& ✱ 459.26
Aeſtatis initium 400.16.✱
Aeſtum corporis reſtringẽtia. Vide ardores
Aetatem conſeruat integram myrabolanorum vſus 253.35
Aethiopidi radices quales 29.23.& 30.1
Aethiopis ſemen vbi 80.23
Aethiopidi caulis aſper 38.28
Aethiopidi cortex ſquaroſus 43.28
Aethiopidi folia carnoſa 49.34 & 60.37
Aethiopidis ꝯſyderatio 741.12 ✱
Aetites lapis duplex, & eius natura 207.4
Aexaphæ placente 46.34.✱
Africe faſcinatores ✱ 509.25.& 510.4
Agallochũ odore iucũdo 128.28
Agallochi generalis deſcriptio 241.7
Agaricum quid 363.26
Agarici ſummaria conſyderatio 407.12.✱
Agarici vires & natura. Ibidem 31.& 408.17
Agaricũ vnde dictum 176.33
Agaſyllis quid 565.20.✱
Agelæi 41.18.✱
Ager quando paſtinandus, vertendus, ſtercorandus, runcandus 84.29
Agri remedia 142.5.✱
Agerato flos aureis bullis 126.18
Agerati deſcriptio 692.9.✱
Aglithes quid 6.24
Agnata quæ vocant latini 8.5
Agnum caſtum herbarij. viticem vocant 567.1
Agnos vitex & vnde nomen 255.14.& 566.33
Agnus & anagyris fol. ſimiliã 58.9
Agnos quare dicitur rhannius 124.10
Agoræus panis 41.7.✱
Agria Theophraſti. Aqui folium theodori 375.20
Agrielæa 151.12
Agriachanta caule aculeata 38.10
Agrimoniam non eſſe argemonē 316.22.✱
Agrimonia officinarũ eupatoriũ ✱ 316.28.& 676.36
Agriocardamon. hyberida dicĩ 185.37.& ✱ 308.14.
Agriocynara 52.21.& 181.1
Agrioraphanus. apios 155.1.✱
Agripalma officinarum eſt galeopſis 733.34.✱
Agroſtis, gramen 666.31.✱
Aegleuces vinum quomodo fit 588.28
Aizoi maioris ſummaria conſideratio 727.16.✱
Aizoi nomina varia ✱ 727.26.30.& 725 9
Auigæ flos luteus 126.12
Auigæ folia qualia 50.2.8.26.& 52.26.
Auige cortex ſcaber 42.27
Auiga pinum olet 55.36.& 129.10
Auiga eſt chamepythis 129.10.& ✱ 631.11.
Auige ſecunde rami quales 42.35

Auiga tertia ariſtologie ſpecies 60.23.
Alæ in herbis que 7.27
Alarum virus. vel grauiolentiam que abſtergant 419.24. et 427. 10. et 428.4. et ✳5.25. et 106. 1. et 230.21. et 295.2. et 441. 37. et 660.3
ἀλάπαθα, græcis quid 161.32. et ✳160.24
Alapathum Theocrito Lapathum 161.30. et ✳160.23
Alaternus nullum gerit fructum 95.8
Album et nigrum. Simplices colores 115.29
Albucum aſphodelus. eiuſq; ſcap⁹ ✳293 9.12
Albuci genera & vires ✳294. 3.32
Albus ſpinus gallis inter arbores ✳434.28
Albumẽ in ſtirpibus quid 24.3
Alcanna liguſtrum 398 24
Alcaquengi officinis alicacabum ✳708.36
Alcarmes quid ✳ 362.13
Alceæ ſummaria deſcriptio ✳ 624.19
Alceæ radix qualis 29.3.& 34.6
Alceæ flos puſillus & roſe ſpecies 70.13
Alceæ folia qualia 51.18.61.1
Alcibiadion anchuſa altera ✳ 662.7. 663.31
Alcibiõ echiũ 190.34.✳ 665.3
Alectorolophi ſummaria deſcriptio ✳ 532.28
Alectorolophos. quid ✳ 693.36
Aleuritos panis ✳ 40.26
Alexiteria medicamenta que 204.17.29
Algoribus quid conueniat 453. 21.& ✳5.21.& 416.26.468 11.& 519.23, 541.21.599.16
Alica vnde dicta 159.28
Alica ſiue condros galeno quid ✳84.19
Alica ex zea ✳ 65.21
Alica potubus vbi ſeruit ✳ 63.24
Alicæ ſummaria conſideratio ✳ 83.15
Alicæ cibus & vires ✳ 84.30.& 85.2
Alienata quid expleat 445.9
Alicaſtrum quid ✳ 59.20
Aliphatites panis ✳ 43.33
Alypon dẽſis Latiſq; ramis. 43.37
Alypon ſubrubro folio 55.11
Alypon florum copia gaudet 70.19
Alypon marinis gaudet locis 96.36
Alypon quid ✳ 808.1.5
Alypia actuario turpet album ✳ 762.10.& 808.9
Alypia paulo. Alypon ✳ 808.9
Alyſa & aliſſeron gallis Lotus 400.25
Aliſmatis radix 32.4
Aliſma aquoſis gaudet 95.29.& 96.17
Aliſmati caulis cubitalis 36.8. 31.& 112.3
Aliſmati folium plantagini ſimile 60.2
Aliſmati flos puſillus 70.14
Aliſmatis conſideratio ✳ 627.6
Alyſſo folia qualia 51.6.25
Alyſſi ſemen vbi 80.24
Alyſſon vbi exoritur 97.35
Alyſſon tacta vel conſpecta rabie liberat 103.13.& 187.32
Alyſſi conſideratio ✳ 569.22
Alyſſon vnde dictum 187.26.✳ 569.24.& 570.23
Aliſti hetrurie. Iouis flos ✳ 358.35
Alleluya officinis Oxis, triFolium

acidum ✻ 378.37. & 585.34. & 681.5
Allio radix qualis 28.12.& 30.8
Allijs bulbus qualis 31.4
Alliū radice & ſeie naſcit 82.36
Allium quomodo & quando & vbi ſeratur 85.17. et 93.15.✻ 256.34.& 257.5
Allium quomodo fruticat 49.25. & 84.15
Allij ſummaria cōſideratio ✻ 256.9
Allij cū magnete diſcordia 207. 1.et 248.20.✻ 257.33
Allij differentie et nomina ✻ 256.18
Allium vnde dictum 172.11
Allijs acritudinem ineſſe 141.25
Allium quomodo ſeruetur ✻ 257.27
Allium vlpicum ✻ 256.21
Allium reconditum germinare ✻ 261.4
Alliorum odori abolendo quid ſupermanditur ✻ 257.24.32. et 516.29 (35.✻
Allium exulcerat. Lētignies 262.
Allium cur lachrimam nō elidat ✻.253.25
Allij vires et medicine ✻ 261. 26.et 263.11
Allium quomodo virus exuat 93.25.et ✻ 257.16.22
Allium in retibus prouerbium ✻ 259.21
Allium cypricum. Punicum. Vlpicum 172.14.15.18
Allium aggreſte ruri ✻ 259.7
Allium porrinum officinis ſcorodoprasson ✻ 261.25
Alliaris vel alliarie ſummaria cōſideratio ✻ 334.34
Alliaria non eſt ſcordion ✻ 335. 6.et 588.23
Alno folia craſſiſſima 48.15
Alnus infructifera 95.8
Alni conſideratio 269.4.12
Aloe radix 29.5
Aloe folia qualia 49.33.et 50.1. et 51.3.19.et 60.9.29
Aloe caulis ſtriatus 40.34
Aloe qbus in locis pueniat 96.24
Aloe graui odore 56.2.129.17
Aloe inſigni amaritudine 56.17. et 137.35
Aloes ſummaria cōſideratio 241. 15.✻ 451.27
Aloes adulteratio et nā ✻ 453. 13
Aloe quādo exibenda ✻ 451.27
Aloidarium medicina. qualis ✻ 453.9
Alopecijs que remedio ſunt 279. 6.16.et 281.16.et 333.10.et 356.30.et 384.15.et 494.13. et 495.16. et 530.13.et 535. 14.et 537.4.✻ 155.35.et 180 1.et 255.11.36.et 261.37.et 267.24.et 282.16.et 295.20. et 296.9.et 313.14.et 360.17. et 442.10.et 560.6.et 609.28. 34.et 758.11.et 764.5.et 784. 28.et 785.25
Vide et capillorum defluuia
Alopecuros ſpicā qlē habet 75.23
Alopecuri ſummaria conſideratio ✻ 334.14
ἄλφιτα quid ✻ 55.19
Alſine vnde dicta 176.23 ✻ 324 33.37
Alſine folia habet helxine 59.10
Alſines ſummaria conſideratio ✻ 324.32
Altercum ſiue altercangenon arabibus hyoſcyamus & quare dictum 704.20.✻
Altheæ radix 32.15
Altheæ caulis cubitalis 36.21.& 112.1
Altheæ folia qualia 51.7

Althæa pro quibus ſummatur * 164.16.& 370.3.
Altheæ flos roſeus 69.9.
Althee ſummaria conſideratio 623.2.21.*
Althea ruſtica 624.26.*
Aluyna francis abſinthium 454.29.*
Alus latinis. Symphitum petræon 647.19.*
Alus gallicus Symphiton alterum 648.27.*
Aluum mollientia, purgantia, clentiaue 214.10.& 254.17.& 257.35.& 273.5.& 282.31.& 341.24.& 348.34.& 349.12.& 372.29.& 381.3.& 397.15.& 432.16.& 453.30.& 494.4.& 515.28.36.& 527.15.& 540.11.17.& 544.37.& 545.2.& 541.34.& 552.4.& 568.18.& 583.8.& 606.23.& *.5.17.& 25.32.& 104.31.& 109.12.& 127.6.& 132.2.3 & 170.1.& 174.16.& 197.14.19.& 209.10.12.& 212.29.& 223.15.& 230.29.& 279.30.& 281.17.& 303.17.304.29.& 319.30.& 339.16.& 353.14.& 370.10.& 408.30.& 423.31.& 453.15.469.34.& 429.20.& 550.25.563.26 & 565.28.& 582.18.& 609.26.& 621.26.& 632.20.& 634.5.& 635.4.& 638.18.& 641.12.& 698.12.& 702.9.et 703.34.& 707.8.758.11.& 773.6.& 778.23.& 794.18.& 798.12.& 799.1.& 800.31.& 802.17.& 803.31.& 804.33.& 806.22.& 807.28.& 808.15.& 810.18.& 815.30.& 819.14.& 821.16
Aluum ſiſtentia & aſtringentia 226.10.& 228.5.23.& 229.26.& 234.34.& 245.14.& 267.36.& 282.25.& 299.37.& 305.35.& 306.10.& 318.26.27.& 322.30.37.& 323.10 & 327.5.& 344.8.& 386.36.& 387.35.& 391.8.& 396.3.& 397.18.28.& 403.13.21.& 412.17.19.& 414.15.34.& 419.19.& 425.28.& 426.31.34.& 433.11.& 445.2.& 460.9.15.& 463.33.& 483.2.& 489.24.& 516.2.9.& 521.24.& 522.11.29.& 523.5.& 535.31.& 537.5.& 544.37.& 547.29.32.& 548.37.& 568.8.& 581.13.& 584.15.20.& 594.27.& 600.33.& 603.11.* 17.17.& 41.26.& 42.26.& 58.22.& 62.5.& 71.14.& 81.7.& 85.4.10.& 88.19.29.& 90.31.& 101.17.& 109.5.& 124.25.& 159.12.21.et 160.2.& 174.16.& 205.10.& 245.8.et 249.25.& 255.34.& 337.10 & 447.4.6.& 451.17.& 492.29.& 531.3.& 543.10 et 554.1.et 589.17.et 596.1.et 604.17.et 618.34.et 621.31.et 624.15.et 627.33.et 630.12.et 634.4.et 644.16.et 648.8.et 657.6.et 660.37.et 661.28 et 667.34.et 673.5.29.et 679.12.et 680.11.et 687.25.29.et 695.34.et 696.4.et 697.20.et 700.20.et 740.24.et 753.36.et 758.30.et 764.3.et 767.36. vide etiam ventrem ſiſtentia.
Aluum tumentem lenientia * 526.10
Amæ. Ametæ. Ameliſci placentæ 44.6.*
Amanitæ fungorũ ſpecies *721.21.et 723.31.
Amamelis meſpeli ſpecies 415.2
Amari ſaporis conſtitutio et facul

tat ... 198.4.et 272.16
Amaracus folio tantum coronat 104.36
Amaraco acris odor 127.34
Amaracus vnde dicta 186.1.et ✳498.10.
Amaracus quibuſdam parthenið ✳499.12.et 614.33
Amaracus et ſampſucum an idẽ ſint ✳ 498.10.28.
Amarantus cyanũ excipit 66.37
Amarautus quibuſdam helychriſos 191.20. ✳ 689.31
Amarantus vnde 104.15.et 190 22.&✳ 690.20.
Amarantos chryſocome 191.20 ✳ 689.2
Amaranti ſumma conſyderatio ✳335.30.
Amaranti natura 104.10
Amaraſia gallis que 296.31
Amarenum italis lotus 400.25
Amatori q̃ conueniant ✳ 282.24. et 714.31.et 758.18.29.37.et 761.6
Ambarum quid & eius generum deſcriptio 224.23
Ambar ſeu Ambar ſeu ampar et eius deinde 511.31
Ambra griſæa 205.20.et 249.20
Ambra cytrina 249.6
Ambroſiæ radix 31.37
Ambroſia folio ruthe 60.19
Ambroſie ſemen et vbi et quale 77.32
Ambroſia lilium 577.11.✳
Ambroſie deſcriptio generalis 592.37✳
Ambroſie nomine fruges oĩs gñis Attiemenſibus notantur 593. 12.✳
Ambroſia quibuſdam Aizoon maius 727.26.✳
Ambroſiã officinarũ polemonia 593.13.et✳ 646.20.
Ambroſia capadocibus Botris 594.4.19 ✳
Ambroſia herbarijs eſt polemonium 646.20.✳
Ambubeia vel ambugia cychoriũ. 167.8.et✳ 204.4.et 336.21.
Amburens vis vnde 197.10
Ambuſtorum remedia 254.16.et 305.33.et 350.10. et 356. 30. et 372.30.36. et 373.4.16. et 391. 8. et 400.12. et 427.2.5. 14.et 428.6.et 433.2. et 448. 20.et 489.10.20. et 508.35.et 509.8.5. 10. et 540. 2.27. et 549.10.et 562.23. et 579.25. et 606.25.et✳.57.24.et 58.21 et 62.7. et 92. 17.et 93.33. et 131.14.et 166.10.et 174.30. et 189.3.28.et 209.25.et 221. 18. et 228.13. et 281.24. et 291.26.et 292.35. et 296.11. et 447.5. et 493.7 et 534.34. et 567.28.et 579.18.et 597.5. et 624. 17. et 625.35. et 630. 18. et 656.16.et 661.30. et 675.11. et 691.4.et 729.9. et 734.20.et 741.10. et 742.15. 18. et 736.25. et 758.11. et 788.32.et 792.3
Amentum roboris cachrys 364. 4.et 8.629.32
Ameos ſemen in officinis ammi 533.37.✳
Amerimnon aizoon maius 727.27.✳
Amerina quõ floret 64.34
Amæthaces ædulium phocioni 74.2.✳
Amethiſti herbe et gemme nomẽ vnde 102.12.et 192.9
Amianſum ignibus inuictum 207.15
Amychæ quid 271.25
Amydum officinis amylum ✳ 100.20.

Amigdala ꝗliter cooperta 18.4
Amigdalis culta pubeſcunt 2.36
Amigdala prima germinat et nouiſſima nudatur 45.32
Amigdala quando floreat et pariat 64.4.et 270.16
Amigdalis ſuccus pinguis 22.19. et 137.7
Amigdalis folia rubent 49.15. et 54.37
Amigdala rhododendri fronde 58.10
Amigdalæ flos qualis 64.19.25
Amigdala fructum perdit ante maturitatem 95.12.et 271.21
Amigdalæ radix qualis 26.32
Amigdalæ dulces quomodo ex amaris fiant 270.4.et 271.11
Amigdali ſummaria conſideratio 269.30
Amigdali quomodo pangendæ 270.30
Amigdala naxia.cypria. et thaſia 133.28. et 272.29.31.273.10
Amigdala vnde dicta 271.23
Amigdalarum et eius gummi vires 273.28.274.2
Amigdalis extra vitiũ eſt 72.24
Amigdalarum perfectio 140.6
Amigdalo perſicum 384.3
Amilum ex zea, ſemẽ ✻101.20
Amyli ſummaria conſideratio✻ 100.21
Amyli effectus✻ 101.10
Amylum cur dictum et conficiendi ratio✻ 100.24.32.34
Amylon placenta✻ 47.7
Ammi quid✻531.37.et 533.32
Amolgæa heſiodi mazæ ſpecies ✻71.6
Ammoniacũ vide hammoniacũ
Amomis quid 232.2
Amomum vitis albe folio 58.16
Amomum conuoluitur vuæ modo 77.8
Amomum odore origani 128.23
Amomi conſideratio 231.14
Amomum officinarum✻ 13.19
Amoræ. Amorbites placente ✻ 45.20
Amorem conciliat mandragoras ✻714.31
Ampelos agria Labruſca 583.11 ✻809.33
Ampelos hemeros vitis vrbana 569.23
Ampelos leuce. vitis alba ✻819.33
Ampelos melæna✻ 811.27
Ampeloprasi id eſt aggreſtis porri ſummaria conſideratio et natura ✻250.10.21
Ampeloprasſon quomõ differt a porro.eiuſq; cõditura ✻250.27
Amphicarpa que dicantur ✻ 340.2
Amphicauſtis montanum hordeũ ✻55.13
Contra amphisbænam valet coriannum ✻ 535.5
Amphiphontes in placentarum genere ✻44.7
Amphora ἀμφορεὺς quid 113.20.21
Amphora italica quãtũ vini. Olei et mellis capiat 114.10
Amurca quid et vires 445.19.et 455.8
Anabaſis.caucum hippuris ✻352 18.et 681.12.31
Anabula quid ✻ 738.27
Anacacabon loti fructus 402.33
Anacacabea lot* 400.23.402.32
Anacardij deſcriptio generalis 241.31
Anadendromalache gal. Althæa ✻ 623.20
Anadendrades qd græcis 570.19
Anagalli di ſolea quale 50.33.et

51.4.58.12.et 59.10
Anagallidi flos puniceus 125.17
Anagallis fœmina flore cœruleo 125.28
Anagallidis ſum. conſideratio ✳ 317.34
De anagallide ſuperſtitio magica 207.10
ἀνάγυρον κινεῖς Id eſt anagyrin cõ/ moues prouerbium 56.9.et 190 16.✳626.15
Anagyris agno folio ſimilis 58.5
Anagyris ſemen vbi et q̃le 79.18
Anagyris tetro odore 56.6.et 129.19
Anagyris quid 190.16.✳626.7
Anaſtomice medicine 200.30
Anaxyris oxalis 162.14.et ✳ 158.23
Anarrhinon. Antirrhinõ ✳760.4
Anchoſias gallis eſſe putat ruel/ lius calathianas ✳ 347.30
Anchuſæ radix 33.4
Anchuſæ onochelî radix 33.6
Anchuſæ ſanguineꝰ ſuccus 22.31
Anchuſa tenuibus ramulis 42.27
Anchuſæ qualibus fruticet folijs 50.15.et 51.8.et 53.1.35
Anchuſæ folia qualia 59.27
Anchuſæ flos purpureus 125.23
Anchuſæ ſummaria conſideratio ✳661.3
Anchuſæ genera et nomina ✳ 663.13
Andachocha officinarum quid
Andrachne agria portulaca ſilue/ ſtris 310.32 ✳
Andrachne agria græcis. Illecebra ✳371.11
Andrachne agria. peplis ✳799.6
Andromedæ cœleſtis vbi nunc ſi/ tus ✳405.3
Androſaces uplis comitatur folijs 50.16
Androſaces in maritimis prodit 96.25
Androſaces deſcriptio ✳ 610.3
Androſæmon folio rutæ 60.15
Androſæmo flos qualis 17.14.et 125.37
Androſæmon vnde dictum 22.26 et 190.25
Androſæmi foliorum ſuccus cruẽ/ tus 22.26
Androſæmon ſpecies attractylis Ætio ✳571.25
Androſæmon hypericum ✳517. 12.et 628.6
Androſæmon ſpecies hyperici 629.9.34
Anemolos maze ſpecies ✳ 71.8
Anemones radix 30.23.et 32.23
Anemonæ ſapor acris 138.1
Anemonæ exili cauliculo ✳314.4
Anemonæ. flos bulborum ſilue/ ſtrium ✳299.15
Anemone flores quales 70.10
Anemone picti flores morbos ho minum indicant apud ægiptios ✳315.22
Anemonis vires ✳ 315.24
Anemone vnde nomen ✳175.29
Anemonem non eſſe rubrum pa/ pauer ✳ 315.10
Anemones ſummaria conſidera/ tio ✳ 313.27
Anethũ q̃uo et quando ſeretur 82. 25.et 83.26.et 85 13.et 87.11
Anethi ſemen nudum 71.27
Anethũ florem in vmbellis habet 69.13
Anethi ſapor acutus et odoratus (157.22
Anethi ſummaria conſideratio ✳ 530.31
Anethum ſilueſtre tortuoſum. offi/ cinis meu ✳ 7.28.27
Anethum ſylueſtre ſtratiotes chi/ liophyllos ✳ 739.2
Angelica herbarijs Laſerpitium gallicum ✳ 561.13

Anginis que proſunt 214. 11.et 258.5.et 293.30. et 494.2.15. 37. et 580.21. et 602.5.13. et *109.4.et 156.13.et 254.34. et 255.19. et 262. 26. et 317 10. et 371.26. et 456.36.et 462.2. et 469.13. et 490.32.et 497.34.et 555.1.et 560.22.et 636.2. et 643.24. et 673.1.& 678.35. et 755.8. et 780.28. et 782.20.et 787.8

Angium venenis quæ conferant *319.37.et 413.4. et 416.10. et 421.35.et 589.15. et 633.22

Anguria. Ætio. Cucumeres * 213.14

Anhelantibus quæ medẽtur 240. 22. et 348. 11. et 595.12.et * 376.28.et 380.25.et 422.8. et 506.21. et 519.26. vide etiam ſuſpirioſis.

Anicetum. Aniſum * 528.31

Animalia Biffariã gigni 206.15.

Animantes quædam in alienã deficiunt naturã et que 206.18

Animalia qũo preſagiãt * 395.39

Animalia ſyderum ortus oſtendũt * 402.12

Animi nubila quid diſcutit 461. 6.et * 34.11

Animi deliquia et defectiones reuocantia 223.28. et * 14.9.& 213.4.et 479.2.et 551.35

Animum exacuit ſemen naſturcij * 269.19

Animi affectionum potentia * 512.13

Aniſi folia iſopyrum repræſentãt 58.11

Aniſi ſemen nudum 71.37

Aniſum vbi melius naſcitur 88. 13.et 91.15

Aniſi ſumm. ꝯſideratio * 528.18

Anithes placente * 44.12

Anodynon dolorem leuãs 197.7

Anodynon quid et duplex 201. 16.et * 706.3

Anni tẽporũ deſcriptio * 400.1

Anonis q̃li folio 50. 34.et 59.20

Anonis alba radice 34.2

Anonis ſpine albe ſummaria conſideratio * 447.9

Anonis. Ononis vñ dicta 181.32

Anonũ quæ vrtica * 731.22.26

Anthalij ſum. conſideratio * 337. 23.

Anthedon meſpilli ſpẽs 412.31

Anthele quid 6.4.et 37.28

Anthema mazæ ſpẽs * 70.37

Anthemidis flos qualis 10.5. et 65.30.et 68.36.et 126.16

Anthemis a ſummo florere incipit contra aliarũ naturã * 613.19

Anthemis folio fœniculi 50. 32. et 59.3

Anthemidi rami quales 42.32

Anthemis vbi exurgat 98.1

Anthemidis deſcriptio * 613.3

Anthemij folioſi conſideratio * 337.36

Anthemon pro melanthio videtur intellexiſſe theodor⁹ * 338. 17.et 613.28

Anthericos ſcapus leuis vocatur 37.26.et * 293.6

ἀντέριxες 12.15

Antheras compoſitiones ingrediũtur roſe aride 535.18

Anthylidis radix 29.18

Anthyllis folio quali 50.8.et 52. 25.et 59.24

Anthyllis quid et eius genera * 612.11

Anthylli ſiue anthicelli ſummaria conſideratio * 338.29

Anthriſci ſummaria conſideratio * 339.6

Anthriſcus Plinio * 227.11

Anthropomorphon. Mandrag. * 712.16

Anticellıū. Anthyllıō * 612.16
Antymelō mādragoras * 712.16
Antinoius. Loti flos * 749.4
Antipathe quid 208.10
Antipathia qd 204.36. et 421.11
Antipatrem non eſſe Bellū maio. * 343.27
Ano quæ medeantur * 131.2
Antirrhinum angalidis emulum 58.12
Antirrhino ſemen quale 81.35
Antirrhinum ſiue anarrhinon qd * 760.1
Antiſcorodon allium vlpicum * 256.22
Antitora quid Gallis * 576.21
ἀπαμβλύνειν quid * 260.9
Aparine grecis lapa * 97.17
Aparine folia ſtellata 51.24
Aparine lētem enecat * 127.25
Aparine ſumm. conſideratio * 568.6
Aparine aliquibus xanthion * 765.21
Aphace quomodo ſecūde floreat 65.25
Aphaca in aruis oritur 98.21
Aphace amara 56.13
Aphace folio lentis 59.24
Aphacam nō eſſe viciā * 245.23
Aphace ſummaria conſideratio * 244.19
Aphaces natura * 246.7
Apharce arboris conſideratio 268.36
Aphæreſma græci furfures * 40.14
Aφυ.. 172.36
Aphrodilos officinis aſphodelus * 294.31
Aphroſcorodon allium 172.16
Aphthæ quæ dicantur 262.32
Aphtharum remedia 399.34
Apes qñ prodeant et rurſum condantur * 402.2
Apes ne diffugiant * 6.22
Apum ictibus quæ medent 395.7. et 595.14. et 165.35. et * 186.13. & 370.10. & 515.16. & 581.5. & 624.16
Apiana vua 588.18
Apices in floribus 9.36
Apicianū placētę genus * 46.25
Apios quali folio & radice 23.24. & 27.36. & 30.20. & 60.16 & 142.16
Apios agrioraphanus & iſchas * 155.1. & 805.11
Apios quid * 805.6
Apium ſcapo inani 40.27
Apium faſtigio viget 45.15
Apij ſemen quali et quādo obruēdum 82.13. et 85.32
Apium quomodo fruticat 83.7
Apium quomodo proue. 83.32. et 107.31. et 210.22
Apij ſemē vetuſtū 84.4. et 91.27
Apij ſapor acutus et odoratus 127.37. et 130.26. et 137.21
Apium ſemel ſatum ſepius parit 84.11
Apiū quō quando vbi ſerendum 81.28. et 91.16. et * 536.27
Apium quare equorum pabulis aptum 187.7
Apij conſideratio * 536.18
Apio victores coronabantur 157.6. et 187.2
Apio indigere prouerbiū 187.5
Apium. Selinon vnde dictum et eius vſus 186.36. et * 536.13
Apium. hypoſelinon. helioſelinon et Petroſelinum * 536.1
Apium ruſticum et apium riſus quid * 311.21
Apiaſtro folia qualia 51.7. et ide
Apiaſtro caulis quadratus 40.31
Apiaſtrū citraginē dici 55.35
Apiaſtrum citreum olet 55.35
Apiaſtrum antiquum apium ſilueſtre et ranunculum dici nec eſſe

melisso phyllon * 312.8.& ĩde
Apiaſtrum vnde dictum 165.27. * 580.22
Apinthiũ.abſinthium 182.14
Apiroeali græcis qui * 129.12
Apluda quid 113.3.& 75.8.* 40.14
Apobata græcis ſtambolcia ſrancis * 672.29
ἀπόκαυλα quæ græcis nominant 82.15
ἀπόκαυσα quid * 120.27
Apochyma quid 495.23
Apocynon folijs hederam imitatur 97.31
Apocyno vbi ſemen 79.33
Apocynon grauiter olet 56.10
Apocyni deſcriptio * 720.16
Apolinaris crathis fruticat colleculis 35.31
Apolinaris folia cuiuſmodi 52.24.& inde
Apolinaris hyoſciamus * 7186.33.& 704.6
Apolinaris tertium genus vbi prodit 96.25 & inde
Apomelidis quid 415.6
Apomelitis conficiendi ratio & vires * 462.28
Apetitus gallis bulbi * 292.9
Apetentiam cibi que incitant 258 8.& 274.1.& 300.4.& 581.20 & 61.20. Vide faſtidia ciborum
Apendix.Spina 181.20
Apendices 7.37.* 446.28
Apendicis ſpine ſummario conſideratio * 339.14
Apri ſe dentibus tutantur 210.1
Aproula quibuſdã vitis nigra * 811.35
Apua piſcis vnde dicať 172.37
Aqua principium inolidũ 129.35
Aqua ſuapte natura cãdida 115. 12.& inde.
Aquis nullus odor aut ſapor 126 35.& inde
Aqua inebriat 590.13
Aquarum colores 117.30
Aque vt potabiles fiant 209.25. * 479.25
Aquarum ſub terra perenniũ indicia * 346.5
Aquaticus panis * 69.12
Aquarij ſtellarum ſitus mutatio *404.10
Aquifolio folia qualia 48.24
Aquifoliæ granum vermiculum * 362.17
Aquifoliũ quãdo germinat 62.29
Aqfolio baccæ ſine ſuccó 274.23
Aquifolia mõtes amat 94.6
Aquifolium theodori 375.19
Aquifolium in Italia Cratægus 274.21
Aquifolii conſideratio eodem
Aquifolia & vel aquifolium vide Cratægus & Ilex.
Aquifolium herbã quibus 294.9
Aquila quomodo beſtiólas abigat 206.10
Aquiline penne cæterarum pẽnas conſumunt 510.35
Aquila cœleſtis vbi nunc ſitum habet*404.32
Araba dioſcoridi * 95.6
Arabidi flos qualis 125.17
Arabis folio lepidij 59.26
Arabidis ſemen vbi 74.35
Aracus in Lente naſcitur 96.37
Aracos quid Plinius apellat * 339.30 (99.19
Araci ſummaria conſideratio *
Aracidnæ.conſideratio*339.25
Arcoidis conſideratio eodem
Araneorum morſibus que opitulẽtur 395.25.& 421.31.& 433.6 *515.27.& 539.13.&556 3. & 581.4. & 673.16. &764 2.
Aratillus gallis empeloprasson *
Arbor quid 1.16 (250.20

Arbor a frutice quomodo diſſi-det 2.8
Arborum partus quando 61.20
Arborum ſitus natales 93.34
Arbores ſurculoſiores & nodoſio-res quæ 41.27
Arboribus alijs decidũt folia. aliæ ſempiterna coma virent 44.36. & inde.
Arborũ nulli ſemina nuda & qui-bus veſtita 72.6. & deinceps.
Arborũ ſationis inuentio 143.10
Arborum conceptus quando 61. 20. & inde.
Arbores nouellæ fructu carent quã diu creſcunt 95.10
Arboribus omnibus mors eſt cor-tex. in orbem detractus 43.15
Arborum diuiduarum & indiui-duarum diuerſitas 41.16
Arbores quæ craſſiores 42.2
Arborũ caro. Venæ & pupul 24.1
Arbores quæ fiſſiles & q̃ nõ 24.25
Arbores quæ ventorum iniurijs ſunt obnoxiæ 27.18
Arbores radicibus raris & ramis 42.3
Arbores cur ſquaroſæ germinatio-nis tempore 63.8
Arbores quæ faciant tabeſcere 379.27
Arbores que in longitudinẽ ex-creſc. 41.37
Arbores q̃ maiores. q̃ pulchriores res & q̃ meliori materia 94.20
Arbores infructuoſæ quomodo fœcundantur 209.1
Arbor oĩs quibus iuuatur 320.36
Arborum ramis coronari patriũ mos fuit 99.12
Arbores quæ difficilius ceduntur quare celerius areſcant 208.34
Arbores oleoſæ & pingues quibus niſceri nolunt 29.11
Arborũ fiſſio in mẽſas q̃lis 24.21
Arbores religione damnatæ 93.9
Arbores ſilueſtres vrbanis ramo-ſiores 41.27
Arbores Bruta apud Elimæos 551.21
Arborum indicarum ſine nomine conſideratio
Arbuſculæ tráſeũt in frutices 1.35
Arbut⁹ folio mali cotoneæ 58.30
Arbutus in ſyluis pubet 94.24
Arbutus græce comaros 157.30
Arceuthos. Iuniperus 184.30
Archangelica nonnullis lamium ✱372.25
Archibellion. anchuſæ ſpecies ✱ 663.17
Archezoſtis 810.3
Arction verbaſci folijs 60.37
Arction proſcopion qd 742.20. ✱
Arction quid et vnde dicatur 742.1. ✱ (10. ✱
Arcturi ortus & occaſus 406.
Arcturi in orbe ſupræmo mutatio ✱404.21
Arcturus herba arctio 742.1
Arcus cœleſtis quare odoratiores reddit arbores 134.7
Arcus cœleſtis præſagia ✱ 295.7
Arqu⁹ aquarius 158.24. ✱ 4.32
Ardeola quomodo Beſtiolas abi-gat 26.10
Ardores que ſedant 472.30. ✱ 174.33. & 203.21. & 221.9. & 462. & 773.37
Arecta maze ſpecies ✱ 71.8
Argemone ſuccus crocatus. 22.23
Argemone flos purpureus 125.18
Argemonẽ vnde dicta 175.31
Argemone ſummaria conſidera-tio ✱316.5
Argemon Plinio q̃que ✱ 317.1
Argema quibus curatur. Vide ocu-lorum albugines.
Argentina huius ætatis quæ eſſe vi-detur ✱ 7:5 33

Argẽti ſpume remedia * 338.31
¶Contra argentũ viuum remedia 595.14. * 157.29. et 732.3
Arges hypocrati anguis 175.35
Argilla dulcis quare 138.23
Argyrotryphemata placẽte 46.33
Aria arbor qualis 275.12
Ariamis herba 275.12
Arianæ ſpinæ cõſideratio 274.31
Ariana pomũ pale. 461.13
Ariete conſpecto elephas furens manſueſcit * 258.21
Arinca gallis olim ſiligo * 71.23
Aris hyppo quale & Plinio * 292.10
Aris eadem ariſoro. Vide ariſarũ.
Ari radix 31.20
Ariſari radix 31.20
Ariſari conſideratio 292.5. *
Ariſta quid & vnde 12.12
Ariſtas e corpore educit holcus * 370.20
Ariſtalthæa althæa * 164. 17. & 623.8
Ariſtolochiæ folio tenuia 50.7
Ariſtolochie palmites 42.21
Ariſtolochie. baccha q̃lis 76.17
Ariſtolochia vnde dicta 177.15
Ariſtolochie generum cõſideratio * 413.23
Ariſtolochie rotunde flos albet 125.12
Ariſtolochie rotunde qualia folia 51.4. & 55.17
Ariſtolochie longe ramuli eodẽ
Ariſtolochia longa quæ clematites dicitur 414.4
Ariſtolochie vtriuſq; radix 30.17
Ariſtolochie rotunde flos purpureus 125.12
Armala quibuſdam rutha ſilueſtris * 517.32
Armeniaca mala quando florent 64.4
Armeniaca vnde dicta 154.30
Armeniaca præcocia eodem
Armeniũ colore florido 124.18
Armerij flores * 387.35
Armeria Gallis quid * 637.28
Armoiſia. Gallis prima ſpecies arthemiſiæ * 591.34
Armon pontici vocant. Armoraciam * 340.15
Armoracia Italis quid * 154.34
Armoracia Latinis quid 34.14
Arnabonis deſcriptio generalis 228.7
Arnogloſſum vnde dictũ 165.15
Arochias. gallis atriplex * 166.36
Aro radix qualis 28.5
Aron ſemine & radice coaleſcit 82.37
Aron dodrantali caule.
Aro ſcapus q̃lis & fructus 77.19
Aron rumicis folio 60.17
Aron acre 138.6
Aron magnam authoribus controuerſiam peperit * 289.33
Aron in bulborum gñe 292.15
Ari ſummaria conſideratio * 289.1
Aroma ſpecies meſpili dioſcoridi 414.10
Arquatis q̃ cõueniãt vide ictericis
Arrhenogonon, perſicarie genus * 602.11
Arſen mãdragoras mas * 713.1
Arſenici natura 202.4
Arſella. Anemone * 315.36
Artabe ægiptia qd ptinet 114.16
Artemidium dictamnũ 184.14
Artemis diana eodem
Artemiſiæ folia qualia 54.26
Artemiſiæ ſummaria conſideratio * 591.6
Artemiſia vnde dicta * 591.24
Artemiſiæ vtriuſq; qualis caulis 464.5
Artemiſia monoclonos * 591.15
Artemiſia minor odore Sampſuci 55.31

55.31
Artemiſia non eſt eupatorium 677.23.✱
Artemiſia qbuſdã Botrys✱594.4
Artemiſia maritima diligit 96.24
Artemon Anemone ✱ 315.35
Arterie aſpere vitia quæ ſanant 348.17.& 380.30.& 562.26. & 581.26.&✱267.16.et411 33.&419.25. &449.27.& 476.12.&488.1.& 560.34. & 679.12.& 780.28.
Artemace ex mori pomo 431.30
Arthritice cõſideratio 340.27.✱
Articacton vel articalctum quid gallis ſit ✱347.9
Articols vel articoclos tã Italis q̃ gallis cynara dicitur ✱ 438.24
Articularis arthritice ✱ 340.28
Articulis in herbis 7 13
Articulis articularijsq; morbis ſuc currentia 221.8.&400.14.& 427.33.&456.15.&463.36. &473.17.& 549.6.& 581.27 & 602.10.& ✱ 58.12.&408. 16.& 424.5.& 493.4.& 516. 9.& 565.2.& 581.20.& 743. 27.& 778.21.&780.31.& 785.29.& 789.6.& 792.2
Articopos & articoptos quos græci nominant ✱ 52.2
Artolagani panis ✱ 41.34
Artopta Plauti 69.22
Artopticius panis 41.29
Arundinis radix qualis 28.7.& 275.28
Arundini cortex qualis 43.10
Arundinibus caulis qualis 40.16
Arundines mira cauitate & magnitudine. Vt nauigia fiant 40. 23.& 276.32
Arũdinis gña & nomina 275.20
Arundinis vires 276
Arundini folia qualia 275.23
Arundini medulla qualis 25.32
Arundini flos Lanoſus 69 18
Arundines maiore ex parte carne vacant 24.13
Arundinis vſus 275.30
Arundinis caſtratio 278.30
Arundinis conſideratio generalis 275.20
Arundo in ægypto tota dulcis 142.17
Arundini cum quibus amicitia & inimicitia 277.31
Arundi fiſſa vinculis dicata, codẽ
Arundinẽ e corpore quid extrahit Vide infixa corpori
Arundinaceis pars ſuperior areſcit inferior roſcida eſt 142.12
Arundinea incenſa vegetiora res naſcuntur 107.27
As in pondera qd 110.13.& inde
Aſa fœtida officinis Laſer ✱ 559.19
Aſſis loco libra ſubſtituta eſt phar maco polis 112.34
Aſari radix qualis 23.30.31.34
Aſaro cortex ſcaber 43.27
Aſaro folia qualia 51.3.& inde
Aſaro flos purpureus 125.18
Aſaro ſemen in floribus acinoſum 77.9
Aſari odor 128.19
Aſarum qualibus lætatur locis 97.19
Aſarum vnde dictum 158.35
Aſari ſummaria ꝯſideratio 21.28
Aſari vires eodem capite
Aſarum non eſſe Baccharẽ 25.5
Aſcalotæ cepæ gallis q̃ 251.19✱
Aſcalia ecu aſcaleron. Cacti ſemẽ ✱346.21
Aſcyro folia rubeſcunt 55.6
Aſcyro flos luteus 125.37
Aſcyri ſuccus cruentus 22.27
Aſcyro ſemen quale 82.1
Aſcyron ſpecies hyperici✱629.8

Aſclepiadis radix qualis 29.34
Aſclepias folijs hederam imitatur ✳ 572.8
Aſclepiadis ſummaria deſcriptio ✳ 572.7
Aſclepium vide panace aſclepiũ
Aſyla herba
Aſinus patri aſſignatus libero 187.19
Aſinos linqui animo ꝗ mala aut ficos dorſuarij comperiãt 210.7
Aſine calauria femina fœcundat 210.29
Aſinis ferule gratiſſime 187.19
Aſini ſtercus ſtercorãdo agro optimum 84.36
Aſpalathi odor 244.23
Aſpalathus quid eiuſq; probatio genera & vires 242.8.et 243.23
Aſpalathus ſubſidit in aquis 25.3
Aſpalathi radicis vis 207.10
Aſparagus multis ramulis fruticat 42.14
Aſparagus multis folijs 50.13
Aſparagi vnde dicti 164.33
Aſparagi altilis deſcriptio ✳ 185.26 (36
Aſparagus altilis baculas edit 76.
Aſparagus vbi quomodo & quãdo ſeratur. 85.20. & inde
Aſparago peruſto frigore quomodo ſuccurratur 108.2
Aſparagi cibus & medicine ✳ 186.3
Aſparago noue nupte coronabantur ✳ 185.22
Aſparagus ex arietis cornibus tuſis & defoſſis enaſci ✳ 182.13. & inde
Aſparagi conditura & coctura ✳ 185.30
Aſparagi ſummaria conſideratio ✳ 183.8
Aſparagus gallicus Fii. batis horteuſiana ✳ 195.38
Aſparagi veteribus græcis fertet ĩ adoleſcentium olerum partus ✳ 186.36
Aſparagi ſylueſtris vires ✳ 186.28
Aſpergula officinis aparina ✳ 568.28
Aſpergula minor aſter atticus ✳ 752.37
Aſperitatibus bibitur rhaponticũ ✳ 411.34
Aſperugo ✳ 373.14
Aſphalton vel aſphaltites trifolij ſpecies ✳ 104.6
Aſphodelũ heſiodo nõ eſſe halimũ
Aſphodeli ſummaria conſideratio ✳ 293.3
Aſphodeli genera & vires ✳ 294.13
Aſpides fugantia ✳ 291.32
Aſpidum venenis aut Plagis quæ aduerſentur 601.11. & ✳ 136.27. & 291.33. et 529.37. & 588.2. & 709.15 (16.30
Aſpleum genus pſeudonardi ✳
Aſplenium folioſum 50.14
Aſplenio folio qualia 55.15
Aſplenie deſcriptio ✳ 610.13
Aſpris cerrus macedonie 301.10
Aſſyria malus 309.12
Aſtaphylinos paſtinaca agreſtis ✳ 524.34
Aſtaphis græcis vua paſſa 581.29
Aſteri flos qualis 125.28
Aſteri folia ſtelle modo radiata 51.24
Aſter atticus ✳ 752.28
Aſter alius ibidem
Aſteriodi Pauſanie ꝗd ✳ 753.11
Aſteriace medicamentum dyacodion ✳ 703.19
Aſtylis lactuca. Vide lactuca
Aſtragali radix 29.25
Aſtragali conſideratio ✳ 695.10
Aſtragalo flos tenuis & paruus 70.12

Aſtrictoria vis vnde 197.3
Aſtringentis ſaporis conſtitutio & dote 197.36
ἀσρεβολισμὸς ſyderatio 343.17
Aſſucitinum linum 108.2
Atetamon quid * 122.20
Atetamna legumina quæ eodem
Athela quæ puls * 73.31
Athanaſia francis tertia artimiſiæ ſpecies * 591.1
Athara medica, centum * 73.28
Atharaba thrion genus placente
Athenæi locus caſtigat⁹ * 530.19
Atherin hordeo ꝑprie qd 12.15
Athera vnde fit * 73.28
Atramentum ſyricum 124.32
Atramentum aqua facilius elui/tur 209.23
Atractylis radix 31.35
Atractylis cnecum refert 58.22
Atractylis flos qualis 69.14
Atractylis ſanguine⁹ ſucc⁹ 22.27
Atractylis multis ſpinis armatur 52.19
Atractylis conſideratio 570.31
Atraphaxis atriplex 163.8
Atracapilla in ficedulam tranſit 206.24
Atriplici radix qualis 28.10
Atriplicis cuiuſdam folia nitent purpurea 55.10
Atriplicis ſatio 82.28
Atriplici ſemen quale 82.10
Atriplicem quando defigunt eod.
Atriplicis color qualis 163.23
Atriplex vnde eodem
Atriplicis vires eodem
Atriplicis ſummaria conſideratio * 166.23
Atriplicis genera & effectus. eodē
Atriplex ſylueſtris officinis cyno/crambe * 819.10
Atriplex ruſtica quæ * 575.24
Atriplex marinum 361.4
Atrogi malum medicum 308.35
Atropha qd & q̄ corrigát 134.18
Atacite placente 49.7
Ataragi placente 45.13
Attegle quid 9.8
Attinia genus vlmi 605.9
Attinia nullū fructum gerit 95.9
Attritis corporis partibus quæ me deantur 512.7.& * 643.21
Attractoria medicamenta 201.6
Auellane nucis ↄſideratio 279.20
Auellane torreſacte edende. eodē
Auena triplici veſtiť ſtipula 60.33
Auene ſemen vbi 80.31
Auene ſumm conſideratio 79.10
Auene duo faſtigia. eodē. 74.31
Auena græca quæ * 766.13
Auena Rom. quid eodem
Auena. Bromos herba * 81.21
Auenago vel auenula quid. eodē
Auena ſterilis phœnix * 679.30
Auenatum gallis quid * 81.4
Auctum gallis abies 264.21
Aues marine cunilia exulceratis roſtris medentur 206.27
Aues manu qūo capiunť * 259.1
Aureo hallmus 360.4
Aureum malum citrum * 311.1
Aurigini ſuccurētia. Vide ictericis
Auripigmentum naſcitur 124.37
Auricule muris alteri⁹ radix 10.18
Auriculam muris non eſſe anagal lidem * 319.12 (10
Auricula muris foliis helxine 59.
Auricule muris deſcriptio * 326.8
Auricula muris. Vide muris auri/cula
Auribus purulentis quæ cōferant 266.33.& 372.17 & 419.29. & 427.11.& 444.33. & 495. 1.& 492.13.& 527.25.& 556 22.& 580.32. & * 552.32.& 565.1.& 651.15
Auriū ſurditati grauitatiq; & tar/ditati q̄ cōferūt 365.22.156.15 & 26 516.& 269.25.et 818.27

Auribus verminoſis quæ opem ſe- rant 291.25.& 266.33.& 306. 34.& 386.14 & 707.6
Aurium ſonitus q̃ emendant 293 25.& 395.24.& 951.35.& ✳ 248.28.& 255.7.& 533.16
Aurium doloribus quæ medeãtur 306.8.& 334 32.& 356.27.& 534.29.& 543.20. & 562.25. & ✳ 32.6.127.5.& 159.31 et 165.18.& 488.20.& 495.14. & 502.13. & 550.20. & 555. 27.& 569.19.& 673.2.& 675 24. & 699.34. & 708.15. & 729.6. & 780.36. & 789 2.& 792.2
Aurium fracturis remedia 419 26. ✳ 92.16.& 530.11
Aurum detritum exuit colorem 116.21
Auriga cœleſtis vbi nunc ſitum habet 405.5
Auron gallis quid 80.17
Auronũ gallis abrotonũ 466.37
Auri color qualis 116.18
Autopyros panis ✳ 39.25
Autophorus ſmilax ✳ 769.6
Autumni initiũ quãdo ✳400.14
Azelus piſcis 209.12
Azimus panis 40.18

B

Bacca & acinus quomodo diſ- ferunt 16.25
Baccarum differentie 73.24
Baccar non eſſe. Nardum ruſticum ✳ 505.36
Baccis & pomis eadẽ nã 72.10
Baccis foris corpus et intus lignũ eodem
Baccaris aſpero folio 52.30
Baccari caulis cubitalis 36.29
Baccaris gracili folo ꝑdit 97.26
Baccarẽ non eſſe aſarum 505.29
Baccaris conſideratio eodem
Baccara gallico vulgari aſarum ✳ 22.8
Bacillas gallis. Baſis hortenſiana ✳ 196.4
Bacini pratenſes vulgo gallico q̃d. ✳ 364.4
Bacinulus gallis flos ranunculi ✳ 311.12
Baguenaulde gallice, colluiea 316.11
Baius color gallis quis 468.32
Baia græcis quæ 157.15
Balani myrepſices conſideratio 281.20
Balani palmulæ 157.14
Balani græcis, vide glandes
Balani ſardiani 286.26
Balatum pecori concitat pulegiũ guſtatum ✳479.33
Balauſtium flos punice 517.24. et inde
Balauſti genera ac vires eodẽ cap.
Ballaria romanis quæ 576.1
Ballote vtriq; folia qualia 59.32
Ballote flores quales 70.7
Ballotę caulis qualis 38.27
Ballote graui odore 129.17
Ballotes deſcriptio 579.33.✳
Balſami conſideratio 237.11
Balſamelæon eodẽ cap.
Balſamita ſeplaſiarijs. ſiſymbrium ✳ 193.1
Balſamine conſideratio ſummaria ✳ 341.24
Banchylus panis ✳ 41.29
Baptiſecula Italis quid ✳ 358.21
Barbarij q̃ flores frãcis ✳ 387.35
Barba ſenis vulgo ✳ 735.7
Barbula hircina ciſpadanis geron topogon ✳ 367.9
Barba dei pueris, gerõtopogõ eod.
Barba petræ romanis quid eodẽ
Barbarica, gallis quæ
Barbotina gallis quæ ✳ 455.15
Barbule hirci. Vide hirci
Barbillos perſica, quæ 480.21

Bardana maior. gallis petaſites * 743.36

Bardana francis perſonatia * 472.26

Baſylica ocymum. et quare dictum * 232.5

Baſilicum minus, hortis eſt acinos * 504.11

Baſilicum ſylueſtre quibuſdã acinos * 504.7

Baſilicon græcis qd. officinæ chriſti palmam vocant * 605.20

Baſymæ placente * 44.9.et inde

Batias græci quid dicant *

Batis vnde dicta 166.9

Batis vtriuſq; ↄſideratio * 195.20

Batis conditura eodem

Batis vtriuſq; medicinæ eodem

Batos rubus * 672.13

Batos idæa. Idem rubus * 673.31

Battachium, ranunculus 175.22

Batrachium chryſanthemon * 616.35

Bdellij arboris et lachrime, conſideratio 232.34

Becchij ſummaria conſideratio * 589.19

Becchion chamæleuce * 364.24

Bedegarim hodie vocant ſpinam albam * 434.22

Behem vtriuſq; in officinis cõſyderatio * 35.8

Beleninum * 34.30

Bellius coronis apt⁹ et qd. 104.25

Bellium maiorem. non eſſe halum aut petræum ſymphitũ * 343.35

Bellij vel Bellidis ſummaria conſideratio * 342.32

Beloacus et belotocos, dictamnũ 184.6

Beniuinum. Vel ben iudæum officinarum quid * 562.3

Berberis. Oxyacantha 459.12

Berox. mazæ ſpecies 71.1

Beria vel bieria gallis 62.24

Berſilici conſideratio 263.33

Berula vel berla iauer ſiue ſium * 160.26

Berulum ſiue verulum. Ibidem

Bes quid 111.31

Beſaſa ſyrijs rutha ſylueſtris * 518.12

Beſtiarũ ictibus quæ medeantur * 234.22. et 255.14. et 262.16. et 538.31. et 592.22

Beta culta naturam mutat 1.29

Betæ ſemen quando et vbi ſerendum 85.19. et 87.36

Beta quando transfertur. Ibidem

Betæ ſemẽ cortice obductũ 82.13

Beta quoto die erumpit 83.26

Beta quomodo fruticat 83.7

Betæ carnoſa folia 49.27

Betæ ſemẽ vetus citius nouello nec tamen vno anno prouenit 84.5

Betæ ſummaria conſideratio * 178.4

Betæ vires Ibidem

Beta vnde dicta et quare. τεῦτλον 164.21

Beta pratenſis vulgo limonium * 656.14

Beta ſylueſtris Plinio limonium. eodem

Betonicæ cubitalis caulis 36.8. et 112.5

Betonicæ folia qualia 50.8. 60.32

Betonicæ flos purpureus 125.18

Betonicæ radix 32.5

Betonica. Latinis. ceſtrõ * 632.28

Betonica altera quæ et britanica, eodem

Betonicæ vires, Ibidem

Betonicum ſeu vetonicum. voluntarium vbi naſcitur, Ibidem

Betonici cum roſa cõparatio 67.30. et * 389.13 (19

Betonici pulchra deſcriptio 105.

Betonici vita et vigor 67.28

Betonicum altile non fuit olim in

vſu 105.14
Betonica vide vettonica
Betula vinculis dicata 24.36
Betula frigidis gaudet 94.13
Betule conſideratio 285.35
Biblos papirus quid 474.30
Βίκιον veteribus græcis vicia ✳ 244.32
Bilem tam flauam ꝙ Atram quæ detrahant vel extinguant 214.5.& 253.15.& 300.15.& 316.35.& 460.12.& 489.4.& 540.7.& ✳ 221.24.& 348.36.& 352.14.& 375.8.& 425.33.et 614.4.& 615.24.& 630.28.et 735.24.& 745.4.& 758.32.& 764.17.& 789.37.& 805.36.& 807.32.& 818.14
Vide etiam colericis.
Bilem creantia 229.8
Bipalmaris & ſemipedalis idem 111.13
Bipennula nonnullis pimpinella ✳ 561.28
Biſmalua officinis althæa ✳ 623.21
Biſmalua ſyluestris ibidem
Biſtorta officinis quæ ✳ 569.25.& 761.11
Biſtortam quidam putant eſſe britannicam ✳ 636.17
Biſſus vbi naſcatur eiuſq; preſtantia ✳ 168.4
Bitulus placenta ✳ 46.32
Bithie faſcinatrices in ſcytia ✳ 569.32
Bizus panis vnde dictus gallis ✳ 76.2
Bladum barbatum ſat ✳ 60.20
Blance gallis quod ſat. ibidem
Blanceputa gallis quid 361.1
Blatte quomodo abigantur 206.7.& 143.35
Blattaria rome quæ ✳ 740.6
Blattarię ſummaria conſideratio ✳ 344.6
Blatte bizantis et Blattia Bizantia A ctuario et officinis vnguis odoratus 20.18. ✳
Blatteus color p purpureo. ibidē
Blaueoli gallis cyani ✳ 358.17
Blaueus color ✳ 20.30
Blaueus pro cæruleo ✳ 358.18
βλὴξ 162.31
Blechmon filix ✳ 812.30
Blechona et quare vocauerũt pulegium ✳ 479.8
Blechros pulegium et genus leguminis ✳ 477.24
Blema panis ✳ 42.6
Blito radix qualis 28.10
Bliti ſatio qualis 82.30
Bliti ſemen cortice obductũ.ibidē
Bliti cuiuſdã folia purpurea 35.10
Blitum vnde dictum 162.27
Bliti ſummaria conſideratio ✳ 161.30
Bliti cibus et vires ibidem
Bleti hyſpanis Bletum ibidem
βλίτοι 162.29
Blommij panes ✳ 42.2
Boa quid 539.34
Boaria Rom. Buphthalmus ✳ 615.29
Bolbophace poetis lens ✳ 129.6
Bolangarij gallis vnde dicti ✳ 69.28
Boletorum ſummaria cõſideratio ✳ 344.6
Boletis q aduerſentur. Vide fuligis
Boletus. Vide fungus
Boletinus panis ✳ 41.32
Bolite aſiatis Radix lichinos ſyl/ueſtris ✳ 576.21
Bombices polluci vermes qui ✳ 391.28
Bombycine arundines 277.11
Bomfacia Italis hypogloſſon ✳ 759.29
Borrago officinis quæ ✳ 752.16

Borache gallis. Buglossum ✳ 757.5
Borraſſus elate fructus ✳ 473.24
Borion epipactis ✳ 744.10
Bormus aut Bormax poetis ✳ 579.20
Boſci ſouchetum gallis heptaphyllum ✳ 369.25
Boſci ſaluia francis polemonium ✳ 646.21
Boſmorus frumẽti genus ✳ 82.17
Bothomarien. Id eſt tuber marie. Mauritani alteram cyclaminum vocant ✳ 283.24
Botri cortex lutheus 44.28
Botrys frutex totus luthe' 126.12
Botrys ſeminio quali 77.34
Botrys ſummaria conſideratio ✳ 593.35
Bobus quomodo appetentiam pares 456.2
Bubus inflationem ſedantia. ibidẽ
Boletus francis. Vide betula
Bouis oculus cui herbe conueniat et cui non ✳ 343.20
Buolio gallis verbaſcũ ✳ 740.7
Brathys. Vide ſabina
Brachæ cuculi francis ✳ 740.15
Brance gallis far ✳ 59.6
Brancha vrſina vulgo achantus ✳ 445.1
Braſſica quali caule 163.28
Braſſice radix 27.36
Braſſice qualia folia 49.27
Braſſice ſatio qualis 82.14. et 84.12. et 87.14
Braſſicam reciſam regerminare 83.16
Braſſica erumpit die 10. ibidem
Braſſica qñ tranſferenda 87.25
Braſſica viride 163.28
Braſſice tria genera 161.20
Braſſice ſummaria conſideratio ✳ 170.7
Braſſicarũ genera et nomina. ibidẽ
Braſſica iucundior detractis foliis antequàm de cauleſcat 83.22
Braſſice ortus ſabuloſus ✳ 175.6
Braſſice vires ibidem
Braſſice ſalſelago vtilis 141.30
Braſſice Ægyptiace amaror 56.15
Braſſica atticis raphani nomine 161.7
Braſſice ex ſemine vetere naſci rapa, et Braſſicã ex raporum ſemine 71.22. et 107.4
Braſſice crimina ✳ 177.2
Braſſicam cur mantin, hyponactes vocat ✳ 173.17
Braſſica ſylueſtris amara 56.15
Braſſica ſylueſtris Arcadibus amara ✳ 661.8
Braſſice ſylueſtris conſideratio et quibus vocetur nominibus ✳ 173.20
Braſſica marina qualis ibidem
Per braſſicam iurabãt Iones. ibidẽ
Braſſica vitibus inimica et ebrietatem pellit 92.15. et 572.13
Braſſica petræa ſiue erratica ✳ 353.1
Braſſice et cyclamini odia 208.32
Braſſice inimicum origanũ. ibidẽ
Brathyos conſideratio 284.16
Brenthis. Lactuca 170.9
Breſilum lignum 263.31
Brya myrice 420.11
Bryaria gallis. Myrice ſylueſtris 420.11
Bryonie bacce qbus cõſtent 76.2
Bryonia vitis alba et nigra ✳ 809.33
Bryonia. Quibuſdam phyllon ✳ 602.30
Bryon ſphacos 250.18
Bryon quibuſdam lichen ✳ 688.1
Bryon marinum deſcribitur ✳ 736.1
Bryon vbi naſcitur 96.30

Bryon græcis Lupus ſalictarius ✳ 374.34
Britanni cur glaſto ſe oblinebant ✳ 723.14
Britannica radix 29.19
Britonica Rumicis folio 60.19
Britannica vbi reperta 189.20
Britannice ſummaria cõſideratio ✳ 635.20
Briton quid et ex quibus ✳ 64.23
Briza Galeno quid ✳ 77.7
Brochon. Bdellium 282.35
Bromites panis ✳ 42.7
Bromi ſummaria conſideratio ✳ 79.6
Bromos primũ Auene gen⁹. Ibidẽ
Bromi Auene caulis 37.9
Bromos herba eiuſq; vires conſiderantur 81.5. et 766. 24
Bruca geratina gallis. eryſimum 272.9 ✳
Bruchi ab hortis quomodo abigãtur ✳ 146.3
Bruſcãdula italis. lupus ſalictarius ✳. 374.34
Bruſcus officinis ruſcum
Bruſcus in Acere 267.12
Brutes arbor ſecundum ſabine genus et eius deſcriptio 285.6
Brutus animo defectus pane eſt recreatus 210.14
Bu interiectionis nota græcis 351.20
Buberigis maurice bulbine ✳ 299.5
Bubonium, aſter atticus ✳ 752.28
Buccea, et buccellatus panis ✳ 42.15
Buccinum Rom. delphinium
Buccinaria
Buceros quare non olet cum viret 127.30
Buceras, fœnugræcum 160.3
Buchelden qd ſyri vocẽt ✳ 605.15
Bucranion gallis eſt antirrhinon ✳ 760.16
Bugloſſum qualibus folijs 60.37
Bugloſſum qb⁹ extitit locis. 98.30
Bugloſſum magnum cyrcion ✳ 751.28
Bugloſſa officinis cyrcion. Ibidem
Bugloſſi conſideratio ſummaria ✳ 756.33
Bugraues ſueſſionibus. Annonis 448.4. ✳
Bugrãdes quibuſdã. anonis Ibidẽ
Buglum francis ſymphitum petræon ✳ 471.19
Bugle francis videtur eſſe onitis 160.10
Bulapatum 6.28
Bulbi qui nominantur 6.26
Bulbo et bulboſis folia ab radice exeunt 48.30. et inde
Bulboſe radices quomodo ſub terra creſcant 6.29
Bulbo radix qualis 28.12. et 85.9
Bulbi ſatio ✳ 296.22
Bulborum differentie Ibidem
Bulborum natura ex dioſcoride Ibidem
Bulborum ſum. conſideratio Ibidẽ
Bulbis amaritudinem eſſe in cacumine 145.15
Bulbos cœlo non tangi 208.8. et ✳ 298.8
Ad Bulbi frondem accedunt quæ 58.14
Bulbos querere adagiũ ✳ 298.26
Bulborum olam deuoraſſe. Adagium. Ibidem ✳
Bulbus nil te iuuat niſi farinam habueris. adagium ✳ 298.20
Bulborum vires ibidem
Bulbus ſylueſtris quid ibidem
Bulbus aggreſtis colchicon ✳ 724.23
Bulbi vomitorij conſideratio ✳ 298.34. et inde
Bulbus vomitorius radice Bulboſa 31.28

Bulbus vomitorius bulbo ſimilis 58.14
Bulbine bulboſa radix 31.28
Bulbine deſcriptio * 298.35
Bulimus quid ſignificet 351.24
Buſto galliæ quid 64.10.*
Bumelia fraxini ſpecies 351.8
Bumaſti vuæ ſpẽs 16.11. 571.3
Buni quid 160.30
Bunion quale 58.88
Bunion græcis ſcopa regia * 483.12
Bunij placentæ gallis vnde dicti 50.17 *
Bunadis appellatio 160.10
Bunias. Vide Napus bunias
Bupleuri conſideratio ſummaria * 345.1
Buphthalmo caulis ſubtẽnis 36.7
Buphthalm⁹ vbi naſcit * 514.46
Buphthalmo flos qualis 69.2
Buphthalmi ꝯſideratio * 514.32
Buphthalmum non eſſe bellidem maiorem * 343.19
Buphthalmos chryſanthemon * 690.23
Bupreſtis cantharidum generis * 345.20
Bupreſti quibus medearis 453. 37.& 563.29
Bupreſtis herbæ ſummaria conſi/deratio * 345.10
Burſæ paſtoris ſummaria conſideratio * 379.5
Burſam paſtoris non eſſe thlaſpe alterum * 271.9
Buſelinum * 540.1
Buſyca fici fatuæ * 686.7
Buteo triorchis * 422.35
Butomi ſummaria conſideratio * 345.20
Buxo folia qualia 45.4.& inde
Buxo nullus ramus 41.14
Buxus in aquis nõ fluitat 285.27
Buxus montes amat, ibidem
Buxi arboris conſideratio. ibidem
Buxus & lycium conſimili fronde 58.15
Buxus neq; carnem, neq; adipem habet, neq; medullam, minimum etiam ſanguinis 24.10

C

CAbara gallico vulgo Aſarum * 22.8
Cabas franci quid appellent * 346.9
Caballinũ officinis qd * 452.28
Cacalia, leontice * 373.26
Cacaliæ ſummaria conſideratio * 755.22
Caces panes * 41.25
Cachlin quidam buphthalmum vocant * 615.36
Cachrys quid 5.23.& 278.31.& 528.20
Cachryes quibus arboribus 62.7
Cachrys ſemen libanotidis 81.25
Cacoethicis vlceribus duritijs'ue conuenientia 372.12.& 356.35 & 348.27. & 458.37. & 530. 21.& * 287.34. & 603.27.& 647.8.& 744.9
Cacozeli græcis qui 129.12 *
Cactos græcis cynara * 346.24. & 440.24
Cacti ſummaria conſideratio * 346.10
Cacubali ſummaria conſideratio ibidem
Cacumen in herbis quid 8.7
Cætha olim calamintha * 490.7
Cætaceſſa olim lacedæmon græ/cis dicta. ibidem
343.15
Calamagroſtis græcis gramen arũdinaceum * 668.9
Calamentum officinarum primũ genus Calaminthe * 449.8
Calaminthe foliorum acor 57.1
Calamintha quali folio 60.10

Calaminthe flos purpure⁹ 315.23
Calamintha. Campeſtribus exilit 98.23
Calaminthe vnde nomen 185.1
Calaminthe ſum.ↄſider. * 489.1
Calamītha mētа altera *486.27
Calamintha ſylueſtris aliquibus ſcordion * 588.7
Calamintha qd 419.6.et551.18
Calamorum varietas 40.18
Calamus odoratus quomodo olet 128.27.& inde
Calami oderati ↄſideratio 235.7
Calamus vnguentarius ibidem
Calam⁹ cœnomanis lotus 402.31
Calamus arundo 275.20
Calami auletici 277.8
Calathiane conſideratio ſumma/ria 347.24
Calathus quid 19.24
Calcatrepa vulgo quid *431.32
Calcha quid dicatur * 616.3
Calceoli vel calceones * 48.29
Calcifrage ſumm.conſideratio * 348.27
Calculi vnde gignuntur 204.24
Calculis quæ quouis modo me/deantur 203.36. & 249.4. & 266.30.& 273.15. & 283.28. & 333.9. & 516.24. & 192.2. & 340.29.& 408.7.& 422.18 & 435.2.& 541.13.& 592.16 & 611.14. & 614.18. & 624. 9.& 655.6.& 694.18.& 730. 25.& 763.37. & 771.24
Caldi parui aut calliduli gallis * 51.27
Calendula quare dicta * 759.8
Calendula non eſt heliotropion, nec ſcorpoides neq; leontopodiō ibidem.& * 820.25
Calenda vel calendula officinarū, catlha * 348.4
Calenum quid 589.4
Calide qualitatis tractatio. 195. per totum cap.
Calix in flore quid 9.34
Caligularum nomine gallis calathiane * 347.37
Calliblepharis quæ ſeruiant 472. 15.& 534.14
Callielæa olea ſatiua 419.14
Callion ſolani ſpecies * 708.26
Calliticon vnde dictum 193.19
Calliſtephanos oleaſter olim ple 444.18
Callos ſanantia 475.15.543.32
Calor alia pficit alia pdit 132.7
Caloris vis. eodem cap.
Caloris noxam q̄ pellant 604.12
Calthæ deſcriptio * 348.1
Calthule veſtis genus a caltha. ibidem (98.20.*
Camelyna gallis melampyron
Caluescunt cito qui frequenter inebriantur 567.11
Camerarii latinis quid *205.28
Camintes panis * 40.27
Camomilla crocea frācis quid * 616.31
Cammaros aconitum * 716.28
Camomilla vulgo anthemis * 613.29
Camphora. Vide caphura
Cāpana vulgo gallico helenium * 32.22 (*645.1
Cāpanella vulgo clematis altera
Cāpanula vulgo conuoluulus * 355.26
Cāpe eruce ciceri pprie *142.35
Cāpanie fertilitas * 60.1
Cāpeniones gallis fūgi *722.36
Canabis folia grauiter olent 56.5
Canabis cortex in quem vſum et quomodo paretur 44.8
Canabis flos rubet 124.16
Canabis ſum.cōſideratio *623.1
Canabis ſylueſtris ibidem
Canabis ruſtica videtur eſſe alyſſon *570.22

Canarieſum.cõſideratio ✳ 349.90
Canaria vnde dicta 189.34
Cancani conſideratio 250.31
Cācanō galeno cacalia ✳ 755.31
Cācer obiecta polypodio herba callos pedos et vngulas exuit 205.33 (176 6
Cācerratis medetur gingidium ✳ 850.35
Cāchrys libanotidis ſemen ✳ (85.23
Cādaruſum mauritanis Alica ✳
Cādaulos ſiue cādylos plauto ✳ 71137
Cā.cleria gallis lychnis corona/ria ✳ 576.10
Canella gallis cynamomū 218.34
Canelo ſuctionēs cotula ✳ 617.1.
Cāgrænas. Vide gāgrænas
Canices græcis furfures ✳ 40.14
Cania vrtica quæ 731.12
Caniaceus panis 40.14. ✳
Canes purgāt ſe vomitu 209,29
Canum incurſus quomodo impe/ditur 205.33
Canum morbis quæ opitulentur 273.32.et 349.5.et 384.12.et 640.22 et 574.25. et 579.22. ✳ 134.11.et 189.28.et 213.6. et 255.2.et 300.27.et 560.10. et 724.8.et 758.10
Canis rabioſi morſus quæ ſanent 290.9.et 384.7.et 504.7.et ✳ 515.19.et 570.7.et 754.25
Caniceca gallis ephemeron ✳ 725.6
Canis ortū quæ ſentiāt ✳ 402.12
Canis ſydus vbi nunc ſitum habet ✳ 405.11
Canis teſticuli qualis ſcapus 37.5
Canis teſticuli folia qualia 54.2. et 59.37
Canis teſticul' officinis orchis eſt. 603.12. ✳
Canis dēticul', holoſteō ✳ 649.35
Canina cæna et caninū prandiū (✳ 585.23
Cāna quid 277.2
Cānean vocat Italia eleoſelinon ✳ 539.10
Canities vñ et qb' citius 121.37
Canitē arcētia 306.6. et 454.17
Canos inficit cortex pomi capitati ✳ 249.25
Canopicon pityuſa ✳ 796.20
Canopicū placēte gen' ✳ 406.26
Canopus ſambuci cortex 155.16
Cātabrica vnde dicta 189.17
Cātabrice ſum. cõſider. ✳ 349.30
Cātharus, ſcarabeus ✳ 392.28
Cātharides in tritico ✳ 38.24
Cātharidum naturæ quæ aduerſentur 593.24
Capella cœleſtis vbi nunc ſitum habet ✳ 405.7
Cappendula mala gallis 407.36
Cuperata frons 16.19
Caphure gñalis deſcriptio 219.23
Caphurelxū qd. ibidē et 239.24
Capillamenta in herbis 6.32
Capillaris Rom. trichomanes ✳ 764.28
Capill' veneris, Adiātū ✳ 793.23
Capillus terræ, adiantum. Ibidem
Capillos denigrātia 121.15.et 373.15.et 426.33. et 527.24. et ✳ 485.34.et 630.20
Capillos ruffantia 286.18.381. 22.400.12.et 403.18.603.16
Capillos tingētia 397.13.et 427 23. 540.5.et 621.22.763.11
Capillorū color in hominibus curtē refert et ætate mutat 121.15
Capillum flauum quid facit 640. 8.et 766.4
Capillos criſpos quæ faciunt ✳ 295.3.et 763.11
Capillorū defluuijs quæ medeātur 253.34.306.5.et 527.20.106. 12.732.25. Vide et Alopecias
Capyria panes 41.16
Capnos quid ✳ 764.16

Capnos coryandri ſimilitudine 58.17
Capnos altera, Plinio qd 744.20
Caput, capitulum in herbis qd 6.6
Caput vitis quid 15.9
Capitatorum an radix dicāda ſit, 28.14
Capitis doloribus quæ opē ferant, 220.22.& 223.28. & 228.25. & 240.8.& 273.30. & 317.1. & 334.32.& 372.5.& 395.12. & 426.19.& 426.28. & 454. 10. & 482.37. & 496.29. & 527.17.& ✳ 5.23.& 25.26.& 58.19.& 62.5.& 195.1.& 248 27.& 323.8.& 347.20.& 453 22.& 474.12.& 488.6.& 490 28.& 687.26 699.33. & 705. 1.& 708.8.& 729.3.& 755.5. & 773.36. & 782.19. & 800. 29.& 821.17
Caput purgantia 535.5
Caput tentantia 234.33. & 281. 11.& 301.15
Capparis radix 28.37
Capparis quando, vbi et quomodo ſerenda 85.28.& 92.23
Capparis folio mali cotoneæ 58.30
Capparis locis qbus gaudet 97.22
Capparis fructus et vires ✳ 306.14
Capparis ſum. conſideratio. ibidē
Cappares vulgus cappares vocant
Capreæ ſylueſtres quomodo ſagittas eijciunt 209.32. & 664.32
Caprea vitis quare dicta 14.5
Capreolus ferramentum bicorne ✳ 183.37
Capreolus in vite quid & vnde dictus 569.14
Caprificus florē non habet 61.29
Caprificus quādo germinat. ibidē
Caprificus nulli ſurculo denegat officium 146.35
Caprifici groſſi ſatiue fico appēſe fructum ſiſtunt 110.19
Ex caprifico ficus oblectum 338.29
Caprifici conſideratio 349.8
Caprificatio quid 338.33. & 347.21
Caprifolium vulgo periclimenos 652.35
Caprifolium & eius conſideratio 399.12
Capriola gallis quid 198.5
Capſicon recentioribus græcis Cardamomum ✳ 14.17
Care radix 186.24. & ✳ 161.9.
Carbaſinū vnde dictū ✳ 362.1
Carbunculus ſtirpium quid ✳ 398.4
Carbunculantur vites quando ✳ 402.19
Carbunculis quæ medeantur 284 37. & 327.14. & 384.18. & 400.11. & 444.23. & ✳ 135. 32.& 189.5.& 368.16.& 520 3.& 534.34.& 638.8. & 732. 11.& 733.3
Carciophos Rom. hodie vocant cynaras ✳ 438.27
Carcinomata quæ ſanent 421.7. & 508.37. & 563.35. ✳ 269. 32. & 374.11. & 502.18. & 732.11
Carda-perſis ✳ 12.36
Cardami nomen vnde 173.22
Cardamine ſiſymbrium alterum ✳ 193.20
Cardamantice lepidium ſylueſtre ✳ 308.22
Cardamantice, Cardamine. & cardame vnde dicta 185.32
καρδαμύττειν qd & vnde 173.28
Cardamale mazæ ſpēs 70.37. ✳
Cardamomum duplex ✳ 13.28
Cardamomi ſum. cōſideratio. ibidē
Cardamomi vtriuſq; vires. ibidē
Cardeoli fungi ✳ 722.28
Cardiacis quæ ſunt remedio 219.

18.& 223.30. & 426.27. & ✻ 519.28
Cardina gallis quid ✻ 347.9
Carduis muricata cacumſa 11.14
Carduus pulla radice nigricat 33.17
Cardui caulis qualis 38.6
Carduo folia ſpinoſa 52.10
Carduo flos qualis 69.13
Carduus quomodo ſeratur 88.21
Cardui talpis obnoxij 89.3
Carduorum conſideratio 43.6
Carduus ſylueſtris qli folio 20.60
Carduorum ſylueſtrium duo genera ✻ 442.4
Cardui altilis conſideratio
Carduus bñdictus qd ✻ 571.27
Cardo pectorius vulgo, dipſacus ✻ 433.8
Carduus fullonius, dipſacus. Ibidē
Cardu⁹ cur dictus. Cactus 180.31
Cardonetus gallis. Chamæleo/ni/ger ✻ 426.12
Carduales aues vñ dictæ ✻ 87.27
Carcum ſiue carium, ſeu caroum vnde. 186.20
Careon. careoſemon & carion caros 530.22. ✻
Carex quid ✻ 813.9
Caricarum & coctanorum conſi/deratio 343.31
Carice ſucco placent 73.4
Caryx vel caryce mazæ ſpecies 71.1. ✻
Caryō græcis vnde dictū 377.36
Caryon aromaticum 226.17
Caryon baſilicon 377.3
καρύα Iuglans vnde dicta 102.4
Caryi Indici conſideratio 227.15
Caryon myriſticon Ibidem
Caryophilæi flores vulgo q 67.28
Caryophyllon quibuſdam impia ✻ 371.33
Caryophyllon qd, viresq; 230.21
Caryophyllata vulgo quid ✻
656.29
Caryopon ſpecies cynamomi 218.12
Caryitis tithymali cognomen vnde 76.26
Carlina francis quid 431.14. ✻
Carnes lingua punica quid 362.13. ✻
Carmeſinum quid 335.37 ✻
Carmeſinum vnde dictum videtur 362.11
Carota paſtinaca ſatiua gallis ✻ 525.16
Carota ſylueſtris daucum creticū ✻ 546.37
Caros quid & eius conſideratio ✻ 530.12
Caros paſtinaca maior Athenæo 186.23
Caros ſylueſtre recentioribus car/damomum ✻ 12.35
Caro in ſtirpibus quid, 4.33.24.1.
Carnis diuerſitas i fructib⁹ 73.22
Carnem creās & abſumens vis vn/de 197.24
Carnem creantia qualia medica/menta 202.28
Carnes quomodo aputrilagine vindicantur 291.6
Carnes bubulas præcoqui caprifici caulibus 349.17
Carnes celeriter tenereſcere, quæ in fico pepēderint & quare 345.19
Carnes diffectæ quibus rurſum coa leſcant ✻ 378.19. & 421.31. & 650.23
Carnes excreſcentes quæ cohibēt. Vide Excreſcentias
Carnes ab oſſe recedentes quæ fa/nēt. Vide Oſſa nuda qd cōueſtiat
Carpētaria gallis ſyderitis aut ſco pa ✻ 670.21
Carpeſij gſalis deſcriptio 229.33
Carpinus faſcibus familiariſſima 94.16

Carpinus vbi prouenlat. ibidem
Carpini conſideratio. 294.10
Carpini & acteris colatio. ibidem
Carpophyllon. Laurus alexandri/na ✳ 772.6
Cartamus eſt cnecum ſatiuum ✳ 332.25
Cartamus ſylueſtris officinis quid ✳ 571.13 (370.9
Cartilagini medetur hibiſcus ✳
Cattegon buxi ſemen 288.6
Cartophilago ceratophilax 364.3
Carui oibus. Caros eſt ✳ 350.15
Carui aggreſtẽ officinis leontice ✳ 373.30
Caſeus quomodo optime ſeruetur 288.2.& 291.35
Caſeo viginti annis vixiſſe zeroa ſtrem ✳ 417.15
Caſia latinis cneoron ✳ 354.12
Caſiẽ deſcriptio nomina electio genera & virtus 211.1
Caſiam latini appellaſſe vidẽtur et thimelæá & camelæam ✳ 803.8
Caſia vinum olet 128.24
Caſia officinarum radix eſt tamariſcis 422.24
Caſiẽ fiſtularis nomina deſcriptio, virtutes & reliquæ conſideratio/nes 213.22
Caſſiopeia cœleſtis vbi nunc ſitum habet ✳ 405.1
Caſſytas caſiuta 351.11
Caſſuthe ſum. conſideratio. ibidem
Caſſita. Vide galerita
Caſo apulis faba Ægyptio ✳ 124.27
Caſtaneæ quali cortice 11.12
Caſtanea criſpat acteris mã 25.8
Caſtanea an decreat 61.32
Caſtanea qñ germinat eod. cap.
Caſtanea quibus inſeritur. 146.15
Caſtanea montes & valles diligit. 94.4
Caſtaneis extra vitiũ eſt 72.25
Caſtaneæ vnde dictæ 151.18
Caſtaneæ nucis cõſideratio 286.20
Caſtaneæ æquiles ſtãcis ✳ 654.30
Caſtanea poma gallis 408.29
Caſtor græce fiber latine 7.7
Caſtratio arundinum 278.31
Catanancæ radicula q̃lis 32.10
Catanãce folia qualia 50.6. et ide
Catanãce coronopi folia habet 58.23
Catanãce genus ſecundum radice exigua 29.14
Catanãce ſecũdi generis folia ſter/nuntur humi. 54.8
Cataputia minor officinarum eſt lathyris 797.25 ✳
Cataputia minor herbarijs eſt ricinus ✳ 791.20
Cataxa Ætio & Actuario quid ✳ 391.16
Catharica medicamenta 202.10
Catheriæ gallis quæ 672.24
Catillus ornatus Rom. placenta ✳ 46.37
Caucali caulis q̃lis 37.3.& inde
Caucali cortex ſcaber 43.26
Caucalis florem in vmbellis ſuſtinet 69.31
Caucalis ſemẽ vñ depẽdet. 81.17
Caucalidis ſumm. conſideratio ✳ 228.14
Caucalis flacte 418.7
Caucanos gal. catalia ✳ 374.3
Cauci ſum. conſideratio ✳ 352.18
Cauda equa tecẽtnorũ ✳ 682.27
Cauda leonis Alcea ✳ 624.31
Cauda muris francis, eſt aizoon minus ✳ 728.23
Cauda vulpina 332.30. ✳
Caudatum frumentum gallis qd, ibidem. in fine cap.
Caudex quid & quibus 3.26
Caudex radice fulcitur ibidem
Caulias, ſucc⁹ laſerpitij ✳ 557.27
Caulis in ſtirpibus quid & quibus

3.13.& * 23.1
Caulem quæ fundāt herbæ & cur 4.15
Cauliū herbarū diſcrimina 35.18
Caulis leuis quis dicatur 37.33
Caulis ſcaber q̄bus modis. ibidē
Caulis ſtriatus quis 19.33
Cauliū differētie 36.30. et deīceps
Caule reciſo q̄ regermināt 83.14
Caulium quātitas 36.12
Caulis vulgo braſſica * 170.7
Caules, caulis * 558.31
Caulis criſpus. caules rubri vulgo * 171.5
Caurulæ gallis * 40.34
Caua quæ expleāt. Vide vulnera quæ expleāt
Cebula vulgo cepe * 250.34
Cedroſtis vitis albæ 810.2. *
Cedrus rubet 24.31
Cedrus duriſſima codē. cap.
Cedri radix qualis 27.11
Cedri baccha qualis 385.31
Cedro folia qualia 48.14
Cedrus non tenet clauum 25.12
Cedrus quā terram Amat 94.3. & 290.12
Cedri conſideratio ibidem
Cedri cum Iunipero collatio
Cedri annifere quomodo nouum reddunt fructum 95.1
Cedrus citri ſpēs 308.31.311.31
Cedrati libri 292.1. & deinceps
Cedrides fructus cedri 292.19
Cedridæ odor qualis 130.20
Cedrium malum 311.30
Cedrium quid 292.26
Cedrula eodem
Cedromelon. Vide cedriū malum
Cedrij vires. Vide cedri conſide.
Cedria quid eodem
Cedrea eodem
Cedrea oleoſa eodem
Cedrelæum quid eiuſq; vires. eod.
Cedrelate quid eodem
Cedrelate ſpecies eodem
Keyrin mauritani vocant violam primam * 600.26
Celaſtri conſideratio 295.11
Celia & ceria hyſpanis q̄d 62.27
Celtis aphris lotus 400.22
Cemos quid * 759.2
Cenchramides græcis q̄d 343.23
Cenchrys et cenchros milium * 87.11
Cenchrys auis quæ eodem
Cenchrys venenis medetur ſerpillū * 497.29
Cendrea aliquibus origanum * 471.16
Centifolia roſa 532.5
Centinodia officinis, polygonon * 641.6
Centunculū vel centuncularis herba gnaphalion * 596.1
Centunculus Italis Clematis tertia * 645.9
Centum capita multis eryngium 450.5
Centū capitæ. Vide eryngiū 182.2
Centrinæ in fico, culices 339.17
Centrum galline herbarijs eſt hormium ſylueſtre * 333.16
Centaurijs flos e capituli vertice 68.24
Centaurio vbi ſemen 69.11
Centauria vnde dicta 178.13
Centauriæ ſapor acris 137.20
Centauriū maius folio iuglandis 419.36
Centaurij maioris radix 22.35. et 29.4
Centaurij maioris ſumm. conſideratio * 419.33
Centaurium maius officinarum. videt eſſe lyſimachia 420.23 *
Centaurium maius eſt Reuponticum officinarum * 410.13
Centaurium minus puſilla radice 29.16

Centaurio minori qualia folia 50.31.& 60.14
Centaurũ minus fel terræ 188.31
Centaurio minori flos purpureus 125.21
Centaurij minoris ſummaria cõſideratio ✳ 422.21
Centauria minor officinis. Ibidem
Centauris Plinio tertia ſpecies centaurij quã triorchen dicunt 188.33.& ✳ 423.6
Cẽtaurus vbi nũc fulget ✳ 405.26
Centigranum Pli. ✳ 76.27
Cepa vel cepe vnde dicatur 172.1
Cepa radice & ſemine coaleſcit 82.36
Cepæ radix qualis 28.12
Cepæ quomodo fruticat 49.25
Cepis cortex tunicis multiplex 43.9
Cepæ ſatio qualis 86.28
Cepæ ſolſtitio floret ſuſpenſum ✳ 401.4
Cepas iuxta herbas coronarias ſerendas 135.12
Cepæ incrementa lunæ cõtraria 89.34.& 252.6
Cepa ſeneſcente luna vegetior 254.6. ✳
Cepas quare cibis abdicabant peluſiore ſacerdotes Ægyptij ✳ 252.37
Cepæ ſemen quomodo excipiendum ✳ 252.13
Ceparum vigor & vita ✳ 254.12
Cepæ reconditum germinare ✳ 261.4
Cepa nemoralis & vel aggreſtis haneis quid ✳ 697.11
Cepa cur lachrimas moueat.
Cepæ conditura 252.1. ✳
Cepæ ſummaria conſideratio, genera, nomina & diſcrepantiæ ✳ 250.34
Cepæ vires & medicinæ. ibidem
Cepæ acrimoniam quid extinguat 516.29. ✳
Cepæ ſylueſtres. Bulbi 297.36. ✳
Cepulam gethyon eſſe 251.25. ✳
Cepæ caninum ampeloprаſſon ✳ 250.20
Cepææ deſcriptio 626.37
Cepææ radix 32.3
Cepæa folia portulacæ 60.5
Cepheus cœleſtis vbi nunc ſitum habet ✳ 404.36
κεράμιον. Amphora 113.20
Cera candida quid ✳ 463.15
Cera virginia propolis largo ✳ 463.32
Ceræ vſus & natura Ibidem
Ceræ ſiue crambes cõſideratio ſummaria ✳ 453.1
Cera quibuſdã Lapſana ✳ 161.8
Cera theophraſto, ſylueſtris Braſſica 173.20
Ceraitis quibuſdam, fœnumgræcum 103.35. ✳
Cerasbola ſemina quæ ✳ 122.25
Ceraſtæ in fico & quid ✳ 338.31
Ceraſtæ morſibus quæ auxilio ſint 293.31.& ✳ 156.15
Ceraſus pomum rubet, deinde nigreſcit 73.28
Ceraſis intum lignum extra caro 72.12
Ceraſus eſt inter Bacchas & Acinos 73.26
Ceraſo cortex libris ſimilis 43.9
Ceraſus vnde dicta 154.34
Ceraſus quibus locis gaudet 94.7
Ceraſus in ſalice enata 143.16
Ceraſi inſitio vbi multa ingenioſa tractantur 143.34. & deinceps
Ceraſus in longitudinem excreſcit 42.1
Ceraſus quando germinat 64.9
Ceraſi conſideratio 293.16
Ceraſa cute & ſucco pſtant 72.18
Ceraſa quomodo ſine oſſe naſcantur

tur 298.35
Ceraſi humor qualis & ſuccus 22.12
Ceraſiorum genera 296.25
Ceraſia duracina quæ ibidem.28
Ceraſum pomum dici 17.4
Ceraſia vno folio tantū ✱378.14
Ceratium ſiliqua 12.13
Ceratophylax quid & vnde dicta 263.36.✱
Cereale granum ✱ 67.9
Cerebro, eiuſq; morbis conuenien tia 243.2.& ✱ 689.29
Cerinthæ ſummaria conſideratio ✱353.14
Cerinthus tertium genus lilij ✱ 577.34
Ceria vnde videatᷣ dicta ✱ 63.19
Cerione ſilique deſcriptio 300.7
Cerrus fert glandē & qualē 74.2
Cerrus in nemoribus 94.23
Cerri ægilopis & aſpridis deſcri/ ptio 300.30
Cerrus ægilops fert panos arentes 250.15
Cerræ Agricolis gallis ✱ 114.25
Cerræ ſylueſtres francis. Aſtraga/ lus ✱ 693.35
Ceruix in herbis 7.35
Ceruicum doloribus conferentia 603.30.& ✱ 592.19
Ceruiſia quid & quō fit ✱ 63.6
Ceruſſa vſta 124.32
Ceruſſe venenis conferentia ✱ 462.21
Ceruus decidua obruit cornua ✱ 123.5
Ceruus vnde candidus 122.9
Ceruę ante partum quō ſe purgāt 527.4.✱
Ceſtri conſideratio ✱ 632.26
Centrum galline ✱ 333.16
Ceteraeum officinis, Aſplenion eſt ✱ 611.5
Chalca quæ herba ✱ 616.3
Chaleas ſiue chalcalthemon eſt chryſanthemon ✱ 691.14
Chalcedon opidum ✱ 501.32
Chalci quid 112.14
Chaliſiones placentę ✱ 45.2
Chamaram franci, ſcordium vo/ cant ✱588.17
Chamæacte ebulus 539.7
Chamæbalanū, Apios 657.45.✱
Chamæbatos quid ✱ 672.9
Chamæceraſus 297.4
Chamæcypariſſi frutlcis conſidera tio 467.34 ✱
Chamæciſſos quid ✱ 756.4
Chamæciſſos Pli. Cyclaminus ter/ tia 284.23.✱
Chamæciſſo folia qualia. eod. 24
Chamædaphne ramulo ǭli 42.27
Chamædaphne quid ✱ 773.12
Chamædaphne lauri folio 59.22
Chamædaphne fructus quomodo proueniat 81.11
Chamædrea. Quibuſdam ſcordiū 588.18.✱
Chamædrios ſummaria conſidera tio 574.16.✱
Chamædrys ſcordion aliquibus 588.7.✱
Chamædrope chamædrys, 574.19
Chamælæa quid ✱ 801.33
Chamælææ amaror 56.23
Chamælæa quibuſdā. Thymelæa ✱ 802.31
Chamælææ ſuccus 563.9.✱
Chamælæam cum chamæleone cō fundunt Arabici ✱ 429.13
Chamæleoni flos qualis 69.13
Chamæleonis folia qualia 52.15
Chamæleonis radix qualis 33.16
Chamæleo vnde 425.25.✱
Chamæleo vermilago. Theod. ✱ 431.16
Chamæleo alb⁹, caule vidu⁹ 34.1
Chamæleo albus, dodrantali cau/ le 37.3

Chamæleoni albo flos q̃lis 69.27
Chamæleoni albis radix 30.22
Chamæleo quibuſdam Acanos ✳ 331.31
Chamæleonis albi conſideratio 424.23
Chamæleoni nigro caulis qualis 35.26
Chamæleonis nigri radix 30.25
Chamæleo niger quibus folio ſimilis 28.14
Chamæleoni nigro flores graciles 70.11
Chamæleo niger q̃bus locis gaudet 96.24
Chamæleontis nigri conſideratio ✳ 426.4
Chamæleonta nigra ſeplaſiarijs & chamæleo niger ibidem.13
Chamæleuce Pli.farfugiũ ✳ 164.9
Chamæleuce Bechium. ibidẽ.25
Chamælinũ Melãpyron ✳ 601.32
Chamæmelon Anthemis ✳ 613 4
Chamæmyrſine. oxymyrſine 770.
Chamæpeuce q̃d 164.23 (6.✳
Chamæpithyos ſummaria deſcriptio 631.1.
Chamæpitys quibuſdam hypericum 517.9.✳
Chamæpitys. Vide iuga
Chamæplatani 508.26.✳
Chamæriphes palmæ 470.17
Chamærops q̃ Plinio ✳ 588.35
Chamæſyce quid 799.22.✳
Chamæſyce nũquam floret 70.27
Chamæſyce radice tenui 32.7
Chamæſyce folia qualia 59.25
Chamæzelos Palmula 470.33
Chamæmelon nonnullis, gnaphalion 596.1.✳
Chamæzelon quinq; folium ✳ 677 31
Chamæſtũ ma.⁹fræcisq; ✳ 690.27
Chanura gallis cana...s 625.5.✳
Characie tithymali radix 29.26
Charadriũ græcis,galgul⁹ ✳ 312.✳
Charites capſorum nomen, vnde fabula 325.31
Chariſios placenta 44.17.✳
Chartha emporetice 476.3
Charta quæ apud nos fit 475.4
Chartæ inuentio q̃n ibidem.29
Chaucetrepa vel calcatrapa fræcis, terreſtre tribulum 654.18.✳
Chelidonium folioſum 50.13
Chelidonium vnde dictũ 176.13
Chelidonio maiori radix qualis 29.34
Chelidonij maioris ſummaria cõſideratio 320.13.✳
Chelidonij minoris ſummaria deſcriptio 322.10.✳
Chelidonia collyria 321.35.✳
Chenamychon nyctegreton eſſe ✳ 377.17
Chenillæ vulgo,erucæ ✳ 148.17.
Cherephyllum 225.10.✳
Cherephyllum gingidium eſſe ✳ 214.24
Cherephyllum Pli. Acanthi genus ibidem.35.✳
Cheria græcis,Armoracia. Latinis 340.14.✳
Cheruille fræcis ſiler 157.11.✳
Cheſna gallis dryi agria 362.28
Chidron & chidria q̃d ✳ 70.30
Chiliodynamis, polemonium ✳ 646.11
Chiliophyllon græcis millefolium 671.16.✳
Chiragre medetur farina fenugræci 106.5.✳
Chironiũ cẽtauriũ mai⁹ ✳ 421.29
Chironij radix 29.16
Chironia theophraſti 420.32.✳
Chironijs quæ medentur 189.27
Chœnix quid continet 114.26
Chœrine placentæ 46.23.✳
Cholericis q̃ auxilientur 322.29. & 488.27.✳. Vide & bilẽ trahẽtia

Chondridos panis 41.23.✳
Chondrilla vnde dicta 167.29
Chōdrilleſum ɔſideratio✳204.15
Chōdrille maſtichex vires✳205.3
Chondrus, Alica 83 15.✳
Chondrus græcis far 62.5.✳
Chondrites panis 40.26.✳
Χοῦς congius 113.23
Chrafalina chryſolachanu. 354.2
Chreſton, cichorium ✳ 202.10
Chryſanthemō vbi naſcitur 99.2
chryſanthemū, batrachiū✳312.35
Chryſanthemon helichryſon ✳
689.37 (616.12
Chryſanthemon, buphthalmos ✳
Chryſitis, chryſocome 689.2.✳
Chryſocolle panes 41.24.✳
Chryſocolla colore florida 124.28
Chryſocome radix qualis 132.8
Chryſocomes corymbi 77.37
Chryſocome vel chryſanthemon quid 689.2.✳
Chryſogon deſcriptio. eodem.20
Chryſolachanū, atriplex✳167.37
Chryſolachani ɔſider. 353.25.✳
Chryſolanū gallis, chryſolachanū
Chryſomelū 154.11 (354.2.✳
Chryſophorum electrum & chryſolectrum. 247.21
Chryſtophorianam officinæ vocāt filium ante patrem 341.31.✳
Chryſtoculus officinis ipſa 371.33
Churli ſueſſion. ornithogalō 237.
Cyame qd ɔtineat 114.33 (2.✳
Cyamum attici vocant ſemen viciæ 111.8.✳
Cyamos græcis faba 118.14.✳
Cyani conſideratio 358.11.✳
Cyathus quātum olei vini & melis capit 114.14
Cibarius panis 40.9.✳
ciboriū fruct⁹ fabæ ægiptiæ✳126.5
Ciborion pocilla genus. ibidem
Cibotiū aut ciboriū arcula. ibidē
Ciborum appetentiam q̄ faciant.
Vide appetentiam cibi.
Cibi faſtidia quæ diſcutiant. Vide appetentiam cibi quæ faciunt
Cibus quis ante panis vſum, q̄bus erat nationibus 503.8
Cicatrices quæ tollant vel decorēt ✳137.4.& 480.3.& 783.9
Cicatricem vulneribus vlceribuſq; obducētia 445.10.✳ 669.21
Cyceon homericus 64.30.✳
Cicerbita Ro. ſonchus 199.31.✳
Cicerbitæ vocabulū nouū 166.31
Ciceri multiplicia folia 49.20
Ciceris ſum. conſideratio 112.17
Ciceris genera ibidem
Ciceris natura ibidem
Ciceris ſalſilago 140.36
Ciceris morbi qui 112.32.✳
Cicer montanū vel ruſticū franeis eſt aſtragalus 695.27.✳
Ciceris ſylueſtris nā 115.10.✳
Ciceræ ſum. conſideratio✳114.1
Ciceræ a cicercula diſtātia eod. 20
Cicerago ſetus 400.26
Ciche gallis cicer 112.22.✳
Cichorium & chondrilla ſimili folio 58.20
Cichorium vnde dictum 167.1
Cichorium abeuntem ſolem intuetur 401.14.✳
Cichoriū intubus erraticus 167.7
Cichorij vires 204.5.✳
Cichorea lutea aut crocea gallis hyeracia maior ✳ 535.18
Cici quæ græci vocant 790.33.✳
Cicis, galla 353.22
Cyclamini ſum. ɔſider. 280.14.✳
Cyclamino nomen vnde 175.6
Cyclamen indoctis cyclaminus 281.4.✳
Cyclaminis radici aduolāt piſces 415.3.✳
Cyclamini ſecunde baccæ 764
Cyclaminos altera vbi prouenit 97.22

Cyclamini alterius ſummaria conſideratio 282.27.*
Cyclaminos tertia Pli. 284.22.*
Ciconie quomodo veſpertiliones abigant 206 4
Cicotrinum telephium, 330.17.*
Cicute ſummaria conſideratio * 718 5
Cicutaria officinarum eſt myrrhis 595.30.*
Cicutæ ſuccus ad quid poſſit * 515.21
Cicutæ veneno quæ medeantur 255.8.& 509.1.*
Cidrea vulgo ex pomis 411.3
Cydonea vnde dicta 318.31
Cydoniū aſtrutthio diſſidere 320.5
Cydonites cibus 322.26
Cydonia cotonea 318.33
Cies græcis, Gurguliones
κύημα græcis quid 9.19
Cygni viticum in nidos parituri ferunt 206.13
Cygni cœleſtis ſitus mutatio 404 29.*
Cygne gallis cicuta 718.16.*
Cyllaſtis panis 40.23.*
Cylibraca camælæa 801.32.*
Cymæ quid 9.14
Cyma neutro genere. ibidem. 25
Cymbalion quid 730.6 *
Cymbalaris herba quid. ibidem
Cymbron nonnullis ſiſymbrium 193.9.*
Cimicaria ruti, coniza 598.15.*
Cimicem necant folia vtriuſq; filicis 813.28.*
Cinamois 219.8. Vide Xylocinamomum
Cinamomo odor qualis 128.25
Cinamomi deſcriptio naturalis. electio, & Alie conſiderationes 216.25
Ex cinamomo coronas primus veſpaſianus Rom. in templo pacis dicauit. ibidem
Cinamomi loco caſia duplicato pondere 213.19
Cinamulgus auis vbi 217.10
Cinare ſemen quando ſeri poteſt 85.13
Cinara vnde dicta 438.37. * & 179.32
Cinare aſcolimo differentia & quális 441.6.*
Cinara græcis cactus 347.3.*
Cinara carduus altilis edulis * 434.25
Cinare partes & nomina ſiculis * 440.22
Cynaros quid 180.36
Cincinalis olim periſtereon 693. 28.*
Cincinali Ro. adiáton 762.36.*
Cynia quid
Cinnia cilicibus graminis ſpecies 668.28.*
Cinnabris colore florido 124.27
Cynocephalus ſentit vires ſolis & lune 392.29.*
Cynocephaliō Pſillion 706.26.*
Cynocrambe caulis 36.7
Cynocrābes deſcriptio 167.18.*
Cynocrambe cynia 819.6.*
Cynocrambe Gal. Apocynon * 720.29
Cynogloſſum caule deficit 40.36
Cynogloſſi ſummaria conſideratio 757.26.*
Cynogloſſum limoniū 656.13*
Cynoides. Pſilium 706.26*
Cynomazon Camæleo 179.16
Cynomya. Pſillium 706.21.*
Cynomorion. Orobanche 171.19
Cynorrhodon. Plinio flos lilij * 578.2
Cynorrhodi a Cynosbato diſcrimen 536.30
Cynosbatus & cynoſpaſtus Rubus canis. ibidem

Cynoſorchis.orchis 603.2.✳
Cynozolon Camæleo niger ✳ 411.28
Cynthia radix hyppo. 680.30.✳
Cypariſſi vnde dicti 325.32
Cyphi exoticum nomen 174.14
Cyphi compoſitionis conſideratio 251.29
Ciphillo Ro.& ſiculis 470.20
Cyperus paluſtribus crēpit 95 32
Cyperus & ciperum galicum quo modo olet 128.14
Cyperus Babilonicus galange officinis 11.21.✳
Cyperi ſumm.conſideratio 8.1.✳
Cyperis & cyperis indica quid 8,33
Cyperi a cypero diſtinctio.eodem
Cypiro folia cultellatis oris 51.13
Cypreſſus vulgo quæ 326.12
Cypria herbariis, Climenon ✳ 652
Cypria arundo.277.29 (6
Cypriæ auicule 252.18
Cypriæ. Vide ciphi
Cypria mazæ ſpecies 71.6.✳
Cypri quid 399.1
Cyprinum oleum 398.19
Cyprus in græcia noſtrū liguſtum eodem.cap.
Circæa folia ſolani 57.37
Circææ ſum.deſcriptio 597.7.✳
Circæa mandragoras 712.17.✳
Cyrenæ fruct^cus odorati 134.24
Cyribane placente 44.24.✳
Circi & circuli placente 47.30.✳
Cirri in herbis q & quomodo diffe runt ab acetabulis & vnde dicti 6.33
Cirſion quid 751.29✳
Ciſſanthemos altera cyclaminos 282.34.✳
Ciſſophyllos cyclaminus altera ✳ 284.21
Ciſſarum hederacula vel hederago 305.24
Ciſſon & ciſſophyllon. Aſclepias 572.8.✳
Ciſſus hedera 176.6
Ciſſos. Acarpos, camæciſſos ✳ 756.4
Ciſſos epigeos qualis. ibdem. 15
Ciſthus frutex ramoſus 302.10
Ciſtho folia qualia 51.4
Ciſthi gn̄alis conſideratio 302.10
Ciſthi ladanifere deſcriptio. ibidē
Ciſtho fœmine flos albus 125.10
Ciſtho mari flos purpureus.eo.19
Cytinus qd & eius vires 522.17
Cytinos in moro quid vocāt græci 431.26
Cytiſus quid 745.33.✳
Cytiſus vnde dictus 191.15
Cytiſi a meliloto diſtinctio ✳ 501.16
Citrago Rom. meliſſophyllon ✳ 580.22
Citrago. Vide Apiaſtrum
Citreæ ſeu medicæ mali conſideratio.309.12
Citrea malus quando, quomodo, & vbi ſeritur 312.22
Citri quæ citreum malum fert conſideratio 306.6
Citri noſtratis deſcriptio 307.29
Citri duo genera 308.31
Citri è qua menſe fiebant conſideratio.ibidem.5
Citrus trogetes et thuia idē 307.9
Citreus odor acerrimus 127.9
Citri glandia 24.21
Citrū. Vide Malū Aureū & citreū
Citreum thuion homero
Citrulos quas vocant cucurbitas 209.9 ✳
Cyttaron qd græci noīant 484.13
Citharon. Vide ciſthos
Cittum bacchum athenienſes qua re vocauerunt 176.2
Citte barbaris ſpēs caſſæ 211.29
Ciuetta frācis gethyon 368.7.✳

Ciuæ ſiue ciuones gallis quid ✳ 251.29
Cizicū ppontidis ciuitas ✳ 501 30
Clauiculę vitis quæ 15.4
Clauos ſanantia 543.32. ✳ 5.30
Clauis pedum quæ conueniant. Vide pedum clauis
Clema pityuſa 796.20. ✳
Clematis viticoſis ramis 42.20
Clematis lauri folio 59.22
Clematis ſecūde acremēti 138.15
Clematis altera 644 20. ✳
Clematis daphnoidis cōſideratio 643.30. ✳
Clematis linguā exulcerat 57.7
Clematis ſpecies tertia Ariſtolochię 414.4. ✳ (641.33
Clematis ægyptia, prouerbium ✳
Cleonicon, clinopodiū 572.34 ✳
Clibanite panes 41.3. ✳
Clymeni deſcriptio 651.30. ✳
Clymenos vnde dicta 188.37
Clinopodium & ſerpillum ſimili folio 60.30
Clinopodij flos, caulem venuſte coronat 70.4
Clinopodiū vnde dictū 187.36
Clinopodij deſcriptio 572.30. ✳
Cneorum quid 354.12. ✳
Cneorum & cneſtron thymelæa. ibidem. 31. ✳
Cneſtos panis 41.28 ✳
Cneco ſiue cnico flos qualis 69.13
Cneconi quid 193.36
Cnico ſuccus ineſt cruentus 22.24
Cnici ſylueſtris genus alterum humicaule 40.5
Cnicus ſylueſtris multis horret aculeis. ibidem
Cnide vrtica & quare 731 4. ✳
Cnipes in vlmo 604.24
Cóccalus nux pinea 488 32
Coccus baphice quid 683.12. ✳
Coccus cnidius 803.28. ✳
Coccus in ilice 374.18
Coccus marinus, fucus marinus ✳ 737.16
Coccus orientis 415.8. ✳
Coccinea veſtis 362.23. ✳
Cocireæ vires lune ſentiūt ✳ 365.4
Coccora in placentarium genere 44.10. ✳
Cocles gallis flores anemone.
Cocolurde ruri gallic, Iouis flos 358.36. ✳
Cocretum quid francis, & vinum cocreticum 708.37. ✳
Cocomber francis cucumis ✳ 211.19
Coctiones quæ iuuent. Vide concoctiones
Codianum vere & autumno floret 401.23. ✳
Codiaminum Plinio eſſe bulbum ſylueſtrem 299.29 ✳
Codymalum cotoneum 320.2
Codion flos bulbi ſylueſtris ✳ 299.30
Cærianum placente genus ✳ 46.28
Cœliacis quæ medentur 305.35. & 458.35. ✳ 189.31. & 738.6
Cognea & cognacea 319.17
Cohurde gallis cucurbita ✳ 208.24
Cois & coix quid 684.14. ✳
Colchici conſideratio 724 24. ✳
Colchici bulbus qualis 34.10
Contra colchicon quid valeat ✳ 724.34
Colyceæ arboris conſideratio 315.20
Colicis cruciatibus quæ opitulentur 229.27. ✳ 12.1. & 806.37
Colymbadum oliuarum conditure ratio & quare ita vocentur 447.1 & inde
Colymbadum medicinę. ibidem
κολλᾶν quid 319.4. ✳
Colla gallis & græcis gluten ✳

567.13
Colla bucce mouet gallis ✳ 568.5
Collabus, collix & colliphion pa/nis 41.21. ✳
Collarion Paulo quid 318 36. ✳
Collectionibus quæ proſunt 232.22. & 555.33. & ✳ 543.21. & 641.27. & 811 12. & 797.9
Colliſin quæ illinūtur. Vide cōtuſis
Colocaſiæ radices ✳ 126.2
Colocaſiæ latiſſima folia 50.17
Colocaſia faba ægyptia ✳ 124.29
Colocaſium radix fabe ægyptie ✳ 129.17
Colocynthis quid 806.6. ✳
Colophonia ſcāmonia 800.1. ✳
Coloquintida offic colocynthis
Colorum in ſtirpibus ratio qualis 121.3
Colores ſimplices qui 115.11
Color cæſius vel glaucus 123.20
Color ceruleus ſiue cyaneus. ibidē
Color cæruleus vnde 328.22. ✳
Color flauus quid & vnde 123.14
Color rubidus ſeu ruffus. ibidē. 16
Color vermelus aut vermelius gallis 362.20. ✳
Color ruſſus & ſpadix germani 121.5
Color fuluus quid & vñ 121.6
Color viridis vnde fit 328.32. ✳
Color ruffus vnde dictus & ipſius varietates 122.26
Color baius 468.32
Color herbaceus vnde 117.24
Color Auri vnde 116.18
Color fuſcus vnde 115.31
Color coloſſinus purpureus qualis 280.24. ✳
Color purpureus ſaturatus varius 117.17
Color luteus 123.16
Color melinus ibidem. 18
Colores floridi & auſteri 124.23
Color candidus 116.30
Color purpureus dilutior 115.16
Color phœniceus quomodo ī purpuram deſciſcit 116.9
Color hyſginus 697.3. ✳
Color phœniceus proprie 468.38
Color hyacinthinus ✳ 696.13
Colores puniceī nigris ſuccedunt 119.13
Coloris cōchyliati temperandi ratio 124 6
Colores lucidi ex quibus conſtant 116.28
Color niger vnde & tripliciter nobis apparet 115.19
Color nigellus ſiue œnops 116.7
Colorem quæ exuunt detrita 116.21
Colores natiui & factitij ex quibus 124.24
Colorum varietas in aſitum panis 116.12
Colorum tam in alijs ꝙ ſtirpibus ratio 117.21
Colorem quæ alant faciant'ue aut reſtituant 253.20. & 273.29. & 602.32. & ✳ 255.15. & 792.4
Columbaris periſtereon ✳ 693.7
Colubrina herba gallis cantabrica ✳ 350.16
Colubrina Rom. lonchitis Altera ✳ 622.26
Colubrina gallis eſt vitis alba ✳ 810 12
Columbis quomodo conciliatur loci amor 61.11. ✳
Columbarum torquatę ceruices vnde 116.20
Columella ſecū diſſentit 197.7. ✳
Columelle loc⁹ reſtitutus 368.24
Columnarum corynthiacarū de/ſcriptio & inuentio 444.7. ✳
Colutea ſemē vbi & quale 78.24
Coluteæ arboris conſideratio 316.1
Coma in herbis quid 6.32

Comaros arbutus ferens vnedonẽ 157.30
Come herba ✳ 236.18
Comin gallis cuminũ ✳531.18
Combreti conſideratio 355.2.✳
Comitialibus quæ opẽ ferant 240 16. & 251.8. & ✳479.24. & 560.29 & 702.36. & 800.32. & 812.18
Conarus paliurus 462.8
Conceptiones iuuantia 566.30. ✳96.12.& 534.10.& 730.22
Conceptus impedientia vel adi/mentia 258.2.& 543.29. & ✳ 821.29
Conceptus arborum herbarumq; quando 5.17
Conchylia ſentiunt vires lunæ ✳ 393.4
Conchis quid ✳ 118.11
Conchos mazæ ſpecies ✳ 71.10
Concisis q̃ proſunt. Vide cõuulſis
Concoctionem iuuantia 258 9. ✳14.12.& 634.18.& 657 5
Concon mazæ ſpecies ✳ 70.37
Cõcuſis prodeſt onitis 475.34✳
Condylomatis quæ opem ferant 323.3.& 356.26.&✳ 675.19 & 730.32
Condiſum mauritanis ſtruthion 279.11.✳
Condiũ confectio 599.15
Condrylla amara,& acri in radi/ce ſucco 56.12
Condrylla quali folio 58.20
Condurdon Plinio 477.26.✳
Conferuæ conſideratio ✳ 355.5
Congelatio vnde & quomodo ſol uitur 198.30
Congius quid 113.22
Conion græcis cicuta 718.5.✳
Conizæ folia qualia 50.2
Conizæ generalis deſcriptio 597. 31 ✳
Conuza græcis culex,vulgo 89.30
Conus græcis quid 19.25
Coni pini & nuces pineæ 488.31
Conſiliginis herbe conſideratio ✳ 356.2
Conſilago vnde dicta 357.29 ✳
Conſolida maior,ſymphitum al/terum ✳ 648.31
Conſolida media officinarum nõ eſt ſymphitum petræum ſed bel/lus maior 343 18.✳
Conſolida minor officinis,bellius, ibidem.7
Conſolide tria genera recentiori/bus ✳649 8
Conſtringentium conſtitutio & fa cultas 200.36
Contractis quæ fauent 597.20
Contuſis quæ medentur 527.20. & ✳.740.35
Conuoluuli cõſideratio 355.21.✳
Conuoluulus latinis clematis alte ra 644.36.✳
Conuulſis quæ ſubueniãt 233.34. & 294.6.& ✳ 545.26.& 634. 29.& 810.31
Copſion ſmyrnium 187.10
Copta & coptaplacus placenta 52.5.✳
Copten fucus marinus 736.24 ✳
Coquum quid gallis 277.14.✳
Cocirurdis aut coquelourdes gallis flores anemones 314.22.✳
Cordi eiuſq; doloribus q̃ proſunt 224.36.& 231.6.& ✳ 633.37 735.14
Cor ligni quid 374.9
Corallius lapis qua virtute 207.8
Corallia Paulo anagallis ✳ 318.30
Corchorus anagallis ✳319.17
Corchorus inter olera, adagium. ibidem.20
Cordum fœnum 166.19
Cordus olus 166.15
Cordum pecus. ibidem.21

Cordumenum recentioribus car/ damomum ✻ 12.35
Core hypocrates quare hypericon ✻ 629.50
Corianon, coryandrum vulgo ✻ 534.16
Coriani vel corij ſummaria conſi/ deratio ✻ 533.31
Corianum vbi & quando ſeritur 82.25
Contra coriandrum remedio eſt merum 595.13
Corrigiola officinis Polygonon 641.6.✻
Coryli deſcriptio 279.19
Coryli ad quæ vſus 24.37
Corymbi et corymbias qd 367.13
Corymbion lychnis coronaria ✻ 576 16
Corymbia quid 153.25.✻
Corymbi quorum dicãtur 16.36
Coris vnde dicta 190.23
Coris dioſcoridi ✻ 629.28
Corium quid 4.23
Corion hypericum 628.6.✻
Cornia poſidonio curmi ✻ 63.30
Cornia gallis ſorbus 545.5
Cornelia cornus 318.11
Cornei vel corniculati gallis qd ✻ 52.2
Corneola vulgo pes accipitrinus ✻ 576.25
Corneola gallis, lyſimachium ✻ 638.31
Cornicis pes, coronopus ✻ 197.24
Cornices quomodo beſtiolas abi/ gant 206.9
Cornuelle gallis quid 289.18
Cornueta videtur eſſe gallis ſpẽs cumini ſylueſtris ✻ 533.22
Cornu & cornu ceraſium 154.7
Cornu cerui conſideratio ✻ 199.4
Cornus tota oſſea 24.28
Corno medulla qualis 24.11
Corni qualis carne ibidem.28
Cornus quando fructum reddit & qualem 94.28
Corni arboris cõſideratio 317.6
Corni indice cõſideratio eod.cap.
Cornulacũ Ro. tragion ✻ 684.34
Coronarum vſus primum 99.10
Coronæ vnde dictæ earũq; inuẽtor primus & q̃re ſtephani. ibidẽ.23
Coronariarum ſtirpium conſidera tio. eodem. cap.
Coronas capitibus gerentes quare inceſſebantur amonio 103.21
Coronarũ gña & differẽtie 99.23
Coronam regiã quidã melilotum dicunt ✻ 501.10
Corona regia officinarũ ✻ 745.19
Corneola roſa 532.19
Coronopi ſummaria conſideratio ✻ 197.23
Coronopus vnde dicta 166.23
Corpora fulmine icta non corrũ/ pi 208.11
Corpora inanima incorrupta quæ ſeruent 293.12
Corpulentiam augentia 229.22. & 348.12
Corpulentiam leuantia 353.13
Corruda tota ſpina eſt 50.32
Corruda vnde dicta 165.12
Corruda ſylueſtris aſparagus ✻ 186.21
Corſion quid 257.33
Cortex quid, quibus & quare da/ tus 4.18
Cortices q̃ vſui ſint ruſticis 43.11
Corticum differentie. ibidem.2
Coruinum pedem vulgo dictum ranunculum non eſſe coronopũ eiuſq; vlceratia vis ✻ 198.21
Coſmoſandalos 191.33
Coſti conſideratio & gña 232.24
Coſtus hortenſis eſt piperitis vel ſi/ liquaſtrum. eodem.cap.
Cothoniſmus Mneſithei 596.1
Cotyla quid 113.26

Cotyledon vmbilicus veneris ✳ 729.32

Cotyliſcus placenta 45.27.✳

Cotynus oleaſter 151.12

Cotonum & cotoneum quid galliis ✳ 190.18

Cotoneis culta pubeſcunt 2.36

Cotoneæ mali ꝯſideratio 318.32

Cotula maior videtur eſſe helichriſon ✳ 690.25

Coturnix vnde candida 122.10

Coxendicũ vitijs Vide Iſchiadicis

Craa gallis quid ✳ 61.17

Crabonum plagis qua medeantur 149.4

Cracca vitium tritici & farris ✳ 61.11

Cracolin galli qd vocant 52.28

Cradæ quibus arboribus 604.36

Cradũ morbũ noſcit ficus 342.12

Crãbe tertia braſſice ſpecies 161.25.& inde

Crambus, vitium morbus 571.18

Crambion pityuſa ✳ 796.20

Crãmeſinus color francis 274.30

Crania cornus 317.6

Crapodina herba quæ ✳ 670.12

Crapulam quæ diſcutiunt vel impediant 372.24.& ✳ 755.7

Craſianũ placentæ genus ✳ 46 25

Craſſula minor telephiũ ✳ 330.18

Craſſula minor officinis Chryſolachanum ✳ 354.4

Craſin cur vulgus græcum vinum vocat 584.25

Cratægi vel cratægonis conſideratio 323.13

Cratægus Theophraſto & Italiæ aquifolium 274.10

Cratægoni folium ✳ 601.14

Cratægonum tritici veſtitur ſt pula. ibidem

Crateus ty dus vbi nunc habet ſitũ 405 19.✳

Creton placenta ✳ 44.16

Cremor & hordei cremor qd doctis ✳ 57.13

Crenæ & crenata folia 19.35

κραιπάλη id eſt crapula vñ 585.12

Crepitus lupi in fungorum genere ✳ 723.15

Creſſio hortẽſianus vel alenoyſſus gal. naſturciũ hortẽſe ✳ 268.30

Creſſionẽ vulgarẽ nõ eſſe ✳ 191.3

Creſſionem vulgus cardaminem appellat ✳ 193.37

Creta marina vulgo q̃ 195.30.✳

Crethmi ſeu crithami conſideratio ibidem 21

Cribanon & cribanites panis ✳ 41.2.3

Cribrorum gña gallis 69.29 ✳

Crimni ſum. conſideratio ✳ 70.2

Crymodes febris ibidem.11

Crinon Theophraſto proprie primum genus Lilij 188.8

Crios græcis cicer arietinum ✳ 113.4

Criothe ſicca quid gallis ✳ 55.20

Criſta gallinacea periſtereon ✳ 334.6

Criſta marina multis calcifraga ✳ 349.10

Cryſtalion pſylium ✳ 706.21

Crithe græcis hordeum ✳ 53.2

Critamum vbi naſcitur 96.23

Crithmon vel crithamum, vnde dictum 166.3

Crocydes quid ✳ 433.5

Crocotula veſtis genus, vnde ✳ 348.9

Croci ſummaria conſideratio ✳ 29.15

Crocus hortenſis officinis eſt cnecon ✳ 817.1

Crocodilias Ætio videtur eſſe crocodilion ✳ 432.24

Crocodilij ſum. cõſideratio. ibidẽ

Crocodilis aduerſa 125.31

Crocodili pelle grandini occurri/

tur 210.25
Crocomagma 31.7.*
Crommyon vnde dictum 172.3
Crompheua ſymphona* 386.20
Croton vnde 193.33
Croton dici Ricinus 46.8
Cruciatam nonnulli putant eſſe gnaphalion* 596.16
Cruciata herbarijs leotonpodion 759.15.*
Cruditates quæ coquunt vel diſcutiunt 240.13.& 266.29
Cruenta extuſſientibus. Vide ſanguinem reijcienti.
Crus galli, gramen * 667.25
Crurum maculas igni factas emẽdat dos bulborũ tritus 301.9.*
Cruſtam inducẽs vis vnde 197.29
Cruſtas quæ reſoluunt 444.25
Cruſto placẽtes placente 46.34.*
Cubebe vel combebe, carpeſium 230.8
Cubi panes * 41.37
Cubitus cum ſeſquipede conuenit 109.29 & inde
Cuculi bracula arthritica * 340.
Cucumeres quõ ſerẽdi 89.20 (36
Cucumerum, cucurbitum, & peponum, & melopeponum, quanta cognatio 168.28
Cucumeris conſideratio ſummaria * 210.15
Cucumeres vnde dicti 167.33
Cucumerem deuoret textrix pallij prouerbio dictum 168.8
Cucumis ſylueſtris anguinus nomine qualis* 780.13
Cucurbite ſatio 82.30
Cucurbite ſummaria conſideratio * 204.21
Cucurbita vnde dicta 168.15
Cucurbitula ventoſa. ibidem.34
Culeus quid continet 114.30
Culex græcis coniza 89.30
Culices ficarij 339.12
Culices fugantia & necantia * 117.5.& 556.24
Cumini ſummaria conſideratio * 531.17
Cuminũ ſylueſtre dodrantali caule 37.3
Cumini ſylueſtris deſcriptio * 532.32
Cunilæ tria gña * 598.32
Cunila quibuſdam origanum heracleoticũ vel ſylueſtre * 471.3
Cunila bubula 473.36.*
Cunila capitata Pli. thymbra cephalo e, ſaturcia * 493.29 (21
Cunilago cunila maſcula * 494.
Cunilago latini coniza, cuius appellatione quatuor herbæ comprehenduntur * 598.27
Cũnus ſaccharatus gallis * 5 28
Cupreſſi arboris deſcriptio generalis 324.7
Cupreſſus pini genus perpetuo frõdet 45.2
Curago gallis quid * 276.15
Curmitis ſummaria conſideratio * 63.28
Cuſinas rera fiacica bacchas myrti nemoralis vocant * 362.38
Cuſcutha herbarijs caſſutha * 350.25
Cutem commendantia 300.5.& * 165.3
Cutem glutinantia 444.25
Cutis faciei vitia emendantia 273 28.& * 431.37.& 810.23

D

DAbra dioſcoridi * 95.6
Dacrydion græcis quod medicis diagredium * 801.4
Dactyli vue 16.11
Dactylos gramen aculeatũ 667.8
Dactylion ſcammonia * 800.2
Dactyli palmæ 464.9*
Daccen vel daucen galli appellãt alijs caput 261.14.*

Dæſans, eadem quæ ptiſana * 56.13
Dalma pro palma 569.19
Damaſonia 254.22
Damaſcena gbus inſerit 146.24
Daphne vnde dicta 156.9
Daphne græcis laurus & eius hiſtoria 391.11
Daphne laurus Alexandri * 773.13
Daphnites, chamædaphne. ibidem
Daphnoidis clematis deſcriptio 643.30.*
Daphnoides quid * 772.20
Daratos panis * 40.20
Darca ſpēs caſie barbaris 211.30
Das & dadion. Teda 487.5
Date francis palmule 464.9
Dauci ſummaria conſideratio * 546.32
Daucos paſtinace ſpēs * 525.4
Dauco cretenſi caulis dodrantalis 37.4
Daucum ſylueſtre aliquibus cau calidem eſſe * 228.36
Dauci genus tertium coriandro ſimile 58.27
De coloribus quæ conueniant, vide colorem commendantia
Decuſſari quid 51.29
Decuſſi ſexis 110.10
Deflorēſcūt omnia ſeptenis diebus aliqua tardius &c. 64.13
Defrutum quid 589.4
Dei oculus gallis Iouis flos * 358.36
Delibutoria vis vnde 197.29
Delibutoria venena quomodo corpus afficiant & quomodo eliciātur 204.14
Delirio menſtruo confert ſymphonia * 386.26
Delphinij ſeu delphiniadis ſummaria conſideratio * 548.4
Denarius quot aſſes ꝯtinet 110.5
Dendritides græcis qd 170.19
Dēdrolibanos arbor thuris 561.31
Denſatoria vis vnde conſt. 197.4
Dens canis gallis eſt gramen * 198.7
Dentium dolores ſedantia 251.12.& 372.29
Dentes ne doleant 223.28.*
Dentium ſtupori ſuccurrendum * 181.18
Dentes infirmos vel mobiles quæ ſtabiliant 397.35.& 419.25
Dentibus cādorem quæ faciant * 57.26.& 476.11
Dentibus aut attritis aut conuulſis quæ medentur 293.27
Dentes quæ extrahant 456.13
Dentibus cauis quæ medeantur 356.19
Des olim dicebatur bes 111.32
Deſquamatis quid medeꝭ 527.27
Deſtillationibus quæ medeantur 236.3.& 387.1
Detergent quæ 200.4
Dætis gal. caput Allij * 261.13
Deunx quid & vñ dicta 111.34
Deuteria græcis vina 589.37
Dextaus quid 111.35
διαβήτης 21.37
Diaboli morſus gallis quid * 368.12
Diacodion q̃ō fiat * 703.20
Diacorallion Paulo * 318.31
Diaglaucium collyriū * 566.26
Dialacca 251.28
Dialeucon croci ſpecies 30.27.*
Diamoron compoſitio 412.21
Diapaſmata vnde fiant 535.12
Diapyron græcis conſiligo * 357.32
Diaxilon 243.22
Diacalcha oboli 110.3
Dicoccos zeæ ſpecies * 66.6
Dictami ſummaria cōſideratio * 480.6

Dictamo appellatio vnde 183.36
Diephthos, panis nautic⁹ * 39.25
Digitus quadratus & rotundus 109.25
Digitorum vitia. Vide Redu/uias et paronichias
Dionyſia quibuſdam camæpithys 631.37. *
Dionyſia ſpecies hederæ 366.17
Dionyſia hedera vñ dicta 176.11
Dionyſias Gal. alia eſt ab aſcyro * 629.14
Dios anthos quid * 358.31
Dios balanos 286.21
Dioſcoridis loci reſtituti 567.35. & * 243.33. & 329.30. & 260 19. & 354.31. & 445.17. & 640.35. & 798.2. & 804 17
Dioſcoridis locus luxatus * 308.25
Dioſcoridis locus mutilatus 430. 34 *
Dioſcoridis locus ſuppoſititius 517.5
Dioſpyro acinus p̃durus 293.21
Dioſpyron lithoſpermõ * 619.22
Dioſpyri conſideratio 388.16
Dipyros, ſiue Dipyrites panis * 41.8
Dipſaci ſummaria conſideratio * 432.31
Dipſacus. Vide etiã Labrũ veneris
Diptamum gallis tertium genus Dictami * 480.36
Diſſentericis quæ p̃ſidio ſunt 241. 24. & 318.27
Diſpithamizon quid 110.30
Dodecatheos quid 359.34. *
Dodrantes bini, cubitales, & ſeſqui pedales idem 110.25
Dodrans vnde dicta. eodem. cap.
Dolichus nomine ſmilacis horten ſis à Dioſcoride deſcribit 240.23
Dolichi quid * 115.33
Dolichos quid * 769.28
Dolium ſeſquiculeare 114.32
Domorum veneficia & expiatio- nes quæ fugent. Vide Maleficia
Donax quid * 360.8
Dora gallis & durella * 133.9
Dorcidium dictamum 184.3
Doryon vel dorychnion * 711. 12. & 712.2
Dorychnion crateie qd. eod. cap.
Dorypetron, Lectopõion 758.31
Doris pſeudanchuſa * 661.35
Doronici deſcriptio 228.34
Drabe herbe ſummaria conſidera- tio * 271.22
Drachonis herbe vulgaris conſide ratio 287.9. *
Dracontea ibidem
Dracunculi ſummaria conſidera- tio * 284.31
Dracuntij deſcriptio iuxta dioſco- ridem 290.25. *
Dragagantum gummi * 449.24
Drageta gallis farrago 75.13. *
Draua gallis vel Drana * 95.10
Dreus pro Druides gallis 565.14
Dryophonon quid * 360.20
Dryopteris quid * 815.37
Drypete oliue 446.4
Drys agria 362.28
Dryos hyphear quid 564.14
Droſomeli 215.15
Dropacis vſus, qui & pittoſis dicit 266.31. *
Druyna apud ſueſſio neq; liguſtrũ 398.24
Duella quid 112.23
Dulcia quædã noxia 138.34
Dulcibus nullus odor 130.14
Dulcis ſaporis conſtitutio & facul tas 198.23
Duracina 478.31
Duritia quibus contrahitur & quo modo ſoluitur 198.29
Duritias quæ ſanent aut mitigent 348.21. & * 5.33. & 465.27

E

EBenus. Vide hebenus
Ebiſcus,althæa ✳ 623.2
Ebrietatẽ q nõ ſentiũt 590.23
Ebrietatẽ ſemel in anno permiſit Fla. Meneſitheus nũquã 585.33
Ebrietas omnis quare perniciosa 597.19
Ebriorũ vitia & morbi 586.34
Ebrietatem quæ arcent 271.34. & 307.22
Ebulus qualibus acinis 22.21
Ebuli folia 51.21.
Ebur quomodo inſtar ceræ molleſcat 604.6
Eccaulema hippo.caulis ✳ 559.7
Echinatum quid 418.8. ✳
Echinus 11.11
Echinos Gal.eſt erinos ✳ 666.12
Echinos alit luna ✳ 253.6
Echinus placenta ✳ 45.26
Echion quid ✳ 664.13
Echis alcibion 190.34
Echumenion dici, florem cneci ✳ 816.37
Eclera gallice. chelidonium mai' 320.26. ✳
ἐκπλυσις tabes arborum 343.16
Ecphractica medicamenta quæ 199.37
Ecta.non hyp.veratrũ ✳ 778.1
Edor & ador vñ dicta 60.12. ✳
Educatio fructus arborum 61.21
Educationis in ſtirpibus rõ 21.31
Egne dioſcoridi ✳ 327.34
Elaphoboſci ſummaria conſideratio ✳ 543.30
Elaphos placenta ✳ 45.15
Elate quid 266.12
Eleatine mercurialis 59.37
Elatine quid ✳ 675.24
Elatine pampinaria ✳ 361.17
Elaterij medicamenti compoſitio & vſus 781.11
Elæagnos 457.1
Electri tria genera 249.25
Electrum ſuccinum 245.20
Elegia,arundo 277.8
Eleliſphacos ✳ 484.24
Elæomeli q̃d & eius vis 216.18
Eleophyllon phyllon 602.10. ✳
Eleoſelini conſideratio ſummaria. ✳ 519.1
Elæoſtaphylos quid 442.27
Eleothrepti ſelinum 187.1
Elephas quibus manſueſcit 205.5
Elephantiæ quæ medent 293.33
Ellebori albi ſummaria conſideratio ✳ 774.7
Ellebori nigri ſummaria conſideratio 777.17 ✳
Elleborine,epipactis ✳ 744.10
Empetron græcis calcifraga ✳ 348.27
Emphyſiſmus quid 143.35
Emplaſtice vis vnde 137.2
Emplaſtratio vnde 147.6
Encenſaria francis cunila mollis ✳ 494.26
Enchuſa pſeudanchuſa ✳ 661.35
Endiuia ✳ 202.32
Engienterij frutex gallis 536.32
Enneaphylli deſcriptio 363.5. ✳
Enophthalmi nius 143.34
Enterocelis quæ conueniant ✳ 156.9.& 374.31
Enthuſſicum anthriſcus ✳ 339.8
Enula 32.22. ✳
ἐπαμβλύνειν quid ✳ 260.2
Ephedra,caucum 352.18
Ephemeri deſcriptio ✳ 724.24
Ephialtion pæoniam,cur vocabãt antiqui ✳ 618.25
Ephydron hippuris ✳ 681.12
Epialas quid coercet. Vide febriũ horrores
Epichyte placentę ✳ 44.12
Epiceras hippo.fœnumgræcum ✳ 103.35
Epicope græcis quid 484.20

Epidetron placenta * 45.7
Epimedij deſcriptio * 657.32
Epimelidis conſideratio vniuerſalis 414.16
Epimenidia ſcylla dicta *302.21
Epimethron, theophraſto quid * 504.15
Epinyctides quid * 249.11
Epinyctidas ſanantia 273.31.& 349.25
Epipactis quid 744.10.*
Epiphoras quæ ſanent. Vide, vide Oculorum epiphoris
Epirotica mala vñ dicta 154.27
Epithyllis, geithyllis * 367.34
Epithymie coroneve vñ dictæ 103.5
Epithymbrũ Paulo quid *495.3
Epithymum quid * 807.7
Epſethia * 45.13
Equorũ ſabiem leniẽs * 192.7
Equum veſtigia lupi calcantem. obſtupeſcere ac totis cruribus cõuelli 205.13
Equos linqui aĩo ꝗ mala aut ficos dorſarij comportarint 210.8
Equinalis Ro. hyppuris * 681.13
Equiſetũ vide hyppuris * 681.19
Erable gallis. Vide acer
Eranthemon & Eranthemis aliquibus anthemis * 613.4
Erebinthos græcis cicer * 112.18
Erethria mazæ ſpecies 71.9.*
Erices fruticoſi generis conſideratio 327.25
Erigeron quid * 734.23
Erinos quid * 666.3
Eryngij ſum confid. * 449.32
Eriophoron * 298.5
Eriphiæ conſideratio * 363.10
Eriſimi ſum. conſideratio * 272.2
Eriſiſceptrum 243.21
Eryſithales conſideratio * 363.22
Erythac⁹ mutatiões ſentit 206.23
ἐρυθρὸς color 122.36
Erythros rhus 526.8
Erythrodani ſummaria deſcriptio * 621.3
Erneſ libi genus * 47.19
Errhina quæ dicuntur 204.10
Erucæ ſum. conſideratio * 229.26
Eruca beſtiola κάμπη 108.39
Erucæ ficariæ in cãtharidas abeũt 206.18
Erucæ quõ pellantur * 142.19
Eruptionibus capitis quid imponatur 562.24
Eruptionibus corporis medentia 356.27
Erulliæ ſum ꝯſideratio * 133.4
Erui ſum. conſideratio * 112.12
Eſculi conſideratio 328.21
Eſpeltra gallis zea * 66.4
Eſpurgia gallis eſt lathyris * 797.27
Eſula officinarum eſt pityuſa * 796.30
Etimodrys 365.6
Eubepaton ſolanum ſomniferum * 709.33
Euboides. Vide caſtaneæ
Euconos panis * 42.7
Euerſis ſalutaria * 7.5.& 189.12
Eugalactõ antiqꝫ glaux * 767.1
Eugilium matutinum ruſticis frãcie quis tithymalus ſit * 793.21
Eunuchie arundines 277.13
Eumichion quæ lactuca pythagoricis. Vide lactuca
Euonymi conſideratio 330.17
Eupatorij ſummaria conſideratio 676.23.*
Eupetalion daphnoides * 772.20
Euphorbij conſideratio * 562.37
Euphraſiæ conſideratio * 363.23
Euphraſia, euphroſynõ * 757.22
Euphroſinum bugloſſum. Ibidem
Euripiæ iunci ſpecies * 687.33
Euſtrum græcis montanum hordeum 55.14.*
Euthyplocos 361.27

Exacum galliſ cẽtaurea maior ✳ 423.29
Excreationes quæ iuuent 253.33. & ✳ 5.20
Excreationi q̃ aduerſent 203.31
Excreſcentias quæ abſumant 349 36.& 473.2
[illegible] 19.30
Expurgatoria vis vnde 197.8
Extenuantis medicamenti virtus. ibidem.1
Exupera, periſtereon ✳ 692.22

F

FAbe ſummaria conſideratio 118.15.✳
Fabæ ægyptiæ ſummaria conſideratio 124.27 ✳
Faba inuerſa ✳ 330.18
Faba græca lotus 400.23
Faba lupina, ſecuridaca ✳ 607.33
Fabalia ✳ 120.34
Fabarie inſulæ 120.24.✳
Faciei vitia quæ tollant vel corrigãt ✳ 42.28.& 134.7.809.29
Fagi conſideratio 331.12
Falcetum officinis veneris pecte ✳ 387.20
Famem ſedantia 360.34
Farris ſummaria conſideratio ✳ 58.25
Farfaria farfugium ✳ 364.14
Farina a farre dicta ✳ 62.1
Farine ventres vulgo ✳ 39.31
Farrago vnde 75.22.✳
Farrea nupte noue præferebant ✳ 60.14
Farrani vel farfugij conſideratio 364.6.✳
Faſcinus quõ fiat ✳ 512.12
Faſcinatio nõ ridenda ✳ 510.8
Faſcinantium familie ✳ 509.25
Faſcinationibus q̃ remedia 472.18.& ✳ 509.7.& 561.33
Faſeolus ſmilax hortenſis Dioſco. ✳ 240.23
Faſtidia ciborum quæ diſcutiant 300.4.& 604.14.✳ 226.37
Faucium vitijs quæ opem ferant 602.5.& ✳ 165.3. & 560.19
Faunorum ludibrijs remedium ✳ 618.27
Fauonius ver inchoat maritus plãtarum 61.10
Fauorem quæ conciliant ✳ 204.12.& 450.21
Fauos purgantia 349.28.& ✳ 215.15
Febris erymodes quæ & typhodes ✳ 70.11
Febrium ardores reſtingunt 427.6.& ✳ 222.35 & 554.1
Febrium horrores. Algoreſq; abigentia 233.36.& 240.20.& ✳ 209.21.& 630.32
Febribus frigidis q̃ remedio ſunt 396.1.& ✳ 408.1.& 411.35
Febrium circuitus quibus curẽtur ✳ 522.34 & 562.31. 614.26
Febribus puerorum quæ auxilientur. Vide Infantibus
Febribus q̃ medentur 248 29. & 257.37.& ✳ 549.25. 740.36
Febrifugia, centaurium minus ✳ 422.28
Fel terre centauriũ minus. eo.cap.
Feles ab auiarijs quomodo arceantur ✳ 147.28.& 516.34
Felicones & felicati vnde dicti ✳ 813.7
Feras quæ mitigant ✳ 378.6
Fermenti ſummaria conſideratio ✳ 68.2
Fertum libi genus 47.23.✳
Ferulæ conſideratio ſummaria ✳ 553.2
Ferulago, narthecia. eodem. cap.
Ferulago vel ferula ſylueſtris, Thapſia ✳ 786.12
Feſti dies priſcorum 402.31.✳
Feſtuca alterũ gen' auene ✳ 80.9

Feulum

Feulum francis quid & cuius vſus ✳ 737.17
Fex aceti qualis 603.8
Fecis viui vis & natura. ibidem
Fibrum quid antiquis 7.6
Fiber quare dictus ibidem
Fibre ibidem
Ficatella apulis ℇ lichē ✳ 688.23
Ficaria grana Plinio qd 343.21
Ficarij culites 339.12
Ficorum plura genera & nomina 339.18
Fici vulgaris cōſideratio 337.30
Fici ægyptie conſideratio 333.14
Fici indice conſideratio 336.15
Ficus terre, aſtragalus ✳ 695.12
Ficoſis tumoribus quæ proſunt 349.25
Ficos tollunt bulbi 301.25.✳
Fidicule occaſus qñ 400.14.✳
Fidicule folia qualia 59.7.
Filius ante patrem officinis quid 343.32.✳
Filium ante patrem quidam putāt eſſe delphinium ✳ 548.13
Filicis ſum. cōſideratio ✳ 812.23
Filix fœmina folio filicis. ibidem
Filicula Rom. polypodium ✳ 815.11
Filicula trichomanes 764.29.✳
Filicaſtrum quibuſdā lunaria.maior ✳ 669.33
Filipendula gallis quæ ✳ 376.29
Fimbrieta folia 380.1.✳
Fiſcedula in atricapillam tranſit 206.24
Fiſtica officinis, piſtacea 504.28
Fiſtula paſtoralis aliſma ✳ 627.18
Fiſtulis quæ auxiliantur 387 6.& 579.19 ✳ 275.4.& 739.11
Flabellum vitis 14.2
Flagellum in vite quid. ibidem
Flammam galli istn vocāt ✳ 4.18
Flammule conſideratio 365.3.✳
Flāmea Pli. lychnis corō ✳ 576.5
Flatus quæ diſcutiant 227.35.& 259.7.& 568.8.& ✳.57.37.& 807.26
Flocci quid 10.34
Flomidi vtrique orbiculata folia 51.6
Floralia antiquis quando celebrā tur ✳ 402.35
Flos quid 5.17
Floris partes 9.34
Florū exungulatorum vſus in medicina 10.27
Florum qui odoratiores, qui inodoratiores 130.5
Florū in arboribus & herbis deinde 64.17.& inde
Flores qui & quare ſolem ſectantur 47.27
Flos paradiſi Latio Iouis flos ✳ 358.35
Fluxiones cohibentia 260.19.✳ 336.20
Focaneus palmes 14.21
Fœcunditas fœminis quo augetur aut reſtituitur ✳ 160.27.249.2
Fœminæ quibus fouentur 348.19
Fœminarum morbis internis qd prodeſt 539.23
Fœm. deſiderijs ſuccurrit acorus 6.34.✳
Fœminis vtero gerētibus tuto qd dari poſſit 216.5
Fœminarum profluuia alba. Vide profluuia
Fœminas quæ purgent. Vide menſes quæ pellant
Fœminarum abundantiā quæ ſiſtant. Vide menſes ſiſtentia
Fœnacia frācis medica ✳ 242.25
Fœnum burgundienſe. ibidem
Fœnaria frācis odōtides ✳ 377.37
Fœniculi ſummaria conſideratio ✳ 544.29
Fœnum cordum quid 166.19
Fœni græci ſummaria cōſideratio

* 103.34
Folium indicum officinis quid * 27.21
Foliorum quam pluſimę differentię 48.12 & inde
Foliatum vnguentum 27.29
Fons in germania mirandę naturę * 635.35
Fontalis Rom. potamogeton * 737.33
Formicę quomodo abigantur, aut enecentur * 137.18
Formicas corporis quę tollant 562.21
Fractis quę vtilia 266.32
Fragi deſcriptio * 365.18
Framboſcia qd gallis * 672.29
Francetura poma 408.31
Fraxini conſideratio 350.15
Frigora diſcutientia * 490.14
Frigore vſtis quid proſit * 38.29
Frit in ſpica quid * 36.20
Frons paſſa & caperata 16.19
Frontis dolorem abigẽtia 232.21
Fructuum conſtitutio 71.1
Fructus quomodo ſine oſſibus & ligneis nucleorum putaminibus proueniant 26.18
Fruges quid 34.30. & inde
Fruges quare poſtremo flaueant 120.31
Frugiperda ſalix 541.5
Frumenti duo genera * 36.23
Frumentum turcicum quid * 93.7
Frumentum ne tangatur à gurgulionibus & muribus 455.13
Frumentum rubrum & barbatum gall. quid * 60.17
Frumentum caudatum * 314.31
Frumenta gallis quid * 57.18
Frutex quid 1.21
Frutex ab arbore diſſidet. Ibidem
Frutices quidam vetuſtate degenerant in arbores ibidem
Frutex excoriari' qua. dicit 526.9
Fuci marini folia qualia 55.8
Fucus mulierum 661.14. *
Fulmine quę ligna non iciuntur 208.6
Fulmẽ dormientibus parcit. ibidẽ
Fumaria carnos 744.16. *
Fungorũ conſideratio 720.35. *
Fungis quę medeantur 426.28. & * 458.4
Fungi placentę 45.5
Furfures cutis quę ſanent 306.9. & * 38.33
Furnacei panes quid * 69.10
Furore correptis quid vtile. Vide inſaniẽ.
Furunculis quę proſint 421.32. & * 269.23
Fuſterna quid 265.17

G

Agates lapis 207.12
Gaiaci conſideratio 260.27
Galactias tithymalus 193.32
Galange officinis conſid * 11.21
Galation galion * 734.10
Galax glaux 767.5
Galbani ſum. conſid. * 564.3
Galbe quid 325.16
Galerita quomodo beſtiolas abigat 206.11
Galguli auis natura 511.37 *
Galeopſios quę & Galeobdolon & galeon deſcriptio * 713.26
Galion ſiue galerion gd * 734.9
Galle gnalis deſcriptio 353.20
Gallitricum officinis, ſaluia tranſmarina herbarijs, non eſt congener ſaluię * 485.14
Gallitricum officinis male, & melius galli centrum hominũ ſylueſtre * 333.16
Gallinaceus pes, caucalis * 229.6
Gallinę morſus anagallis * 318.8
Gallina parturiens feſtucas ſibi eõquerit cap. 28
Gallinaceorũ generis pituitę quę

conuenlant 284.27
Gallinacei quo cibo pugnatiores fiant ✳ 764.25
Gallum veretur Leo
Gallus arbore ficiſſuſpenſus quare tenereſcat 208.23
Gangrænis quæ auxilientur 349.36. & 581.31. & ✳ 131.7. & 365.6
Garantia gallis balſamina ✳ 341.26
Garenſa frācis Erythrodamum ✳ 621.21
Gargariſſatus 204.8
Garyophyllata officinis vettonica coronaria ✳ 387.21
Gaſſa gallis lolium ✳ 95.15
Gaſteres quid græcis ✳ 140.1
Gaſtrisplacenta ✳ 45.36
Gaſter & gaſtellus libi genus ✳ 48.7
Gaſter ſoliatus Ibidem.14
Gaurite & gaurula gallis quid ✳ 51.2
Gaudum vel gaiſdum gallis lutea 329.10.✳
Gegenes poëtis fungi 722.12.✳
Gelges à græcis q̄ dicuntur 6.24
Geminalis Rom. hominum ſati/uum ✳ 606.1
Gemma in vite 14.12
Genarum ſcabritriei quæ conſerūt 419.34.& 443.3.& 584.13
Genas duras qd emollit ✳ 101.18
Genas glabras ad⁹ pilum reducentia 490.1
Geneſia gallorum vel. Trecleſia ✳ 386.23
Geneurus gallice iuniper⁹ 384.31
Genicula in herbis 7.13
Geniculate radices quæ 7.18
Geniſte conſideratio 357.8
Genitalibus eorumq; morbis quæ medeantur 245.12.& 456.19. & 506.7.& ✳ 124.1
Genitalium pruritus quæ ſanent 266.34
Genituram, creans augens, cohi/bens, reſtinguens vis vñ. 197.21
Genituram quæ augeant 243.15 & ✳ 35.3. & 230.37. & 535.10.& 545.28
Genituram quæ abſumant 568.30.& ✳.186.30.& 609.16
Genituram fluentem quæ inhibeāt ✳ 165.25.|& 229.16. 520.13
Gentiane ſummaria conſideratio ✳ 412.16
Genuum dolores mulcentia 227.36.& ✳ 386.16
Gerandryon græcis quid 361.21
Geraos pogon, gerontopogon ✳ 367.3
Geranea nōnullis tubera ✳ 237.28
Geranium vnde 232.14
Geranij ſummaria conſideratio ✳ 594.24
Germinam quid 61.19
Germinatio terna quarum arborū 63.7
Germinatio quādo, & qua. 62.19
γέροντες quare ſenes appellantur 586.23
Germani vnde dicti 4.12
Gei ſum. conſideratio 368.11.✳
Gethyi ſummaria conſideratio ✳ 367.23
Gethyllidis quid ✳ 368.3
Gethyllides Græ. porri capitati ✳ 247.26
Γίγαρτα 16.5
Gigembra. Vide zinziber
Gynecāthe vitis nigra quibuſdam 811.34.✳
Gymnoſophiſte qui 336.37
Gymnocriton apud cappadoces 167.10.✳
Gingiberis conſideratio 258.18
Gingiber hortenſis, gallis tertium genus diptami ✳ 480.31

Gingidij ſummaria conſideratio 224.1.*

Gingiuarum vitijs quæ medeátur 221.17.& 333.7.& * 584.30. & 453.25.& 673.21.& 784.9

Gypſi venena reſtinguentia 350. 9.& 475.6

Giroflea heſperis gallis 369.10.*

Gith flos in vertice adoleſcit 65.6

Gith ſemen vbi latitat 69.11

Gith latinis, melanthion græcis * 556.2

Githago pſeudo melãthiõ eod.20

Githon quid quibuſdã * 390.28

Gladioli conſideratio 658.7.*

Glautiũ aggreſte.xyris * 660.17

Glandium conſideratio 353.21

Glandis fructus 18.18

Glandium genera. ibidem 28

Glandiferarum arborum radices 27.12

Glandem proprie quæ arbores ferant 329.14

Glans q̃ melior pſtantior'ue 74.5

Glandes ſardianæ 286.26

Glans vnguentaria. Vide balanus myrepſice

Glandula, aſtragalus * 695.11

Glaſtum quali folio 60.2

Glaſtum ſylueſtre quale 36.1

Glaſti caulis ibidem.18

Glaſtum iſatis * 327.11

Glaucij ſum.conſideratio 566.20

Glaucium non eſſe chelidoniũ minus * 323.26

Glaux iuxta mare frequẽs 96.33

Glaux quid * 766.34

Glax & galax glaux * 767.6

Gleſum.germanis ſuccinũ 245.21

Gleteron francis perſonantia * 742.27

Gleucos muſtum 585.20

Glicinas placenta 44.18

γλυκύ. Vinum paſſum 588.15

γλυκύπρον quid * 511.27

Glycyrrhizæ deſcriptio * 46.28

Glycyſida cur dicta * 618.22

Glycyſide peonia ibidem

Glycys ancon vnde 182.32

γλῆνον 267.9

Globuli placentæ * 47.17

Glubi pecus quãdo dicitur 12.24

Gluma quid 12.11

Gluma vnde dicta 12.13

Glutinatrix facultas 197.28

Glutinis generum conſideratio * 567.12

Gnaphalij ſummaria cõſideratio * 596.1

Gonariæ vel goieriæ placentæ * 48.23

γόγγυλον ϛρόγγυλον 160 22

Gordilion Paulo, Tordilion alijs * 528.16

Goſſoanium placenta * 46.30

Goſſipion xylon * 390.14

Goudhala qd eburonib' * 63.25

Graculi quomodo faſtidium purgant 394.36

Grææ quid 343.20

Græcia quibus frondibus victores coronaret * 468.19

Græca & græcula quæ 532.11

Graminis ſummaria conſideratio * 666.31

Gramen aculeatum * 667.21

Gramen parnaſi folio hederæ 668.12

Gramen molle herbarijs holoſteũ 649.30.*

Granatum vide punicum malum

Grandini quib' occurrit 210.18

Granum quare dictum 36.6.*

Granum gnidium ſiue ætolium * 802 33

Grana paradiſi. Officinis gallis * 13.13

Granum tinctorũ quid * 683.12

Graſtis farrago * 75 16

Graterone aparinam vocant fran

ed 568.30.*
Grauedini auxiliantia 552.2
Gregarij panes * 41.19
Grio ſiccum quid gallis * 55.20
Griphus græcis quid 553.16
Groſilietus francis quid 463.15
Groſſi quid 20.20
Groſſularie fruticis & groſſule fructus conſideratio 459.26
Groſſule nigre ſeu tranſmarine cõſideratio 460.5
Groſſularem gallis non eſſe primũ rhamni genus 524.27
Graualdum apud gallos quid * 81.12
Gruina herba 232.14
Guadum vel gualdum. Iſatis gallis * 327.23.
Guimalua 623.22.*
Guindola & guinea gall. 297.20
Gulioca in inglãdib' qd 377.27
Gũmi aceto facilius eluit 209.23
Gummi exoticum nomẽ 174.13
Gummi non niſi detracto fructu ſpiſſari 64.16
Guttatum placenta 46.27.*
Gutta Rom hãmoniacũ * 565.19
Gutturis malis q̃ medeantur 300.3.& 419.21

H

HÆmoroides cohibentia. Vide infra
Hala qd eburonibus * 63.25
Halicacabus 708.20.*
Halimi conſideratio 360.4
Haliphœi conſideratio 361.13
Halitũ graue quæ corrigunt 229.24.& 311.16.602.27.200.28
Halmades oliue quæ 448.7
Halmyris braſſice ſpẽs * 178.28
Halmyris halimus Ætio 360.37
Halus quid * 343.36
Hamadryades quæ 342.14
Hammoniacũ vnde dictũ 187.25
Hãmon ſum. conſider. 565.11.*
Hanebanã multi vocant hyoſcyamum 705.3.*
Hardea francis & eſt vitis ſylueſtris 809.13.*
Harmela Arab. 517.35.*
Harpæ aues quomodo beſtiolas a nidis fugent 206.8
Haſtule regie ꝯſideratio 293.3.*
Hebem conſideratio 259.11
Hedere eiuſq; generum conſideratio 366.9
Hedera vñ dicta & fabula 175.35
Hedera quare liber coronari debachantes voluit 370 21
Hedere candide duplex deſcrimen 367.10
Hedere coronis cur poete vſi. ibidem. 8
Hedera terreſtris ibidem. 34
Hederalis quibuſdam aſclepias * 572.18
Hedybion placẽte gen' * 46.26
Hedygeon cucumis 168.14
Hedyoſmi nomen vnde 184.21
Hedyoſmos ſpẽs mẽthe * 486.25
Hedyſari conſideratio * 607.14
Heleſia gallorũ geneſia * 386.23
Helenij conſideratio * 32.13
Helenium vnde dictum * 34.7
Helenij ſatio * 33.1
Helenij vires 35.9.*
Helenij conditura
Helenij ægyptij conſideratio * 33.34
Heliathe quid vſuſq; * 368.24
Helice ſalicis ſpecies 542.18
Helimos panicum * 88.33
Heliobotane Ætio polygonon * 640.32
Helichryſi deſcriptio * 689.31
Heliocallis heliathe 368.29.*
Heliochryſi nomine amarantum exprimit Galenus * 690.18
Heliopus, heliotropion * 819.23
Helioſelinum quale 91.20

Helioſelinum humidis emergit 95.27
Heliostrophō, heliotropiō 819.23
Heliotropia græcis quæ vocent ✳ 822.24
Heliotropij vtriuſq; conſideratio 819 23.✳
Heliotropium minus ſiue ſcorpius ron 821.35.✳
Helix coccineo colore ſplendet 55.3
Helic. hedere cōſideratio 367.28
Helices in vite 569 14
Helices in palmis quid 467.36
Helos clau⁹ morbus oleæ 414.33
Helxines deſcriptio ✳ 674.13
Hemerocallis deſcriptio 599.20.✳
Hemeris arbor quæ 355.33
Hemeris optimam gerit gallam 353.33
Hamiartion panis 43.34.✳
Hemiecton quid cōtinet 114.29
Hemina quid & vñ dicta 113.25
Hemionitidis deſcriptio ✳ 611.21
Hemomon. Aſplenon 610.14.✳
Hæmodoron græcis qd ✳ 104.26
Hæmorrhoidas quæ ſanent 472.24.& 527.32.& ✳ 262 18.& 454.13.& 730.32
Hæmorrh. & ſerpenti aduer. 593.26.& ✳ 183.3.& 672.33
Henne liguſtrū officinis 398 25
Hepatica officinarum eſt lichen ✳ 688.8
Hepatitis & eupatoriū ✳ 676.22
Hepſema quid 589.1
Heptaphylli ſummaria conſideratio ✳ 369.24
Heptapleuron placenta 165.19
Heraclea ſideritis ✳ 668.14
Heraclea ny nphæa ✳ 608.30
Heraclea gen⁹ nenufaris ✳ 609.11
Heracleum origanū vnde 183.14
Herbarum partes variæ 20.28
Herbarum nutritio 22.7
Herba quomō afrutice differt 2.9
Herbe quædā fruticātur. ibidē. 14
Herbe quædam ſatiue. ibidem. 17
Herbe quæ ſunt 1.5
Herbe non omnes aut caules aut ramos aut ſurculos habēt 4.14
Herbarum conceptus qñ 61.19
Herbarum partus 61.20
Herba hircina vulgo echion 665.
Herba lactaria 666.16 (7.✳
Herba terreſtris 670.10.✳
Herba muralis 674 11.✳
Herba rutinalis Rom. ſpondilium 552.8.✳
Herba coparia ſuellio 554.9.✳
Herba carpentariorum frācis quæ 670 21 ✳
Herba iudaica 669.7.✳
Herbe colubrorum deſcriptio 34.24 ✳
Herba benedicta gariophyllata ✳ 656.30
Herba ocularis hyſpanis non eſt hemionium 612.7.✳
Herba vinoſa francis ambroſia ✳ 591.24
Herba fullonum ſtruthion & radicula ✳ 279.9
Herba diue mariæ 277.23.✳
Herba perforata hypericon 628.24 ✳
Herba orbiculata vulgo ✳ 573.1
Herba robertiana 596.28.✳
Herba catorum francis ✳ 489.16
Herba ſabinæ rhodod eſt 45.2
Herba ſolis heliotropion ✳ 820.9
Herba ſancti Philippi, Iſatis 327.24.✳
Herba canis, canaria 349.31.✳
Herba pedicularis ſtaphis agria 783.13.✳
Herba ſancti Ioan. ſpecies artheſiſie 592.6.✳
Herba venū anemone ✳ 314.13

Hercules quomodo purpurã inuenerit. Vide color purpureus
Hermeſias quid 368.30.*
Hermodactyli genera 725.1.*
Hermodactylus non eſt ephemeron. ibidem.22
Herumpoa vel hermubotane lino ziſtis 817.37.*
Herpetas ſanat aizoon 729.13.*
Hernia. Vide Enterocele & ramex
Hernias quæ repellant aut diſcutiant 283.24. & 523.14. & * 759.32
Herrus vel hedrus gallis cerrus 301.35
Heſpericum malum citrũ 310.36
Heſperis quid 369.1.*
Hyacinthi ſummaria conſideratio 696.6.*
Hyacinthi fabula ibidem.20
Hyacinthus quas græcas litteras in ſe habet ibidem.22
Hiberis vnde & eius nomẽ 185.30
Hiberis eadẽ eſt lepidio. ibidẽ.34
Hibiſci deſcriptio 370.1
Hydrophylla herba * 239.35
Hydra vbi nunc ſitum habet 405.16.*
Hydragogon chamædaphne 773
Hydrolapathon 159.8.*(14.*
Hydropicis q̃ remedio ſunt 218.24. & 235.4. & 372.22. & 312.11. & 303.18. & 632.10. & 789.37. & 819 4
Hydropiper exigua radice 29.13
Hydropiperis ſummaria conſideratio * 275.10
Hydrus in ſerpentem abit 206.20
Hieblus gallis Ebulus 539 12
Hyemis principiũ quã 400.16.*
Hyænæ vires 239.2.*
Hieraſyce athenis quid 342.27
Hieracij virtuſq; ſcapus 38.25
Hieracie gñum conſid. * 535.15
Hieraciarum lac ibidem.24
Hieracia cortex ſquamoſus. eod.18
Hieracia quare dicta. ibidem.23
Hierobotane verbenaca * 693.29
Hygiea mazæ ſpecies 71.8.*
Hyiaritatem adferentia 253.37. & * 378 4
Hylomanes græcis, q̃ oleæ 439.18
Hilum in fabis quid * 119.7
Hyoſcyami ſummaria conſideratio 704.6.*
Hyoſcyamus vñ dictus. ibidẽ.28
Hyoſcyami venenis quæ aduerſentur * 262.20. & 732.6
Hyoſiris quid 370.23.*
Hypecon ſiue hypophecon quid * 704.2
Hypelate laurus alexandrina * 772.6
Hyperici conſideratio * 628.6
Hyperici ſiliquarũ odor. ibidẽ.18
Hyperici ſucc⁹ ſanguineus. eod.10
Hypheat a meridie quæ arbor feratur 286.8
Hypheat & hypheor dryos viſcum quercus 564.13
Hypocisthidis conſid. Vide ciſtus
Hypomelides ſeu epimelides mala 415.13
Hyporion thapſia 784.11.*
Hypoplomon mandragoras maſ. 713.2.*
Hypoſiſma quid 155.31
Hypotirides placentæ * 45.35
Hippace quid * 417.15
Hypocratis locus * 260.2
Hippocraticum vinum 590.9
Hippogloſſon quid * 759.25
Hippolapathum paludibus vernaculum 159.14.*
Hippomanes quid 720.29.*
Hippomarathri deſcrip. 546.9.*
Hippophaes ſiue hippophæes quid 789.13.*
Hippophaes lacte⁹ ſuccus. eod.22
Hippophæon 807.31.*

Hippophæſton quid 790.5.*
Hippotamus * 148.14
Hippoſelini conſideratio *540.3
Hippoſelinum an ſmyrnium ſit ibidem.17
Hippuris deſcriptio 681.12.*
Hippuris altera 682.13.*
Hypothymides quid 425.5
Hirci quo incitantur ad coitum * 605.6
Hirculus vitium morbus 571.15
Hirculus frutex 75.21
Hirculus herba vbi naſcit* 18.12
Hirci barbule conſid. 235.18.*
Hirci barbule folio ibidem.23
Hirundines quomodo pullis ſuis viſum reſtituant 320.36.*
Hirundo vnde candida 122.10
Hirundinaria. Vide celidonium
Hirudines gule herentes quid diſcutit 560.27.*
Hirudines hauſtas pellit acetum potum 602.3
Hiſginus color 697.3
Hiſſopi ſummaria conſideratio * 468.23
Hedus cœleſtis vbi nunc ſitum habet 405.10.*
Holeus quid 370.18.*
Holocryſi colos coronis aptus 104.17
Holoſchœnos iunci ſpecies paluſtris 685.34 *
Holoſtei ſummaria conſideratio 649.23.*
Holoſteum dicitur per anaſtrophē ibidem.31
Holoſteum coronopi folia habet ibidem.25
Hominis partiū functiones 20.33
Homines fere exanimati quomodo reuocantur 210.10
Homo quem lupus prior viderit obmuteſcit 205.15
Homoros pauis 43.33.*
Hordei ſum. conſideratio 53.2.*
Hordeum in lolium de generat* 54.37
Hordeum mundatum officinis * 56.15
Hordeum diſtichum 53.26.*
Hordeum galaticum 81.37.*
Hordearij gladiatores 55.31.*
Hordeago 54.4.*
Hormini ſatiui ſummaria conſideratio 606.2.*
Horminum cereale ibidem.9
Horminum ſylueſtre ibidem.28
Horminum. Vide etiam. Orminū
Horroribus quibus medeatur. Vide febrium horrores
Horti remedia 142.4.*
Horti ſitus q̄liter colendus 84.19
Hous houſſon quid gallis 375.20. & * 770.27
Humerorum dolorem ſanantia 408.16.*
Humor principiū. inſolidū 129.36
Humor materia cōis 140.16
Humores diſcutientia 359.24.& *268.8.& 780.35
Humulum germani vocant tumulum 374.37 *
Hupelon gallis lupus ſalictarius 374.22.*

I

IA græcis viole & quæ * 191.28
Ianthina veſtis 754.29.*
Iacia alba officinarum, ocimoides 665.29.*
Ianus biformis inuentor coronæ 99.21
Iarum officine arum dicunt 289.12.*
Iaſmini ſiue iaſmæ cōſid. 358.29
Iaſione quid 370.26.*
Iaſme vel iaſmenum & eius genera 359.6
Iaſmelæon ibidem.18
Ibidum Ægyptiarum purgatio

209.10
Ibiga. Vide aluga
Ibiſcus. Vide ebiſcus
Ictericis quæ ſunt remedio 285.2. & 507.10. & * 159.35. & 353.19.& 771.26.& 819.2
Icthyocollæ piſcis deſcriptio * 567.33
Icthyotheros cyclaminus tertia 284.26.*
Idæa herba * 608.6
Iecorariam apuli lichenem vocāt 688.24.*
Iecinori & iecinoroſis quæ medeā tur 228.27. & 231.6. & 232.26.& 234.37. & 241.23. & * 213.11
Iſus vel if gallis, taxus 554.10
Igne hippocrati quid * 327.35
Igni nullus odor 126.36
Igni flauus natura 115.13
Igniaria ex quibus fiant præter lapides 25.18
Ignibus ſacris quæ medeantur 278.7.& 285.2. & 397.21.* 191.1.& 729.18
Iliosis quæ conferant 454.5.& * 526.16. Vide ſuſpirioſis
Ilex quæ ſpecies græcis prinos deſcribitur 373.25
Ilex gemina 374.15
Ilici medulla qualis ibidem.7
Ilici non decidunt folia 373.29
Ilicibus ſimiles bœotij cur 374.12
Ilex aquifolia 683.20.*
Ilex annifera quomodo nouũ fructum reddit 95.1
Illecebræ herbæ conſideratio * 371.21
Imaginationes parit ſolanum inſanum 711.21.*
Impetigines quæ ſanent 226.13. & 317.2.& * 96.18
Impiæ conſideratio 371.21.*
Inflationes. Vide flatus
Inflammationibus quæ conferant 279.15.& 395.7. & 509.8. & 568.33.& * 755.4
Incana Plinio impia 371.21.*
Incenſaria gallis libanotis 550.10.*
Inebriandi vim qui potus habet. Vide aqua inebri
Indicum iſatis 327.24.*
Indicarum arborum ſine nomine conſideratio 337.34
Infantibus comitiali ætatis illinitur aniſi ſemen, item ſpaſticis * 529.7
Infantibus male affectis fouendis 200.16. * & 269.32. & 555.16.& 764.10
Infixa corpori quæ extrahāt 460.17.* 109.2.& 564.2.788.33
Infarctioni id eſt obſtructioni q̃ conferunt 218.19. & 229.7.& * 306.20
Infrunitı francis qui * 129.11
Inguinalis Italie aſter atticus * 753.28
Inguem ne intumeſcat vlcere 427.14
Inguinum doloribus quæ conferant * 271.18. & 317.12. & 458.17.& 660.23
Inoculatio quid 143.19
Inoculatio quādo fit & quomodo 147.31
Inoculatio. vide Enophthalmiſm⁹.
Inſana vitis 571.9
Inſanientibus quæ auxilientur 461.2. & * 261.34. & 491.32. & 573.16
Inſerendi tria genera 143.31
Inſitionis inuentio ibidem.10
Inſitionis vtilitas & tēp⁹ 144.23
Inſitionis noue genus in ſalice 148.32
Inſignita q̃ diſcutiſt. Vide liuores
Inſomnia leuat aniſum in puluiſ

- uo ſuſpenſum ✱ 529.3
Interlunium 510.6
Internis omnibus vitijs quæ con/ ueniant 408.31.✱ & 524.21
Internodium 7.16
Interuenium ibidem
Inteſtinorum vitijs quæ conferant 242.28.& 254.1. & 259.9. & 543.29.✱ 57.24.& 727.6. & 806.23
Inteſtinorum animalia quæ pellāt 429.16. & 566.3. ✱ 261.35. Vide ventris animalia & tineas
Inteſtino recto medeť rutia 516. 12.✱
Intertrigines ſanantia 356 29.& 400.18.& ✱ 638.16
Intubi ſummaria conſideratio ✱ 200.33
Intubi creatici duo ſpēs ✱ 201.35
Intubū ſyluestre, francis hyeracia minor ✱ 536.9
Intybolachanon Gal. ✱ 202.22
Inula vnū helenij genus ✱ 12.13
Inulæ auſteritas quomodo tempe/ ratur ibidem.30
Iomarinus 358.26
Iombarda gallis aizoon maius ✱ 728.4
Ion græci quare violam dicatur 600.6.✱
Ionia athenis chamæpitys 631. 37.✱
Ionis nicandro quæ herba 632. 1.✱
Ion porphireon 754.6.✱
Ioſaccar quid 465.22
Iouis barbæ arboris conſideratio 388.11
Iouis barba aquas odit. ibidem
Iouis barba Rom. chryſocome ✱ 689 3
Iouis flos dios anthos 358.31.✱
Iouis oculus, aizoon maius 727. 16.✱
Ipes vermes in vitibus 455.16
ἴπποϑυμιᾶς corone 425.8
Ireon gallis, irio 92.30.✱
Iringium officinarum eringium 449.12 ✱
Irionis cerealis ſummaria conſide ratio 92.30.✱
Irio latinis eriſimum vnde dictū ibidem.29
Ireos ſummaria conſideratio 5.11.✱
Iridis ab acoro differentia 6.24
Iris ſyluestris quibuſdam ephemeron ✱ 725.10
Iſatidis ſummaria conſideratio ✱ 327.11
Iſatidis ſyluaticæ conſideratio ✱ 329 25
Iſchades aride fici 346.35
Iſchas. Agrioraphanus. Apios 155.1.✱
Iſchas apios 805 5.✱
Iſchæmone vnde dicta 189.19
Iſchæmon quid & vires 372.2.✱
Iſchiadicis quæ medeantur, 358. 15.& 387.17.& ✱.5.22.1 61. 28.& 269.36 & 343.10.683. 8.& 756 12.& 809.20
Iſion Ætio quid 372.19.✱
Iſopyron quid 753.27.✱
Iſos quid & genera 372.9.✱
Iſthmia cur nominata nauis Antigoni 157.12.
Itæa dondros græcis 543.9
Itriorum placentarum genera 102.2.✱
Ityos ſumen 46.10.✱
Iua frācis chamæpitys 631.24.✱
Iua muſcata officinis. ibidem
Iugiolina Italis ſeſamū 91.4.✱
Iuglandis nucis conſideratio 286.22
Iuglans de nucibus tantum regijs dicitur ibidem
Iuglandes, regiæ nuces & perſicæ

quare nominatur 377.35
Iuglandes quomodo ſeruentur 380.23
Iuglans. Vide etiam nux iuglans
Iuiube officinis ziziphæ 406 10
Iulianum placentæ genus ✳ cap.15
Iuli in corylis quid 279.35
Iumentis ilia trahentibus quæ cō ferant 413.8.✳
Iumentorum morbis conuenietiā 812.12.✳
Iunci odorati conſideratio 234.6
Iunci paleſtris genera 685.28.✳
Iuncus marinus tragos ibidē.21
Iuncus cabaclnus quid officinis 346.7.✳
Iuniperi conſideratio 184.31
Iuniperi vires 186.12
Iunonia roſa. Vide roſa iunonia
Iurala gallis folium ✳ 95 16
Iuſquiamum. Vide hyoſciamum
Ixiane, viſcum intellexiſſe Flunium 427.20
Ixias veteribus quid 429.12 ✳
Ixiæ venenis aduerſantia 426.26 ✳.& 475.35
Ixie conſideratio 426.27.✳
Ixine quid 132.11

L

Labeo vrticæ fimbrias oſten. 61.2
Laberla gallis lauer✳190.27
Labiorum vitijs quæ medeantur 333.7
Labrū veneris, Dipſacui✳435.20
Labro veneris folia qualia. ibidē
Labruſcæ ſummaria conſideratio 583.13
Laburni arboris cōſideratio 388.7
Lachanon baſilicon 591.27.✳
Lacca & lacca rubra 251.13
Lacaphthum 250.32
λάχανον quid græcis 188.10.✳
Lachanum libum 102.5.✳
Lachrymationes ſanantia 443.3
Laciniæ in herbis 20.4
Laciniata folia ibidem.7
Laciniosum pro ſinuoſo. ibidē.9
Lacte ſolo victitauit Soſaſter ✳ 417 18
Lacte quæ mulieres deficiant 201 4
Lac augentia 391.11. & 568.9. & ✳ 57.35.& 155.15.& 176. 26.& 746.8.& 767.13
Lac coagulantia 343.25.✳434 19.& 734.19
Lac quæ reſtingant 538.7.✳
Lac elicientia 315.34 ✳
Lactis concretioni remedia 593. 30.& ✳ 487.26
Lacta ſpēs caſiæ barbaris 211.35
Lactaria quid 738.26.✳
Lacterones qui gallis 199.32.✳
Lactoris vulgo quid 738.25.✳
Lactoris quibuſdam erinos 666. 16.✳
Lactucæ ſummaria conſideratio 216.18 ✳
Lactucæ conditura 219.15.✳
Lactuca marina tithymalus 193.31
Lactuca ſeſſilis quō fu.217.17.✳
Lactucarum fabula 218 18.✳
Lactucæ ſylueſtris conſideratio ✳ 219 10
Lactuca leporina apuleio quæ ✳ 197.16
Lactucæ meconidis vires 169.30
Lactuca cæciliana 216.31.✳
Lactucinos Veneti ſonchum vo cant 199.32.✳
Lada vel leda quid 302.31
Lade copioſa deſcriptio.ibidē.34
Lagenis gerontopogon 367.3.✳
Lagopyron Hippoc. lagopus ✳ 657.10
Lagopus 656.23.✳
Lama quid 397.1

Lamium quid 172.26.*
Lanas odorũ eſſe capaces 135.37
Lanaria herba vnde dicta 174.15
Lanceola,lonchitis 622.5.*
Lãceolata vel Lãceola *187.35
Lantanę fruticis deſcriptio 566.6.
Lapathi genera multa *158.16
Lapathi vires 159.9.*
Lapathum acutum nonnull. britãnica 636.14.*
λαπάττειν quid 161.38
Lappę canariæ conſid. 373.6.*
Lappaginis conſider. ibidem.11
Lappa minor & inuerſa quid herbariis 765.22.*
Lappa maior herbariis arction * 742.27
Lappago vel lappula Rom. hippophaes 789.14.*
Lapſanæ ſummaria conſideratio 160.32.*
Lapſis ex alto quæ conferant * 413.12.& 634.29
Laricis conſideratio 388.27
Larix quomodo igni conſumatur ibidem.31
Larici reſina natura. ibidem. 29
Laſer ſuccus laſerpitij 557.27.*
Laſerpitij conſideratio. ibidem.20
Laſerpitij ſucci natura 560.5.*
Laſerpitij gallici conſid. 561.4.*
Laſſitudines quæ tollant 454.2. & *411.36.& 802 30
Laſgana ſiue lagana 41.12.*
Laterũ doloribus. Vide pleureticis
Lathyris conſideratio 797.11.*
Lathyris qualia folia.ibidẽ.199.9
Lathyrum docti putant eſſe cicerculam 117.14.*
Latifolia.Eſculus 328.23
Lauanda vel lauandula 16.34.*
Lauer ſium idem 190.21.*
Lauer riuorum aquis innatat. ibidem.22
Lauerulum ibidem.30
Laureola ſiue laureago*773.14
Laurea vel lorea 156.36
Lauri vniuerſalis conſid. 391.11
Laurus vnde dicta & quibus dicata 392.29
Lauri natura qualis 391.27
Laurus qbus ſerit modis 392.20
Laurinum oleum 394.37
Lauri alexandrinę deſcriptio * 772.5
Lauri alexand.folia ibidem.8
Laxans vis vnde 196.36
Laxatio mollitiẽ ſequitur 199.14
Laxare quæ creduntur ibidem.19
Lecythos & lecithos qd*117.36
Ledum quid. Vide Lada
Leguminibus caulis qualis 35.10
Legumina ſurculoſa ibidem
Legumina vnde dicta 34.29
Legumina quomodo naſcantur 27.33
Legumina quomodo ſiliquẽtur 115.22.*
Legumen omne tribus modis mãdi 118.8.*
Legumina gellius legumenta 112.21.*
Leiophyllos braſſicę ſpẽs*170.30
Lenida vuam dicunt poëtę græci 575.31
Lemures Lauro abigũtur 391.24
Lendibus quæ remedio ſunt 293.31.& 421.34.& 262.29
Lentigines quæ ſauent 226.13.& 282.30.& 349.14.& 395.21. *58.24.& 105.3
Lentilla gallis lens 127.18.*
Lens Ægyptia ſeu peluſia 127.29.*
Lentis conſideratio. ibidem.19
Lens phacos,Lenticula phace græcis. ibidem.31
Lentem quæ enecant. ibidem.24
Lenticulę lum,conſid. 128.32.*

Lenticula aquæ lens paluſtris ✳ 727.11
In Lenticula vnguentum prouer/bium 129.9.✳
Lentiſci vniuerſa conſid. 396.12
Lentiſciua lentiſci reſina 398.1
Leonis dẽs cichorij ſpẽs ✳202.14
Leo terre thymelæa 805.24.✳
Leones morſu ſe tutantur 210.1
Leonina pata herbarijs pulmona/ria 357.13.✳
Leontobatan s,orobãche✳98.30
Leontice cacalia 373.26.✳
Leoninum ſemen, leontopetalon 573.16.✳
Leontopetali deſcrip. 573.16.✳
Leõtopetalon vbi naſcit. ibidẽ.22
Leontopetali ſemen vbi.ibidẽ.18
Leontopodij deſcriptio✳758.24
Leontopodij ſemen vbi. ibidẽ.28
Leontopontion quid 758.31.✳
Lepidij ſummaria conſideratio ✳ 307.21
Lepidij conditura ✳ 309.32
Lepidium pro raphano capientes errant 310.18.✳
Lepidij genera duo 308.10
Lepyria febris 70.12.✳
Lepras quæ emendant 253.20.& 349.1.& 388 4. & 454.17. ✳ 58.9.& 310.28. & 426.20. & 567.27
λεπτοάγαγεr.leptorages vue 571.5
Lepus vnde inuenitur candidus 122.9
Leporis palatium 199.33.✳
Leporina herba Lagopus Galeno 656.24.✳
Leporis cuminum ibidem
Leporis marini venenum curantia 293.32.& 521.37
Leptocarya auellane 280.32
Lethargicis auxilio quæ ſunt 454 9.& 494.11. & ✳ 255.19. & 267,19.& 552.28
Leucacantha. Rhanthus 523.26
Leucanthemis & leucanthemon. Anthemis ✳ 613.13
Leucanthemum non eſſe iaſminũ 359.29
Leucanthemon quibuſdam phalã gites 584.14.✳
Leucas deſcribitur 575.11.✳
Leucea a henæo quid 786.20.✳
λεύκη populus alba 509.14
Leuce quid 374.4.✳
Leucographis 575.26.✳
Leucoij conſideratio 599.36.✳
Leucophlegmatia qd 189.33.✳
Leucoperon ſeu leuphæon 567. 21.✳
Leucoij nonnullis armoracia ✳ 340 15
Leucchia olitoribus ſmyrnion 542.21✳
Leuiſticum officinis non eſt ligu ſticum 524.18.✳
Libadion. Centaurium minus 422.24
Libanos arbor,Libanothus lachry mathuris 561.33
Libanos vnde dicta ex fabula. ibidem.34
Libanum pro lachryma, libanotũ ꝑ arbore accipit euripides.ibidẽ
Libanotidis generum ſummaria conſideratio 549.30.✳
Libanotis vnde dicta 550.6.✳
Libanoti fabula 551.17.✳
Libanotis aliquibus ſpecies cuni/le 494.28.✳
Liber proprie quid 4.22
Libri cedrio inuncti a carie vindi cantur 292.1
Liberi patris nomina 342.18
Libion lotus ſylueſtris 745.26.✳
Libycum ſylueſtre aſparagus 186. 22.✳
Libyſticũ gal,liguſticũ ✳524.14
Libra attica 112.25

Libra Romana ibidem
Libra, aſſis loco in pōdere pharma copolarum ibidem.31
Libræ cœleſtis migratio ✱ 404.27
Libum, farreum & vnde dictum 47.27
Libi placente 46.33.✱
Liceron, Leontopōtion ✱ 758.31
Lichen limus arborum 514.16
Lichen vnde dicitur 191.12
Lichenas q̃ ſanent 300.6.& 318.29.& 443.12.& ✱ 115.16.& 431.23
Lichenis herbæ conſid. 688.1.✱
Lychnis coronaria qd 576.1.✱
Lychnis ſylueſtris qd ibidē.21
Lychnitis flores coronis inſeruntur 576.3 ✱
Lychnitis Phlomidis ſpecies 739.26.✱
Licinio ſtoloni vnde cognomen 3.33
Licinij ſtolonis lex. ibidem.37
Lycium arbor quales & nomen vnde 506.13
Lycium & buxus conſimili fronde ibidem.17
Lycion medicamentum vnde fit & quõ eiuſq. præſtantia 505.23
Lycopſis quid 662.26.✱
Lycopſis folia qualia. ibidem.27
Lycopſis flos ibidem.31
Lycopſis quartum genus. Anchuſe ✱ 663.17
Lycopus lupi pes 381.15
Lycoctonon aconitum ✱ 716.24
Lydia maze ſpecies 71.9.✱
Licgium francis ſuber 376.22
Lienis vitijs, & lienoſis quæ opem ferant 226.14.& 251.8.& 258.23.& 457.7.& ✱ 5.20.& 384.20. Quere cætera in ſpleneticis.
Lienē conſumentia, vel extenuātia 356.29.✱ 269 29.& 282.15.& 284.3.& 306.29.& 609.24
Licita nigra hedera 366.34
Lygea ſparti ſpecies 786.10 ✱
Lygon, ſpartion ibidem.7
Lygus, vitex & quare 367.14
Liguſtici ſummaria conſideratio 523.36.✱
Liguſticum radice alba ✱ 524.9
Liguſticū vbi naſcitur 523.37.✱
Liguſtici ſemen vbi 524.8 ✱
Liguſtri arboris ɔſidratio 398.12
Liguſtrum folijs oleæ. ibidem
Liguſtrum flos qualis 398.13
Liguſtri acini quales. ibidem.15
Lignea. Officinis. Caſia eſt 212.8
Ligno ignem excuti 394.26
Ligna ne fument 456 5
Lignum quibus conſtat 5.1
Lignum in ſtirpibus quid 4.33
Lignum rhodium quid 244.7
Lignum Aloes. vide Agallochum
Lignum roſaceum 680.25.✱
Lilij conſideratio 576 31.✱
Lilium iunonia roſa vñ 577.8.✱
Lilij originis fabula 577.1.✱
Lilium radice bulboſa 576.35 ✱
Lilij ſatio & genera 577.29.✱
Liliū transformatio um. ibidē.31 ✱
Lilium agreſte vel marinum hemerocalles 599.25.✱
Lilium conualiū quid 726.22.✱
Lilium cœleſte Iris 4.17.✱
Lil aſtrum cōuolu ulus 355.34.✱
Limaces quæ abigant 143.20.✱
Limneſion. Centaurium minus 422.25.✱
Limones, mala 310.27
Limonij conſideratio 656 6.✱
Limonium betæ folium imitatur. ibidem.7
Limonium. Vide Phænij genus alterum
Limonion ſcolymus 436.31.✱
Lymphaticis q̃ medeaſ. 248.34 Vide etiam Inſanis
Lyncurio e lapide miraſcitur fune

gus 732.22.*
Linaria, officinis oſyris * 767.27
Lingua pagana multis hyppogloſſon * 759.29
Lingua auis. Vide auis Lingua
Lingua canis, herbariis * 663.2
Lingua canis cynogloſſon 757.26.*
Lingua bubula & ſymphytum alterum ſimili folio * 59.29
Lingua bouis Rom. bugloſſum * 756.34
Lingua bouis, cirſion 752.8.*
Lingua cerui hemionitis * 285.28
Lingua cerui officinis nō eſt phyllitis 583.29.*
Lingua ceruina eſt, hemionitis * 612.2
Lingua hircina non eſt cirſion, ſed echion 665.7.*
Lingue fabrilie et cæteris vitijs q congruunt 527.16
Lingue aride in febribus mel vtiliſſimum 462.3.*
Lingurium. Vide ſuccinum
Linogeniſte cortex 43.9
Linon quædam vocant, granum gin iium * 802 34
Linozoſtis arrhen, mercurial. Mas * 817 28
Linote aues vel melius linarie * 87.25
Lini conſideratio ſummaria 106.15 *
Lini vſus a quo inuctus * 106.37
Linū ſylueſtre, linaria 109.18.*
Linum viuum 107.32.*
Liparon. Cneſtron 354.35.*
Lippitudini quæ auxilientur 426 26.& 563.12.& * 673.37
Lippitudinem concipiunt qui cū lippis verſantur 513.8.*
Liquiritia officinarum radix dulcis 417.23.*
Liquorum differentia in pondere 113.36
Lirion ſecundum genus lilij * 577.31
Lirion narciſſus 787.20 *
Lirinon oleum liliorū 568 35.*
Liſeron ruſticis clematis altera * 644.28
Liſero & liſerota quæ gallis * 371.5
Lyſimachij ſummaria cōſideratio 638.22.*
Liſimachia vnde dicta. ibidē. 26
Lyſimachia folia qualia * 638.24
Liſtacia. Vide Piſtacia
Lithoſpermi radicis rubor 22.37
Lithoſpermo folia qualia 59.37
Lithoſpermi ſemen vbi & quale 81.28
Lithoſpermon vnde dictū 190.20
Lithron dioſco. 619.7.*
Liueſche ruri gallico ſmyrnium. Vide Leuechia
Liuores quæ tollant 384.23.& 527.17.& * 341.22
Lixiuium quid 420.9
Lixiuia e cineribus fici vtriuſq; ad quæ vtile 349.38
Lobæ vel phobæ potius quid * 86.6
Lixula placenta 47.31.*
Lobia ſmilacis hortenſis fructus 240.13.*
Lobi & lobia dolichi 240.21.*
Lobon ſpartion 786 7.*
Locar quaſi loculare far francis * 60.22
Locis mulierum quæ vtilia 283.27.& 348.34. & * 105.34.& 627.32
Loculamenta 11.25
Locuſte quomodo ab hortis abigantur 145.31.*
Lolij ſummaria conſideratio * 95.15
Lolij effectus 98.1

Loliũ murinũ phœnix 679 29.✳
Lomentum quid 121.25.✳
Lonchitis quid 622.5.✳
Lonchitidi folia qualia.ibidem.6
Lonchitidi flores quales ✳ 622.8
Lonchitis altera folio ſcolopendrie ✳ 622.26
Longina Ro.Lõchitis altera.ibidẽ
Lopas morbus oleæ 434 34
Lora latinis quid 589.34
Loti arboris vniuerſalis conſideratio 400.22.
Loto quæ & celtis medulla qualis 401.24
Lotus faba græca 400.23
Loto vinum exprimĩ 401.13
Lotus ægyptia 747.19.✳
Loti ægyptie flos qualis.ibidẽ 31
Lotometra quid 748.9.✳
Luculente placente 46.33.✳
Lumecta & lumarie falces vnde dictæ 181.24
Luma quid 181.23
Lumborum vitijs quæ medeantur 227.36.& 279.14.& ✳ 35.15 & 269.36.& 275.6.& 306.29
Lumbricos. Vide veneris animalia & tineas
Lumẽ ignis ipſius ẽ color 115.23
Lune vires quæ ſentiunt 253.3.✳
Lune & ſolis rationes in ſtirpium natura ✳ 466.16
Lune præſagia 393.19.✳
Lune quãdo noxius flatus & quomodo ei occurratur 398.8.✳
Lunaria chymiſtis, nycte greion 377.20.✳
Lunaria malor chymicis, ſyderitis altera 669.32.✳
Lupa cicl 790.34.✳
Luparia vulgo quid 717.37.✳
Lupini ſummaria conſideratio ✳ 134.22
Lupinus vnus cauli. ibidem
Lupini qualis virtus 136.24.✳
Lupini ſylueſtres 137.15.✳
Lupuli ſeu lupi ſalictarij conſideratio 374.21.✳
Lupuli caulis proreptatio.eod 24
Lupi pedis cõſideratio ✳ 381.15
Lupus ſcyllæ bulbis tactis fatiſcit 205.14
Lupus cœleſtis nunc vbi fulget ✳ 405.24
Luciolos quid emendant 350.11
Lutea lyſimachia 619.12.✳
Lutea herba an glaſtum 328.3 ✳
Luxatis quæ opem ferãt 279.10, & 360 21.& 568.22.& ✳.42. 24. & 719.35. & 815.27. & 821.33

M

Maceron elæoſelinũ ✳ 539.10
Macer quid 226.35
Macha vel maſſa francis typha ✳ 596 28
Macis ucce qd mauritani 226.30
Macis officinarũ macer ✳ 375.14
Macer vel macis quid. ibidem
Machæromũ xiphion ✳ 658.21
Macharonij paſtilli vulgo. eo.26
Macomdes panes ✳ 41.24
Maculas quæ corrigant 522.5.& ✳.136.35.& 413.6
Madon vitis alba 610.3.✳
Madron madratum gallis 308.8
Madon nymphæam. bæotij vocãt 608.33.✳
Madiya pruna damaſcena 515.
Magadis. Vide ſabina (33.
Magydaris alijs ſylphij caulis, alijs ſemen alijs radix 558.5.✳
Magydis mazæ ſpecies ✳ 71.6.
Magnes q̃re ferrũ trahit ✳ 258.7
Magnetis cum allio diſcordia ✳ 257.33
Maiorana Romanis ſampſucum 499.5.✳
Maiorana degener quæ 471.9.✳
Maiorana Angelica gallis thymum-

mum 491.31.*
Malue ſpecies malue 163.21.*
Malacria poma gallis q̃ 408.26
Malacie pregnantium 314.16.& 318.24.& 521.31
Maloclſſos quid 284.7.*
Malatrum & maldacon bdellium 282.36
Maleficiorum amuleta * 304.3. & 332.* & 636.27
Malicorium quid 521.29
Malcolus in vite quid 14.26
Malobathri ſummaria conſideratio * 27.18
Malobathrū vbi naſcitur. ibidē.31
Malope græcis maior malua * 164.14
Malue ſummaria conſideratio * 162.31
Malue effectus 165.1.*
Malua cum ſole inclinatur 163.25.*
Malue ſylueſtris conſideratio * 164.15
Malua ſylueſtris altæa. ibidem.16
Malua terreſtris aliquibus anagyris 626.19.*
Maluauiſc' vulgo altæa * 623.21
Maluacea beta, ſeutlomalachon 384.7.*
Mali vniuerſales conſid. 403.24
Malus ſerotino germine 403.34
Malus quando fructum reddit. ibidem.36
Mali ſatio 404.17
Mal' cotonea. Vide cotonea mal'
Mali arboris morbi 404.24
Malorum inuentio cui 407.2
Malus aſſyria 309.13
Malus perſica ibidem
Mali genera 17.21
Malorum appellatione quæ veniunt 17.11
Malorum genera 405.33
Malorū natura & vires 407.6
Ex malis vinum & acetū 411.2
Mala punica ſ. Vide punica mala
Malorum granatorum dulcium. Acidorū vinoſorū vires 522.34
Mala aurea maroni 319.4
Malum muluianum 319.11
Mala muſtea quæ 319.10
Mala neapolitana ibidem.8
Mala ſtruthea ibidem
Malum cedrinum pro citro 311.30
Mala. Vide etiam poma
Malū terræ, ariſtolochia * 414.11
Malum terræ gazæ cyclaminum 178.1
Mammarum inflammationibus q̃ conferant 323.25. & 384.10.& * 124.6
Mammarum duritias quæ emolliant 290.9
Mammis lacte a partu turgen. quæ conferāt 603.14.& * 488.19
Mammas virginum quæ cohibēt 658.2.*
Mamiras Paulo quid 503.28.*
Mandragoræ ſummaria conſideratio. 712.5.*
Mannæ conſideratio 214.25
Manna thuris quid 560.16
Manna barbaris mellis ſpecies * 459.28
Manus ſanctæ mariæ lupi pes * 381.21
Maratrum vnde dictum 190.14
Maratrū græcis feniculū. ibidē.10
Marcellus virgilius taxatur 22.23 * & 243.12
Maribus gignendis quid confert 415.24. * & 601.36. & 603.1.& 818.17
Margarita grādis gallis bellis maior 343.18.*
Margarita gallis bellius. ibidē.3
Margylion hiſpanis qd 470.22
Mariæ myrice 420.25
Mariæ herba 233.11

Matypti placēte genus 46.26.*
Mariſce holoſchenus & mariſce fi cus * 686.6
Marmoraria, acanthus 181.15
Maronam franci vocant parthe/ nium 614 37.*
Marones gallis, caſtaneæ 288.28
Marrubij ſummaria conſideratio 581.21 *
Marrubiaſtrum aut marrubiū ni/ grū officinis eſt ballote 580.13
Martia galli quæ vocant 38.2.*
Marulia lactucas vocat pſellus * 222.19.*
Mari conſideratio 502.23.*
Marum dioſcoridi inter origana ibidem.35
Marum ſuum habent Arabes * 503.22
Mari nomine amaracum Galeno comprehendi 503.5
Maſpeton laſerpitij caulis aut fo/ lia 558.29.*
Maſſaris in Africa œnanthe 583. 36.*
Maſticis conſideratio 396.31
Maſtiche vbi ibidem
Maſtichina herba gallis tragori/ ganum vel origanum heracleon 472.32.*
Matricaria officinarum eſt amara cus Gal. & veteribus 499.25.*
Matriſylua vulg. periclymenos 399.19
Matrix quibus conflatur 5.4
Maxillarum dolori 603.31
Maza 70.25.*
Meconis lactucæ ſpēs 223.32.*
Meconium quid 700.1.*
Medicæ conſideratio 241.36.*
Medicamentum proprie quid 194.8
Medicamentum duplici ratione corpus immutat ibidem.36
Medianū venetis quid 39.32.*
Medion deſcribitur
Medimnus quid 113.22
Medimnus atticus 114.28
Medullarum in ſtirpibus diſcrepā tię 25.20
Medulla quid 5.1
Melampyri ſummaria conſidera/ tio 95.29.*
Melāpyron, myagron 750.24.*
Melampodium niger elleborus * 777.19
Melampodium vnde dicatur ibidem.31
Melampraſon ballote 580.4.*
Melancholicis quæ cōferant 166. 15.* & 229.24.& 411.36.& 492.33
Melancoryphos 206.24
Melancranis, ſpecies iunci palu/ ſtris 685.36.*
Melamphyllon ſpecies acanthi * 445.24
Melanthe, anthemis 613.15.*
Melandryon medulla roboris 304.11
Melanthij ſummaria conſideratio 556.2.*
Melea græcis malus 403.25
Melia fraxinus 550.15
Melenſana vulgo quid 342.10.*
Melica Italis panicum 88.34.*
Meliceridas q̄ diſcutiunt 232.22
Melichius bacchus vnde 158.14
Meliceerides placente 46.23.*
Melligreta Italis 13.12.*
Meline milium varroni Dioſcori di vero & Theophraſto panicum 87.15.*
Melinos Theophraſto panicum * 88.33
Meliſophylli ſummaria conſide/ ratio 580.22.*
Meliſophyllon aliquibus ballote ibidem.1
Meliſſa gallis meliſſophyllon.

ibidem.26
Meliloti ſummaria conſideratio 500.23.*
Meſiloti a cytiſo diſcretio * 501.16
Melilotum. Vide ſertula cāpana
Meliloti ne coronæ febribus vtiles 186.11
Melimela quæ & vnde naſcuntur 405.19
Melimela Ruellio quæ 408.24
Melitena nonnullis meliſſophyllō 580.22.*
Melites vinum 590.3
Mellis conſideratio ſummaria * 459.2
Mellis inuentio 461.9.*
Mellis tria genera 460.1.*
Mel præſtantiſſimum quod. ibidem.14
Mellis deſpumati vſus aptior * 462.7
Mellis magna iuxta regiones va/rietas * 461.14
Mel manicon mænomenon 461.28.*
Mel calaminum ariano ſaccarum 464.11.*
Mel Symblinm
Meli mel 459.2.*
Mellis venenati notæ 461.22.*
Mel frugum diocli panicum 90.30.*
Melones vnde dicti 169.22
Melopepones qui 214.8.*
Melos inſula 123.20
Membra quæ coronabant 302.6. & 333.9
Memitha officinarum glaucium 323.27.*
Memithe non eſt chelidonium mi nus.ibidem
Menyanthes triphylli ſpecies 584 36.*
Memoriam reſarcit anacardium 243.1
Menſarum olim laudatiſſimæ quæ 306.30
Menſes quæ cohibeant ſiſtant'ue. 267.37.& 232.11.& 421.25 & 443.5.& * 558.24.& 479. 22.& 753.36
Menſes quæ cieant vel trahant 234.32. & 240.20.& 250.34. & 522.23.& * 105.28.& 132 1.& 582.17
Menſurarū conſideratio 113.18
Menſuræ herbarum deſcribuntur 109.13
Menthe ſummaria conſideratio * 486.2
Mentha duplex Gal. ibidem.25
Mentha cur belli tempore nec edē da nec ſerenda 486.19.*
Menthaſtri deſcriptio 488.25.*
Mētha aquatilis ſiſymbrium 192. 13.*
Mente captis. Vide inſanis
Mentem quæ exacuant 253.27
Meraſia vulgo gallico 297.12
Merulij fungi 723.5.*
Merulæ quomodo faſtidium pur/gant 394.36
Meti vires 595.10
Mercurialis vtriuſq; conſideratio 817.28.*
Mercuriali fœmine ſemen quale et mari ibidem.32
Meſlierus meſpilus gallis 412.32
Meſpili arboris conſideratio 412.21
Meſpila quomodo ſeruanda 413.28
Meſpilorum corium manditur ibidem.35
Meta inuerſus turbo 19.22
Metopium arbor 565.12.*
Meu ſiue mei ſummaria conſide/ratio 7.11
Mezereon officinis chamælea * 429.7

Myacanthos corruda 627.6.*
Myagri deſcriptio 750.24.*
Mycancalus gallis flos anthemi folioſi * 338.6
Mycetæ. Vide fungi
Micropſychi græcis g 462.17.*
Microſphæron. Vide malobathrũ
Mydæ vermes in fabes 38.24.*
Myle græcis mola 376.34.*
Milia i e aues 87.22.*
Miliana herba quare dicta * 88.25.
Militaris quibuſdam erinos * 666.16
Militaris ſideritis achillios 670.36.*
Milij ſummaria conſideratio 85.25.*
Milium Indicum 86.3.*
Milium ſaracenicum ibidem. 11
Milium vnde dictum 87.10.*
Miliarium vas ibidem. 19
Milos græcis taxus 553.12
Millefolium myriophyllon 749.17.*
Millefolium folio fœniculi. ibidem. 18
Millefolia ſideritis achillios 670.36.*
Millepedæ deſcriptio 215.19.*
Mille pertuſa gallis. vide hypericõ
Mylli placente 45.22.*
Mimæcyla quæ arbores edant & eorum conſideratio 299.29
Mimæcylẽ comari fructus 435.34
Mina quid 112.27
Mina attica & ægyptia. ibidẽ. 30
Minea ſtacte eiuſq; ſpẽs 417.15
Minones pueris gallie, vertices ambroſie 593.24.*
Minoſphærõ, malobathrũ * 29.6
Myoctonon aconitum vnde 716.26 * (324.32
Myoſotis alſine auricula muris *
Myoſotida non eſſe anagallidem 319.13.*
Myoſotidis alterius ſummaria cõſideratio 324.32.*
Myoſota. Vide & muris auricula
Myrapidia pyra 147.6
Myrice conſideratio vniuerſalis 420.12
Myriophyllon. Vide millefolium
Myrepſica nux 226.4
Myrepſicus calamus Hippoc. 235.37
Myrmecie quid 349.8
Myrobalam conſideratio 252.20
Myrrhe conſideratio vniuerſalis 416.1
Myrrha. Labizos 419.11
Myrrhine græcis & myrſine myrtus 422.35
Myrrhis ſeu myrrha qd * 749.37
Myrtidano non eẽ vñ 554.36.*
Myrtidanum varie authoribus 428.13
Myrti vniuerſalis conſideratio 422.35
Myrti arboris fabula 423.1
Myrto quare preeſt venus. ibidem
Myrti vires 426.12
Myrtidanum varie apud authores ſignificat 428.10
Myrti due Rome 425.7
Myrtus ſylueſtris, oxymyrſine * 770.6.
Myſij populi vnde dicti 332.12
Myſineum quibuſdam hippomarathrum 546.10.*
Miſodulon, ocymum quare dictũ 232.15.*
Myſos fagi ſpecies 332.12
Miſtella gallis quid 74.29.*
Myſtron 114.19
Myttolon allium 263.30.*
Mitridation quid 588.31.*
Myxorum conſideratio 514.13
Myxe conſideratio 428.28
Myxos quid ibidem. 35

Mna. Vide mina
Mola falſa 47.29.*
Moly verum dioſcoridi 519.1.*
Moly ſylueſtris vel galatic rutha 517.27.*
Moly flos lacteus 519.2.*
Molybdæna quid 377.1.*
Molyzã hippoc. appellat allij co/mas cum capite ſolo 261.12.*
Mollugo lappago 373.14.*
Moloche & moloche agria, quæ 370.3.*
Molochia mauritanis quid 384. 31.*
Molon quid 376.24.*
Moluſcus in acere 267.23
Monedula inſitionis arborum in/uentrix 143.17
Morbi hiſpanici deſcriptio & re/medium 261.6
Morbis omnib' eſt cariturus qui quotidie ſucci malue dimidium cyathum biberit 166.14.*
Morbis longinquis, medentia 522 21.*
Morſus diaboli. Vide geum
Morella frãcis ſolanũ 707.37 *
Morgelina. Vide anagallis
Moria, olea cur 444.18
Morion, Mãdrag. maſ.* 712.25
Moruã vulgo piſcem eſſe icthyo-collam 168.6.*
Mori conſideratio ſum. 430.1
Mori flos qualis ibidem.4
Morus quibus arboribus inſeritur 431.6
Mori vires 432.16
Moroſycos, ficus ægyptia 334.9
Moſylon cinamomi ſpẽs 217.30
Moſcheutum roſa 532.17
Moſci conſideratio 221.26
Moſchocaryi conſideratio genera lis 209.30
Mouronem non eſſe anagallida * 318.21
Mouronem gallis eſſe muris auri culam 325.6.*
Mucro in herbis quid 19.3
Mucronari quid ibidem.21
Mulieribus fœcunditatem quæ pariant. Vide fœcunditas
Mulierum a conceptu defectioni q profunt 579.10
Mulierum in ſeſſibus, conferentia 236.6
Mulieres temulentia minime ten-tari 586.9
Mulieres cortices arborum non in facete à græcis appellari 552.27
Muli ne gignant 611.17.*
Mulſe duo genera & dotes * 462.11
Mulſum q primus reperit 599.1
Mulſum vnde fit eiuſq; natura 598.24
Mulſo longeuitatẽ foueri 599.3
Muralium, vel muralis vulgo hel/xine eſt * 674.33
Muralis herba quam celſus parthe nium & perdicium vocat eſt pa-rietaria noſtra 615.7.*
Muris auricula, alſine 324.32
Muris auricula. Vide auricula muris
Murex quid in ſtirpibus 11.14
Mures agreſtes quomodo abigan tur 146.6.*
Mures quæ necẽt 554.15.34.15
Muris aranei venenis quæ auxiliẽ-tur 57.26.* & 263.25
Murta gallis myrtus 422.36
Muſcaria in herbis vñ dicta 8.23
Muſcaria pauonina ibidem.25
Muſcas necantia 540.14.& * 556.25
Muſchetum francis lilium conual lium 726.25.*
Muſchetum minus gallis, galion 734.13.*
Muſculis cõfert althæa 623.32.*

Muſcus in floribus 10.7
Muſci arborum cõſideratio 250.1
Muſtacea ſeſamata 46.30.*
Muſtacea e muſto Ibidem
Muſtax ſpecies lauri 393.14
Muſtardum quid gallis 265.29.*
Muſtarda blancha gallis quæ * 264.28
Muſtea veteribus quæ 408.25
Muſtella cum angue dimicatura rutam prius edit 509.4.*
Muſtum rutatum 508.37.*
Muſtum vitiatum pluuia quo cu-ratur 591.19
Muſtum non inebriat 587.19
Muſti differẽtie & natura 591.19
Muſtum græci gleucos vocant 585.20
Mutica ſpica quare dicta 12.7

N

NAuos placenta 45.8.*
Naphthe natura 511.32.*
Napi ſummaria conſideratio 149.16.*
Naporum differentie due 151.16.*
Napi bunîadis cibus vires 151.12.*
Napi ſecunda ſpecies quæ nam. ibidem.37
Napũ in rapã mutari 149.37.*
Naſcaphthum ſiue narcaphthum 250.24
Narciſſi ſummaria conſideratio * 787.20
Narciſſus quare ita dictus * 788.8
Nardi & ſpicæ eius conſideratio 14.35.*
Nardi genera 15.8.*
Nardi vires 17.4.*
Nardi gallici ſiue celtici ſumma-ria conſideratio 17.26.*
Nardi celticæ flos lutheus. ibi-dem.33
Nardum ſylueſtre vel ruſticũ Aſa-rum 21.28 *
Nardum creticum, Phu 25.36.*
Narium vitijs quæ medeant 372.16.& 506.8
Narthex & narteccia genera feru-læ 553.4.*
Naſtos arundo 277.24
Naſtos placenta & panis 40.19.*
Naſturtij ſummaria conſideratio 268.20.*
Naſturtiũ perſis obſoniũ.ibidẽ.32
Naſturtium orientale nonnullis * 271.27
Naſturtium tectorum herbarijs thlaſpi 270.24.*
Naſturtij natura 269.4.*
Nauci quid 377.28
Naucrates corone genus 424.36
Naueta gallis napus 149.24.*
Nauſeula herbarij ſtachis * 583.4
Nauſeas quæ ſedent 231.9. Vide faſtidia
Nautea vnde 626.18.*
Nebule gallis & nebularij 51.10.*
Nebule ab hortis quomodo auer-tantur 148.23.*
Nectar græcis quid & quomodo fiat 599.9
Neſtierus. Vide meſtierus
Nelia vnedo Theophraſto 512.28
Nenufar, officinis, nymphæa 608.37.*
Nepa ſcorpius herba 383.31.*
Nepeta officinis, calaminthe tertiũ genus * 489.15
Nepeta pulegij odore 128.36
Neprus gallis rhamni genus * 524.13
Nerion rhododendron 525.9.*
Neris genus nardi montani 21.

16.✳
Neruus in ſtirpibus quid 4.28
Neruis, & neruorum reſolutioni/bus 233.16. & 243.3. & 253.26. & 283.32. & ✳ 343.11. & 555.24
Netrides olluc vñ dictæ 448.10
Neuos tollit auene farina ✳ 81.11
Neuras ionibus & Galeno poteriõ 442.25. ✳
Neuras, paronychia 688.35. ✳
Neurita quid 711.35 ✳
Neuroſpaſtos, rubus canis 536.16
Nεύα græcis quare dicta 468.15
Nicolaus leonicenus 197.37. ✳
Nyctegreton quid 377.11. ✳
Nyctilops, nictegreton 377.19. ✳
Niella gallis anthemon folioſum 338.5. ✳
Nigella Rom. anthemũ folioſum 338.17
Nigella Rom. officinis melanthiũ ibidem
Nigellaſtrum 338.5. ✳
Nigritias veteres emendant plata/ni pillule 508.37
Nigrum aliquid tripliciter appa/ret 115.18
Nigrum & album ibidem.31
Nymphææ ſummaria conſideratio 608.17. ✳
Nymphæa vnde dicta. ibidem.29
Nymphæa paludibus exit 608.17
Nitri vſus 68.20. ✳
Niuatio vitis morbus 571.20
Nix quomodo ſeruetur 365.36
Nodum in ſeirpo querere prouer/bium 687.12. ✳
Nodos emolliunt groſſi caprifici 349.22
Nomas quæ ſanent 284.36. & 305.32. & 432.29. & ✳ 176.31. & 695.2
Nomoides, beta ſylueſtris 656.11. ✳
Ex nubibus præſagia 395.19. ✳
Nucamenta quid & quibus arbo/ribus 6.6
Nuptiale pomum quod 311.2
Nuciperſica quid 383.20
Nuciprima 514.2
Nuces generaliter 20.19
Nuces quomodo a malis differãt 17.10
Nucum genera ibidem.23
Nux pontica & baſilica 152.15
Nux iuglans vnde dicta 153.2
Nucis iuglandis deſcriptio 377.4
Nux iuglans. Vide iuglans
Nucis auellanæ conſid. 279.20
Nucum auellanarum nomina 280.31
Nux auellana vnde dicta 153.10
Nucis amygdalæ ſemen quomo/do includitur 71.32
Nucibus amygdalis ſemen intus foris lignum 72.12
Nux perſica regia iuglans, idem & quare 377.36
Nucum perſicarũ facultas 153.32
Nux græca, amygdala 153.25
Nux indica caryon indicum 227.15
Nuces thaſiæ quæ 270.9
Nux moluſca quæ 382.10
Nux tarentina 379.35
Nucum tarentinarum genera 381.28
Nux ſapinea 488.27
Nux moſchata. veteribus incogni/ta 282.22
Nux muſcata. Vide moſchocaryõ
Nux myrepſica. Vide moſcho/caryon
Nux odorata, nux vnguentaria ibidem
Nux caſtanea 151.18
Nux pinea 18.7
Nux pinea an pomum 411.29
Nucis pineæ nuclei. Vide pinea

O

Obelij panes 41.26.*
Obeſos extenuantia 251.2
Obierus (vel opierus, opulus gallis 457.12
Obliuionem diſcutit Anardinum. Vide memoriam
Obmuteſcentibus quid ſuccurrat 255.9.* & 479.24
Obolus quid 112.13
Ochra color 124.32
Ochri leguminis ſummaria conſideratio 117.24.*
Ocymi ſummaria conſideratio 231.4
Ocymi cum fœminis diſcordia 232.12.*
Ocymi natura in controuerſia eſt. ibidem.19
Ocymi duo genera quæ excogitata ſint 233.6.*
Ocymum maledictis & calcatu vegetatur * 231.27
Ocymũ differt ab ocimo 171.14
Ocimũ aquaticũ, erinos 666.4.*
Ocimoidis vel ocimaſtri conſideratio 665.24.*
Ocimoides aliquibus eſt erinos * 666.3
Ocimoidis ſemen 665.27.*
Ocimaſtrũ latinis, acinos * 504.9
Ocimaſtro folia odorata 55.28
Oculus ferus, herba 318.7.*
Oculus in herbis 7.31
Oculus conſulis, bellium nõnullis 343.32.*
Oculus dei gallis 358.16.*
Oculus catti 760.20.*
Oculorum ſeu viſus efficacia * 511.13
Oculis quæ inciderunt extrahit qd 529.26.*
Ocellus cerui elaphoboſcos * 544.6
Ocellus damaſcenus 387.36.*
Ocellus gallis vetonica coron * 387.22
Oculorum cicatrices quæ eluant 251.10.& 456.35.* 503.36
Oculorum albugines ſiue argema quæ emendant 293.24.& 419.34.& * 550.22.
Oculorum plumbum vel plumbagines quæ tollant * 276.31.& 379.2
Oculis procidentibus quæ proſunt 548.35
Oculorum epiphoris quæ medeantur 253.17.& 488.1.& 506.4. & 522.6.* 700.28.& 791.35
Oculorum caliginem quæ tollant 219.15.& 221.10.& 240.18. & 248 35.* 581.12.& 757. 25.& 778.25
Oculorum fluxiones quæ inhibent 221.8.& 509.7.& * 215.9
Oculorũ inflammationibus 232. 24.& 323.10 & 397.23
Oculis quæ conferant 356.27.& 535.23.& * 468.14
Oculi totum annũ ne doleant aut lippiant 522.16.& 534.10
Oculorum cæſiorum pupilla quomodo denigratur 281.17
Oculorum vlcera quæ ſanent 443 1.& 535.6
Oculorũ ſuffuſioni remedia 124. 11.& * 282.9
Oculorũ puſtulas ſanantia 473.1
Oculorum eroſos angulos emendantia 489.37.*
Odontides quid 377.24.*
Odorum in plantis conſideratio 126.29
Odor quid ibidem.30
Odorum genera 127.5
Odoratiora quæ ſint. ibidem.15
Odor vnde conſiſtat 126.32
Odores quomodo maxime ſentiãtur 133.32

Odores vnde & vbi potiſſimum 134.10
Odoratiores, quæ reddantur arbores & ſitus ibidem. 8
Odoris ratio in coctione minus abſoluta quam ſapons 132.23
Oe græcis ſorbus 545.5
Oedepæſa placente 45.21.*
Oenanthes conſideratio 584.25
Oenanthe quid & quando colligitur. ibidem
Oenanthes ex alba vite natura 584.9
Oenanthinum vinum. ibidem. 35
Oenoe, Oenophoros vitis 569.28
Oenogala quid 292.18
Oenomeli muſſum 594.24
Oenops colos quid 116.8
Oenothera quid 577.23.*
Oenutta mazæ ſpecies 71.4.*
Oeſypos quid ſit 174.17
Offa quid 70.26 *
Oleæ conſideratio 433.16
Oleæ morbi & eorum nomina
Oleæ fabulæ 435.32 (434.31
Olearum vires medicæ 442.32
Oleæ & vitis concordia 442.9
Oleagini conſid. vtriuſq; 457.1
Oleæ & quercus odium 434.10
Oleæ æthiopicæ lachryma 456.30
Oleæ æthiopicæ vel ſylueſtr. vires 444.21
Oleaſtri conſideratio 443.18
Oleaſtellum camelea 801.33.*
Olei varia genera quomodo fiant & quomodo vocentur 452.30
Oleum quomodo fit candidum 454.22
Oleũ quõ fit pellucidum 452.40
Olei vires 453.5
Oleum quomodo fit 448.25
Oleum quibus vitijs obnoxium 451.8
Olei omphacini conficiendi ratio 450.1
Olei omphacini vires 454.37
Oleum laurinum. Vide laurinum
Oleum in qualia vaſa condendũ 453.8
Olei ſylueſtris vires 454.13
Olearia cella qualis eſſe debeat 450.35
Oleum iaſmenum 359.13
Oleum liri num ſeu ſuſinum ex lilio 578.35
Olieta frãcis eſt papauer * 699.7
ὄλυνθοι græcis 20.22
ὀλεθρίκαρπος. id eſt frugiperda 95.14
Olyra gallis arinca dicit 159.23
Olyra ſiligo ibidem
Oliuarum conſideratio 445.21
Oliuarum genera ibidem
Oliuarum nigrarum medicinæ 448.12
Oliuarum albarum medicinæ. ibidem. 16
Oliuella recentioribus quid * 802.7
Oliuetus olea gallis 433.16
Oliuetorum ratio 440.7
Olocomtis hippocrati 300.2
Olerꝭ & frugis differentia 273.34.*
Oleribus flos in poſtremo fructus inſidet 65.3
Olerum duæ ſationes 84.26
Olerũ morbis medicinæ * 142.32
Olera omnia quomodo ab infeſtis aĩalibus vindicant 144.7 *
Olus hiſpanum, ſpinaceum olus 384.26.*
Olus ſubrũ gallis blitũ 162.7.*
Olus cordum 166.15
Olus atrum Rom. hippoſelinon 540.1.*
Olus atrum ſmyrnio idem nõ eſſe 541.6.*
Omelyſis græcis quid 55.27 *
Omenoclides que mala 415.10

Omphacitis galle ſpēs 356.14
Omphacium quid & quando fit 580.21
Onagra quid 751.11.*
Oenagre flos ibidem.12
Onicicide ſpēs gallarum 354.7
Onitis quæ 471.17 *
Onitidis vires & vſus 475.19.*
Onyx vnguis odoratus 20.6.*
Onobletum herba 162.13.*
Onobrychis deſcriptio *627.35
Onocardion dipſacus 179.23
Onoclea anchuſa altera 662.8.*
Onomis 448.26.*
Onopetalion ſpecies origani * 472.6
Onoſmatis cōſideratio 608.7 *
Onoſmatis radix ibidem.10
Onoſma in aſperis gignitur 608.11.*
Onothera dioſcoridi q̄ *378.12
Onotheris crateiæ quæ herba ibidem.5
Onuris, œnothera, onagra 377.37 *
Ophioſcoridi generalis deſcriptio 262.14.*
Ophris quid 378.13.*
Opion quid 699.26.*
Opij venenis remedia 592.18.*
Opiſthocarpion 335.35
Opiſthotonos quid dicitur 268.15.*
Opiſthotonicos quæ leuant 235.1.& 360.28.& * 268.15
Opos græcis quid ſignificat 558.36 *
Opobalſami conſideratio 236.37
Opopanax ſuccus panacis heraclij 521.18.*
Opora oporotheca quid 411.17
Oppleta quomodo minuuntur 199.6
Opigonum pecus quod 166.22
[illegible] conſideratio 457.11
Orchis vel orchas oliua 445.17
Orchis gn̄alis deſcriptio 603.3.*
Orchis ſerapias quid deſcribitur ibidem.33
Orchaneta gallis anchuſa eſt * 661.13
Orgeum gallis. Vide hordeum
Origani ſummaria conſideratio 470.30.*
Origanum heracleoticū 471.3.*
Origanū onopetalium 472.6.*
Origani natura 474.29.*
Origanum heraclium 472.23.*
Origanum ſylueſtre græcis bubula cunila 473.34.*
Origanis marum dioſcoridi 502.36.*
Oriptela vlmus montana 604.29
Oryx ſitium orientem contuetur 402.13.*
Oryze ſummaria conſideratio 81.32.*
Oryze duo genera 82.8.*
Oryzite placente 46.34.*
Orma gallis vlmus 604.20
Ormini cerealis ſummaria conſideratio 93.35.*
Orminum quare dictum 94.7.*
Orneogloſſi deſcriptio 243.8
Ornides panis 41.19.*
Ornithogalli ſummaria deſcriptio 236.21.*
Orni conſideratio 457.27
Orobanches ſummaria conſideratio 234.25.*
Orobanche caulis ibidem
Orobanche radix ibidem.25
Orobāche vnde dicta 234.30.*
Orobethron hypociſtis 302.20
Orobæum & orobias ciceris genus 113.5.*
Orobus, eruum 132.12.*
Oromalides quæ mala 415 10
Orthopnoicorum auxilia 240.28 & 279 33.*

Oruala gallis horminum ſatiuum 333.1.*
Oruala vulgo non eſt periſtereon 693.31.*
Oſmunda regalis Gal. filix eſt * 813.11
Oſyris & oſyrias qd 767.20.*
Oſpreolcon græcis, orobanche 98.29.*
Oris ſuauitatem quibus contrahis 226.11.& 314.35. Vide haſtatum quid emendet
Oris vlcera & vitia q̃ ſanent 245.11.& 356.18.et400.11.456.6
Oris vlcera infantiũ ſanãtia 558.
Oſſa in ſtirpibus quæ 24.3 (23
Oſſa nuda quid cõueſtit 419.27
Oſſibus fractis trahendis quæ cõueniant 240.35.& 349.29
Oſteocollon macedonibus herba 378.17.*
Oſtraciũ vnguis odorat* * 20.15
Oſtreæ lunę vires ſenñõt * 253.4
Oſtiũ vnde & eius gratia 124.10
Oſtrearij panes 69.8.*
Oſtraeites placentę 47.7.*
Othonnæ cõſideratio 323.34.*
Ouis pulmonaria quomodo curatur 356.24.*
Ouium albugines quid tollat * 702.10
Oxalis minuta ſpecies lapathi * 158.22
Oxya fagi ſpecies 332.10
Oxie conſideratio 458.11
Oxyacanthe conſideratio 459.5
Oxycedrus 290.37
Oxycratũ eiuſq; vires 605.33
Oxygala quomodo fit 309.30.*
Oxylapathum 159.8.*
Oxylla grandis oxylapathum ibidem.3
Oxylepes panis 40.21.*
Oxymeli acetum mulſum 602.6
Oxymyrſine quid 770.7.*
Oxyphœnicis cõſideratio 460.20
Oxyſchænos qui & oxys iunci paluſtris ſpecies 685.30.*
Oxytrephyllon ſpecies trifolij * 585.1
Oxytriphyllon oxys 378.30.*
Oxyſacchar quid 465.23.*
Ozella aliqbus oxalis 158.35.*
Ozænas ſanat bromos 766.30.*

P

PAguri cancheri marini 142.25.*
Palea ad quid vtilis 75.16
Palea quid 12.35
Palæ arboris indice conſideratio 461.10
Paleſtes palmus minor 110.21
Palimpiſſa quid eiuſq; genera 494.29
Paliuri conſideratio 461.16
Paliuri ſuccus 462.17
Palori quæ medeantur 223.31. Vide colorem
Pallacana latinis gethyon 367.32.*
Palmę conſideratio 464.2
Palme græcis phœnix ibidem
Palmæ ægiptiæ natura 472.18
Palmularum genera & differentię 471.15
Palmule thebaides 470.24
Palme adelphides 469.37
Palme caryotę vñ dictę.ibidẽ.17
Palme patetì 470.3
Palme nicolai 466.26
Palmule eunũchi & enorchi 470.5
Palmule margarides. ibidem.6
Palma vitis quid 13.28
Palmites vitis quid ibidem.29
Palmidum genera. ibidem.31
Palma chriſti officinis eſt ricinus *
Palmidiũ qd 470.11 (791.21
Palmus quid 109.27
Palmus & quadrans conueniunt ibidem

Palpebras quæ curent 266.32.& 473.1
Palpebrarum ſcabiem emendat fici ſuccus 349.1
Palumbæ quomodo faſtidiũ purgant 394.35.✳
Pampinarius palmes 13.33
Pampinarij ſurculi 14.35
Pampinare quid 14.17
Pampini in vite quid. ibidem.15
Pampinulc vel pampinelle conſideratio 361.19.✳
Panaia gallis panacis radix ✳ 522 9
Panacis ſummaria conſideratio 520.25 ✳
Panacis aſclepij deſcriptio 523.12 ✳
Panaces bucolicon 520.36.✳
Panacis heraclij cõſid. 523.21.✳
Panaces centaurium, pharnaceon 521.9 ✳
Panaces chironium vnde dictum 521.3.✳
Panaceam aliqui ligusticum vocant 523.36.✳
Pancarpia placenta 4.15.✳
Pancration, cichorium 202.11.✳
Pancratij ſummaria conſideratio 304.16.✳
Pandioma hirundinaria vnde dicta 176.18
Panis quid meſſapijs 39.20.✳
Panici ſummaria conſideratio 88.32.✳
Panicum vnde dictum 89.1.✳
Panici ſatio 89.16.✳
Panicij gña & nomina 39.17.✳
Panis nomen vnde ibidem.18
Panis quo viuitur medicine 42.19 ✳
Panum preſtãtiæ inter ſe. ibidẽ.34
Panis cruſta inferior & ſuperior quo dicta græcis 45.11.✳
Panis cuculi oxys trifolium acidũ 378.36.✳
Panis porcinus, panis terre, cyclaminus 281.4.✳
Panis quæ medeantur 231.11.& 443.10.& 444.24. ✳ 468.23
Pantheris eſſe remedium aduerſus venenum 717.6.✳
Pantolimon paſtilli medici gen. 526.28
Papaueris ſummaria conſideratio 697.25.✳
Papaueris probatio 700.31.✳
Papaueris ceratitis deſcriptio ✳ 701.32
Papauer corniculatum 702.4.✳
Papaueris thæadis 697.26.✳
Papauer heracleon aphrodes ✳ 702.28.
Papauer aphrodes quale. ibidem
Papauer rubrum non eſſe anemonem 315.19.✳
Papauerculum Itali leontopetalion 573.16.✳
Papilio ex eruca 107.19
Papyri conſideratio 473.36
Papyrum noſtram quare appellamus 475.1
Pappus quid 10.14
Papulas ſanãtia 282.30 & 396.5
Paradiſi flos, dios anthos
Paralyſis aliquibus bellis minor 341.11.✳
Paradelos flos bellidis. ibidem.17
Paradiſiana poma 408.17
Paralyticis quæ conueniant 176.30 ✳.& 301.6
παραφυάδες quæ 8.6
Pardalianches aconitũ 715.25.✳
Patella & paticella. o-yl ✳ 159.4
Paretonium quare dictũ 124.29
Parietaria herba muralis ✳ 615.8
Parietaria vulgo, helxine 674.33.✳
Paronychie fruticis deſcriptio ✳ 688.31

Paſſema 569.18
Paronychiſs quæ ſuccurrant 356.25.& 584.30.& ✳ 42.25
Parotidas quæ ſanent 348.28.& 428.6.& ✳ 306.33
Parthenij ſummaria conſideratio 614.33.✳
Parthenis arthemiſia 591.24.✳
Parthicus panis 69.10.✳
Partus in ſtirpibus quando 5.19
Partus quæ accelerent vel trahant 219.13.& 240.20 & 473.30
Partus ſecundos. Vide ſecundas
Partus mortuos & abortus q̃ extrahant 218.20. & 456.37. & ✳ 564.20.& 587.23
Partus enecantiam 395.14.& ✳ 280.8.& 515.3
Partientibus ægre quæ proficiunt ✳ 105.17.& 280.34. 582.29
Parturientibus quæ vtiliter dãtur 200.30.& 506.24
A partu quæ reliquias extrahant. Vide ſecundas
Partus difficiles facit oſtrys 422.31
Paſpale milium 87.12.✳
Paſqueta gallis quid 353.20.✳
Paſſum γλυκυ graecis & vnde ſit 588.15
Paſſa frons 578.17
Paſſe vuæ ibidem.5
Paſſipoma gallis 408.12
Paſſer pro virili membro 174.37
Paſtellum quid gallis 327.29.✳
Paſtinacæ ſummaria conſideratio 524.31.✳
Paſtinaca erratica 525.19.✳
Paſtinacæ erraticæ vires 526.9.✳
Paſtoris Acus. Vide Acus
Paſtoria virga 334.25.✳
Pata lupina quid 381.20.✳
Pata equina 590.24.✳
Patella morbus fico 343.9
Pauerinam non eſſe anagallida
318.21.✳
Pauli locus reſtitutus 319.2 ✳
Paulianũ placẽte genus 46.31.✳
Pectis. Vide ſabuca
Pectoris vitijs quæ medeãtur 233.33.& 234.36.& 253.24. 258.4.& 490.5.& 608.7
Pecus cordum. Vide cordũ pecus
Pediculus quid 5.12
Pediculus pars ſtirpis annua.ibidẽ
Pediculos creantia 242.22
Pelaſgũ,daphnoides 772.20.✳
Pelanos quid 70.32.✳
Pelecinus ſecuridaca hedyſarum 97.14.✳
Pelliboſſa gallis lyſimachia 639.35.✳
Penis in cerro quid 305.6
Pennta oſſa 70.27.✳
Pẽſea vulgo galliſe qd 359.19.✳
Pentapetes quinq; foliũ ✳ 677.31
Pentaphylli ſummaria conſideratio. ibidem.24
Pæoniæ ſummaria conſideratio ✳ 617.17
Pæoniæ maris radix. ibidem.23
Pæoniæ fœminæ radix.ibidem.25
Pæonia vnde dicta 617.27.✳
Peplis quid 799.6.✳
Peplis vbi naſcitur 799.7.✳
Peplos quid 798.20.✳
Peplos lacte manãs.ibidem.21.✳
Peplos vbi naſcitur 798.30.✳
Peponis conſideratio ſummaria 213.23.✳
Peponum virtus & nã 214.24.✳
Pepones ſucrinitq; gallis.ibidẽ.21
Peponis ſaracenici vires ✳ 216.14
Perculſis medentia 350.5.& 527.17.& ✳ 42.24.& 526.21
Perdiciũ helxine quar 674.20.✳
Perdix candida 122.10
Perdices quo cibo pugnãt 764.14.✳
perdix qũo beſtiolas abigat 26 4.10

Perfrictionibus membrorum quæ medeantur 395.37.& 453.30. & ✳ 5.21.& 12.14
Pericarpi ſummaria conſideratio 379.16.✳
Pergamina vulgo vnde dicta 476.1
Periclymeni ſummaria conſideratio 652.23.✳
Peripneumonicis quæ conferant 291.19 ✳ 104.35.& 469.22
Periſſon,ſolanū furioſum ✳711.4
Periſtereon quid 624.23.✳
Periſtereon ſupinus 693.24.✳
Perlucidum placente genus 46, 26.✳
Perniones quæ ſanent 456.8.& 522.8.& 548.35.& ✳ 313.23
Perſa Italis herba quæ 499.5.✳
Perſeæ arboris ꝯſideratio 476.33
Perſea cur victores coronati alexāder inſtituit 477.31
PerſephonionR.hamnus (21.✳
Perſica videtur eſſe cratæog. 601.
Perſicariæ deſcriptio 276.24.✳
Perſicariam non eſſe hydropiper 276.15.✳
Perſicæ arboris conſider. 478.17
Perſici inſitio 478.36
Perſicorum genera 481.3
Perſica quare poſtremo cibo non ſumenda 482.20
Perſicum duracinum quare dictū 481.14
Perſicis corpus foris,intus lignum ibidem
Perſiconapi thlaſpe alterum ✳ 271.8
Perſica nux quid 383.31
Perſilum francis apiū 536.15.✳
Perſolata arction 742.23.✳
Perſolatæ folia maxima.ibidē.24
Perſolytum & perſoluta Pli. petaſites 743.8.✳
Perſonatæ radix qualis 33.26
Perſonatæ folia cuiuſmodi 10.25
Peruinca eſt clematis daphnoides 644.6.✳
Pes quid contineat 109.28
Pes herbarum menſuris ſtatuitur 110.12
Pes hominis 109.19
Pedum morbi quomodo tollatur 115.23 ✳ & 140.29
Pedum luxatorum dolores lenit halimus 360.25
Pedum tumori vtilia
Pedibus frigore læſis remedium 140.20.✳ 282.22
Pedibus attritis medetur maſtiche 398.6
Pedum morbo non tentantur qui pane hordeaceo vtunt ✳ 57.28
Pedum callos trahentia 39.13 ✳ & 42.25
Pedum rimas quæ emendit 494. 9.& ✳ 162.19.& 384.20
Pes accipitrinus 576.24.✳
Pes columbinus herba q̄ 232.10
Pes corui herbarijs ranunculus ✳ 311.7
Pes columbinus geranij ſpecies gallis 595.7
Pes gallinaceus quid 744.29
Pes leporis,lagopus 656.24.✳
Pes vituli,aron 289.8.✳
Pes miluinus collumellæ 199.7.✳
Peſconux curiato nomine gallis 383.31
Peſſi qūo repurgent 204.11
Peſtifera lues cum vagatur quid prodeſt 386.12
Peſtifuga lyſimachia 639.37.✳
Peſtilentiæ gregis remedium 356. 10 ✳
Peſſi ſeu peſtilentiæ quæ medeantur 229.28. & 386.12. & 395. 36.& ✳ 452.34
Petaliſmus quid & vnde dicatur 442.31

Petaſati græcis qui 743.34.*
petaſites quid ibidem.1
Petaſitis pediculus 35.32
Petaſitis folij pediculus 53.19
Petilij floris conſideratio
Potiolus quid 5.12
Petroſelinon quid 539.26.*
Petroſelinon macedonicũ eod.29
Petræ barba 367.6.*
Petræ herba, hirci barbula 239.
34.*
Peuce quæ arbor 484 19
Peucedani ſummaria cõſideratio
554.12.*
Peucedani nomen vnde.ibidẽ.36
Phacea agria quid 727.11.*
Phacinos panis 42.8.*
Phagedænis quæ opem ferant
356.26.& 527.20.& * 269.
35.& 287.33.*
Phalangij ſiue phalangitis herbe
conſideratio 584.11.*
Phalangium gignitur in collibus.
ibidem.14
Phalangium vermiculus in eruo
38.25.*
Phalangior morſibus quæ ſuccur-
rant 350.9 & 373.23. & 421.
31.& * 166.13.& 687.32
Phalari deſcriptio 620.26.*
Phariacum venen.quibus retundi-
tur 319.33
Phaſcos in cerro quid 301.6
Phaſioli dolichi 115.36.*
Phaſiolorum conſideratio.ibidem
Phaſeoli qui phaſillus dicitur ſum
maria conſideratio 131.9.*
Phaulia mala 319.29
Phegos græcis fagus 331.13
Phæi panes * 41.18
Phelyra * philyra,tiliã 156.24
Phelladrij conſideratio 380.6.*
Phellodrys quæ arbor 375.24
Phellos græcis ſuber 376.11
Phænij radix geniculata 32.23
Phænium aliquibus anemone *
315.22
Phænij genus vtrunq; ſertis addi-
ctum 105.7 (12.*
Phycos marinũ deſcribitur 736.
Philãthropos,aparina 568.16.*
Philadelphum floris genus 569.
13 *
Philetærion polemoniõ 646.9.*
Phylira Theophraſto tilia 557.15
Phylli gñalis deſcriptio * 602.30
Phyllon thelygonum & arrheno-
gonon quare dicatur. ibidẽ. 37
Phyllon libicum & æthiopicum
hippo.ſilphij ſemẽ eſt 559.4.*
Phyllitidis ſummaria conſideratio
583.17.*
Phyllitis vbi prouenit. Ibidem.20
Phyllitis acerba ibidem
Phyltron quibuſdam paſtinaca.
Vide paſtinaca
Philura tilia. Vide tiliam
Phyrama alterum genus hammo-
niaci. Vide hammoniaci
Phyſicillus panis * 41.16
Phyſte atticis quid 70.35.*
Phyteuma quid 758.14.*
Phleon ſtebe quid & vnde dicatur
380.32.*
Phleõ bacchus cognominat⁹ 381.
Φλέων quid.ibidem.12 (13.*
Phloine veſtes Ibidem.4
Phlomides due 739.26.*
Phlomos verbaſcum 739.13.*
Phlox colore tm̃ placet 105.2
Phlõ aphleo qũo diſſidet * 381.2
Phocadion græcis quid 62.24 *
Phœnicobalanus quid & eius nat.
Vide palma (24
Phœnicurus mutationẽ ſentit 206.
Phœnicis deſcriptio 679.30.*
Phœnix herba hordeum murinum
ibidem
Phœnix herba qualibus ſpicis *
Phœnix palma 464.1 (679.31

Phenos attractylis 570.36.*
Phragmitis arundo 277.30
Phreneticis quæ auxilientur 568.25.& *213 9.& 319 19
Phrynion vnde dictum 181.3
Phrynion paronychia 688.34.*
Phthyriaſi quæ medeatur 372.31 & 400.17.& *187.17
Phthiſicis quæ medeatur 388.35.& 494.35.& *362.33
Phthoes placentæ 46.34.*
Phu.ſummaria conſid. 25 36.*
Phulca poſca 62.35 *
Piceæ conſideratio 483 26
Picea & pinus eiuſdē generis quo differant 483.26
Piceæ medicinæ 489.8
Piceæ ſanguinalis fœmine folia 60.11
Picea bryon habet 250.19
Piceæ ſanula quibus diſs facta 150.2
Piceæ indiuiduæ ramorum ordo 41.16
Piceaſter hiſpaniæ 487.14
Picris amara & quare ſic dicta 56.13
Picris cicorium primum 167.4
Picris toto anno flores 66.8
Pygnocomi radix 33.33
Pygnocomon quid 804.25.*
πιλο s vinum cur poetis dicatur 585.11
Piloſellæ deſcriptio 650.5
Piloſella nō eſt holoſteon ibidē.1
Pilos animalium cutem imitari 121.19
Pilos quid detrahit aut abſumit 348.37
Pilos extrahac tithy. 794.6.*
Pilos quæ reddunt 124.16.*
Pimpinella videtur anchusa alt. 663.32.*
Pimpinella nō eſt elatine * 676.6
Pimpinella elatine pampinaria *361.17
Pini conſideratio 483.12
Pineæ nuces, coni & ſtrobili gr. 488.31
Pineatum nucum gn̄a. ibidem.23
Pinus & picea eiuſdem generis 489.16
Pinaſter quid & eius conſideratio 483.20
Pinus quomodo ſeritur 487.31
Pino folia qualia 483.18
Pinum vinum ex hordeo Ariſtot. 64 23.*
Pinon Paulo quid ibidem.33
Piperis arboris fructuſq; & eius generum conſideratio 254.25
Piperis arbor in Italia 255.34
Piper longum 254.31
Piperis collectio qualis 255.22
Piperaſtrum 256.26
Piper aquatile hydropiper 275.10.*
Piper apiū acorus quare 6.23.*
Piperella 242.2
Piperella ruri anthemū folioſum 338.15.*
Piperitis. Vide ſiliquaſtrum
Piperitidis effigies & effectus 277.7.*
Piperitim eſſe cum hortenſem eſſe 233.27
Pyramis græcis quid 19.23
Pyramides placente 45.30.*
Piramuntes placente ibidem
Pyrethri ſummaria conſideratio 549.8.*
Pyrethrum officinarum quid * 278.22
Pyrethrum male intellexit ſipont. 287.19.*
Pyrina oxyacantha 459.7
Pyritis genus nardi montani 20.36.*
Pyrolachme quibuſdam camelæa 803.5.*
Pyri.conſideratio 496.31

Pyrorum

Pyrorum varie latinis 499.6
Pyrorum morbi qui 497.5
Pyrus quando, quomodo & quib' inſeritur 497.17
Pyri flores & folia 496.33
Pyrorum forma & vnde dicta 18.12
Pyra libralia ſola dici mala & quo modo coquantur 500.3
Pyrorum genera & nomina apud gallos ibidem.8
Pyrorum humor aquoſus 497.3
Pyrorum natura & vſus 502.19
Pyra ſecundis menſis inferunt gr. 501.11
Pyra etiam pauca iumētis grauia & remedium 502.19
Epyris liquamentum quod caſti/moniale dicitur ibidem.7
Pyri ſylueſtris cōſideratio 502.35
Pyri ſylueſtris vires 503.17
Pyra ſylueſtria vrbanis odoratiora 132.19
Pyraſter quid & vnde naſcatur 496.37
Pyraſtro ſpine acute, meſpilo folia ſimilia 60.9
Piſana, eadem q̄ ptiſana 56.12.✳
Piſces marini corruptionem ſen/tiunt flores ſpine albe odore ✳ 434.34
Piſces ægrotantes apio viridi re/creantur 538.1.✳
Piſſaſpaltos quid 494.25
Piſſanlitum pueri galli quid vo/cent 339.6.✳
Piſtaceorum conſideratio 503.29
Piſtaceorum inſitio 504.11
Piſtolochia quartum genus ariſto lochie 414.19.✳
Piſtores olim non fuiſſe 69.24.✳
Piſi ſummaria conſid. ✳ 109.22
Piſo ſilique cylindracee. ibidē.26
Piſo folia qualia ibidem
Piſi deſcriptio 241.23.✳
Piſorum natura 110.28.✳
Piſon india mittit 16.8.✳
Pithitis ſpēs papaueris 698.22.✳
Contra pityocampas bibitur oleū 453.37
Pityides quid 490.2
Pityrides oliue quæ 448.11
Pitys græcis picia 484.6
Pityuſe ſummaria conſideratio ✳ 796.20
Pityuſe caulis ibidem.23
Pityuſe folia qualia 796.24.✳
Pityuſe lac ibidem.34
Pitoſis quid 266.32.✳
Pituitaria, ſtaphis agria ✳ 783.26
Pituitam quæ trahant 218.19.& 253.23.& 258.6. & 316.35.& 348.16.& ✳ 5.35.& 14.12.& 255.24
Pituite quæ conferant 426.30
Piuonia ſrācis pæoniā 617.33.✳
Picis conſideratio 490.13
Pix brutia vnde dicta 491.36
Picinum oleum eiuſq; vtilitas 495.11
Pyxacanthi conſideratio 505.8
Pyxacanthū chironium. ibidē.28
Pyxos & pyxides 286.6
Placentarum ſummaria conſide/ratio 44.1.✳
Placida quæ ſit 356.4
Placites panis 43.34.✳
Plagis quæ vtiliter imponantur 124.5.✳ & 155.33.& 319.32 & 451.5
Plantis incolumitas q̄ƀo 108.28
Plantaginis radix 30.14
Plantaginis ſummaria conſidera/tio 187.27.✳
Plantaginis medicine 188.14.✳
Plantago aquatica, aliſma 627. 21.✳
Plantaria veteribus quid 324.30
Plaſte quid 417.4
Platani conſideratio 507.15

Platani folia 508.4
Platys neruus quibus curetur 408.16.*
Platyphyllon eſculus 328.21
Pleiadum ſitus mutatio 404.3.*
Plenes quid 157.14
Pleſtinx hipp. ferula 187.19
Pleuriticis auxiliantiam 240.26. & 241.24.& 243.13. & 283.31.& * 58.4.& 248.30
Plicium placente genus 46.26.*
Plinij viciata lectio 191.8.*
Plinij error 177.30.& 304.5.& 352.13.& 362.9.& 512.26.& 574.35.& * 94.24.& 150.14 & 167.20. & 365.31. & 418.24.& 484.11.& 580.7.& 606 15.& 678.6
Plinius ab errore vindicat 19.9.*
Plinij loci reſtituti * 312.30. & 323.21.& 466.10.& 467.17. & 499.23.& 637.8. & 807.13
Plumbũ oculorũ vitium 177.3.*
Pluuiam indicantia 393.22.*
Poculum aureum Plinio ſtruthion 279.31.*
Podagra, lini quibuſdam caſſuta 352.1.*
Podagrarum remediam 221.9. & 232.23.& 282.28.& * 197 14.& 479.36.& 729.8
Poëte quare coronis hedere vte-bantur 367.8
pocureta gallis melãthiũ * 338.15
Pogoniæ caſtaneæ 151.28
Polenta quibus modis fit * 55.23
Polentarij 69.27.*
Polente vſus 209.26
Polemonij ſummaria conſideratio 646.8.*
Polemonia vnde dicta. ibidẽ.26
Polyclonos arthemiſia 591.7.*
Polycnemonis deſcrip. 572.20.*
Polycriton hippoc. quod Theoph. crataegon * 602.28
Polygalon quid 767.16.*
Polygonati ꝯſideratio 642.16.*
Polygonati radix ibidem.22
Polygoni cõſideratio 640.16.*
Polygonum folio ruthe. ibidẽ.18
Polygoni fœmine ſummaria con-ſideratio 641.29.*
Polygonum ſylueſtre 643.6.*
Polentate pro polinario gallis 70.1.*
Polypodij ſummaria conſideratio 815.2.*
Polypodiũ officinarũ 815.20.*
Polypodites vinum 815.36.*
Polypum natiũ conſumentia 327 7.& * 287.25.& 291.25
Polypremnos ſuccus 321.1
Polij ſummaria cõſideratio 586.34.*
Polium graui odore 587.1.*
Polytrichon. Adianton & tricho-manes 763.9.*
Pollen quid 72.23.*
Poltos placenta 46.19.*
Polton græci pulte, poltarion pul-ticulam * 70.17
Pomelea gallis pulmonaria 357.13.*
Poma quis inuenerit 154.27
Poma vnde dicantur 154.22
Poma quõo ſeruantur 410.4
Poma q̃ à dorſuarijs iumẽtis geſtã-tur cur tam grauia ipſis 412.7
Poma amorũ gallis q̃ 342.14.*
Pomum mirabile gallis balſami-ne 342.7.*
Pomum hieroſolymitanum hetru-rie balſamine 341.4.*
Poma. Vide etiam mala
Pomifera ſylueſtria quæ 412.1
Põpos gallis pepones. Vide pepões
Ponceria mala quæ 310.28
Ponderum ratio 109.13
Pongeracum Italis lotus 500.25
Popanum veteribus qualis placen

ta 49.17.*
popelini vulgo gallico placente 49.6.*
Populi albe conſideratio 509.14
Populus alba in nigram commeat 511.10
Populi nigre conſideratio 511.1
Populi nigre littorales. ibidē.11
Populi tertium genus 511.16
Populne lachryme 511.12
Populneum vnguentum 510.21
Populi rumpotini latinis 570.5
Populago herbariis farfugium * 364.11
Populago bechium 589.34.*
porcelina & porpier' qd *180.29
Porrago bugloſſum 757.6.*
Porrea multis, beta 178.23.*
Porreta rubens vulgo blitum * 162.8
Porreta gallis quid 297.12.*
Porrio vulgo bulbus ſylueſtris * 299.26
Porricide blatte 143.35.*
Porrigines emendantia * 106.3. & 269.22.& 301.3
Porri ſummaria conſideratio * 246.10
Porri natura 248.21.*
Porris veſcētes ne oleāt 247.12.*
Porrum qūo miteſcat 248.33.*
Porrum qūo ſeritur 246.12.*
Porri ſectiui duo gña 247.22.*
Porri ſectiui medicine 249.7.*
Porrum capitatum culus nature 247.37.*
Porri capitati deſcriptio * 247.17
Porrum vineale, vel agreſte ampeloprafſon 250.19.*
Porrum vitiginē ampeloprafſon ibidem.18
Porrum aricinum idem cum capitato 247.17.*
Portulace ſummaria conſideratio 180.21.*
Portulace ſylueſtris nomine tres herbe appellantur * 799.16
Portulace vires & nā 181.12.*
Portulace conditura 180.29.*
Poſca vel puſca oxycratū 599.31
Poſce nat. & vires 603.33
Potamogetonis ſitus & nomen 96.17
Potamogeton bete folium imitatur 58.18
Poterij ſummaria conſideratio * 442.25
Pothos Theophr. duorum generū 381.22.*
Pothos æſtate floret, & huius genera 66.27
Potularia gallis ocimoides 665. 30.*
Potus peluſiacus poētis quid 62. 20.*
Prannium vinum 589.24
Prandiū caninū. Vide canina cena
Pratellum quidam melilotum vocant 501.10.*
Praſiō græcis marrubiū * 581.21
Praſion tragoriganon 472.19.*
Praſſion viride & praſſion album officinis gña marrubij * 581.14
Praſſon fuci marini ſpēs * 736.21
Praſon porrum 171.36
Praſocurides beſtiole ibidem
Preciſiones ſanantia 315.37.*
Precipitatis quæ ſalutaria 350.5. & * 413.11
Precoces quando florent 64.6
Precocia, precoqua 154.32
precordiorum malis ſuccurrentia 473.18.& 535.8
Praſia francis caucum 352.24.*
Praſagia tempeſtatis ex varijs * 393.19
Preſſum gallis perſicum 481.33
Preſterum veneno quæ aduerſa * 183.3
Primiuerla & primulaueris officis

nis arthritica * 340.36
Primulæ veris officinis quid 740.17.*
Prinos ilex 373.25
Probum libum 46.22.*
Procyon vbi nũc fulget *405.22
Proconion 55.15.*
Prodromi ficus præcoces 342.16
Prodromõ inter vina qd 589.23
Profluuia mulierum alba quæ inhibent 527.31.& 534 36
Propago vitis, quid 15.10
Proſerpinaca, polygonõ* 640.35
Protorice quid 343.1
Protropon quid 596.17
Prunus culta pubeſcunt 2 35
Pruni arboris cõſideratio 512.19
Prunus qbus & qñ inſerat 513.1
Pruni damaſcene conſid. 513.26
Pruni ſylueſtris deſcriptio 512.32
Prunorum diuerſitas 513.31
Prunorum vitia & morbi quomodo tollantur ibidem.13
Prunorũ damaſcenoꝝ origo 514.8
Pruna omnia poſt catonẽ cæpiſſe 514.14 ibidem.23
Prunorum apud gallos differentiæ
Prunia prandiũ inchoent 515.29
Prunorũ ꝯdendorũ rõ. ibidem.17
Prunula gallis ibidem.32
Prunuli fungi 722.21.*
Prurigine ſanãtia 348.30.& 396 5.& * 137.9
Pſatyra placente 45.9.*
Pſeues apud Ariſtõ. quid 319.17
Pſeudanchuſa quid 661.35.*
Pſeudo bunion quid 756.1.*
Pſeudocinamomum 218.16
Pſeudocyperon * 11.1
Pſeudoconchylium 737.16.*
Pſeudodictamnum 480.14.*
Pſeudomelanthium 338.8.*
Pſeudonardi ſum.cõſid. 16,22.*
Pſychrotrophõ ceſtron 632.28.*
Pſillij ſummaria cõſid. 706.15.*
Pſilothũ effectum quæ habẽt 372.31.& 543 26
Pſittacea. Vide piſtacea
Pſore herbe deſcriptio 381.28.*
Pſoras quæ ſanent 282.28.& 349 3.& 475.28
Pſothia placente 45.8.*
Ptarmice ſummaria conſideratio 278.4.*
Ptarmice quid * 549.21
Ptelea grecis vlmus 604.20
Pterigijs quæ medeantur 348.25 & 356.25
Pteris aut pterion, filix 812.24.*
Pteris nymphæa 814.4.*
Pternix caulis cacti 346.17.*
Ptiſana ex tritico 57.17.*
Ptiſane conſideratio 56.12.*
Ptiſane hordeaceæ vires 57.3.*
Pubertatẽ coercet qd 697.16.*
Pueris quid tuto dari poſſit medicamenti 214.20
Puerorum febribus ſuccurrentia * 352.11
Pulegij ſummaria conſideratio * 476.31
Pulegio vnde nomen 477.19.*
Pulegij vires 478.24.*
Pulegium regale 477.15.*
Pulegiũ ſylueſtre offic. 489.13.*
Pulegium etiã penſile 476.36.*
Pulices quæ necant 540.13.& * 143.19
Pulicaris herba pſilliũ 706.15.*
Pullare far quod gallis 60 24.*
Pulmentaria vnde dicta 58.33.*
Pulmonarie cõſideratio 382.7.*
Pulmonaria non eſt conſiligo ibidem.13
Pulmonum vitijs quæ opẽ ferunt 214.12.& 234.36
Pultarium latinis quid 70.18
Pulsatio quid ibidem.15.*
Pulte longo tempore vixiſſe Rom. 58.32.*
Pulpe in carnibus arborũ 24.16

Pululnus in herbis quid 19.25
Punctis auxilio quæ 316.3.* &
Punice genera 517.18 (317.27
Punicæ conſideratio 516.17
Punicæ ſatio artificioſa 517.34
Punice morbis quomodo occur/rendum 518.25
Punica & myrtus conſortio gau/dent 519.17
Punica. Vide etiam malū punicū
Punicum ſyluestre 522.31
Punici mali vires ibidem.16
Punicum libum 46.21.*
Pupille procidenti quid confert 443.2
Pupillas dilatat ſuccus anagal. * 320.3
purgare communiter quid dicatur 204.1
Purgantia proprie quid agant ibidem
Purium placente genus. Vide pau lianum
Purpure inuentor. Vide purpureus color
Purpura fit multis modis. ibidem
purpuriſſum color florido 124.28
Purulenta excreantibus quæ con/ferant 495.1.& * 213.10
Puſtulas quæ inhibeant 260.19. & 426.31
Puteus cui perennis ſit aqua quā/do fodiendus 84.21
Putidum lignum ruſticis anagyris 626.21.*
Putrefacientia medicamenta du/plicia 201.36 (carnē
A Putrilagine vindicantia. Vide
Putrilaginē quæ tollant 602.27

Q

Quadrans quid 112.36
Quadrupedum ſcabiem. Vi de ſcabiem quadrupedū
Quadrupedes ne fiant ſcabræ 455.29
Quadrupedum naturalia quando vrtica fricanda * 731.33
Quadrupedibus a ſerpente percuſ ſis quid conueniant * 547.29
Quadrupedum morbis maxime omnigenis vtilis rutha ſyluestris * 520.14
Quadrupedum partus iuuat ſeſeli Maſſilienſe * 527.27
Qualitates principes quæ 194.19
Quartanis conferentia 253.20.& * 188.28.& 229.24
Quercus ferit glādē & qlē 355.10
Quercus perpetua fronde vbi 364.36
Quercus qualis in mari rubro 365.7
Quercus bona tulit pyra 209.19
Quercus & iuglādis odiū 208.31
Quercum odit olea ibidem.30
Quercula vulgo triſſago 574. 24.*
Querce̅rela auis, ecchris 88.4.*
Quermes & quermeſinus color 374.29
Quincunx quid 111.25
Quinquefolium penthaphyllon * 677.24
Quinque folia gallis. Quinque folium 678.11.*
Quiſquilium quid 374.19
Quiſquiliata veſtis 362.23.*

R

Rabie liberat alyſſon 103.13
Racemus quid 15.37
Rachina. Vide caphura
Radicum differentie 28.21
Radicis habitus quis. ibidem.19
Radices q̄ profunde deſcendant 27.12
Radices quædam procreande ſo/bolis vim poſſident quædam ne/potes creant 27.24
Radices cartilagineæ 26.12
Radicis dulcis ſummaria conſide

ratio 416.28.*
Radix dulcis.V ide glycyrrhiza
Radix pōtica,rhapōticū *409.1
Radix nigra,aſpalathus 245.9
Radix candida hippoc.Galeno qd 290.6.*
Radix cynthia.vide cynthia radix
Radix rhodia. Vide rhodia radix
Radix ſcythica Theophraſto dul/ cis radix 416.37.*
Radix ſancti ſpiritus, laſerpitium gallicum 561.13.*
Radix idæa.Vide,idæa Radix
Radix ſylueſtris Rom. apios * 805.7.*
Radix raphanus, eiuſq; deſcriptio 152.28.*
Radicatio ficorum 343.13
Radicula vnde & eius deſcriptio 174.24.& *279.29
Radicula græcis ſtruthiō. eod.29
Radicule vires 279.29.*
Ramorum conſideratio 41.6
Ramorum qui cæci 41.31
Ramici conferentiam 327.18.& *39.3.& 108.35
Ranæ vocales vt ſileāt 147.32.*
Contra ranas q̄ valeant 451.7.*
Ranunculi ſummaria cōſideratio 310.36.*
Ranūculus Dioſcoridis eſt pes cor uinus herbariorum 311.7.*
Ranunculorum omnium natura 313.2.*
Ranūculum vbi naſcaꝭ 311.4.*
Rapacia quid coruniq; vſus 140. 32.*
Raphani ſummaria conſideratio 152.28.*
Raphani genera ibidem.36
Raphani vis 155.12.*
Raphani viti inuiſus 153.9.*
Raphanus officinarum lepidium eſt 308.1.*
Raphanus cra mbe 163.32
Raphis quibuſdā napum bunias
Rapiſtrum 141.36.*(140.5.*
Rapiſtrum officinis ſylueſtris ra/ pha 140.15.*
Rapi ſylueſtris & ſatiui ſummaria conſideratio 137.20.*
Rapi cibus qualis 140.14.*
Rapi vires ibidem.18
Rapi genera 137.35.*
Rapi condiendi ratio 139 32.*
Rapa degenerat ī napos *138.29
Rapam ex braſſicæ ſemine & braſ ſicam.ex rapo naſci ibidem
Rapi ſylueſtris ſummaria conſide/ ratio 141.2.*
Rapū terre,cyclaminus 180.14.*
Raponcium & raponeæ vulgo, ra pum ſylueſtre 141.9.*
Rarefaſtrix vis vnde 197.5
Rarefaciens præſidium qua virtu te 200.23
Raſtellum officinis,veneris pecten 387.19.*
Raten galli appellāt ſicuū *49.2
Ratones gallis placente ibidem
Raucitati quæ medeantur 552.2. & *449.28
Rauen reforum & raphani gallis raphanus 154.23.*
Redundago gallis q̄ā 39.32.*
Reduuias ſanātia 442.36.& 523
Regio morbo. Vide ictericis (10
Remora piſciculus.Vide echineis
Renum morbis q̄ conferunt 219. 17.& 220.24.&234.37.&273 34.& * 7.30
Rerum concordiæ nat.& Diſcor/ diæ 204.34
Reſinarum conſideratio 493.20
Reſina liquida e quibus arborib⁹ 495.26
Reſinarū pſtantia inter ſe 492.14
Reſinam ferentiū arborum quot genera 487.11
Reſine lentiſcine vires 496.5

Reſina lentiſcina. Vide maſtiche
Reſinę terebinthi pſtantia 493.10
Reſolutis membris quæ conueniat. Vide paralyſi
Reſta bouis herbariis 448.6.*
Reubarb.rhapõticum 410.23.*
Reuponticũ officinarũ eſt cẽtauriũ
Rha qd 409.1 (maius * 411.1
Rhacoma Pli.Rhapõticũ. ibidẽ.9
Rhamni conſideratio 523.26
Rhapeiõ Pl.leõtopetalõ * 573.23
Rhaphis & rhapis 140.5.*
Rhapontici ſum.conſid.409.1.*
Rhapontici vires 411.21.*
Rheon q̃re dictũ videt̃ 410.17.*
Rheon rhaponticũ aliq̃b⁹ * 409.1
Rhei barbarici meminit Paulus. ibidem.34
Rheon ſœniticum 409.30.*
Rheumatiſmos cohibeni 444.35 * 42.23.& 319.32.& 425.33
Rheumatiſmos. Vide ẽt deſtilla/tiones
Rhexia quid 663.19.*
Rhyema libũ vñ dicat̃ 102.5.*
Rhiza Gal. 680.31.*
Rhoa rhæa punica malus 521.13
Rhodides paſtilli quomodo componantur 535.32
Rhodion colori genus 681.7.*
Rhodia placenta 46.14.*
Rhodia radix 680.14.*
Rhododendri conſideratio 525.8
Rhodonia rhododẽdrũ.ibidẽ.22
Rhodonia roſe planta 530.25
Rhodos roſa ibidem
Rhus ſylueſtris 527.11
Rhus erythros q̃bus virib⁹.eod.13
Rhus,frutex exeoriat 526.10
Ribes mauritanis quid 460.7
Ricini deſcriptio 790.35.*
Ricinum Rom.eici ibidem
Rigolitia. Vide liquiritia
Rimis corporis membrorum quæ medeantur 387.8.& * 131.8
Rimis pedum & cubitorum quid prodeſt. Vide pedum rimis
Rizon vulgo oryza * 81.35
Robus tritici genus præſtantiſſimũ
Roboris cõſid.528.1.(37.11.*
Roboris vires 530.7
Robur quæ ferat 528.6
Roboris germinatio 529.15
Rodora gallis quid 382.16.*
Roneæ gallis. Vide rubus
Ropalos nymphæa 188.17
Roqueta vulgo eruca 230.5.*
Roratio vitium morbus 571.20
Roſe conſideratio 530.25
Roſarum genera 531.34
Roſarum ſatio 531.11
Roſe ſemen quod dicatur 531.18
Roſarum vngues 530.36
Roſe multiplices fabule 533.1
Roſe vires 534.31
Roſe quomodo ſeruant̃ 531.26
Roſa cur cupidini dicata 533.17
Roſe natura 534.24
Roſa græca 532.11
Roſalia apud veteres quid 531.2
Roſago & roſa canina 302.16
Roſa iunonia 577.8.*
Roſago rhododendrum gallis 525.24
Roſaceum coloris genus 681.10
Roſetum gallis donax 360.13.*
Roſmarinum. Vide libanotis
Roſtrum porcinum quibuſdã anububeia 337.8.*
Rubelliana poma gallis 408.34
Rubetarum venenis quæ proſunt * 627.29
Rubia latinis officinis rubia tinctorum erythrodamum * 621.21
Rubia minor officinis alyſſon * 569.23
Rubid⁹ panis apud plautũ 42.17
Rubigalia antiquis q̃ſi celebratus 402.32.* (abigit 570.21
Rubigo alegetibus hoſtis vineis
Rubiginis frugum ratio 397.23

Rubrica naſcitur 124.29
Rubi canis ſummaria ꝯſid. 516.7
Rubus mitis quid 674.10.✱
Rubi generum ſummaria conſideratio 672.2.✱
Rubus idæus quid 673.30
Ructus abolentia 306.13. & ✱ 277.11
Ructibus acidis ſubuementia 2. 1.✱ & 371.19
Ruella qbuſdã aparine ✱ 568.30
Rugas emendantia 520.2. ✱ 579.26
Rumicis conſideratio 158.2.✱
Rumex ſyluaticus 158.23
Rumex herba vnde & qd. ibidẽ. 4
Rumpipetra ſanctonibus calc. fraga 349.9.✱
Ruptis quæ ſubueniant 236.4.& 294.6. & 350.5. & 361.10.& 387.36
Ruſci conſideratio 770.7.✱
Ruſcus folio quali ibidem. 8
Rute ſummaria conſideratio ✱ 507.2
Ruta vbi, quando & quomodo ſerenda ibidem. 6
Rutam captari quomodo manus muniant 515.22.✱
Ruta duplex Dioſcoridi. ibidẽ. 33
Rute vires & medicine 514.33.✱
Ruta & ſylueſtris moly ✱ 517.27
Rute ſylueſtris ſummaria conſideratio 517.4.✱
Rute ſylueſtris vires 519.14.✱

S

SAbinæ herbe conſid. 284.17
Sabina altera tamaricis folio. ibidem. 21
Sabina herba. Vide rhododẽdron
Sabuci conſideratio 537.13
Sabuci acini hedereq; differũt 73.20
Sabuca vnde dicta 538.23
Sabuci ſemẽ racemis pẽdet 72.37
Sacchari ſum. conſider. 464.2.✱
Saccharum candidum quomodo fit & cantium 465.6.✱
Sacerdotis virile. Vide aron
Safranum. Vide crocus
Sagapem cõſideratio 562.13.✱
Saganion ibidem. 19
Saginantia 229.23
Sagitta in vite quid 14.31
Sagittas corpori extrahentia. Vide infixa corpori
Sagittarum venena quid reſtingãt 183.3.✱
Salis natura qualis 209.24
Salem nimium cibis quomodo eximas ibidem
Saldanella. Illecebra 371.13.✱
Salamandra non deflagrat ignibus 207.16
Salgama & ſalgamarius quid 411.23
Saligos quos vocent galli 289.17
Salutaris Rom. eſt pyrethrum ✱ 549.8
Saliunca, nardus celtica 18.25.✱
Salicis ſummaria conſideratio 540.31
Salicis vſus 542.27
Salicis gña & nomina. ibidẽ. 15
Saliceta quomodo fiunt 541.23
Salix amerina 542.27. Vide etiam vitex
Salix equina. Vide hippuris
Salicaſtrum quidam flammulam vocant 365.12.✱
Salpyngion hippuris altera 682.22.✱
Salſola vnde 338 35.✱
Salſi ſaporis cõſtitutio & facultas 198.21
Saluie ſummaria conſideratio ✱ 483.8
Saluia quomodo differt a ſphacelo 484.18.✱
Saluia vnde videtur dicta 484.32.✱

Salula trāſmarina herbarijs. Saluie non eſt congener 485.12.*
Salula vita Pariſieñ putatur ſaxi/fragon * 655.31
Samara vbi ſemen 605.12
Sambuci vtriuſq; ſummaria con/ſideratio. Vide ſambucus
Sambyx author ſambuce vnde ei nomen ibidem
Samis placente 46.14.*
Sampſuci ſummaria conſideratio 498.2
Sampſucinum oleum 498.10.*
Sandala Italis far * 59.6
Sandaracham non eſſe vernicem 387.13
Sandaracha color 124.32
Sandix color ibidem
Sana munda frācis caryophyllata 656.30.*
Sancla gallis primū genus ſinapis nigra muſtarda dicta * 264.25
Sanguis taurinus. Vide taurinus
Sanguinem excreantibus q̄ pro/ſunt 234.35.& 245.15.& 290.5.& 398.4
Sanguinem quæ ſiſtant ſupprimat ue vndecunq; 220.24.& 227.37.& 386.33
Sanguinem quæ exigunt 285.1.& 558.25
Sanguinem concretum diſcutien/tia 350.4.& 602.2
Sanguinis acrimoniam lenientia 604.3
Sanguē hominis & ſanguinea vir ga, atractylis prima ſpecies * 571.14
Sanguiſorba francis pimpinella 361.29.*
Sanguinaria latinis, polygonon, eiuſq; deſcriptio * 640.16
Sanicula eiuſq; vires 382.29.*
Sanſa nucleus oliue 448.23
Santali generū deſcriptio 220 35
Santonicum, abſinthiū 455.19.*
Sanuz albæ lapſana 161.1.*
Sapa quid 589.1
Sapinea quid 265.15
Saponaria, officinarum ſtruthion 652.7.*
Saponatis herbarijs clymenos. (ibidem
Sapor quid 136.22
Saporum genera ibidem.25
Sapores in tribus verſanť 138.29
Saporum commutatio 139.13
Saporum conſideratio 136.22
Sarcocolle ſummaria conſideratio 566.10
Sardonia herba quæ 311.22.*
Sardonius riſus ibidem.28
Saracum ſemen vicie. Vide vicia
Saroniacus ſinus vñ dict' 365.37
Sarieta gallis. Vide ſaturcia
Satatagim maurice dicunt lepidiū 310.15.*
Satyriaſis ſatyrios & ſatyriſmus * 605.11
Satyrij ſummaria conſideratio * 604.22
Satyrion minus proprie quid 603.12.*
Satyrion & erythromeō * 604.36
Satyrium indicum 605.16.*
Satureie ſummaria conſideratio * 493.10
Saturcia columelle cunila. eod. 35
Saule gallis. Vide ſalix
Saulgie. Vide ſaluia
Saulgia franca & vulgaris francis ibidem
Saxifica hetrurie, hirci barbula * 235.35
Saxifica hetrurie gerontopogon (ibidem
Saxifragon 655.22.*
Saxifraga officinarum 656.5.*
Scabioſa q̄ proprie ſit 381.31.*
Scabiei quæ occurrant 292.37.* 317.1
Scabiem quadrupedum ſanantia

294.2.& 360.22
Scabritiem leuigantia 282.30
Scalia cacti fructus 346.20.*
Scammonij ſummaria conſideratio 800.1.*
Scammonij vires Ibidem.26.*
Scammonij nomine ſuccus intelligit Ciceroni & Plinio 800.37.*
Scandicis ſummaria conſideratio 227.8.*
Scandicis vires 228.1.*
Scapus centũ fabes onuſtus 3.21
Scapus a latinis q̃ñ dicit. ibidẽ.16
Scarabeus ſolis & lune coitũ oſtendit 392.17.*
Scariola officinis quæ 201.3.*
Scarlatum gallie quid 374.22
Scelerata herba ranunculus 313.
Sceptrum Eliſei 243.36 (7.*
Schelis hipp. eſt anchuſa * 664.34
Schinides lentiſci bacce 397.10
Schinos lentiſcus 396.12
Schænos λεῖα græcis q̃d * 685.30
Schænus ſcylle bulbus omnis * 302.34
Schænus & ſchænus hedioſmus 234.23
Schænobate græcis quare dicti * 687.8
Σχινέλαιον græcis quid 8.15
Σχινόβαλον quid 13.2
Scylle ſum. conſideratio 302.2.*
Scyllinum acetũ quale 303.8.*
Scylla fœlicitat omnia quibuſcum ſeritur 302.10.*
Scylle genera ibidem.19
Scipoulia gallis pancratium 304.22.*
Scybetiſcus placenta 46.32.*
Scyron, molon 519.10.*
Scirpi queſtiones q̃les 553.16.*
Scirpus iuncis paluſtris * 687.11
Scytice glycirrhiza vnde dicta * 416.37
Sciſſima quæ 332.12
Sclaria Italis quæ 333.1.*
Scolymi ſummaria conſideratio 436.13.*
Scolym' in gñe aliud floret aliud cõcipit & aliud parturit * 437.3
Scolymi a cynara diſtinctio * 441.7
Scolopendrion, aſplenion 610.13
Scolopendria officinis eſt hemionitis 612.1
Scolopendrie morſibus quæ medeantur 349.31. & * 296.14
Scopa regia latinis q̃ 383.12.*
Scope amerine 567.32
Scopus vue quid 15.36
Scopus vue ſubijciẽdus plo. ibidẽ
Scordij deſcriptio 588.7.*
Scordion vbi naſcitur. ibidem.9
Scordot͛is nõ eſt alliaria * 588.27
Scorodon vnde dictum 172.6
Scorodopraſſi quid & vires 261.19.*
Scorpij herbe conſid. 383.24.*
Scorpion tragi ſpecies 685.14.*
Scorpioides 822.5.*
Scorpion aconitum 716.25.*
Scorpiurus heliotropion quare dicatur 819.29.*
Scorpionibus inimica quæ & quibus fugantur 280.35.& 302.8.& 395.27.& 433.6
Scorpiones q̃do cogantur * 232.28
Scorpij diſcordia cum ſtellione 147.14.*
Scorpionum ictibus remediũ 232.23.& 301.8 & 326.37.& 426 27.& * 14.29
Scrofularia officinarum, chelidonium minus. Vide chelidonium
Scrutum Horatio quid 87.15.*
Scrupulus quid 112.11
Se particula quid valet 111.23
Sebaſti q̃d & vnde dicti 429.10
Sebeſte myxa & myxaria 428.28
Secalis ſummaria conſid. 74.5.*

Secula veteribus falx 358.22.✳
Secundas expellentia 240.20.& 306.10.& ✳ 261.37
Securgeon gallis quid 38.19 ✳
Securidica folio ciceris 58.34
Securidaca hediſarum 607.23 ✳
Sedum aizoon . 727.17.✳
Sedum aduerſus beſtiolas reme/dium 321.4
Sedis rimis quæ vtilia 456.20.& 495.8.& 569.1
Sedis procidentie quæ plunt 322.32.& 397.30
Sedis vitijs quibuſuis vtilia 253.33.& 397.24.& 534.33
Sedis vlcera ſedāt 427.9.527.20
Sedis collectionibus aut duritijs 495.4.& ✳ 649.21
Segeia frācis clymenos 652.8.✳
Segetalis Ro.xiphion 658.7.✳
Segle gallis ſecale. Vide ſecale
Selaginis conſideratio 284.30
Seli hippo.ſeſeli 527.9.✳
Selibra quid 211.24
Selinon apium 536.15.✳
Selinois braſſice ſpēs 171.6.✳
Selinuſia braſſice ſpēs 170.31.✳
Sementes hortenſiū quot 71.24
Semente differentie ibidem.10
Semina nuda quibus 71.37
Semina prima quomodo conſideranda 71.20
Semina ſecūda qñ tollēda 71.24
Semina omnia quomodo a ma/lis defendas 321.5
Semen leontinum, lithoſpermon ✳ 619.22
Seminalis, polygonion ✳ 640.30
Seminarijs vaſculis vtilia 220.24
Semen genitale non cōtinentibus remedia. Vide genituram
Semidalis græce, ſimila ✳ 40.2
Semys betula 283.35
Semis quid 111.25
Sēpedalis bipalmaris idē 111.11
Semidalites panis. Vide ſemidalis
Semperuiuum aizoon 727.18.✳
Semilixula placenta 47.33.✳
Semodium 111.25
Semperuiua vincatica 330.17.✳
Semperuiuum minus nonnullis il/lecebræ 371.12.✳
Semperuiuum. Vide etiam ſedum
Senæ conſideratio 316 19
Sena mauritanis non eſt delphi/nium ✳ 548.23
Senegreue vide fœnogræcum ✳ 734.23
Senecion gallis quid 312.27.✳
Senella francis acinus ſpini albi ✳ 435.3
Senelie vulgo paliuri 463.11
Senilis barba gerontopogon ✳ 467.9
Senes facile inebriari 586.8
Senecte 264.30. ✳
Senſus purgat ſinapis 267.37.✳
Senſus labantes refricat anacar/dium. Vide memoriam
Senſum intercipientia 208.10
Senſuum integritatem ſeruat mel/lis vſus ✳ 461.3
Sentis quare dicatur 11.6
Sepia attramentum 210.2
Seplaſiarum pertinacia in ſua in/ſcitia
Sepis millepede deſcriptio 315.18.✳
Sepis morbis quæ aduerſantur 602.12
Septunx. Vide quincunx
Septica medicamenta q̄ 201.37
Serapinum officinarum eſt ſaga/penum ✳ 562.18
Seris ſum. conſideratio ✳ 200.33
Seras vermiculos eſſe & equibus ſericum vellus & ratio faciendi 391.2.✳
Seriphū maris littora ꝯueſtit vn/de marinū abſinthiū dicit̃ 97.1

Serpentibus inimica 205.36
Serpentes ſenectam exuunt guſta/tu fœniculi 545.4.*
Serpentium ictibus & venenis re/media 218.22.& 240.11.& 258.1.& 326.37.& 352.29
Serpentes quibus fugentur 352.26.& 387.32
Serpentaria minor, aron *289.10
Serpentaria vlugo dracunculus * 284.31
Serpilli ſummaria conſideratio * 495.33
Serpulletum gallis ſerpillum hor/tenſe * 496.20
Serre gallis. Vide cicercula
Serratula & ſerrata 574.21.*
Serra vnde inuenta 51.20
Serratula italie eſt betonica latinis * 637.6
Serrata folia. Vide crenata
Sertula campana 500.23.*
Sertula cāpana vnde dicta 104.4
Serta campanica melilotus catoni 186.8
Seruius taxatur 445.35 *
Serulium vel ſeruilla vel cheruillē. Vide ſiſer
Seſami conſideratio 71.3.*
Seſamæ natura & effect⁹ 92.12.*
Seſame oleum 92.24
Seſamina ligna pro hebeno ven/ditari 260.14
Seſamides placente * 45.28
Seſamis, ſeſamoides 779.23.*
Seſamoides quid ibidem.29
Seſamon agrion, heliotropion * 819.24
Seſamum ſylueſtre 791.5.*
Seſelis æthiopici conſideratio * 526.28
Seſeli ceruę oſtenderunt 527.5.*
Seſelis peloponneſiaci conſidera/tio. ibidem.35
Seſeli maſſilienſe quid 526.28.*
Seſelis cretici ſummaria conſide/ratio 528.4.*
Seſeli officinarū, ſiler eſt 385.32.*
Seſqui quid 109.31
Seſqui cyathus 109.34
Seſqui pes quibus conſtat 109.30
Seſqui pedalis 111.11
Seſſiana gallis q̄ ceraſia 297.34
Seſtertium quid 110.7
Seta cruda officinis cataxa ætio 391.35.*
Seutlomalachon quid 384.6.*
Sextans quid 110.15
Sextarij nomen 113.27
Sextarius Italicus 114.21
Sextula quid 111.22
Sibule vulgo cepule. Vide cepe
Sycaminites panis 43.20.*
Sycamina alexandrinis mora. Vi/de mora
Sycaminum & ſycaminea 158.19
Sycas quid 158.16
Siccantia. Vide exiccantia
Sycaſmos. Vide caprificatio
Siccitas vnde contrahitur 198.33
Syce in pinu quid 486.29
Syce peplos 798.20.*
Syce nomen vnde 342.6
Sicelica Phœnie canara eſt 440.18.*
Sicelium pſyllium 706.21 *
Sicera & ſicerites vinū 64.28.*
Sycia atmeros, colocynthis 806.
Sycion hippo. quid. ibidē 15.*
Sycis vel ſycios cucumis vnde dicatur 168.1
Σι'κυς πε'πων 169.14
Siciliquum quid 112.19
Sycomorus ficus ægyptia 334.11
Siculum placente genus 46.25.*
Siculam græci betam vocant quæ nunc fere à medicis ſicla dicitur 178.18.*
Side malus punica 521.14
Sidæ plantæ deſcriptio 385.1.*

Sidion malicorium 523.19
Sideritis ſummaria conſideratio 668.34.✳
Sideritis tertium genus 670.8.✳
Sideritis aliquibus helxine 674. 22.✳
Sideritis achilleos vnde 190.36
Sideritis Plinio ſcopa regia 383. 18.✳
Syderum in ſtirpibus rō 400.1.✳
Syderum ortus oſtendunt anima/lia 402.12.✳
Syderum ortus & occaſus bifariā intelliguntur 403.2.✳
Syderum omnis ratio tribus expo nitur modis ibidem.25.& inde
Syderationem mulcet oxyſœnicū 461.1
Sigillum ſalomonis officinis poly gonaton ✳ 642 26
Sigillum diue marie offic. mala/ cociſſon eſſe ſiue cyclaminum al/ terum 283.5.✳
Sileris ſummaria conſideratio ✳ 385.25
Siler pro ſeſeli conſundunt offic. ibidem.32
Sileris aquatici conſid.380.28.✳
Silibus quibus folio ſimilis 60.20
Silibon quid 787.11.✳
Sil atticum 124.16
Sili hippoc.ſeſeli 527.9.✳
Silicia & filicula 103.37.✳
Siliginis ſummaria conſideratio 71.22 ✳
Siligo Plinio quid 72.4.✳
Siliginis flos 72.24.✳
Siliginis vires 73.24.✳
Siligineus panis lautiſſimus 72. 20.✳
Siliquarū differētia in legū 75.5
Siliquarum cortex mandit 73.6
Silique κεράτια græce 112.14
Siliquæ arboris conſid. 544.2
Siliq̄ ſylueſtris dolichos ✳769.29
Siliqua pōdus quod cōtinet 112.14
Siliqua fœnumgrecum 103.36.✳
Siliquaſtrum non eſſe hydropiper 277.28.✳
Siliquaſtrum latinis, piperitis ✳ 277.6
Silphium hippoc.quid 559.4.✳
Silphij ſummaria conſideratio ✳ 557.19
Syluestria vrbanis ſuī generis odo ratiora 132.18
Sylua mater ſcribonio periclyme nos ✳ 652.35
Simias non creſcere aſſuetas vinī potu 585.18.✳
Simalis ceres ſyracuſis 40.25.✳
Simila vnde dicta ibidem
Similago ſimila idem 40.2.✳
Sympathia quid 204.36
Symphone cōſideratio 386.20.✳
Symphoniacam apuleius vocat apollinarem id eſt hyoſcyamum 386.14.✳
Symphoniaca. Vide apollinaris & hyoſcyamus & ſymphonia
Symphyti petræi ꝯſid.647.16.✳
Symphytum alterum 648.18.✳
Symphyton vulgo,oſteocollon ✳ 378.17
Symphoniaca herba 299.22
Sinapis ſummaria conſideratio ✳ 264.2
Sinapis quæ melior 267.11.✳
Sinapis conditura 264.34.✳
Sinapis vires & medicamenta ✳ 267.14
Sinapis tria genera 264.19.✳
Sinapis olei quis vſus 268.16.✳
Sinapi callidior. Adagium galli/ cum 264.31.✳
Sinapi ruſticum gallis, thlaſpi ✳ 270.25 (271.16.✳
Sinapi perſicum thlaſpi alterum
Sinapiſmi confectio & vires 265. 31.✳

Sinapiſmi adhibendi modus ✱ 266.6
Syncomiſtos panis 39 24 ✱
Singultus quæ inhibeant 234.37 & ✱ 156 30
Sinus in herbis qui 7.18
Sinus ſanantia glutinantiaq; 350. 1.& ✱ 5.29
S j ſeu laueris ſummaria confide/ ratio 190.20.✱
Sij vires 190.32.✱
Siphonio bromos herba ✱ 81.20
Siraon quid 343 35
Siron dici ait Pli. molõ ✱ 376.26
Sirium ſuccus lilij 579 12.✱
Siraon,ſiſeli 528.11.✱
Syringias calamus 277.27
Siriaſi puerorum quæ medentur 209.17.✱ & 215.8
Siſamũ officinis ſeſamũ 91.4.✱
Siſaron græcis quid 327.32
Siſaram varro & ſiſarum Plinius herbam vocant cuius.flore veſcã tur apes ibidem 33
Siſeris ſummaria conſideratio ✱ 156.19.✱
Siſeris vires 157.24.✱
Siſymbrij ſummaria conſideratio 192.8.✱
Siſymbrium cardamine qd 193. 20.✱
Siſymbrium ſylueſtre, thymbræũ 195.4.✱
Siſymbrij nã & vires 194.36.✱
Siſyrinchium in bulborum genere
Siſon qd 528.18.✱ (298.35.✱
Sitanium idem trimeſtri & quid Gal.37.14.✱
Sitim quæ reſtinguant 253.28.& 268.8.& 348.6
Sitim faciunt quæ 348.8
Sitõ ceres apud ſyracuſios ✱ 40.26
Sitos græce frumentum. Vide fru mentum
Siuetta. Vide zibettum
Smilacis aſpere confid. 768.4.✱
Smilacis leuis conſid. 769.12.✱
Smilax vnde 768.35.✱
Smilax taxus 553.12
Smilax nõ eſt aquifolia 375.21
Smyrna & ſmyrrhiza mirrha 416.2
Smyrnij ſummaria conſideratio ✱ 541.37
Smyrnio vnde nomen 542.18.✱
Smyrnij ab hippoſelino d.fferẽtia 541.6.✱
Sobini ſambucus 538.27
Sobolem vitis quæ dicunt 15.19
Soboles vnde dicta 4.2
Solis & lune rationes in ſtirpium nat. ✱ 392.2
E ſole præſagia 393.37.✱
Sol elector dictus 247.1
Solis ſponſam vulgo dictam non eſſe heliotropion 820.27.✱
Solanis ortus 403.14.✱
Solani ſtrychni ſummaria confide ratio 707.28.✱
Solani ſoporiferi conſideratio ✱ 709.21
Solanum manicum ſeu furioſum quid 710.30.✱
Solaris herba 194.1
Soldana vulgo braſſica marina ✱ 174.5
Soldanella quibuſdam illecebra. Vide ſaldanella
Solatrum dormitorium vel mori/ num herbarijs ſolanum ſopori/ ferum 710.10.✱
Solatrũ officinis ſolanũ ✱ 707.37
Solſia gallis ſiue ſolſequia quid ✱ 822.26
Solſia dicta non eſt heliotropium ✱ 820.26
Solſia aquatilis, lyſimachia 639, 22.✱
Somnios quæ concilliant 219.18. & 232.21. & 273.33. & 306.

12.& 475.14
Somphos ſpecies ſylueſtris cucur/
bite 208.27.✳
Sonchi ſum.ꝯſideratio 199.22.✳
Sonchus vtriuſq; vires 200.12
Sorbi ſumm.conſideratio 545.5
Sorbus quibus inſeratur 547.1
Sorba qño ſeruentur. ibidem.5
Sorborum vires 547.28
Sorba ſylueſtria vrbanis odoratio
ra 545 22
Sorices lune vires ſentiunt 392.
37.✳
Soſandrum, quibuſdam delphiniũ
548.4 ✳
Soucheti gallis. Vide cyperi
Spadix quid 4.9 & 123.9
Spadones quid 14.35
Spagnos ſphacos 386.15.✳
Spanacia ſpinacium 384.28.✳
Sparagos. Vide aſparagus
Sparganion quid 659.15.✳
Sparganium & gladiolus ſimili
folio 59.18
Spartania vnde dicta 189.10
Spartij virge quales 42.24
Spartion quid 786.7.✳
Spartion nõ eſſe geniſtã 357.30
Sparti collatio cũ geniſta.ibid.34
Spaſticis quid ſuccurrit 556.8.&
Spata quid 266.25 (✳506.33
Spata francis xiphion 658.30.✳
Spatula fœtida xiphiũ ✳659.19
Speltã Itali zeam vocãt 65.35.✳
Σπεϱματ.'ας cucurbita 169.25
Speuſtici panes ✳ 69.9
Spaceli deſcriptio 385.35.✳
Sphaci vſus 386.15.✳
Sphacelos & eliſphacos quomo/
do differunt 484.18.✳
Sphacos & ſphacelos græcis tabi/
tudo vel ſyderatio. ibidem.24
Spagnon in cerro quid 301.6
Sphecle quid 603.10
Sphaſitis ratio 281.12.✳
Sphærite libi genus 47.19.✳
Sphondilij ſum.conſid. 552.7.✳
Sphondiliũ in paluſtrib⁹.ibidẽ.13
Spica, ſpicus, & ſpicum & olim ſpe
ca 12.3
Spica mutica 12.6
Spica vnde dicta 35.8
Spicæ latinis quæ 6.23
Spica frugum ad aurificum vſus
75.17
Spicæ ſideris in ſupremo orbe mu
tatio ✳ 404.6
Spicula corpori infixa quæ extra/
hant. Vide infixa corpori
Spinæ dorſi remedia 186.7.✳ &
634.14
Spinacei oleris deſcrip.✳168.34
Spinaceum gallis forſan ſeutlo/
malachon 384.11.✳
Spinachia & vulgo ſpinacia 168.
Spina quid 11.5 (14.✳
Spinarũ gña & nomina 549.27
Spinarum bone parti flores quales
69.14
Spina mollis cirſion 751.29.✳
Spinæ baccæ ſine ſucco 73.25
Spinæ albe ſummaria conſidera/
tio 434.11.✳
Spinæ ægyptie ſummaria conſi/
deratio 548.2
Spinæ ægyptie gũmi & eius vſus
548.31
Spinæ arabice ſummaria conſide/
ratio 435.24.✳
Spinæ acute floris & illius cauli/
culorum vſus 66.34
Spinæ acute bacca qualis 75.34
Spinoſarũ herbarum ſpecies 52.8
Spina burga gall.rhãni gen⁹ 524
Spina ſyria acacia 548.25 (12
Spinus albus Italis inter arbores
434.28.✳
Spinus pro pruno ſylueſtri 512.32
Spice ariane conſideratio 274.32
Spina appẽdix cur vocata 181.22

Spine appendicis ſummaria con/ſideratio 339.14.*
Spinus ceruinus Italis 524.18
Spine doloribus vtilia 279.10.* 407.33. Vide Lũborũ doloribus
Spiniuincta oxyacantha 459.13
Spinuli fungi 722.21.*
Spiraplacenta quibus 46.33.*
Spirandi difficultatibus quæ conuenĩant 608.7.& *.188.15
Spiritus digerentia 229.1.* 11.
Spiſſantia 232.20 (35.
Spithame græcis quid 110.22
Splacnon in cerro quid 301.5
Splender quid 116.17
Splenia placentarum gñis *44.7
Splenia græcis gallus q̃ 49.3.*
Splenion hemionitis aliquibus * 611.21
Splenicis quæ proſunt 334.32.& 372.33
Spodij vim habentia 445.18
Spodites panis 41.29.*
Spolea quem panem græci vocẽt 42.9.*
Spondyli, cacumina cynaræ 442.22.*
Spongia fluuialis nautis quid * 355.20
Spongie radicule aſparagorum * 184.29
Spume argenti quibus medearis. Vide argenti
Squinanto. Vide iuncus odoratus
Scammas olium tollet Ariſtolo/chia 416.17.*
Scammas eximit euforbiũ eo die quo apponitur * 563.32
Squilla. Vide ſcylla
Stachys ſum. conſider. 582.36.*
Stachys vnde dicta 583.6.*
Stacte quõ græcis p lixiuio 420.8
Stactes myrrhe conſid. ibidem.4
Stagonitis quid 564.4.*
Stamina in floribus 9 37
Staphyle græcis vua & vnde dicta 575.30
Staphylodendri conſid. 315.36
Staphilinos paſtinaca agreſtis 524.34
Staphis agria quid 783.14.*
Steatomata q̃ diſcutiũt *281.29
Stella vulgo aſter ſedus 753.3.*
Stellionum morſibus quæ ſuccur/rant 92.2.*
Stellionis cum ſcorpio diſcordia 147.14.*
Stellarum & ſyderum in ſupremo orbe mutationes loci 403.27.*
Ex Stellis præſagia 395.1.*
Stelis in abiete & larice quid 564.14
Stephani cur dicte corone 99.23
Stephanos Alexand. daphnoides 772.29.*
Stephanonta lotus ægyptia * 749.3
Stercorandus ager quõ 84.33
Stergetron aizoon mai⁹ *727.27
Sterilitati medentia 541.10
Sterilitatem quæ faciant 372.25. & *488 22
Sternutamenta quæ cient 228.25. & 494.2
Stentes placenta 43.33.*
Stica vua græcis quæ 588.18
Sticados citrinum vulgo ſtæchas 470.10.*
Stigmata quæ tollunt. Vide cica/trices quæ tollant
Stipa latinis ſtæbe 651.8.*
Stipion lini genus ibidem.20
Stipule tritici quid 12.9
Styracis arboris conſid. 549.36
Styrax chrymatias calamitis & aſpros 551.10
Styrax dioſcoridi quid 550.28
Styrax ſcolecites 551.4
Styracis vires 551.33
Styracis calamite conſider. 419.6

Stirpiũ

Stirpiũ cognitio vñ petenda 2.18
Stirpiũ partiũ conſiderationes 3.8
Stirpiũ partes velut elementa 5.8
Stirpiũ ꝯceptus & partus, ibidẽ. 17
Stirpes ſylueſtres ac vrbane quæ 2.24
Stirpes in alienam deficiunt naturam 2.3
Stœbe phleon quid 380 32. ✳
Stœchadis ſummaria cõſideratio 468.34. ✳
Stœchas arabica quid 470.16. ✳
Stolones qui appellantur 3.28
Stomacace quid 635.37. ✳
Stomacho quæ medeantur 218.18. & 221.3. & 226.11. & 228 27. & 231.6. & 235.3. 241.22
Storax officinis quid. Vide ſtyracis conſ.
Stramentum quid 12.32
Strangurie quæ auxilientur 236.3. & 273.33. & 281.12. & 294.7. & 327.21
Strangulato gutturi ſuccurrentia 456.33 ✳
Stratiotes deſcribitur 738.12
Stratiotes chiliophyllos deſcrib. 738.30. ✳
Strepticus vel ſtreptos panis ✳ 41.33
Striæ in herbe 19.29
Striatus caulis qui 19.33
Strychni generalis deſcriptio 707.28. ✳
Strychni hypnotici deſcriptio 709.20. ✳
Strychni alicacabi deſcriptio 708.20. ✳
Strychni manici deſcriptio 710.
Strige quid 19.32 (30. ✳
Strigiles 19.31
Strygis hippoc. quid 83.8. ✳
Stacbon. Vide ladanum
Strobili nuces pineæ 488.31
Strobili Italie q̃ arbores 485.37
Strobilus Rom. quid 438.7. ✳
Strobus arbor 551.28
Strues libi genus 47.24. ✳
Struſetani qui ibidem
Strumea herba, ranunculus 313.10. ✳
Strumum cucubalum nonnulli appel. 347 16. ✳
Strumis quæ commodãt 258.10 & 327.20 & 350.12
Struthium & ſtruthios q̃d 174.29
Strutheon & ſtruthios ibidem. 34
Struthea mala. Vide mala
Struthium lanaria herba, & radicula ✳ 278.29
Struthi homines qui 174.34
Stupa quid 44.17
Subcineritius panis 43.9. ✳
Suberis conſideratio 552.11
Suberi cortex eximitur impune 553.3
Subitulus placenta 46.32. ✳
Subuleum libi genus 47.21. ✳
Subuitulus 52.17. ✳
Succini & ſucciniferarum arborũ conſideratio 245.20
Succini nomine vernix perperam 387.13
Succinum. Vide etiam electrum
Succurſus gentiũ quid 38.19. ✳
Succorũ differẽtia in colore 22.20
Succus fructuũ arborum. ibidẽ. 17
Sudor quercus viſcum 564.13
Succotrinũ officinis q̃d ✳ 452.23
Sudores euocantia medicamenta qua facultate 202.30
Sudores mouẽtia 348.4. et 454.9
Sudores aut ſudoris virus cohibẽtia 536.3
Suffrutex quid 2.17
Suffrago quid in vite 15.20
Sugillatis 384.18. & 472.14. Vide liuores
Suibus lienoſis q̃d medeat 421.2
Sumach officinis rhus 526.32

Supercilium veneris Ro. eſt ſideritis achillios & millefolium ✳ 670.36
Supercilium terre, adiātū ✳ 762.37
Suppreſſionibus nocturnis auxiliantur grana Pœonie nigra ✳ 619.12.
Supputationibus quæ conueniant 269.28. & 334.27
Surculus quid 4.9
Surculis & caules ſtirpium 21.13
Surculi officium ibidem.19
Surculi quæ inſeruntur quales eſſe debent 144.11
Surculi quomodo & quando inſerendi ibidem.31
Suſpirioſis quæ præſtant opē 240.22. & 251.8. & 348.11
Suum morbis quid medeat ✳ 317.28. & 356.5
Sus vel ſuin gallis ſambucus 538.27

T

TAbarites panis 40.36.✳
Tabidis quæ ſalutaria 395.17. & 489.13
Tabomanum placente genus 46.28.✳
Tagante placente 45.13.✳
Taganitarum ſummaria conſideratio 101.25.✳
Tagenie placēte vn̄ dicte ✳ 44.12
Talacitis ſpecies nardi montani 20.36.✳
Talation quibuſdam oſteocollon 378.17
Talpe qōo fugantur 146.33.✳
Talus Ro. aſtragalus 695.11.✳
Talus luxatis illinitur radix narciſſi 789.5.✳
Tamarices in nemoribus 94.24
Tamarix mīllū fructū gerit 95.7
Tamarice mirice 420.12
Tamarindi officinis 460.27
Tamus vel tamuis & vulgo tamarus vitis nigra 811.37.✳
Tanais flu. 97.10
Tanacetum tertia ſpecies anthemidis 592.3.✳
Tarentum ſabinis quid 382.12
Tarentinū placēte genus ✳ 46.25
Taron 242.7
Tartū gallis quaſi ſartū 50.8.✳
Taura ſeu tora q̄d gallis ✳ 576.18
Taurio, lychnis coronaria eod.17
Taurus q̄ tuniq; ferox fico aut caprifico alligat' māſueſcit 345.17
Tauri illitis roſaceo naribus concidunt 207.17
Tauri ſe cornibus defendūt, 210.3
Taurino ſanguino ſanguini quæ medentur 349.32
Taxa lauri ſpecies 393.11
Taxi ſum: conſideratio 553.12
Taxi vmbra ſubter dormiētes enecat 553.33
Taxus barbatus officinis verbaſcū ✳ 740.7
Contra taxus quid propinatur. Vide toxica
Teda proprie & improprie 487.5
Telis aliquibus fœnumgrecum ✳ 103.35
Teline cytiſus 745.33.✳
Telephij ſummaria conſideratio 330.9.✳
Telephium vnde dictū. ibidē.27
Temulum. Vide malcbathrum
Tempeſtates hortis ne noceant ✳ 148.30
Tempeſtatem indicantia. Vide lune præſagia
Tēporū anni diſtinctio 400.2.✳
Temporum dolori quæ illinuntur 273.30
Temulentiam quæ pariunt. Vide ebrietatem
Temulentia cauſa vnde 272.23
Temulentia quæ minime tentant. Vide ebrietatē quæ non ſentiunt
Teneſmo quæ conferant 384.23.

✱ 7.36
Tenia pariſien. orobāche ✱ 98.31
Tenſio duritiem ſequitur 199.13
Tenſio idē quæ experiunt. ibidē. 16
Tenſoria vis vnde 196.36
Terebinthi ſum. conſider. 554.20
Terebinthum ſyriæ & orientis piſcem ferre 555.29
Terebinthi vires ibidem. 34
Terebinthina reſina. Vide reſina
Termes à veterib' qd dicebať 4.6
Terminthos. Vide Terebinthus
Terra merita officinis quid 9.1
Terra ſtillſtus ſaporis 126.36
Terra candida nat. 115.14
Terræ filij qui dicūtur 722.13. ✱
Terræ filius cucumis 168.13
Tertianis febribus quæ auxiliētur 188.25 ✱ & 190.11
Teſticul' canis. vide canis teſticul'
Teſticulus ſacerdotis. Vide ſatyriō
Teſticuli ſerapie folia pīguia 50.2
Teſtium vitiis quæ opitulentur 395.11. & 428.2
Teſtuaceus panis 41.4. ✱
Teſtudo ſerpentis eu morbū conſcipit & origano noxam diſcutit 206.1
Teſtudines cum ſerpēt bus pugnatur quō ſe muniunt 474.4. ✱
Tetanothra emplaſtra q̄ ✱ 568.13
Tethanici qui dicātur 268.15. ✱
Tetanicis qd prodeſt 555.20. ✱
Tetradix erice 327.35
Tetrabil offic. eſt offic. 669.7. ✱
Teucrij deſcriptio 573.32. ✱
Teucria quibuſdam mitlago 574 20. ✱
Teucria teucrion idem 574.2. ✱
Teuthlophace græcis qd ✱ 130.13
Teuthrion, polium montanum ✱ 586.35
Thaliĉtri conſideratio 735.24
Thallia in olea quid 9.32
Thallia quid 4.25
Thapſię conſideratio 784.11
Thapſię folia ibidem. 15
Thragelos quæ & thalyſuis panis ✱ 42.3
Thaumaſtos. Vide iris
Thelycranie. i. fœmini corni conſideratio 317.13
Theliĉtonon. Aconitum 192.37
Theliphonē. Aconitū 717.13. ✱
Thelypteris filix fœmina ✱ 814.4
Thelys. Vide arundo
Thelygonon oleæ folio 59.37
Thelygonus 601.37. ✱
Theodorus notatus 369.12. & 484.36
Theophraſti locus 569.7
Therionarcha quid 387.4. ✱
Theriomata vtiliter vino ſouentur 597.5
Theriphonon aconitū 717.14. ✱
Theriſton, balſami ſpēs 239.37
Thylacites ſpēs papaueris 698.
Thyni frācis. Vide thymū (20 ✱
Thylacitas genus nardi montani 20.36. ✱
Thylacos græcis quid 87.17. ✱
Thymælæa quid 802.31. ✱
Thymbre conſideratio 493.10. ✱
Thymbre duo genera Faul. 494. 35. ✱
Thymbrā thym crū noīe videť fuiſſe complexus Gal. 495.19 ✱
Thymbræum ſylueſtre, ſiſymbriū 195.4. ✱
Thymi ſum. conſider. 490.34. ✱
Thymi duo genera 491.26. ✱
Thymum quāobrem in terra attica acerrimum fiat 492.7. ✱
Thymiama. Vide hammoniacam
Thymiama vnde dictum 185.10
Thymes quæ tollant 349.23 ✱ 492.20 (miama
Thymiaſis ſuffitio vnde. Vide Thy
Thymijs quæ medeantur 580.6
Thyrſus quando dicitur 322

Thlaſpi ſiue thlaſpidij ſummaria cōſideratio vires & genera 270. 16.* & inde
Thoracis malis quæ opem ferant 395.18.& * 7.2.& 222.4
Thrauſma ſeu thrauſton primū genus ammoniaci 565.13.*
Thryallis phlomidis ſpecies 739. 37.*
Thridacias. Vide mandragoras fœmina
Thridacina vel thridaciſca maze ſpecies * 71.3
Thryoron. Vide ſolanū furioſum
Thuiæ vel thuij arboris deſcriptio 309.8
Θύον homero quid ibidem
Thunnos marinos eſſe ſues quare 365.22
Thuris arboris conſider. 558.31
Thuri cui precipua gratia 560.12
Thuris varia genera 559.22
Thuris fuligo quomodo queratur 563.17
Thuris duplex vindimia 559.31
Thus quō vendatur 559.12
Tibiarum vlceribus quæ proſunt 348.26
Tica Italis dici 791.18.*
Tiliæ ſummaria conſideratio 556.26
Tilia ad quæ vtilis 557.5
Tilia molliſſima & quare citiſſime aſcias retundat 558.11
Tiliæ inſitio varia viſa.ibidem.14
Timachides cucurbitas dici * 140.4
Tympanicis medetur helleborus albus 777.11.*
Tinea mutatur in erucā 107.19
Tineas ventris tam latas ꝙ rotundas quæ pellant 227.34. & 229 6.& 233.35
Tineæ veſtimentorum quomodo repellantur 309.4
Tinus, lauri ſpecies. Vide laurus
Typhæ ſummaria conſideratio * 596.23
Typhæ cerealis conſideratio 76. 14.*
Tiphyon æſtate floret 66.26
Tiphodes febris 70.12.*
Tyrocoſcina placente 45.34.*
Tyronites panis 41.15.*
Tithymalorū deſcriptio * 792.12
Toſa muſu qd gallis 355.18.*
Tolophium germanis. Vide lupus ſalictarijs
Tolypa maze ſpecies 71.3.*
Ex tonitruis præſagia 395.17.*
Tonſillis quæ medeantur 249.9. & 293.30
Tophorum in articulis remedium * 626 4
Topiarium opus 9.2
Topiarie arbores ibidem
Topiaria acanthus 181.8
Topiaria herba coronis vtilis 105.12
Tordilij ſemen quale 80.28
Torruentoron, leontopontion * 758.32
Tormentilla gallis heptaphyllon 369.28.*
Torminibus quæ medeantur 240. 33.& 242.28.& 258.5
Torpedinis piſcis natura talis 208.18
Torpentibus membris quæ conueniant 634.20.*
Torpetō græcis pityuſa 796.35.*
Tortela gallis quibuſdam eriſimū 272.10 *
Tortile ſemen ſeſelis aut herba * 528 10
Tota bona. Vide horminiū ſatiuū
Tori in herbis qui 19.28
Toxica vnde dicta 155.1
Toxicis quæ aduerſantur 356.36. & 459.1.& 530.19

Tragacanthæ ſummaria conſide-
ratio 449.8.*
Tragacāthæ lachryma 449.23.*
Tragopopon hirci barbula 235.
18.*
Tragoriganum vnde dictum *
472.35
Tragoriganum quid ibidem.13
Tragi cerealis ſummaria conſide-
ratio 82.32.*
Tragos herba quid 685.10.*
Trābula gallis. Vide popul⁹ alba
Trapæ quæ gallis 289.23
Trecacinū perſicū gallis 481.36
Trelion grande. Vide medica
Trelias quidā vocant fructum tri-
buli aquatici 654.32.*
Tremulis commoda 42.32.*
Tryblion. 113.27
Tribolion lotus 745.10.*
Tribulorum omnium cōſideratio
653.20.*
Tricha qualis ramis 42.16
Trichalca 110.3
Trichomanes deſcribit *764.28
Tricoccos. Vide meſpilus
Tricoccon heliotropij ſpecies *
819.34
Trifolij ſummaria conſideratio *
584.36
Trifolij tria genera ibidem
Trifolium acidum herbarijs 585.
33.*
Trifolium odoratum Ro. medion
659.15.*
Trifolium minus lotus ſylueſtris
745.26.*
Triganium. Vide meſpilus
Trimeſtre hordei genus 37.14.*
Trinitas vulgo quibuſdam oxys
681.2.*
Trinitas vulgo, eſt lagopus 656.
29.*
Triorchis græcis buteo & tertia
ſpēs centaurij minoris 423.6.*
Trioſſum. Vide meſpilus
Triorus, fraxinus. Vide fraxinus
Triphalon medicamen 254.20
Triphylli conſideratio 584.22.*
Triphyllon aliquibus ſatyrion *
604.22
Tripodium lotus 745.11.*
Tripolij ſummaria conſideratio
761.21.*
Tripolium in maritimis exurgit.
ibidem
Tripte mazæ ſpecies 70.37.*
Tripus lauri ſpecies 393.18
Triātalum medicamentū 221.19
Triſlepti vel triſlepi arbores quæ
364.3
Triſſago Rom. chamædrys 574.
19.*
Triſtitiam diſcutientia 253.19.&
461.6
Triſantalum. Vide ſantalum
Tritici ſummaria conſideratio *
35.23
Tritici genera & quæ laudatiora
37.33.*
Triticum in loliū tranſit 38.22.*
Tritici medicinæ 39.5.*
Triticum ſylueſtre quomodo man
ſueſcat 106.27
Triticum ponticū quod 98.23.*
Trixago paluſtris 588.8.*
Trixalis, periſtereon 692.22.*
Trocna. Vide liguſtrum
Trogete, thuia, & citrus ex qua mē
ſe fiebant idem arboris genus
307.11
Troxima ſeris genera didymo *
203.27
Truffa gallis. Vide tubera
Tuberum ſummaria conſideratio
237.24
Tuber ſubeſſe quæ herba oſtendit
239.34 *
Tubes quid 239.36.*
Tubera quō enaſcātur 238.12.*

Tuberum genera duo 405.34
Tubera deorum filij quare 722.10.✱
Tuber terræ. Vide cyclaminus
Tubercula quæ ſanare poſſunt 433.10.& 495.22.
Tumorũ remedia 261.15.& 327.19.& 333.8.& 376.35.426.30
Tunica quid 11.30
Tunica vnde dicta 4.21
Tunicum officinis. Vide betonica
Turbet græcis eſt pityuſa✱762 8
Turbit duplex Ibidem
Turbit candidum eſt alypia actuario 762.10.✱
Turbit mauritanis tripoliũ eod.2
Turbo in herbis quid & eius eſſigies 19.23
Turbinari quid Ibidem.19
Turdus ſibi mortẽ creat 564.29
Turd⁹ quomodo beſtiolas abigat 206.10
Turgõ Narbonẽſ.bliτũ ✱162.12
Turpetũ pityuſam dicit 762.8.✱
Tuſſi quæ conferant 219.16.& 236.5.& 240.26.& 258.4.& 266.29.& 273.36
Tuſſilago,bechium 589.33.✱
Tuſſilago Pli. chamæleuce 364.18.✱
Tuttatũ placẽte genus 46.28.✱
V
VAccinium Rom. hyacinthus 696.6.✱
Vaccinio tincta purpurã referunt 124.21
Vacicium hyacinthus 697.9.✱
Vagina in tritico quid 12 27
Valeriana maior phu 26.12.✱
Valeriana minor 26.28 ✱
Valeriana pratenſis qd 309.28.✱
Valetudinis firmitas quo cuſtodiẽ 254.31.✱
Valuuli quid & quorum 11.22
Vappa quid & quõ fiat 599.22
Vares quæ emendent 282.30.& ✱108.30
Varicibus q̃ medeantur 655.8.✱
Vaſcula ſeminum quibus nominibus appellantur 11.24
Vaſa vinaria qũo replẽda 592.4
Vatrachion Vide ranunculum
Vbolina quæ arbor vel vitis græcis 442.17
Velarũ galli olim lrionẽ ✱92.29
Vene in ſtirpibus quid 4.30
Vena neruus humor & caro partes ſtirpiũ omnes & velut elemẽta.ibidem
Vene in carnibus arborũ 24.14
Venas laxantia 234.34
Venenis reſiſtẽs vis vnde 197.31
Venena delibutoria qũo offendãt & quomodo eliciantur 204.14
Venenis delibutorijs quæ aduerſentur 218.22
Venenis & venenatorum ictibus aut morſibus q̃ medeantur 218.22.& 229.1.et 240.29.283.30
Venenata fugantia 395.25.& 568.13
Venenũ terræ ariſtolochia✱415
Veneficiorum amuleta 274.26.& 311.33
Vẽtris animalia q̃ pellant vel extinguant 387.5.& 439.34
Ventrem ſiſtentia quæ 229.6.& 242.18.& 248.35.& 290.4
Ventrem mollientia vel ſoluentia 282.31.& 299.35.& 515.14.& 555.37
Vẽtris vitijs aut doloribus q̃ vtiliter illinunẽ 535.9.& ✱82.27
Ventris inflationes & diſtenſiones quæ finiant 228.37.& 387.35.& 421.16
Vẽtris humores abſumẽt 242.21
Ventos indicantia 393.21.✱
Venti frumentis nocent in tribus temporibus 79.33.✱

Veneris labrũ. Vide labrũ veneris
Veneris pecten quid ✻ 387.11
Veneria Rom. lonchitis 622.5.✻
Veneria Apuleio acorũ 6.19.✻
Veneris charma, lilium 577.9.✻
Veneris labrum. Vide & dipſacus
Venerem quæ ſtimulent, vel fatiga tam reparent & gratiorẽ reddant 224.2.& 231.12.& 233.35.& 243.14.& 259.7.& 555.37
Venerem ſtimulantia qua virtute ſtimulant 486.32.✻
Venerem quæ inibeant 524.11. & 543.24 & 568.2.& ✻ 182. 14.& 221.12
Veres nocentibus rigent Aculeis 38.12
Ver quando 400.16.✻
Veratrum francis. Eleborus albus 774.24.✻
Veratri albi cõſideratio 774.7.✻
Veratrum cãdidum vbi naſcitur. ibidem 13
Veratri nigri conſid. 777.17.✻
Veratrum vnde dictum 193.50
Verbaſci ſummaria conſideratio 739.13 ✻
Verbaſcum ſylueſtre ibidem.23
Verbenace conſid. 692.21.✻
Verbera ne quis ſentiat ✻230.20
Verendorum vlcera quæ ſanent 584.14
Vergiliæ qũo oriuntur 405.36.✻
Vergiliæ qñ occidant 406.8.✻
Vergilias obſeruant agricolæ ✻ 501.32
Vergiliarũ mutationes 404.3.✻
Vermelus & vermilus color. Vide carmeſinum
Vermiculatio ficorum 343.7
Vermicularis frãcis. Vide aizoon minus
Vermiculata veſtis 362.22.✻
Vermiculus q purpurã facit eod.3
Vermiculorum ſericeorum conſideratio 191.3.✻
Vermes & tineas quæ pellant. Vide tineas ventris
Vermilia aut vermela gallis. Vide vermelus
Vermilionũ quid gallis 684.3.✻
Vernix qd, eiuſq; natura 387.25
Vernix quid antiquis ibidem
Vernice quomodo abutantur arabicæ ſectæ medici ibidem.13
Verpis decurtatis prodeſt thapſia 785.29.✻
Verrucaria herba, heliotropium 821.19.✻
Verrucas quæ deleant 243.5.& ✻ 821.19
Vertex mundi 404.20.✻
Vertex 8.6
Verticillum quid 11.34
Verten tretum. Vide phu.
Vertebræ in herb. 7.21
Vertiginoſis quæ medeant 240. 27.& 403.18
Veruena gallis. Vide verbena
Veſicaria, halicacabus, vnde dicta 708.27.✻
Veſicæ & ei' vitijs 234.37.& 327 3.& 348.10.& 360.22
Veſparum plagis medentur 349. 4.& 395.6
Veſpertilione, quomodo abigantur 706.5
Veſſa. Vide vicia
Veſſeron gallis. Vide viciola
Veſtes odore quæ comendent ✻ 4.6.& 29.13
Veternoſis quæ proſunt 253.27
Vettonicæ coronariæ conſideratio 387.21.✻
Vibones 635.25.✻
Viburnum 527.9
Viciæ ſum. conſideratio 111.2.✻
Viciæ fœnum & vicialia idem columellæ 245.18.✻
Vicia aggreſtis 244.24.✻

Vigilij quæ reſiſtant. Vide ſomnum quæ conciliant
Vinea peruinca. clematis daphnoides 644.5.*
Vinca peruinca Pli. eſſe chamædaphne ſed non eſt 773.22.*
Vineiboſcum. Vide periclymenos
Vincula quæ præbēt arbores & frutices 543.4
Vindicta Rom. epimedium 657.32.*
Vineago helxine 674.33.*
Vineale reuelium francis, eſt peplos 798.32.*
Vineatica ſemperuiua gallis. Vide telephium
Vineta. Vide oxalis
Vinum quid & ſummaria conſideratio 585.10
Vini natura & vires 585.17
Vinum miſceri quis primus inſtituit ibidem.24
Vinum olens ſitum quomodo eueretur 592.20
Vino nouello & veteri diuerſa qualitas 591.16
Vinum ex nigris vuis potētius ex albis medium ex fuluis ſuauius. ibidem.14
Vini naturam qua ratione diſcernunt græci 593.14
Vinis quibus palma 597.7
Vinum quibus in morbis dandū quibus non dandum 595.25
Vinorum dulcium genera varia 588.14
Vini ꝯdiendi varij modi 580.27
Vinorum vitia varia quomodo emendentur 592.14
Vinum hippo. vulgo 590.27
Vino turbulentia quomodo tollitur 592.28
Vino aceſcenti remedia 592.14
Vinum in ſemipleno vaſe cur aceſcat 588.4
Vinum melitites quale 590.3
Vinum ægyptium cur frigida virtute 587.26
Vini omphacitis confectio & nat. 597.29
Vini miſtionis frans quomodo arguitur 592.30
Vinum paſſum quomodo fit. Vide vinum dulce
Vinum œnanthinū 584.35
Vinum deutrion quomodo fit 589.34
Vinum quando laborat 592.6
Vinalia antiquis quando celebrantur 402.37
Violarum cōſideratio 600.18.*
Viola vnde dicta 600.6.*
Viola alba maxime durat 600.1.*
Violarum lutearum gn̄a. ibidē.31
Violæ purpuræ ſummaria conſideratio 754.6.*
Viola matronalis aut liguſtria Rom. eſt leucolon ex Dioſcoride 600.35.*
Viola flammea quid 359.5.*
Viola martia galli. qd 754.32.*
Violeta francis quid 600.22.*
Violis honos 188.9
Viorna frācis. Vide vitis ſylueſtris
Viperarum morſibus quæ contrauenıant 233.33.& 388.3.& * 263.14
Virga paſtoria quibuſdam alopecuros 334.25.*
Virga paſtoris. Vide dipſacus
Virgines quæ videri volunt inſident decocto ſtellæ 753.8.*
Virilium doloribus q̄ vtilia 398.6.& 456.11
Virio auis prodit ipſo ſolſtitij die 401.9 *
Viribus fouendis aut recreandis q̄ conueniunt 223.29.& 349.8
Viſcera mala quæ ſanent 391.6.

& 473.20
Viſci ſummaria ; conſideratio 564.2
Viſcum vnde fit ibidem.32
Viſcum quibus arboribus naſcatur ibidem 12
Viſcum damaſcenum 515.12
Viſcum quomodo olim druides legerint 565.14
Viſcum quod optimum 566.9
Viſci vſus & vires ibidem.15
Viſci quo aues capiuntur a viſco quod ixia eſt differẽtie 428.8.*
Viſciulum 400.25
Viſus efficacia 511.13.*
Viſui ſalubria 231.11.*269.28
Viticis ſummaria conſideratio 566 33
Viticis vires 568.2
Viticis duo genera 567.17
Vitiligines emaculantia 218.23. & 258.11.& 282.29.349 27
Vitis ſummaria conſideratio 569.9
Vitis vbi primum nata. ibidẽ 27
Vitis quomodo inſeratur 573.7
Vitis acini quantum luxirient 570.36
Vitem quæ optime alant arbores 570.21
Vites arbuſtiue & ſimplices. ibidem.18
Vitis genera varia 572.33
Vitis morbi 571.14
Vitium medicine 579.4
Vitis theriaca quõ fiat 574.8
Vitis nigre cõſideratio 809.33 *
Vitis albe ſummaria conſideratio ibidem
Vites hircire quando dicantur 571.17
Vitibus inimica 572.13
Vitis ſylueſtris lambruſce conſideratio 583.13
Vitis caprea quare dicta 569.20
Vites inſane quæ dicunt 571.8
Vitis vbolima græcis. Vide vbolima vitis
Vites incredibilis magnitudinis 573.3
Vitis capnia vuaq; eius 571.12
Vitis h rcanie 573.1
Vituli marini tergoris vis 239.1.*
Vitulus placente 52.17.*
Vitreolum. Vide helxine
Viurna gallis quid 527.5
Vlcertaria herba Vide ranunculus
Vlcera oris, quere oris vlcera
Vlceribus manantibus quæ opitulentur 306.9.349.25
Vlceribus vetuſtis q̃ proſunt 360.20.& 400.15.& 566.18
Vlcera quæ purgant 240.21.& 273.31
Vlceribus quæ cõmodãtur quauis ex cauſa 305.33.& 372.11.& 427.30. & 442.36. & 444.24.& * 130,36
Vlcera & vulnera q̃ repleant aut glutinent 495.22.& 540.27
Vlceribus quæ ſerpunt vel depaſcunt quæ auxilientur 327.14.& 337.20
Vlcera maligna difficilia ac deplorata quæ ſanant 426.25.& 494.6
Vlmi ſummaria conſid. 604.20
Vlmi genera ibidem.28
Vlmus vitis patitur inſitionem 605.12
Vlochyton mola ſalſa 47.30.*
Vlophonum vixia 427.36.*
Vlophonũ quare dictum 179.12
Vlotcum conſeritur quomodo & quando 257.2.*
Vmbella in herbis 8.9
Vmbilicis procidulis, vel infantiũ eminentibus quæ conueniant * 182.23.& 555.16

Vmbilico veſi. ꝑlia qualia 49.34
Vmbilicus terræ, cyclaminus 280. 15.*
Vmbilicus in pomis 18.16
Vncia vnde dicta 111.21
Vnedo quæ epimelis 415.26
Vnedo quō frondeſcit 45.6
Vnedo in cortex ſpōte cadit 43.7
Vngues in roſis 530.36
Vnguibus mobilibus 581.32
Vnguibus ſcabritiem quæ tollant 327.8.& 356.25
Vngula caballina officinis 590. 24.*
Vnionē veteres græci vocauerunt cepam & galli nomen retinent 251.33.*
Vnioneta noſtre gallis. Vide bulbus
Voce quæ conferunt 419.22.& 552.2
Volucrum maius Rom. periclymenos 652.23.*
Volucrum maius clymenon * 651.29
Volubilis maior clematis altera 644.29.*
Volubilis officinarum conuoluulus 355.31.*
Volucra animal vuas prærodens 571.25
Vomicis quæ vtilia 463.36.& * 182.33
Vomitiones quæ creant 282.19. & 395.13.& * 5.18.& 132.4
Vomitiones quæ cohibeant 229. 27.& 253.29
Vpupa mutationē ſentit 206.22
Vpupa in quos vſus adianto vtatur 206.9
Vrbanis non eſſe florem bicolorē 64.22
Vrbana ſyluestribus ſui gn̄is minus odorata. Vide ſyluestria odoratiora (11.*
Vrceolaris herba parietaria 615.
Vrceolaris, helxine 674.33.*
Vredo omnis vnde 397.33.*
Vredini medentia 600.28
Vrēna medicamēta q̄lia 201.28
Vrinas cieus vnde vis 197.12
Vrinas quæ cient pellūt vel trahūt 213.13.& 218.20.& 229.6.& 233.31.& 234.32.& 240.22
Vrine arenoſe remedia 448.15
Vrinis immundis datur aſarum * 25.29
Vrinis cruentis remedia * 186. 30.& 519.25
Vrine quæ conferant 584.11
Vrine tormina quæ diſcutiunt. Vide ſtrangurias
Vrine crimmodes quæ 70.7.*
Vroſci græcis quid 550.19
Vrſus vnde candidus. Vide ſeruus vnde candidus
Vrſe maioris mutatio 404.15.*
Vrtice ſum. ꝯſideratio 731.4.*
Vrtica viua & griaca q̄. ibidē.31
Vrtice in cibo ꝑſtātia 732.29.*
Vrtice remedia 731.37.*
Vrtica alba & mortua gallis quæ ibidem.29
Vruce quibuſdā eruce 112.34.*
Vrnucum in ſpica quid 36.21.*
Vrtia gallis quid 731.22.*
Vſtis quæ proſunt 442.35
Vteri abſceſſus ꝓhibentia 229.26
Vteri malis Vide vuluis
Vua demonum 301.7
Vuarum acini. Vide acini
Vuis plures ſapores 139.16
Vue paſſe vnde dicte 16.18
Vua duracina 16.7
Vue ne tangantur ab animalibus 571.21
Vua quō ſeruetur 575.15
Vuam græce ſtaphylem a ſtaphilo liberi pr̄is filio vocant 575.30
Vue in faucibus quæ auxilientur 395.33.& 412.26

Vulneribus quæ conſerant 268.1. & 282.25.& 327.12
Vulpes necantia 272.25
Vultum iuniorem præſtat aniſum 529.3.*
Vulſis medentia. Vide conuulſis
Vuluis ſtrangulantibus aut ſuffo/cantibus 283.26.& 349.13
Vuluarum procidentiæ quæ cõfe/runt 322.12.& 356.22
Vuluis profluentibus quæ proſint 356.22.& 366.7
Vuluis inflammatis,contractis,vel duris vel inflatis quæ conſerant 235.6.& 306.11
Vuluis quæ vtilia & eorum vitia emendant 232.25.& 235.2.& 240.19.& 266.30.& 391.9

X

XAnthion quid 765.21.*
Xanthium olfactu naſturtij 55.37
Xanthium ſemen quale & quantũ 81.36
Xanthium decuſſatim folia coro/nat 58.13
ξανθὸς color 122.36
Xyli conſideratio 390.14.*
Xylina lina quæ ibidem.21
Xylo aloe 241.15
Xylobalſami conſideratio 238.19
Xyloceratа græcis ſiliquę 544.20
Xylocinamomum 217.21
Xylomacer. Vide macer
Xiphium quid 10.23.*
Xiphij radix 10.29.*
Xiphij folia turbinantur 51.9
Xiphidium,ſparganiũ 659.15.*
Xiphij conſideratio 658.7.*
Xiris ſeminium vbi & quale 79.24
Xyris quid 660.10.*

Z

ZAduira vel zaduaria quid 229 20
Zambacum & zambachinũ oleum 359.19
Zapetion. Vide zibettum
Zarnabũ ſiue zarnabadiũ 228.30
Zeæ nat.& vires 66 13.*
Zeæ ſum. conſideratio 65.2.*
Zea potibus ſeruit apud eburones 63.24 *
Zedoaria 228 17
Ex zeopyro ſeie panis 67.21.*
Zeopyron bithyniæ 66.30 *
Zerua nonnullis cyperus 8.7.*
Zeuge græcis 277.15
Zeugite calami 277.8
Zibettum quid 224.5
Zygis ſerpillum ſylueſtre 496.14.*
Zygia quæ arbor & quare ſit di/cta 267.12
Zymites panis 40.18.*
Zinziber 219 3
Zinziber. Vide Xylocinamomũ
Zythi deſcriptio 62.8.*
ζείδωρος ἄρουρα Homero *65.17
Zizanium lolium 95.15.*
Zizypha ſerica Gal. 67.34
Ziziphi ſummaria conſideratio 609.7.5
Zoophthalmon,aizoon malus * 7.727.*
Zopyron,clinopodiũ 572.35.*
Zizypha quid & vires 494.20
Zoroaſtrem vixiſſe.20. annis ea/ſeo,tantum 417.15 *
Zoſter quid 189.8.*
Zoſter fuci marini ſpẽs *736.21
Zura aſſis paliuri ſemen 4(3 31
Zurnbeti 228.16

F I N I S.

SERIES LITERARVM

A B C D E F G H

Omnes ſunt quaterniones.

Venetijs per Ioan. *Anto.de Nicolinis de* Sabio.
Expenſis uero Domini Ioan. *Baptiſtæ*
Pederzani Menſe Auguſto.
M D XXXVIII.

[illegible]

IOANNIS RVELLII CANONICI PARISIENſis, & Medici, De natura Stirpium, Liber Primus.

De arbore, herba, frutice. Cap. I.

E STIRPIBVS QVAS terra rerum parens ædit, quædam in arbores attolluntur, aliæ in frutices exiliunt. ſunt quæ humiliori ſtatu cõtentæ, ſolum exeunt in herbas. Arborem ſolemus adpellare, quicqd ab radice ſtatim ſimplici caudice, brachiatum ramis, ſurculoſum, diſſolutúq; contumax aſſurgit: quemadmodum olea, ficus, & vitis conſpiciuntur. Fruticẽ verò, quod ab radice, caudice multiplici, ramoſumq; ſeſe profert: qua nobis appellatione rubus, hedera, paliurus continetur. Herbam, quod ab radice foliatum, ſine caudice proueniat, ſæpiusq; ſemen caule ferat: vt frumenta, olera. Iis itaq; tribus veluti faſtigiis ſummis res arboracea, fruticans, & herbacea comprehenditur. Poſſunt nimirum quędam cultu mangonio à ſua natura deſciſcere, vt ad aliud genus permeare videantur: vt malua, beta. nam illa ſenis ſeptenisve menſibus tanta craſſitudine longitudineq; proficit, vt inſtar haſtæ grandeſcat, arboreſcénſq; ad vſus baculi veniat, & identidem adminiculi vice fungatur. hæc tempore longiuſculo grande capeſſit incrementum, vt in arborem defeciſſe conſpiciatur. Frutices quoq; nonnulli, præſertim vetuſtate, degenerant in arbores: vt vitex, hedera, paliurus. Arbuſculæ etiam quædam ſi dimittantur ſylueſcere, tranſeunt in frutices. Illi quòd per adultam ætatem, vendicato ſibi ro-

bore, prædurós fundant ramos: hæ quód ſurculis luxuriantes, ſolidos ita ramulos infirment, vt in frutices identidem elangueſcant. Hoc naturarum germanitas preſtat, vt vna ſtirps in aliam ſe facilè vertat. Exemplaq; mutationum huiuſcemodi multa ſuis locis dabuntur. Non deſunt herbæ, quæ figura reliquáq; facie veras arbores mentiantur: vt ricinus, & aliæ permultæ; quæ poſtmodum peculiaribus ipſarum mentionibus docebuntur. Arbor igitur à frutice ita diſſidet, vti frutex ab herba. Eſt enim frutex vt quidam Latinorum ſentiunt, qui ad iuſtam magnitudinem arboris non aſſurgit, & ſtatura ſimilis eſt multis herbis: ſed non demoritur, neq; velut herba peraréſcit, verũ perennis edurat. Inter frutices eſt ſoboles quoq; illa arborum & plantula. Porrò ex herbarum genere quædam fruticantur, quæ ramulis compluribus ſurculiſq; lignoſis ſcatent, ſed minutis conſtant foliis. has veluti fruticum rudimenta quædam, Suffrutices aliqui maluerunt appellare, Græci φρύγανον nominant. Horum itaq; ſtirpium cognitio à natalibus locis, viuendi conditione, partium habitu, quantitate, conuenientiis ac diſcriminibus, item à dotibus naturę, peti debet. Quod ad vitalem ſortem pertinet, quædam vrbaniores ſunt, quas iis placet nominibus diſtinguere. Ergò mites, quæ fructu, aut aliqua dote, vmbrarúmve officio humanius viuant, non improbè dicantur Vrbanę. Quædam Sylueſtres ac feræ, quibus nullus labor adhibetur, nec ope gignuntur humana, ſui cuiuſq; ingenii ſemina ferunt. Priora fuiſſe ſylueſtria ſatiuis, ideſt euidentius, quàm vt debeat enarrari: cùm eorum permulta cultu, domita feritate, manſueſcant in hortis: in permultis quoq; generibus & ſylueſtre, & ſatiuum inueniri, nemo ibit inficias. Inculta ſylueſtribus horrent: ſata ſibi manſuetos ſitus vſurpant. Nemora veſtiuntur quercu, ſubere, fago, cerris, ilicibus, oleaſtris, tamaricibus, pomiferiſq; ſylueſtribus: vt ſunt græcæ ſiliquæ, albæ ſpinæ, iuniperus, lotus, pinus, cornus, arbutus, paliurus, atq; achrades pyri. Culta pubeſcunt iuglandibus, pomis, prunis, amygdalis, perſicis, cotoneis, & aliis id genus. Similiter & in herbis ſatiuæ quædam habentur, vt olera,

fruges: è frugibus frumenta, legumina: in quibus & erratica quædam dicuntur, quæ ſua ſponte nata, omni humano cultu carent, nulláq; olitoris lege coercita, liberè vagantur & errant: vt intubus erraticus, fœniculum erraticum, erratica paſtinaca.

¶ *De partium habitu.* *Cap.* II.

SED MELIVS fuerit a partium finitionibus negotium auſpicari, ſine quibus arborum, herbarum fructicúmq; iuſtas deliniationes aſſequi non poſſumus. Radix igitur eſt id, quo alimentum allicitur, & terræ cohæret. Caulis verò, in quod idem defertur nutrimētum, ſimplexq; ſupra terram aſſurgit. is ſi in ſtyli modum ſurſum prorepat, aut in altum feratur, Scapus Latinis nominari conſueuit, ducta à columnaribus ſcapis ſimilitudine. Varro tradit viciæ capreolos quibus ſurſum vorſum ſerpit, ad ſcapū lupini, aliúmve calamū, vt hæreat, vinciri. Plinius inuentum eſſe meminit ſcapum, centū fabis onuſtum. Iis conſtat claſſicis authoribus, ſcapū pro caule frequenter vſurpatū, Idem quoq; quòd in virgulę modū, vel teli rectitudinē conſurgat, Thyrſi nomen ſibi vendicauit. Sed caudex verius id, in quod fruticis vel arboris a radice defertur alimonium, ſimplexq; ſupra ſolum proſilit. Vt hoc inter caulem & caudicem interſit: vt Caulis ad herbas, Caudex ad frutices & arbores dūtaxat pertineat. Porrò illa coliculorū ſoboles, inutiliſq; fruticatio è radicibus, Stolones appellantur. ii arboribus euulſi viuūt. Quo in genere cum parui ſunt, eruuntur: partémq; aliquam è matris quoq; corpore ſecū auferunt, fimbriato ſegmine. Hoc modo plantantur coryli, ſorbi, meſpili, fici, imprimiſq; vites. à ſtolonibus, a quibus ne parentē luxuriantes enecarent, auulſis, Pampinatio inuenta dicitur. Ii Licinio Stoloni propter diligentiam culturæ cognomen confirmarunt: quòd nullus in eius fundo reperiri poterat ſtolo, quòd effoderet circā arbores è radicibus, quæ naſcerentur è ſolo, quos ſtolones appellabant. Legémq; tulit, vetantem plus quinquaginta iu-

gera ciuem Romanum habere. Succreſcēs nepotum ſucceſſio, Soboles, ab oleſcendo dicta eſt. Cęterum vt caudex caulisve radice: ſic rami caudicibus fulciuntur. Rami ſunt, qui in caule fiſſi multiplices ſparguntur, quos nonnulli Nodos voluerunt appellare. Is cum ſuo fructu decerptus, aut ex arbore direptus, Termes veteribus dicebatur: præſertim cum foliis repletus eſt, & minus glaber. ſic termitem oliuæ nominat Horatius. Auulſum cum fructu è palma termitē, Doricos Spadica vocitare, author eſt Agelius. Surculus, quod ex ramis ſimplex ac indiuiduum oritur, quale præſertim germen apparet, quod ex ſurculis naſci Pompeius eſt author: vnde Germanos dici tradit, eadem ſtirpe genitos. ſed hæ partes primæ cōmunéſq; plurimorum. neq; tamen caules, neq; ramos, neq; ſurculos omnes herbæ proferre cōſpiciuntur. Verum quæ ſemen aut fructum ædunt, caulem fundere nulli dubiū eſt. Caulis etenim non niſi ſeminis gratia promitur: quaſi cum ſemina parturiunt, geſtientes caulem emittant. Cortice omnes veſtiuntur. Cortex, pars eſt vltima à ſubiecto corpore ſeparabilis, veluti cruſta quædam, ad tegendum data: qui ſi velut ambiens mēbrana cingat, Tunica à tuendo corpore dicta eſt. pars tamen corticis interior quæ ligno præſſius adhæret, propriè Liber erit. is, quibus ſcribimus libris nomen dedit. Corium tamen doctis non tam facies ſumma, q̄ ſtatumen quoddam craſſius, cui & aliud ſubeſſe poteſt, nominatur. Thalliam priuatim cepæ folliculum Feſtus intellexit. Sunt & partes quædam, quæ ex animalium partibus appellationem ſibi mutuantur. habent enim Neruum, quod continuum, fiſſile, prælongúmq; ſpectatur, ſed inſociabile, ac germinis infœcundum, & venas habens. Venæ ipſæ cætera neruo ſimiles, ſed maiores craſſioréſq; ſunt, & ramulos & humorem habentes. Item alia lignum, alia carnem ſibi vendicauerunt. Lignum, fiſſile eſt. Caro, omnibus diuidi poteſt dimenſionibus: quomodo terra, & quæ ex terra conſtant. Vnde fit, vt inter neruum & venam media intercedat. Matrix, quod in medio ligni reſidet, & tertium à cortice continetur, velut in oſſibus medulla: hanc nonnulli Cor, alii

Medullam malũt appellare. Lignum igitur neruo & humore conſtat, interdum etiam carne: vt quum indureſcent ferula, vel palma tranſit in lignum: vel cartilaginoſa quædã radix in lignoſam duritiem coaluit. Matrix carne & humore conflatur. Cortex tribus illis interdum cõcretus eſt, vt roboris, populi, pyri: nonnunquam humore & neruo: vt vitis. Folia humor & caro creant. Iſtæ tamen partes tanq̃ omnium communes & uelut elementa ſtirpium habentur, humor, neruus, vena, caro. Iis enim vniuerſa plantarum natura conſiſtit. Quædam tamen quaſi annuæ partes accedũt, quæ fructuum partui potius accommodantur, vt folium, flos, pediculus. Pediculus, ſiue quod idem habetur Petiolus, id eſt quo folium, fructus aut flos dependet. Fructus, quod carne & ſemine cõpactum eſt. frequenter tamen pro eo, quod inuolucro perinde quaſi carne & ſeminio coactum eſt, accipi ſolet. Folium, humore & carne concretum cernitur. Flos, gaudium eſt arborum herbarúmq;. Concipiunt enim variis diebus, & pro ſua quæq; natura grauida partus gerunt, quod Germinatio ideo vocatur. Pariunt cum florent, floſq; ruptis conſtat vtriculis, ſed Educatio in fructu eſt. Sunt etiam quędam peculiaria parturientis arboris indicia, quæ nec fructum, nec florem proprìe dixeris: Cachryas Græci vocant, Plinius Pilulas in medicina vtendi vim habentes. Súntq; ſublonga paniculárum modo nocumenta, quæ ſquamatim compacta propendent è ramis, veluti quidam foliorũ conceptus, quibus arbores intumeſcũt grauidæ, germina parere geſtientes. Ea videntur quædam pineæ nucis rudimenta, ſed habitu multo longiore turbinãtur. creſcunt hyeme, vere dehiſcũt in flaueſcentes ſquamulas, & prodeunte folio, caduca pereunt. qualia in larice, picea, platano, iuglande, tilia, abiete, & aliis permultis videre licet. Verum quod in auellana nuce corylóve, cõpactili callo racematim cohæret, & veluti prælongus vermis, ſingulari pediculo penſile nititur, Iulum tam Græci q̃ Latini vocant. Porrò quicquid ſublonga vel ſubrotunda ſpecie tumet, Panicula dici ferè poteſt: vt quæ pendet è picearũ vel roborum ramis, Græci Cyttaron nominãt, Sic roſæ quæ/

dam priusq̃ dehiſcant, cõuolutas habent foliorũ paniculas. Lanoſam quoq; comã in milio, panico, arũdine, & qualem in aruis cõplures herbæ, & in paluſtribus iunci gerunt, Latini Paniculam, Græci anthelen dixere. Cæterũ ea quæ callo ſquamatim cõpactili pendent è ramis nucum, roborum, picearum, appellantur Nucamẽta: vel ideo ꝙ ſint quaſi quędam naturæ rudimenta, pineam nucem facere cõdiſcentis: vel ꝙ apertiſſimè in nucibus propendere cernuntur. Græci etiã Cyttara appellare cõſueuerunt. Sunt etiam herbarum permultæ partes, quę ab humanarũ ſimilitudine nomẽ emẽdicarunt, vt coma, caput, alæ, ſinus, genicula, latera, capillamenta, fibræ, vertex, cacumen. Coma quicquid hilari venuſtate criniũ modo, ſumma ramorũ vel coliculorũ exornat, vt frondes, cum foliatũ eſt cacumen. ſæpe & corymbi, & flores ſua venere comãt. Id quod ſurſum deorſúmve in globũ extuberat, aut in orbẽ glomeratur, Caput dici conſueuit: ſi magnitudine ceſſerit, Capitulũ. à quo multa herbarũ capitulata viſuntur faſtigia. Radices nõnullæ, vt porri & ceparum extuberãt in capita: vnde & Capitatũ porrum ſibi nomen vſurpauit. Sic radix quæ tubere globoſo cõcreuit, ſibi capitis appellationẽ arrogauit. Verum cohęrentes bulbi, in quos alii caput extumuit, qui ſeorſum conſiti nouam creant ſobolẽ, & Nuclei & Spicæ Latinis authoribus appellãtur, ſicuti Gręcis Gelges, Aglithes, & Aglidia, grana dicuntur, quibus caput alii cõpactum eſt. Quinetiã rotundæ radices ſuis mẽbranis tunicatæ, Bulbi nominantur: ſiue pluribus capitulis coagmententur, vno folliculo omnes ambiente: ſiue quadãtenus diſtinctæ ſeparentur. quales ſunt croci, liliorũ, narciſſi, ſcyllæ, arundinum, colocaſiæ. Hæ bulboſæ radices ſic ſub terra creſcunt, vt ad nouam quotãnis ſobolẽ decerpi aliq̃ua portio poſſit. Ad hæc particulæ teretes & oblongæ in capilli modum extenuatæ, Capillamenta dici conſueuerunt. quæ ſi contorta criſpentur, Cirri mutuantur appellationem. Diſſident Cirri tamen ab Acetabulis. illi enim tota polyporum flagella ſunt: hæc in flagellis cirriſq; rotundæ cauitates ac cauernoſæ, quibus animal id nititur, & velut adminiculis fultum èxurgit: aſcita tam Græcis quàm Ro/

manis á cotyle & acetabulo ſimilitudine. Cirros ab κείρω dictos putant, ꝙ poſſunt detonderi. Capillamentis germanæ ſunt Fibræ, quę herbarum arborúmq; minutiores ſunt radiculæ, in quas velut extremas, craſſiores effuſæ ſparguntur. Antiqui, ſi Varroni credimus, Fibrum dicebant extremum: hinc iecinorum fibrę. ſic quòd extremas fluminis oras animal incoleret, Fiber dictus eſt, Gręci Caſtorem vocant. Vnde etiam in ſagis, Fimbriæ, veſtium extremitates: a quibus & Fimbriata folia dicuntur. Sicuti & radices multæ fibris capillatæ, necnon etiã capillamentis fibratæ pinguntur, [quæ veluti crinibus quibuſdam] cirratæ comantur. Atqui partes quæ in quoſdam nodos intumeſcunt, tam Articuli quam Genicula nominantur. à quibus perſæpe vel Geniculatim vel Articulatim ramuli prodire dicuntur. Quod inter artus vel genicula medium intercedit, Internodium dici conſueuit: vt Interuenium, hoc eſt ſpatium, quod inter venas intercipitur. Geniculatæ quoq; radices nominantur, quæ nodis quibuſdam interſtinctæ protuberant, rotundæ & leuiter capitulatæ. Partes craſſiores nodis conglobatæ, in quas internodiorum extrema coeunt, nominantur Vertebræ. ſæpiúſq; alterum alteri pyxidatim cohæret, aut inſerctum alteri ſubit, aut inſolubili nexu committitur. Lateribus etiam præditæ ſunt herbæ, quibus Laterales fundũtur rami, aut vtrinq; in ordinẽ digeſti prodeunt. Verum cauus inter caulem & ramulos anfractus, vnde ſinuatim noua proles egreditur, Alæ dicuntur, facta ab humanis alis tranſlatione. Velut in vtrorũq; complexu angulus in quem coierũt, Sinus. Sic alarum caua ſinuſq; idem ſibi velle fatebitur, qui bonos authores euoluerit. Gemmula illa in earum ſurculis, primum germinationis argumentum, Oculus dicitur: ꝙ perſæpe in huiuſcemodi alarum ſinu videantur oculi. is Inoculationi nomen fecit. Cæterum pars illa à capitatis radicibus prodiens, prælonga, teres, ꝙ in colli ſpeciem figuretur, Ceruix vocitanda eſt: vt in cepis, porris, & id genus ſimilibus. Præterea Adnata, vel Adnaſcentia, ſiue potius Appendices dicere malis, velut ramuli dicuntur, quos coles

nonnunquam ex ſe mittunt, quaſi nouam aſcititiámq; prolem, contra primum naturæ conſilium, veluti rudimenta quædam ſurculorum ſpargunt, quæ foliis tantum ornare deſtinarat. eáq; ꝙ quaſi adnaſcantur & ſuperaccedebant, Agnata noſtri, velut Græci, ꝙ circum caulem erumpentes accreſcant, παραφυάδας appellarunt. Vertex, Faſtigium, Cacumen id eſſe conſtabit, quod longiſſimo ab radice diſtiterit interuallo: vt Crus, quod proximum ſit pedi. In iis Vmbella ſummatim inſidet, quæ eſt floris ſeminiſve pedamentum, in plures digeſtum longiores pediculos: qui ſimul ex faſtigio eodem orti, in latius continuò radiantur, ſinguliq; florem vel ſemen ſuſtinent, in orbem circũactum. Quod quoniam vmbellæ, qua mulieres vultum vindicant ab ſole, & æſtum arcent, circinatam effigiem gerit, Græci primùm hunc floris habitum σκιάδιον: mox Græcos imitati Latini, dixerunt vmbellam: qua non inuenuſtè fœniculum, aniſum, ſambucus, daucus, & alia pleraq; coronantur. Hanc non ſilentio prætermiſit Martialis, eius vim numeris explicans,

“ Accipe quæ nimios vincunt vmbracula ſoles:
“ Sit licet & ventus, te tua vela tegent.

In orbem quoq; radiatas herbarum comas, cacumináq; in faſces coacta, Latini Muſcaria vocitarunt, à flabri ſimilitudine, cuius ventilatu muſcæ conuiuiis abiguntur. Commẽdauit idem Poeta pauonina muſcaria his verſiculis,

“ Lambere quæ turpeis prohibet tua prandia muſcas,
“ Alitis eximiæ cauda ſuperba fuit.

Nanq; gemmantibus, pauonum caudis nonnunquam fieri ſolebant ad arcenda inuolantium muſcarum agmina: ſicuti ad excutiendum veſtibus puluerem è bubula cauſa factitari tradidit idem iis numeris,

“ Sordida ſi flauo fuerit tibi puluere veſtis,
“ Colligat hunc tenui verbere cauda leuis.

Ex herbis, frondibus, & ramis quodam topiario opere ſcenæ fiebant, vt in caſtris aliiſve locis, frondibus, culmis, viticulis, aliiſq; rebus temporaria ſtruuntur domicilia: quales ad vmbram in hortis erigebãtur, vti per æſtatem homines

ab inſolatu ſeſe vindicarent, antiquores Latini Ategias vno nomine dixerunt. Topiarium intelligitur opus, quod ex arbore, frutice, vel herba ad decorem componebatur in teſtudines aut cameras fornicatum. hinc Topiariæ dici merentur arbores, vel herbæ, quæ nimirum huic operi, ꝙ flexiles ſunt & ſuo lentore ſequaces, accommodātur. Vides autem hederam, buxum, concamerata & hortorum faſtigia conueſtire: herbas quaſdam, fruticéſq; topiario habitu, quadrupedes, alites, & quaſlibet animanteis ementiri. Sed ſatis topiarii vocabulum, aperta fronte græcam fatetur originē. Hęc obiter, ne forſitan ſtudioſum lectorem aliquando remorentur, & perinde quaſi partes ad exactam definitionem pertineant, memoriæ tradidimus. Sed iam de quibuſdam promiſcuè particulis agamus. Cymæ quidam ſcaporum delicatiores teneriorésq; coliculi, quos à prima ſectione præſtāt. Nanq; cum vernum tempus appetit, primo quoq; foliorum pullulatu, præcluſis adhuc florum calycibus, quoſdā quaſi turiones olus ſubminiſtrat, in quibus floris primum, mox ſeminis fœtus concluditur, Græci κύημα quaſi partum dicunt, ducta felici trāſlatione à ventrem ferentibus fœminis ad braſſicam, quæ ineunte vere turgens ſucco & compluri mum cymoſa ſobole grauida, coliculos enititur. Nec me fugit recentes quorſdam olerum germinatus, turionéſve, velut armoraciorum, ſinapis, naporum, rapi, Cymas claſſicis authoribus appellari. Cyma quoq;, licet muliebri ſexu frequentius ſoleat vſurpari, nonnunquā genere neutro græcorum imitatione legitur. vt apud Columellam in carmine quod hortorum cultui nuncupauit,

Tunc quoq; conſeritur, totoq; plurimæ terræ "
Orbe virens pariter plebi regiq; ſuperbo, "
Frigoribus caules, & veri cymata mittit. "

Sic in fico Cradas dixerunt, & in olea Thalliam ſummos ramorum coliculos teneriores, nec à foliis ſua mollicie magnopere diuerſos. Flos quoq; ſuis cōſtat particulis. Calyx, folliculus eſt, quo flos primum, mox ſeminis fœtus clauditur. Quæ in medio calycis erumpunt ſtamina, Apices dicūtur, Stamina, ꝙ veluti filamenta ab intimo floris ſinu proſi

liant. Habent apices ſæpius in ſummo quidpiam craſſiuſculum, à qua ſimilitudine nomen, vt arbitror, meruerunt. Cæterum flores ſæpe medium alterum florem continent, foliiſq; pluribus ſepiuntur, qui duplices oſtẽduntur, vt anthemidis, lilii, nigræ violæ. in quibuſdam quædã viſitur villoſa floſculorum congeries, quæ quod conferta ſit denſaq; floreſcat, Muſcus dici conſueuit: vt in liguſtro, & cõpluribus aliis huiuſcemodi. partes, cum in aliis, tum in hac velut facilè principe roſa conſpicuæ ſunt. Germinat omnis primum incluſa generoſo cortice, quo mox intumeſcente & in virides alabaſtros faſtigiato paulatim rubeſcens dehiſcit, ac ſeſe pandit in folia, in medio ſui ſtanteis complexa luteos apices. Lanuginem ex floribus aut fructibus deciduã, tam Græci q̃ Latini Pappum dixere. Sic lanoſi quidam villi, qui defloreſcentibus aliquot herbis remanent, & poſtmodum in auras euaneſcunt, Pappi ſunt, vt in carduis, ſenecione, ſoncho, & pleriſq; aliis fit. Pompeio tamen pappi fuere carduorum flores, qui Lucretium citat in teſtem, ita canentem,

,, Veſtem nec plumas auium pappóſq; volanteis.

Quum inuolucro fatiſcente pappi à ſuo conſortio diſſoluũtur, abeunt in auras, & per aera prouolitant. Vngues in roſis, & foliatis floribus veteres intellexerunt, imas ſuorum foliorum partes, quibus in capite ſuo cohærent, decoloréſq; dependent, medicinæ plurimum damnatas, quòd nullo inſolatu conditi, colorem vel odorem contraxerunt, & incocto inutiliq; referciantur humore. quare flores exungulati, oleis, acetis, aut huiuſcemodi cõdituris adiiciuntur, ne facilè putrilaginem a ſpergine contracta ſentiant. Herbæ quædam, arboréſve quadam lanugine pubent, quæ eſt lanata quædam hirſuties, qua ſtirpium aliquot folia, coliculi, termitéſve caneſcunt. Sunt etiam fructus qui lanugine quadam veſtiantur, quæ ſi ſpiſſior fuerit, & velut in lanificii glomum coeat, Floccorum nomine venit. Continent fructus aliqui flocculos, lanoſis velleribus non abſimiles. Quarũdam herbarum ſemina denſioribus floccis occuluntur. Lanoſum quoq; florem qualis in ſumma arũdine

per autũnum, & paluſtribus multis exit, Paniculam Vocitari ſuprà memorauimus. Quibuſdam & foliis, & colibus ineſt aculeata mordacitas, vt vrticis. Aliæ ſpinarum armãtur vallo. Quod prætenue in durũ mucronem occalluit, ſic vt vellicet, vel ſtimulo quodam laceſſat, Spina vocatur: nõ aliter, q̃ ſi comprimum á tangentibus ſentiatur, Sentis cõſueuit nominari. nãq; multæ partes herbarum, arborumq́; durantur in ſpinas. Aculei, quæcunq; duriuſcula in cuſpidem turbinata pũctionem infligunt ſpiculorũ modo. Quicquid numeroſa congerie aculeorũ ſtipatur, ſiue tegmẽ, ſiue caput, ſiue cacumen, Echinus eſt: ſic dictus q globoſo ſpinarũ agmine, maris herinaceũ mentiatur. Armatum caſtaneis echinato cortice Vallũ eſt. Dipſaci caput echinatũ traditur. Nec lõgè ſecus Murex paucioribus ſæuit aculeis. Sic carduis muricata ſunt cacumina. Sic multa ſpinaceorum genera muricatis minãtur verticibus. Quod ad ſemina pertinet, ea multis & variis cõceptaculis recipiuntur, ſiliquis, valuulis, folliculis, loculis, vaſculis. Folliculus, theca rei cuiuſlibet, quæ granũ vel ſemen continet inuolutũ. Siliqua, tegmentũ eſt, quo vel grana leguminũ, vel herbarũ ſemina concluduntur. nã non legumina modo, ſed & complures quoq; & herbæ & frutices ſiliquantur. Valuuli cum cæterorũ leguminum folliculi, tum præſertim fabarũ appellati ſunt. quia vallo quaſi valiuoli grana excutiantur. Vaſcula reliqua ſeminũ inuolucra, quæ ſi veluti paruæ capſulæ ea recludant, Loculamenta dicuntur: ſi pecuniarii ſacculi folliculare formã referet, Vulgæ ſibi nomen aſciſcit. Non deſunt, quæ nõnunq̃ curuentur in cornicula, ſunt & quæ ſcutulatã referant imaginẽ. quædam lenticularẽ figurã ſibi vendicarũt. Tenuis cortex & veluti mẽbranaceus, quo vel arbor vel radix inueſtit, Tunica eſt. Sic cepe folliculis tunicatũ eſt. Quod intercurſat, vel ambit quadã corii ſpecie, Mẽbrana nominatur. Circinatus itẽ florum vel foliorũ ambitus, qui coliculos aut ramulos herbarũ coronat, Verticillũ eſt: ab inſtrumenti muliebris ſimilitudine dictum, quod fuſo vertendi gratia ſolitũ eſt adhiberi. Marrubii coliculus verticillatis floſculorũ ſertis inſeritur. Sunt & aliæ partes ꝑmultæ peculiariter frumẽto & viti di

catæ, quę non niſi quadā proxima ſimilitudine, ſuā cæteris nomēclaturam elargiūtur. Culmus, frumēti calamus eſt, qui ſpicam ſuſtinet: ea & ſpicus, & ſpicū dicitur à Cicerone in Arato. Spica, quod culmus extulit. hanc antiquitus ruſtici ſpecam vocabant, & à ſpe videtur nominata. eā enim ꝙ ſperant fore, ſerunt. Spica mutica dicitur, quæ non habet ariſtam: & mutica quaſi mutila nominatur. Quæ mutica non eſt, in hordeo & tritico, tria habet continentia, granum, glumam, ariſtam. & etiam cum primitus oritur ſpica, ſtipulæ folia ſunt, culmum ambiētia. Eſt autem Culmus idem quod calamus. Granum, dictum quod intimum ſolidum eſt. Gluma, folliculus eius. Ariſta, quæ vt acus tenuis eminet è gluma, ſiue eius folliculo. proinde vt grani theca ſit gluma, & apex ariſta. Sunt autem ariſtæ partes in ſpica primæ, quæ a Græcis ἀνθέρικες dicuntur, & ἄθερες. Ather in hordeo propriè, vt Galeno placet, cuſpis ipſa ſpicæ. Granum omnibus conſpicuum, gluma verò paucis. videtur tamē vocabulum etymum habere à glubendo, ꝙ eo folliculo deglubitur granum. itaq; eodem vocabulo appellant fici eius, quā edimus, folliculum. Ariſta dicta eſt, quod areſcit prima. Granum, à gerendo. id enim ſeritur, vti ſpica gerat frumētum: non autem glumam, vel ariſtam. Sicut vitis ſeritur, non vt pampinum ferat, ſed vuam. Gluma, tenuis grani tunicula, ꝙ id glubatur dicta. inde pecus glubi dicitur, cuius pellis detrahitur. Ariſtæ enim quaſi cornua ſunt ſpicarū, quæ primitus cum oriuntur neq; planè apparent. In qua ſublatent herba, ea vocatur Vagina: vti in qua latet, conditus gladius. Illud autem ſumma in ſpica iam matura, quod eſt minus ꝗ granum, vocatur Frit: quod in infima ſpica ad culmū ſtramenti ſummū, item minus ꝗ granum eſt, appellat̄ Vruncum. Sic Frit, vt ſummo ſpicæ cacumine: ſic Vruncum ima parte geritur. Quod terræ hæret, poſtea ſubſecatur, Stramentum eſt. Contrà, quod cum ſpica ſtramentum hæret, & corbibus in aream deferebatur, vbi diſcedit in aperto loco palàm, a quo nominata, poteſt eſſe palea. Alii ſtramentum à ſtando vt ſtramen dictum putant: alii ab ſtratu, ꝙ id ſubſternatur pecori. Paleas, vt Pompeius eſt author, Græci vocāt

ἄχυρα. Itaqꝫ frumentum & panis non ſine paleis, Aceroſus dicitur. Acus eſt, quod Græci σκύβαλον dicunt, id eſt purgamentum frumenti. Apluda genus fuit minutiſſimę paleæ veteribus, ſiue frumenti, ſiue panici. Non deſunt qui putent apludam ſorbitionis liquidiſſimum eſſe genus. Cum ventus inſpirat lenis, frumentum ſubiactari vallis aut ventilabris ſolet: ita fit, vt quod leuiſſimum eſt in eo, atqꝫ appellatur Acus, euannatur foras extra aream, ac frumentũ quod eſt ponderoſum, purum veniat ad corbem. Seges tamẽ cum in articulum exibat, priuſq̃ vagina explicaretur in ſpinas, cædi quãdoqꝫ ſolebat. Hinc Ocymum dictum à verbo græco ὤκυσ, quod valet cito, quòd citat aluum bobus: & ideò datur, vt purgentur. Id genus pabuli ſunt ſegetes virides ſectæ ante, quàm ferant ſiliquas: contrà, ex ſegete, vbi ſata admiſta, hordeum, & vicia, & legumina, pabuli cauſa ſunt. Inde ꝙ far ferro cæſum, Farrago dictum: aut ꝙ primùm in farracia ſegete ſeri cœptum. Farrago peculiariter appellatur id, quod ex pluribus ſatis pabuli cauſa datur iumentis. Hæc duplex ſentit diſcrimen, quædam ex recrementis farris admiſta nonnunquã vicia, ſerebatur: nonnunquã ex hordeo, quæ Hordeacea farrago dici ſolita eſt. Hanc eſſe puto, quam Græci vocant graſtin: quanq̃ & multi non indoctè ſemiaridum fœnum interpretentur. Sunt & plerę́qꝫ partes viti priuatim attributæ, quæ etiam cæteris ſui conſimilibus, liberaliter ſuam fœnerantur nomẽclaturam. Nãqꝫ vitis, ꝙ inuitetur ad vuas pariundas, dicta primò videtur: & à pariẽdo Parilema, ex imminutis literis, vt in multis, dici cœpta eſt Palma. Sarmenta, prælongæ vitium virgulæ, in quas vitis luxuriãs ſpargitur. Palmites, earũdem vitium ſarmenta appellantur, ꝙ in modum palmarum humanarum virgulas quaſi digitos ædunt. Horum duo genera ſunt, alterum quod ex duro prouenit: quod, quia primo anno plerũqꝫ frondem ſine fructu affert, Pampinarium vocant. alterum quod ex anniculo palmite procreatur: quod, quia fructu induitur, & protinus creat, Fructuariũ appellant. Emucidum ſarmentum propter infirmitatem ſterileſcit, neqꝫ poteſt ex ſe eiicere vitem: quam minorem, vocant flagellũ: ma-

iorem etiam vnde vuæ naſcuntur, palmam. declinata: à venti flatu flabellum prius, flagellum poſterius. Coliculus intortus vt cincinnus, Capreolus eſt. is enim vites vt teneat, ſerpit ad locum capiundum: ex quo à capiundo capreolus eſt dictus. à quo & veteribus Caprea vitis cognominata, ꝙ capreolum pareret. Hęc caduca eſt, & niſi ſit fulta, fertur ad terram. eadē, vt ſe erigat, clauiculis ſuis quaſi manibus, quicquid eſt nacta, complectitur. quam multiplici ſerpentem lapſu & erratico, amputans coercet ars agricolarum, ne ſylueſcat ſarmentis, & in omneis parteis nimia fundatur. Ineunte vere, in iis quæ relicta ſunt, exiſtit tanq̃ in articulis ſarmentorum, ea quæ Gemma dicitur, à qua oriens vua ſeſe oſtendit. quæ & ſucco terræ, & calore ſolis augeſcens, primò eſt peracerba guſtatu: deinde maturata dulceſcit, veſtitaq; pāpinis nimios ſolis defendit ardores. Sunt enim Pampini frondentium ramuſculorum comæ coliculiq; fructum fouentes, & ab impendente vindicantes iniuria. Hinc Pampinare eſt ex ſarmento coles qui nati ſunt, de iis qui plurimum valent, primum & ſecundum, nonnunquā etiam tertium relinquere, reliquos decerpere: ne relictis colibus, ſarmentum nequeat miniſtrare ſuccum. Focaneus palmes vocatur, qui ſolet in biſurco medius prorepere. idcirco veteres hoc vocabulo appellant, ꝙ inter duo brachia, qua ſe diuidit vitis enata, velut fauces obſidet, atq; vtriuſq; duramēti alimenta præripit. Is tanq̃ æmulus diligenter abnodandus, priuſq̃ roboretur. Malleolus verò nouellus eſt palmes innatus prioris anni flagello cognominatus à ſimilitudine rei, ꝙ in ea parte qua deciditur ex vetere ſarmento, promin ēs vtrinq; malleoli ſpeciem præbet. vel ꝙ capitulatus vtrinq; & ſurculatus ſolebat ſeri. differt enim à ſarmēto ſicut pars à toto: vero roſtratam oſtendit imaginem. Sagittam prudentes ruſtici vocant nouiſſimam partem ſurculi: ſiue quia longius receſſit à matre, & quaſi emicuit atq; proſiluit: ſeu quia cacumine attenuata prædicti teli ſpeciem gerit. Surculos qui nihil attulerint, iidē Spadonés appellant: ſicut Pampinarios, qui ex malleolo prorepſerunt. ii frugibus ſunt inhabiles: tempore tamen ſequentis anni acquirunt fœcun-

ditatem, ꝙ inhæreant ſtirpi ſuæ, quæ eſt natura ferax: miſſi adhuc parentis alimentis & fœcundi partus ſeminibus, ac velut altricis vberibus educti paulatim fructum ferre condiſcunt. Clauiculæ, coliculi ſunt, quibus quaſi manibus prorepans vitis adminicula comprehendit. Gemmantes vere citat oculos in articulis, quibus ipſa germinat & pampini pullulant racematim. ſi tamen ii fructuarii penitus oculi in terram deprimantur, radices non materias creant. Extremã vitis partem Caput appellant, id eſt vltimũ & productiſſimum flagellum. Propago quoq;, vetula vitis eſt per inflexos arcus ſuppreſſa, vt ex vna plures emergant. Nam cum fuerit anicula, ſupra terram iuxta ſuum adminiculum curuatur, atq; ex alto ſcrobe ſubmerſa perducitur ad vacantẽ palum, tum ex arcu vehemẽter citat materiam. ſequente anno inſecatur ſuperior pars curuaturæ medullatenus: ne totas vires matris propagatum in ſe trahat flagellum, & vt paulatim diſcat ſuis radicibus ali. bima deinde præcidit proxime palmam. Virgas quas e radicibus aut caudicis lateribus ciet quaſi nepotum partu grauida, Sobolem dicunt, ruſtici malunt Suffraginem appellare. Ea quæ radicibus adhęret, explantanda eſt: quæ verò lateribus prorepit, detrahenda, non aliter q̃ qui excreuit pampinus ſuis nepotibus orbãdus eſt, niſi propter caluitium loci ſumatur in propagines. Cæterum viticulas non palmites aut ſarmenta herbariæ rei prudentes vocitarunt, ſed à quadam ſimilitudine Flagella, quæ vitis modo reptantia longè lateq; vagantur, ac vicinos frutices nacta, ſic intricant eos, vt iis perinde quaſi pedaminibus abutantur: vel eos ſcandentia ſuis irretiunt clauiculis, quibus quaſi digitis hærent: quales in cucumeribus, cucurbitis, & pleriſq; aliis inueniuntur. Sed iam ad vitis partum deſcendamus, quæ annua vice æterno quodã puerperio, læta mortalibus diſtenta muſto demittit vbera: inter quæ fauente Libero, fœtis palmitibus vel generis albi, vel flauentis ac rutili, vel purpureo nitore micantis, vndiq; verſicoloribus pomis, grauidus collucet autumnus. Vua ſcopo & frequentibus acinis compacta. Scopus, ramoſum id, quo dependent acini, quibuſdam etiam propriè racemus exili/

matur, etſi plerũq; cum Vua confundatur. Scopi cum folliculis ſubiiciendi ſub prælum, vt ſi quid reliqui habeant muſti, exprimatur in lacum. Acini conſtant folliculo, Vinaceis, muſto. Folliculus, omnibus euidẽtior eſt, quam Vt debeat declarari. Vinacei, grana ſunt acinorum, γίγαρτα Græcis Appellantur, quæ preſſis vuis cum folliculo abiiciunt. Vua ſuo callo grata eſt, vt poſſit inueniſſe Duracini nomen, durus acinus. Nanq; genera, magnitudine, colore, ſaporibus acini numerata. hic purpureo lucent colore: illic fulgent roſeo, nitentq; viridi, candidæ etiam nigræq;. tument mammarũ modo Bumaſti. prælongis dactyli porrigunt acinis. Eſt & illa naturæ laſciuia, Vt pregrandibus adhęreant pergulis, mites & ſuauitate certantes, λεπτόρυγας has Vocant. Durant aliæ per hyemem, penſili concameratę nodo. aliæ in ſua tantum cõtinentur anima, ollis fictilibus, & inſuper doliis incluſæ, ſtipatæ Vinaceis circũſudantibus. Quoniam & a patientia nomen acinis datur Paſſis, quãquam Vt aliis placet, Paſſum quod in rugas eſt contractum. Vnde Vua paſſa dicta eſt, quod ſit rugis implicita: vt Paſſa frons & Caperata dicitur, rugis quibuſdam exaſperata. Sic myrtus nigra Catoni in Vmbra perareſcit dũ erit paſſa, & ad Vindemiã ſeruatur cõdiendi Vini gratia. Conduntur & muſto Vuæ, ipſæq; Vino ſuo inebriantur: aliæ decoctæ in Vino dulceſcunt. Inter acinos & baccas tamen hoc intereſſe putant, quod Acini inter fœtus minutiores herbarum, fruticum, arborumVe denſius enaſcantur: Bacca Vero diſperſius & rarius. Inter acinos enumerantur grana Vuæ, hederæ, ſambuci, ebuli, mali punici: addunt etiam morum, & quicquid his eſt ſimile. Inter baccas Vero partus lauri, oliuas, corna, fructum loti, quam fabam grçcam appellant, myrti, lentiſci, ſimiliũmq;. nonnunquam tamen acini & baccę indifferenter poni audio. quod Virgilius teſtatur canens,

„ *Sanguineis ebuli baccis minióq; rubentem.*

Multorum quoq; fructus multis granis perinde quaſi acinulis compacti, racematim cohærent: alii ſuis ſeminibus in Vnum corpus coëuntibus, coaleſcũt in Vuam. Corymbi diuntur hederarum Vuæ dependentibus acinis coactæ. trãſ-

feruntur

feruntur tamen ad multos herbarum fructus. Faſtigia multarum acini iucunda venuſtate comant, vt ſuis locis oſtendetur. Poma, dūtaxat fructus ſunt grandiuſculi, ii quibus veſcimur. Ceraſum, prunum, meſpilum, appellatione pomi veniunt. ab hoc quod indigent potu, Poma dici poſſe putat Varro. Nanque cum inſeruntur ſiccitatibus, aquam poſtulant. Malum idem eſſe cum pomo, plerīq; omnes teſtantur.

Sunt de agricultura ſcriptores, qui ſic malum à nuce diſtinguunt, vt Nuces dicant omne pomum, quod foris duro tegitur, & intus habet quod eſui eſt: Malum verò, quod foris habet quod eſt edendo, & durum intus includat. Quòd ſi punicum malum deſciſcat ab hac finitione, nō infirmare tamen debet præceptum, cum nihil temerè ſtatui perpetuum in his poſſit. Nam exotica quædam non immeritò, cum ad nos in poſterū veniſſent, receptis apud nos nominibus donata. non enim vno vel altero, præſertim peregrino cōtrauueniente, latam pro uernaculis legem antiquare voluerunt.

In punico malo putamen, quod Malicorium dicitur, ab uſu cibario prorſus abhorret: edules tamen intus concipit acinos. Mali genera, cotoneum, aſſyrium, armenium, conditiuum, muſteum, martianum, præcox, punicum, perſicum: de quibus ſuis locis diſſeremus. Nucum genera ſunt, iuglans, auellana, ſeu pontica, vel heracliotica: nux caſtanea, nux græca, quæ & amygdala dicitur, & thaſia: nux moluſca, quæ (vt placet quibuſdam) perſicum eſt, ſcilicet ꝙ cæteris omnibus mollior ſit: nux tarentina, quæ ita mollis eſt, vt vix attrectata, frangatur: nux pinea. Iuglans notior eſt, quàm vt debeat repræſentari, fructu multis inuolucris occultato: calloſo primùm, herbaceoq; cortice: hinc compactili carinarum loculo: mox tenui tunica, criſpi intus nuclei quadripartitò digeruntur, lignea intercedente membrana. Guliocas iuglandiū ſumma & viridia putamina veteribus nominata legimus.

Nuces ponticæ, quas præneſtinas, alii heracliotica malunt nominare, molli primū caliculo teguntur, mox lignoſo quidem, ſed fragili putamine. cui tenuis ſubeſt membrana, rotundum operiens nucleum, in cuius vmbilico quaſi peculiaris alter includitur nucleus. Perſicum malum Sueuius Mo/

luſcam nucem vocauit, carnoſo pomo, ſucculento, extrinſecus lanuginoſo, dura intus & ſcabra nuce, in qua nucleus qualis amygdalis. matureſcit autumni exitu. malum cũprimùm fugax. Nux græca, quę & plurimis Amygdala dicitur, geminis protecta operimentis, puluinati primum calycis, mox lignei putaminis, cui ſolidus ſubeſt nucleus, acriore etiamnum callo obductus. Pinea nux conis coagmentatur lignoſis, frequenti nucamento in turbinatam effigiem compactilibus, in quibus nuclei ſinguli cameratis toris incluſi. Nux caſtanea callo conſtat intus plano, triplici tegúminis ambitu, membrana primum amara, mox lento cortice, poſtmodum echinato calyce. Pyrum à figura nomen accepit, dictum quòd ad metæ ſimilitudinem è lato in acutum ſpectet, & in mucronem turbinetur. Sed pyrorum plura traduntur genera, quàm vt hic ſuccinctè poſſint enumerari, alibi ſuis mentionibus explicanda. Vmbilicus in pomis id eſſe debet, quod in eis medium vel prominet, vel conditur. Iulius Pollux idem eſſe quod Fundũ teſtatur. Glans magis arboribus quibuſdam peculiaris, qua quondam homines victitaſſe feruntur. nunc hoc pabuli genus ſuillum pecus vſurpauit, quo liberaliter ſaginatur in ſyluis. nanq; hyeme tota gregem ſaturat. Glandes tamen opes fuiſſe multarum gentium, etiam pace gaudentium, conſtat. Necnon inopia frugum, arefactis olim molebatur farinis, ſpiſſabatúrq; in panis vſum. Necnõ per Hiſpanias ſecundis menſis glans inſerebatur, dulcior eadẽ in cinere toſta. Cautum erat præterea lege duodecim tabularum, vt glandem in alienum fundum procidentem liceret colligere. Genera earum permulta diſtant fructu, ſitu, ſexu, ſapore. Nanq; alia faginæ glandi figura, alia quernæ, alia ilignę. præterea ſunt aliæ ſylueſtres, aliæ placidiores, quæ culta obtinent. diſtant ſexu mares & fœminæ. item ſapore dulciſſima omnium fagi, vt qua obſeſſos etiam homines in oppidis, duraſſe Cornelius Alexander affirmauit. harum proprietates naturæ, ſuis mentionibus edocendæ. Sunt & alia, quæ potius ad figuram videntur pertinere: vt tamen futuris herbarum deliniationibus fundamenta iaciantur, non erunt ſi-

lentio diſſimulanda. Cuiuſmodi ſunt mucro, turbo, meta,
puluinus, torus, ſtriæ, ſtriges, crenæ, laciniæ, fimbriæ. Acu-
men in quod pars quæcunque deſinit, Mucro dici poteſt. eo
nomine foliorum multorum, ſiliquarum quarũdam, & ſpi-
narum omnium extrema in mucronem acuminantur. nec
ſecus quod exit in acutum, faſtigiatur in mucronem. cõtrà,
Turbo dicitur, quicquid ex acumine tẽdens in amplius ſpa
tiatur. Turbinis effigies ita ſe habet, vt ex anguſtiſſimo
quoque continenter prodeat in latius, quem ſubinde verſa-
tum verbere, puer oblectamenti gratia, per plana citũ agit.
Siquidem hoc iocularis inſtrumenti genus, à faſtigiata cu-
ſpide creſcit in amplum, & in latum ſe diffundit. Turbo in-
uerſæ metæ ſpeciem exhibet, inde turbinata conſpicitur py-
rorum forma. Sic permulta herbarum folia in mucronem
turbinantur, & inuerſo habitu fructus nonnulli vel partes
in turbinem mucronantur: quamuis in re idem eſſe mutatis
ſolum formis, nemo dubitabit. Nanque ſi rem ex acumine in
latius continuo duci contuearis, potius quòd ea ſit turbi-
nis facies, dicetur turbinari. contrà, ſi rem è latiore figura
in arctiorem protrahi contempleris, dum in acutum faſtige
tur, aptius credetur Mucronari. Quanquam identidem inter
ſe confundantur: eſt tamen meta idem, quod inuerſus tur-
bo, Conus à Græcis appellata, vel Pyramis: ſicut rectus tur
bo, Calathus: ſic fœminæ cupreſſi meta in faſtigium eſt con
uoluta. Puluinus eſt, quod inter verſus aut ſulcos eminulũ
protumet, dictus quòd quandã refert puluinorũ in quibus ſe-
demus ſimilitudinẽ. Prominentes partiũ calli, & in ſe pulpa-
rum modo collecti, Tori noĩantur. ſic & multæ radices to-
roſæ depinguntur. Striæ, partes quædã, & (vt ita dicã) ſe
mora ſunt, quæ protuberãt, ἐξοχὰς græci nominãt: ſicuti ca
ua canaliculique, Strigiles, ſi Vitruuio credimus, appellãtur.
Strigas tamen Feſtus interpretatur, ordines rerum coniun
ctim inter ſe collocatarũ, à ſtringendo nominatas. Striatus
caulis dicitur, qui huiuſcemodi ſtriis eſt præditus, aut ſtria-
turis exaſperatus. Crenæ, quædam ſunt in extremis oris
inciſuræ, à quibus Crenata herbarum folia declarantur.
ſicuti quæ per ambitum ſecta, & ſerræ modo denticula-

ta, doctis appoſitè Serrata traduntur. In ſagitta quoq; partis extremæ ſectio, in quam neruus inſeritur, arcum tendere uolentibus Crena dicitur. ſumma quoq; arcus cornua crenas habent, in quibus collocatur inſidetq; neruus. Laciniæ, partes ſunt extremæ, particulatim decoris cauſa conciſæ, orarumq; ſummarum cæſuræ. inde folia membratim perflexuras digeſta, vel natiuis ſegminibus diſcreta, Laciniata vocitantur. multarum arborum frondes laciniantur. Quanuis Lacinioſum frequẽter docti pro ſinuoſo vſurpent: vt, quæ in ambitu folia in quaſdã fimbrias exeunt, meritò Fimbriata dixerunt. Sed ne longius forſitan noſter aberret ſermo, cohiberi debet: & quod ſupereſt, in verba conferri pauciſſima: ne hunc longiorem aures vel delicatæ nimis, vel moroſæ faſtidiant, iis partibus finem faciamus, modò vnum vel alterum explicuerimus vocabulum. nam fœtus arborũ herbarúmue in orbiculos circinatè coeuntes, Pilulas ſolent appellare. Pillulæ paruæ corticiæ, quę naſcuntur in cupreſſo, propriè Galbuli ſunt in quibus primigenia ſemina dedit natura. In cæteris, Nuces & cum generali vocabulo dici putantur. Nec ſecus Groſſi appellantur fici, quæ non matureſcunt: priuatim tamen in bifera fico, eas intelligunt, quę per meſſes maturantur. Has groſſulos Græci dicunt ὀλύνθους. Sed de iis hactenus. Multa in ſingulorũ hiſtoria narrabuntur exactius, ſed ea craſſiore quadam (vt ita dicam) muſa, proſequentium arborum fruticumq; deliniatione, fuerant prælibanda.

De partium officiis, nutricatu, & humore. Cap. III.

ID PROCVLDVBIO verum eſſe ratio nos admonet, ſi modo in corporibus noſtris propria ſunt officia cuiuſcũq; membri, ſic & frugiferarum ſtirpium partibus propria munia. Videmus hominibus inſpiratam velut aurigam rectricemq; membrorum animam, ſenſuſq; iniectos ad ea diſcernenda, quæ tactu, naribus, auribúſq; & oculis indagantur, pedes ad greſſum compoſitos, brachia ad complexum, Ac ne per omnes vices miniſteriorum uagetur inſe

lenter oratio,nihil aures agere valent,quod eſt oculorũ:nihil oculi,quod eſt aurium.Nec generandi quidem data eſt facultas manibus,aut plantis: ſed quod hominibus ignotum voluit eſſe genitor vniuerſi,uentre protexit:vt diuina præditus ratione,rerum æternus opifex,quaſi quibuſdam ſecretis corporis,in arcano atq; operto ſacra illa ſpiritus elemẽta,cum terrenis primordiis miſceret, atq; hunc animantis machinæ ſpeciem effingeret. Hac lege pecudes & virgulta progenuit:hac ſtirpium genera figurauit, quibus eadẽ ipſa mater & parens primùm radices, velut fundamenta quædam iecit,vt iis quaſi pedibus inſiſteret. Truncũ deinde ſuperpoſuit,velut quandam ſtaturã corporis & habitus,mox ramis diffudit quaſi brachiis. Tum caules & ſurculos elicuit,veluti manus:eorumq́; alios fructu donauit,alios fronde ſola veſtiuit,ad protegendos tutandosq́; partus. Ex his igitur quædam ſunt genitalia membra conceptu atq; fœtu grauida:quædam tanquam tegmina & umbracula eorùm, vt quæ fructibus vidua ſunt. Sic prior ſermo colligebat vnicuiq; corporis parti eſſe attributum officium, quod ſcilicet ei conuenit:vt ſurculo qui opportuno loco natus eſt, fœcunditatis vis inſidet. quòd ſi nonnunquam ceſſet à partu,nõ tamen vt orbus vel ſterilis,à choro fertilium erit explodendus. ſurculis itaq; genitalis ſedes aſſignatur. Sed cũ omne quod adoleſcit augeturq́;, capeſſat alimentum oportet,hoc non niſi concoquentis caloris beneficio ſuppeditatur. ſtirpes itaq; principium aliquod caloris habeat,eſt neceſſum,quæ ſuis radicibus alimentum ex nutricio terræ ſinu,vel altricis vberibus,integrum & confectum hauriunt. Terra enim perinde atq; ventre vtuntur,ſuccumq́; alendis partibus ea diſpenſat,ac ſuis ſeminibus ad educandam nouam prolẽ conſpirat. Ratio educationis hæc. Radices proximo terræ atq; illibato ſucco aluntur. Hæ velut altricis vberibus eductæ,ſugunt:dein ad reliquas trunci partes humor omnis & alimentum quod à ſolo miniſtratur, tranſcurrit,dum ad vltimum proueniat. Naturali enim ſpiritu omne alimentum virentis,quaſi quędam anima,per medullam trunci,veluti per ſiphonem,quem diabetem vocant mecha/

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

nici, vel cæcos meatus trahitur in ſummum. Quò cum peruenerit, ibi conſiſtit, atq; conſumitur. inde vides multa in capitibus germina. Quòd ſi alimentum nimis redundans reflectatur in crure radicibus vicino, ſtolones multi prorepent, huc conuerſo humore. Herbæ certis temporibus ſilent, nec prius in caulem exeunt, quàm ſuo fœtu prægnantes parere geſtiant. In iis quæ reſtibili radicis fœcunditate regerminant, turgens ſucco radix nutrimentum cauli, ramulis, ſurculiſq; per quoſdam quaſi tubulos vel venulas impertitur. Sed iis quæ caduco parentis ſemine renaſcuntur, prius in radicem creſcunt, quæ poſtmodum alimenta reliquis partibus ſubminiſtret. Sed humor quoq; cortici arborum ſubeſt, qui ſanguis earum intelligi debet: non idem omnibus, ficis lacteus, huic ad caſeos figurandos coaguli uis: ceraſis, gummoſus: vlmis, ſaliuoſus: lentus ac pinguis, malis: vitibus ac pyris, aquoſus. viuaciora quibus lentior. Fructibus ſuus ineſt ſuccus: vinoſus pyro, moro, myrto, minimè quod miremur, vuis. At pinguis, oliuæ, lauro, nuci iuglandi, amygdalis: dulcis vuis, fico, palmis: aquoſus prunis. Magna eſt in colore differẽtia. ſanguineus moris, ceraſis, cornis, vuis nigris, ſambuci & ebuli baccis: candidus vuis albis: dilutus herbis multis: plurimis è tritis virens. luteo ſucco madet Chelidonium maius. Argemone croceatum ſuccum remittit. Glaucum croceo liquore turget. Hyperici coma floſq; detritus ſanguineum ſuccum profundit. folia Androſæmi contrita humano cruore manant, vnde nomen inditum. Aſcyri ſummi partus attritu digitos cruentant. Attractilis vulnerata, aut membro mutilata, ſanguineum ſuccum fundit. ſi à Gnico ramulus euellatur, cruore quodam perfundetur. Syluestris Gnicus aliqua ſui parte caſtratus, cruenta tabe ſuggillatur. Anchuſæ radices meſſibus ſanguineum ſuccum plorant: ob id mulierculis non incognitæ, quæ iucundo colore vitia palloris occulunt, & nimium faciei candorem hoc fuco mentiuntur. inde ceras quoq; non inelegãter inficiunt. Radix Centauri maioris rubro liquore dum viret, eſt imbuta. Sic Lithoſpermon parte exteriore radicis, rubore perfunditur.

Rubia tingendis lanis ſuo rubro liquore commendatur. Lycopſis radix rubro rutileſcit colore. Verum quæ rubræ ſint radices, nec multo poſt declarabuntur. Lacteo ſucco complures herbæ comperiuntur præditæ. Lactuceis omnibus candidus ineſt ſuccus. Lactuca tam ſatiua, quàm ſylueſtris lactat, ideò nomen adeptæ. Hieraciarum lac nouerunt accipitres, quòd eam ſcalpendo, ſuccoq́ oculos tingendo, obſcuritatem cum ſenſere, diſcutiant. Sonchus & Tragopogon exiguum lac illato vulnere collachrymant. Sed hæ pauco quidem & innoxio liquore contentæ ſunt: aliæ copioſiore turgent. Thapſiæ radix laxato plaga cortice, lacte manat copioſo: quare fornicem in ipſa excauant radice, mox operiunt, vt merus confluat liquor: poſtridie eò ſe conferentes ſucciſam tollunt, tum contuſa, & organis atq; fiſco expreſſa remittit ſuccum, quem fictili ſuſceptum ſiccant. ſed ſilente cælo lachrymam hanc eliciunt: ne ſi forſitan ventus aſpiret, faciem ignis ſacer puſtulis ac fœdis vlceribus obſidat. Hippophaes quoq; lacteo ſucco diſtēditur. Tithymali genera omnia lacte referciuntur. pityuſa, lathyris, peplos, lacte non immodico madent. Scammoniæ radix lacte tumens præſcinditur, facta in teſtudinis modum cauerna, in quam lachryma confluat. Chamelæa lacteo liquore ſcaturit. Papauer quoq; lacte diſtentum inuenitur. Radix herbæ, quæ Apios Græcis dicitur, digitis friata candidum oſtendit liquorem. Radicis dulcis folio gummoſo lentore tenacia tangentibus hærent digitis. Radici Cyclamini ſecunda lentitia manuum ſequax inſidet, ſic vt iuiſcatæ vix ea poſſint explicari. Pinguis & glutinoſus maluis ineſt: oleoſus myagro. Vnde oleoſam ſaniem ſemen reddit, qua ad lucernarum lumina vtuntur. Multis herbarum ſeminibus, præſertim vetuſtatem ſentientibus, vel recentibus vernaculus liquor in oleoſum degenerat. Quo fit, vt è grano gnidio, cnico, raphani ſemine, melanthii, ſinapis, hyoſcyami, papaueris, napi, rapi, oleum nonnunquam exprimatur. Multæ herbæ aquoſo ſucco madidæ ſunt: aliæ pauco vel nullo imbui conſpiciuntur.

De carne, neruis, venis. Cap. IIII.

SVbeſt cortici Caro: quod materiæ optimũ fuerit, Oſſa vocant. proximi ſuccis Adipes. Ii vocantur à colore Alburnum, mollis & peſſima pars ligni, facilè putreſcens, & teredinibus obnoxia: quare velut marcori patens ſemper amputabitur. Alternãt fructus, quibus ſiccius lignum, vt olea, magis q̃ quibus carnoſum, vt ceraſus. Nec omnibus carnes adipesúe largè noſcuntur. neutrum habent buxus, cornus, olea: nec medullam, minimum etiam ſanguinis. Sicuti oſſa non habent ſorba, carnẽ ſambuci: ſed plurimam ambæ medullam. Arundines maiore ex parte carne vacant. In arborum carnibus pulpæ venæꝗ reſident. Sed differentiam quandam efflagitant, venæ latiores candidioresꝗ ſparguntur, pulpæ fiſſilibus inſunt. ideò fit, vt aure ad caput trabis quamlibet prælongæ admota, ictus ab altero capite vel graphii ſentiatur, penetrãte rectis meatibus ſono. Quorũdam carni perinde quaſi corporibus humanis glandia ſubtument, quodam callo carnis in ſe conuoluto. hoc pretioſum inuenitur in citro & acere. Cætera menſarum genera fiſſis arboribus circinantur in pulpã. alioqui fragilis eſſet vena in orbem cæſa. fagis pectines trãſuerſi in pulpa, quarum lignũ potius in longitudinem fluctuat. Quibuſdam pulpa ſine venis mero ſtamine & tenui conſtat. hæc fiſſilia maximè traduntur. alia frangi celeriora quã findi, quibus pulpa non eſt. Sic oleæ, vites, magis fracturæ q̃ fiſſuræ patent. At contrà, totum à carne corpus fico. Tota oſſea ilex, cornus, robur, cytiſus, morus, ebenus, lotus, & quæ medulla carent. Fulua cornus in venabulis nitet, inciſuris nodata propter decorẽ. Cæteris nigricans colos. Cedrus, & larix, iuniperusꝗ rubent. Qui frutices, herbæ, vel arbores recto neruorum ſtamine coaluerunt, quòd frangentem magis cæteris violentiam reſpuant, vinculis faſcium dicatæ ſunt. Hinc geniſtæ, populnei ramuli, vlmei ſanguinei frutices, betula, arũdo fiſſa, & folia earũdem, vitis, reciſisꝗ aculeis rubi, atꝗ intorta corylus alligant. Mirumꝗ contu

ſo ligno alicui maiores ad vincula eſſe vires. Hac in re ſalici præcipua dos. Quæ materiæ conſtant ſpiſſiſſima grauiſſimæ iudicantur, vt ebenus, buxus. neutra in aquis fluitat. Nec iis pondere cedit aſpalathus, qui demerſus aquis confeſtim ſidit, nec vnquã ſolet emergere. Suber ſi cortex eximatur, peſſum it: cortex tamen ſemper ſupernatat. ideo uerriculorum funiculis appendens illigatur, vt enatantes ſuperſint. His proxima eſt cornus, ineſtq; ſpiſſa firmitas. Ilex & oleaſter, caſtanea, populus, criſpãtur aceris modo. ramis deputatis caſtratio illis eſt, adimitq; vires. Robori tanta duritia eſt, vt terebrari niſi madefactum non queat, & ne ſic quidem adactus auelli clauus. E diuerſo clauum non tenet cedrus. molliſſima tilia. Sed magnum caloris argumentũ afferunt, quòd citiſſimè aſcias retũdat. Calidæ: laurus, morus, hedera, & omnes, quibus igniaria fiant. Teritur lignum ligno, ignemq; concipit attritu. Etenim cum ad excutiendũ ignem nõ ſemper adſit lapidis occaſio, hoc rerum magiſter vſus edocuit, excipiente materia aridi fomitis, fungi, facillimè cõceptum. Cæterum velut quædam ſuperiora breui repetebantur formula. Medullæ inter ſe diſcrepant. Quibuſdam carnoſa ſubeſt, aliis lignoſa, aliis membranacea. Carnoſa viti, fico, punicæ, ſambuco, ferulæ, rubo. ideoq; fungoſi generis exiſtimantur. Sicut adacta rude, ſambuci medulla excutiatur, canora buccina tubáue audiri poſſit. Lignoſa ſentitur larici, abieti, pino: ſed hinc præcipuè, ꝙ plurimum tedæ ingerat. His durior, ſpiſſiorq; vt oſſea videri poſſit corno, ilici, robori, cytiſo, moro, ebeno, celti, quem nuper lotum diximus. quę quidem inter ſe coloribus diſtant. omnes enim nigræ conſpiciuntur. quinetiam robori talis, quod nigrum cognominant, non omnes lignis duriores. quaobrem flexui nulli ſunt opportunæ. aliæ tamen aliis ſolutiores. In fruticoſis dũtaxat & humili genere membranis ſimiles nimirum inueniuntur, vt in arũdine, ferula, & reliquis huiuſmodi. Membranoſam ne vllæ quidem poſſident. Sunt quę prægrandem cõtineant & omnibus perſpicuam, vt ilex, robur. quædam exiguã incertioremq; gerunt, vt olea, buxus. Quapropter quidam non in arboris medio ſibi ſedẽ vendicaſſe

defendant, ſed per totum diſpergi lignum aſſeuerent. Nec deſunt, quæ nullam omnino medullam habere credantur. Medulla radicibus vbiq; ineſt, ſicuti caudicibus & ramis. Laricum lignum nullis fiſſile rimis, quod medullæ proximum eſt. Cedrus duriſſima, quæ medullę proxima, velut in corpore oſſa. Sambuci quoq; interiora mira firmitudine traduntur, ita vt ex ea venabula factitari legerimus, quæ omnibus præferrentur. ex cute ſiquidem cõſtat, & oſſibus. Radices herbarum quæ ſunt edendo, multa carne ſunt muni tæ, velut raphani, naporum, rapi: imò nonnullæ quandam cartilaginis ſpeciem præ ſe ferre conſpiciuntur. quapropter & Cartilagineæ nominantur. Hiſce radicibus & tori quidam & pulpoſa nõnunquam caro deprehenditur. Toroſa eſt inulæ radix. Continent tamẽ pleræq; ligneum quiddam, quod medium tranſcurſat, Cor quaſi medullam ruſtici vocant. ſeneſcens radix olerum ligneſcit. Ferunt, ſi medullam inſerendis ſurculis vel viuiradicibus oſſeo ſtylo ſubtrahas, fructum ſine oſſibus & ligneis nucleorum putaminibus proditurũ, perinde quaſi medulla parentis altrix ſit & nutricia eorum, quæ oſſeam duritiem contraxerunt.

De radicibus arborum, fruticum, herbarum. Cap. V.

MAGNA eſt radicum differentia, vt ab elatiori genere nunc exordiamur, tandem ad humilius deſcendentes. Copioſę fico, robori, platano: & ſi ſedem nactæ ſint expeditam, ſubire quãtumuis & euagari poſcunt. Breues & anguſtę malo, & puniceo: ſingulares abieti & pino datę ſunt, ita vt vna prægrandis peſſum eat qua nitatur, quàm minimis in latere diſperſis. Earum quæ radice firmantur vnica, quædam prægrandem, quæ ex medio proficiſcitur, in altum agunt, ceu amygdala. Paruam defigit olea, cæteras grandiores, ramoſas ac contortiores exigit. Craſſiores lauro & inequales. Diſſident quoq; ſpiſſitudine vel aſpritudine: quãquam quod terra conditum latet, ſemper multo rarius habeatur, quàm quod ſupra ramoſum emerſit. ſic aliæ ſpiſſiores magisq; ſurculoſæ ſunduntur, Oleæ ramoſæ,

abieti neruoſæ, robori carnoſæ potius. robora ſuas in profundum agunt. Quod ſi Virgilio credimus, eſculus quantũ corpore eminet, tantum radice deſcendit. Sunt quibus per ſumma ceſpitum diuagentur, vt punicæ, oleę, malo, cupreſſo: aliis recto meatu, vt lauro: aliis flexuoſo, vt fico. Minutis hæc capillamentis hirſuta, vt abies, multæq; ſylueſtrium, è quibus montani prætenuia fila decerpentes ſpectabiles lagenas & alia vaſa nectunt. Quidam non altius radices deſcendere putat, Theophraſtus, quàm ſolis calor poſſit tepefacere: quod falſum commentitiumq; Plinius arbitratur. Longè maxima ſpatio & plenitudine cedri eſt: ab ea platani, roboris, & glandiferarum. Quarundam radix viuacior ſuperficie, vt lauri. itaq; cùm trunco inaruit, reciſa etiam lætius fruticat. Sunt qui radicum breuitate celerius ſeneſcere arbores exiſtiment: quod coarguunt fici, quarum radices longiſſimæ, & ſenectus ocyſſima. Proſtratas reſtitui plerunq;, & quadam terræ cicatrice reuiuiſcere vulgare eſt. Familiariſſimum hoc platanis, quæ facilè deturbantur, quòd vim ventorum concipiant propter ramorum denſitatem. Iuglandes quoq; ſua ſede luxatis turbinis impetu radicibus in ſuam ſcrobem reſtituuntur. Sic multæ arbores ruentis procellæ violentia refixę, ſi confeſtim in natiuam ſcrobem relegentur, iterum cõprehendent. Inſuper, radices quædam ſobolis procreandæ vim poſſident, vt punicæ, vitis: aliæ nepotes nonnunquam creant, vt cupreſſi, pini, abietis: ſiquidem nulli ſtolones imo crure, vel radicum capitibus prorepunt. ſunt quæ radicibus careant. Tubera terra vndiq; circũdantur nullis fibris nixa, aut ſaltem capillamentis, nec extuberãte loco in quo gignũtur, aut dehiſcente in rimam. Fungi quoq; ſine radice naſcuntur. Sed iam quod fueramus polliciti, ad humile genus deſcendamus. Frumenta multis radicantur fibris ſiue ramis. Legumina omnia ſingulas habent radices, præter fabam, eaſq; ſurculoſas, quia non in multa diuiduntur: altiſſimas autem cicer. Olerum ferè maior pars radice cohæret ſingulari, vt braſſica, apium, beta, rumex. Hortenſibus omnibus ferè ſingulæ radices, quæ pro corporis ſui ratione

altius q̄ arbores profecto radicantur. Ampliſſima vero rumici, vt quæ deſcendat ad tria cubita. Syluestri, minores, tumidæ. effoſſa quoq; diu uiuit. Quibuſdam tantum capitatę, vt apio, maluæ: quibuſdã ſurculoſæ, vt ocymo, erucæ: aliis carnoſæ, vt betæ: multo magis aro, haſtulæ regiæ, aut magis etiamnum croco. Aliquibus ex cortice & carne cõſtant, vt raphano, rapis. Quorundam geniculatæ naſcuntur, vt graminis, arundinum: quarum radices fibris innixæ corradicantur. Quædam rectam non habent radicem, ſtatimq; plurimis nituntur capillamentis, vt attriplex, blitum. Nonnullæ multiplicibus tunicis corticatæ, non niſi in rectum radicantur, vt ſcylla, bulbi, cepe, allium, quæ tot & tantis tunicis veſtiuntur, vt aliqua ſemper eximi queat. itaq; duplex radicis genus exhibere videntur. Capitatarum corpus ferè carne & cortice tutum eſt, tenui folliculo totum inueſtiẽte. Quapropter non immerito venit in dubium, ſi hæ in radicum numerum aſciſci debeant. etenim quod ſubter terræ cohæret, radix eſſe creditur: quod è diuerſo promitur, nullam radicis conditionem nanciſci putamus. Si quidem radicis is eſt habitus, vt parte poſteriore ſemper extenuata, in gracilitatem quaſi in mucronem acuminetur. Radix ſcyllæ, bulbi, cepæ, contrà creſcit, vt in latius tendens inoleſcat. Item cæteræ lateribus fibras iaciunt: illæ potius glabræ, medio capite capillamenta quædam fundunt, quibus pars extuberans alitur, quo nomine fructus uideri ſatius poſſet q̄ radix. Attamen vt omnis ambiguitatis faceſſat ſuſpicio: nempe id genus capitulata ſe radices eſſe fatentur, quod ſub terra diſtenta condantur, & ſuopte ingenio caulem citent. radicis itaq; nomenclaturam ſibi non immerito vendicabunt. Nec forma in metã acuminata, vel in globum coacta quouis modo refragatur. Hoc tamen peculiare ſortiuntur. illa carnoſa radix à capillamentis allicit nutrimẽtum, viuaxq; ſolo eruta frondeſcit. Herbarum quoq; radices magnam iterum ſentiunt differentiam. quędam magna grandiq; radice fulciuntur: aliæ paruis & exilibus cõtentæ ſunt. Magna radice firmatur vtrũq; helenium: prægrandi dracunculus vterq; nititur, Capparis ſua abutens magnitudine vltro citroq; di-

uagatur,cogitq́ ſolum ſterileſcere,niſi primum area in defoſſum cauata ripis undiq́ circũſtructis lapide coerceatur. Aloæ radix ceu palus in terram depactus figitur. Centaurium maius,radice uaſta,bicubitali longitudine deſcendit. Libanotis,quæ & Roſmarinum dici noſtris debet, radice iuſtæ magnitudinis ſuſtinetur. Sphondylion cum raphano corporis ſimilitudine cõtendit. Oenanthæ radix magna in multa (contra multarum morem) capitula tandem extuberat. Syluestre lilium radice grandi,quãuis bulboſa,præditum eſt. Aſtragalus etſi humilis frutex ferè cęteris cedat,magnitudine tamen cum raphano audet certare. Mandragora radicibus magnis implicatur. Syluestris cucumis Anguinus nomine,ingenti radice roboratur. Contrà hydropiper exigua radice gaudet.ſic & catanance genus ſecundum. Ranunculum exigua radice contentum eſt:centaurium minus puſilla. Panaces aſclepion,& chironium,parua graciliq́ lætantur. Phalangium exigua,trifolium tenui donantur. Anthyllis radice parua ſubſiſtit. Phalaris minutis radicibus abutitur. Onobrychis parua,bretanica tenui conſtant. Cicutæ radix non altè dimittitur. Onagra, leontopodion, phyteuma gracili paruaq́ cohæreſcũt. Mollitie item & duritia diſcrepant. Radices equiſeto in lignum concreſcunt: æthiopidi durãtur, vt cornua poſſint videri. Smilax aſpera radicis duritie pollet. Poterion ſuas radices firmat, leucacantha robuſtã gignit. Aſtragali radix adnaſcentibus prę duris,& velut in cornua cõplicatis riget. Characiæ tithymali dureſcit in lignum. Aliæ mollitiæ cedunt, vt polygonati, quæ præmollis ſentitur. Hypophæſton molli radice ſuſtinetur. Sunt quæ ſingulari radice nitantur, vt verbenaca ephemerõ, peplos. Contrà numeroſis radicibus gaudet aſaron. Duplici montanũ nardum detinetur: multiplici lyciũ ſpargitur. Critamon ternis quaterniſue fruticat. Capparis complurimas ſurculoſaſq́ conſpergit. Chelidonium maius multos colligit callos,in tritici modum aceruatim congeſtos,quorum tres aut quatuor in longitudinẽ exeunt. Aſclepiadis radix numeroſis atq́ prætenuibus fibris capillatur. Circæa triplici fermè,quadruplici ue radicatur, Alcæa qui-

digiti craſſitudinẽ exit. Cepe verò vel capitata, multis cartilagineis tunicis compacta eſt. Quæ ferè citra ceruicem in ſingulare caput extuberauit, Vnionem ruſtici appellãt, vel pluribus coagmentatur bulbis. Alii bulbis frequẽtibus ſpicis coactus eſt, grãdiore folliculo omnes ſimul ambiente, vt in caput comatum coaluiſſe videantur. Porrum ſimplici capite ex albæ ceruicis anguſtiis extuberante concreſcit. Bulbi radix multis congeſta nucleis in craſſum extumeſcit caput. Multæ & herbarum radices bulboſæ tradũtur, vt croci, lilii. Narciſſi radix in bulbum rotũdatur. Xiphii radix in duplicem ordinem digeritur, quarum vna ceu bulbis paruis inſidet alteri, inferiore gracili, ſuperna ſemper habitiore, adultioreq́; . Satyrii radix bulboſa mali modo coacta cõſpicitur, intus album oui ferè concludens. Pancratii radix inſtar bulbi prægrandis inoleſcit. Orchis quem teſticulum vocamus, radice bulboſa inſignitur oliuæ modo gemina: ſuperiore, quæ durior & calloſior eſt: inferiore, quæ mollior & rugoſa. Serapias orchis ſua radicis effigie teſticulos mentitur. Colchici bulbus mediam habet rimam, qua flos erumpit. Hyacinthus radice bulbacea conſtat. Ariſari radix oleæ tuberculo viget. Dracunculus radicẽ gerit bulboſam, raphano non diſſimilem, hanc prorſus ari radix æmulatur. Haſtula regia radicibus oblongis quaſi glandibus ſcatet: perinde quaſi bulbus eſſet, multis allii nucleis coagmentatus. fœminæ pæoniæ bulbi radicibus ceu glandes circiter octo vel ſeptem aſphodeli modo coaceruantur. Cyperi radix in oliuarum tubercula inuicem modicis interuallis commiſſa coit. Bulbina & vomitorius bulbus ſuam appellationẽ bulbacea radice ſatis fatetur. Sed iam ad tenues redeamus, operæpretium eſt. Aſari radices in tenuitatem gracileſcunt. Minor plantago tenuioribus, ſed piloſis horret. Coronopus exilem poſſidet radicem. Origanum ſylueſtre gracilem & eandem inutilem ſortitũ eſt. Panaces aſclepiũ in tenuitatẽ ſuam acuminat radiculam. aſclepias tenuibus ſed numeroſis radicibus capillat. Atractylis tenui radice nitit. Phalangiũ radicula gracilis ſuſtinet. Tuſſilaginẽ tenuis fulcit. Ambroſia cõſimili lætatur. Onoſmatis radix tenuis & infirma pro

cumbit. Anthyllis gracili cohæret fibramēto. Phalaris thyrſulos fundit à tenuibus & ſuperuacuis radicibus bipalmes culmorum ſpecie. Rubia tenuem promittit radicem, Cepæa tenui fibra comprehenditur. Aliſma tenuibus Veratri nigri radiculis fibratur. Betonica tenuibus radicum capillamentis hirſuta perhorret. Britanica radice tenui contenta eſt. Echium in exiliorem digito radiculam exit. Chamæſyce radice protenditur tenui. Chryſocomæ radix Veratri nigri modo hirſuta traditur. Supinæ verbenacæ radix tenuis ſubeſt. Catanance radiculam mittit in iuncum extenuatam, quæ flacceſcens flectitur, & ad ſpeciem unguium exanimati milui ſe contrahit. Veratrum nigrum in tenues gracileſcit. Seſamoides gracili radice continetur. Sunt radices quæ ſucco diſtentæ lenteſcunt. Prægnans ſucco centaurii magni radix. Madet eodem peucedani. Althæa glutinoſo lenteſcit humore. Iris recens vliginoſo ſcatet: quare facilè ſentit ſitum, & olet aſperginem. Sed iam ſuprà de iis abundè dictum eſt. Sunt & quædam radices geniculis interſtinctæ, quæ prominulis articulorum toris inſignes notantur. Iris radicem oſtendit geniculatam. Acori radix quibuſdam diſtincta internodiis articulatur. Aſari quoq; geniculis intercipitur. Radices arundinum multis geniculantur articulis. Phenii quæ & anemone dicitur, geniculis diſtincta eſt. Polygonati radix frequēs geniculis præmollibus ſubit. Iam & nonnullæ ſtatim à fronte vel potius ab operis veſtibulo quædam enumeratæ ſunt, geniculis nodoſæ, quæ hinc repeti poſſunt. Aliæ quoq; lentiores ſunt, q̄ vt confeſtim frangi poſſint: aliæ fractu nō contumaces, quæ non multū frangenti renitantur, ſed cōfeſtim cedant: quæ tangentibus euidentiores ſunt, q̄ vt declarari deſiderent. Coloribus inter ſe diſſident. rubeſcunt aliquæ: flauent aliæ: ſunt & quæ ni[illegible]nt: candicant aliæ: ſubrubeſcunt helenio. Filici fœminæ ex flauo nigrant, aut ex nigro in luteum flaueſcunt. Aliquæ etiamnum in eis rubræ inueniūtur. Maiori centaurio radix rubeſcit. Rubet (vt dictum eſt) & ſuccus. Pētaphyllum ſubrubra radice ſplendet. Pancratii radix ruffo colore purpuraſcentéue ſaturatur. Rubiæ radix rubro colore la-

nas

nas inficit: quæſtu non modico pollet. Acantho ruffeſcit. Satyrio fuluet. Onoſmati rubeſcit. Symphyti petræi radix rubro rutileſcit colore. Vetonicæ radix tota rubet. Sylueſtri iridi rubicunda cernitur. Anchuſæ ſanguineo colore per æſtatem manus inficit. nouerunt'q; pallidæ mulieres hoc fuco vernaculum faciei colorem emētiri. Anchuſa quoq; onochelos cognomine radices ſpargit rubras: nec ſecus quæ lycopſis appellatur. Chryſogoni radix foris nigricans, intus, qua ruberrima, rutilat. Somniferi ſolani radix cortice leniter rubro nitet. Phu fibræ in ſufflauum colorem pallent. In chamæleone nigra ſubfulua intus apparet nigranti cortice veſtita. Satyrium erythronium ſuum corticem ruffat. Pygnocomon in luteum colorem languet. Cypero radices obnigreſcunt. Nardus mōtana nigra ſpectatur. Helenii ſecundi radix atro cortice ſubterpallet. Cyclaminus radice corticis nigri tumet. Chamæleo niger nigranti radice ſuggillatur. Carduus pulla radice nigricat. Libanotidis radix foris obnigra cernitur: quæ ſi frangatur, exalbida relucebit. Peucedani radix nigritia ſufficitur. item & leontopetali. Nymphæa radice decoratur nigella. Symphytū radicibus extrà nigris, intus candidis viuit. Epimedium nigris radicibus ſuſtinetur. Echium ſubnigra ſerpit. Aſtragalus nigris radicum appendicibus in cornicula implicitis irretitur. Mandragoras radicibus extrà nigris, ītus albis intricatur. Aconitum lycoctonum nigricantibus marinæ ſquillæ cirris capillatur. Perſonata radice foris nigranti, interius albicante degit. Thapſiæ radix nigro induitur cortice: interna tamen pallor inficit. Pygnocomi colos ex pullo in luteū degenerat. Filicis maſculæ radix nigra ſumma terræ cute ſpatiari lætatur: fœminæ ex flauo nigreſcētes in obliquum repūnt. Vitis nigræ radix foris atra uiſitur: interna tamen buxeus pallor decolorat. Sunt & permultæ radices, quæ emaculato candore nitent. Aliæ ex candido in ſubruffum ſpectant. Helenii radix in pallidum albeſcit. Plātago candidis fibratur radicibus. Dracunculus candidam præ ſe fert radicem. Aron albam non longè ab hac euariantem oſtendit. Ranunculum, candidis hellebori modo fibris capillatur. Cha

mæleo qui caule deficitur, albus eſt, is fundit candidam radicem. Ononis, liguſticum, eryngium, alba potiuntur radice. Panaces compluribus ab vno principio candidis radicibus brachiatur. Oluſatrum, elaphoboſcum, cãdidas radices in uſum miniſtrant cibarium. Libanotis, ſphondylion, circea, nymphæa altera, albam radicem poſſident. Alceæ, pæoniæ mari radices candidæ tributæ ſunt. Polygonatum ſub albida, holoſteon candida donatæ ſunt. Tragum, trifoliũ, radices albas nanciſcuntur. Narciſſus albam ſibi vendicauit. Colchici radix delibrata exalbet: quam tamen rubeſcens in nigro cortex inueſtit. Sunt & quæ ſummo gaudeant ceſpite. Acorus ſumma tellure radices in obliquũ diſpergit. Tragacanthæ ſurculoſa radix prominet extra terram. Cornuti papaueris radix per ceſpitũ ſumma reptat. Spumeũ quoq; ſummam ſoli cutem, herboſumq; ceſpitem amat. Filix radices ſummo terræ corio collocat. Phyteuma per ſumma terræ diffundit. Sic radices magnitudine, exilitate, duritia, mollitia: multitudine fibrarum, paucitate, craſſitudine corporum & gracilitate, lẽtitia, fragilitate, nodoſo habitu, vel enodi, ſimplici multifidoq;, necnõ etiam poſitu ſummo vel imo, item natiuis coloribus, vti demonſtrauimus, differunt.

¶ De caulibus herbarum. Cap. VI.

FRVGVM duo ſunt prima genera. frumenta, vt triticum, hordeum: legumina, vt faba, cicer. quorum differentia notior eſt, q̃ vt indicari debeat. Legumina dicta vult Varro à legendo, ꝙ ea non ſecantur, ſed vellendo leguntur. Fruges nominantur, quicquid ex fructu terræ ſato in alimoniã noſtram vertimus. Frumenti ipſius totidem genera per tẽpora ſatus diuiſa. Hyberna, quę circa vergiliarum occaſum terra per hyemem nutriuntur. Aeſtiua, quæ ante vergiliarum exortum ſeruntur: vt milium, panicum, ſeſama: In tritici genere pars aliqua pabuli quadrupedum cauſa ſati, vt farrago: & in leguminibus, vt vicia. Frumentum per hye/

mem in herba eſt, verno tempore faſtigiatur in ſtipulam, ſi hyberni ſit generis. Igitur frumenta pluribus culmis fruticant, & ii ſunt eorum caules: tum etiam in articulos exeunt. à genu tertio ſpicam incipiunt concipere, nonnunquam à quarto etiamnum occultam. Genicula ſunt tritico quaterna: ferri ſena: hordeo octona. Sed non ante ſupradictum geniculorum numerum incipiunt in vertices exacui, in quibus conceptus eſt ſpicæ: quæ quòd ſpem ſui fecerit, putatur á Varrone nominata. Fabæ in folia exeũt, ac deinde caulem emittunt, nullis diſtinctum internodiis. Reliqua legumina ſurculoſa ſunt. Quorundam caules ſparguntur ĩn terram, ſi non habeant adminiculum: quod ſi non habuere, deteriora fiunt. Leguminum vnicaulis faba ſola. Vnus eſt lupinis, cæteris ramoſus prætenui ſurculo: omnibus verò fiſtuloſus. Milium ex India huc inuectum intra paucos annos, adoleſcit ad pedes quinq;, prægrandibus culmis, amplum grano, & arundinaceũ folio. Calamus altior frumento, q̃ hordeo. Herbarum coles in magna ſunt differentiarũ ambage. Quibuſdã craſſus emicat, aliis tenuis aſſurgit, aliis longus profertur, alii breuiore contenti habitu. Quibuſdam articulatus, & prominulis nodorum torulis interſtinctus proſilit: aliis prorſus enodis exit. Quædam ſingulari ſimpliciq; coliculo ſuſtolluntur. aliæ multiplicibus coliculis plurifidiſq; fruticant. Scabritia, item leuore, rectitudine, curuitate diſſident inter ſe. Dracunculo caulis baculi craſſitudinē ęquat, verſicoloribus lituris inſignitus. Chamæleo niger caulem mittit baculi craſſitudine dodrantalem. Spinæ albæ pollicari craſſitudine protuberat. Acantho digitali craſſitudine lætus adoleſcit. œnanthæ craſſus: elaphoboſco fœniculaceus: panaci heraclio, & ſecundi generis ſymphyto, ferulaceus exurgit. Apollinaris craſſis fruticat coliculis. Petaſites pediculo prodit pollice craſſiori & cubito longiore. Semperuiuum maius pollicarem craſſitudinem non excedit. Lathyris digiti craſſitudinem implet. Tenuis orobanchæ, ornithogallo gracilis. Smilaci flexu clauicularum adiunctas impediens frutices adoleſcit in tantum, vt operi ſufficiat topiario. Thlaſpe, ranunculum, anemo/

ne, exilibus prorepunt coliculis. ſylueſtre glaſtum tenues ſcapos & multifidos, ligulis follicularibus exornatos profert. Liguſticum panaces, aſclepium, prætenui caule notantur. Peucedano tenuis & macilentus emicat, iuxta terram denſe comoſus. Artemiſia monodonos graciliore ſingularíq; procedit: inde Vnicaulis cognomentū ſibi vendicauit. Altera habitiore & fruticoſo uiget. phyllo, cynocrambæ, buphthalmo ſubtenues. aliſmati, betonicæ, tenuis attollitur. Sanguinaria coliculis ſerpit humi ſeſſilibus, qui nunquam à terra tolluntur. Echium, Limonium, tenui ſcapo ſubrigitur. Eupatorium ſcapi lignoſa tenuitate riget. Adianto ramuli erumpunt prætenues, ſed qui nigro colore niteāt. Sed modum quendam ſibi familiarem deſiderāt, in quem magna ex parte adoleſcunt. Quædā bicubitali longitudine porriguntur. aliæ minori modo contentæ cedunt. Dracunculo ſcapus cubitis duobus altus extenditur. Gentiana Gentii regis Illyriorum inuentum, binum cubitorum altitudine ſcapum extollit. Glaſtum ſatiuum duū cubitorum altitudinē excedit. Albæ ſpinæ ſcapus binos ſuperat cubitos. Acanthus duum cubitorum longitudinem implet. Conizæ maiuſculæ caulis in binum cubitorum altitudinē exit. Altheæ ſcapus ad bina cubita ſuſtollitur. Symphyti ſecundi caulis ſupra binorum cubitorum altitudinem erumpit. Hortenſi maluæ ſcapus tanta magnitudine proficit, vt in adminiculum homini, & baculi vſum veniat. Plantagini maiori caulis altitudine cubitum æquat. Ranunculo altitudine cubiti conſurgit. Phu cubitalis prodit. Chelidoniæ maiori altitudine cubiti ſcapus inoleſcit: quāquam minor caule vidua humi proreptet. Baccari cubiti iuſtam altitudinem petit. Panaces aſclepium, libanotis, ſphondyllion, cubitales ædunt. Satyrion inſtar cubiti proſurgit. Aliſma, betonica, proceritate parum cubiti longitudinem excedunt. Aliæ ſunt humiliores, quæ non cum iis proceritate certant, ceduntq; antedictis longitudine. Orobanchæ coliculus duos palmos altus eſt, aut paulo excelſior. Ornithogallo binum palmorum altitudine ſurgit. Thlaſpe ſemipedali cauliculo ſurculoſum erigitur. Gnecos ſcapis ſeſquipedalibus exit. Tripoliū pal/

meo caule in mucrone diuiſo pullulat. Dodrantalem emittunt hyacinthus & Aron, Seſamoides palmarem, ſylueſtre cuminum dodrantalem, albus chamæleo, & caucalis, daucumq; creticum fundunt. Leontopetalum nunc pedali nūc dodrantali fruticat. Teſticulus canis, hypericum tertiū ſyderitis genus, ſcapos altitudine dodrantali promunt. Nodis etiam quidam herbarum caules ſcatēt. Ebulus denſis articulis geniculatus, folia ab nodulorum toris expādit. Phu quibuſdam geniculatur articulis. Auena quæ græcis bromos dicitur, in culmum proſilit geniculatum. Cyclaminos ſecunda geniculatis caulibus reptat, arboribus clauiculatim ſe conuoluens. Gentiana ſcapum gerit geniculatum. Panacis aſclepii caulis geniculis interceptus ſcandit in altum. Polycnemon multis cingitur geniculis. Crategonon pluribus calamis geniculorum agmine ſtipatis emicat. Phalaris thyrſulos creat bipalmes calamis non diſſimiles, multis cinctos geniculis. Polygonium multis ſcatet geniculis: inde nomen contraxit: noſtri ſanguinariam appellant. in quo genere fœminæ genicula in ſeſe farciuntur, denſáq; quaſi pyxidatim cohærent, quæ conueſtiunt apices frondibus piceæ nō diſſimiles. Equiſetum frequentibus atq; farctis in ſeſe geniculis tumet. Scapus cicutæ quibuſdam geniculatur nodis. Pityuſa denſis munitur geniculis. Caules etiam leuoris & ſcabritiæ diſcriminibus apertiſſimè notātur. Leuis inſpicitur dracunculo. Phu, haſtula regia, ſcapo leui quem vocant Anthéricum, donata eſt. Typhæ caulem glabrū enodemq; denſus ſummatim inueſtit flos, qui in lanuginem pappum vocatam euadit: quam aliqui anthelen ſolent appellare, quaſi paniculæ florem intelligant. Nymphææ ſcapus nulla horrens aſperitate leuigatur. Syderiti, quæ tertium ſibi genus vſurpauit, caulis glabreſcit. Chryſanthemon leuibus cauliculis fruticat. Aconitum quoq; quod lycoctonon cognominā̄t, leui ſtylo in cubitalem altitudinem prorepit. Is itaq; caulis reputabitur leuis, quem nulla innaſcentium rerum duritia quæuis exaſperauit. Scabritia multis contrahitur modis. Nanq; nonnulli caules ſpiſſa caneſcunt lanugine, ſed prorſus innoxia, Alii ſpinoſa induuntur, vt vrtica, cui aculeata

ineſt mordacitas. mirum eſt ſine ullis ſpinarum mucronibus noxiam eſſe lanuginem, & tactu tãtùm leui pruritum puſtulasq́ꝫ confeſtim aduſto ſimiles exiſtere. Syluestris quam vocant fęminã, mitior eſt. Caulis ſymphyti lanuginem modicum: aſperã nutrit, quę ipſo tractatu prurigines mouet. Cardui caulis. ſpinoſa obducitur lanugine, eſtq́ꝫ nimirum mordax. Syluestris cnicus multis horret aculeis. Dipſaci caulis durarum ſpinarum armatur vallo. Poterii totus cortex hiſpidus eſt ſpinis, & lanugine copioſa mordet. Acanthion araneoſa lanugine circundatur. Agria cantha denſis ſæuit aculeis. Scolymos copioſioribus ſtipatur ſpinis: ſed quæ areſcente folio deſinunt pungere. Vepres nocentioribus rigẽt aculeis, quibus pertinaciter hærẽtes propter tranſeuntium veſtimenta velicent. Nec ſunt vidui ſpinis ruborum caudices ouibus inimici. Nam quãto lana prolixior in pecore concreſcit, tanto magis obnoxia ruborum aculeis: quibus velut hamis inuncata à paſcentium tergoribus euellitur. Quarundam thyrſi ſenticoſa lanugine pubẽt, vt echii, lycopſis. Quibuſdam angulos tantum ſentes obſident. vt criſſio: ſed mitiores & innoxii morſu. Quibuſdam ſcapi ſpiſſiore flocco caneſcunt, vt poterii: ſed qui ſpinulis horridulus ſentiatur. Quidam tam ſpiſſa veſtiuntur lanugine, vt hac collecta telas bombacinis ſimiles ordiantur: vt acanthii. coliculi aſari ſcabritia leui ſubaſperantur. Caucalo ſubhirſutus, mẽtaſtro horridulus, orobanchæ hirſutulus noſcitur. Scaber eſt paſtinacæ hieraciæ maiori, ſic vt aliquantum tangatur ſpinoſus: hirſutus ballotæ. Rubiæ caulis ſpinoſa mordacitate defenditur. Squaroſus equiſeto, veratro nigro. æthiopidi aſper: item rhœadi, papaueri. Piloſus verbaſco, vt flomidibus plumoſa ſunt folia, & ob id ad lucernarum lumina vtilia. Non parum quoq; diſcriminis caules inter ſe nouerunt. Alii perinde quaſi perpetuò ſeſſiles in terra proreptant: alii proceri ſurſum eriguntur. Sunt & qui mediam nacti conditionem ſua fragili & caduca ſorte ſæpius humi ſerpant: & niſi ſint frutice vicino perinde quaſi adminiculo fulti, feruntur per terram. ii vt ſeſe cum datur facultas, in altũ extollant, vel clauiculis ſuis quaſi manibus, aut peculiaribus

viticulis perinde atq; capreolis freti, quicquid ſunt adepti complectuntur: & lapſu multiplici, vel erratico reptatu intricantes irretiunt, huicq; tanquàm alienam operam efflagitantes acquieſcunt. Quòd ſi non offendantur, vltro citroq́; per humum reſides diuagantur. Sic vires adminiculo ſtandi non ſunt cucurbitæ, cucumeri. nanq; ſimili modo reptantibus flagellis ſcãdentes tecta parietes'ue conueſtiũt. tam eſt natura ſublimitatis auida velocitasq; pernix, vt vmbra leui cameras ac pergulas opere topiario cooperiãt. Verum ſi penſilis hiſce concedatur libertas, non ægrè vnde digreſſæ fuerant, reduces in terram deſcendunt. Sic hedera circa parietes repit, arboresq; radicoſis brachiis amplectitur, quibus etiam incolumes & ſolidas arbores ſugit ac ſtrangulat: ſed tam uiuax eſt, vt etiam pluribus interciſa locis eduret, Sic ſmilax hortenſis flexu clauicularum proximos quoſq; frutices reuincit, vt iis impediti vix vnquã poſſint explicari: adoleſcuntq; in tantum, vt quodam topiario opere concamerata tentoria ategiasq; hortorũ inueſtiant. Tã aſpera ſmilax q̃ leuis arbores ſcãdũt ſe crebro volumine eis intorquentes. Piſi, viciæ caules ſparguntur in terram, ſi nõ fulciant adminiculo. Surſum vorſum enim ſerpũt ad ſcapum lupini alium'ue calamum, ad quem vt hæreant, ſuis capreolis ſe ſolent vincire. Piſum enim niſi roboretur ramicibus, ſolet degenerare. Periclymenus in aruis ac ſepibus cõuoluit quibuſcunq; fruticum pedamentis propter aſſidentibus. Alba vitis innectit ſe fruticibus qui ſunt in proximo capreolis comprehendentibus. Nigra vitis clauiculis arbores ſcandit. Sic cyclaminus circum arbores ſe clauiculatim voluit. Equiſetum maius proximos arborum caudices conſcendit, obuolutumq; dependet comis multis. Lupus ſalictarius ſenſim proſerpens arborum faſtigia petit, ſeſe viticoſis ſarmentis intorquens, perq; vertices rotatus multis implicat voluminibus, quaſi gaudeat ſummatim euagari. Ea volubilis eſt natura, tamq; frondentibus comis cacumen implicat, vt herboſum ceſpitem vindicet ab ſole, à quò ſæpius impendens humum caducus repetit. Supradictorum ferè cunctorum caules lenti ſunt flexiles, atq; vieti, nulloq; ver-

naculo rigore freti proſerpunt. Sunt etiam qui humi procumbant, vt coronopus, cauliculis per terram ſerpentibus. Reptat & per terram ſerpillum. Gramen nunquam ſe ab ſolo protollit, flagellis teretibus articulatis in terra iacentibus. Syluestris cneci genus alterũ humi caule cernitur: nanq; thyrſulorum mollitia declinans, humi decumbit. Halicacabi caules cum increuere in terram proclinati laugueſcunt. Contrà plurimis recti proſiliunt, vt paſtinacæ: betonicæ procerus attollitur. Sion habitu ſubrecto nititur. Dracunculi ſcapus rectus emicat. Limonio, lycopſi, eupatorio, equiſeto ſecundo, in proceritatem exit. Elichryſon rectò caule promitur. Staphys agria coliculos in rectum erigit. Eſt & differentia quædam inſignis non faſtidienda. Quibuſdam herbis caulis inanis & vacuus oſtẽditur. Oleribus omnibus fiſtuloſus. Milium & panicum in concauum culmen faſtigiãtur. Culmorũ tritici internodia in fiſtulas excauantur. Arũdinibus caulis aſſurgit fiſtuloſus: noſtratibus fungoſior ſubeſt natura, cartilagine bibula, cauo intus corpore. Ex calamis quidam totus concauus eſt, quẽ Syringiam vocant, vtiliſſimus fiſtulis. Alius eſt continuo foramine hians. hic tibiis vtilior, fiſtulis ille. Eſt & alius craſſiore ligno, tenui foramine peruius. In rotundum tereſq; dehiſcunt foramen tibialis & aucupatoria. Arũdines quaſdam in India Theophraſtus tanta cauitate tradidit, vt ſingula internodia alueo nauigabili, ternos interdum homines ferant. Multorum caules in inanitatem patent. Phu ſonchoq; cauus ineſt coliculus. Gentiana ſcapum habet inanem: item fœniculum, cicuta, erratica paſtinaca. Hieracium vtrũq;, apium, hippomarathron. eſt & inanis ſymphyto. hippuri, veratro candido, ricinoq; concauus ſubeſt. Sunt & aliqua figurarum diſſidia. quidam caules quadrati: vt ſatiuæ ſideriti, apiaſtro: vel quadranguli, vt ballotæ. à quorũdam angulis verruculæ prominent, vt ſymphyto: plurimi tamen herbarum thyrſi teretes noſcũtur. ſunt & aliquibus ſtriati, vt aloæ. Sunt herbæ complures (ne illud quidem ſilentio tranſeamus) quæ caule uacant. Chamæleo albus caule viduus eſt. Cynogloſſum caule deficitur. Filix nullum caulem creat. Dryopteris, poly/

podiuta,nullo caule faſtigiantur. Sic igitur tenuitate,craſſitia,breuitate,longitudine, internodiorum diſtinctu, vel æquore prorſus enodi,ſcabritia,leuore,curuore,rectitudine certant inter ſe.

De ramis , & cortice. Cap. VII.

SEQVITVR, Vt de ramis poſt truncos arborum & herbarũ coles diſſeramus. Arborum quædam ſimplices,quibus à radice caudex vnus,& rami frequẽtes prodeũt: vt oliuæ,fico,viti. Quædam fruticoſi generis: vt paliurus,myrtus,item nux auellana, quinimmo melior & copioſior fructu,in plures diſperſa ramos. In quibuſdam omnino nullus: vt in ſuo genere buxo, loto tranſmarinæ. quædam bifurcæ atq; etiam in quinas partes diffuſæ. quædam indiuiduæ,nec ramoſæ,vt ſambuci. quædam indiuiduæ,ramoſæ,velut piceæ. quibuſdam ramorum ordo,ſicut picee,abieti: aliis inconditus,vt robori, malo,pyro. Abieti quidem ſubrecta diuiſura: rami in cęlum ſpectant,non in latera proni: quorum cacuminibus deciſis moritur,totis detrũcatis durat. Aliæ ab radicibus brachiatæ,vt vlmus: aliæ in cacuminibus ramoſæ,vt pinus,lotos quam fabam græcam Romani vocant, à ſuauitate fructus ſylueſtris quidem,ſed ceraſorum pene natura. tanta ſiquidem huic ramorum petulantia,vt vel latiſſima expatientur vmbra,vel in vicinas arbores tranſiliant. nulli rami longiores aut validiores. Verum ſylueſtres feræq; arbores vrbanis ſunt ramoſiores,ſurculoſioresq;. Mares fœminis nodoſiores,vbi ſexus habetur vterq;. & in ſumma montanæ campeſtribus, & ſiccæ paluſtribus ſurculoſiores: & quæ in apricis magis,quàm vmbroſis degunt. Ramorũ aliqui cæci,qui non germinant. quod natura fit,ſi non eualuere: aut pœna, cum amputatos cicatrix hebetauit,oris vulneris vndiq; callo quo tumeſcât,obſeſſis. Quæ diuiduis in ramo natura eſt, hæc viti in oculo,arundini in geniculo: nodoſiores cenſentur. Quę breuiore internodiorum diuortio ſe iuncta ſunt, in longitudinem excreſcunt: abies,larix,palma, cupreſſus,

vlmus, & ſi qua ſunt vniſtirpia. Ramoſarum etiam ceraſus. Omnium terræ proxima craſſiora. quædã ſtatim in ramos ſparguntur, vt mali. Quæ ſimpliciore prodeunt caudice, quæq; non multis radicibus nituntur, neq; ramis frequentibus patent. Vitis maximè, ſi dimittatur ſylueſcere, niſi putatione cohibeatur, ſarmentis, flagellis, & pãpinis luxuriat. Legumina ſurculoſa ſunt: ex iis ramoſa, cicer, eruum, lens. Leguminum vnicaulis faba ſola: cęteris ramoſus, præt ęnui ſurculo. Frumenta non exeunt in ramos, ſed ſtatim à tertio vel quarto geniculo ſpicam concipiunt. Sunt & herbæ fruticeſq; ramis frequentes: aliæ paucis cõſtant. Sunt quæ longis ſpatientur. Sunt & breuibus virgulis contentę, quę nõ latius diffunduntur. Ramoſus eſt ciſtus. Halicacabus ramis frequentibus & caudicoſis expanditur. Aſparagus multis ramulis fruticat: poterium, largis, proceriſq;. Saluia ſurculoſis: marrubium, meliſſophyllum conſimilibus. Tricha foliis frequentibus circũ ramos comatur. Stachy virgulæ plures ab vna radice proſiliunt. Soporiferum ſolanum ramoſis caudicoſiſq; conſurgit. Daphnoides ramis ſurculoſis. ſcammonia prælõgis abutitur. vitex proceris virgis fertur. Clematis viticoſis, ariſtolochia longiuſculis palmitibus ſcatet. Dulcis radix bicubitales ſpargit virgas. Viticeos ramulos frequenteſq; ruſcum fundit: poterium, proceros. Sylueſtre origanum prætenues virgulas ferè quadrantales. Spartiũ virgas emittit prolixas, vinculorum vſu præcipuas feſtucandis vitibus alligandiſq;. Tragacanthæ breuibus ramulis gaudet: anchuſa tenuibus: vnico tenuiq; chamędaphne. Ariſtolochia longa gracilibus & dodrãtalibus opacat. Tertia quæ clematites cognominatur, tenuiſſimis. Origanum ſylueſtre prætenuibus virgulis: ſylueſtre ſerpillum exilibus lignoſiſq;. Ocymaſtrum ramulis palmum longis. Quinquefolium ramulos extendit feſtucæ tenuitate. Anthemidi rami dodrantalem non excedunt alis multis membratim concaui. Lithoſpermon ramis innititur ſurculoſis iunci tenuitate graciléſcẽtibus. Aiugæ ſecũdæ rami cubitales in anchoræ ſpeciem incuruati, in magnam gracilitatem extenuantur. Alii denſis latiſq; comantur, vt peplis, alypon. Sed tam

caules quàm rami, caudices quàm radices cortice cutis loco veſtiuntur: cuius ratione diſcrimina colligunt. Cortex aliis tenuis, vt lauro, tiliæ: aliis craſſus, vt robori: aliis leuis, vt malo, fico. Idem ſcaber robori, palmę: ſquaroſus ſuberi. Omnibus per adoleſcētiā leuior: in ſenecta rugoſior craſſiorq́;. Quibuſdam rimoſus rumpitur ſponte, vt viti: quibuſdam etiam cadit, vt adrachnæ, vnedoni, malo. Carnoſus ſuberi, populo, robori: mēbranaceus viti, arundini. Libris ſimilis, ceraſo: tunicis multiplex, vt abieti, tiliæ, linogeniſtæ, cepis. Quibuſdam ſimplex fico, arundini, lolio. Quibuſdam neruoſus & idem macilentus, vt tritico. Cortices è fago, tilia, abiete, picea, in magno ſunt vſu ruſticorum: qui vaſa, corbesq́;, ac patentiora quædā meſſibus conuehendis vindemiisq́; factitant, atq; prætexta tuguriorum. Omnibus arboribus mors eſt cortex in orbē detractus: quāuis à ſubere & adrachne impunè poſſit eximi. Quibuſdā fruticibus vel arborib. cortex in rimas dehiſcit, quę ſunt inſectorū animalium cubilia. Quare cum in ridicarum vſum aſciſcuntur vel caudices, vel rami, delibrādi ſunt: ne in huiuſcemodi latibulis cōquieſcentes beſtiolæ vermiculos creēt, frugibus & herbis noxios, qui interdum teneros herbarū partus erodant. Herbæ quoq; vel craſſiore, vel tenuiore, fragili, vel diſruptu cōtumace, lento, leui, ſcabro, ſimplici, multis corticulis tunicato veſtiuntur. Leuis ſentitur cortex dracũculo, phu, haſtulæ regiæ, nympheæ, typhæ, chryſanthemo, tertiæ ſyderiti, ſphondylio: ſcaber aſaro, caucali, paſtinacæ, rubiæ, aiugæ, verbaſco, mentaſtro, orobanchæ. Squaroſus nigro veratro, rubiæ, ſymphyto, hieraciæ, equiſeto, æthiopidi: vel ſi quæ conſimilis conditionis inueniantur. Aſper omnibus cortex, qui aculeoſo ſpinarum horrore riget: item qui lacunoſa facie rimarum hiat, aut denticulato ſpiculorū habitū minatur: aut verrucoſo tumore ſcabreſcit, vt ſymphyto: aut tomentoſa lanugine circundatur. de quibus abundè ſuprà, quum de caulium diſcriminibus ageremus, diſputatum eſt. à quo etiā corticum lentorē, fragilitatem vel frangēdi pertinaciā, vt breuitati conſulamus, repetere ſatius erit. Nāq; ſi ſcaber vel ſquaroſus fuerit caulis, huiuſce generis cor

ticem haberi euidentius eſt, q̃ vt probari deſideret. ſi lentus & fractu contumax ſcapus fuerit: & talem cortex ſortiatur conditionem, neceſſum eſt. ſed iam ad alia tranſeamus. Velluntur herbarum quarũdam cortices magnis hominum vſibus. Nanq; linum & canabus tunduntur in lanæ mollitiem ad linteorũ texturas, & ad funes intorquẽdos. vtraq; enim poſt vindemias lucubrationibus decorticata purgãtur, ſed prius paſſa: deinde in penſa cogũtur, quæ particulatim tracta digeruntur in glomos, quibus telas plurimũ generi humano commodantes ordiuntur. Ratio parandi hæc. Poſt meſſem virgæ ipſæ merguntur in aquam ſolibus tepefactã pondere aliquo depreſſæ. nulli enim leuitas maior. vbi ſatis fuerunt maceratæ, vt prius, ſole ſiccantur, id quod intelligunt, cum membrana laxior ſentietur. Mox arefactæ in ſaxo tunduntur ſtupario malleo, qui alternis ambientis ligni quaſi mandibulis inſertus, leni demiſſu confringit. quòd proximum cortici fuit, appellatur Stupa, lucernarum luminibus apta. Pectitur tamen ferreis hamis, donec omnis mẽbrana decorticetur. Segmina quoq; decuſſa clibanis & furnis præbent vſum. Quod ſupereſt pexum clauis ſemper iniuria melius redditur, inſtrumentoq; diſtrahitur denticulato, ferreis mucronib. denſiſſime ſtipato, quo purgamenta & ſtupæ retineantur. Hoc mulieribus verè decorum eſt miniſterium. Differunt etiam cortices coloribus. Nigricant aliqui, vt adianto, polytricho, quæ atra quadam cute nitent. Candicãt multis, præſertim cum iam maturitate flacceſcũt, vt frumentis. Purpura quędam rutilant, vt phu, & compluribus fructibus. Quidam in luteum elangueſcunt, vt botry. Sunt qui verſicoloribus macularum lituris variegantur, vt dracontio. de quibus inter radices dictum eſt, remq; dum de coloribus diſſeremus, fuſius proſequemur.

De foliorum inter ſe diſcriminibus. Cap. VIII.

ARBORVM quædam omnino ſyiueſtres: quædam vrbaniores, quæ (vt dictum eſt) fructu, aut aliqua dote, vmbrarum'ue officio humanius viuant. Arborũ pręterea aliis decidunt folia: aliæ ſempiterna coma virent. Ex vrbano

genere perpetua fronde pubēt, olea, palma, laurus, myrtus, cupreſſus pini genus, rhododendron, quæ latinis herba dicatur ſabina. Sylueſtrium generis folia non decidunt abieti, larici, pinaſtro, iunipero, cedro, tiliæ, piceæ, buxo, ilici, aquifolio, ſuberi, taxo, tamarici, acutæ ſpinæ. Inter vtraq; genera ſunt adrachne in Græcia, & unedo. vbiq; hæ perpetuo cacumine virent: quum tantum inferiorem frondē dimittant, ac ordine ſemper prępoſtero ſuccreſcant, deciduis, præterq̄ in cacuminibus, foliis. Non decidunt autem in fruticum genere hederæ, rubo, arundini, ramno: in herbarū genere, rutæ, braſſicæ, roſæ, violæ, abrotono, ſampſucho, ſerpillo, origano, apio, hippoſelino, papaueri, & compluribus ſylueſtrium generibus. Ex his quoq; nōnulla faſtigio vigēt, quamuis reliquorum fiat iactura, velut apium, origanum, hippoſelinum: omnia tamen tam in iis, quàm reliquis generibus quæ perpetua fronde comantur, foliis conſtare anguſtioribus, & pingue quid & vliginoſum reddere, necnō iucundum ſpirare odorem Theophraſtus deprehēdit. Plinius falſam putat definitionem, non decidere iis quarum ſuccus pinguior ſit. quis enim poteſt (vt inquit) in ilice intelligere? Cæteræ omnes extra prædictas, quas enumerare longū eſſet, folia deperdunt, obſeruatumq́; non areſcere niſi & lata & mollia. quæ verò non decidant, callo craſſa & anguſta eſſe. Verum locorum quorūdam tanta vis eſſe creditur, vt nullæ arbores frondem dimittant, ne vites quidē. Id Græcis authoribus proditum, quare non debuit ſileri. Cadunt plurimis autumno: quædam tardius amittunt, atq; in hyemes prorogant moras. Iactura tamen foliorum germinationi non reſpondet. Nec intereſt maturius pullulaſſe, vtpote cum quædam primæ germinent, & inter nouiſſimas nudētur: vt amygdala, fraxini, ſambuci. morus nouiſſimè germinat, & cum primis folia dimittit. Magna & in hoc ſoli uis. Prius decidunt in ſiccis macriſq;: & vetuſtæ prius arbori, quàm nouellæ. Multis etiam antequam matureſcens fructus percoquatur: vt in ſerotina ficu, & ſylueſtri pyro, & malo granato, eſt pomum tantum aſpici in matre. Neq; iis quæ retinent comas, eadem folia durāt: ſed ſubnaſcentibus

aliis, tunc areſcunt vetera, quod euenit circa ſolſtitiũ. Sunt ex mathematicis, qui Sole ſcorpionem tranſeunte, ſyderis vi, vt quodam aeris veneno, frondes exui credant: quod falſum Plinius iure miratur. cur eadem cauſa non aduerſum omnes polleat? quæ mihi futilior eſt uiſa, quam vt refelli mereatur. Foliorum vnitas ac ſimilitudo in ſuo cuiq; genere permanet, præterquam populo, hederæ, ricino, quem Græci nunc crotona nunc cici vocant. Huic nigræ & ricino folia in iuuenta circinatæ rotunditatis inueniuntur: vetuſtiora in angulos exeunt. è contrario hederæ angulosa rotundantur. In aliquot etiam herbis per ſuarum ætatum curricula faciem mutant. Siſymbrii carda minaci folium cum primùm emicat, rotundum eſt: ſimulac adoleuit, in erucæ folium laciniatur. Contrà lepidio prima foliorum rudimenta quāplurimis ſegminibus laciniata prodeunt, ſed quæ in laureas frõdes in pubertate figurentur. Lathyri folia in caule amygdalinam ſpeciem præ ſe ferunt: in cacuminibus ramulorum prioris oblita formæ in hederacea degenerant. Eius quam conſiliginem paſtores vocant, ſeptena vel octona folia ex vno ſtyli mucrone, breuibus nixa petiolis exeũt, ferè ſaligna ſpecie: in ſummo tamẽ vertice in plantagineam frondem deſciſcunt. Acanthus folio multo longiore lactuca, erucæ laciniis diuiſo. cum excreuit, in caulem tam minutum erumpit, vt quaſi nucamentum quoddam ſpinoſum repræſentet. Peculiare quod vlmo, tiliæ, oleæ, populo albæ, & ſalici prouenit. Circumaguntur enim folia poſt ſolſtitiũ, vertuntq; ſupinas partes: nec alio argumẽto ruſtici certius intelligunt confectum ſydus. Nec mirum fuerit, ſi arbores memoratæ annuas ſolis vices ſentiant: cum multo magis loti herbæ ſcapum & florem, nedum papauera ſolis noſſe tam ortum quotidianum, quàm occaſum tradit Theophraſtus. Caulem & florem veſpera mergi, vſq; in medias noctes tantum abire in lacum, vt ne dimiſſa quidem manu poſſit inueniri: verti deinde, paulatimq; ſubrigi, & ad exortum ſolis emergere extra aquam: tum florem patefacere, atq; etiamnum exurgere, vt altè abſit ab aqua. Addit papauera ea comprimi & integi foliis, ad ortum autem

aperiri: cuius rei cauſam calori frigoriq́ retulit. Comprimitur enim flos humore coacto & quaſi cõcreto: tum deſtituitur ſui caloris facultate. ſeſe vtiq́ aperit diffuſo iam calore, relaxanteq́ quod frigus coegerat. id ergò ſoli fertur acceptum. Quæ deſcendunt altius, imbecillitate quadam ſidere & quaſi peſſum ire conſtat, ſolis abſentia gliſcente: præſentisq́ munere vegetiora reddi, atq́ eo velut adminiculo fulta, emergere. Sed quæ undis conduntur feruentioribus æſtuoſisq́ magis, has euntis & redeuntis gnorunt ſyderis vices. Cæterum folia ſolſtitio circumaguntur, quòd eo tempore veluti profluuio tentatæ arbores elangueſcant. Frondes quaſi ſenio confectæ ac marcore flacceſcentes decidunt: reliquæ velut affectæ minus, dũtaxat inuertuntur. id ergo plurimis euenit. Verum longè conſpectius in iis eſt, quibus maximo coloris diſcrimine pars prona diſcrepet cum ſupina, vt in ſupradictis videri poteſt. Hæc enim viridi ſpectatur colore: hæc potius incana & vliginoſa. Non deſunt quę quottidie cum ſole circumagantur, horasq́ agricolis etiam nubilo demonſtrent, vt lupinus. Tithymali genus vnum, quem vocant helioſcopon, ſolis iter ſequitur, & prono ſemper vertice cum eo pergit ad occaſum, perdiusq́ ſemper ad eum ſpectat, ita vt nonnunquã videatur eius intorſiſſe coliculum: tanta eſt auiditas ſectandi ſyderis. Nec minus mirandum quod fit in herbis, quas vocant heliotropia, quæ cum ſolis declinatione folia circumagant. Maluæ quoq́ folia cum ſole conuerti conſtat, ſeſeq́ eodem inclinare quò ſydus feratur. Multos etiam flores videre licet ſectari ſolem: ſic vt non apertum nubibus ſolem prodant. Id ergo potius euenire iiſce conſueuit, quæ permulto humore madent. Ea nanq́ dum vi caloris identidem exhauſta fugantur, eodem ferri, pronaq́ ſæpius inclinari par eſt, quò ſol humorem feruefaciens prouocarit. Igitur horum omnium ſol eſt author, qui alliciens ad ſe hærentẽ ſuccum, folia ſecum trahens rapit ſic vt is cieat, illa procliuia ſequantur. Eſt etiamnum publica foliorum differentia. In ipſis nanq́ pars inferior à terra herbido viret colore: ab eadem leuiora neruos, venas callumq́ & articulos in ſuperiore habent parte:

inciſuras verò ſubter, vt manus humana. Igitur omnia, vel certè plurima parte ſupina conſpicuò propendent. ea ſi ſole illuſtrentur, aut iugiter expoſita ſint, plerũq; verſus eũ vergunt. Sic omnium folia quotidie oſcitant ad ſolem, interiores partes tepefieri volẽtia: tanq̃ ea plurimum apricari gaudeant, quin & ad ſyderis calorem optent pandiculari. Non ſunt audiendi, qui ſupinæ parti per pronam alimentum miniſtrari credant, ea nixi ratione, ꝙ madidior ſemper atq; lanuginoſior ſentiatur. Nutrimẽtum enim per venas ac neruos æquè ad vtrãq; defertur partem. Ex altera in alteram permeare nulla poteſt iniri ratio, cum meatus non habeat neq; ima quæ ſubeat. Folia compluribus inter ſe differẽtiis diſtare videntur. Latiſſima ſunt viti, fico, platano: anguſta myrto, punicæ, oleæ: capillata pino, cedro, abieti. Carnoſa, ꝙ pulpa conſtent, cupreſſo, tamarici: craſſiſſima alno: arundinacea palmæ, coici, ac cæteris quæ angularibus conſtant foliis: ac nonnullis paluſtrium, vt acoro, gladiolo. Duplicia item ſunt hæc, & in medio dorſo carinata, per quod amplius in longitudinem fertur meatus. Diſſident iterũ figura. Circinata ſunt pyro: mucronata malo: anguloſa hederę, diuiſa platano: multifida & per extremum ſerrata viti: laciniata ſorbo: fraxino inſecta: pectinum modo piceæ, abieti, cedro, larici: ſinuoſa toto ambitu robori: ſpinoſa cute rubo: aculeata aquifolio, & ilicum generi. Mordacia ſunt quibuſdam, vt vrticis: pungentia, vt pino, piceæ, abieti, aquifoliis. nam iunipero ſpina pro folio eſt. Rurſus folia quędam pediculo breui pẽdent, vt oleæ: longo, vitibus, platano: tremulo, populis, & iiſdem foliis inter ſe crepitantia. Iam & in pomo ipſo mali quodam in genere, parua mediis emicãt folia. Sunt quæ prorſus pediculo vidua ſint: vt ſcylla, bulbi. Illud quoq; diſcrimen affert, quòd non eiſdẽ partibus propendeant. plurima germine: nõnullis circum ramos, aliis in cacumine ramorum. Diſcrimen iterũ publicum, vt iam denſa ſint, ac rara, lata & anguſta, ſemperq; lata, rariora: diſpoſita myrto: inordinata pomis: concaua buxo: plura eodẽ pediculo exeuntia malis pyriſq;. Ramuloſa vlmo & cytiſo. Nec eſt hæc differentia faſtidienda, vt quędam fructum fo-

liis

liis interceptum gerant, vt alexandrina laurus. Quibuſdam medio frondium umbilico tam flos quàm fructus proſilit, vt ſylueſtri myrto, quem ruſcum Romana conſuetudine vocant. Acantho ſimiliter è medio foliorum nucamento tam flos quàm bacca prodit. Item populorum foliis grandiſſima ſubeſt lanugo, euolat candidæ, vt villi. Superior pars omnium quantulamcũq; habet, quæ aliis gentium lana eſt. In oriente validos funes è palmæ foliis factitant. Quibus proueniunt locis, vere palmas à matre decerpunt, ſiccantq; ſub tecto quaternis diebus: mox in ſole expandunt noctibus relictas, donec candore perareſcant. in opera diuidunt. Adiecit Cato decidua querna, populnea, animalibus iubens dari, non perarida: bubus quidem & ficulnea, ilignaq; & hederacea dantur, & ex arundine & lauro. Decidunt ſorbo vniuerſa: cæteris paulatim. Folia granatis & amygdalis rubẽt. Sed multo plura in genere materiæ humilis inueniũtur diſcrimina. Nanq; folium quædam ab radice mittunt, quędam à cacumine. frumẽtum verò, hordeum, viciaq; & quicquid in ſtipula eſt, in cacumine vnum foliũ habet. Sed hordeo ſcabra ſunt, cæteris leuia. Multiplicia contra fabæ, ciceri, piſo. frumentis folium arundinaceum: fabæ rotundũ, & magnæ leguminum parti. Longa eruiliæ, piſo, faſeolis: venoſa ſeſamæ: & irioni ſanguinea. Cadunt folia lupino tantum & papaueri. Oleribus maiore ex parte folia ab radice exeunt: vt cepæ, allio, intubo, haſtulæ regiæ, bulbo, eryngio: & in totum bulboſis, quorum caulis minimè foliatus inoleſcit. Carnoſa ſunt betæ, braſſicæ: ſed pulpa potius in latum diſtẽta, non in callum rotundatur. Arundini, gladiolo, acoro quaſi duplicia, medio leuiter carinato percurſante canaliculo. E foliis ſunt, quæ cortice, neruo, & carne concreta ſunt, vt ficulnea, vitiginea: alia neruo tantùm, vt arundinea, ſtipulæ frumenti. Carnoſa ſunt glycyrrhizę, tuſſilagini, portulacę, roſmarino, aloæ, lycopſi, ſedo, quod aliás ſemperuiuum appellant: item veneris vmbilico, lychnidi, perſonatæ, æthiopidi, ſcammoniæ. Pinguia halicacabo, quam & veſicariã appellamus: crithamo, orobanchæ, thlaſpi: cuidam etiã ranunculo, chelidoniæ minori, dulci radici, quæ & gũmoſo quo-

dam lentore digitis tacta cohæret. item acātho, aloæ, ſmyrnio, coniz?, teſticulo cui ſerapiæ cognomen eſt: aiugę, echio, hyoſcyamo, quem nunc apollinarem, nunc altercum Latini nominant: ſolano ſoporifero, Veneris Vmbilico, lychnidi. Craſſa ſunt, que multo carnis callo coaluerūt: & ob id itidē carnoſa ſuperius noīanť. Tenuia tradunť catanācæ, uitici, ſoncho, ariſtolochiæ, ſampſucho, liguſtico, gnaphalio, onoſmati, anthylli, aiugæ, betonicæ, lyſimachie, ſanguinarię, fidiculæ, uiolæ purpureæ, narciſſo, chamæſice. Diſſidēt quoq; multitudine & paucitate. Paucis ad modum lychnis, uidelicet ternis uel quaternis. ernion quinis ſenis ue foliatur. Multa fronde pubēt, helenium, halicacabum, crithamon, ſtachys, chelidonium. multis foliolis ſcatent, aſparagus, fumaria, millefolium. Folioſa ſunt aſplenium, lonchitis, chelidonium. Multis quoq; fruticant limonium, anchuſa. Sunt que nullis omnino comentur foliis: androſace, tragum, ſpartion, quę fronde uidua creſcunt. Latiſſima colocaſię, etiam ſi ad arbores comparetur, tam ſpectabili capacitate, ut qui Nili dotibus gaudent, iis in variam ſpeciem uaſorum implexim pōtare ſit gratiſſimum. Secūdi meriti eſt petaſites tantæ amplitudinis, ut olim laruarū galeris dicaretur: inde duxiſſe nomen apparet. Magna ſpargit mandragoras: item cucumis & cucurbita: longè maxima perſolata fundit, quòd nonnunq̄ quoſdam indueret, qui perſonati ludis prodirent: hinc inditum putauerim nomen. In pregrandem ſpatiantur magnitudinem hippolapathi folia, ut apud nos inuoluendis caſeis ſint addicta. In amplitudinem extenduntur folia tuſſilaginis, mandragoræ, cucumeris, ricini. lycopſis, perſonatæ nullum amplius, iis cedit elaphoboſcum. Anguſta ſunt barbulæ hirci, auriculæ muris, thlaſpi, elichryſo, narciſſo, phiyteumati. In capillamenta quædam extenuantur fœniculo, buphthalmo, anthemidi, altili aſparago. Corrudæ aculei pro foliis inſunt. Parua ſunt anagallidi, centaurio minori, poterio, anoni, tragacanthæ, ſtœchadi, dictamno, thymo, ſampſucho, delphinio, roſmarino, gith triſſagini, gnaphalio, aiugæ, mari polygonio, peridymeno, polemoniæ, adianto, fidiculæ, equiſeto. Lon

gā ſunt echio, catanancæ, thlaſpi, ptarmicæ, centaurio minori, crocodilio, dipſaco, acantho, elaphoboſco, philiti, delphinio, filici. Breuia lithoſpermo, aloę, limonio. Circinatę rotunditatis ſunt aſaro, ciſtho, anagallidi, ariſtolochię rotunde, chelidonio minor, bechio quæ tuſſilago dicitur. Orbiculata utriꝗ flomidi, poterio, ſampſycho, alyſſo, marrubio, apiaſtro, ſertulæ cāpanæ, loto herbæ, trifolio, althææ, anchuſæ faſtigata in exilitatem, in mucronem per extrema turbinatur gramini, xiphio, iridi, coronopo. Quædam in turbinem mucronantur: ut barbulæ hirci, narciſſi, tithimali fœminæ, canis teſticuli, phyteumatis. Non deſunt quæ cultellatis oris ambiantur, ita ut ea tractantes manus non ſine uulnere abeant, ut cypiro. Sentiunt & pleraꝗ alia diſcrimina. nanque ueratro nigro, ranunculis, coronopo, caucali, pæoniæ, diſſecta ſunt: laciniata erucæ, acantho, eupatorio, ſenecioni, laueri, ſiſymbrio cardaminaco cum adoleuit, ſtœbæ: multifida pæoniæ fœminæ, uerbenacę, papaueri rhœadi, alcęæ: ſinuoſa lactucarum generibus: lunata hemioniti, dracũculo, ſtriata aloæ: ſerrata mentaſtro, cumino ſylueſtri, betonicæ, eupatorio, pentaphyllo, papaueri corniculato, adianto, ebulo. Item triſſagini diuiſura quercus, & ab ea ſerram inuentam eſſe ueteres tradidere. Quibuſdam folia in orbem interuallatè collata, & circum articulos ſtellis quibuſdam circinata. quare ſtellatim decuſſantur a parinæ, rubiæ, gallio. ſtelle modo radiata ſunt aſteri, alyſſo, & ſi quæ ſimilia decuſſentur in ſtellas. Nam circa articulos folia uelut in ſtellam decuſſatim radiata, vel in multas decuſſes diſſecta circinantur in orbem. nam vt author eſt Columella, nihil refert iugum in ſtellam decuſſari, id eſt diduci. vitisꝗ dimiſſis pluribus flagellis in ſtellam diuiditur. Aliter etiam duas regulas in ſpeciem litteræ x decuſſauit. Sic rapam ſalgamarii decuſſatim lunato ferramento concidebant. Sunt etiam quædam in verſus quoſdam digeſta. Gentianæ iugi ſerie, ſed ex interuallis maiuſculis funduntur fidiculæ à lateribus in verſum & ordinem quendam vtrinꝗ conditæ. Auriculæ muris per interualla continuè germinantur. Echio minuta vtrinꝗ folia ſe pandunt.

Tithymalo qui paralios nominatur, folia circa coliculos in ordinem digeſta cõduntur. Diſpoſita multis, vt myrto, ruſco, ebulo, phu, ſantonico, abſinthio. fimbriata ſunt vrticę. Muris auriculæ ab latitudine in mucronem ſe contrahunt. Gramini ex latitudine paulatim in exilitatem faſtigantur. Arundini folia per extrema in tenuitatem cacuminata. Aculeatarum genera diſtinguenda: quædam herbarum ſpinoſa ſunt: quædam ſine ſpinis. Spinoſarum multæ ſpecies. in totum ſpina eſt corruda, ſcorpio: nullum enim folium habet. Quædam ſpinoſa foliata, vt carduus, eryngion, vrtica. iis omnibus foliis ineſt aculeata mordacitas. aliqua & ſecundũ folium habent ſpinam, vt tribulus, ononis. Multa folia & in caule gerũt. Hippophaes ſpinis geniculatum eſt, tributaq́ꝫ ei proprietas, vt ſpinoſum fructum habeat. Sed vt per folia diſcurramus, permulta ſpinis horrent. Chamæleonis folia aculeos erigũt. Dipſaci folia, ſusq́ꝫ deq́ꝫ tubercula quaſi bullas ſpinoſas uncinato ſentibus dorſo demonſtrant. Eryngii cum adoleuere permulta faſtigia ſpinoſe mucronantur. Spinæ albæ folia aculeis infeſta ſentiũtur. Attractylis multis armatur ſpinis. Acanthio oræ tantum aculeis ſtipatæ. Agriocinara multis ſæuit aculeis. Sonchi folia cum creuerint, ſpinis horrida cognoſcuntur. Carduus folio & caule ſpinoſas lanugines habet. Dura ſunt ſtachy, lyſimachiæ, gramini. Mollia catanancæ, apollinari, vitici, ſoncho, ariſtolochiæ, ſampſycho, gnaphalio, onoſmati, anthylli, vettonicę, lyſimachiæ, polygonio, aiugę, liguſtico, violæ, ſemperuiuo. Quibuſdam folia ſcabra tanguntur, vel aſpera, vt helenio: ciſtho hirſuta, caucalidi piloſa. Menta, ononis, ranũculum, folio conſtant hirſuto: ſed multo mentaſtrũ hirſutiore. Alba ſpina hirſutulo: baccaris aſpero fruticat folio. Panaci heraclio tam inſigni ſcabritia tanguntur, vt ficulnea poſſint videri, quinquepartito per ambitũ laciniata. Aſpera ſunt marrubio, ballotæ: ſcabriora ſatiuę, pauloq́ꝫ calloſiora, ſic vt ex tritarum veſtium ſimilitudinem præ ſe ferant. nec ſecus hormino vtriq́ꝫ tam hortenſi, quàm voluntario, nunc verrucoſa, nunc lacunoſa facie ſcabreſcũt. Hirta ſunt & rugoſa marrubio, ballotæ: paulo minus apiaſtro, mordax aſperitas in/

eſt vrticæ,ſymphyto.Anchuſis hirſuta ſcabráq; ſentiũtur. Et,vt in vniuerſum pronuncietur, quibus aut aſper, aut ſquaroſus fuerit caulis,eiſdem & folia & rami reſpondent: ſemper tamen inferior pars longè magis neruorum puluinis,tuberoſo pulpæ callo,& venarum torulis aſperior horret:ſuperna leuior.Lanugine pubent permulta. Dictamni tomentoſa lanugine circũdantur.Acanthii frondes araneoſa ſepit lanugo,qua collecta veſtes quædam bombycinis ſimiles fiunt.Althæa,mentaſtrum,verbaſcum miti lanugine canent.Flomidum plumoſa ſunt folia,ob id ad lumina lucernarum vtilia.Gnaphalii foliis minutis mollibuſq; pro tomento vtuntur.Nonnunquam ſubter hirſuta flaueſcunt, ſuperne leuia virent,vt aſplenio:hemioniti à terra vermiculoſa puluinorum facie ſcatent,ſuper iugi leuore glabra nitent.Non longè ſecus phyllitidi interius leuor,auerſis ſcabritia ſubeſt.Siquidem à tergo penſiles quaſi vermiculos præ ſe ferunt.E foliis plurima pediculo propẽdent,ſed differentia iis lõgitudine & breuitate.Filici alarum modo pediculo cubitali folia fulciuntur.Petaſiti cubitũ excedit pollice craſſior.Tribuli,illius inquam cuius coma aquis extat, & aculei vado conduntur,folia prælongo nituntur.Chelidonio minori perinde quaſi ſtolones radicum callis annectuntur.Nympheæ folia quędam aquis emergunt longo ſuſtentata pediculo:verum quæ vado conduntur, breuiore. Pediculorum alii neruo tantum conſtare cognoſcuntur,vt arundinis, frumenti:alii eiſdẽ quibus caules.Sed folia quędam caules in ſerti modum coronãt,vt ononis:alia ſuos inueſtiunt ſcapos, quæ pediculo vidua potius dici debent. Quędam articulatim caules complectuntur cauo alarũ ſinu,in quo imber aut humor pluuius,aut rore collectus ſubſiſtit,veluti labro veneris,quem dipſacũ, quaſi ſiticuloſum ab hoc aquæ congeſtu ſibi reſeruato,Græci nominant. Eſt & etiamnum diſcrimen non faſtidiendum.Humi nonnulla ſpargũtur quaſi caduca ſint forte.Panacis folia,item & moly in terram iacent.Coronopi graminis humi ſerpunt.Anchuſæ per terram ſtrata.Mandragoræ radici ſuæ circũdantur. Lithoſpermo iacent humi,quæ ab radice proſiliunt.

Cynogloſſo, glaucio, ſternuntur humi: item catananceæ ſecundi generis. Reptant humi onoſmati, & canis teſticulo, glaucio. & vt ſummatim rem complectamur, quæ caule vidua eſſe voluit natura, & folia per terram quaſi ſeſſilia conſidunt. Item quorum coles in terra proſerpunt, & folia humi conquieſcere neceſſum eſt. Sunt & in foliorum coloribus non parua diſcrimina. quædam prorſus nigricant: alia incana ſpectantur. Sunt & quæ rubore quodam perfundãtur. Nec deſunt quæ verſicoloribus lituris variegentur. Habentur quoq; quæ ſubter incana, ſupernę viridia viſantur. Id tamen ſilentio diſſimulandum non eſt, ꝙ in foliis nõ illi meri quidem colores, vt in floribus relucent. non enim frondes aliquæ prorſus nigræ comperiuntur: verum pleræq; omnes virent. Sed quæ atro quodam virore ſunt inſignitæ, nigræ nominantur authoribus: vt quæ cedũt infectu dilutiori ſuffuſæ, virides. nec ſunt quæ niueum candorem illum mentiantur: verum cuiuſdam alboris rudimẽta præ ſe ferunt. Subalbicant critamo, echio, ranũculo, abrotono, abſinthio, ſaluiæ, verbenacæ, maro, periclymeno, nepetæ, corniculato papaueri: incana marrubio, ſtachy, mẽtaſtro, altheæ, polio, inde nomen. Candida verbaſco, & mandragorę mari. ambigunt quædam ſic, vt vna parte candorem, altera colorem alium prodant. Roſmarinum intus candicat, extrà viride conſpicitur. Tuſſilagini à radice continuo prodeunt: à terra ſubalbida ſupernè virentia. Sic artemiſiæ ſubter canent, ſuprà herbido virent colore. Glauci auerſa canicie pubent, ſupernè viridia cernuntur. Populus alba folio bicolor, ſupernè candicans, inferiore parte viridi, vt ſuprà dictum eſt. Illud multo fuerit mirabilius, chamæleonem cum terra in qua naſcitur, foliorum mutare colores: ſic vt hic viridia, illic ſubcãdida, alibi cyanea, alibi coccinea conſpiciantur: à qua varietate animantis ſeſe in varios colores demutantis appellationem mutuatur. Sunt & aliæ quædam hoc bicolori foliorum vultu notatæ, quæ ſuis locis referentur. Nigricant tiliæ, perſonatæ, auriculæ muris, violæ purpureæ: nigrantia anchuſæ, echio, oſyri, eupatorio, apollinari, hortenſi ſolano: folia granatis & amygdalis

rubentia. Rhus quem & coriarium fruticem vocant, ꝙ qui pelles condenſant, ſpiſſandis coriis vtantur, rutilum fert folium. Helix coccineo ſplendet colore. Cyclamino purpura rutilat, etſi varium nonnunquam ſpectetur, ſic vt ſupra infraq; albicent maculæ. Gentianæ quadantenus rubet. oluſatri folia ſuppunicāt. Cori, aſcyro, & hyperico, lonchitiq; rubeſcunt. Oſyri per initia nigricant, dein mutato colore ſubrubent. Fuci marini folia rubore quodam perfunduntur: auerſa peplidi rutilant. Seſamæ & irioni ſanguinea. Generis cuiuſdam bliti & atriplicis ſaturata nitent purpura. Betæ nigræ ex atro in ſanguineum vergit. Alypum ſubrubro colore conſpicuum. Sic igitur cādido colore, nigro, rubro, vel purpureo diſtinguuntur. Sua & in odore miracula. Quibuſdam acutus, vt qui olfactu nares feriat, vt ſinapi, lepidio: quibuſdā dilutus, vt oleribus. citreis odor acerrimus, multis nullus. odorata folia nardo, aſaro, laueri ceu ſio: odoratiora ſiſymbrio, rotundæ ariſtolochiæ. Iucundè olent ononi, cum recens in coronæ modum foliatur, antequàm ſpinas erigat. Suauem ſpirat odorem mentha, à quo nomen hædyoſmi, ideſt iucundi odoris inuenit. Menthaſtrum odorem ſiſymbrio grauiorem vibrat. Nepeta gratū pulegii odorem æmulatur. Saluiæ odorata ſunt vehementer, ſic vt quadantenus viroſa ſentiantur. Dictamno tertii generis foliis ineſt odor, inter ſiſymbrium & ſaluiam iucundiſſimus. Thymū, ſerpillon, thymbra iucundo placent odore, & ob id coronamentis quæſita. Longè ſuauiſſimum ſampſucus expirat. Ocymum odore nimio caput tentat. Odorata item ſunt ocymaſtro, liguſtico. Smyrnio ſuauitas ineſt medicata: acrimonia tamē gratiam exuit. Stachys ſuaui fragrat odore. Botrys mira iucunditate veſtes etiam in armariis commendat. Artemiſiæ minoris folia odorem ſampſuci referunt. Sunt quæ ab aliis odorē videntur emendicaſſe, quaſi, & quē aliæ herbæ vel arbores peculiariter ſibi vēdicarunt, mutuātes arrogant. Sic ſcordiū odore quadātenus alliū reddit. Trifoliū erucā ſubolet. Apiaſtrū citreū malū odore repræſentat, vnde ei nomē citragini. Aiuga penitus olet pinum. Marrubium odorē mali aliquantum refert. Xanthii

folia olfactu naſturtium imitantur. Graui odore ſunt abſinthium marinum, aloe, ballote. Polium graui quidem, ſed nõ prorſus iniucundo, ꝙ capitulo paruo in corymbi ſpeciem coacto capillitium hominis cani ſimilitudine quadam effingit: inde nomen ſuũ reportat. Cannabis folia grauiter olẽt: item anagyris, cuius ſi quiſpiam fruticem vel ramos cõmoueat quatiatue, tetrum quendam odorem remittet: inde venit in adagium vulgare non parum apud græcos celebratum, ἀνάγυριν κινεῖς, id eſt anagyrim commoues. Foliis mandragoræ viroſus ineſt odor, cicutę graueolentia. Apocynũ vinculis malè olentibus fruticat. Glaucium vt tetri & faſtidiendi odoris reſpuitur. Condrylla amara eſt, & acri in radice ſucco. Amara & aphace, & quæ picris nominatur, & ipſa toto florens anno: nomẽ ei amaritudo impoſuit. Braſſica propter amaritudinem in Aegypto non eſtur. Sylueſtris non ſine amaritudine eſt. Scandix guſtu ſubacriuſculo ſubamaroq́ꝫ deprehenditur. Aloe inſigni amaritudine pollet, item abſinthium: quare pueris amarorem iure faſtidiẽtibus ſalubritatis gratia dãt in fico, vt amaritudinem fallant. Cedit aliquanto ſantonicum, cum quo marinum certat. Hyſſopum, ſtœchas leuem reſipiunt amaritudinem. Paſtinacæ folia ſubamaro guſtu ſentiuntur. Triſſagini, marrubio, ſcordio, glaucio, chamelęę ineſt amaror. Empetrum ſalſo guſtu: ſed quo propius terreno fuerit longiusq́ꝫ receſſit à mari, eò amarius reſipitur. Symphytum petræum guſtu dulci: ſyderitis non iniucũdo inuenitur. Ciſthi folia acerbo ſapore guſtantur. Hydropiperi guſtu piper repræſentat, citra tamen illam odoris gratiam. Eryſimum ſuo ardenti ſapore linguã vellicat. Lepidii acris natura & exulceratrix: item & ranunculi. Naſturtium ſuo acri ſapore ventri negotium faceſſit. Sinapis vis in ſublime fertur: quoniam non aliud magis in nares & cerebrum penetret, ſuoq́ꝫ acremento ſternutamenta ciet. Naſturtium ſinapis & erucæ guſtu ſaporem fatetur, nomenq́ꝫ accepit à tormento narium: & inde vigoris ſignificatio prouerbio id vocabulum vſurpauit, veluti torporẽ excitantis & animum exacuentis. Dictamnum acrimonia pollet: huic reſpondet pſeudodictamnum mitiori aliquan-

to præditum acremento. Omnium calaminthæ generũ folia guſtatu os accendunt, impenſæq́ ſunt acria. Sua acrimonia diſplicet vtraq; ruta: verum mõtana, ſylueſtriorq́ plus ſatiua faſtiditur. Stœchas acrimoniam quandã reſipit, quę in amaritudinẽ degenerat. Stachys acris guſtatu ſentitur, Phyllitis acerba. Crategonum foliis ſummopere acre: ita & clematitis in tantum, vt linguam vellicans exulceret. Foliorum daphnoidis guſtatu os & fauces incenduntur. Chamęlææ foliata mordaci valent acrimonia: vt & linguã & fauces guſtatu confeſtim obulcerẽt. Oxytriphyllon, rumex ſuo acore à guſtu gratiam inierũt. Habes itaq; foliorum diſcrimina, quæ carnoſa ſint: pinguia vel craſſa: pauca, vel numeroſa: ampla, anguſta: magna, parua: longa, breuia: orbiculata, & in acumen faſtigata. Item laciniata, ſerratim diſſecta, necnon ſtellatim decuſſata, lunata, ſtriata. Habes & odoris & ſaporis inſignes eorũdem differentias, iam ad foliorum inter ſe ſimilitudines eſt tranſeundum.

De ſimilitudine foliorum inter ſe. Cap. IX.

IAM de ſimilitudine foliorum eſt nobis diſſerendum, vt futuris herbarum deliniationibus firma iaciantur fundamenta. Sed imprimis neceſſum eſt, vt nota quædam vulgo proponantur, cum quibus alia quændam inierunt ſimilitudinem: qua veluti certa cõiectura colligentur, quę nec aliàs niſi quadã æmula facie noſci poſſunt. ab hederaceis, vt quæ neminem quantũuis ruſticum lateãt, rem auſpicari par erit. Aſarum igitur, cyclaminus vterq;, dracunculus, ſmilax, chelidonium minus, marina braſſica, æthiopicum ſeſeli, pericymenus, aſclepias, epimedium, gramen parnaſi, apocynon, viola purpurea, chamęciſſos, leuis ſmilax, ſuis foliis hederam imitantur. Nec refert, ſi quædam inter hęc vel maiora vel minora cernantur: nanq; magnitudo rerum ſimilitudinem non tollit. Scammonia partim helxinæ, partim hederæ folio communicat: vt cynocrambe nũc mercurialem, nunc hederam foliis æmulatur. Hortenſe ſolanum, circæa,

halicacabum, veſicaria, labruſca conſimilibus pubent foliis. Sed longè fuerit melius rem litteratim proſequi, quò facilius inueniantur ſimilitudines foliorum in ſuas claſſes digeſtæ. Alba ſpina, Acanthium ſimili conſtant folio. Abrotono fœminæ folia ſeriphi modo diuiduntur. Agnus, anagyris folio non diſſimili virent. Apium, caucalis, ſecundum dauci genus, laſerpitium ſeſe foliis imitantur: ſed longè ſmyrnium latiora ſibi vendicauit. Bunion foliolis apio ſimilibus ſcatet, ſed multo tenuioribus, & quæ modo quodam tribuli folia ſequantur. Amygdala, rhododendron conſimili comantur fronde. Aniſi folia iſopyrum planè referret, niſi in pampinos intorqueretur. Anagallidem antirrhinon æmulatur. Atriplicem, xanthium, aparinen, galium, aſtera, decuſſatim folia coronant. Ad bulbi frondem hyacinthus, colchicon, bulbus vomitorius proximè accedũt. Buxus & lycium conſimili fronde virent. Vitem albam amomum folio repręſentat. Betæ folium mandragoras maſculus, limonium, potamogeton, beta ſylueſtris æmulantur. Veratrum albũ plantaginis, vel ſylueſtris betę ſimilitudinem retulit. Bugloſſon & cirſion conſimili ſunt folio. Cichorium, condrylla ſimili modo foliantur. Cyperum typha quadam tenus imitatur. Cnecum atractylis refert: chamæleonem nigrum crocodilium: chamæleonem album ſilybon. Coronopi foliã habent catanance, pſyllium, holoſteum. Coriandri ſimilitudinẽ pręſe ferunt parthenium, altera ſyderitis, omnia ranunculi genera, & phœniũ: & tam quod in cultis quàm feris naſcitur: dauci genus tertium, bunion, thalictrum, adiãtum, capnos quem fumariã appellamus. Cannabis folia profert aut quinquefolii eupatorium, ſed quæ quadripartito diuidantur. Cotonei mali frondem exhibent arbutus, halicacabũ, capparis, ſolanum ſomniferum, ſaluia. Cupreſſi effigiem ſabina altera promit. Calaminthæ vel ſanguinalis quandam imaginem prębet polemonia. Ciſtus & ladanus folio cõueniũt. Ciceris ſimilitudinem oſtendunt teucrium, ſecuridaca. Cyclamini folium habet aconitum. Cumini ſylueſtris, ſtratiotes, chiliophyllon, cicutæ myrrhis. cucurbitæ perſonata, colocynthis. Daucum ſylueſtre folio pyrethrum imitatur: dra

cunculum hemionitis:ericam coris. In fœniculi folia extenuantur altilis aſparagus, panaces Aſclepii, ſeſeli, daucum creticum, anthemis, erraticum fœniculum, libanotis, buphthalmos, millefolium, thapſia. Phœnii folio geranium veſtitur. Fici frondes panacem, ficum Aegyptiam, quæ & ſycomorus dicitur, morumq́ꝫ, comant. Filicis folio ſunt ſyderitis quoddam genus, adiantum, fidicula, filix fœmina, dryopteris. Ferulam cicuta demonſtrat, graminis folium repræſentat moly, coronopus, holoſteon, gramen arundinaceum. Glaſto tripolium ſimile eſt. Helxinæ folia reddunt anagallis, muris auricula, alſine. Oluſatri folium exprimunt phu, lauer. Quæ in hederaceum circinantur, paulo ante expoſuimus. Hypericum & centauriū minus folio non diſcrepant. Phœnice hordeo ſimilatur. Iuglandis folium præſtāt gentiana, centaurium maius, pæonia mas, ſabucus. iris folium imitatur acorum, medium ſylueſtris iris. gladioli folium iridi ſimile erat, niſi minus & anguſtius videretur & in gladii ſpeciem mucronatum, inde nomen. Sparganium æmula faciè gladiolum repræſentat. Iunceis foliis articulatim equiſetum capillatur. Lēticulæ folium helenium alterum, anotis, paluſtris lens, fidicula, polygala glaux referunt. Lauri foliū ſimulant polygonatum, clematis, daphnoides, chamædaphne. Lilii folia ſpargunt pācration, ſatyrion, ephemeron, onagra. Lenti ſimilllima ſunt anthylli, aphacæ, onobrychi, chamæſycæ. Lentiſci folio glycyrriza, tragumq́ꝫ nō degenerant: nec à lepidio arabis. Lactucæ folia fundunt crocodilion, dipſacus, ſylueſtris lactuca, lycopſis, anchuſa, ſylueſtre glaſtum, niger mandragoras, quę fœmina intelligitur. Linguæ bubulę proxima ſunt ſymphyti alterius folia. Myrti ruſcus habet & tithymalus fęmina: ſed rubo canis longè maiora. Mentæ hortenſis folio frondent ſiſymbriū, hydropiper, pentaphyllon. Marrubii foliū poſſident ballote, apiaſtrum, horminum, ſyderitis. Mercurialis folio uirent helxine, elatine, cynocrambe. A naſturtii folio hiberis nunq̄ deſciſcit: nec ab ocymo hortenſe ſolanum: nec à mercuriali helxine. Oleā fronde repræſentant halimus, ptarmica, tilia, liguſtrū, vitex, conyza, theligonū, teſticulus canis, lithoſpermō,

dorycnion,hypophaes.Plantagini non diſſimilia ſunt folia rumicis, oxalidis,glaſti,gentianæ,aliſmatis,volucri,candidi veratri.Platanum folio æmulantur ſphondylium,aconitum alterum,nigrum veratrum,ricinus. Paſtinacæ folio gingidium eſt.Portulacæ effigie folia faciunt telephium,cepæa, critamon, tribuli genus vnum,tithymalus helioſcopus,ſemperuiuum tertium,ſylueſtris portulaca.Porri folia præ ſe ferunt cyperus,haſtula regia,teſticulus canis,lonchitis, uettonica,narciſſus.aloe ſcyllæ ſimilitudinem habet.Piraſtro acuta ſpina,meſpilis foliis proxima ſunt.Pulegium, dictamnum,calamintha conſimili conſtant folio.Piceæ ſanguinalis fœminæ,pityuſæ ſimilia ſunt folia.Querna frōde veſtiuntur triſſago,ſcordion,betonica,ſyderitis.Rutæ folio pullulant acacia,centaurium minus,ſerpillum ſylueſtre, ambroſia,polygonum,androſæmon, polemonia,peplos,hypecoon,apios quæ iſchas cognominatur.Rumicis folio donantur dracunculus,aron,phyllitis,bretanica.Ruſcum imitãtur folio hippogloſſum,alexãdrina laurus.Saligna fronde lyſimachia fruticat.Sertulæ campanæ liguſticum folio ſimilatur.Silibus,chamęleo,cardus,ſpina alba,ſylueſtris carduus, conſimili modo foliantur. Scolymus, chamæleo niger,crocodilion,foliis inter ſe non diſſident.Semperuiui minoris folium extenuatur.Aiuga tertia ariſtolochiæ ſpecies.Scolopendriæ foliis ſimilia ſunt ſecunda muris auricula,lonchitis altera,tragium quem ſcorpium cognominant. Solani folii quandam præferunt imaginem,circæa,halicacabus veſicaria,labruſca.Sampſuchi folium panaces chironium æmulatur.Sanguinarię folio calamintha, & polemonia quadamtenus ſimiles ſunt.Aloæ folia ſcyllæ ſimilitudinem habent.Serpillo clinopodium ſimile eſt.Satiuę folium ſyderitis,horminum,verbaſcum ſylueſtre ferunt.Smilacis fronde vitis nigra luxuriat.Tamaricis folio ſabina altera viret.Tritici ſtipula veſtiuntur cratæogonon,auena,thymum. Stœchadem, ſatureiam ſimile comat folium. A trifolii foliis non abhorrent lotus ſylueſtris, medica, cytiſus, ſertula campana. Verbaſci folia pandunt helenium, papauer corniculatum, æthiopis, arction, bugloſſum,ti-

thymalus, latifolia. Verbenacam alcæa folio prodit. Vrticæ fimbrias labeo demonſtrat. Siſymbrium folio pſeudodictamnum æmulatur. Sic habes herbaꝝ folia in claſſes quaſdam nominatim relata, vt facilè quiſquam vt diſcrimina ſuperius norit, ita germanitatem cognationem'q; perdiſcat, quæ in dignoſcendis herbis nō paruam adfert vtilitatem.

¶ De conceptu, germinatione, & floribus arborum herbarum'ue. Caput X.

PRIMVS annuo ordine naturæ conceptus eſt, poſtq̃ incipit perflare Fauonius: exinde Februario. hoc enim maritantur vireſcentia è terra, hic eſt genitalis ſpiritus mundi, à fouendo dictus vt quidā exiſtimauere. flat ab occaſu æquinoctiali, ver inchoans. geſtit enim natura ſemina cōcipere, is'q; animam inſpirat omnibus ſatis. Cōcipiunt variis diebus & pro ſua quæq; natura: alia protinus: tardius aliqua diutius'q; grauida partus gerunt, non aliter quàm iniecta genitalibus animalium locis ſemina celerius aut maturius animantur. hoc Germinatio in arboribus vocatur. Pariunt verò cum florent, flos'q; ille ruptis conſtat vtriculis: ſed educatio in pomo eſt. hoc & germinatio earum eſt. Flos pleni veris indicium eſt, & anni renaſcentis: flos gaudium arborum. tunc ſe nouas alias'q; quàm ſunt oſtendūt: tunc variis colorum picturis in certamē vſq; luxuriant. ſed hoc negatum pleriſq;. Nanq; nec omnes florent, ſed ſunt triſtes quædam, quęq; non ſentiant gaudia annorū. Nam neq; ilex, neq; picea, larix, pinus, ullo flore exhilarantur, natales'ue recurſus pomorū annuos verſicolori nuncio promittunt: nec fici atq; caprifici. Protinus enim flores fructum gignunt. In ficis mirabiles ſunt abortus, qui nunquā matureſcunt. Sed de floribus harum varia ſentētia eſt. Quidam robur, nucem auellanam, caſtaneam, pinum, & piceam florere putant, quòd ante germinationem verni temporis ſublonga panicularum modo nucamenta compactilibus callis coacta propendent è ramis, velut quidam foliorū conceptus, quibus arbores quaſi grauidæ contumeſcant germina parere geſtientes, ea videntur quędam pineæ nucis rudimenta,

ſed habitu longiore fereq́ꝫ æquè craſſo, tandem per extrema in mucronem turbinantur. ea hyeme creſcunt. aperitur vere pilula tota, & dehiſcit in flaueſcentes ſquamas: tum in longitudinem quæ ternos æquet pollices protẽditur, prodeunteq́ꝫ folio concidens euaneſcit: tunc calyculacea tegumenta totidem quot flores, ſuper pediculum contracta prominent. Ferunt hanc pilulam robora, quam cachryn Græci nominant. Gignitur & in abiete, larice, picea, tilia, platano, poſtquam folia cecidere, hyeme durans. Sed nuci auellanæ iam caduco fructu ſquaroſum quiddam minutulis ſquamulis racematim compactum veluti prælongus vermis erũpit, quod ſingulari fultum pediculo penſile nititur: iulum tam Græci quã Latini vocant. Alii antedictas florere prorſus inficiantur, ſed ſuæ germinationis præludia quædam oſtentare putant, quibus futurus foliorum partus etiam præſagitur. Nec iuniperi florent: ferũt protinus baccis ſubnaſcentibus, quæ biennio hæreant. Sic multis arborũ ſors natiuaq́ꝫ conditio ſine flore eſt: omnes autem germinant, etiam quæ non florent. Magna & locorũ differentia. Quippe ex eodem genere quæ ſunt in paluſtribus, priora germinent: mox campeſtria: nouiſſima in montibus, vt Macedones tradiderunt. Multæ cum vrbanis incipiunt germinare. pyrus ſylueſter paulo tardius. Primo fauonio germinat cornus, tam mas quàm fœmina: proximè laurus: paulo ante æquinoctium tilia, acer, fagus, ficus. Inter primas verò nux iuglans, quercus, ſabucus: atq; etiã magis quæ ſteriles ſunt, & lucis gaudent populus, vlmus, ſalix. feſtinat & platanus. Cæteræ vere concepto vt caprificus, acuta ſpina, paliurus, aquifolium, terebinthus, caſtanea, iuglans: ſerotino autem germine malus: tardiſſimo ſuber, thuia, taxus. Sunt quæ reſtibili fertilitate vel nimia ſoli vbertate, neq; non inuitãtis cæli voluptate regerminẽt: quod multo magis in herbis ſegetum euenit, in arboribus tamen nimia germinatio elaſſeſcit. Sunt, vt Theophraſtus eſt author, naturales quædam germinationes, quæ ſuis conſtant ſyderibus. vna Arcturi exortu poſt ver omnibus cõmunis arboribus: ſentitur enim maximè in fico, in vite: punicis deniq; omnibus, quæ vbe-

rius coaleſcunt, præſertim ſi pingue lætumq́ ſolum reſpondeat. Aeſtiua Canis ortu plurima i Theſſalia Macedoniaq́ vbi copioſa tunc ficus exeat: multo maximè ſi autũnus placidus ac longus educet fauente cæli mollitia: in Aegypto æterna ferè germinatione quadam exultãt. Hyberno Aquilæ ortu reliquæ quidem arbores vt primum cœpere continuant germinationem. Robur & abies & larix intermittunt tripartito, ac turgentes terna ædunt germina. Ideóq́ ter corticum ſquamas ſpargunt, terq́ ſquaroſæ cernuntur. quod omnibus arboribus in germinatione euenit, quoniam prægnantium rumpitur cortex. Fit vtiq́ germinatio prima ineunte Februario, iterum germinant tranſeunte Geminos ſole, id eſt intermiſſis triginta diebus aut paulo pluribus. Sic fit, vt dum prima cacumina propelluntur, ſe cutis aperiat geniculato incremento velut articulatim, vel ſurſum, vel in latera ſe fundẽtibus ſurculis. Idq́ fieri ſolet exitu Martii: quo tempore naſcitur galla tam nigra quàm candida, erũpens noctu ſemper vniuerſa. Creſcit vno die candidior, & ſi excepta eſt æſtu, areſcit protinus, neq́ ad iuſtum incrementum peruenit, alioqui magnitudine amplióri grandeſceret: quó fit, vt pleræq́ nucleum fabæ non excedant. Nigra diutius viret, creſcitq́ vt interdum mali cõpleat magnitudinem. Tertia earum eſt ad ſolſtitium breuiſſima Aprili menſe, nec diutius ſenis aut ſeptenis diebus durat, clareq́ tunc cernitur creſcentium cacuminum articulatio. Vitis ſola bis parturit, cumprimum emittit vuam, iterum cum digerit. Germinationes arborum cum in pleriſq́, tum maximè in abiete pinuq́ deprehenduntur: quoniam genicula in verſus rectos porrigantur, ramiq́ ex æquo conditi procedant. Verum germinatio ſimilis vbiq́ completur: quò cum ventum eſt, non in longitudinem amplius, ſed in corpus incrementa vertuntur. Eorum quæ non florent, partus tantum eſt & maturitas. Quædam ſtatim in germinatione florent, properantq́ in eo, ſed matureſcunt tardè, vt vites. Serotino quædam germinata florent, maturantque celeriter, vt morus: quæ nouiſſima vrbanarum germinat, nec niſi

exacto frigore, ob id dicta ſapientiſſima arborum. ſed cum cœperit, in tantum vniuerſa germinatio erumpit, vt vna nocte cum ſtrepitu peragat. Ex iis quæ Aquila oriente concipiunt, floret prima omnium amygdala, menſe Ianuario. Martio verò poma matura. ab ea proximè florent armeniaca: dein præcoces. Ordine autem naturę, ſylueſtrium prima ſambucus, cui medulla plurima eſt: & cui nulla, cornus maſcula. Vrbanarũ malus, paruóque poſt, vt ſimul videri poſſit, pyrus, & ceraſus, & prunus. Sequitur laurus, illámque cupreſſus, deinde punica, fici. At vites, & oleæ florentibus iam iis germinãt. Concipiunt Vergiliarũ exortu, hoc ſydus illarum eſt. Floret ſolſtitio vitis, & quæ paulo ſerius incipit olea. Defloreſcunt omnia ſeptenis diebus, non celerius: quædam tardius, ſed nulla pluribus bis ſeptenis. Nec ſtatim fructus ſequitur. In aliquibus, quæ gũmi gignunt, poſt germinationem aperiuntur: gummi verò non niſi fructu detracto ſpiſſatur. Cæterum florum differẽtiæ ita ſe habent. Siquidem florum alii lanuginei, vt vitis, mori, hederæ: alii foliati, vt amygdalæ, mali, pyri, pruni. Item alii grandes habẽtur. Oleaginei quidem foliati, ſed puſilli. Cunctorum alii bicolores, vt in herbaceo genere permulti. Nullus flos Vrbanis bicolor: & ſi quis inueniatur, ſylueſtriũ generi aſſignabitur. Flos enim abieti croceus: alii concolores, iidémq; magna ex parte candidi: quippe cum tantũ fere punicæ phœniceus exit. Item quarũdam amygdalarum ſubruffus emergit. Itẽ nonnulli duplices conſpiciuntur, qui in foliis alterum florem medium inſidentẽ gerunt, vt roſa, viola, lilium. alii ſimplices erumpunt. Non deſunt qui foliorum agmine ſtipati emicant. Diſſidet iterum inter ſe ortu. quædam namq; ſuo flore fructũ ambiunt, ita vt floſculi videantur perforati, vt viti, oleæ. Maior ferè pars hærentem in floris medio fructum cõtinet. Quãquam non deſint, quæ ſuper fructum inſidentem floſculum emittãt, vt punica malus, amerina, prunus, myrtus. In fruticum genere roſa, maiórq; pars coronariorum ſemen ſub floribus conditum geſtant: ſed in roſa quòd calyx extuberet, perſpicuum deprehenditur. Non deſunt, quæ cum ſeminibus flores ædant, vt

acorus,

acorus, cnicum, atq; omnia quæ florem numeroſo folio ſtipant. ſingulis enim ſeminibus ſingulos annexos flores proferunt. In oleraceo genere flos in poſtremo fructus inſidet, diúq; creſcenti defixus ſeruatur, vt cucumi, peponibus, cucurbitæ. Sic in herbaceo quibuſdam in fructus vertice flos adoleſcit, vt gith. Aliis longè ſecus euenit, ſed modo quodam peculiari, vt hederæ, moro. Etenim florem in totis fructibus concipiunt quaſi mediis inculcatum, non in poſtremo decumbentem, neq; ſingulas partes ambientem. Fœcũditatis argumentum mali medicæ floribus affirmant, ſi rectus apex colus ſpecie à medio ſinu proſiliat: reliquos vtpote ſteriles repudiãt. Copioſus & creber punicis emicat: deniq; ſui pomi magnitudinem modo quodã æmulatur. Flos ſimplex in poſtremis cucumerum ſarmentis emergit: qui velut infertilis, à reliquorum conſortio debet explodi. Sed in herbaceo genere tanta florum varietas, vt rerum parens natura in iis depingendis felix, tam multiplici luxu pingat, támq; in magno fertilitatis gaudio laſciuiat, vt ne vis humana quidem tam diuerſis imaginibus reddendis ſufficiat. Triticum quatuor, aut quinq; tardiſſimè diebus incipit florere: totidem aut paulo pluribus defloreſcit. In flore fabæ lugubres litteræ reperiuntur: ob id flaminem non ea veſci tradidit Varro, vtpote cũ etiam in ea peculiaris ſit religio. Ex herbis multæ particulatim florent, vt erraticum intybum, quod poſt Vergilias naſcitur. Aphace ſubinde marceſcente flore emittit alium, tota hyeme, totóq; vere vſq; in æſtatem. Quædã æſtate florẽt, vt helxine. Scolymus quoq; floret ſerò, & diu: mirúmq; quòd ſine interuallo tota æſtate, aliud floret in eo genere, aliud concipit, aliud parturit. Mira anthemidis natura, quòd à ſummo flore incipit: cum cæteræ omnes, quæ particulatim florent, ab ima ſui parte incipiant. In croco quidem flos impellitur: caule ſero floret, ſeróq; germinat Vergiliarum occaſu. In ſcylla verò caulis exit, deinde flos ex eo emergit: eadémq; ter floret, tria tempora ſationum oſtendens. Bulborum generi quidam hanc adnumerarunt. notabilis illius crocíq; natura: quæ quum omnes herbæ folium primum emittant, moxq; in caulem to

tundentur, in iis caulis prior intelligitur quàm folium. Notabile in lappa quæ veſtibus adhæreſcit, quoniã in ipſa flos naſcitur non euidens, ſed intus occultus: & intra ſe germinat velut animalia quæ in ſe pariunt. Mirabilius in ruſco. flos è medio folii vmbilico puſillus exit, veluti fœtus grauido: quo tandem excuſſo, grandis bacca cohærens propendet, quaſi folium fructus prægnans vice fruticis parturiat. Picris toto anno floret: nomen ei amaritudo indidit. Haſtula regia exitu menſis Martii & initio Aprilis florem ædit. Florum prima ver nunciantium, viola alba. Tepidioribus quoq; locis hyeme non exacta, quum cælum fuerit clementius, emicat. poſtea quæ appellat purpurea, ſæpe bis anno, vere & autumno, æſtates hyemesq; fugit. Seriores prædictis lilium & narciſſus, quæ poſt Arcturum & circiter ęquinoctium florent. Sequitur œnãthe, cui odor idem qui germinantibus vuis, atq; inde nomen. Ex ſylueſtribus heliocryſos: & alterũ genus phœnii, quæ limonium cognominatur. Poſt hanc gladiolus & hyacinthus. nouiſſima roſa. Siquidẽ iis omnibus vt ſerior erumpit: ita fugax eadem, prima deficit. Cæterum in ſylueſtrium genere hyacinthus maximè durat, & viola alba: nigra per annũ, ſi cultus adhibeatur. Item œnanthe plurimum, ſi crebro deuulſa prohibeatur ſementeſcere. Flos vt labruſcæ candidus racematim coit. hyacintho ita diſcurrunt venæ: vt litterarum græcarum A I legatur inſcripta. Et verni quidẽ flores ii ſunt. Succedunt illis æſtiui, lychnis, Iouis flos, & alterum genus lilii: item typhyon, ſampſuchum phrygiũ. Sed maxime ſpectabilis pothos. Duo genera huius, vnum cui flos hyacinthi eſt: alterum decolor candidum, qui ferè tumulis naſcitur, quoniã fortius duret. Iris æſtate floret & radicula: flos aſpectu quidem pulcher, ſed inodorus. Alii rurſus ſubeũt autumno. Tertium genus lilii, crocum tam montanum q̃ ſatiuum. Vnum hebes, alterũ odoratũ, primis omnia imbribus emicantia. Coronarii quidem, flore acutæ ſpinæ vtuntur, cuius cauliculi inter oblectamenta gulæ cõdiuntur. Item ſmilacis flore vtuntur. Ordo florum ita ſe habet. violis ſuccedit roſa, huic interuenit lilium. Roſam cyanus excipit: cyanũ amarantus. Vincaper-

uſnea, cum æterna fronde vireat, inopiam hybernorum florum aliquando ſupplet. Nec tamen hyems ipſa floribus eſt vidua, nec id tempus ſemper hoc munus negat: præſertim quum autumnus ſuos floſculos diutius prorogarit, ſuccedensq; tempeſtas ſuis gelicidiis nõ rigeat, apricis tractibus ſuam continuant ſucceſſionem: alioqui inclementia frigorũ frequenter interpellantur. Vita violę albæ trimatu peragitur. Ab eo ſenectam ſentiens degenerat. Incanos ſenio parit flores. Roſa quinquennium perfert, non reciſa, nec aduſta. Illo ſiquidem tẽpore vegeta iuueneſcit: veteraſcens priorẽ gratiã exuit. Flores primũ multis herbarũ calycibus cõcluſi, poſtmodũ intumeſcẽtes explicant in folia: vt hirci barbulæ, androſæmo, gentianæ: id quod euidentiſſimum eſt in roſa. Germinat omnis primò iclusa generoſo cortice: quo mox, itumeſcẽte, & in virides alabaſtros faſtigato, paulatim rubeſcẽs dehiſcit, i calycis medio ſui ſtãtis cõplexa luteos apices. Liliis eſt calycis & ſtaminis in colore differẽtia. Nec vllis florum excelſitas maior, interdum cubitorum ternũ languida ſemper ceruice, non ſufficienti capitis oneri: flore emaculati candoris, effigie calathi: foliis ab anguſtia in latitudinem paulatim ſeſe laxantibus, extrinſecus ſtriatis, reſupinis per ambitum labris, emicãtibus ex calycis fundo luteis apicibus tenuiq; filo crocis. Hunc æmulantur iris, acorum, narciſſus, qui flore eſt candido & calyce purpureo. Eſt & flos nõ diſſimilis in herba, quam conuoluulum nominant, naſcens per fruteta, nullo odore, nec crocis intus, candorem tantum referens, ac veluti rudimentum naturæ lilia facere condiſcentis. Sunt & altilis vettonici flores, quos vulgus nũc caryophileos ab odore, nunc ocellos à figura nominat, qui roſis non inferiores videri poſſint, cumq; eis de principatu certant: quando nec colore ſuperãtur purpureo, vermiculato, candido, nec odore: niſi forſitã quòd a longinquo plus olet recens roſa. Sed iam nihil roſa fugacius, longiſſima naq; decerptis mora dies: his in triduum &, amplius vita vigórque durat. Aliquibus tanta magnitudo, vt orbem vtraq; manu complecti ferè nequeas, folia quaterna quináue nonnullis roſæ modo numeroſa, mirabili quorundam

alabaſtro cum dehiſcit,aliam ſtatim prodente pandentē ſeſe paulopoſt in florē. Omnibus teres longiuſculus herbaceuſq; calyx,ſummatimq; denticulatus, geminis vtrinq; emicantibus ſtamineis apicibus,floribus omnium ſpecioſiſſimis:caryophilli odoratu,ſed longè ſuauiſſimo,coloris varii:quoniam alius cocco rutilat:alius ſaturata nitet purpura:alius emaculato blanditur candore:alius verſicoloria variegatur miſtura. Eſt & in foliis differentia,q̃ iis conſtent lentè fimbriatis:alii frequentiore coma ſtipentur,& profundioribus inciſuris crenentur:quæ cum fuerint prorſus explicata,radiatum orbem circinant,per extrema ſerratum. Vſus propè coronis nimius,& frequenter ad hybernam vſq; tempeſtatem parere non ceſſat. E maluaceo caule roſæ quædā iam patent:quædam naſcentibus ſimiles,nunc primum exeunt: aliæ adhuc conuolutis foliorū paniculis nondū dehiſcunt, ſed capitula quædam in mucronem leuiter faſtigiata primū à caule proſiliunt,iiſq; paulatim intumeſcentibus prægnātia florum inuolucra fatiſcunt,& in roſas ſeſe explicant,foliis ſtructili quadam ſerie numeroſis,calycibus apices paucos oſtendentibus,qui lutei mediis emicant. Ii flores maluarum hortenſium venuſtate roſis non cedunt,nec colore vincuntur niueo vel purpureo:odore tantum ſuperari cōſtat. non vſq; eò nati coronis. Multis herbarum & capituli vertice flos erumpit:vt hieraciæ, melanthio, centauriis. Nymphææ flos candidus,lilii ſimilitudine multipliciter foliatus extuberat,prono ſemper collo nutāteq;,quòd grauitati floris par eſſe non videatur : exterius folium quaſi calyx eius herbaceo viret colore:intus niueo relucet. ſtamina quoq; monſtrat crocatis apicibus capitulata:cum excuſſis iam foliis defloruit, papauer oſtendit feminio turgens. Alterius nymphęæ flos luteo nitet aſpectu,roſæq; potius ſimilitudinem imitat. Proxima iis,ſi credimus Herodoto,lotus ægyptia,Nili proueniens inundatione, colocaſiæ ſimilis: foliis denſa congerie ſtipatis:flore candido,liliis haudquaquā abſimili:papaueribus grano milii plenis,ex quo panem incolę conficiunt. Anthemidi è rotūdis capitulis flores prominēt in orbem foliati,alios intus aureos flores cōtinentibus. Sic

parthenio flores per margines candidi ſparguntur, in medio lutei. Buphthalmo flores oculorum orbem imitanť crocis anthemide maioribus. Pæoniæ flos admirationem mihi ſimul & voluptatem attulit, calyce floris roſeo in lata folia ſe explicante, quibus deciduis plurimum quini ſubrigũtur hirti craſſiq; folliculi, mox reſupinandis iis fatiſcentibus varium intus ſemen altero coloris cõtextu conſpicitur. Nanq; ſiliquis ſenſim dehiſcẽtibus hic baccas ex atro, illinc acinos cocco niteſcere cõtueri licet. Altheæ flos roſeus emicat. Omnibus, quibus à protuberãte capitulo flos proſilit, intus ſemen latitat conditum, vt gith, centaurio, & multis prædictorum. Dipſacus inter echini ſui ſpinas flores condit candicantes. Chamæleoni, carduo, ſcolymis, cinaræ, cneco, atractyli, & bonæ ſpinarum parti flores in ſpinoroſum capitulorum verticibus erumpunt criniti capillataq; lanugine compacti, quæ grandeſcente ſeminio turgida diſſiliunt: floſculi flacceſcentes in pappos euaneſcunt. Non ſecus ſenecioni flos cõpactili canitie pubeſcens abit in auras. Sic in arundinis faſtigio seneſcente denſius excreſcit tomentum, ad farciendas cauponias culcitras haud inutile. Tiphæ cacumen florum multitudine denſa capitatur, quæ ſoluatur in pappos, quam lanuginem aliqui nominant. Conizæ flos ſqualidus eſt, luteus aut ruffus, qui tandem in lanugines amittitur. Omnium herbarum, florum qui deſciſcunt in pappos, ſemen habent in ima lanugine latens. Sunt & flores herbarum plurimi, qui ſummis vmbellarũ radiis emicant. Ex aculeatis chamæleo albus florem geſtat ſpinoſum, tenuem, uiolaceum, verſicolorem. Sabuco, arabidi, ebulo, circinatæ rotunditatis vmbellæ, quæ extremis ſtylorũ mucronibus florem fundũt. Dauco rotata ſpargitur floribus vltrò citróq; candidis, axe tantum purpureo. Caucalis, panaces liguſticum, ſeſeli, anethum, flores in vmbellis ſuſtinẽt. Oluſatri, elaphoboſci, peucedani, cicutæ, libanotidis, cacumina umbellæ occupant, in quibus flores propendent. Achilleæ faſtigium in vmbellã rotundatur, in qua flores vel candidi, vel purpurei, vel auri æmuli cohærẽt. Pyrethrum cacumine circinat vmbellam, in qua flos exit, Origanum, millefolium, in

muſcariis florem concipiunt. Peucedanum in folioſa coma florem creat. Verum omnibus quæ verticibus ſuis vmbellas obtendunt, flos & tenuis & paruus inſidet. Flores etiam aliqui ſuos coles non inuenuſtè coronant, vt in ſiſymbrio: in clinopodio tamen ſpeciem lecti pedum exhibent. Flores in marrubio per intercapedines verticillato coitu ſcapos decorant. In ballote caulis circinato florũ ambitu verticillatur. Non deſunt quibus orbiculato cinctu ſuos ſcapos perpulchrè vinciant, vt ſtachy. Diſſident rurſus inter ſe flores. Nanq; grandes ſunt medio, ſolano ſomnifero, onagræ, anemonæ. Ampliſſimi maluç hortenſi, lilio, iri. Graciles glaſto, chamæleoni nigro, ſupinæ verbenacç. Tenuis ac paruus artemiſiæ, aſtragalo. Puſillus inſidet alceæ: quamuis effigiem roſæ præ ſe ferat. Item aliſmati, androſæmo, lycopſi, tertiæ ſideriti, ſtratioti, millefolio, pityuſæ. Numeroſus quibuſdã. Hyacintho coma procumbit icurua, floris purpurei plena. Smilax leuis æterno flore numeroſoq; exhilaratur, ob id operi topiario dicata, quò vultus delicatos per æſtatẽ vindicet ab ſolis æſtu. Alypum quoq; florum copia gaudet. Labruſcis crinitus flos & muſcoſus exilit. Liguſtro muſtaceus candicat. Tuſſilagini flos præter modum fugax: nanq; vere momento ferè caducus flore exuitur. hinc pleriſq; data eſt occaſio credendi, q; ſcapo & flore vidua naſcatur. Sunt tamen nonnullæ herbæ veluti ſteriles, quæ florem nullum pariant, vt adiantum, filix, polypodium. Nam neq; florem, neq; ſemen creant: ſed veluti triſtes ſolis foliis contentæ colibus deficiuntur. Chamæſyce nunquam floret. Hypophæſton nullo lætatur flore. Sunt & non parua colorum in floribus diſcrimina, de quibus, poſtquã de fructibus breuiter egerimus, capite priuatim iis dicato, per florum fructuũq; colores progreſſi, differemus.

¶ De fructibus & ſeminiis. Cap. XI.

FERTILIVM pars maior fructum in medio flore concipit, alit, fouetq; tantiſper in amplectentis vtriculi ſinu, dum flaueſcens emarceſcat, aut pereat caducus. fructus flore exutus ſenſim increſcens ad maturitatem perducitur.

Fructus alii carne & neruo conſtant:alii carne tantum concreti.Nõnulli cute teguntur:ſed humore omnes imbuti madent.Carne neruoq́ꝫ pruna cucumereſq́ꝫ coguntur.Humore & cute mora punicaq́ꝫ coaluerunt.ſed publica hæc diſtinctio,vt pars exterior cortex,interior caro itelligatur.Quibuſdam quoq́ꝫ nucleus ſequitur.Poſtremum in omnibus ſemen internè decumbit.hoc humorem in ſe caloremq́ꝫ inſitũ poſſidet:quibus cum ſemen exuitur,ſterile infęcundumq́ꝫ, ſicut vrinum ouum reiicitur.Semen principium eſt oriũdi. Quod eſt duplex.vnum quod latet ſenſum noſtrum:alterũ quod eſt apertum.Latet,ſi ſemina ſunt in aere,vt Anaxagoras phyſicus ait.Si in aqua,quæ fluit & in agrum inferre ſolet,vt ſcribit Theophraſtus,quod apparet agricolis,id diligenter eſt videndum.Quædam enim ad oriendũ ſunt vſq́ꝫ adeò parua,vt ſint obſcura, vt cupreſſi. Non enim galbuli qui naſcuntur tanq̃ pilulæ paruæ corticiæ id ſemen: ſed in iis intus primigenia ſemina dedit natura. Reliqua inuenit experiẽtia coloni.Num prima ſine colono priusq̃ ſata nata? ſecunda,quæ ex iis collecta neq; prius quàm ſata nata?Prima ſemina videre oportet,ne vetuſtate ſint exucta,aut ne ſint admiſta,aut ne propter ſimilitudinem ſint adulterina. Semen vetus tantũ valet in quibuſdam rebus, vt naturam cõmutet.Nam ex ſemine braſſicæ vetere ſato naſci aiunt rapa:& contrà ex raporum braſſicam.Secunda ſemina ne vel nimium cito,vel tardius tollas.Tempus idoneũ,quod ſcribit Theophraſtus,vere & autumno, & Caniculæ exortu. neq; omnibus locis ac generibus idem:de quo infra nonnihil dicetur.Tertiũ genus ſeminis,quod ex arbore per ſurculos defertur,vt eo tempore ſit deplantatũ,quo oportet.Id enim ante fit,quàm germinare aut florere quid icipiat.Sed ad rem noſtrã redeamus.Quorũdam ſemen illico poſt ambiens tegmẽ ſubeſt,vt palmę,nuci amygdalę.Sed quę pluribus cingũtur,& caro ſæpe & nucleus itercedit,vt oleæ,pruno.Sed naturas arctius colligi par eſt.Alia ſiliqs icludunt, vt leguminũ.alia vaſculis,vt ſeſamæ,papaueris.alia ſpicis continent,vt tritici,hordei:muniunturq; vallo ariſtarum quadruplici,Quędã nuda,vt anethi,fœniculi,aniſi,& quę

vmbellis ſuſtinētur. Milium & panicum tantum in frugum generibus paruis auibus expoſita ſunt idefenſa: quippe mēbranis continentur. Panicum cacumine languido, nutante, paulatim extenuato culmo pene in ſurculū, prædenſis aceruato granis, panicularum coma complectente, quæ fimbriato capillo curuetur. Arborum nulli ſemina nuda: ſed carne, cute, vel cruſta veſtiuntur. Alia ſiliquis gignuntur, ipſis dulcibus, ſemenq́ꝫ complexis amarum: quum in pluribus ſemina placeant, in ſiliqua damnētur. Alia baccis, quarum intus lignum, & extra caro, vt in oliuis, ceraſis. Quæ baccis natura, eædem & pomis. Aliquorum intus baccæ: foris lignū, in Aegypto. Aliorum intus corpus & foris lignū, vt nucibus amygdalis. Aliis foris corpus, intus lignum, vt perſicis, prunis. Nullum vaſculo ſemen arboris concipitur: niſi conū hoc nomine placeat appellare, quod à fructibus abſolui debet. Putamine clauduntur nuces: corio caſtaneę. detrahitur hoc iis: at in meſpilis manditur. Cruſta teguntur glandes: cute vuæ: corio & membrana punica. Carne & ſucco mora conſtant: cute & ſucco ceraſi. Quædam ſtatim à ligno recedunt, vt nuces, palmæ: quædā adhærent, vt oliuę, laurcíq́ꝫ. Quorundam generi vtraqꝫ eſt natura, vt perſicis. Etenim duracinis adhæret corpus, lignoq́ꝫ auelli nequit, quum in cæteris facilè ſeparetur. Quibuſdam nec intus nec extra lignū, vt myxis. Quorundam extrà vitium eſt, vt caſtaneis, amygdalis, iuglandibus: verum in iis geminatur. Quorundam natura trigemina eſt: corpus, deinde lignum, rurſusqꝫ ſemē in ligno. Dimicant etiam non parum inter ſe. Alia nanqꝫ diſcretu gaudent, vt cucurbitæ, cucumeris, fici, mali: alia in ſocietatem quandam promiſcuè coeuntia. Congeſtorum quędam aluo continentur, putamine vel tunica concluſa, vt punicæ, mali, pyri, fici: quędam ſimul collecta quidem, ſed nullo prorſus inuoluta patent, vt quæ contextu denſo ſpicantur: niſi quis ſpicam ambientem membranam eſſe putauerit. Quædam inter ſe denſa, quæ ramos circundantia aceruatim ex omni parte degrauant, vt vuæ, ſorba: alia rara, vt perſicis. Verum depēdent alia pediculis, vt pyra, mala. Alia racemis, vt hederæ, ſabuci. Alia ramis adhærent, vt in lau-

ro:quædam vtroq; modo, vt oliuæ. nam & breues & longi pediculi. Quædam vaſculis conſtant, vt punica. Sed diuerſa iis gratia & commendatio. Carne placent palmæ: cruſta thebaicæ: ſucco vuæ, & caricæ. Detrahitur ficis viretibus, vt putamen. Eadem in ſiccis maximè placet. Hac procul abſunt ſiliquæ prædulces cibo, in his cortex ipſe manditur. Digitorum hominis longitudo illis, & interim falcata pollicari latitudine. Quæ carnoſi generis ſunt, ea baccis atq; carnibus diſtant. Alia acinis caro, alia moris, alia vnedonibus: & alia acinis inter cutem ſuccumq́;, alia myxis, alia oliuis. Moris ſuccus in carne vinoſus: trini colores, candidus primo, mox rubens, maturis niger. In nouiſſimis, vt dictũ eſt, florent: inter prima matureſcunt. tingunt manus ſucco matura, eluunt acerba. Naſcuntur & in rubis multum differente callo. Mollius eſt corpus terreſtribus fragis: aliud congeneri eorum vnedoni, quod ſolum pomum ſimile fructui terræ gignitur. Acinorum quoq; magna eſt differentia. Primum inter vuas ipſas callo, teneritate, craſſitudine, interiore ligno: aliis paruo, aliis etiam gemino, qui minimè feraces muſti. Differunt plurimum hederę ſabuciq; acini. In figura etiã. Punici anguloſi, quippe ſoli. Nec cutis vlla ſingulis præter communem, quæ eſt candida: totisq́; ſuccus & caro eſt, iis præcipuè quibus paruulum ineſt ligni. Magna item baccis differentia. Aliæ nanq; ſunt oliuis, lauris: & alio modo loto, cornis: alia myrtis, lentiſco. Aquifolio ac ſpinę ſine ſucco: medioq́; etiamnum genere inter baccas acinosq́; cerasis. Pomum iis candidum, & ferè omnibus baccis. Mox aliis vireſcit, vt oliuis, lauris: rubet verò ceraſis, cornis, moris. Deinde nigreſcit moris, ceraſis, cornis, quæ etiã ventri nata videntur: deinde nigreſcit moris, ceraſis, oliuis. Nux pinea exiles intus nucleos lacunatis icludit toris, veſtitos alia ferruginis tunica. Eſt & genus quoddam digitis fragili putamine: ob id auium furto expoſitum. Aliud ſapineum, cute verius quàm putamine veſtitum, ita vt poſſit mandi Mala conſtant cute, carne, ſemine. ſemen corio & carne. Medica multum præter hæc continet humorẽ intercurſantibus cartilagineis membranis conceptũ, ſemine intus demerſo. Tur

binatior pyris figura, quæ etiamnum ſæpe calculoſa manſu ſentiuntur. Genera glandium multa: quam propriè ſerunt, robur, quercus, eſculus, cerrus, ilex, ſuber. Continentur hoſpido calyce plus minúſue per genera item complectente. Glans optima in quercu atq; grandiſſima, mox eſculo: robori parua: cerro triſtis, horrida, echinato calyce ceu caſtaneæ. Diſtant cutis tenuitate. item quòd aliis ſubeſt rubigine ſcabra: aliis protinus candidum corpus. Probatur & ea, cuius in balano Vtrinq; ex lõgitudine extrema lapideſcunt in duritiem. Melior cui in cortice, q̃ corpore. Præterea aliis ouata, aliis rotunda, aliis acutior figura, aliis colos nigrior, aliis candidior quæ p̄fertur. Glans fagea ſuē hilarem facit: carnem coctibilē, & Vtilem ſtomacho. Iligna ſuē anguſtam, nitidā, ſtrigoſam, põderoſam: querna diffuſam, & ipſa quidē glandium dulciſſima. Iligna tentant ſues, niſi paulatim detur. Fungoſam carnem fieri eſculo tradunt. De gallis alio loco diſputabitur. Palma ſola in ſpathulis habet fructum racemis propendentem. Reliquis ſub folio pomum tegitur: excepta fico, cui folium Vmbroſiſſimum eſt. In palmis prima naſcitur pomi caro: eſt autem oblongum, non Vt oliuis orbiculatum: cæſum præterea à dorſo puluinata mediaq; in aluo fiſſura, pleriſq; Vmbilicatum, Vnde primum ſpargitur radix. Seritur pronum, & bina iuxta compoſita ſemina, ſuperq; totidem: quoniam Vix niſi quaterna coaleſcunt. Sed iam ad humile genus redeamus. Omnium ſatorum fructus aut ſpicis continetur, Vt tritici, hordei, muniturq; Vallo ariſtarũ quadruplici: aut includitur ſiliqs, Vt leguminũ: aut Vaſculis, Vt ſeſamæ, papaueris. Frumenti grana in ſtipula crinito textu ſpicantur. In faba leguminibuſq;, alternis lateribus ſiliquantur. Tunicæ frumēto plures. Hordeum maximè nudum: ſed præcipuè auena. Calamus altior frumento, quā hordeo. ariſta mordacior hordeo. Sed Vnum eius genus, quod hexaſticum quidam cantherinum appellant, ſalubrius hominem, q̃ malum triticũ paſcit: nec aliud in egenis rebus magis inopiam defendit. fragili culmo eſt, & granum eius nulla Veſtitur palea: far in Vaginulis granum ſeruat ad ſatus. Milium & panicum

in folliculis: ſed ſuis furfuribus euoluta. pultem quamuis inopia maxima, cum lacte non faſtidiendam præbet. Siliquantur omnia diuerſis diebus. Ab ima primum parte paulatim flore ſubeunte, ſicut & particulatim florent. Siliquæ rotundæ ciceri: cæteris leguminum longæ, & ad figuram ſeminis latæ: piſo cylindraceæ. Eualuantur ſemina leguminum, cum maturuerunt. Nonnulla tamen cum ſuis ſiliquis in vſum veniunt cibarium, cum tenereſcunt adhuc vel cocta, vel patinis frixa. Fabarum ſiliquæ cauleſq; gratiſſimi ſunt pabulo pecori: ad id fabalia præſertim maturæ ſationis recondunt. Poſt ſpicilegium meſſe facta, vbi iumentorum vngulis vel perticis è ſpica exteruntur grana, è terra ſubiactantur vallis aut ventilabris, cum ventus ſpirat lenis: vt quod leuiſſimum eſt in eo atq; appellatur acus, euannetur foras: & quod eſt ponderoſum, purum, perueniat ad corbem. Palea ad pabula iumentorum accommoda, ſpica tantum aurificum ad vſus. Milii & panici & ſeſamæ apludam vocant purgamenta. Sunt etiam quædam herbæ ſpicatarum generis, quæ ſemina frumentorum more ferant in ſpicis, vt plantago, nardum gallicum, ſaliunca. Hirculus frutex pumilus ingentem fungit ſpicam. Stachys nomine ſuo græco ſpicam ingenuè fatetur. Alopecuros ſpicam habet mollem, & lanuginem denſam, non diſſimilem vulpium caudis. Thymbra ſuis verticibus exiguè ſpicatur. Phœnix herba ſpicas erigit ſeptenas octonaſue lolio ſimiles. Aegylops ariſtas capillaceas exerit. Verum in fruticeo vel herbaceo genere baccæ, acini, ſiliquæ, vaſcula, pilulæ, corymbi in fruticum cenſus aſſeruntur. Non deſunt herbæ, quæ mala ferant vt mandragoras: cuius pomum oui vitellum æmulatur, in quo ſemen quale pyrorum ineſt. Cucumeris anguini pomum ouata glandiũ facie creſcit, turgetq; ſucco & ſemine: quod quum tangitur, exilit oculorum periculo. Cæterum in baccis & acinis foris corpus, intus lignum: vt acutæ ſpinæ, myrtis, liguſtro. Sylueſtris myricæ fructus gallæ modo lignoſus eſt, inæqualr ſquamoſus: ſed mitiori floris ſimilitudine muſcoſus concretũ. Carne quædã modica & mul-

ta ſanie conſtant, quibus ſeminula videntur innatare, vt ſolanis veſicariæ baccis, bryoniæ, cyclamino ſecundæ. Nanque ſi digitis maturæ premantur, copioſa profluet pituita, quę lenta quibuſdam tenax'que ſentitur, vt cyclamino ſecundæ: cæteris dilutior. Paliuro fructus prępinguis & fuliginoſus tangitur. Viſci acinis tam glutinoſus ſubeſt, vt pennis auium tactu ligandis inuenerit gratiam. Nanque annulis corticibus carne interiore lenteſcunt. Ea ſiquidem putreſcente & in viſcum coacta inſidias auibus moliuntur. Acini fruticis excoriarii parte corticia conſtant, quæ ſemen ipſum cõplectatur. Acanthi bacca parte exteriore carnis callo tumet: intus luteum ſemen ſabuli ſimilitudine cõdit. Quapropter non immeritò Vergilius cecinit,

„ Baccas ſemper frondentis acanthi.

Pęoniæ ſiliqua parte exteriore nucem græcam refert, cum maturitate diſſilit. Acini mali punici rubentes, purpurei, nigrantes'que intus inueniuntur. In ariſtolochia quæ ex flore emicuit bacca, turbinatur in pyrum, multos ſeriatim digeſtos acinos complectens. Ricinus aſperas vuas dentato frequenter orbe promit, quæ corticibus exutæ ſemina ricinorum effigie qui bubus hærent, demonſtrant. A capite germinum lathyris pilula protuberat, loculamentis tribus inſignis, in quibus ſemina terna tuniculis inuicem diſcreta concipiuntur. Tithymalus fœmina fructum alternat nuci ſimilem: ſed cum annuam conditionem interpellauit, reſtibilem repetit fœcunditatem. à nuce caryitis cognomentum adoptauit. Paralius ſemen pilula complectitur, quod magnitudine eruum æquat, vario colore. In tithymali tamen characiæ coma iunci dependent caueolæ foliolis balnearum ſimiles, in quibus ineſt ſemen. In cappari excuſſo flore glans oblonga coaleſcit, quæ ſeſe pandens, demum acinulos oſtẽdit rubentes, quales in punico malo ſpectantur: ſed antea quandam oſtendit oliuam, qua dehiſcente flos candidus erũpit. Rubus canis oblongam bacculam nucleis oliuarum ſimilem promit, lanea intus natura, flocculo'que cum ematuruit ſpiſſo. Aſparagus altilis bacculas ædit, quæ maturitate rubeſcant, granis aliquot intus duris munitas: ſed hæ baccæ ſe-

cretæ ſunt, nec in vnum reclamante genio coaleſcunt. Sunt & racemoſæ, quum plures oxyacanthus baccas profert rubentes myrti magnitudine, quæ racematim depẽdeant. Tilia quoq; gignit acinos ſubdulces, nigros vuarum more cõgeſtos. Excoriario frutici, quem rhoon græci nominant, acinuli denſis racemulis prodeunt, qui ſemen vt diximus, parte corticia concipiãt. Liguſtrum ſabucinos gerit acinos racematim dependentes. Amomum ceu racemus è ligno cõuoluitur in vuæ modum, ac in ſeſe replicatur. Aſaro ſemen in floribus acinoſum reſidet. Hydropiper fructum parit è ramulis puſillis ſecundum folia, continenti acinorum ſerie cõgeſtum vuæ modo. Cyclaminus ſecunda clauiculatim circũ arbores fertur, ſeſe conuoluens acinis vitigineis, qui hederę corymbos aperte repræſentent. Dracunculo fructus in vertice vuarum modo collectus depromitur, herbaceo primũ colore: dein cum maturuit, luteo: deinceps tanq̃ lingua concauo foliorum ſinu ceu rictu ſerpentis exeritur, & quaſi ſpectabili hiantis draconis forma mediis è faucibus emicat. Sic aro ſcapus in piſtilli ſpeciem faſtigiatur: ſuper quem croci colore fructus racematim aggeſtus inſidet. Piperis arbor mediam quandam naturam aſciuiſſe traditur: quòd primũ ſiliquas ædat, quæ tandem in racemulos degenerent. Nanq; femina paruulis ſiliquis gerit, quales in phaſiolis videntur. hæ priuſquam matureſcant decerptæ toſtæq; ſole faciunt piper longum, continentq; quiddam intus grano milii nõ diſſimile: eæ cum temporibus ſuis dehiſcẽtes ſeſe pandunt, in racemulos explicantur ferentes piperis grana, quæ videmus. Onitidi ſemen in corymbis acinorum denſitate coit. Hippoſelino flos in corymbos aggeſtus ſumma prominet coma, quæ denſatur in ſemen pullum, fractum, oblongũq;. Polium capitulum paruum in ſummo gerit corymbi ſpecie, quòd hominis cani ferè capillitiũ effingat, inde nomen. Ambroſia ſemen ramulis fundit, congeſtũ vuis dependẽtibus, odore vinoſo: nunquam tamen floreſcit. Botrys multis ſtolonibus fruticat, ſeminio circa totos ramulos racematim cohærente, ſic vt inde nomen inuenerit. Chryſocome comantibus hyſſopi figura corymbis coronat. Solano ſatiuo aci

ni rotundi primum herbacei dependent: qui cum ematuruere, nigricant, aut certè rufeſcunt. Halicacabo ſemen in folliculis rotundis ad ſpeciem veſicarum intumet, orbiculatum, rubens & leue, acinorum vuæ figura: quo & coronarii vtātur ſertulis adiicientes. Solano manico fructus racemis exit rotundus. nigerq́ʒ denis aut duodenis acinis cōſtans, hederæ corymbis non diſſimilibus. Hypophaes corymbos hederæ ſimiles ſpargit, congeſtos racematim, imminentibus inuicem acinis mollibus, albidis, & parte quadam rubentibus. Staphys agria fert folliculos verius quàm acinos virides, ſimiles ciceri: & in iis ſemen triangulum, ſcabrū, in nigro ſubrubrum. Ebulum acinis obumbratur ſabuci ex nigro purpureis. Labruſcæ fructus in vuas coit, poſt maturitatem rubētes, acinis rotundis. Vitis albæ fructum habet in racemis rubentem. Nigræ vitis fructus in vua dependet acinis per initia herbaceis, poſtea nigricantibus. Mercuriali fœminæ ſemen vuæ modo acinulis coactum ineſt: mari verò rotundum, ſemper geminum teſticulorū modo connexum. Iis antedictis fructus racematim cohæret. Iam videre licet nominatim herbas & frutices quæ ſiliquantur. Acacia ſemina lupini in ſiliquis claudit. Item ſecundum acaciæ genus folliculis iugatis modo trilocis, modo quadrilocis grana lenticulæ concipit. Geniſtæ ſemen lenticulis haud abſimile in ſiliquis phaſiliorum modo naſcitur. Colutea in folliculis membraneis tumentibus atra ſemina dura, lata, lentis magnitudine continet. Spartion folliculos phaſiolorum modo geſtat, & in iis ſemen lenticulæ. Iris, acorum, lolium in ſiliquis longis angulatis per interualla ſtriatis ſemina congerunt. Fructus halimo folliculari ſpecie creſcit, non diſſimilis verticillo. Halicacabus acinū in folliculo condit, ciceris magnitudine quina ſenáue erui ſemina comprehendētem. Rapo ſylueſtri fructus in ſiliquis abditur calyculaceis: quibus dehiſcentidus, alia intus capitulata prominet ſiliquula, nigris referta ſeminibus. Maluis, vt Phenias eſt author, inuolucrum folliculare placentam ſpectabilē oſtendit. Nanqʒ ſemen omnino eius refert imaginem, quam fulcit columna pectinatim denticulata: à qua per medium placentacei corpuſculi foramentum

aculeus erigitur vmbilicatus, echinata eius radice, quod diſſecanti follicularem ſeminii globum facilè conſtabit. Rumici ſemen in mucronem emittitur, foliaceis membranulis inuolutum. Barbulæ hirci ſcapus ingentem exerit calycem, cuius in parte poſtrema ſemen occulitur. Medicæ quædam prodeunt ſiliquulæ in cornicula contortæ, quibus ſemē lenticulę cohæret. Eryſimon ſiliquas ſuſtinet gracilibꝰ corniculis proximas, in quibus ſemen naſturtii ſpecie, guſtu ardenti latet. Gentiana ſemen facit in calycibus latum, aceroſum, quale ſphondylio uiſitur. Cumino ſylueſtri quædam cornicula ſpectant in ſublime, quibus ſemen gith figura concluditur. Delphinio ſemen in ualuulis milio ſimile cōcipitur. Circæa ſemen exhibet milii quibuſdam in corniculis naſcens. Hormino cornicula prominent falcata, in quibus ſemen detinetur. Hedyſarum quod ſecuridacam nominauimus, folliculos ſpargit modo corniculorum aduncos, ſemen complectentes ancipitis ſecuriculæ figura: quo argumento nomen adinuenit. Anagyris ſemen in corniculis parit oblongis, renibus ſimile, varium, quod vua matureſcente dureſcit. Hypericum ſiliquas gignit in longitudinem rotundas, hordei magnitudine, in quibus ſemen nigrum reſinam ſubolens comprehenditur. Clymenus folliculos creat velut in polyporum cirris implexos, in quibus habetur ſamen. Xiris in folliculis ſeminium fabarum effigie condit. Ocymoides ſiliquas hyoſcyami figura ſuſtinet, ſeminis nigri plenas. Sylueſtre papauer calycem geſtat nigro ſemine turgentem. Cornuto papaueri calix puſillus in cornicula deflexus, effigie fœnigræci ſemen exile recondens. Dorycnion cacuminibus folliculos exprimit ciceris, denſos, granis intus rotundis quinis ſeniſ'ue, erui magnitudine. Hyoſcyamus ſiliquis ſemen ſuum complectitur. Aconitum ſemen in longas ſiliquas, quibus eſt ſemen, corniculatur. Apocyno valuuli obumbrant fabarum, longitudine digiti, folliculoſi: in quibus ſemen nigricat. Rhododendri fructus in cornicula curuatur, qui dehiſcens intus laneam naturam floccoſq; lanuginibus papporum non diſſimiles oſtendit. Sed tam

ſolers, tamq́ diligens natura, vt quibuſdam capitibus aut vaſculis ſemina condi propoſuerit: vt auicularum prædæ patientia minus impetantur, aut ſæuiente ventorum flatu non decutiantur. Sed vt capitata iam narremus inuolucra, ab Aegyptia faba exordiamur, cui caput duplici papaueris magnitudine protuberat: quod vbi defloruit veſparia fert ſimilitudine quaſillorum, in qbus leuiter operculo ſuo exerta, bullantis ampullæ modo contumeſcit. Melanthium cacuminibus ſuis capitulum forma papaueris oblõgum obiicit, interius loculoſa ſeptorum diſtinctione, quæ pulla capiant ſemina. hæc cruſtis inſparſa cereali ſapore panem mirum in modum commendant. Nymphæa in tubere mali, vel potius papauere per orbem rotũdo ſemen colligit pullum. Mirum ludentis naturæ figmentum, vt lonchitidi flores ceu pileola vel potius galericulos, perſonis comicis ſimiles paruã exerentibus linguam tribuerit. Siquidem mimulis hiãtibus albugo quædam in inferiore prominẽs labro ſpeciem linguæ repræſentat, à quibus ſemẽ cum primum exit. Syderitis ſecunda capitulis exurgit orbiculatis, quæ ſemen ad imaginẽ betæ contineant. Papauer rhœas cognomine, oblongũ exerit caput, in quo ſemen ruffum conditur. Cuminum ſylueſtre capitula cacuminibus rotunda gerit, quæ paleaceum ſemen complectantur. Aethiopis ſemen vaſculis continet geminum. Alyſſi fructus duplicis peltæ figura ſemen modice latum complectitur. Phalangio ſemen lenticulæ dimidię figura ſcutulatum obtenditur. Thlaſpi fructus ſummatim in latitudinem affunditur, lenticulæ vel ludicri diſci vaſis effigie, cui ſemen naſturtii ſubeſt. Tordilium ſemine rotundo ſcatet, quod clypeolari forma geminatum ſpectatur. Critamo fructus ceu libanotidis hæret, qui vbi flacceſcens rumpitur, nudeum oſtendit tritici modo cãdidum. Auena ſuo cacumine dependentes continet veluti permultas bipedes locuſtas, quibus ſemen concipitur. Syluaticæ iſatidi, ſeu glaſto vaſcula ſummatim linguis ſimilia dependent, in quibus ſemen reſidet. Aegilops ſemina vel terna quæ rubeſcãt ſummo capite geſtat: in quibus ariſtulæ capillamenti modo prætenues obtendãtur. Geranii in vertice faſtigia conſurgunt

nutantia

nutantia capitulis gruum cum roſtellis, in quibus ſemen occulitur. Syderitis ſcapus verticillis ex iteruallo cingitur, in quibus ſemen adeſt nigrum. Eupatorio ſemen plumoſum è medio caule proſilit inclinatum in terrã, quaſi nutans: quod quum aruerit, inambulantium veſtibus adhæreſcit. Leontopodio ſemẽ tam ſpiſſa lanugine occulitur, vt vix poſſit oculis deprehendi. Centaurio maiori ſemẽ in flore farctum inſidet, vt in lanigeris ſolet floribus. Non eſt ſilentio prætereundum, ſemen interdum foliis promiſcuum aut muſcariis inueniri. Laurus alexandrina ſemen magnitudine ciceris rubri inter folia miſcuit. Chamędaphne fructus ammixtus foliis ſupernaſcitur. Myrtus ſylueſtris fructum folio tuetur. Origanum ſemen in muſcario non in orbem ſe colligente, ſed diuiſo defendit. Sunt & alia pleraq; ſemina, nullis ſiliquarum vel vaſculorum inuolucris protecta, quæ nuda rapientium auicularũ furtis obiiciuntur: vt omnia, quæ ſummis vmbellarum radiis obtenduntur. Caucalis cacumen occupat vmbella, in qua dependet ſemẽ. Arabidis vmbella verticem obuelat, in qua ſabuci ſemen inhæret. Liguſtici cacumen obſidet eadem, in qua ſemen nigrum figura fœniculi patet. Seſeli Maſſilienſe anethi caput exerit, in quo granum oblongum reſidet. Dauci faſtigio vmbraculum occupat, in quo ſemen anethi ſuſtinetur. Libanotidis in capitibus ſtolonum vmbellæ geſtantur ſeminis plenæ candidi, rotundi, quod cachryn Græci nominãt. & vt in vniuerſum dicatur, quæ in vmbellis vel capitibus flores antea pandere notauimus, in eiſdem & ſemina deferre neceſſum eſt. Sunt & quæ nullo ſiliquarum tegantur inuolucro. Lithoſpermon iuxta folia ſingulas veluti barbulas gerit, & in earũ cacuminibus lapillos candore & rotunditate margaritarum, erui magnitudine, duritia lapidea. ipſi qua pediculis adhæreant, cauernulas habent, & intus ſemen. Rubiæ ſemen exit rotũdum, per initia virens, ſed proceſſu rubet: vbi planè maturuit, nigricat. Myagro ſemen protẽditur ceruicis figura, oleoſum. Antirrhino ſeminium veluti naribus vitulorum aſſimile cernitur. Xanthio ſemen oliua grandius intumet, ſpinoſa platani pilula veſtium quum tangitur tenaci, qua trãſeuntibus

iuxta ſe credat̃ inſidiari. Aſcyro ſemen hyperici reſinoſum, cum teritur digitos cruentans. Satyrio tertii generis ſemẽ viticis ineſt nitidum, quo perinde quaſi ſcinco libidinẽ ſtimulari tradunt. Daphnoidi ſemen quum præcoxit, in atrũ deſciſcit colorem. Sunt & permultæ herbæ, quæ nullo ſemine fruantur. Dictamnum ſterileſcere creditum eſt. Phyllitis ſemine deficit̃. Onoſma, polypodiũ, filix vtraq;, adiantum, aſplenium, hemionitis prorſus ſeminio vocant. Differunt inter ſe ſemina. Plurimis rotunda, aliquibus oblonga: paucis foliacea & lata, vt atriplici: quibuſdam anguſta & canaliculata, vt cumino. Diſſident & colore nigro candidóq;: item duritie ſurculacea. In folliculo ſunt raphano, ſinapi, rapo. Nudum ſemen apii, fœniculi, cumini. Cortice obducta bliti, betæ, atriplicis, ocimi: at lactucis in lanugine.

De hortenſium ſemente, & quo tempore ſata naſcuntur. Cap. XII.

SEmentes hortenſium quibus ſeri ſingula ſolent, tres omnibus certe notãtur, hyberna, æſtiua, & quæ inter eas media cadit. Prima poſt brumam fit menſe Maio: quo braſſicã, radiculam, rapum, & quę poſtea ceu betam, lactucam, rumicem, ſinapi, corianum, anethum, naſturtium ſerere conſueuerunt. Secundam poſt ęſtiuum ſolſtitium ineunte Octobri menſe præcipiunt, quum porrum defigunt, apium, gethyum, atriplicem. Tertiã quã appellant ęſtiuam, ab Ianuario menſe olitores auſpicantur, qua cucumis, cucurbita, blitum, ocymum, portulaca, satureia panguntur. Multa tamẽ inter has ſementes rectè poſſunt terræ mandari, quæ nihilominus comprehẽdent, vt radix, ocymum: naſcuntur tamen omnia vel ſemine, vel auulſione. quædam ſemine & ſurculo vt ruta, origanum, ocimum: prę cidunt enim & hoc, quum peruenit ad palmę altitudinem. Quædam radice & ſemine coaleſcunt, vt cepa, allium, bulbi, aron, & quæ generi capitatorum aſſignantur, & ſi quo-

rum radicem annuiferorum relinquant. Omnia igitur ſemine poſſunt prouenire: quod tamen nonnulli in ruta inficiantur. Verum tardiſſimè coaleſcit: quamobrem ſurculum potius pangere ſolent. Eorum verò quæ radice naſcuntur, radix diuturna & fruticoſa eſt: quare lateribus ſuis germina citat. & in plures ſæpenumero digeritur, vt bulbæ, gethyi, ſcillæ. Fruticãt & alia non capite, vt apium betáq;: ſiquidem radices fundunt, quibus folia cauleſq́; proſiliant. Gethyon quoq; ac porrum ſubter veluti quoddã caput bulbaceum ſuo latere deprom̃ut, quod folia ſemine etiamnum ſublato, & arefacto prorſus caule creat. Multis quoq; tam ſyluestrium quàm vrbanorum quæ diutius vitam prorogent, radices cient nouam germinum ſobolem. Caule reciſo ferè quidem omnia regerminant: exceptis quæ caulem ſeorſum habent, ἀπόκαυλα græci nominaut. Eſt & in vſu verò ocymum, braſſica, lactuca, hanc ſuauiorem putant è regerminatione: ſiquidem caulem primum cauſantur lacte nimio turgere, indéq; amaritudinem contraxiſſe. Non deſunt qui ſecundum lacte refertum prodant dulciorem, quã diu tenereſcat, ſentiri. Braſſica vtiq; iucundior detractis foliis, ante quàm decauleſcat. Hóc in raphano & rapis: nam & eadem direptis foliis cooperta terra creſcunt, durantq; in æſtatem. In horto ſatorum celerrimè naſcuntur ocimũ, blitum, napus, eruca: tertio enim die erumpunt. Lactuca quarto, cucumis & cucurbita quinto, portulaca ſerior iis exit, anethum quarto, naſturtium & ſinapi quinto, beta æſtate ſexto, hyeme decimo, atriplex octauo, braſſica decimo: gethyum decimo, aut duodecimo: porrum decimonono, nónunquam viceſimo prouenit. Contumacius coriandrum: quippe quod ſi nouum ſit, omnino naſci recuſat, niſi conuoluatur. Cunila & origanum poſt trigeſimũ diem exiliunt. Omnium difficillimè apium: quadrageſimo enim die, vel quàm celerrimè quinquageſimo maiore ex parte ſolet emergere. Eſt tamen animaduertendum ꝙ magni refert, ſi ſementi ſerenitas aut temporis inclementia ſuccedat. Nam maturius fauente cælo prodeunt, vt tepentibus locis & apricis, aut illuſtratis ſole citiſſime prorumpunt. Aliquid &

ſeminum ætas confert: quoniã recentiora maturius gignuntur in porro, gethyo, cucumere, cucurbita. Quamobrem quidam cucumis ſemen lacte vel aqua præmacerant, quo velocius exeat. Contrà ex vetere celerius proueniunt apium, beta, naſturtium, cunila, origanum, coriandrũ. Peculiare quoddam in beta tradunt euenire, quòd non tota vno anno gignitur, ſed aliquid ſequente, & aliquid tertio: itaq; ex copia ſeminis exigua pullulat. Magni refert apricitas cæli: nanq; calidis credita locis celerius caules creant, & ſemen ocyus reddunt. Quædam anno tantum ſuo pariunt, quædam ſæpius, & in bimatu, ſicut apium, porrum, gethyum, hæc ſemel ſata pluribus annis reſtibili fertilitate ꝓueniunt. Quæ annua ſolum vita contentæ ſunt herbæ, ſimul atq; ſemen perfectum eſt exareſcunt. Omnes emiſſo caule frutificant, porrũ, gethyum, cepe, allium: & in vniuerſum omnes quæ lateribus ſurculos creant, fimum aquámq; deſiderant. Sed longè magis quæ infirmiorem nactę ſunt conditionẽ, ꝗ & maiorem curam, & copioſis alimentũ efflagitent. Quapropter ſi permittit horti ſitus, ſit pinguis locus ad quẽ riuus perueniat: vel ſi non ſit fluens aqua puteali fonte debet irrigari. Qui vt perennitatis habeat fidem, tum demum effodiendus eſt, quum ſol vltimas parteis Virginis obtinebit ante æquinoctium autumnale, tunc enim exploratur vires fontium, quum ex longa ſiccitate æſtatis terra careat humore pluuiali. Paſtinandi ſoli duo ſunt tempora, ſicut & duæ etiam olerum ſationes. Nam & autumno, & vere plurima ſeruntur. Melius tamen vere riguis locis: quoniam ſitis æſtatis optimè reſtinguitur fontibus. Sed danda eſt opera, vt ager qui vere conſeri debet, autumno circa Calendas Nouẽbris paſtinetur. quem voluerimus autumno herbis & oleribus inueſtire, Maio menſe conuertemus, vt aut hyemis frigoribus, aut æſtiuis ſolibus gleba ſoluatur, & radices herbarum necentur: nec multo antè ſtercorari debet. Cumq; ſationis tempus appetet, runcandus eſt ager, & prorſum exherbandus: dein fimũ diligenter cum terra miſcendũ. Optimum ſtercus ad hũc vſum aſini, quia minimum herbe creat: proximum armenti, vel ouillum, quod homo fecit, non eſt

neceſſum adhibere,niſi quum alimenti vis deſideratur.Verum quod vernæ ſationi deſtinauerimus, poſt autumnum patiemur effoſſum iacere,vt & brumę pruinis pateat,& frigoribus inuratur.Quippe ſicut calor æſtatis, ita vis frigoris excoquit terram, fermentatumq́; reſoluit. Quare pacta bruma tum demum exhilaratur lætamine:dein circa Ianuarias Idus,humus refoſſa in areas digeritur .quæ tamen ſic ſunt informandæ,vt facilè runcantium manus admittant, ne,dum herbas perſequuntur, ſemina pedibus proculcent. non igitur latiores eſſe debent,q̃ vt dimidias,manus eruncantis poſſit ab intercedentibus ſemitis attingere.Semina quæ poſſunt autumno & vere ſeri,ſunt braſſicæ,lactucæ, cynaræ,erucæ,naſturtii,coriandri,chærephylli,anethi,paſtinacæ,ſiſeris,papaueris.hæ Februario ſeruntur ante Calendas Martias.Tepidioribus tñ locis poſſunt circa Idus Ianuarias terræ committi.Rurſus quæ tantum autumno conſeri uolunt hæc ferè ſunt,allium,cepæ capitula,vlpicũ, ſinapis.Sed quo quicq; tempore terræ mandari plerũq; cõueniat,nũc per menſes digeramus.Ergo poſt Ianuarias Calendas recte ponetur lepidium:menſe autem Februario vel ſemine vel planta ruta pangitur,atq; aſparagus,iterum cepæ ſemen & porri.nam ſi vernum vel ęſtiuum fructum voles habere,rapæ napiq; ſemina obrues.nam allii & vlpici vltima eſt huius temporis poſitio.Circa Calendas Martii locis apricis licet porrum (ſi iam ingranduit) transferre,itẽ panacem vltima parte Martii menſis:deinde circa Calẽdas Apriles æquè porrum atq; inulam & ſerotinam plantã rutæ.Item vt maturius naſcatur cucumis,cucurbita,capparis ſerenda eſt.nam ſemẽ betæ quum punicum malum florebit, tum demum optimè ſeritur.Porri autem caput circa Idus Maias tolerabiliter adhuc transfert̃:poſt hoc nihil ingruente iam æſtate obrui debet, niſi ſemen apii.ſic enim optimè,ſi rigaturus es,per æſtatem prouenit.Cæterum Auguſto mẽſe tertia ſatio eſt,eaq́; optima radicis,rapæ:item napi.Nũc de iis quæ aliquam curã deſiderant eſt diſſerendum: quæ ſilentio ne prętereantur,intelligi debent nullam operam,niſi runcatoris poſtulare.Semper quæ interueniunt herbę ſunt

vellendæ. Lactuca dicta eſt, quod copia lactis exuberet: amat ſolum ſubactum, pingue, humidum, ſtercoratū. Quæ Ianuario menſe ſata eſt, planta eius Februario trāsferatur: & quæ Februario, Aprili. Certum eſt eam toto anno poſſe ſeri, ſi locus ſit lætus, ſtercoratus, irriguus. antequàm pangatur, radices eius reſecemus æqualiter, & liquido fimo linamus: vel quæ iam panctę ſunt, nudatæ lętamen accipiāt. In latitudinem magis ſe fundet, ſi vel rarior ponatur, vel quum faciet caulem, eo leuiter inciſo gleba prematur aut teſta: eo ſiquidem ponduſculo coercita latior reddetur. Candidæ fieri putant, ſi fluminis vel litoris arena frequēter ſpargant in medias, & collectis ipſę foliis alligent. Si vitio loci, tēporis, vel ſeminis cito lactuca dureſcit, plāta eius vulſa & denuò poſita teneritudinē conſequit. Item multis ſeminib⁹ condita naſcet, ſi caprini ſtercoris bacca ſubula ſubtiliter excauata, & ſemine lactucę, naſturtii, ocimi, erucæ, radicis immiſſo cauernulę, inuolutaq; fimo bacca, ſolo optimè ſubacto breui ſcrobiculo demergat. Raphanus nitit in radicem; cætera ſeminia in ſummo lactuca pariter erūpente, proſiliunt, ſingulorū ſapore ſeruato. Alii ſecus hoc aſſequunt. auulſæ lactucæ folia carpunt, q̄ radicibus iuncta ſunt, & in eorundē ſedibus ſurculo pūctis, præter raphanū ſemina ſupradicta deponūt, ac fimo linūt: ſic obruta horū ſeminū caulibus ambitur. Naſturtium humorem diligit, eum tamen deeſſe non curat: fimum magis aſpernatur: ſi cum lactuca ſeratur, egregiè proueniet. Satureia pingui agro nō ſtercorato, ſed aprico: ſed longè melius mari proximo, & cum cepulis miſta ſeritur. Si cepæ ſemen ſeueris, in caput creſcit, & minus reddit ſeminis: ſi capitulatū ponatur ipſum, inaceſcit, & in caulem rotundatur. Largi ſeminis feracem terram cepæ deſiderant, pinguem, vehementer ſubactam, irriguam, ſtercoratā. Factæ areæ omnibus herbis & radicibus liberandæ. Sationem earum à ſereno die magis auſpicabimur: præſertim cū eurus vel auſter inſpirat. Cepe ſolum olerum omnium lunæ damna non ſentit, viceſq; minuendi & augendi contrarias habet. reuireſcit enim & regerminat decedente luna: cōtra autem inareſcit adoleſcente. Quare Peluſiotæ ſacerdotes

Aegyptii cibis cepas abdicabant. Quanq̃ ſint qui tradant, ſi minuete luna ſerantur, tenues acrioresq́ꝫ prouenire: ſi creſcente, robuſtas & humecti domito acremento ſaporis. Rarius ponendæ, runcādæ, ac ſarculandę. Si in capita voluerimus extuberare, folia omnia ſunt detrūcāda, ſic ſuccus ad inferiora cogetur. à quibus colligenda erūt ſemina, vbi caulem ceperint excitare, fulciantur adminiculis, ne ventorum afflatu languidæ ceruices deturbentur, ſeminaq́ꝫ ventilatu crebro decutiantur. Maturitatis præferunt indicia cum nigricarint. vellendi ſunt thalli ſemiſicci, & in ſole ſiccandi. Anethum omnem cæli ſtatū patitur, ſed tepidiore gaudet. Rigetur, ſi imber non irroret: rarius ſeri lætatur. Sunt qui ſemen eius non obruant, arbitrantes quod hoc nulla attingat auis. Braſſica quæ & anno toto poteſt ſolo credi, terrā pinguem ſubactamq́ꝫ diligit: argillam & glaream timet, ſabulonem & arenas odit, niſi perenis vnda ſuccurrat. Nullā cæli conditionem reſpuit, frigidum tractum tamen minus horret. Auſtro obuerſa citius profert: ſeptentrioni, ſerius: quanq̃ & ſapore & robore vincat. Cliuis delectatur, ideò digerēdæ ſunt plantæ per arearū puluinos. Stercore gaudet, & ſarculatu ꝓficit. Celerius coquitur virore ſeruato, ſi dum eſt trium vel quatuor foliorum, nitrum tritum cribello deſuper inſpergas, vt pruinæ cadentis ſpeciem imitetur. Columella tradit hanc ſi radix tribus algæ tæniolis inuoluta pangatur, celerius in coctura madeſcere, & viridem colorem ſine nitro cōſeruare. Cum ſex erit foliorum, transferenda eſt: ſi hyems eſt, tepido iam die: ſi æſtas, quū ſol ad veſperam inclinatur. Vaſtior euadet, ſi terra continenter operiatur. Semen braſſicæ vetuſtum mutatur in rapa. Mentha plātis vel radicibꝰ loco humido, vel circa aquas ſeri debet: apricum ſolum, nec pingue nec ſtercoratum deſiderat. Fœniculum primo vere ſerit̃ loco aprico & modicè ſaxoſo. Paſtinaca ſemine ponit̃ & plātis: loco pigui ſoluto, & altius paſtinato lætat̃: rarior collocāda eſt, vt robur & incremētū anguſtia nō interpellet. Chærephyllum agrū lætum, humidū, & ſtercoratū deſiderat. Beta poteſt æſtate tota ſeri, agrū amat putrem, lætum, humidum: transfertur, quū quinq; folia fe-

cerit,radicibus fimo recenti perlitis:frequenti gaudet effoſſu,largoq́ cupit ſtercore ſaturari.Porrum loco læto & maximè campeſtri area altè paſtinata pangitur.Si ſectiuũ haberi ſit in animo,ſpiſſius:ſin capitatum,rarius.Sarculãdus plerũq; locus & herbis extricandus.Cum digiti craſſitudinem implebit,à media parte præciſis foliis & runcatis radicibus transferatur.cum radices aget modicè comprehẽdendum,alleuandumq́ ſarculo:vt à terra ſuſpenſum, quod interuacauerit ſpacium,capitis tubere cogatur opplere.Tradunt ſi plurima ſemina in vnum collecta deponatur,in prægrande porrum coaleſcent.Addunt,ſi capiti eius citra ferrum rapi ſemen inſeratur,in magnam molem excreſcere.Cuminum & aniſum terram poſtulant benè ſubactam,cui lętamen immiſceatur:ſed ſata herbis aſſiduè purgentur.Inula ſeritur oculis terra ſubacta effoſſa obrutis,excitatis ad lineam puluinis,quibus oculi trium pedum inter ſe ſpacio ſeiuncti defigantur.Colocaſiæ bulbi ſolo ſimiliter credũtur, amant vliginem,pinguem locum,& præſertim irriguum: fontes & riuos ſequuntur,ſoli conditionem negligunt,modo perpetuo foueantur humore:frondent ferè ſemper,ſi tegumentis vindicentur à gelu.Carduus terram ſolutam & ſtercoratam diligit, melius prouenit,ſi creſcente luna ſolo mandentur ſemina,ſpatio ſemipedis diſcreta:ſi tamen in ſolido pangantur,proderit illis ne à noxiis talpis eruantur, quæ continuo ſolent areas eorum exarare.Non eſt committendum,vt inuerſa defigantur ſemina,nam pumilos, debiles & incuruos creabunt.Nec altius debent imprimi,quàm vt terra demergentium digitorum primos attingat articulos.Cardueta continenter herbis liberentur.Si ſeminum cacumina confringantur,vidua ſpinis inoleſcent.Quòd ſi velis rerum placentium ſaporem ementiri,ſemina triduo macerabis oleo laurino,vel nardino,vel maſtichino,& ſiccata deprimes:ſic eius ſaporem referre ſentientur, cuius vnguentũ ebiberint : ſi ſucco roſæ prius madeant quàm mergantur, roſas itidem reſipient.Singulis annis cardui nepotibus orbandi,ne matres cauliculorum familia fatigentur,ſcoboleſq́ per alia ſpatia diuagetur:qui tamen ſeruabuntur ad ſemen-

tem.caſtrati omnibus pullis,cortice vel teſtula ſupertegi deſiderant,ne vel ſole vel imbribus ſemina vitientur,& euanida contabeſcăt.Cardui mirum in modum putant aſſiduis talparum iniuriis,crebróq; horum animalium defoſſu ſępe ruinas cardueta ſentiunt.Ad has igitur abigendas feles ſæ/pius areis ſunt immittendi,vt ſuo venatu peſtem hanc di/ſcant arcere.Sunt qui ad hunc vſum muſtelas cicurent,quæ per cardueta vagentur , alii faucibus cuniculorum quos effoderunt has indere ſolent, vt in ſpiraculis cauernula/rum ſubinde verſantes captent. Sunt qui foramina earum rubrica & ſucco ſylueſtris cucumeris impleant: alii cauer/nas aperiunt, vt ſolis admiſſu territæ fugiantur. Pleriq; in aditu cuniculorum laqueos ſetis pendentibus impo/nunt ad fugandas talpas: ruſticis ſatis eſt virgam ſabuci defixiſſe. Melones rarius ſerendi. Diſtent inter ſe ſemina pedibus duobus locis ſubactis vel paſtinatis maximè areis. Odorati naſcentur,ſi eorum ſemina multis diebus inter ro/ſæ folia ſicca mergantur.Si ſuaues effici voles,eorum ſemi/na lacte per triduum maceranda ſunt, & ſiccata ponenda. Cucumeres ſulcis altitudine ſeſquipedali & trium pedum latitudine depreſſis mandantur,inter quos octo pedũ cru/da ſpatia relinquantur, vbi poſſint liberalius euagari. Sar/culo & runcatione non indigent,ſed herbis iuti melius adoleſcunt. Semina ſi ouillo lacte & mulſo maduerint, dul/ces creabunt fructus. prælongi prouenient, ſi aquam pa/tenti vaſculo duobus palmis inferiorem ſubiicias, ad eam ſiquidem confeſtim prorepent: quare magis in longi/tudinem creſcentes effundentur. Tradunt ſine ſeminio naſci, ſi oleo ſeſamino delibuta deprimantur, aut herbæ ſucco delinantur,quæ culex vulgo,Græcis quantum exiſtimo conyza dicitur.Aliqui cucumeris florem cum viticulæ ſuæ capitulo arundini,cui nodos articulorum omnes per/forarint,inſerunt:inibi cucumim naſci profitentur,qui in magnam longitudinem protendetur.Nanq; quod latitudine per teretem vaſis anguſtiam demitur,ſecum paria faciẽs longitudine repenſabit.Si flos ſicut in ſua vite eſt,in fictili forma quę vultum hominis vel alterius animalis imaginem

exprimat, claudatur, talem cucumis figuram pręſeferet: tam nouæ formæ auidus eſt, vt vaſis cui indideris, æmula facie repræſentabit effigiem. Lucius Columella author eſt, ſi rubos aprico loco natos proxime terram reſcindamus, & ligneo ſtylo cauatos impreſſo foramini lætamine, cucumeris ſemen inſeramus, fructus enaſci qui inter frigora non necētur. Aſparagus pingui ſolo, humido, ſubactoq́ pangitur, ſcrobiculis ad lineam directis, quibus bina ternáue grana ſemipedis ſpatio diſcreta mergãtur. Stercore locus tegatur. Herbæ internaſcentes ſubinde vellantur, hinc poſt triennium erumpent aſparagi: ſed multo celerius ſpongiæ fructum miniſtrabũt quæ ſic fiunt. Aſparagi ſemina quanta tribus digitis potes comprehendere, pingui & ſtercorato ſolo in ſingulas foſſulas obruis: iis coeuntibus radix connexa: & multis irretita capillamentis coaleſcit, quæ vocatur Spongia. Sed hæc biennii moras habet, eſtq́ fimo & runcatione continua nutrienda. Verum ſi hinc poſt æquinoctium autũni transferatur, vere aſparagum dabit. Sed eæ ſpongiolæ ſulcatim erunt diſponendæ, & in ſummo porcæ dorſo collocandæ, ne loci ſentiant vliginē. Aſparagus qui primo profertur confringi debet, ne inualida adhuc radix moueatur: aliis annis vellendus qui ad autumnum ſeruatur, vt ſemen miniſtret: vbi legeris ſcopas eius, igni concendes. Ruta ſeritur locis apricis, ſolius cineris reſperſione contenta: loca deſiderat altiora, quibus humor elabatur. Ramuli cum aliqua corticis parte conuulſi, verno tempore pro plantis conualeſcent, ſed tota tranſlata moriet. ſemina folliculis adhuc clauſa ſingulatim affiguntur: ſi ſuis inuolucris exuta ſunt, iactãtur, raſtroq́ obducta cooperiuntur. Sunt qui ramulos pertuſæ fabæ inſerant, aut bulbo, atq; ita obruant, ſperantes alieno uigore ſeruatum iri. Gaudet vmbra fici, quare ſub ea lætior adoleſcit: furtiua, vt aſſerunt, melius ꝓuenit. Serentes eam antiquitus maledictis proſequebantur. Optat velli, non effodi, immundæ mulieris omnem reformidat cõtactum. Coriandrum amat terram pinguem: quanq̃ & macrũ ſolum non aſpernetur. Semen quo fuerit antiquius, modo vetuſtate non exuctum, eo melius reputabitur: humore de-

lectatur. Cucurbita ſolum pingue diligit, humidum, ſtercoratumq́;. Hoc in eis inſigne notatur, quòd longas pariũt & exiles, quæ in earum ceruice leguntur ſemina. Quæ aluo latuerant, cucurbitas creant craſſiores: quę in fundo ventris, latas, ſi inuerſis cacuminibus obruantur. Vbi cœperunt adoleſcere, iuuentur adminiculis. Quæ ſationi dicãtur, vſq; ad hyemem in ſua vite dependeant, deinde ſublatæ in ſole aut fumo ſeruentur: alioqui ſemina marcore putri confecta tabeſcũt. Blitum nullum ſolum, modo ſit cultũ, reſpuit: quod olus neq; runcari neq; ſarculari flagitat. Cum ſemel ſatum comprehenderit, per multa ſecula caduco ſemine reuiuiſcet, vt etiam ſi velis, vix vnquam poſſit aboleri. Serpillum plantulis & ſemine prouenit: verum lætius frõdebit, ſi iuxta piſcinam, lacum, vel putei margines conſeratur. Aniſum & cuminum locis lætioribus melius enaſcitur: item & cæteris, ſi humore ſatietur & ſtercore. Apium locis calidis & frigidis prouenit, ſi modo quis ſubeſt humor: quãuis ſiccis etiam naſci non deneget. A primo vere ad autumnum vſq; ſeri non recuſat. Ex ipſius genere hippoſelinum durius & auſterius. helioſelinum molli folio & tenero caule, lacunis familiare: petroſelinum aſpera ſequitur. Hæc omnia poſſunt mangonio cultus & diligentia manſueſcere: apiũ tamen multo maius feceris, ſi ſemen quantũ tribus digitis capi poteſt, linteolo clauſum ſcrobiculo merſeris: ſic omnium ſeminum germina in vnum radicis caput coeunt. Criſpabitur apium, ſi tundantur ſemina, vel ſuper enaſcentes areas ponduſcula volutentur, aut pedibus enata proculcentur. Semen apii vetuſtatem ſentiens citius nouello proſilit. Atriplex ab exitu veris ad autũnum poteſt ſeri, amat iugi humore ſatiari. Semẽ ſtatim atq; ſparſum eſt obrui debet. Inter naſcentes herbulæ ſubinde radicitus eruendæ: transferri non poſtulat, melius tamen inoleſcet, ſi rariore ſpatio pangatur. Succo lætaminis & humoris exhilaratur. Si ferro tamen reſcindatur, continuo repullulatu luxuriabit. Ocimum cito naſci proditur, ſi ſtatim q̃ ſeueris aqua calida perfundas. Rem mirã de ocimo narrant quòd modo purpureos, modo cãdidos flores, mõ roſeos pariet, ſi ex eo ſemine frequẽter ſerat̃, modoq́; in

ſerpillum,modo in ſiſymbrium degenerabit.Napi riguis ſolo putri & ſoluto protuberant;quamuis deuexo & ſabuloſo gratiores cibo naſcantur. Solũ ſtercoratum verſatumq́; conquirunt.ſoli proprietas napum mutat in rapum:vti rapa biennio ſata in alio ſolo degenerãt in napos.Radix,pręſertim quæ hyeme ſui miniſtret vſum,ſerenda circiter Auguſtum.amat terram pinguem ſolutam & diu ſubactam,tophum & glaream reformidat.Gaudet cæli ſtatu nebuloſo: poſt pluuias debent ſemina deponi,ſtatim operiri,ſed larga intermittantur ſpatia.Si non inceſſerit imber, rigatiõe ſolicitentur.Suauiores redduntur radices,ſi ſalſa aqua frequenter aſpergantur:paleis operiundæ,lætamen non eſt ingerendum.Maiores euadẽt,ſi ſæpe ſublatis foliis omnibus terra operiantur.Si dulces ex acribus fieri voles,ſemina die & nocte macerabis melle vel paſſo.Radix non ſecus atq; braſſica vitibus creditur inimica:nanq; ſi circa ſe ſerantur diſcordante natura,refugiunt.Papauer locis ſiccis & calidis cum aliis oleribus ſeminatur.fertur vtilius erũpere,vbi virgæ & ſarmenta fuerunt combuſta.Thymum plantis melius prouenit,quãuis etiam ſemine:agrum diligit apricum, maritimum,macrum.Origanum circiter æquinoctium ſeritur.amat aſpera loca ſaxoſaq́;:ſtercorari tñ & rigari donec conualeſcat,appetit.Capparis late ſerpit,ſuo ſucco terris nocet:verum ne reptans vlterius plus æquo diuagetur, circũueniente foſſato vel luto ſtructis parietibus debet cohiberi.Ieiuno ſolo & gracili gaudet,ęſtate floret,herbas in vicinia ſponte perſequitur.Sub occaſu Vergiliarum capparis exareſcit.Intyba amant humores & terram ſolutam,arenoſis,ſalſis,atq; maritimis ſumma proſiliunt. Area planior iis paretur,ne radices terra fugiente nudentur.quũ quatuor folia fuerint adepta,transferantur ad locum ſtercoratum.Sunt qui radices fimo tingant.Sinapis terram diligit aratam,& ſi fieri poteſt aggeſtitiam:quãquam nullum recuſet ſolum.puluere fouetur,quare debet ſarculari, vt eo ſubinde reſpergatur.vliginem nequaquam reſpuit.Semẽ quod eſui parabis,robuſtius plantæ trãſlatu reddes:quod vetus, vel ſationi vel vſui habetur inutile.Id fractum ſi intus ap-

pareat viride, nouum iudicabitur: ſi candidum fuerit, vetuſtatem fatebitur. Malua pingui ſollo lætatur, humidóq; lætamine gaudet. transfertur quum folia quatuor habere cœpit. Melius quę tenera eſt cõprehendit. Maior tranſlata langueſcit. ſed ne citius erigantur in caulem, in medio earũ glebulæ vel lapili leniter apprimantur: ſiquidẽ hoc ponduſculo degrauatæ in latitudinem ſe diffundent. rara ponenda eſt. ſarculum poſtulat aſſiduum. liberandę ſunt herbis, ſic tamen ne motum radix ſentiat: in qua ſi nodum feceris, ſeſſiles humi procumbent. Porrum verno tempore ſatum, autumno trãsferri debet, vt capite grandeſcat. ſarculis circũfodiatur aſſiduè, & comprenſa porri planta velut forcipibus alleuetur, vt inanitas ſpatii quæ radicibus ſuberit, incremento capitis ſuppleatur. Ocimum citius enaſci fertur, ſi aceti imbre leuiter infuſum reſpergatur. Allium appetit liratim ſeri, quapropter areã in ſulcos digeres, & ſummo porcæ dorſo collocabis: ſed caput prius in ſpicas diuidatur. easq; puluinis deponi præcipiunt, ne infeſtentur hyemis vligine, digitorum quatuor ſpatio diſcretas, neq; altius preſſas. Sarculatu ſolicitatæ plus creſcunt. Si capitatum fieri voles, vbi cęperit caulis prodire, proculcabis, ſic ſuccus reuertetur ad ſpicas. Tradunt, ſi ille nocte vel ſydere ſub terris cõdito aut pungatur aut eruatur, allium odoris fœditate cariturum: ſic, vt fama eſt, olentis animæ tædium & graue virus oris aboletur. Februario menſe deponenda ſunt arundineta defoſſis breuiſſimis ſcrobibus, & oculis arundinum per ſingulos ſcrobiculos obrutis, qui ſemipedis ſpatio inter ſe diſtare debebunt. Si calidæ & ſiccæ ſint prouincię, valles humidas vel irriguas arundinetis deſtinabimus. Si frigida regio eſt, locis mediis deputentur, ſed ſucco villarum ſubditis: ſi aridis infixa ſint, crebris rigationibus animentur.

¶ Arborũ, herbaꝝ, fruticumq; genitalis ſitus. Ca. XIII.

NATALES ſitus arbores, frutices, herbæ velut accommodatiores ſuæ naturæ ſibiq; familiariores vendicarunt, in quibus conſentiente loci genio lætiores proſiliant. Quædã enim aquoſos & paluſtres amant tractus: quædam

editos quærunt ſitus apricoſq́;: aliæ potius vmbroſis & à vento ſilentibus exultant: aliæ locis nunquam à ſole illuſtratis contentæ prodeunt. Montes amãt cedrus, larix, teda & cæterę é quibus reſina funditur: item aquifolia, buxus, ilex, iuniperus, terebinthus, tilia, cornus, ornus, populus, carpinus. Mõtes & valles diligit abies, robur, caſtaneę, tilia, ilex, cornus. Aquoſis gaudent acer, fraxinus, ſorbus, tilia, ceraſus. Non temerè in mõtibus viſæ ſunt prunus, punicæ, oleaſtri, iuglans, morus, ſambuci. Deſcẽdunt etiam in plana cornus, corylus, quercus, ornus, acer, fraxinus, fagus, carpinus. Subeunt & in mõtoſa vlmus, malus, pyrus, laurus, myrtus, ſanguinei frutices, ilex, tingendis veſtibus naſcẽtes geniſtę. Gaudet frigidis ſorbus, magis etiã betula. In eoſdem ſitus comitatur ſpina quæ antiquitus nuptiarum facibus erat auſpicatiſſima, quoniam inde fecerint paſtores qui rapuerunt Sabinas: poſtea facibus carpinus & corylus familiariſſimæ. Aquas odere cupreſſi, iuglandes. odit & quæ appellatur Iouis barba, in opere topiario tonſilis & in rotunditatẽ ſpiſſa, argenteo folio. Non niſi in aquoſis proueniunt ſalices, alni, populi, ſiler, liguſtra. Quæcunq; communia ſunt montibus planiſq́;, maiora fiunt, aſpectuq́; pulchriora. Quæ campeſtribus, meliora materie: criſpiora quæ in montibus exceptis malis pyriſq́;. Nemora permulta ueſtiuntur fago, quercu, ſubere, cerris, ilicibus, corylis, tamaricibꝰ. Syluę permultæ pubent pomiferis ſylueſtribus: vt ſunt albæ ſpinæ, græcæ ſiliquæ, iuniperus, lotos, pinus, cornus, arbutus, paliurus. Sed quo tempore quæq; ſemina ferant, & quę infelices exiſtimentur, eſt docendum. Cornus fructum circa ſolſtitia reddit primò candidum, poſtea ſanguineum. ex eo genere fœmina poſt autumnum fert baccas acerbas & inguſtabiles cunctis animantibus. Terebinthus meſſibus ſemen reddit, & acer, & fraxinus, nuces, & mala, & pyra, præterquam hyberna aut pręcocia. Autumno glandiferæ, ſerius etiamnum Vergiliarum occaſu: æſculus tantũ autumno. incipiente autem hyeme, mali, pyriq́;, itẽ ſuber. Abies ſemen præbet poſt Vergiliarum occaſum: pinus autẽ & picea præueniunt germinatione quidem quindecim ferè diebus, ſemen verò poſt

Vergilias & ipſæ reddunt. Cedri, iuniperus & ilex anniferæ habentur, nouuſq; fructus in iis cum autũno pendet. In maxima tamen admiratione pinus eſt. gerit fructum maturescentem: habet & proximo anno ad maturitatem venturum, ac deinde tertio. nec vlla arbos auidius ſe promittit. Quo menſe ex ea nux decerpitur, eodẽ matureſcit alia. Fructum arborum ſolæ nullum ferunt tamarix ſcopis tantum naſcens, populus, alnus, vlmus, attinia, alaternus. Infelices autem damnatæq; religione, quæ neq; ſeruntur unquam, neq; fructum pariunt. Nouellæ arbores fructu carẽt quandiu creſcunt. Perdunt facillimè ante maturitatem ficus, amygdala, malus, pyrus. Ocyſſimè autem ſalix amittit ſemen, antequam omnino maturitatem ſentiat, ob id ab Homero dicta eſt ὠλεσίκαρπος, id eſt frugiperda. Sed iam ad genus humile noſter ſe conuertat ſermo. Herbæ quædã paludibus enaſcuntur, aliæ in lacubus exiliunt, aliæ in fluminum vadis emicant, quædam paluſtres omnino ſpectantur: quædam in aquis degere nequeunt & humentes horrent tractus, aridaq; loca ſequũtur: quædam litora ripaſq; deſiderant. Non deſunt quæ vitam ancipitem agant. Sunt quæ ſegetibus naſci cupiant, & quæ vinetis lætentur. Aliæ quaſi vernaculæ iuxta vrbes maceriis aut ruderibus proueniunt. Plantago paluſtribus locis enaſcit̃ ſecus aggeres atq; ſepta, ſed in humidis multo lætior exurgit. Ranunculũ humidis gaudet limitibus. Lauer riuorum aquis innatat, item Cardaminacum ſion, quaſi cum illo videatur quoddã iniiſſe conſortium, comes & alumnus riguorum. Helioſelinon humidis locis emergit. Sphondylion paluſtribus & vligine commadentibus locis erumpit. Aliſma aquoſos amat tractus. Lyſimachia gaudet aquoſis. Chelidonio minore limites humidi virent. Epimedion madentibus proſilit, aquoſis verbenaca. Cyperus paluſtribus locis exit. item typha & circa reſides aquas. Nymphæa paludibus & ſtagnantibus vndis prodit, foliis parum extra aquam eminentibus, aliis in vado cõditis. Malobathrum in paludibus Indiæ gignitur, aquis innatãs paluſtris modo lenticulæ. Oriza paluſtri ſitu & vliginoſo familiaris, Hippolapathon paludibus ver

naculum ſpectatur. Oluſatrū opacis iuxta paludes emicat. item Scordion quāquam & in montibus inueniatur. Paluſtris lens aquis reſidibus & nullo lapſu repentibus innatat. Lotus Aegyptia traditur in aquis veſpera condi, totamq́ abire in lacum, deinde ad exortū ſolis emergere extra aquā. Aegyptia quoq; faba lacubus infixa protollitur. Tuſſilago gignitur circa fontes, ac ſubeſſe aquas credunt, & hoc habent ſignum aquileges. Hipposelinon naſcitur in opacis, & iuxta paludes. Conizæ genus tertium humentibus exhilaratur locis. Millefolium, quod ſtratioticem cognominant, paluſtria flagitat. Tribuli genus id quod aquis familiare vireſcit, non niſi amnibus gignitur, coma dūtaxat aquis extāte, aculeis vado conditis. Adianton paluſtribus & vmbroſis circa parietum aſpergines & fontiū ſpecus exoritur: nec ſecus filicula aſperginoſos ſequitur tractus. Tam lacunoſis promiſcuè quàm paluſtribus erumpunt cyperus, plantago, aliſma, lēs paluſtris, & aquatilis tribulus. Potamogetō amat naſci aquoſo videlicet & paluſtri, inde nomen quaſi amnis vicinum retulit. Sunt quæ maris afflatu vel aſpergine gaudeant: quare vel in continente collibus mari vicinis naſcuntur, vel ſcopulis & crepidinibus, aut locis quæ allidit vnda recedensq́ dimittit. Helenium Aegyptium ſecūdum mare collibus innaſcitur. Critamum in maritimis petroſis. Chamæleo niger maritima diligit: item artemiſia. Aloe maris inſulis vt in Andro prouenit. Androſaces quoq; tragon, corniculatum papauer, tertium genus apollinaris in maritimis prodeunt. Solanum ſomniferum in petris, nec lōgè ab afflatu maris. Dorycnion verò ſcopulis nō procul à mari prominentibus proſilit. Rhododendron naſcitur in maritimis, ſecundum amnes: itidem bryon ſcopulis teſtaceiſq; nō procul à mari. Tripoliū in maritimis exurgit vbi allidit vnda, iterumq́ retro commeat, neq; in mari planè, neq; in ſicco. Glaux quoq; iuxta mare frequens inuenitur. Hippophaes, & hippophæſton in maritimis ſabuloſiſq; gignuntur. Tithymalus peralius maritimos natales ſuo cognomento manifeſte fatetur. Peplis, alypon, marinis locis gaudent. Empetron montibus maritimis guſtu nō inſulſo: ſed quo propius

terreno

terreno fuerit, eò ſentitur amarius. Seriphum maris litora conueſtit, inde marini abſinthii duxit appellationem. Sunt & quæ velut fluuiatiles vel ſi placet amnicæ litoribus & ripis producantur. Vitex conuallibus ſecundum amnes naſcitur. Hydropiper ſecundum aquas ſtagnantes, aut pigro lapſu repentes exilit, ambitioſosq́ ſequitur riuos. Rha quod ponticũ cognominant, latinis radix põtica dicitur, ab Rha flumine nomen traxit, in cuius ſuperciliis gentili huius regionis vocabulo gignitur radix, ad multiplices medelarum vſus proficiens. Huic vicinus Tanais qui inter Caucaſeas oriens rupes per ſinuoſos labitur circũflexus Aſiam ab Europa diſterminans, in Mæoticis tandem paludibus deliteſcit. Populi nigræ litorales fluuiorum etiam incolæ viſuntur: in quas Phaetontis ſorores fratris mortẽ lugentes verſas poetæ fabulantur: hinc populnæ profluentes lachrymæ ſtillantesq́ ſole rigeſcunt, denſanturq́ in electra, quæ lucidus amnis excipiat. Terreſtres herbæ aut arida loca amant, aut aſpero, tenui & ieiuno gaudent ſolo, aut ſabuloſa vel rudera aut ſaxoſa ſequuntur. Aſarum lætatur macris & ſitientibus locis. Helenium opacis naſcitur & ſiticuloſis. Tilia tractibus aſperis prouenit. Lycium ſolo gracili ieiunoq́ naſci petit. Cyclaminos altera ſitus diligit aſperos. Capparis gracilibus aſperisq́ diuagari poſtulat. Eryngiũ campeſtribus ſolo gracili proſilit. Saluia gaudet aſperis. Nepeta montes adamat. Thymum petroſo gracilíq́ ſolo naſci vult. Satureia aſperis gracilibusq́ prodire cupit. Baccaris gracili ſolo nec humente prorũpit. Sylueſtris ruta montes abditos quærit, quare quæ in Macedonia proximè flumen Haliacmon naſcitur, venenatam tradunt, & qui ederint, euadere negãtur, quòd montanus is eſt locus & viperis ſcatens. Liguſticum altiſſimis aſperrimiſq́ montium crepidinibus, itẽ opacis quibus rigua ſubſunt, exit. Cuminum ſylueſtre gigni ſolet in collibus. Smyrnion ſaxoſis collibus & angulis terrenis exurgit. Petroſelinũ præruptis crepidinibus exurgit in Macedonia. Libanotis ſaxoſis & aſperis emicat. Alyſſon in montanis gracilibus exoritur. Triſſago petroſis exultat & aſperis. Stachys montes & aſpera diligit. Phalangium gi-

gnitur in collibus.Onoſma in aſperis.Anthemis macro ſolo iuxta ſemitas vere legitur. Lithoſpermon eminentibus locis macro ſolo contentum eſt.Lonchitis aſperis & ſitientibus locis enaſcitur.Hypericon macro quidē ſolo ſed cultu gaudet.Polemonia montibus & macris.Polygonaton montibus familiare conſpicitur.Holoſteon collibus vernaculum.Chryſocome in opacis petroſisq́ gignitur.Stratiotes qui myriophyllon,id eſt millefolium cognominatur,in agris macriuſculo ſolo prouenit.Viola purpurea in opacis & aſperis inuenitur.Veratrum candidum naſcitur in montibus & aſperis:item tithymalus characias.Phyllitis in opacis hortisq́ prouenit.Sunt & quæ velut ancipiti vita donatæ nunc humentibus & riguis,nunc montoſis & aſperis exurgant. Vitex cōuallibus propter amnes,item aſpero loco prodit. Chamæleo niger campeſtribus ſiccaneis, collibusq́ necnon etiam maritimis viret.Smyrnion tam humidi tractus quā ſaxoſi montes pubent.Scordio tam montes quàm paludoſa veſtiuntur. Smilax tam paluſtribus quàm aſperis exit.Sunt quæ naſci in campis & ſegetibus velint. Aliæ in vinetis,aliæ in maceriis & ruderibus prope oppida emergunt.Aphaca in aruis oritur.Orobanche inter legumina prouenit & ea ſtrangulare ſolet,vnde nomen eſt adepta.Eryngio campi ſcatent. Calamintha campeſtribus exilit. Gith frumentaceus ager virent,item buphthalmo. Leontopetalon in aruis frumentario agro naſcitur.Elatine in ſegetibus & cultis.Phœnix herba in aruis,quāuis & tegulis quoq; recens oblitis.Hypecoon in ſegetibus & aruis emicat.Pſyllium in aruis ac terrenis inuenitur.Thalictron, item Verbaſcum.Stratiotes chiliophyllos campeſtribus exilit.Bugloſſum ſabuloſis & planis aſſurgit. Thelephion naſcitur iter vites & locis cultis,ſic & ſylueſtris portulaca.In vineis ſideritis tertium genus inuenitur,quāquam interdū in maceriis.Peplos inter vites aut in hortis gignitur.Helxine prodit in vineis,ſepibus,& parietinis.Sunt etiam quæ in maceriis & ruderib⁹,& iuxta oppida ſepimentis emicāt. Thlaſpe in monumentis,ſcrobibus,& vallis erumpit.Eryſimum circum vrbes in ruderibus hortisq́ gignitur.Marru

bĩum collapſis ædificiis ruderatoq́ſ ſolo gaudet. Buphthalmos & cryſanthemon propter oppida naſcuntur. Tribulus quoq́ & apollinaris genus tertium ruderibus hærent. Galiopſis prouenit circa ſepes, ædificia, ſemitas, & ruderibus paſſim. Natales arborũ, herbarum, fruticũ ita ſe habẽt.

De coronariis, & vſu coronarum. Cap. XIIII

CORONAE primum inter ſacra tantum & bellicos honores ſuum nomẽ vendicarunt, quũ è floribus fierent ſerta. Arborum ramis coronari in certaminibus mos erat primum, poſtea variari cœptum eſt miſtura verſicolore, florumq́ inuicem odores coloresq́ ſucceſſere: ſic coronis è floribus receptis paulo mox ſubiere quæ dicuntur hybernæ, tum cũ terra flores negat, ramento è cornu tincto: paulatimq́ ſubrepſit appellatio corollis, inter initia propter gracilitatem nominatis, mox & corollariis. Sunt qui coronas à choro, licet careat aſpiratione, dictas putent, ſiue quòd honorent eos quibus imponuntur. Authorem & inuentorem coronę Ianum biformem fuiſſe Græci prædicant: eamq́ in Græcia factitatam à Stephano primum aſſerunt. ob id & nomen ſertis datum, vt Stephani vocarentur. Militares multorum generum veteribus vſurpatæ ſunt. Triũphales quæ temporibus antiquis propter paupertatem laureæ fuerũt, poſtmodum ex auro fieri cœptæ ſunt, quæ imperatori victori ob honorem triumphi præferebantur. Oleagineis coronis miniſtri triumphantium donabantur, quod Minerua dea belli putaretur. Vtebantur qui non fuerant in prælio, ſed triumphum procurabant. Obſidionalis corona eſt, quæ dabatur Imperatori, qui obſidione liberauerat hoſtibus obſeſſos. ea fiebat ex gramine viridi ex eo loco decerpto, in quo erant incluſi. hæc magnę authoritatis fuit. Herbam victorię ſignũ fuiſſe apud antiquos cõſtat. hinc herbã dare Plauto ſignificat ſe victũ fateri, quod eſt antiquę & paſtoralis vitæ indiciũ. Nam quũ in prato curſu aut viribus contẽdebant, cũ erãt ſuperati, ex eo loco in quo certamẽ inierãt,

decerptam herbam aduerſario tradebant. Inter obſidionalem & ciuicam hoc intererat, quod altera ſingularis ſalutis eſſet, altera diuerſorum ciuium ſeruatorum. Ciuica, ilignea fuit frondem habens perennem. hanc dabat teſtem vitæ ſalutiſq; perceptæ ciui, à quo liberatus fuerat in prælio. ea è fronde querna texebatur, quoniã cibus victuſq; antiquiſſimus quercus capi ſit ſolitus. Ex ilice quoq; factitabatur, qđ genus ſuperiori proximum eſt. Ciuica dignus cenſebat qui ciuem ſeruaſſet, vt à fortiter pugnantibus retineri non quiuerit. Myrtea corona Papyrius vſus eſt, quòd Sardos in cãpis Myrteis ſuperaſſet. Muralis erat, quę ab Imperatore donabatur ei qui primus murum ſubiiſſet, viq; oppidum hoſtium aſcẽdiſſet: idcirco quaſi muri pinnis erat decorata. Caſtrenſis, qua donauit Imperator eum, qui primus hoſtiũ caſtra pugnãs introiuiſſet. Nauali corona maritimo prælio ſolebat donari, qui primus hoſtium nauem armatus tranſiliiſſet, ea quaſi nauium roſtris erat inſignita. Muralis, caſtrenſis, & naualis ex coronario auro factitari ſolebãt. Oualis corona erat myrtea, quam gerebant Imperatores qui urbem ouantes introirent, cum bella non erãt rite indicta aut ſine ſanguine confecta. Huic aptam Veneris frondem crediderunt, quòd non Martius ſed quaſi Venerius quidam triumphus foret. Ouandi verò non triumphandi gratia donabatur, quum vel bella cum hoſte non iuſto ſunt geſta, aut ſubito deditione facta, incruenta victoria ſucceſſit. Fuerunt & pactiles & ſutiles coronæ ſolennes etiam cœnis. Tranſiere deinde ad roſarias, eoq; luxuria proceſſit, vt non eſſet gratia niſi mero folio, ſutilibus mox petitis ab India. Laudatiſſimæ habebantur quæ ex folio nardi necterentur. Damnarunt coronamentorum vſus Mneſtheus atq; Callimachus medici, quòd nocerent capiti: quoniam & in hoc eſt aliqua valetudinis portio, in potu atq; hilaritate præcipuè odorum vi ſubripiente fallaciter ſolertiam. Mos tamẽ antiquis inoleuit, vt poſt cœnã circũferrentur conuiuis: ſed aut frondibus arborum vt lauri hederæ ſtruebantur, aut herbarum floribus verſicolore commiſtu. Illas grauibus viris dignas putauit Ammonius, has ludicras magis puellareſq; virgi-

hibus ac fœminis accommodatiores, quàm philoſophorū choro. Quòd ſi verſicoloria florum venuſtate placent, occulosq; contuentes pulchritudine paſcant, necnon odorū ſuauitate nares alant, per quos ſenſus licet tanquā per alias animi feneſtras voluptatē afferant, miraq; iucunditate recreēt: aurium tamen delitias ac gratam illam amœnitatem excludunt. Sed hæc ioco dicta non ſerio putantur. ſiquidē odorum colorumq; quos parens natura produxit, amœnitate liberaliter fruimur. Verum ea quum nihil fruſtra ſoleat moliri, hæc odoramenta coloresq; ſolius oblectamenti gratia creditur ædidiſſe, quum nihil aliud præſtent commodi, niſi quod viſum odoratumq; reficiūt. Frutices, herbas, arbores frondibus veſtiuit, quò ſuos fructus ab iniuriis æſtus ac frigoris vindicarent. Flores vero creaſſe videtur non alterius cauſa, quàm vt nobis vtentibus iucunditatem quandā ſubminiſtrent: iis præſertim illecebris non parum viſus olfactusq; capiūtur, vtpote quum flores miros efflent odores, inenarrabilemq; colorum varietatem repræſentent. Nec in vllis rebus aliis laſciuiens natura in magno fertilitatis gaudio tam varie luſit. flores odoresue cōtinuè gignit. ſed nec pictura quidem ſufficit imaginibus colorum reddendis mixturarumq; varietatibus. Auulſis, vt tradunt, foliis, exulcerationis noxa indecensq; glabritia cōcipitur, quæ arbores herbasq; caſtratas iis partibus malè habeat. quare nō ab re præcepit Empedocles non modo laurus foliis manus abſtinendas, ſed & aliis omnibus quoq; parcendum: vetuitq; ne quis vſquā frondibus quibuſcunq; violēter raptis ſeſe quouis modo perornaret. Porrò florum collectio deceptusq;, vindemiis ſimilitudine reſpondet, fitq; vt illa citra noxam: quos niſi quis ſuo tempore legat, flaccidi marcenteſq; procident, & caduci properè contabeſcent. Quapropter è floribus tantum texendas eſſe coronas proponūt. Sed vetuſtiſſimi quiq; arborum frondibus ramuliſq; coronamenta torſiſſe ſuis ſcriptis abunde teſtantur. Liber vini repertor quū medicamentum ſuauiſſimum ſimul & vehementiſſimum adinueniſſet, fertur hederā ſuis viribus huic repugnantem, in honorem ac pretium adduxiſſe, eaq; coronari debacchan

tes edocuiſſe, quo minus vini noxam ſentirent, hedera ſuo frigore temulentiam reſtinguente. Iuglandem quoq; coronamentis abdicandam nobis græca nomenclatio ſatis oſtēdit, quæ κάρυα à capitis grauedine propter odoris virus creditur dicta. nanq; grauem expirat halitum, eóſq; ſopore tentans lædit qui ſub arbore decubuerint. Narciſſum tamen Sophocles magnum deorum terreſtrium coronamentum appellauit, ita dictum quòd neruos hebetaret, membriſq; torporem ſenſus ſopiēs, afferret. Tradunt rutam peganon Græcis à facultate dictam, quòd calore ſiccitateq; genituram coagularet: ideòq; geſtantibus vterum inimica etiam coronis inſerta putatur. Hallucinātur planè qui amethyſtum herbam exiſtiment contra ebrietatem pollere. gentilemq; hinc gemmam ita nominari, quod vinolentiæ refragetur: vtraq; enim à colore ſibi nomen aſciuit. De calculo ſatis conuenit. Cæterum amethyſti herbæ folium meracioris vini calorem æmulatur. Iis itaq; iam dictis nomina vires indiderũt. Quum ergo merum caput occuparit, arcemq; ſenſuum obſederit, mirum in modum hominem cõturbat: cui mitis aura florũ naribus hauſta ſuccurrit, caputq; ab ebrietate propugnaculi vice tutatur. Quinetiam laxant, ſi calida præditi ſunt natura, ſpiracula quibus vinoſus euadat vapor. Quæ vero frigidis floribus vt violis roſiſq; coronæ ſtruuntur, noxios halitus repellunt. quippe quum & aſtringant ſua vi, & odore capitis grauitatem corrigāt. Liguſtri flores, croci, & baccaris, odore ſomnos alliciunt, & ad placidam quietem potos perducunt. expirant enim lenem auram ac blandum odoris effluuium, quo in temulentorũ corporibus inequalitates obortæ aſpritudineſq; ſenſim diſſipentur: atq; ſic exterantur, vt conciliata tranquillitate crapula retundatur & excoquatur. Atqui quorundam florum odoribus irrepentibus ad cerebrum, ſenſiles meatus repurgantur, ac humores citra iniuriam vel concuſſum leniter à calore diſcutiuntur, eóq; frigidum natura cerebrum fouetur. Sic flores bifariam coronamentis inſerentur, vel vt capitis ipſius grauitatem abigant, aut vt ſomnum placidum accerſant. Verum quæ floribus concinnatæ ceruici colloq;

tanquam penſiles geſtantur, Græcis ὑποθυμίδες appellantur. hinc odores naribus rapti, ſuo calore cerebrum feriunt. Non enī quod huiuſcemodi coronarii torques quaſi cordis animum caſtrametati viſantur obſidere, nominantur Græcis hypothymides, quum potius licuiſſet epithymias appellare, quoniam collo ſupra cor nexi propenderent: ſed eo nomine, quòd halitum & auram ſurſum expirent. Nec mirari debemus ſi coronarum vapor tantam ſibi vendicet facultatem. nanq; fertur vmbra taxi ſubter dormientes enecare, præſertim quoties in ſenſum graue virus illapſum proruit. Sic papauer quum eius lachryma decerpitur, tam vehementem auram eructat, vt qui non ſibi cauerint, veterno correpti concidant. Nam alyſſon herba vel manu geſtata, vel oculis conſpecta rabie liberat, ideò propter ouilia, caprarum greges, & armentorum cubilia ſeri perquam vtile putant. Roſa Græcis rhodon nominatur, ꝙ ſanè ſuo eſu copioſum remittat effluuium: quare fugax quàm celerrime marceſcit. Refrigerat autem, ſuoq; flammeo conſpectu non ineleganter rutilat: ſiquidem tenuis quædam aura per ſumma roſæ ſane viget, quæ pulſa vi caloris expuitur. Igitur non ab re ioculari conuitio Momus eos inceſſere ſolebat, qui capitibus corollas gererent, argumēto quòd tam gratus odor velut fugax inutiliter euaneſceret: ſi verò ſubditæ ſenſibus deferrentur, ſuauitate nares, varietate colorum oculos recrearent. Troianis temporibus iam floribus erat honor, & hos certè treis Homerus laudat, loton, crocon, hyacinthum. Roſarum vſus propè nimius eſt in coronis. Lilium roſæ nobilitate proximum eſt, quadam etiam cognatione coronamenti. Narciſſus florem ſuo cacumine profert candidum, calyce purpureo, quem donat coronis. Violis proximus honos, maxima authoritas luteis. Cæterum coronarum quæ ſola varietate placent, duo genera: quando aliæ folio, aliæ flore conſtant. Florem dixerim geniſtas: nanq; in iis decerpitur luteus. Item Rhododendron. in vepribus naſcitur cyclaminum, cuius flos coloſſinus in coronas admittit. Folia ſmilacis & hederæ coronamentis ſe dedere, coro-

nǽꝙ earum obtinent principatum. In coronamenta folio venere cunilago, meliſſophyllon quod apiaſtron, & melilotton quod ſertulam campanam vocant. Coronas ex hac antiquitus factitatas indicium eſt nomen ſertulę quod occupauit. placet maximè foliis breuiſſimis atꝙ pinguiſſimis. Folio coronat & trifolium, cuius tria genera, aſphaltion maiore folio, quo coronarii vtuntur: alterum acuto ὀξυτρίφυλλον: tertium ex omnibus minutiſſimum. Vtuntur hederæ foliis, corymbis, & flore purpureo. in iis colos tantum delectat, odor autem abeſt. Amarãtus quoꝙ ſine odore noſcitur, ſpica purpurea verius q̃ flos aliquis: mirũꝙ in eo, gaudere decerpi & lætius renaſci. Prouenit Auguſto menſe, durat in autumnum, decerptus aſſeruatur. mirumq́ꝙ, quum defecere cuncti flores, madefactus aqua reuiuiſcit, & hybernas facit coronas. Summa eius natura in nomine eſt, appellato quoniam non marceſcat. in nomine eius eſt & cyani colos, item holocriſi: quanquam ii flores in vſu non fuerint Alexandri magni ætate, quoniam ſeculi illius authores prorſus ſiluere de illis. quo manifeſtum eſt poſtea placuiſſe. à Græcis tamen repertos quis dubitet, non aliter Italia vſurpante nomina illorum? Petilius ab exilitate nomen duxiſſe videtur. eſt aũt Plinio flos autumnalis circa vepres naſcẽs, foliis paruis, quinis, calyculo verſicolori inſtar roſę ſylueſtris, in quo luteum ſemen. folia eius haud naſci traduntur præterquam inflexo & retorto floris cacumine. Bellius quoꝙ coronis inuenit gratiam, quum in pratis ſponte naſceretur: iàmꝙ eorũ gratia in hortis ſtudioſe colitur, flore paſtillicantibus quinquagenis qnis barbulis coronato. Pratenſes ii flores & ſine vſu, ideò fere pleriꝙ nominibus defuncti: de iis tamen ſparſim ſuis locis diſſeremus. Heliocryſos foliis abrotono ſimilibus naſcitur, cauliculis tenuibus, aureo & immortali flore cacuminatis. huius flore Theophraſtus ſcribit ſe pleroſꝙ coronare, vt gratiam ineant & vitæ gloriam exiſtimationemq́ꝙ concilient, ſi prius vnguento perfuſi fuerint, auri ignem nõ experti ſcobe conſperſa. Origanũ quoꝙ coronamentis quęſitum, thymum quoꝙ. Folio tantum coronant Iouis flos, amaracus, hemerocalles, abrotonum, helenium, ſiſymbriũ,

ſerpillum. Colore tantummodo placet Iouis flos: odor abeſt ſicut illi quæ græce phlox dicitur. reliqua & ramis & folio odorata ſunt, excepto ſerpillo. Duo conyzæ genera in coronamenta venere, mas & fœmina. differentia in folio, cōſtrictius fœminæ anguſtiuſq;, imbricatum maris & ramoſius. Nec excludi debet œnanthæ, quum ſit dicata corollis: item phænii genus vtrūq; ſertis addictum noſcitur. Lychnidis flores violæ magnitudine, odore nullo, coronis inſeruntur. Spinæ acutæ floribus vtūtur etiam coronarii, quū cauliculi eius inter oblectamenta gulæ condiantur. Vincaperuinca ſemper viret in modum lineæ, foliis geniculatim circundata. Topiaria herba inopiam tamen florum aliquando ſupplet, ſæpe nobis hyberna miniſtrat coronamenta. Nō fuit in vſu prioribus ſeculis altile betonicum, quum authores illius non meminere. Voluntarium paſſim in parietinis ſpectatur, altile in plenum lætius, quod culturæ diligentia ſubinde componatur: neq; ſpecie neq; odore tamen quouis modo diſſident. horum flores omnium ſpecioſiſſimi tā æſtiuas quàm hybernas replent coronas. Nanq; ii garyophylli placent odoratu, ſed longè ſuauiſſimo, coloribus relucēt variis: quandoquidem alius cocco rutilat, alius ſaturata ſplendet purpura. alius niueo blanditur candore, alius verſicolore variat commiſtu. nec roſis inferiores videri poſſunt, verum cum eis de principatu contendunt, quando nec colore ſuperantur purpureo, vermiculato, cādido, nec odore: niſi quod à longinquo plus olet recēs roſa, ſed diuturniore mora vincitur. Betonico ſupra triduum vita vigorq; durat. Roſa nihil fugacius, longiſſima decerptis mora, dies: ī quo flacceſcentes venerem & gratiam exeunt, ſuiq; decoris pulchritudinem fragiles amittunt. Philoſtratus roſæ fruticem amori dicatum quadam epiſtola tradidit, quod vt ille Cupido iuueneſcit, ita recens roſa iuuenta pollet, mollis delicataq; videtur, vt ille. aureis vterq; crinibus comatur. Si reliqua libeat comparare, roſæ ſagittarum loco ſpinas, ac pro facibus fuluos apices geſtant. foliis perinde quaſi pennis alatæ ſpectantur. Tempus vllum neq; roſa neq; Cupido nouit. Siquidem amor vt fugaci formæ pulchritudiniq;, ſic

prouenientibus roſis creditur inimicus. Qui Romæ, vt idẽ inquit, flores circumferebant, in curſum cõciti properabãt, hoc celeritatis teſtimonio nobis innuebãt, formæ vigoriq; non eſſe fidendum, quod illa confeſtim irreuocabilis fugiat. Curſus quoq; documento nobis fuit, vt pulchritudo facillimè vaneſceret, magna, vt palam eſt, admonitione hominum, quæ ſpectatiſſime floreant celerrimè marceſcere.

Mutationis exempla quæ maleficio proficiant.

¶ De morbis ſatorum & remediis. Cap. XV

ARBORES ac herbas quas naturæ debeamus, tribus modis naſci dictum eſt, ſponte, ſemine, radice. neq; omnia in omnibus locis naſci certum eſt, nec tranſlata viuere. hocq; vel faſtidio, vel cõtumacia, aliàs imbecillitate, aliàs cœlo inuidente, aliâ repugnante ſolo euenire ſolet. Quòd ſi nonnunquam poſſit à ſolo impetrari, vt alienas alat aduenasq; nutriat, cælum nullo modo quit flecti: quòd ſi clementia cœli fauet ſolo reclamante, quæ naſcentur aut inuita parient, aut mutationem aliquam fructuum aut arborum fieri contendunt, quæ quidẽ aruſpices oſtenta eſſe dicunt, non aliàs quàm ſi punicum acidum ædat dulce, aut contrà dulci acidum proueniat. item ex caprifico ficus, ex fico caprificus naſci nonnunquam ſolet: ex nigra fico candida. Ex vua nigra candidam prodire inuite quã capneiam vocant, Theophraſtus eſt author. In reliquis plantis opera quædã cultu, quędam ipſius ſoli natura mutantur. Typhæ ſemen ſi piſtũ ſeratur in triticum vertitur. Syluestre hordeum triticumq; cultu feritate mitigata in cereale manſueſcunt. Legumina ſi nitro pridie macerata ſerantur, longe facilius excoquentur. Lentem vt craſſeſcat paxillo demittũt. Cicer vt grãdeſcat, cum ſiliquis obſeritur. Triticũ ſępe degenerat in loliũ. item omne triticũ ſolo vliginoſo poſt terriã ſationem conuertit in ſiliginẽ. Nam tritici viciũ eſt: & quãuis candore pſtet, pondere tñ vincitur. Populus alba in nigrã cõmeat. Ocymũ ſolibus expoſitũ in ſerpillũ tranſit. quod fieri viſit, quũ accedẽte maiori ſiccitate foliũ decreſcit inopia alimenti, & odoris acrimonia gliſcit. Siſymbriũ niſi cultura coerceat, odore in

menthã, figura in nepetã deſciſcit. Nec aliter de noualib⁹ ſylueſtre mẽthaſtrũ in menthã conuertiꝫ, inuerſis cacuminibus diſpoſitũ, quæ res feritatem deponit atq; edomitã reddit. Neglecta vitis degenerat in labruſcã. Ex ſemine braſſicæ veteris rapa fiunt: atq; inuicẽ ſemen vetus tantũ valet in quibuſdã rebus, vt naturã cõmutet, Nam ex ſemine braſſicę vetere ſato, naſci aiunt rapa, & contrà, ex raporum, braſſicã. Sæpe etiã explorata nobis ſemina naturali vitio deſciſcũt. id quod Poeta velut ſurdis veritatis indulget diſſerendo.

Vidi ego lecta diu & multo ſpectata labore
Degenerare tamen, ni vis humana quotannis
Maxima quæq; manu legeret, ſic omnia fatis
In peius ruere, ac retro ſublapſa referri.

Rapa cãpis & locis humidis lætanꝫ. Napus glareoſis ſabuloſisq; aruis melior exit, lociq; ꝓprietas vtriuſq; ſemen cõmutat. Nanq; in alio ſolo rapa biẽnio ſata conuertuntur in napum: in alio napus raporũ accipit ſpeciem. Nec modo in iis, verum in nonnullis animalibus euenire notatũ eſt, ſiquidem ex tinea eruca, ex eruca papilio gignitur, quare id velut abſurdũ ab ratione non abhorrebit. Cęterũ ſata quædã iniuriis laceſſita melius ꝓuenire credidit antiqtas. Nãq; vti metalla longo cõtritu magis ſubinde nitẽt, & niſi ſic exerceantur, rubiginẽ contrahunt: ita ſtirpes nõnullæ identidẽ ſpecioſiores emergũt probis opportunæ, qbus ſi non adficianꝫ, velut ieiunæ fatiſcunt. Sic gaudet calcari & atteri pede crocus, pereundoq; lætior prorũpit. Incẽſus aſparagus vberior renaſciꝫ. Qua rõne cum ſpina fecerit, collectis ſeminibus ipſis ſcorpiones ita vt ſunt ſuo loco purendi, & quo maturius fuerit incẽſus, hoc lætius ꝓueniet. Sic arũdineta niſi vetuſtatẽ ſentiant, eodẽ more incendunꝫ, ita vegetiora renaſci ꝓdunꝫ. Criſpũ fiet apiũ qualitercũq; ſatũ, ſi quũ eſt natũ, icremẽtũ eius ſupuoluto cylindro coerceat olitor, vel ſi ſemina añ tundanꝫ, aut pedibus ꝓculcenꝫ enata, vel ſi ſup areas naſcẽtes aliqua põdera voluteꝫ. Rutã dum conſeriꝫ maledictis proſequunꝫ, ita vegetiorẽ reddi veteres crediderũt. Ex hoc etiã genere ocymũ intelligiꝫ. Gaudet & ipſum, quũ obrutũ terra ſemẽ eſt, pauicula vel cylidro diligẽter in-

culcari.maturius exibit feruenti conſperſum aqua. Sentiũt & morbos terræ ſata.nanq; ocymũ ſe necat.Aſparagus recens enatus per hyemem rigore peruritur,ſuccurritur ſtramentis operientibus:ſed primo vere ſtatim aperiatur. Enecatur cyminum ab imo dorſo niſi repurgetur:aliàs priuatim cumini morbus ſcabies.ocymum quoq; ſub Canis ortu palleſcit.omnia verò acceſſu mulieris menſtrualis flaueſcũt.Si ad eum locum in quo cucumis aut cucurbita conſitæ ſunt, mulier admittatur,contactu eius langueſcunt incrementa virentium:ſi vero fuerit in menſtruis,viſu quoq; ſuo nouellos fœtus enecabit.Beſtiolarum quoq; genera innaſcuntur. culices napis,raphano erucæ & vermiculi:item lactucis & oleri.Vtriſq; hoc amplius,limaces & cochleæ.Infeſtant & culices hortos riguos,præcipuè ſi ſunt arbuſculæ aliquæ: ſed ii galbano accenſo fugantur.Ferro nõ expedit tangi rutam,cunilam,mentham,ocymum.Formicæ nõ minima hortorum exitia ſunt,contra quas remedium putatur limo marino aut cinere obturatis earum foraminibus:ſed efficaciſſime heliotropio herba necantur.Quidam & aquã diluto latere crudo inimicam eis putant.Naporum medicinæ ſunt, ſiliquas unà ſeri,ſicut olerum cicer.arcet enim erucas:quæ ſi iam natæ ſunt,remedium abſinthii ſuccus decocti iſparſus. Veteres quidam authores vt Democritus,præcipiunt ſemina omnia ſucco herbæ,quæ ſedum appellatur,medicanda.eo q; remedio aduerſus beſtiolas vtendum.quod verum eſſe docuit experientia.Frequentius tamen,quoniam huius herbæ minus larga eſt facultas,fuligine quę ſupra focos tectis inhæret ſatis tueri poſſumus incolumitatem plantarũ, ſi collecta pridie quàm ſatio fiat cum ſeminibus miſceatur & aqua conſpergatur,vt tota nocte ſuccum trahant.Semẽ olerum ſi ſucco ſedi quam aizoon vocant, madefactum feratur,olera nulli animalium obnoxia futura tradunt.Ne hyemis gelicidiis ſemina perurantur,ſtramentis ſupra iactis ab iis & pruinis defendũtur.Vbi apricis regionibus poſt pluuias noxia inceſſerint animalia, quæ Latinis appellantur erucæ,Græcis κάμπαι nominantur,matutinis temporibus frutices olerum concuti debent:ſic enim dum adhuc torpẽt

nocturno frigore, facilè decident, nec amplius in ſuperiorẽ partem ſtupentes prorepent. Sed ſi prius ſucco herbæ ſedi macerata ſunt ſemina, nihil ſic medicatis erucæ nocebunt. Democritus adfirmat has ipſas beſtiolas enecari, ſi mulier quæ in menſtruis curſibus eſt, ſolutis crinibus & nudo pede vnamquãq; aream ter circumeat, poſt hoc decidere omnes vermiculos & ita emori. Aduerſus erucas cancrum fluuiatilem in medio horto ſuſpenſum auxiliari narrant. Sunt qui virgis ſanguineis tangant ea quæ nolunt iis eſſe obnoxia.

¶ De menſuris quibus longitudines herbarum dimetimur: item rationibus ponderum. Cap. XVI.

QVONIAM authores explicandis herbarũ magnitudinibus, certis rerum modis vtũtur, non alienum mihi fuit viſum ſingulas ſubiicere menſurarum rationes, quæ omnibus etiam in rebus apprimè videntur neceſſariæ. hæ ex corporis humani membris colligũtur, vt palmus, pes, digitus. Corpus enim hominis ita natura cõpoſuit, vt pes ſui corporis eſſet altitudinis ſextæ: cubitus verò quartæ: reliqua mẽbra ſuos habent commenſus proportionis. Verum vt à minima parte omnibus tamen cõſpicua herbarum modos auſpicemur: digitus ſextadecima pars pedis conſtituitur, vt vncia duodecima. ſed ipſius digiti ſimplex obſeruatio non eſt: nam alius vocatur quadratus, alius rotũdus. Quadratus, tribus quartis decimis ſuis rotundo maior. Rotundus tribus vndecimis ſuis quadrato minor eſt. Palmus quattuor habet digitos: ita efficitur vt contineat Pes ſedecim digitos. Cubitus ſex palmis conſtat digitiſq; vigintiquatuor: totidem quoq; ſeſquipes. In quo noſcendum nobis eſt, quoties vocabulum hoc ſeſqui cum aliqua mẽſura vel modi, vel numeri, vel temporis collocatum fuerit, non integrum modo id explicare cui iungitur, ſed integrum & ſemis. Sic ſeſquilibra, ſeſquimenſis, ſeſquicyathus vſurpantur Latinis. eſt enim ſeſquilibra, libra vna & ſemis: ſeſquimenſis integrum menſem cum dimidio valet: ſeſquicyathus integrum cum dimidio complet. Cæterum quẽadmodum cubitus ſex eſt

palmorum, ita in Græcis ciuitatibus factum eſt, vt in drachma ex æquo ſex quos appellant obolos quadrãteſq; obolorum, quæ alii dichalca, nonnulli trichalca, pro digitis vigintiquatuor in drachma conſtituerentur. Latini in denario denos aſſes æreos collegerunt, & ea re compoſitio nummi denarii nomen retinet. etiam quartã eius partem, quod efficiebatur ex duobus aſſibus & tertio ſemiſſe, ſeſtertium vocitarunt. & quoniã animaduerterunt vtroſq; numeros eſſe perfectos & ſex & decem, vtroſq; in vnũ cõiecerunt & fecerunt perfectiſſimũ decuſſiſſexis. Huius aũt rei authorẽ inuenerunt pedem. è cubito enim quum dempti ſunt palmi duo, relinquitur pes quatuor palmorum. Quapropter pes in herbarum longitudinibus peruestigandis as ſtatuitur, quod capiat totidem digitos, quot denarius aſſes. Vtrũq; ſexdecim partibus cõſtare diximus. Cuius ſextans dicit̃ ſexta pars aſſis, in quo digiti ſunt duo cũ quarta parte. Quadrans quarta pars aſſis numeratur, hoc eſt digiti quatuor, qui etiã alio nomine palmus à nobis fuit appellatus. Verũ ne nomenclaturarũ varietates quandã pariant confuſionẽ, notandũ eſt palmum veteribus fuiſſe duplicẽ. Minor digitorũ quatuor habetur, Græcis palæſtes vocatus: maior digitorum duodecim, ſpithame Græcis dictus: quæ differentia ex Varrone, Vitruuio facile deprehenditur. Plinius lib. 7. narrat, Spithamæos eſſe Pygmæos, ternas ſpithamas longitudine, hoc eſt ternos dodrantes non excedere. Qua conſtat etiã citati authoris ſententia, ſpithamã cum dodrante modo cõuenire. Sunt qui diſpithamæon bipalmẽ aut duũ palmorum magnitudinẽ interprætentur, & palæſten modum quatuor digitis conſtante cum ſpithama, quæ duodecim conſtituitur, cõfundant. Nos diſpithamiæon binos dodrantes æquare putamus, qui vigintiquatuor continẽt digitos, ſiue aliàs ſeſquipedẽ. Nam quatuor & viginti digiti integrũ pedem & dimidiatum complent. quæ ſeſquipedalis altitudo clarior cognoſcitur, q̃ vt egeat cõprobari. Suas tamen partes poſſent tueri, ſi de maiore palmo intelligerẽt: verum id ad abolendã magnitudinis cõtrouerſiam fuerat exprimendũ, ne nobis ambiguitas turpiter imponeret, om

hiſq; fallacis ſenſus ſuſpicio faceſſeret. Nemo tamen poteſt inficiari modos rerum aliquos nomenclatione ſola ab aliis, non re ipſa diſcriminari. Nam palmus cum quadrante conuenit, vterq; quaternis conſtituitur digitis, nonne bini dodrantes iuſtè ſeſquipedem implent? nẽpe ambo vigintiquatuor referunt digitos. Num cubitus idem cum ſeſquipede valet? vterq; nimirũ ſenis palmis digitiſq; vigintiquatuor conſtare cognoſcitur. quare non magni refert, ſiue ſeſquipedalem, ſiue cubitalem, ſiue binos dodrantes altã dixeris longitudinem, quum prorſus idem hæc tria ſibi velint, nomine tenus variata. Num eadem bipalmea cũ ſeſquipedali longitudo creditur? vtraq; ſanè binis conſurgit palmis, id eſt octo digitis. quare parui intereſt, ſiue bipalmarem, ſiue ſemipedalem appellaueris cauliculum. Verum vt ad rem reuertamur, Dodrans, pars eſt dimidia & tertia aſſis, dicta quaſi inde dempto quadrante, in quo ſunt digiti duodecim. Dodrantalis cauliculus dicitur, qui longitudine duodenos æquat digitos. Triens, tertia pars aſſis & vna duodecima, in quo digiti quinq; cum vnius duodecima portione. Sextans, pars eſt aſſis ſexta, in quo ſunt digiti duo cum dimidio vnius & duodecima parte. Vncia, duodecima pars aſſis, ab vno dicta, ſi Varroni credimus. Sextula, ſexta pars vnciæ, ſicut ſemuncia dimidia pars. ſe particula in quibuſdam valet dimidium, vt in ſelibra, ſemodio, ſemuncia. Semis, aſſis dimidium conſtituitur. Quincunx, à quinq; & vncia concluſum. Aſſis pars tertia & vna duodecima, continet digitos quinq; & quartam vnius portiunculam. Sic quincunciale folium, quod modo numeratam magnitudinem implet. Septunx, pars aſſis dimidia & vna duodecima, hoc eſt in quo ſunt digiti ſeptem cum quarta alterius parte. Bes, duæ tertiæ aſſis partes, in quo nouem inueniuntur digiti, adiecta quarta alterius portione. Bes, vt Varroni placet, olim des dicebatur, quaſi dẽpto triente. Deunx, duæ tertiæ & vna pedis quarta, dicta quòd à decẽ vna ſit dempta vncia, vt dextans dẽpto ſextante, in quo eſt pars pedis dimidia & vna tertia. Sed exempli gratia cauliũ longitudines aliquæ declarẽtur, Bicubitales criſſio, dracũ-

culo,gentianæ,glaſto,albæ ſpinæ,acantho, althææ,maiori conyzæ,ſymphyto.Cubitales plantagini,ranũculo,chelidoniæ,baccari,phu,ſphondylio,libanotidi,betonicę,aliſmati,ſatyrio.Dodrantales hyacintho,caucali,aro,ſeſamoidi, chamæleoni nigro, ſylueſtri cumino, cretenſi dauco, orobanchæ,hyperico,teſticulo canis,leontopetalo.Seſquipedalis ornithogallo,thlaſpi,cneco,palmeus,tripolio.Sed de magnitudinibus abunde diximus,quum caulium diſcrimina ſuperius referremus.Sed locus etiam is exigit, vt rationes ponderum & menſurarum quibus vtantur medici, breuiſſime colligantur. Scrupulus qui Græcis gramma dicitur quaſi primum ponderis elementũ,duos continet obolos.obolus pendet ſiliquas treis,quæ græce κεράτια nominantur.Siliqua chalcos continet duos,hoc eſt,vt volunt, quantum lentis octo ſemina. Tres ſcrupuli drachmam faciunt,quod eſt denarii pondus. Sic prudentes obolorum quæ dichalca Græci nominãt,vigintiquatuor in drachmã conſtituuntur.Drachmę additus ſcrupulus ſextulam creat, in qua ſunt ſcrupula quatuor. Duplex drachma ſiciliquum facit,in quo ſunt ſcrupula ſex. Sextulas vncia ſenas habet: hinc ſextulæ nomẽ poſſidet,quod ſit ſexta pars vnciæ. Semũcia dimidia pars vncię,in qua ſunt ſcrupula duodecim. Sextulæ duæ duella vocantur.octo drachmæ reddunt unciam,in qua ſcrupula continent quatuor ac viginti.ſed vnciis duodecim Romana libra conſtat.Nanq; attica, vt aliqui tradunt,minor eſt,vt quæ drachmis cõficiatur ſeptem & ſeptuaginta,cum Romana ſex & nonaginta.Sic drachmæ centum minam conſtituere tradunt,maiorẽ drachmis quatuor Romana libra.Paulus tamen Aegineta eo libello, quem in operis ſui calce ponderibus ac mẽſuris dicauit,minam Atticam & Aegyptiam ſexdecim vnciis conſtare prodidit,minam vero Romanam vnciis viginti. Sed vt inter omnes conuenit,aſſis loco ponderibus medicaminũ libra ſtatuitur,cuius vncia quæ ab vno dicitur,duodecima pars eſt.Sextans pars ſexta,id eſt vnciæ duæ,in quo ſunt ſcrupula quadragintaocto.Quadrans,pars libræ quarta,id eſt vnciæ tres,in quo continentur ſcrupula duo & ſeptuaginta.

ta.Triens,tertia libræ portio,id eſt Vnciæ quatuor,in eo ſunt ſcrupula XCVI.Quincunx,pars eſt tertia libræ, & Vna duodecima,id eſt Vnciæ quinq;in quo numerant̃ ſcrupula CXX.Pars dimidia libræ ſemis dicit̃,quaſi ſemis as,q̃ etiã ſelibra noĩatur,in quo continẽtur ſcrupula CXLIIII. Septũx,pars eſt dimidia & Vna duodecima,id eſt Vnciç ſeptẽ,in quo ſunt ſcrupula CLXVIII.Bes partes duç tertiç, id eſt Vnciæ octo,in quo ſunt ſcrupula centum nonaginta duo.Dodrans tres quartas capit,id eſt uncias nouem,ĩ quo ſunt ſcrupula ducenta ſexdecim.Dextãs pars aſſis dimidia & tertia,id eſt Vnciæ decem,dictus quod deſit aſſi ſextans, in quo ſunt ſcrupula ducenta & quadraginta. Deunx duæ tertiæ & Vna quarta,id eſt Vnciç Vndecim,in quo ſcrupula ſunt ducẽta & ſexagintaquatuor.Sequitur integrum quod eſt as,in quo ſunt Vnciæ duodecim,& ſcrupula ducenta & octogintaocto.His partibus Veteres non medicamẽta modo,ſed integra omnia quoq; diuidere ſolent. Diximus de ponderibus,nunc Verò de menſuris eſt diſputandũ,illis inquam non quibus agros,ſed aut fruges aut liquores dimetimur.Amphora quæ Græcis ἀμφορεὺς & κεράμιος authore Dioſcoride dicitur,octo congios capit,Duplex amphora modius eſt,aut ſi mauis græcç medimnus.Congius q græcç χοῦς dicit̃,ſenos capit ſextarios,inde forſitan ductũ ſextarii nomen,ꝙ eũ ſexies cõgius capiat.Triplex quoq; amphora efficit ſextariũ,Dimidiũ ſextarii hemina eſt,à græco ἥμισυ oriũda,ꝙ eius ſit dimidia pars,Graiis cotyla noĩat̃,& ſępe tryblĩõ.Quatuor ſextarii chęnica cõplent,Vt decẽ metretã. Scribit tamen Iulius Pollux cotylã chœnicis eſſe tertiã partem,chœnicas octo & quadraginta medimno cõtineri.Hemina ſex impletur cyathis.Seſquicyatus acetabulũ implet. Cyathus Paulo authore,duo myſtra continet.Sed Vt Plinio placet,pendet per ſe cyathus drachmas decem. Quum acetabuli menſura dicitur ſignificat eidem heminę quartam partem,id eſt drachmas quindecim.Mna quam Latini minam vocant, pendet drachmas Atticas centum. Sed non parui refert in liquidorum modis quæ laticẽ metiamur,quòd æqua lance trutinata quædam plus aliis habeant momenti

Quare gratia exempli nobis oleum, vinum, mel proponuntur. Mel itaq; vino quarta parte ponderoſius exiſtimatur, capit enim integram huius menſuram & inſuper trientem. mel ex media parte oleũ pondere degrauat. Continet enim totum eius modum & vltra ſemiſſem. Vinũ oleo nona parte ſupereminet, quando integrum ipſum capit, & eius dodrantem. Verum vt dicta manifeſtiora reddantur, ſingularum menſurarum pondera breuiter ſubiiciemus, hos liquores publico omnium cenſu conſpicuos in vſum proferẽtes, oleum, vinum, mel. Italica amphora capit olei libras ſeptuagintaduas, vini octoginta, mellis centum & octo. Congius continet olei libras nouem, vini libras decem, mellis librā cum ſcrupulis decem. Acetabulum capit olei drachmas octodecim, vini ſextantem, vel ſi malis, vncias duas & ſcrupula duodecim: mellis quadrãtem, & ſcrupula nouem. Cyathus olei pendet per ſe drachmas duodecim, vini ſeſquunciam & ſcrupula quatuor, mellis ſextantẽ, drachmas duas. Myſtron paruum olei tenet drachmas ſex, vini ſcrupula viginti, mellis drachmas nouem. Myſtron maius capit olei quadrantẽ, vini tres vncias, & octo ſcrupula, mellis triẽtem, vel, quod idem eſt, vncias quatuor. Oribaſius author eſt, Italicum ſextarium menſura vini continere vncias vigintiquatuor, in põdere libram & beſſem: mellis vero ſextarium, duas libras & ſemiſſem pendere. Galenus memorię prodidit, Sextariũ olei octodecim vncias poſſidere, vini viginti, heminam dodrantem. Aegyptia artabe modios quinq; continet. Choenix ſextarios duos. Sextarius heminas duas. Hemina cyathos octo. Medimnus Atticus hemiecta capit duodecim. Hemiecton chœnicas IIII. ita vt medimus minas capiat quadragintaocto, ſextarioſq; nonagintaſex. Culeus omnium maximus creditur, quem viginti amphoræ complent, continetq; vrnas quadraginta. Columellę, Pliniq; ſeſquiculiare dolium ſexaginta vrnas capit. Pars tertia myſtri cyame dicitur, quæ duo cochlearia capit. Attica mina & Aegyptia ſi Galeno credimus, vncias continet ſexdecim, Romana viginti. Itaq; vt rem breui ſermone perſtringamus, libra pẽdet vncias duodecim, vncia drachmas octo, drachma ſcru-

pulos treis, ſcrupulus binos obolos, obolus ſiliquas treis, ſiliqua chalcos duos. Hæc ex diuerſis authorum ſententiis defunctorie ſubdidimus, quæ Lector optime boni conſules.

De colorum varietate. Cap. XVII

FLORES herbarum tam vario colorum ornatu laſciuiens natura depinxit, vt nulla in re tam magno fertilitatis ſuæ gaudio vſq; eò luſiſſe videatur. Luxuria quoq; veſtibus prouocauit eos flores, qui colore commendentur. Verũ vt à primordiis breuiter colorũ rationes auſpicemur, Simplices colores dicuntur qui elementa ignem, aerem, aquam, terram ſequuntur. Aer & aqua ſuapte natura candidi ſunt. Sol & ignis flaui. Terra niſi tincturam ebiberit, aut aliunde ſibi colorem aſciuerit, candida cernitur, cineris eius argumento, qui excuſto humore tincturam creante, natiuum candorem reſumit, ſed non emaculatum, quòd fumo qui nigricet, inficiatur: inde manãs lixiuiũ flaueſcit, flammeo & atro aquam colorantibus. Niger colos elementorum miſturã ſequitur. Atrum aliquid tripliciter apparet, vel quum à nobis videri non poteſt, vel quum nihil luminis in viſum eiaculatur. Item nigra omnia reputantur, à quibus repercuſſum lumen reſilit. Sic vmbræ corporum nigritiæ præbent imaginem. Sic opacum iudicatur nigrum. Lumen ignis ipſius eſt colos. Sed hæc magis ad ſenſus extimationem pertinent. Alter color contrahitur, quum aer & aqua ab igni concrementum. quapropter ambuſta cuncta vt titiones, ligna, carbones reſtincto igni nigreſcunt. Fumus quẽ candentes igni lateres eructarunt excreto humore quam nigerrimus exilit. Cæterum albor & nigritia ſimplices cenſentur, & reliquorum colorũ primordia, vtpote quũ eorum commiſtu cæteri velut medii creent. Si nigrum & album miſceantur, fuſci referent ſpẽm. Atrum & opacũ lumini promiſcuũ, puniceũ pariet: indicio, quòd nigrum lumini ſolis vel ignis permiſtum, colorẽ puniceũ mentietur. Atra quoq; oĩa quæ flagrãt igni in puniceũ colorem degenerãt, quales fuliginoſæ flammę & carbones quum incanduerint ſpectantur. Purpura dilutior enitebit, quũ candido mediocri & opaco ĩfirmus ſolis ſplen

dor ſe cōmiſcuerit. Quare quum ſol ad ortum vel occaſum ſpectat, aer inibi purpura rutilat. Sic mare purpuraſcit, præſertim quum vndis in ſublime iactatis reclinans opacatur. nanque quando in ſedem ſe recipit fulgor ſolis imbecillus inſinuans ſeſe, purpureum colorem viſui repræſentabit. Atqui quum nigro mero collucentique ſe ſplendor aeris inſeruerit, colos nigellus excitatur, qualis in acinis vuæ reperitur, œnopon Græci vocant. Cæterum vbi maturitatem ſentientes vuæ nigrantur, phœniceus color in purpuram deſciſcit. Solis itaque & ignis lumen, aer & aqua ſuo vario commiſtu omnes, vt ſummatim loquar, nitidos pariunt colores. Etenim alitum pennæ ſolis fulgorem admittentes, multas oſtēdunt colorum varietates. Sed colorum innumera ferè proueniunt diſcrimina, quoties lucido & opaco inæquabiliter miſturæ coierint. Item non paruam adfert differentiam in coloribus ſplendidum, ſi vel rutilat, aut hebes & obſcurum caliget. Splendor tamen nihil aliud eſt, quàm luminis continuata denſitas. Auri colorem quidpiam tum æmulabitur, quum flauum nonnihil & ſolare lumen in denſum coeuntia ſplenduerint. Ideoque torquatæ colūbarum ceruices & aquarum ſtillæ aureo colore ſplendent regeſto lumine. Non deſunt quæ detrita ſuum exuant colorem, vt æs, aurum. nanque ſi perfricta terantur, non auream vel æneam ſed nigrantem relinquent lituram. Quippe quum meatus ſpiraculaque eorū attritu rumpantur, quibus tinctura ſubibat, par eſt vt priſtinus color obliteratus nobis deliteſcat propter diſſipatam hoc attritu tincturam, vernaculusque qui niger erat, refricatus, tum nobis conſpicuus. Ex tribus colores omneis qui lumine percipiuntur, miſti, conſtant aqua, aere, & tertio quodam, id eſt ſubiectis coloribus, à quibus lumen reflectitur. Candidum pellucet. Verum quum rarum corpus iuenerit, aerium colorem præſeferet. Si denſum, quædam offendetur caligo, vt in aqua, vitro, & aere, quum craſſior eruperit. In iis non exactè perſpicere poſſumus, quæ intus condita iacent, cum propter raritatem à lumine vincantur. Aer cominus oculis obſeruatus, nullum nobis oſtendit colorem: eminus tamen conſpectus, vbi denſior illuxerit, ſplendor cæru

leus emicabit. Item etiã cominus ſi quis aerem intueatur in profundo ſpecu demerſum, propter raritatem iudicabit cęruleum. ſiquidem qua parte lumine deficitur, ea tenebris interceptus cęruleus offundetur. Si velut in aquam denſeſcat aer, longè omnium candidiſſimus effulgebit. Porrò permulta tingentium rerũ colores ebibunt: permulta floribus, corticibus, lignis inficiuntur: multa quoq; terra, multa ſpuma, multaq; atramento, quædam animaliũ ſanie vt purpura quędam vino, fumo, quædam lixiuo, quædam mari, ſed quę ſulua redduntur. Quum colores imbutarum rerum meatibus ſeſe demerſerint, vbi fuerint reſiccatæ, illorum colores firmiter retinent: ſępe tamen diffluentibus earum ſpiraculis iidē emaculati perluuntur. quare res aſtringentes rebus inficiendis quò pertinacius colos hæreat, non parum exhibent cōmodi. Cæterum vt infectiui vellerum colores candido obiecto magis illuſtrati nitent, ſic nigro in aduerſum confidente opaciores caligãt: quare ſaturata purpura obuerſo nigro magis q̃ albo florida placebit Meracior ſiquidem incidente nigri ſplendore iudicatur. Sic enim ſpatiola quæ inter meatus intercedunt, ob exiguitatem nigri cauſa nō cernuntur. Cæterum flores, fructus, herbæ, frutices, arbores cōcoctione quadam colorum vices capeſſunt. ſuntq; talium colorum primordia quædam, quæ mutationes huiuſmodi prębeãt. In omnibus autem plantis herbaceum quoddam coloris rudimentum ineſt, quando & germina, fructus, folia inter initia herbaceo colore virent. Quod in plurimis imbribus uidere quis poteſt, vbi diutius reſides alicubi perſtiterint: ſi reſiccari cœperunt, herbarum colligunt colorem. Qua ratiõe primum omnibus enaſcẽtibus herboſis is colos inſidere deprenditur. Quandoquidem aquæ omnes diutius immoratæ ſi ſolis ſplendoribus temperentur, virorem primum concipiunt, paulatimq; nigreſcentes, iterumq; viridi permiſtę, herbaceum creant colorem. humor enim per ſe inueteraſcēs quum exareſcit, nigratur: queadmodum quæ ſemper apud aquas reſident, ea nigrore ſuggillantur, ꝙ in iis refrigeratus humor ſicceſcat. ſed qui partim exanclatus latex inſolatur, propterea ꝙ flauum nigro temperatur, diluto virore

nitebit: qui vero longe magis nigricauerit, ſaturato placebit virore, quinetiam porraceo. Qua propter veteres germinatus omnes plus nouellis nigreſcunt. Iidem in flauum elangueſcent colorem, ſi nondum in eis humor nigricarit. In quibus incrementa proueniunt tardiora, humor diutius permanens refrigeratur, ob id maiorem contrahit nigritiam. quare meraciore nigro temperatus, porraceum ſibi colorem vendicabit. Cæterum in quibus humor ſolis ſplendori non ammiſcetur, horum color permanet candidus. niſi longiore mora ſicceſcens prius nigricauerit. quare ſtirpium nuper in lucem æditarum quæ ſupra terram emerſerunt, viridia cernuntur: quæ verò terra conduntur, candida, vt radices. Germina quoq; quæ terra occuluntur ſunt alba: detractáq; ſolo aperta, vt iam dictum eſt, herbacea. quoniam humor per germina colatus, talem referat coloris naturam, ipſeq; in fructus incrementum abiens, mature conſumatur. Quum verò non amplius adoleſcunt, tum quia profluens alimonium calor non cohibeat, ſed contrà humor à calore digeratur, matureſcantq; fructus humore eorum concocto à ſolis & aeris calore, à plantis ſibi colores adſciſcunt: non ſecus q̃ à floribus infectiui panni. quare paulatim colorem capeſſunt, præſertim qui obuerſi teporibus, ſole conſueuerunt illuſtrari. Sic colores fructus per maturitatis tempus demutant. quippe qui per adoleſcentiam herbaceo colore vireāt, iam matureſcentes in vernaculum colorem tranſeunt, candidiq; vel nigri, vel fuſci vel flaui cōſpiciantur, & nulla nō nobis oſtendant colorum diſcrimina. Plurimi tamen promiſcuo eorum coitu contrahuntur. ideò conſtat colores eaſdē ſortiri miſturas. Siquidem cretus humor colatuſq; ea profluens per quæ fertur, omnes allicit ad ſe colorum vires. qui per maturitatis horas in fructibus à ſolis & aeris feruore concoctus, per ſe ſingulas creat colorum facies: ſed quaſdā maturius, quaſdam ſerius. quemadmodum in tingentium officinis euenit, quum tuſarum purpurarū ſaniem eluerint, & cortinis profuſam coxerint, nihil inter initia coloris infectis velleribus illucet, ſed paulatim concocta ſanie magis

atq; magis ammiſtis inuicem coloribus imbuta purpuris vellera, varias ſentiunt differentias. Hoc idem in fructibus euenit, ut aliquē prius colorē, tandem etiā poſterius alterum ebibant, vt vuæ & palmulæ: interdum puniceæ viſuntur: ſed atro in ſe coaleſcente, in nigellum vini colorem degenerant. Deniq; cæruleæ redduntur, vbi puniceum meraciore nigro fuerit temperatum. Sed qui poſtremi ſuccedunt colores, quum emicuerint priores obliterant: quod in nigris fructibus conſpicuum inuenitur. Pleriq; ex herbaceo permixta paululum puniceum concipiunt colorem, factaq; mutatione in fuluos abeunt, illicoq; deſciſcunt à fuluo, quod atrum purius in his inſideat. Indicio ſunt folia ſarmentaq;, quæ in iis antedictis atro virore nitent. Sed colores punicei naſcendi conditione nigris ſuccedere cognoſcuntur. quòd ſubgrundiis & ſtillicidiis pauimenta, quæ mediocri imbre vel aqua perfunduntur, opacis locis primum omnia ex herbaceo coloratu in puniceum abeunt, ſolumq; tanquam iugulati animalis ſanguine cruentatur, præſertim qua exuctionem ſenſerit: herbaceum virus deniq; in atrum tranſit, poſtremo cæruleum ſequitur. Simile quidam in fructibus euenire nemo ibit inficias. Sed quum natu poſteriores colores euicerunt priores, fructus quandam mutationem ſentire conuenit. ſiquidem punicum malum & roſarum folia per initia albicant, tandem ſanie per cocturam colorata, in luteum langueſcūt colorem: demum in ſaturatam purpuram & puniceum perueniunt. Non deſunt quæ multo plures colores ſortiantur, quemadmodum è lachryma papaueris candida primū emicat, vt punicum malum: dein exalbata, in puniceum ſe vertit colorem: poſtremò nigrore ſuperata, in cæruleum commeat. quare ſuperna papaueris folia faciem in puniceum vergentem oſtendunt, ob celerem impetratam concoctionem. Nigricant quæ radici vicina ſunt, hoc colore ſicut in fructu principatum obtinente. qui tādem in nigrum abit. Cæterum in quibus plantis vnus colos inuenitur, vt albus, aut niger, aut puniceus, aut purpureus, ſemper fructus vnam & eandem coloris ſibi vendicauit naturam, quoties ſemel

ex herbaceo in alium ſe verterit colorē. Porrò flores aliqui vt punici mali ſuo pomo ſunt concolores. In quibuſdā verò longè coloribus diſſident, vt in lauro, hedera: in quibus flaueſcit flos, baccæ tamen nigreſcunt. purpureus eſt mali flos, interdum candidus: pomum tamē flauum conſpicitur. Papaueris flos puniceus, fructus vel albus vel niger exiſtit: ꝙ ideò fieri contingit, ꝙ ſucci quibus imbuantur, aliis atq; aliis temporibus concoctionem adipiſcantur. Manifeſtum huius varietatis argumentum in quibuſdam floribus, quorum pars folii nigra, pars alia punicea, in aliis portio candida, alia purpurea relucet: vt in iridis flore, qui verſicoloria ſpecie propter cōcoctionis diſcrimina notatur, quod & in matureſcentibus vuis animaduerti paulo antè diximus. Ideò florum extremę partes melius coquuntur: ſed intimę quibus ſuæ coherent origini, longè magis pallore decolorantur. In quibuſdam ferè prius amburitur humor, q̄ vernaculam coctionem conceperit: ideò flores in ſuis coloribus permanent, fructus verò ſanie cocta mutantur. Sunt quæ propter alimenti penuriam celeriter excoquantur, fructus propter humoris copiam in omnes natiuos colores concoctionis vi ſe demutent: quod apertò liquet in velleribꝰ quę ſufficiuntur, ſtatim atq; inter principia ſaniē tinctores coniecerunt, obſcuro, vel atro, vel aerio imbuuntur ſucco, deinquum abunde coxerint, florida purpura relucet. Sic ergo nonnulla coloribus præſtant. Alia ſuopte ingenio cedunt, quod perfectæ vel imperfectiori cocturæ acceptum ferendum eſt. Eſt diſcrimen aliquod in fructibus & floribus non faſtidiendum. Pleriq; tandem flaueſcunt, quoniam alimento defecti prius inareſcunt, q̄ in genitiuum colorem præuēti perducantur: quando è fructibus caducis ſunt, qui ideò flaueſcunt, quòd ante coctionem alimonia deſit. Fruges & cerealia ferè cuncta poſtremò flauent: humor etenim in eis quum maturæ ſiccatus non nigretur, coloris mutationem adſert. quin & nigreſcens viridi temperatus, herbaceū vti dictum eſt, creat. Porrò nigrum ſi paulatim infirmetur, in viridem degenerat colorem. idem in flauum poſtremo languēſcet, pyri & portulacæ, & quorum aliorum folia per co

ctionem puniceum colorem referunt. Cæterum quæ ex iis areſcunt, celeriter flaua redduntur. ſiquidem ante coctionẽ nutrimentum ea deficit. Colorum ratio in ſtirpibus ita ſe habet. Fiunt & pili equorum, iubæ ſetæq́;, vellera ouium, capilli humani, villi cæterarum animantium, alitumq́; pennæ, candidæ, fuſcæ, fuluæ nigræ, conſimilibus cauſis, concoctu candida hæc redduntur, quum humor proprium retinens colorem inaruit. Nigra verò contrà, quoties humor genitalis veteraſcens longioremq́; faciens moram ſui copia nigricarit. nec ſecus horũ cutis nigra gignitur, fuſcę quoq; flauæ, fuluæ, aut aliis præditæ coloribus animantes naſcũtur, quum præuentus humor prius ſicceſcit, quàm perfectè ſe verterit in nigrum. Euariant colores quibus horum diuerſitas acciderit: verum omnia cutem coloremq́; eius conſequuntur. Hominibus flauis capilli flauent, rufis ex candido fulueſcunt, nigris nigricant. Quòd ſi pars corporis alba macula, vel vitiligine vitietur, cãdidum creabit capillum: ſi fuſca maculetur litura, cõcolorem pilum euocabit. Sic pili, ſetæ, auium pennæ tam priuatim quàm publicè cutẽ imitantur. Candidis animantibus, vngulæ, roſtra, cornua candida prodeunt, & nigris nigra. hoc præſtat cutis alimentũ, quod in exteriora colatum offunditur, nec ab ratione quidem hoc abhorret, quum cauſa facile poſſit iniri. Infantibus capita ineunte ætate flaueſcere ſolent propter penuriã alimenti, qua de cauſa etiam capilli breues, rari & tenues erũpunt: procedente tamen vlterius ætate nigreſcunt, ſuppeditata copioſius alimonia. nec ſecus pubertas, quum primũ erumpit, propter humoris inopiam flaueſcit. Verum eò loci quum vberius ſe contulerit nutrimentum, rurſum nigricat. Diutius pueri flaueſcunt propter alimenti penuriam, quod tum creſcenti corpori adoleſcẽtibus impenditur. In iis qui promiſſiore ſunt capillo, proxime corpus magis nigrant, & ſumma quæq; ruffeſcunt. Sic & auium nigrarum pennæ prope corpus nigriores quàm ſummis partibus conſpiciuntur: hæ tamen ceruices collaq́; magis ruſant, quòd paucum alliciant nutrimentum. Quum corpus peruenit ad complementum, pili fulueſcent, ſi quod ſupereſt alimentũ,

confeſtim ſicceſcat. Si iterum per imbecillitatem partis, calor non alliciat nutrimentum, humore celeriter reſiccato, pilus exiliet candidus. Quod in veterinis facile deprenditur, quorum mutilis partibus albus exit pilus. & vt ſummatim loquar, imbecillæ partes, aut quæ vitio laborarunt, citius ſentiunt canicem, præſertim tempora. Animantes cunctæ quæ ſiue imbecillitatis cauſa, ſiue cæco naturæ vitio præcoci paucoq́ victu ſuſtinentur, candidæ proueniunt: ſic lepus inuenitur candidus. Item ceruus & vrſus, & in auibus coturnix, hirundo, perdix: præſertim quum quandam à primis ſtatim vitæ rudimentis imbecillitatem retulerint. Sic genæ, ſupercilia, per ſenectam caniciem contrahunt. Quæ in genere eodem incana inueniuntur, ea nigris infirmiora conuenit eſſe. Si quidem nutrimento ante crementum ob exiguitatem excocto, caneſcunt: vti in iis qui male valent fructibus, frequenter euenire diximus. Verum quoniam de coloribus ſermonem agitauimus, quum plura videantur in ſenſibus oculorum diſcrimina, quàm certæ nobis appellationes, nonnihil de generibus colorum, tam Græcis quàm Latinis vſurpatis, quæ potiſſimum ex herbarum floribus colligi poſſunt, paucis perſtringere decreuimus. Nanq; vt alias concinnitates omittamus, genera colorum in multas ſpecies ſeſe ſpargunt, plurimæq́ ſunt eorum facies non ſatis vocabulis cognitæ. Quare ex herbarum floribus eos repræſentare non duximus alienum. Ruffus enim colos à rubore quidem videtur appellatus: ſed quum aliter rubeat ignis, aliter ſanguis, aliter oſtrũ, aliter crocum, has ſingulas ruffi varietates, etſi ſingulis propriiſq́ vocabulis latina non demonſtret oratio, omnia tamen iſta ſignificat vna ruboris appellatione. quum tamen ex iis rebus vocabula colorum mutuetur, & igneum aliquid, flammeũ, ſanguineum, croceum, oſtrinum dicit eſſe. Ruffus enim color habere quaſdam diſtantias videtur vel augentes vel remittentes, vel mixta quadam ſpecie temperantes. Vt flauus, ruber, rubidus, quem ξανθὸν & ἐρυθρὸν vocant, & fuluus & puniceus. Nec hæc ſola ſunt vocabula, ſed rutilus, luteus, &

ſpadix appellationes ſunt ruffi coloris, aut acuentes eum quaſi incendentes, aut cum colore viridi miſcentes, aut nigro infuſcantes, aut virenti ſenſim albo illuminantes. Nam phœniceus, quem detracto ſpiritu, & oe litteris in vnum u coeuntibus, dicimus puniceū, item rutilus & ſpadix germani ſunt & cognati colores. exuberantiam ſplendoreq́ demonſtrant ruboris, quales ſunt fructus palmæ arboris, non admodum ſole incocti, vnde ſpadicis & phœnicei nomē venit. Spadica enim Dorici vocant auulſum cum fructu è palma termitem. Fuluus videtur ruffo atq; viridi mixtus in aliis plus viridis, in aliis plus ruffi habere. ſic fuluum aurum, fuluam aquilam, fuluum leonem, fuluam arenam, Poeta vocabulorum diligentiſſimus nominauit. Flauus contrà videtur viridi, ruffo & albo concretus, ſic flauentes comæ, frondes olearum flauæ Virgilio dicūtur. Rubidus autem & ruffus atrore & nigrore multo mixtus. luteus contrà. Ruffus color eſt dilucidior, vndeq́ ei factum eſſe nomen videtur. Proximū eſt melinum, quod ex loco in quo foditur habet nomen. eius vis inſulæ cycladi Melo dicitur eſſe. Sed cæruleus, quem Græci cyaneum, & cæſius, quem iidem glaucum nominant, viridi & albo temperantur. vterq; à cæli colore duxiſſe vocabulum creditur, quaſi dixiſſes cælium pro cæſio, vel cæluleum pro cæruleo. falluntur qui à cera dictum exiſtimant, plurimum reclamante coloris natura. Sed à floribus, aut fructibus, interdum animalibus, purpurei diuerſitates ſunt petendæ. Purpuræ inuentionem Tyrii teſte Iulio Polluce, Herculi aſſignant, qui, vt produnt, indigenam nomine Tyron nympham adamans, vſum eius caſu quodam reperit ſui canis roſtro, qui ſaxis irrepentem purpuram demordiſſet cruore ſuffuſo: cuius labra cum inſolenti inuiſoq́; prius infectu florere conſpexiſſet puella, Herculem negauit ſua conſuetudine potiturum, prius q̄ veſte hoc elegāti colore ſaturata, donaretur. Hercules itaq; ſanie collecta, & feruentibus cortinis incocta vellux intinxit, quod coloratu purpureo dilucefceret. Tres animaduertunt eſſe principales. Vnus in cocco qui in roſis emicat, quo

gratius nihil viſitur aſpectu. Alius amethyſtus, qui in viola relucet, ipſeq́ in purpureum, quemq́ appellant ianthinũ, tendit. Tertius qui propriè conchylii intelligit̃, multis modis nitet. Vnus plerũq; ſaturatior, alius in purpuram indinans, vt in malua, alius in viola ſerotina, conchyliorum vegetiſſima. Temperandi conchyliati coloris ratio hæc eſt. Veteribus quum ſunt lecta, ferramentis circũſcinduntur, è quibus plagis purpurea ſanies vti lachryma profluens, excuſſa in mortariis exterendo comparatur: & quòd ex concharũ marinarum teſtis eximitur, ideo oſtrũ eſt vocitatum. Id aũt propter ſalſuginem cito fit ſiticuloſum, niſi mel habeant circũfuſum. hoc oſtrum eccellentiſſimam habet aſpectus ſuauitatem, id excipitur ex marino cõchylio, è quo purpura inficitur. Fiunt & purpurei colores infecta creta rubiæ radice & hyſgino. Non minus ex floribus aliis colores comparantur factitii. Itaq; quum volunt pictores ſil Atticum imitari, violam aridam coniicientes in vas, cum aqua ferueſcere faciunt ad ignem: dein quum eſt temperatum, coniiciunt in mortarium aquam ex violis coloratam, & ex ea eretriam infundentes, & eam terentes efficiunt ſilis Attici colorem. Eadem ratione vaccinium temperantes, & hac miſcentes, purpuram faciunt elegantem. Item herba, quæ luteum appellatur, cæruleum inficiunt, & vtuntur viridiſſimo colore, hæc autem infectiua appellatur. Sunt quoq; natiui à metallis & factitii colores, vel auſteri vel floridi. Vtrunq; natura vel miſtura prouenit. Floridi ſunt quos dominus fingenti præſtat, minium, armenium, cinnabaris, chryſocolla, indicum, purpuriſſimum. Cæteri auſteri. Ex omnibus alii naſcuntur, alii fiunt. Naſcuntur ſinopis, rubrica, paretoniũ, quod ex locis quibus eruitur traxit nomen: melinũ, eretria, auripigmentum, cæteri finguntur. Præterea è vilioribus ochra, ceruſſa vſta, ſandaracha, ſandix, ſyricum atramentũ. Sinopis inuenta eſt primum in Ponto, inde nomen à Sinope vrbe. Sed de his inter metalla differendum eſſet. Cæterum vt ad inſtitutum redeamus, operæpretium putauimus à floribus colorum diſtantias edocere, quando paucis noſtra ętate vident̃ colores exacte cognoſci. Vt ergo ab igno

rantiæ tenebris aſſerantur, per flores herbarum qui quotidie noſtris oculis obuerſantur, in cognitionem lucemq́; reuocari conueniet. ſiquidem fieri non temere poteſt, quin ex tanto ſuccreſcente florum aceruo, Vnus aut alter cuiuſq́; generis etiam ab imperitiſſimo quoq́; intelligatur. Nigritia & candor ſatis omnibus cōſtant. Nigri florum colores perquā pauci reperiuntur. nigricant tamen dictamno, circææ, lonchitidi, manico, ſolano, leontopodio. Candidi flores innumeri ferè notant. Albus eſt narciſſo, liguſtro, ſanguinariæ, polygonato, ciſto fœminæ, crithamo, orobanchæ, acaciæ. Albet & alteri phœnio, thlaſpi, arabidi, cyclamino ſecūdę, ariſtolochiæ rotundę, poterio, daphnoidi, acantho, thymelææ, phalangio, achileæ, dorycnio, cicutæ, ſeſamoidi, ſpondylio, ſcammoniæ, titymalo fœminæ. lacteus emicat hyberidi, ornithogallo, in altero ranunculi genere & phænii. Lacte candicat moly. Ruber erumpit ſcordio, canabi, lyſimachiæ, halicacabo, ſolano ſomnifero. Puniceus relucet anagallidi, papaueri rhœadi. Purpureus nitet aſaro, betonicę, glaucio, violæ, purpureæ, vitici, ciſto mari, cyclamino, veratro nigro, quibuſdā ranunculi & phęnii generibus, argemonę, glaſto, ariſtolochiæ ſecundæ, centaurio minori, chamæleoni albo, calaminthæ, ſpinæ albæ, delphinio, aſteri, fumariæ, onagræ, triſſagini, leontopetalo, onobrichi, medio, anchuſæ, lycopſi, gladiolo, ſideriti, ſupinæ verbenacæ. Sed in iis floribus diligenter eſt attendendum, quoniam nonnulli ſaturata, alii dilutiore rutilant purpura. Ceruleo colore placent flores cyani & intubi, tam ſatiui quàm erratici, quod cichorium ſolent appellare. item altera muris auricula, anagallis fœmina, cæruleo exhilarantur flore. Flos iris partim cæruleus enitet, quāquam varia colorum miſtura inſtar cęleſtis arcus polleat, qui verſicoloria facie diuerſos mentitur colores, lucentiq́; colorum nitore oculorum aciem pręſtringit, ſic vt noſtro viſui credatur imponere. Glaſtum etſi inſignibus virore cauliculis notetur, ſucco tamen inficit cęruleo. hinc traditum eſt, olim Britannos oblinere ſeſe, vt cæruleo colore metum hoſtibus adferrent. Lutei flores emicant hyperico, aſcyro, androſemo, celticæ nardo, & elapho

boſco flos in luteum inclinatur. Orobanchæ, eryſimũ luteis floribus veſtiuntur: item ranunculi genus vnum luteis floribus nunc coronamẽta nectit, pulchritudiniſq; gratia iam à ruſticis noſtris ſtudioſe cœpit ſeri, præſtititq; cultus diligentia, vti fructili denſóq; foliorum ſtipatu nunc in hortis flores collucefcant, qui prius folioſa ſimplicitate limitibus irriguis frequẽtes gaudebãt. Syluestri glaſto flos luteus exit, item panaci, peucedano, atractyli, tuſſilagini, violæ albæ, nymphææ ſecundæ, buphthalmo, ſenecioni, thapſiæ, alteri Veneris vmbilico, gallio. Fœminæ verbaſco flores ex luteo palleſcunt, mari luteum auri ſplendorem æmulantur. Panaces Aſclepii aureo flore coronatur. botrys frutex totus in luteum elangueſcit. Aiuga, quinquefolium, hieracia, corniculatum papauer, aſter, florem luteũ pariunt. Lyſimachiæ ruſſus aut aureus ineſt colos, conyzæ luteus aut fuluus nitet. Anthemidi flores erumpũt verſicolori facie, in medio lutei, circinato orbe candidi, melini, interdum purpurei. Agerato flos aureis bullis illucet. Achilleam candidi flores purpurei vel aurum imitantes decorãt. Sed grande in tripolio naturę prodigium. Fama eſt flores colorem ter in die demutare. Siquidem mane candidi, meridie purpurei, ſero punicei cernuntur. Cauſas itaq; colorum, rationes atq; temperaturas abundè ſuprà reddidimus. Verum vt firma diſputationi noſtræ iacerentur fundamenta, ex Ariſtotelico philoſophiæ penu coloribus nuncupato plurima deprõpſimus, quibus ferè ſingulorum cauſæ ac rationes breuiter colligi poterunt. Iam ad odores & ſapores noſter ſe conuertat ſermo.

De odoribus & ſaporibus. Cap. XVIII

DE PLANTARVM odoribus & ſaporibus poſt colores eſt diſſerendum. Odor eſt partis ſiccæ ſapidæ in pellucido corpore demiſtio: idem aeris & aquæ commune intelligitur. Odorem permiſtione quadam contrahi, nobis argumento eſt, quòd ſimplex corpus nullum expirat odorẽ, niſi quandam miſturam conceperit. aer, ignis, aqua, terra, nihil odoris remittunt. Admiſtione nõ vacant aquæ, quas odor aliquis comitetur, vt mare, & reſides aquæ, quæ putrem ac

tetrum eructant odorem. Magnum omnibus in odore momentū, & magna cū ſapore cognatio. Ipſe nullus eſt aquis, aut ſi ſentitur, omnino vitiū eſt. In tribus tamen generibus odores verſantur, in plantis, animantibus, & iis quæ hominum parantur arte. Odorum genera ſeptem putantur eſſe ſicut ſaporum colorumq́. ſed planius noſcentur in herbarum fructuumq́ natura. Malis odor ieſt acutus, perſicis dilutus, dulcibus nullus. nam & vinum tale ſine odore eſt, tenue odoratiꝰ. Citreis odor acerrimus, aſper cotoneis. neq; omnes odores appellationibus reddi poſſunt. Nemo amarum odorem, ſalſum, pinguem, acerbum ſtatuerit. Genera tamen communiora quibus authores vtantur, hæc ſparſim tradita colliguntur: Suauis, grauis vel graueolens, acer, acutus, aſper, dilutus, viroſus, teter, putidus. dulcia raro odorata, ſicut odorato ſapor raro vlli non amarus. Itaq; vina odoratiora muſtis: ſylueſtria omnia magis ſatiuis. Quorundam odor ſuauior è longinquo, propius admotus hebetatur, vt violæ. Roſa recens à longinquo olet, ſicca propius. Omnis autem verno tempore acrior & matutinis. quicquid ad meridianas horas vergit, hebetatur. Nouella quoq; vetuſtis minus odorata: acerrimus tamen omnium odor æſtate media. Roſa & crocum odoratiora, quum ſerenis diebus leguntur, & omnia in calidis magis q̃ frigidis. In Aegypto minimè flores odorati, quia roſcidus & nebuloſus aer eſt. à Nili flumine aromata quoq; minus odora ſentiuntur. Myrti mirum in modum odoratæ conſurgunt. ad fragrantiam non parum annus videtur conferre, quum præcipuè ſqualidus inceſſerit. Montibus, vt ſimplici tranſigam ratione, roſæ, violæ, & reliqui flores odore cedunt. Quorundam ſuauitati grauitas ineſt. quędam quum virent, non olent, propter humorem nimium, vt buceros, quod eſt fœnogræcū. Acutus odor non omnium ſine ſucco eſt, vt violę, roſæ, croco: quæ vero ex acutis ſucco carent, eorū omnium odor grauis, vt in lilio vtriuſq; generis. Abrotonum & amaracus acres habent odores. Quorundam flos tantum iucundus, reliquæ partes ignauæ, vt violæ ac roſæ. Hortenſium odoratiſſima quæ ſicca vt ruta, mentha, apium, & quæ in ſic

cis naſcuntur. quædam vetuſtate odoratiora vt cotonea, eademq; decerpta quàm in ſuis radicibus. Quædã non niſi defracta aut ex attritu olent: alia non niſi detracto cortice: quædam verò nõ niſi vſta, ſicut thura myrræq;. Flores triti omnes amariores quàm itacti. Aliqua arida diutius odorem continent, vt melilotus: quædam lucum ipſum odoratiorem faciunt vt iris, quin & arborem totam cuiuſcũq; radices attingunt. Heſperis noctu magis olet, inde nomine inuento. Quibuſdam flores odorati, folia vero inodorata. Quibuſdam è diuerſo folia magis & rami redolent, vt coronario generi: quibuſdam fructus, aliis radix, aliis neutra pars. Iris radice tantum commendatur, vnguentis & medicinæ naſcens. Nardum odore vehemẽter iucundo placet cuſtoditq; ſuaueolentiam pertinaciter. Olet vtiq; cyperum. Gallicum caule tantum & radicibus odoratũ habetur: quare vt frugi ſyncerumq; recondatur, in manuales faſciculos digeritur, & pauimento humenti charta prius inſtrato cõponitur, & poſtridie diei huius ſordes & puluis quo obſitũ erat eximitur. Aſarum totum ſentitur odoratum, ſed radicibus odor ineſt cinnamomo proximus. Permulta nardum odore ſimulant. Phu radici iucundus odor, vim quandam nardi referens, non ſine tamen viroſa grauitate. Malobathrum odorem nardi reddit, vt aſarum, & Neris. Amomũ odore origanum æmulatur. Caſia vinum naribus obolet. Cinnamomo odor ferè, qualis in cardamomo inuenit, niſi caput acrimonia tentaret. Coſtum odore ſuo nares validè ferit. Iuncus odoratus confricando roſæ odorem emittit. Aſpalathus ſuauiter olet, item calamus odoratus. Agalocum odore iucundo ſuauitatem commendat animæ, colluto iure decocti ore. Helenii radix odorem expirat non iniucundum. Croci ſubacutus odor ſi non incolume ſitum redoleat. Saliunca tantę ſuauitatis eſt, vt veſtibus eam interponi ſit gratiſſimum. Iucundè olet ononis quum recẽs eſt: ſenectam ſentiens, totam exuit gratiam. Laucris folia trita odorem ſpirant ſuauem. Mentha & menthaſtrum non inſuauem vibrant auram. Nepeta gratum pulegii odorẽ imitatur. Saluia vehemẽti fragrat odore, ſic vt quadam tenus

oleat

oleat virus. Dictamno inter ſiſymbrium & ſaluiam odor ſubeſt iucundiſſimus. Thymum, ſerpillum, thymbra iucundum efflant odorem. quapropter coronamentis naſcūtur. Longè ſuauiſſimum ſampſucus ædit. Ocymum odoris vehementia caput ferit. Smyrnio ſuauitas ineſt medicata, verum acrimonia gratiam diluit. Botrys mira iucūditate veſtes commendat, quare cōſpergitur armariis. Artemiſia minor odorem ſampſuci refert. Non deſunt herbæ, quæ ſibi aliorum odores adſciſcant. Scordium allii odorem mutuatur. Aiuga pinus odorem emendicauit, vnde ei nomē chamæpitys. Trifolium erucam ſubolet. Xanthium olfactu naſturtium æmulatur. Apiaſtrum citreum malum olet. Hyperici ſiliqua digitis friata reſinoſum reddit odorem. Marrubium olfactu pomum repræſentat. Smyrneon odore myrrham mentitur, ita vt alterum alterius loco cedat. Paſtinacæ daucíq; radices odoratæ eſculenteq; ſi coquantur. Graui odore prædita ſunt, marinum abſinthium, ballote, aloe. polium, cannabis & apocynum grauiter olent. Mandragoræ viroſus ineſt odor. Cicutæ graueolentia. Anagyris tetrum quendam eructat halitum ſi vel rami moueantur, vel frutex ipſe quatiatur. Sed de iis multa quæ ad differentias foliorum pertineant ſuperius memorata ſunt. Verū quod in eadem ſtirpe aliquæ partes odoratæ, alię prorſus inodoræ ſentiuntur, id excoctioni ferendum eſt acceptum. Quæ vel in flore potius viget, aliis in fructu. aliis in frōdibus & ramis. Roſa ſuauem efflat odorem. item croci flos. eorū tamen matres aut olent, aut odore penitus vacant, in quibus quæ infirmiori ſapore prędita ſunt, odoribus etiā ſuis grauitatem quandam repræſentant, vt lilium. Quædam nullam penitus reddūt ſuauitatem, ſed graue virus redolent. Quæ diluta nihil linguæ reſipiunt, hæc omnia pene ſentiūtur inolida. Siquidem odor in miſtione quadam conſiſtit. Verum quę nimio humore ſunt imbuta, nimiam aquæ vim reddunt, quæ non recte permiſceri poteſt. Sapor etiam natura aquoſa conſtat. Atqui humor & aqua principia quædam habētur inolida. Alterum miſtionem reſpuit: alterum copia ſui non ſuſtinet, quæ res ab odoris ratione prorſus

abhorrere dinoſcitur. Porrò quæ vberiore ſatiantur alimẽto, ſeu quæ paluſtribus degunt, hæc odores nutrimentum planè referentes, graues eructant. Ergo cum radicibus, caulibus, ramis, eadem inuenietur mixtura, idem ab iis odor exſpiratur: quibus varia, diuerſus exibit. Minores arborũ flores odoratiores ſemper erumpunt. plus enim terræ in maioribus ineſt humori. Si tamen hæc non placet ratio, alia abs te melior ineunda eſt. Multis floribus nullus inſidet odor, vtpote quum in eo prima & leuiſſima peragitur coctio, ſiue ſiccitas, ſiue aliqua ſucceſſerit mutatio. Odorati quoq; flores erumpente primũ fructu ſuauitatis ſuæ gratia exuunt, quòd iam plus inſit humoris: niſi ſint qui ſuopte freti ingenio ſub hac vi ſuum valeant odorẽ tueri. in ſumma fructus qui ſuaui guſtu ſunt, benè olent. Ex dulcibus nulli, & eo minus, quo dulciores ſentiũtur. Mala dulcia odorem minimè remittunt: nanq; ſucus dulcis, craſſior atq; terreſtrior eſt, quum in fructu fuerit miſtus. Odor autem humore tenuiori, ſicciore, proſpiratuq; facili cõflatur: ſic dulce pertinacius eſſe cenſetur, quàm vt tenuem poſſit auram in nares expirare. Odor vt ſummatim loquar, inuenitur, vbi nonnihil acrimoniæ aut pinguitudinis ſubeſt, vt lauro, cedride, terebintho, Fructus item vinoſi, vt myrti baccæ odore pollẽt. Nec ſecus frutex talium parens odoratus apparet: nec mirum, quum acrementum aliquod præſeferant. Eadem & coronamentorum ratio, vt ſerpilli, ſiſymbrii, & quorundam quæ in olera recipiuntur, vt apii, menthæ, rutæ, quibus ſiccitas apertè ſentitur. Porrò quicquid ſapidum fuerit ſicco remiſtum, vim aliquam pariat odoris definiendum eſt. Quæ ſiccaneis, tractibusq; quibus placidior aridet aura, ſuauiora odoratioraq; proſiliunt. Quippe quum exhauſta parte quadam humoris calor melius ſuo fungit munere, reliquiasq; concoctui cedentes perficit. Siccitas enim non parum odori ſuffragatur, eoq; ſpectant odorata. cuius rei fidem facit, quòd æſtuoſis regionibus, meliora odorum genera proueniunt. Non deſunt quæ ſiccata redoleant, viridia nullũ proſpirent odorem, quo in genere calamus & iuncus odorati nunc aſſignantur. Nonnulla poſtquam inaruerint, vegetio-

rem reddunt odorem, vt iris, ſertula campana, œnanthe. Sunt tamen quæ contrariam nacta ſint conditionem, quare vel odores exiles ſpirãtur, vt in floribus fere cunctis qui virides atq; recentes notantur odoratiores. Verum curriculo vel potius momento temporis euaneſcente halitu fugaces hebeteſcunt, aut certe validiores edurant, vt eorum quibus terreno magis aquoſa vis ammiſcetur, qua per vetuſtatem exareſcente, quodam temporis ſpatio validiorem vibrant odorem. Hoc in genere cotonea mala collocantur, & è coronamentis quæ odoris acrimonia valent vt abrotonum, ſampſucum, crocum. Quædam etiã ſuis arboribus decerpta fiunt odoratiora, quòd alimento defecta longè maiorem humoris iacturam faciant, quæ a parente non poteſt quũ eruta ſint reſarciri. quare nullo amplius fulta cibo marceſcunt. Sic penſiles vuæ, quòd per ſe nonnihil cõcoctionis adipiſcantur, magis olent. Sic in herbaceo genere virentia quædam nihil repræſentant odoris, ſiccata tamen redolẽt, vt fœnum græcum. Vinum quoq; vetuſtate ſibi ſuauiorem conciliat odorem, quòd efflata parte aquoſa diſcuſſoq; vapore perficitur. Sic multa quidẽ ignaua alioqui ſibi per ſenectam adſciſcunt odorem. Cæterum debilium odor vt fugax, ita celeriter euaneſcit, vt violæ tam nigræ q̃ candidę. Roſa odorem ſuum ſicca tuetur, quanq̃ à longe virides etiã gratum eiaculentur, ſiccæ non niſi propius admotæ, Nanq; iam duratæ vernaculi caloris inopia halitum efflare nequeunt. Habentur & aliqua quę nimium reſiccata deterius oleant, quòd acriorem durioremq; iactent odorem. Serpillo, ſiſymbrio, rutæ, multiſq; ſylueſtribus herbis odor ineſt durus omnis expers dulcedinis, vrbanis eiuſdem generis mitior. Perſæpe flos in eorum genere quę odorata ſunt, nõ ſpirat, ſicut in multis odore carentibus flos iucundo odore percipitur. nanq; floris ipſius naſcendi conditio quædam traditur. Quod verò coquitur, aliis quàm prius eſſet mutationibus obnoxium ſe fatetur. Igitur in iis quæ vacant odore, flos horum, quum humor excoquitur, odorem nõnullum contrahit, quia concoctio in quadam mutatione verſetur. Contrà quæ odorata ſentiuntur, odorem hac

permutatione varient neceſſum eſt. quòd ſi planè teſtentur odorem, flos minus exiliet odoratus. Hæc enim diuerſitas priſtinum odorem hebetat, & eius ſuauitatem retundit, vernaculumq́ꝫ calorem infirmat. quare flos merito à ſuæ parentis gratia degenerabit. Fidem facit huius rei, quod in ſuccis euenit qui ſolem ſentiunt, vel ignē experiuntur. Quippe facta mutatione quidā in melius vergunt, alii in deterius prolabuntur. Vis enim caloris alteros concoctione perficit, alteros ex ſua conditione perfecta deturbat. Porrò cum res aliqua ſuo fine fruitur, permutās in deterius ruat neceſſum eſt. Ignauia quædam hebetatioq́ꝫ ſynceri odoris accedit, quum emollitus ipſe cœperit elanguere: fitq́ꝫ vt ſuccus ſuapte natura ſiccus in floris prouentu diluatur. quū aliàs flos gigni nequeat, aliqua fiat odoris iactura par eſt. ſi dulces fructus natura creet, flores dulcedinem quandam ex parte maxima reſipient, quaſi mero videlicet acremento iā detracto dulceſcat odor ac hebetior exoleſcat. Fructus ſylueſtres atqꝫ feri, ſui generis vrbanis traduntur odoratiores, vt mala, pyra, ſorba, meſpila. ipſorūq́ꝫ malorum tam agreſtium q̄ ſatiuorum quę ſunt acerbiſſima, ſuauiſſimè redolent. Atqui quum odor coctura quadā contrahatur, quæ maximè cocta fuerint, ea melius olere putandum eſt. Verum odoris ratio in concoctione minus abſoluta q̄ ſaporis verſatur. argumēto quòd mala pyraq́ꝫ plus reddunt odoris, ſi in plenū cocta non ſint: plus tamen ſapiunt, quum perfectam aſſequuntur concoctionem, quod in primis ſuccorum mutationibus deprehendi non fuerit difficile. Nam quum flatilis quædam ſit odoris conditio, excoctus iam ſuccus pauciorem halitum ac auram pōt expirare. tum ergo minus odoris eiectabitur, quumq́ꝫ concoctu craſſior exultat, dulcedinem ſenſui gratam vſurpabit. Sylueſtre genus itaqꝫ priori coctione contentum vehementiorem concipit odorem. Vrbanum ꝙ perfectiorem adipiſcitur cocturam, alimentoq́ꝫ ſaturetur, ſuccos in dulcedinem vertit, ſed odoris ignauiam ac hebetudinem colligit. Porrò non parui refert in odoribus, ſi ſiccitas, alimenti parſimonia, difflatio commoda proceſſerit, quandoquidē quæ ſiccaneis erū-

punt,pauciore contenta nutrimēto.Item quæ placido perflantur ſpiritu,proculdubio noſcūtur odoratiora. Etenim humor ſeſe largius immiſcens,odorem obtundit & eius hebetat acrimoniam.Quæ dilutis & opacis tractibus degūt, inodora percipiūtur.Cæterum genus ſylueſtrium aridius cernitur,ieiuniore donatum habitu,nec ſilens à flatu,ſed magis atq; magis auræ patens:hinc feruentior natura,quæ proſpirat,tenuiorq́; ſuccus halitui facilè cedens,quum nec ſuccum Vrbani modò carni permiſtum gerat:quibus in vnū coeuntibus,non minimè gliſcit iutus odor,quod in vino licet perſpicere.Vinum enim dulce vtpote quod pingue ſit ac craſſum,nullum effundit odorem: ſed quo tenuius fuerit hoc ſentietur odoratius. fitq; cum fex ſidit ac iit peſſum,vt humoris partiſq; terrenæ diuortiū efficiatur,a quo ſamq; ſortem calor exhalet,ſic vt illa ſuauis olentia iis trib? concilietur,extenuatione partium,diuortio,& halitu.Nam in dolio,vinum quod feci vicinum iūgitur,minus redolet. Atqui quæ largum exhibent odorem,infatuam guſtui mollitiem repræſentant:quippe cum odor ſuauis & plenior illa vehementia,in eadem verſari ſede nequeūt.Quare ſi cauſæ tamen odoris saporiſq; modus adſit,quod ex iis conflabitur ſuauiſſimum erit.Cæterum quorūdam florum odor ſuauiter ſpirat è longinquo,propius allatus hebetatur,vt violæ.Id autem eſt cauſæ,ꝙ ad remotiorem locum merus odor ſynceruſq; defertur.manant enim à cæteris partibus herbæ nonnulla,quæ permeare longius nequeunt,ꝙ terrena craſſioreq́; conſtent natura.quippe odorum ſynceritas generi imbecilli valentiore miſtura commodior eſt.exempli cauſa.Myrtus mulſo macerata,melius quā ſyncera redolere incenſa putatur.odor enim melior & dulcior redditur temperatus.Sunt & ſucci qui miſturam deſiderent ad conquirendam ſuauitatem.Omnino odores plurimū ſynceriores mane ſentiuntur,die creſcente minus,meridie minime, ꝙ omnia ſol reſiccet.Ad iuuandos odores magni refert cęli temperies:quod in herba heſperide patet.hæc enim noctu plus redolet q̄ interdiu,inde nomine inuento.Vetuſtæ porrò plantæ nouellis odoratiores ſentiuntur,ꝙ minus iis

inſit humoris ob inopiam imbecilli caloris. Nouella plus alimenti ſugit q̃ poſſit cõficere: quapropter copia humoris hebeteſcit odor. tam frigore q̃ gelu odores denſatu quodã retundi manifeſtum eſt. Nihil enim concreta coactáue poſſunt exprimere, vt velut violentia frigoris obliterari videatur. nullum expirat vaporem quod frigore gelatum coaluit. Arbores ſitusq́; odoratiores fieri traduntur, in quas cęleſtis arcus inflexus incubuerit. ſed id arcus nõ per ſe, ſed magis euẽtu quodam exhibet: præſertim ſi qua ſubſit ambuſta proxime materia, id ſuopte conficit ingenio. Aliàs locis quibus cõſtiterit, imber procidit, qui cõbuſtæ permiſtus materiæ uaporem quẽdam odoremq́; ciet. ſiquidem neq; copioſus delabitur, ſed magna ex parte ſtillatim irrorãt guttę, ita vt caloris ſiccitatisq́; modus nõ deſit. Cæterum & crematio & permiſtio creant odorẽ, argumento eorum quæ incenduntur: ea modice ignẽ experta ſubolẽt. Nec omnia genera odoratorũ locis omnibus feruidis prodeũt, cum ea tamen odoris fertilia eſſe debeant. Nanq; locis eiuſmodi hebetiora permulta traduntur. Quippe cæli & alimenti conditio imprimis conſideranda. Etenim in Aegypto flores cæteraq́; coronamenta omnium fere deterrima gignuntur, quia cælum caliginoſum & roſcidum habeatur, in quo nullus penè odor contrahi poteſt, quippe coquendi abeſt facultas: aridis longe melius excoquitur. Quę vero circa Cyrenã proueniunt, non niſi ratione ſiccitatis odorata cõſiſtunt, tum cætera tũ vel maxime roſa & crocum. Ager enim tenuis, ſiccus, nec nimio feruore flagrans, cælo puro ſitientiq́; luſtratus, odoribus creandis aptiſſimus iudicatur. Roſa vero & crocũ, pauco alimento contenta ſunt, & proinde cæteris odoratiora creantur. Sed occurrit miraculo dignum, quod de myrtis Aegyptiis proditur. Illæ odoris ſuauitate præſtant: quanquam cæteræ penitus inodoratæ ſentiant. Quippe tenuis illa myrtus Aegyptia eſt, fructu exiguo, nigro, quæ facies nihil odoris rationi repugnat, vtrunq; enim ſiccitati fertur acceptũ. Quapropter frondis anguſtia maior, exiguitas fructus, nigricansq́; colos, maiorem fatentur odorẽ. Et in ſumma, ſylueſtres herbæ vrbanis odoratiores, quæq́; in apricis,

degunt, præſtantiores vmbratilibus exeunt, præſertim ſi ad meridiem ſpectent. ita obuerſæ minus alimenti rapiunt, hauſtumq́; melius excoquunt. Cæterum odoratorum quæ tractus frigidi pariunt rationem, calori in terra concluſo referre debemus: vis enim caloris vtiq; percoquit. Quin & compulſus à frigore calor obuerſans etiam concoquendi naturam poſſidet, ſed neq; limoſam neq; pinguem glutinoſam'ue terram deſiderat. humore ſiquidem obſeſſus lentoreq; calor, minus probe ſuo fungitur officio. Hac de cauſa iris in Illyride melior exit, q̃ in Macedonia. In Thracia verò cæteriſq́; frigidioribus locis ac cocturæ repugnãtibus, odore penitus caret. Porrò iuxta coronarias herbas, acria vt cepas, allia, & id genus ſerenda præcipiunt, id enim multum conferre ad creandam odoris ſuauitatem adfirmant. Quod ſi verum fuerit, ad alteram harum cauſarum referre conuenit. aut quantum inibi mali odoris adfuerit, ea ad ſe alliciunt: alitur enim vnũquodq; re ſibi conſimili, attrahens cognatum vicinumq́;, quo ſummoto reſiduum purius odoratiuſq; relinquitur. aut quòd locum ſuo edaci calore reſiccent: ſiccis enim locis omnia proueniunt odoratiora. Succi præterea expreſſi odores facile trahunt, & maxime oleum & vinum, quod aſſignari cauſę minus poſſe videtur. Aqua tamen quæ & tenuiſſima omniq; odore ſaporeq; vidua, nitidaq́;, nullum poteſt odorem contrahere. At quæ craſſa, ſapida, olida, recipere poſſunt. Vinum etſi nõ ſit odoratum, iuxta poſitum odorem quemuis ad ſe poteſt allicere, quòd calorem in ſe contineat, qui attrahendi naturã habet. Aqua ſuapte natura frigida nihil attrahere poteſt. Item quod excipere tueriq; odorem debet, tam tenue, ſimplex ac exile noſcitur, vt odor in eo ſuſceptus elabatur atq; effuſus euaneſcat. quaſi ſedimentũ inſit nullũ quo figi & cohærere valeat odor. Eteni denſius tantũ corpuſculũ calloſiuſq;, odoris tenax intelligit: quod & vinũ & oleũ habẽt. Oleũ odorẽ oĩm maxime & ſeruare & tueri valet, ꝙ incõmutabile pmaneat. quapropter inſtitores vnguẽtarii odoramẽta in oleo mergunt, vt eorũ ſuauitatẽ cõbibat. Ex ſiccis ea potiſſimũ q̃ ſoluta, inolida atq; prorſus inſipida ſunt, ceu lanæ, veſtimẽta,

& alia generis eiuſdem. permulta tamen armariis inſerun/tur vt veſtes odore commendent. Verum enimuero quod odorem contrahit, neq; praearidum vt cinerem & arenam, neq; praehumidum eſſe conuenit. illud nullo odoris tranſi/tui peruium patet, hoc diffundit ac diluit omnem odorem. Hinc veſtigia leporum leuiter irrorato ſolo certius obolēt, altius enim impreſſa firmiter haerent, nec ſublimiter vagan tia dilitēſcūt, quemadmodum cum arida humus eſt: nec de/merſa in profundū abolentur, vt cum terra ob imbrem vel auſtrum limoſa eſt. flatus enim & aquae aduerſantur extin/guuntq; odores. Roſa exilis & ieiuna nullum fere odorem ciet. debito caret humore. Neq; viola candida locis admo/dum ſitientibus atq; tenuibus odorata ſentitur, nec vbi cę lum vehemēter feruet, quia nimis reſiccatur. Serpillum, he lenium, & nōnulla generis eiuſdē, ſiccitatis ratione acrius olent: cum tamen in vrbanum habitum traducuntur, mol/lius ſubolent. Omnia mediocritatem efflagitare certum eſt. quare magni refert temporum ratio. Neq; permulta hyeme & aeſtate propter nimium humorem vel ariditatem redo/lent: autumnus in iis temperiem ſeruat. Nec mirum quòd in meridie magis hebeteſcunt odores: mediam quoq; tempe/riem aeris poſtulant. Iam ad ſapores tranſeamus. Sapor par tis ſiccae terrenaeq; in humore demiſſio eſt, vel partis ſiccae per humorē vi caloris percolatio, quod ferè nihilo differt. eadem ferè ſaporis & odoris affectio. Saporum genera nu mero cōplecti facile fuerit, cum & dulcis, pinguis, auſterus, acerbus, acris, ſalſus, amarus, acidus inueniatur. Saporū ge/nera tredecim aliquibus reperiūtur, dulcis, ſuauis, pinguis, amarus, auſterus, acer, acutus, acerbus, acidus, ſalſus. Pręter haec, tria genera ſunt mirabili maxime natura. vnum in quo plures pariter ſentiūtur ſapores vt vuis: nanq; in iis & au/ſterus & acutus & dulcis & ſuauis, omnes alieni. Alterū eſt genus in quo ſit & alienus quidē, ſed & ſuus & peculiaris, vt in lacte. Siquidem ineſt ei (quod tamen iure dici nō po/teſt) dulce & pingue & ſuaue, obtinente leuitate, quae ipſa ſuccedit in ſaporis vicem. Nullus hic aquis, ne ſuccus qui/dem, vt tamē eo ipſo fiat aliquis, ac ſuum genus faciat. Sen/

tiri aquæ ſaporem vllum ſuccum'ue, vitium eſt. Magnum in iis omnibus in odore momētum & magna cognatio. qui & ipſe nullus eſt aquis, aut ſi ſentitur, omnino vitium eſt. Mirum tria naturæ præcipua elementa, ſine ſapore, ſine odore, ſine ſucco. Ergo ſuccorū vinoſus, pyro, moro, myrto, minime quod miremur vuis. Pinguis oliuæ, lauro, iuglandi, amygdalis. dulcis vuis, ficis, palmis. aquoſus prunis. Sua & in odore miracula. malis acutus, perſicis dilutus, dulcibꝰ nullus. Nam & vinū tale ſine odore, tenue odoratius. multoq; celerius talia ad vſum veniunt quàm pinguia. Quæ odorata, non eadem guſtu tenera quia non ſunt pariter odor & ſapor. Quãobrē citreis odor acerrimus, ſapor aſperrimus, quadā tenus & cotoneis. nullus odor ficis. Odorato ſapor raro vlli non amarus. Econtrario dulcia raro odorata. Sylueſtria omnia fere ſucco ſunt acriora, ſicut cunila, origanū, ruta. ſolummodo ex omnibus, ſylueſtre lapathum melius. Vſus eius in cibis leniorem gratioremq; ſaporem præſtat. Quæ ſunt ſylueſtria in ſatiuis, ſicciora intelliguntur & acutiora. Sunt autem acres ſapores cunilæ, origani, naſturtii, ſinapis: amari abſinthii, centaurie: aquatilis cucumeris, cucurbitæ, lactucæ. Acuti tantum cunilæ. Acuti & odorati, apii, anethi, fœniculi. Salſus tantum è ſaporibus non naſcitur, alioqui extra inſidit pulueris modo, & ſiliquis tantum. Panax piperis ſaporem reddit, magis ſiliquaſtrum, ob id piperitidis nomine accepto. Libanotis odorem thuris. Smyrnæum olus myrrham reſipit. Sapor is in herbis internoſcēdus. Symphytum petræum guſtui ſiquis linguam cōſulat, dulcedinem repræſentat. Graminis radices dulces in ore ſentiuntur. Sylueſtris braſſica non ſine tedio amaritudinis eſtur, quare cum lixiuo coquitur, vt ſapore non iniucundo palatum titillans, magis placeat. Scandix guſtu ſubamaro ſentitur. Lactuca ſylueſtris ſapore amarulento non diſplicet. Seris guſtatu amarorem plane fatetur. Paſtinacæ folia amaritudinem reſipiunt. Abſinthium inſigni pollet amaritudine. Aloe odore graui guſtatuq; amariſſima. Stœchas guſtu notat ſubamaro. Triſſago planè ſentitur amara. Chamælea ſuo amarore linguā vellicat & fauces exaſperat. Em-

petrum quò terreno propius fuerit amarius ſentitur, maritimis montibus guſtu ſalſo potius deprehenditur. Lepidio ſapor acris ac guſtum vellicans, item anemonæ: quapropter raptus naribus ſuccus à capite pituitam elicit. Hydropiper citra vllam odoris gratiã acri piperis guſtu reſipitur, vnde nomen & ab aqua duxit. Aron acre, ſed multo magis ariſaron: quare non niſi domita coctione prius acrimonia eſtur. Naſturtium non paruum guſtui repræſentat acrementum, quare vt arbitror, à torquendis naribus appellationem adinuenit. Dictamnum acre traditur, ſed longe minus pſeudodictamnum. folia nepetæ acri guſtu ſapiuntur. Cratægonum ſuo acremento linguam magnopere vellicat: nec ſecus clematis ſecunda. Rumex gratum acorem guſtui ſumminiſtrat. Sapor permiſtione quadam efficitur, argumento quòd elementorum nullum vt aer, ignis, aqua, ſibi ſaporem adſciuerit. Siquidem inſipida eſt aqua: & vt veteres teſtantur, talis aqua creditur, qualis terra per quam influit. nam & mare quod ſalſum eſt, & nitroſæ aquæ acidæq; miſtura non carent. Terra lapiſq; niſi quãpiam iſtiuſmodi miſtionem capeſſant, nullius ſaporis exiſtimari videntur: & ſi terra cæteris elementis euidentius aliquem contrahere ſaporem liquidò conſtat. Nam quæ exuſtionem ſit experta & in cinerem redacta, ſentitur amara. Argilla vero dulcis, ratio tamen in promptu eſt, quòd partis terrenæ permiſtu ſapor conflatur. Metalla verò & lapidum genera nonnulla ſaporem guſtui repræſentare certum eſt. Nanq; tam cinis qui exuſtionem expertus eſt, tam reliqua quæ igni domãtur, ſaporem quendam contrahent, vel ſimplicia, vel humoribus commiſta. Sapores verſantur in tribus faſtigiis, plantis, animalibus, atq; iis quæ arte parantur. In ſtirpium genere natura eò tendere videtur, vt dulcedo cruditas ſit, aut defectæ coctionis rudimentũ. Semper enim natura par faciens, conſimile nutrimẽtum reddere molitur, tam in animalibus quã plantis. neq; enim dulces ſapores omnes hominibus conueniunt. nanq; alii mouent inſaniam, vt radix quæ carduo ſimilis eſt: alii ſomnum accerſunt, & ſi copioſius dentur mortem inferunt, vt mandragoras. nõnulli lethales omnino pu

tantur. Fidem huius rei faciũt qui pluribus in locis radices ignotas dulces atq; ſuaues ediſſent, mortẽ oppetierunt. Cõtra pleraq; amara ac prorſus inſuauia iuuant, vt abſinthiũ, centauria. quorũdam ſapor qui cibis repudietur, pro cõdimento cæteris cedit, vt ſalſus atq; acutus. Cæterum dulces ſapores ad alendum promptiores propiusq; ad naturam accedunt. Sapor enim dulcis omnibus gratus eſt, niſi forſitan ob imbecillitatem humani ſenſus obliteſcat, vt dictũ prius eſt. Porrò ſtirpium omnium quibus inſunt ſapores, dulcẽ, amarum, aut pinguem dico, eos concoctione prouenire declarauimus. Siquidẽ omnes plantæ in ſuis ſaporibus creandis per excoctionẽ tranſeũt ex vno ſaporis genere in aliud. Alia ex amaro in acerbum commeant, ceu oliua: alia ex acerbo in dulcem aut acutum, vt pyra. Etenim quæ acuta ſunt acerba prius fuere. Alia primũ acerba fuerunt, mox acuta, deinde dulcia ſentiuntur, vt vuæ. Quippe plurimas mutationes vua recipit, & omnino quæ ſaporem vinoſum ſortiuntur. primum enim dilutus quaſi ſapor ſentitur, proxime acerbus, tum acutus, hinc nouiſſime dulcis. Sic morum acutum ex acerbo, & dulce ex acuto cõficitur. & in aliis idẽ hoc vſu venit. Quippe vinoſæ dulcedini ꝓxime ſapor acutus adiacet. Morum cum rubet acutius eſt quàm cum albeſcit: quo tempore propius ad excoctionis finẽ accedit, tũc creatio deſtinati ſaporis obtingit: cum albeſcit autem, acerbitas à dulcedine remotior eſt. Qua de cauſa & ſiccius albeſcens eſt morum, humentius cum rubeſcit, ceu iam ſuccum ſaporemq; ſuum adipiſci cœperit. Fructus omnino primũ ſiccus, deinde humeſcit. & hæc eſt ſaporum creatio humore plenius influente, ac velut articulato perfectius augente. Nec temere maior pars fructuum acerba principio eſſe ſolet, quoniam ſicca eſt. ſed omnium humidorum ſicciſſima eſſe putantur, quorum ſuccus lacteus eſt, vt ficus: quibus gradatim ad perfectionem tranſitus fit. Cæteris pro fine interdum cruditas eſt. Sunt enim fructus complures qui & amari & acerbi & acuti ſuapte natura perficiuntur. Porrò quædam principio velut inſipida dilutáque ſunt, quorum perfectio protinus aduenit ante quàm

plures fiant mutationes,vt frumenta,triticum,hordeum: neq; dulcedo procul abeſt.itaq; nihil varia mutatione fuit opus.Quapropter gemina gignendi ſaporis ratio eſt.Altera ex crudis ac pluribus ad perfectionem tranſit:altera inſipida inſuauiſq; ſimplici via ex natura cõfici ſolet,aut in annuis aut in arboribus.nam amygdalum principio aquoſum ſentitur,quãdiu viride fuerit:ſiccefcens autem,pinguiuſculum.Sic & alia quędam in eo genere perficiuntur,quorum vel putamina vel acerba ſunt,vel acuta: quod omnes ſordes omnemq; terræ callum eo vis naturæ ſecernat. ſic natura ex commiſtis ſaporibus ſimplicem excernere ſaporẽ proiectione noſcitur.Quocirca res contra quam in cęteris euenire creditur.Quippe cæterorum creatio permiſtione conficitur,iis detractione,ſeiunctioneq;, principio dulci.Sic ſaporum creationes ex contrariis in contrarios trahi putãdum eſt.Omnium cõmunis materia humor ſubeſt.Agit & immutat calor,tum internus,tum externus,qui generi ſtirpium accommodatior habetur.Sunt certe mutationes ſuccorum,quemadmodum fructuum cum expreſſi fuerunt,in ſapores coctionis & corruptionis.quod liquet in vino,qd adultum & ſuo vigore,& in ſenecta fugiens,certis saporibus indicatur.vetuſtate ſi quidem amareſcit,quod aeri offuſo ferendum eſt acceptũ.Enimuero exigitur id quod tenue atq; potui fuerat idoneum:quo exoleſcente terrenum amarumq; relinquitur.quod ſi per violentiam atq; præter naturæ inſtitutum demutetur,coaceſcit. Corruptionis labe vitiatum degenerat in acorem.nam ex acuto in acutum velut materiam reſoluitur.Quod corrumpitur, perhumeſcit & ſæpenumero coaceſcit:quod ſeneſcit ac vetuſtate conſicitur,reſiccatur,parte terrena duntaxat extante.cum vitiũ corruptionis ſenſit,raro ad ſe redire poteſt.Cum per ſumma vinum fuerit immutatũ,aut ſyderis ortu aut maris permiſtione,idem vitium cõtrahere ſolet.Saporum genera in plantis & fructibus præter ſalſum inueniuntur.In genere ſtirpium ſalſugo nulla ſentitur:quanquam ſint quorũ ſummam partem ſalſilago quædam obducat,vt cicer.Salſum nihil alit,nihil quoq; creat,argumento,quod ſalſis tractibus

nihil prouenit.Nam ſalſum & erodit ac gignendi vires eximit.Addo quòd ſalſus humor à nullo haurit,quòd & ponderoſus ſit & minime cibo idoneus.allicit enī vnūquodqꝫ quod ad alendum fuerit aptiſſimum.nullam enim vel mutationem vel corruptionem ſentit:quin potius alia omnia vindicat à putrilagine.Quæ tamen in aliquibus inuenitur ſalſilago,ſummis in partibus reſidere cognoſcitur, tāquam ex aere,vel vapore qui ſurſum feratur contracta:aut radicibus ſummatim tracta tanquam ſordes erumpit.Ciceri familiaris.& perutilis ſalſugo eſt.abluta enim ciceris herba dum floret aut ſiliquatur,radicibus areſactis emoritur.id enim natura ciceri condonauit vt vernaculum quo poſſet ſe tueri ac cōſeruare.Quæ vero in foliis ſuis talem adoptarunt ſaporem,ablutione in aqua relinquunt.is guſtu ſi lingua conſulatur,aperte deprehenditur.Cæterum nō in carne ſed putamine fructuum ſalſilago reſidet,vt incluſum ſemen à corruptionis labe vendicetur.itaqꝫ nonnullorum ſiliquas natura muniuit,ſaporis ſui cuſtodiendi gratia.nāqꝫ & ab internis tanquam intrinſecus çditum excerni tanquā alienum,expuitqꝫ foras conſentaneum eſt.ſicuti cucumerū amaritudinem per ſumma ſentimus. Genus quoddam pyrorum tradit Theophraſtus Cariç familiare,quod tam ſalſa obducitur lanugine,vt nō eſtur niſi frequenter aqua ſubluatur.Nec mirum in glandibus amaritudinem inſidere,& bulbis cacumine,& aliis acritudinem ſtylo ſpicæ inteſtino teneri.Quapropter latiſſime patet,& ſi ſolum nihil ſapiat ſalis,quod ibidem naſcetur pro naturæ conditione nonnihil hauriet ſalſuginis.Multa etiā & ſuauiora & meliora eo ſapore redduntur,vt braſſica.acritatem enim & amaritudinem braſſicæ inſitā abſumit ſalſilago.Fragile etiā quoddam efficit corpus totū,nimio humore ſublato.quippe ſal ad exhauriendum abſumendumqꝫ humorem aptiſſimus.Ea cum mādatur igni melius coquitur,tenereſcit,dulciſqꝫ ſentitur.Nanqꝫ & iniectum & teneritudinem & decoquendi facultatē leguminibus adfert.Salſugine roſa ægrotare traditur:quanq̄ rigatu non inſulſo multæ iuuentur arbores. Natura ſalis,vt Plutarchus ſcriptum reliquit,defuncta cor

pora a putrilaginis labe vindicat. Nam cum mortuis inſpergitur, iis repugnat quæ ipſos trahunt in corruptionem, & ea debellans harmoniam retinet, & mutuam partibus amicitiam conciliat, velut diuina quædam anima quæ viuentes tuetur, nec in marcorē fatiſcere patitur: ſed vitam retinet, nec corporis molem vel labi vel corruere ſinit. Sapor & ſuauitas aliquibus oleribus & herbis inſidet radicibus, cæteræ partes minime reſpondent. item aliorum caules plurimum dulces & cibi aptiſſimi ſunt, folia minime. Cauſa creditur quòd ſuperiora dilutiora, humidioráq́ꝫ, radix tamē & caulis quia minus habent humoris, dulcedinem reſipere queūt. aut contrà: ſi ſuperiora nimiū ſicca, vt in arundinaceis, pars eorum ſuperior areſcit, inferior roſcida eſt. Sapor neq́ꝫ in ſiccitate neq́ꝫ in humore nimio reſidet. ita efficitur, vt graminis radix dulcis habeatur, partes ſuperiores ſiccitatis cauſa inſuaues ac inſipidæ noſcantur. In apio radices carnoſæ ſunt & gratæ palato, folia acriora animaduertūtur. In Aegypto, vt ferunt, arundo tota dulcedine ſcatet, ſed pumila & breuis, vt tam ſuperiora quàm inferiora humore fatientur. Verum vt ſummatim dicamus, ſapores naturę vires nobis oſtendunt. Aſtringens terreſtri frigidáq́ꝫ conſtat ſubſtātia, quapropter contrahit, denſat, repellit, refrigerat, ſiccat. Acidus aquoſa & tenui frigidáq́ꝫ, proinde citra calfactionē incidit, extenuat, diuidit, vellicat, obſtructiones laxat. Amarus terreſtris à calore bene laboratus tenuior aſtringente, ideo citra apertum calorem expurgat, deterget, digerit, mēſes mouet, è pectore pus elicit. Inſipidus ſapor frigidus eſt & aqueus, ideo cogit, cōtrahit, incraſſat, extinguit, denſat, ſtupefacit. Acris eximiè calidus igneæ naturæ: quapropter extenuat, purgat, calfacit, attrahit, digerit, vrinas molitur, ſudores excernit, mēſes ciet, exeſt, adurit, cruſtas gignit. Salſus ſapor terreſtrem calidamq́ꝫ poſſidet naturam: ideo cogit, denſat, contrahit, abſterget, reſiccat, diuidit. Dulcis ſapor naturæ amicus paulo noſtrum ſuperat calorem, quare concoqt ac maturat, laxat, rarefacit. Oleoſus humectat, mollit, laxat, aeria conditione. Etſi inodora craſſis conſtare partibus, & odorata fere tenuibus conſtitit inter omnes, non

tutum tamen fuerit vires & temperaturas iis experiri. Nam quantum vel caloris vel frigoris illa referant, aut hæc quantam tenuitatem partium aut quãtum calorem, compertum non eſt. nec certum à coloribus ferri poteſt iudicium, quòd in vnoquoq; colorum genere & calida, frigida, humida, ſicca reperiuntur. De iis tamen omnibus noſcẽdis, ad guſtum tanquam iudicem æquum referri conuenit, qui continuo talium occurſu dimouetur, vt merito ſuper iis ſit conſulẽdus.

¶ De inſitione. Cap. XIX

SATIONEM arborum aues primum docuere deuorato raptim per famẽ ſemine, & alui madido tepore cum fœcundo fimi medicamine in mollibus arborum lecticis abiecto, & ventorum impetu ſæpius in hiulcas corticum rimas tranſlato. Vnde viſitur enata ceraſus in ſalice, platanus in lauro, laurus in ceraſo, & baccæ ſimul diſcolores. Tradunt & monedulam ſemina in theſauros cauernarum condentem, eius rei præbuiſſe cauſas. Hinc nata inoculatio, quæ operiens in arbore oculum exciſo cortice, gemmam ex alia ſublatam includit. Inſitionem caſus magiſter ad hunc modum expoſuit: Agricola ſedulus caſam ſepis munimento cingens quo minus putreſcerent ſudes, limen ex hedera ſubdidit. at illę viuaci morſu apprehẽſæ ex alieno fecere vitam, truncuſq; pro terra fuit. ratio poſtea duplex. Prima inter corticẽ & lignum inſerendi. Timebãt priſci truncũ findere. mox inforare auſi, in medio, ipſiúſq; medullæ calamũ inſerentes vnum imprimere. neq; plures capiebat medulla ſubtilior. poſtea vt mortalitati eorũ ſuccurreret, ratio numero vel ſenos adiecit, ſuccurrere pſuaſa trũco per media fiſſo, cuneóq; tenui fiſſurã cuſtodiente, donec cuſpidatim deciſus deſcendat in rimã calamus. Tria ſunt inſerẽdi Græcis genera, aut ſub cortice, aut in trũco, aut emplaſtro. primũ encentriſmon, ſcd'm emphylliſmon, tertiũ enophthalmiſmõ vocãt, noſtri inoculationẽ. Quę dẽſiore libro veſtiunt arbores, & ex terra copioſum ſugunt humorẽ, q̃les noſcunt ficus, olea, ceraſus, ſub corticẽ inſeri deſiderant: ſed añ cuneus tenuis valido ligno cõſtruct⁹ quo facilius ĩprima

tur, inter corticem & lignũ paulatim adigatur, ſed tam diligenti manus libramento, ne corticis faſcia diſrũpatur, ſubductóq; leniter cuneo ſtatim ſurculus mergitur. hanc inſerendi rationem emphylliſmon appellant. Porro quæ tenui cortice cinguntur, pauciori humore cõtentæ & foris exuccæ, tanquam humor relicto cortice in interiorem medullã ſe recipiat: quales citrea malus, & vitis, & aliç complures intelliguntur, fiſſo ligni medio ſurculi infiguntur. hunc modum inſitionis Græci vocant encentriſmon. In vtroq; genere confeſtim inſerendum ſurculum prçcipiunt, ne diuturniore mora natiuus humor exandetur. Surculi qui inſeruntur ſint nitidi, fertiles, nodoſi, ab arboris parte quæ ad Aquilonem ſpectat acutis falcibus deciſi, de nouo nati, leues, frequentibus gemmis prægnantes, bifurci vel trifurci, ab imo crure ſimplices, craſſitudine digiti minoris, bimi, nam anniculorum ſaliua ſurſum recurrens auocatur. Falcis mucrone ab vna parte inſtar ſcriptorii calami ſalua medulla reſcindãtur, ſic vt lignũ ligno & cortex cortici poſſit cõmitti. Surculi deraſum acumen cum fiſtula & hiatu in quem imponi debet, æquali conſtet magnitudine, ita vt exacutio & fiſſura ſtylum excipiens, binos digitos non excedant: quibus iuſte coeuntibus nihil adimendum ſuadent. Vulnus tantũ argilla muniendum, quòd flaua terra caudiculos exurat. Porro magnam inſitio affert vtilitatem, quòd arbores in ſe etiã comprehendentes & vberiorem & pulchriorem fructũ largiuntur. Surculos finiente luna vel ſilente vellendos, decem aut paulo plures dies ante inſitionem iubent, operto ſic vaſe ne qua expiretur aura. Cæterum oportet ſurculos adhuc occluſos non dehiſcere, inſitosq; ad germinationem properare. quare decem antè diebꝰ aut pluſculis, qui inſitioni deſtinantur, legendi ſunt. Sed edocenda ratio cur ſtatim eruti non ſint inſerendi, quippe ſi feruens adhuc turgensq; ſurculus in capacem rimam immittatur, neceſſum eſt quippiam eius emarceſcere antequam in vnum coaleſcat corpus: fungoſam laxitatem inter excipiens lignum, & hoſpitem ſurculum intercedere, in cuius rimas hiantes ſubiens aer, prorſus in vnitatẽ coire nõ patitur. Quòd ſi dies aliquot prius

vaſe claudantur, faceſſet omnis iniuriæ ſuſpicio, neq; vinculorum laxans mollities infeſtabit, neq; inſpirans aer officiet, ſed breui tempore comprehendent. Surculi aquilonio flatu ruente non ſunt inſerendi, auſtro ſpirante potius, quoniam vt imber inſitionibus in trunco prodeſt, ſic inſitioni ſub cortice nocet. In trunco, ad Aequinoctium autumni vſq; celebrari optime poteſt: in cortice, aduſq; brumam, & poſt Fauonii flatus, qui ſeptima Februarii die ſpirare incipit, vſq; ad ſolſtitium. Sunt qui optimam in trūco prædicent poſt Canis ortum: rurſumq; æſtate poſt reſtinctos Caniculæ feruores. Si ſurculi à longinquis tractibus deferantur, infixi luto in vaſe diligenter oblito, ne ventum ſentiant, aſportantur. Multa in iis generibus ſeruanda. primum omnium quæ patiatur coitum talem arbor, & cuius arboris calamus. ſubeſſe debet omnibus ſuccus, ſed variè, non eiſdem partibus. Vitibus ficiſq; media ſicciora, & ſumma parte conceptus. ideo illinc ſurculi petuntur. Oleis circa medias ſuccus, inde & ſurculi, cacumina ſitiunt. Facillimè coaleſcunt quibus eadem corticis natura, quæq; pariter florentia eiuſdem horæ germinationem ſurculorumq; ſocietatē habent. Lenta enim res quoties humidis repugnant ſicca, mollibus corticum duri. Obſeruandum item ne fiſſura in nodo fiat, repudiat quippe aduenā inhoſpitalis duritia, vt in parte nitidiſſima, ne longior multo tribus digitis, ne obliqua, ne tranſlucens. Virgilius ex cacumine inſeri vetat. Certumq; eſt ab humeris arborum orientem æſtiuum ſpectantibus ſurculos petendos, & è feracibus & è germine nouello, niſi vetuſtę arbori inſerantur. ii enim robuſtiores eſſe debent. præterea vt prægnantes, hoc eſt germinatione turgentes, & qui parere illo ſperauerint anno. bimi vtiq;, nec tenuiores digito minimo. Ante omnia gēmantes nitere conueniet, nihil vſquam vlceroſum, cicatricoſum aut retorridum. Spei fauet medulla calami, ſi in matre ligni corticiſq; iungatur. calami exacutio medullam ne nudet, tenui tamen fiſtula detegat, vt faſtigatio leui deſcendat cuneo, tribus nō amplior digitis. Calamus ad corticem vſq; ſuum deprimatur, ne laxetur, ne replicetur in rugas, ideo lachrymātes ſur

culos inſeri non oportet, nec etiam aridos: quia illo modo labat humore nimio cortex, hoc vitali defectu nõ humeſcit nec concorporatur. Id etiam religionis ſeruant, vt luna creſcente vtraq; calamus deprimatur manu. Validius demiſſi tardius ferunt, fortius durant. contrarium ex diuerſo. ne hiſcat nimium rima, laxeq; capiat, aut ne parum exprimat, aut compreſſum necet. Hoc maxime præcauendum, vt præualidè accipientis trunco in media fiſſura relinquatur. Quidam veſtigio fiſſuræ falce in truncis facto, ſalice præligant marginem ipſum, poſtea cuneos figunt, cõtinente vinculo libertatem dehiſcendi. ſi craſſior truncus inſeratur, inter corticem & lignum inſeri melius eſt. Ficus, vt Diophanes eſt author, inſeritur moro & platano. morus vero caſtaneæ & fago, malo, pyro ſylueſtri, terebintho, vlmo, albę populo quo coniugio candida naſcuntur, moro. Pyrus inſeritur punicę malo, cotoneo, moro, amygdalæ, terebintho. ſi pyri ſurculi moro figantur, rubra pyra creabunt. Malus inſeritur omni pyraſtri generi. eadem cotonei coitu fœcundata, poma dabit præſertim quæ Græci melimela nominant. ſimiliter & pruno adigitur: ſed inito platani conſortio, rubra mala proueniunt. Nux in arbutũ ſolam inſeri voluit, cæterarũ ferè ſocietatẽ horret. Punica variis arborũ adulteris gaudet, vt ſalicis, laurus, fraxini, damaſcenę pruni, & amygdalę. qbus omnibus miſceri lętat. Damaſcena ſylueſtri pyro cuiuſcunq; generis, cotoneæ malo, & pomo ĩpacta coaleſcit. Caſtanea iuglandi, fago, & robori infixa cõprehendit. Ceraſus nec pſici nec terebinthi reſpuit hoſpitiũ: nec cõtra, ceraſi terebinthus & perſicus. Cotonea oxyacanthæ conſortium non aſpernatur. Myrtus ſalyci inſeritur, & prunus damaſceno & thaſię nuci, hoc eſt amygdalę. Citria malus cum tenui libro veſtiatur, vix ſubter cutem recipit aduenam ſurculum, in nutritio parentis ſinu potius alitur. Poſt coalitum emarceſcit, quod ſæpius probaſſe Diophanes aperte teſtatur. quòd ſi fructũ pareret, in cedromela ſcribit degenerare. ſi tamẽ quis citriũ in morũ inſeuerit, rubra feret poma. Cotonea malus & caprificus, arboris cuiuſcunq; conſortium ineunt, nec vlli ſurculo denegant hoſpitium. Citriam malum in punicæ trun-

co fixam ali Didymus in Georgicis ſcriptum reliquit. Florentinus inſitam ceraſo vitē vuas vere ferre promittit: eandemq́ȝ oleę impactā fructum promere, qui vtriuſq́ȝ parētis adoptione elæoſtaphylos Græcis dicat̃. Odorata pyra quā optime, vt Diophanis teſtat̃ experientia, in malis cōprehendunt, ea myrapidia noīat. Emplaſtratio & ipſa ex inoculatione nata videri poteſt. craſſo aūt maxime cortici cōuenit, ſicut eſt ficis. Ergo amputatis omnibus ramis ne ſuccum auocent, nitidiſſima in parte, quaq́ȝ præcipua cernat̃ hilaritas, exempta ſcutula, ita ne deſcēdat vltrà ferrum, cortici imprimitur ex alia cortex par cum ſui germinis māma, ſic compage denſata vt cicatrici locus nō ſit, & ſtatim vnitas fiat, non humorem, non afflatum recipiens: nihilominus tamen & luto munire & vinculo melius. Hoc genus non pridem repertum volunt qui nouis moribus fauent, ſed apud veteres Græcos inuenitur. Emplaſtratio ſolis arboribus conuenit quibus pinguis ſuccus in cortice eſt, vt ficis, oleæ, perſico. fit autem hac ratione: ex nouellis ramis feracibus & nitidis gemmam quæ adoleſcendi ſpem tibi dabit, duobus digitis quadratis circumſignabis, vt ipſa ſtatuatur in medio: & ita corticem ſubtiliter acutiſſimo ſcalpro ne gemma lædatur, leuabis. Item ex arbore cui velimus inſerere, ſimiliter cum gemma tolletur emplaſtrum, nitido tamē atq́ȝ vberi loco. tunc ibi conuenienter aſtringitur, & preſſum circa gemmam vinculis cogitur ſine germinis offenſa cohærere, vt ea quæ appoſitè redditur locum gemmæ prioris includat. tunc luto ſuper lines, & liberam relinques gēmam. Ramos ſuperiores arboris ſecabis ac ſtirpes, & viginti diebus exactis reſoluto vimine vinculorum inuenies externi ſeminis gemmam mire in arboris alienæ membra tranſiiſſe. Didymus inoculationem ante æſtatis ſolſtitium tempeſtiue celebrari prodidit, quamuis ipſe circiter vernum æquinoctium cum germinatione turgent arbores, & gemmis grauidæ geſtiunt, à die tranquillo cum cælum ſilebat, inoculationem etiam ſpei fauentem auſpicatus eſt. Sed quæ inoculatur arbor nodis & agnaſcenti ſobole, comaq́ȝ debet eliberari, relictis vberioribus nitidiſſimiſq́ȝ

ſurculis,qui huic inſitioni deſtinantur. Fœcundæ arboris ex anniculo germine nitidum oculum ceu gemmam aſciſcere conuenit, circumraſo acie ſcalpri diligenter cortice, & caudici in alterius veſtigium imprimere. Purum corticem erugatum nec vlla ſui parte cicatricoſum ligare exacte decet, & lignum integrum & inuiolatum ſeruari. Hoc enim perquam neceſſarium fuerit. Feliciter cedit ſi recepta hoc hoſpitio gemma in alterius ſedem incidat, nam ita dubio procul comprehendit. Citra quoq; gemmam vel oculũ in pullulatione, altera caudicis parte inſitionem hanc moliri nihil vetat. Cæterum cortices craſſitudine pares eſſe debent, & vbi coaluerunt, amputandum quod ſupra compagem prominet, ne eò loci feratur alimentũ, & à coalitu ſuccus auocetur. cũ ſurculi tria monſtrabũt folia, vincula ſunt reſoluenda. Didymus ſæpe non detracta ab anniculo ſurculo gemma, vt refert, per ſe relicto in ſurculo inſigni oculo inſeuit, à tergo gemmę corticem delibrans & lignum inſtar ſcriptorii calami ſcalpens, cum ligno quod remanſit, in veſtigium vel lacunam impreſſit, generoſioresq; ſibi arbores comparauit. Siniſtra ſurculorum latera quæ inoculationis beneficio coaluerunt, ſuos partus liberaliter fœnerantur. Nec eſt prætereundũ ſilentio, quòd prudentes agricolæ affirmant omne inſitum procul dubio comprehendere, ſi depoſitis ſurculis, viſcum non temperatum in ipſa plaga pariter mergamus, quaſi glutino quodam ſuccos vtriuſq; materiæ miſturum. Quartum inſitionis genus ſic retulit Columella. Gallica terebra medulla tenus arborem perforandã, plaga interius leuiter inclinata, vbi educto omni ſcobe vitem vel ramum ad modum foraminis impreſſi delibratum, ſuccidum tamen & humentem ſtricte imprimi vna aut duabus gemmis ſolis relictis. tunc argilla & muſco locũ diligenter operiri. ita & vites in vlmo inſeri poſſe commiſſas. Alii genus inſitionis nouæ prædicant, quod in perſico ſe fuiſſe expertos aſſerunt. ſalicis ramum brachii craſſitudine ſolidum, longum cubitis duobus, aut amplius, terebrarii iubẽt in medio, & plantam perſici in eodem loco in quo conſiſtit, ſpoliatam ramis ſolo capite relicto, per ipſum ſaligni manu

brii foramen indüci. tunc eundem ſalicis ramum terræ capite vtroq; demerſo in arcus ſimilitudinē debere curuari, foramē luto, muſco, vinculis ſtringi. Anno deinde exacto vbi infra medullam ſalicis caput plantæ cohæſerit, vt vnitas ſit ex duobus miſta corporibus, plantam ſubtercidi atq; transferri, & terram aggerari, quæ arcum ſalicis cum perſici cacumine poſſit operire. Hinc perſici poma ſine oſſibus naſci. Sed hoc locis humidis conuenire vel riguis, & ſalices aquationibus adiuuandas, vt natura ligni vigeat, quæ delectatur humore, & ſuperfluentem copiam ſucci germinibus miniſtret alienis. Inſitionum hæc genera in priuatis ſingularū mentionibus docebuntur.

¶ De ſtirpium nomenclaturis. Cap. XX

STIRPIVM nomina nonnunquam ſuis aſſignantur inuentoribus, interdum regionibus vnde in alios ſitus migrantes deuenerunt, quædam ab effectus excellentia appellationem traxerunt: aliæ ab euentu rei: non nullæ ex aduerſo ſua ducunt nomina: quædam à fabuloſis veterū narrationibus, quæ tamen hoc verborum inuolucro nonnihil earum proprietatis oſtendant. Sunt & permultæ quæ ab aliarum rerum ſimilitudine nomen mutuentur: & vt negotiū paucis perſtringamus, Roſam triplex comitatur fabula, non niſi candidam per initia: mox vulnerato Veneris pede, dum Adonidi, quem Mars zelotypus interfecerat, opem latura præcipiti curſu per dumeta rapitur, adrubuiſſe: alii ſanguine Cupidinis vt Auſonius: alii nectare affuſo, ala Cupidinis in deorum conuiuio laſciuientis illiſa poculis. rhodon Græcis, vt Plutarchus inquit, nominatur, quod largum odoris effluuium emittat, ideoq; roſa fugaci pulchritudine celeriter emarceſcit. Refrigerat ea rutilante nō ineleganti cōſpectu, in cuius ſummam faciem tenuis calor impulſus elucet. Myrtum arborem Græci Mineruæ dicant vt oleam, commenti fabulam, quod Myrſine Athenienſis puella fuit, pulchritudine ac robore inſignis, amica Palladi, quam iuuenis ab ea curſu & palæſtra ſuperatus interemit. Fabuloſum Plutarchus exiſti

mat, quod Praxiteles aſſeruit, inuentum Melicertis corpus picea ſcaturiiſſe a mari: eſſeq; Megaris locum qui Calecromos cognominatur, quò puerum fruticibus arboris huius onuſtum remeaſſe viderint in mare. ſic vt cõmuni populi iudicio picea Neptuni coronamentum exiſtimetur, & ſi Libero patri, vt Lucanus putat, ſacra dicetur. Quapropter ob honores Melicerti contributos, Neptuno, & item Libero patri, veteres, nec ab re, conſecrarunt: quòd vterq; humentis fœcundi fertiliſq; principii dominus habeatur. Cęterũ Neptuno priuatim nuncupatur, non vt Apollodorus exiſtimat, quòd maritima arbos uentis vt mare lætetur, eorumq; diſſlantes ſpiritus amet: ſed quòd fabricis nauigiorum picea expetatur. Germanæ quin potius ſorores habentur picea, pinus, ſtrobili. nanq; materiã nauibus præbent, ſuamq; picem ac reſinam funditus oblinendam ſubminiſtrant, ſine quibus in mari parùm fidelis compaginum eſſet commiſſura. Libero patri piceam fecere ſacram, quòd vina reddat ſuauiora: quippe vitem locis picea ſcatentibus, iucũdius ac gratius vinum proferre produnt. calorem cauſatur Theophraſtus, argillam calidam eſſe, non niſi argilloſis piceam enaſci, dolia pice & reſina cerari, vina multis regionibus picari, nõ ad ſuauitatem modo conciliandam, ſed vt protinus nouitatem aquoſumq; humorem vinum calore lutum exuat. In Iſthmo victores picea coronabantur. Oleam Græci fabulantur, Athenis terra aquis abhuc obruta primum emerſiſſe. cumq; de loci principatu certarent Neptunus & Pallas loci illius amęnitate capti, Iupiter controuerſiam diluens, pronunciauit eum potiturũ dominio, qui de ciuitate melius mereretur, eamq; pluribus ditaret opibus. Neptunus hanc portų & naualibus ornat. Minerua in Acropoli oleam ædit fruticoſam, fertilem, qua ſe coronans omnium calculo victrix ſalutata eſt. Hinc ſpectatores oleaſtros eos, qui certaminib9 viciſſent, coronabant. Vitex à vitiliũ vſu nomen traxiſſe videtur, Græci agnon vocant, quoniam matronę in Theſmophoriis Athenienſium caſtitatem cuſtodientes, iis foliis cubitus ſibi ſternunt. Halimũ reperio in authoribus modo afflatam, quoniam maritimum olus credatur, halmyris à.

ſalſilagine dictum Aetio, mihi placet aſpiratio: modo nude ſcriptam, mirabili ſi credamus, effectu, quòd admorſa ea, fames interdiu nulla ſentiatur, vt nomen inde ſit inditum ei, quaſi famem arceat, nec aſpirationem prior litera recipiat.

Cupreſſos, à partu parilium ramulorum vocatas Græci volunt, ἀπὸ κύειν παρίσους τοὺς ἀκρεμόνας. Eaſdem Charitas appellari ſolitas Eteoclis filias fuiſſe adnarrant, quæ dũ tripudio dearum ſubſilirent in puteum ceciderunt. Iuniperos dici putauerim, quòd iuniores & nouellos fructus pariant. ſola enim ferè arborum fœtus ſuos in biennium prorogat, qui ne matureſcant quidem, nouis ſuperuenientibus. Oleaſtrũ Græci cotinon & agrielæã vocant. Clauã Herculi ex oleaſtro volunt reuerſo ex Hyperboreis fuiſſe, ignoto prius Græciæ, quæ mox ſpõte apud Trœzenios aut certe Alpheum amnẽ refloruit, ſi Pauſaniæ credimus. Celebratur & olea cognominata ſtrepte ab intorta ſpecie, adiecta fabula circa Epidaurũ eueniſſe ita ei circũactu manus, Hercule illac meante. Caſtanea græce δίος βαλάνους, hoc eſt Iouis glans vocaẗ: cum tñ iuglandis appellatio nucibus tantũ regiis dicata ſit à Latinis. Nuces vocamus & caſtaneas, quanq̃ propriores glandiũ generi. ideò appellanẗ apud Græcos balani Sardianæ, quoniã à Sardibus ꝓuenire primũ. Euboidas quoq; à Græcis dici quas nos caſtaneas vocamus, lego. Sed & caſtaneas primo dictas ſcribit Phocion, ꝙ ab oppido Magneſiæ, quod Caſtanon dicaẗ, aduectę ſunt: vt forte Diodorus caſtaniacas nuces ĩde noiarit. Quid ſi à caſtitate, cũ Plinius ieiuniis fere dicatas eas innuat? Ex iis Græci pogonias appellãt q̃ barbulas quaſdã habẽt, niſi q̃s lanatas earum ĩtelligat. ſunt eni aliquæ pilis hirſutæ. Tiberius Cęſar balanũ nomen impoſuit ſatiuis, cura multo excellẽtioribus.

Pityn puellam vt Græci fabulantur, Pan adamauit, quã riualis Boreas zelotypus, quòd Pani potius adhæſiſſet, in ſaxa propulſans enecauit. miſerta Tellus in arborem puellæ cognominem, manente apud eos viuendi conſuetudine, commutauit; ſic Pana ſuis fruticibus coronat. Luget arbor collachrymans, quòd in eam Boreas inſpiret.

Punicum malũ à Carthagine laudatiſſimum, inde nomẽ,

vt à Medis medicum. Græci & arborem heſperida & malum eius heſpericum authore Iuba vocant, qui ab Hercule tranſlatum id in Græciam & aureum malū vocari ſcripſit. Hoc & nuptiale intelligunt, qui æditum à Tellure fabulantur, nunciato Iouis & Iunonis connubio. ſunt qui & Aſſyrium vocent. Item citrum. nam vt cecinit Virgilius,

" Media fert triſtes ſuccos tardumq́; ſaporem
" Felicis mali, quo non præſentius vllum.

Nuces Græci caryas à capitis grauedine nominarunt. etenim arborum ipſarum foliorumq́; vires in cerebrum penetrant. Hoc & minore momento in cibis nuclei faciunt, quibus & ſi celebrentur, capiti tamen ſunt iniquæ. Plutarchus dictas cenſet quòd noxium halitum caputq́; grauātem expirent, quo ſub arbore iacentes offendūt. Democritus duo cenſuit ponenda nucum diſcrimina: baſilicam, & ponticam quæ leptocaryon, hoc eſt nucula Græcis dicitur: & maiorē quæ regia cognominatur, ſiue quod idem eſt, baſilica, hac vt arbitror ratione: Poſt geſtū in Perſas bellū, è finibus Graiis reges in ſuas regiones reportarunt, nouos fructus ſuis populis largiētes, vt Sueuius vir longe doctiſſimus, huius rei teſtis eſt idoneus de baſilicis loquens. Hoc nomē ſic deniq́; fertur, propterea quòd quondam cum rege Ponti nomine Alexandro Magno, fera pręlia bello in Perſas retulere ſuo: poſt inde reuentum hoc genus arboris in prælatis finibus Graiis diſſeuere, nouos fructus mortalibus dātes. moluſca hæc nux eſt, ne quis forte inſcius erret. Iis baſilicam nucem vel regiam è Perſide primùm in Græciam delatam cōſtat: eandemq́; moluſcam dici nucem, ſcilicet quòd cæteris omnibus mollior ſit: vt tarentina dicitur nux, quę ita mollis vt vix attrectata frangatur. Tarentinam dicunt à tarento, quòd Sabinorum lingua molle traditur. Sunt de agricultura ſcriptores qui nuces & mala ſic diſtinguant, vt nuces dicant omne prunum quod foris duro tegatur, & intus habet quod eſui eſt: malum cōtrà quod foris habet quod eſui, intusq́; durum recludat. Quibus conſtat finitionibus, perſicum quod Sueuius inter nuces numerat, item molluſcam nucem non inter mala debere collocari, quare mea opinio-

ne falluntur, qui hæc de malo perſico putent intelligenda.

Nux iuglãs à glandis iuuamine, vt Seruius credit, dicta exiſtimatur. Caius de verborum ſignificatione refert iuglandem arborem dictam eſſe perinde ac Iouis glandem: nam id arboris genus nuces habet, quæ ſunt ſuauiore ſapore quàm glans ſit. Hunc fructum antiqui illi qui egregium glãdiq; ſimilẽ ipſamq; arborẽ deo dignã exiſtimabãt, Iouis glandẽ appellarũt, quę nũc iterliſis literis iuglans nominatur. Et Cloatius ita memorat: Iuglans quaſi diuglans dicitur. Nux auellana ſeu præneſtina eadem eſt quæ ex corylo arbore pendet, à Præneſtino agro nominata. eadem & pontica dicitur, indito à loco nomine, in quo copioſior enaſcitur. hanc & heracleoticam & abellinam patriæ vocabulo nominant. In Aſiam Græciamq; venit è Ponto, propterea nunc ponticæ, nunc heracleoticæ dicuntur. quo nomine Macrobius caſtaneas intelligi falsò putat, Oppium ſecutus. Idem qui perſicum vulgo dictũ, moluſcam nucem eſſe putat, aperte hallucinatus eſt: cum is nõ de perſico ſed de nuce regia & iuglãde, quę ſit è Perſide conuecta primùm ad nos, moluſcã intelligat. nam & perſicam nucem vocari tradit, Sueuii hominis doctiſſimi teſtimonio fretus. Tarentinarum duo genera, fragili putamine & duro, quæ ſunt ampliſſimæ & minime rotundæ: quas à frangendi mora moracias & moracillas ſunt qui vocent. præterea moluſcæ, putamen rumpẽtes. Nux græca ſuo nomine gentilem ſuam fatetur originẽ. nam eandem quæ & cum amygdala & thaſia Cloatius putat, aliis gręca, videtur eſſe iuglans. Columella tria facit genera, græcæ, iuglandis, amygdalæ. Naxias item amygdalas Athenæus veteribus tradit appellatas, quòd in Naxo inſula pręſtantiſſimæ haberẽtur. Amygdalas Herodianus dici narrat, quòd poſt viride putamen multis ſcateat rimoſis ſcariſicationibus. Diocles, vt Athenæus refert, perſicas nuces non minus caſtaneis alere, ſed capitis dolorẽ ciere ſcripſit. Ceraſum arborem vt Athenæus refert, à Ceraſunte pontica ciuitate primus in Italiam Lucullus intulit, debellato Mithridate: cuius malum appellauit ceraſium, gentili municipii cognomine. nunc trans Oceanum & in Britanniam quoq; ve

cta in Aegypto nulla cura potuit euenire. quanq̃ Siphnius Diphilus longè Lucullo vetuſtior, cum Lyſimachi regis ętate floreret, ceraſiorum meminerit, quo tempore non deuenerant in Italiam. Ceraſorum arborum pomum ceraſium vocari Seruius pręcipit: quod anteq̃ è Ceraſo vrbe Lucullus adueheret, erat in Italia, ſed durum & cornu appellabatur: & poſtea miſto nomine cornoceraſiũ eſt vocatum. Sed huic non eſt credendum, qui cornum in Italia fuiſſe ceraſum prodat, cum alia res ſit cornus, alia omnino ceraſus cognoſcat.

Cydonia Gręci appellant, quoniam ex Creta primùm illata fuerint. quorũ genus vnum chryſomelum, hoc eſt aureum malum inciſuris diſtinctum, colore ad aurum inclinato vocant. Gotonea primus Cato nominauit. Cydonia, vt teſtatur Athenęus, à Sidonte Corinthi vico dicta, codymala prius vocata: Ermon à Cretenſibns tradit. Alii ſtruthion malum cum dicunt codymalon intelligunt. Polemon floris genus eſſe refert. Melimela quoq;, dicuntur à ſapore melleo. Eadem à celeritate miteſcẽdi, Muſtea vt inquit Varro, vocabantur. Pomorum inuentio Libero patri tribuitur. quod Theocritus cecinit,

Atq; ſinu medio Bacchus ſua mala recondit.

Poma, quòd indigeant potu dicta eſſe poſſunt. nam ſiccitatibus aquam addi Varro iubet. Mela Gręci, nos mala vocamus. Perſica mala ex Perſide aduecta, vt ipſo nomine apparet, Theophraſti temporibus in Aegypto tantum & vicinis locis ferebat. Rhodo primùm ab Aegypto venienti fuit hoſpitium, ibiq; ad florem vſq; tantum proueniens. Epirotica ex Epiro inuecta primùm argumento eſt nomẽ. Orbiculata, Latini appellant ex figura orbis in rotunditatem circũacti. Armeniaca ſiue armenia peregrina & ipſa fuiſſe ex nomine cognoſcitur. Armeniaca iam vocari deſita, & pręcocia vel pręcoqua dici teſtis eſt Galenus. Lotus faba gręca, Seruio faba ſyriaca nominatur. Nympha in arborem ſui nominis cõuerſa, quam Priapus fugientem comprimere quęſiſſet. geniſtam Latini vocant, quia fortaſſe genu modo flexilis ad nexus ſit & ligandis ideo vitibus idonea, vel quia genibus medeatur dolentibus. A taxo ſunt qui

Taxica putent appellata, quæ nunc Toxica vocantur, quibus ſagittæ tinguntur. In Arcadia veneni vel præſentiſſimi. lethale quippe. Baccis in Hiſpania præcipue venenum ineſt. Vaſa etiam viatoria ex ea vinis in Gallia facta compertum eſt mortifera fuiſſe. Smilax Græcis dicitur. Refert Plutarchus taxum tam præſentis eſſe veneni, vt in eius vmbra dormientes enecet. Repertum eſt innoxiam fieri, ſi in ipſam arborem clauus æreus adigatur. Nec taxus vulgo ſed litteræ prioris immutatione naxus & naxius quoq; dicit̃. Quod nomen Dioſcoridi fuiſſe cognitum video, vbi venena libro ſexto numerat, non taxum modo ſed toxum à Rodici credidit, Sambucũ dictam puto arborẽ à Sabuca muſico inſtrumẽto, qđ alii pectida vocãt, alii magadin. Sabuca porro ab authore videt̃ appellata, cui nomẽ ſambyx fuerit. vſam tñ ea primam oĩm Sibyllam phibent. Sabucus dicẽda eſt ſi Serenio Quinto credimus. Corticem arboris canopon Græci vocãt. Paulus eius florẽ eſſe ſcribit. Arborẽ acten vocãt grçci, vt ebulũ chamçactẽ pumilã ſabucũ. Tus à verbo græco deos aut ſacrificiũ ſignificãte flectit̃: aut forte à tuſis glebis, vt tũc latinè ſcribi debeat. Cũ in Faſtis dicat Ouid.

Tura nec Euphrates nec miſerat India coſtum.

ex iis locis in Vrbem cõportari non ex Arabia ſolitum. Arbor græcis libanos & dendrolibanos, lachryma vero libanotis à Galeno dicit̃. Interim confundi vſum cõperies. Sophocles vt Galenus. Euripides contrà, libanum pro lachryma, libanoton pro arbore thuris accipit. A iuuene Aſſyrio in hunc fruticẽ conuerſo dictã Græci fabulantur, quẽ deos ſtudioſiſſime colentẽ inuidi peremerunt: hinc nihil eſſe diis gratius, ꝙ adhuc in tẽplis eo ſupplicat̃. Micas cõcuſſu turis eliſas mannã Plinius eſt interpretatus. id aũt fit geſtatu attrẽtibus ſe glebis, vt inqt Aetius. hypoſiſma, q̃ſi ſuccuſſationẽ Græci noiant: vt chõdros, glebulas vel grana thuris, vt Plautus in Pçnulo, Qui nullũ, inqt, thuris granũ ſacrificãt. Lẽtiſcũ dictã putauerim, ꝙ liquore quodã lẽteſcat, nam & reſinã vbiq; ſudat: maſtichẽ vero dictã in Chio tm̃ inſula ferè. Lentiſci fructũ Hippocrates ſchinida & arborẽ ſchinon noiauit, de qua libro. de diuinatiõe Ciceronis carmẽ extat,

" Iam vero ſemper viridis ſemperq́ꝫ grauata
" Lentiſcus, triplici ſolita grandeſcere fructu,
" Ter fruges fundens tria tempora monſtrat arandi.

Sic hæc arbor ter floret, & arandi maturitatem ad ſignum floris accommodat. Laurus Apollini ſacra propter Daphnen: quam Apollo adamauit in hãc arborem, ſi credimus Ouidio, deformatam. Alii è Græcis tradunt Soli dicatam, quoniã ignea ſit. fulmine non icitur. Ignes abdicat ſalis modo crepitu, inde Græcis daphne quaſi daophone nomẽ accipit, ꝙ inter vrendũ ſonitum elidat. quod Theocritus teſtatur ita canens,

ἀυτὰ λακοῖ μέγα καμπυρίσασα, quod eſt, ipſa ſonat igni crepitans. Prædicendi artem deſignat. Diuinationis deus Apollo cenſetur. Ea victores Delphis coronabantur. foliũ eius Latini lauream vocant, Cato loream. Vni arborum Latina lingua, nomen imponitur viris. Nam Tullius Ciceronis libertus Laurea nominabatur. Horatius laurum ipſam non ſolum imperatoribus ſed vatibus dicatã cecinit: quod mirandum, cum hedera poetarum, laurus ducum fuiſſe legeretur. Victoriarum ſemper index, quapropter lignum eius vri prophanis vſibus, ſed ne aras quoqꝫ ipſas accendi eo fas erat Laureolos quoſdã veteribus dictos Iuuenalis & Martialis poetæ ſatis indicant. Tiliam Græci phelyram, Latini quoqꝫ phelyram & philyram, ſed tunicas eas tenuiſſimas appellant, coronarum lemniſcis celebres veteribus, inter corticem & lignum membrana contentas: è quibus vincula tiliæ vocantur. Cortex chartæ modo coronis texendis inſeritur. Acacali nomen frutici, à nympha datũ crediderim Acacali, quæ ab Apolline cõpreſſa, Phylacidem & Phylandrum ædiderit in Creta. miraculo ab Elyræis inſulæ populis confiсto, nutritos à capra fuiſſe: cuius rei monumentũ in Apollinis Delphici delubro monſtrari tradit Pauſanias. Apollonius poeta in Argonautico, Acacalin Minois regis filiam ab Apolline quidem vitiatam cecinit, ſed quæ in Aphricam relegata filiũ ędiderit nomine Amphithoon, qui & Garamas quoqꝫ vocaretur, Naſamonis & Caphauri pater, ex nympha Tritonide. Palma Græcis phęnix,

victoriæ ſymbolum eſt,quod Ariſtoteles & Plutarchus inquiunt,non cedit oneri quamlibet ingenti, nec intra flectitur pandatur'ue,ſed cõtra pondus reſurgit. Ideoq; fere in coronariis certaminibus aliud præmium quàm palma non dabatur,Vt ait Pauſanias:etiam ſi Græcia quatuor tantum locis oleaſtro,pinu,lauro,& apio coronare Victores mallet. Timæus ſcriptor tradit Corinthios cum Carthaginenſibus bellum gererent,è Sicilia apium non detuliſſe, ꝙ pleriq; ſiniſtris auibus & inaſpicato ſigno augurabantur. Sed vt Plutarchus refert,Iſthmorũ apii meminerat, quo victores Corinthii coronabant. Quin & princeps Antigoni nauis,ꝙ ſponte naturæ circa puppim apiũ ædidiſſet,Iſthmia cognominata eſt. Pars palmæ Vnde fructus dependet ſpatha nominatur. Palmulas è mare plenes,è fœmina balanos appellari Iulius Pollux eſt author. Ipſos palmarum cum fructu termites baia & ſpadices Græci nominant. Siquidem in Delo Theſeus cum certamen iniret,ramum ſacræ palmæ auulſit:quare Vt Praxiteles memorat,Spadix,Plutarcho referente,nominatus eſt. Vbi primum ob honorem dei lauro & palma Vincẽtes exornabãt. quare νίκη quaſi μὴ εἴκον Græcis victoria dicitur,quòd non cedat. palmæ caryotæ celebrantur cibo,capiti iniquæ, Vnde pomo nomen. In quo genere quæ longitudine præſtabant,ab Auguſto primũ Nicolai nominatæ:ob honorem Peripatetici philoſophi crebro ad ſe miſſi tãtis,viri & moribus & proceritate corporis inſignis,Vt notat Plutarchus. Siliquam Grçci ceration Vocant à corniculi ſimilitudine. Hæc digitorum hominis longitudine iterim falcata,pollicari latitudine,in ſiliquulæ formam corniculatur,inde nomen. Prædulcis cibo cortex mãditur. Arbutus græcè comaros dicta:Latini quoq; & arborem & pomum Vnedonem appellant. Pomum inhonorũ habetur,cui ex argumento nomen ſit Vnum dũtaxat edendi,Galenus & Paulus arbutum comarũ Vnedonem à ruſticis Italiæ Vocari ſcribunt. Ficus Græcis ſyce Vocatur. Quidam gigantẽ nomine Syceam Ioue perſequente à Tellure conuerſum in ficum fabulantur. Vnde in Cilicia nomẽ ſit inditum Vrbi Syceæ, Sunt qui ſyncen hoc eſt ficũ Oxyli

ex Hamadryade filiam, vt alias quoq; arbores fuiſſe memorant. Pherenicus, recitante Athenæo, tradit à Syce Oxyli filia nomen duxiſſe. Oxylus enim Orii filius ex Hamadryade ſorore multas nymphas ſuſtuliſſe fertur, nucem, glandē, cornum, oream, populum, vlmum, vitem, ficum. Has quoq; Hamadryadas nymphas appellari: à quibus arbores permultæ ſuas appellationes detorſerunt. Pauſanias in Attica primum æditas ficus putari tradit Cereris munere, in memoriam hoſpitii Phytalo donatas, quod & in monumento eius teſtatum eſt verſibus hexametris. Fici pomum ἡγητηρίαν ab Athenienſibus, quaſi ante alias fruges inuentum author eſt Athenæus, & quibuſdā feſtis præferri pompæ ſolitum. Naxii ficum ipſam melichen appellant, à quo & Liberum patrem Melichium ceu inuentorem eius vocāt, vt Lacedæmonii Syciten. Græci pomum ſyca, arborem vero ſycen & ſycada: quāquam hoc nomine, vt Polluci placet, nouella ficus intelligatur. Nam iſchades aridæ fici ſunt, aut carycæ interdum. Inuenias apud græcos iſcadas recentes & veteres dici. Sycomorus vtriuſq; parentis nomen retulit ficus & mori. Sycaminon proprie mori pomum vocant, & arborem ſycamineam, ſoli Alexandrienſes mori nomen vſurparunt. Salicem arborē appellant ꝙ ea celeritate creſcat vt ſalire videatur. Iris ex argumento nomen accepit, ꝙ ſpecies & colores arcus cęleſtis floribus repręſentet. vt arquus aquarius, qui eſt imago malè ſolis expreſſi, caua nube recepta varios mentitur colores, cæruleosq; verſus virides aut purpureos vel luteos ducit: ſic calathi floris concauum verſicolore linearum tractu rudimenta quædam arcus cęleſtis exprimit, non aliàs q̄ gemma radiis icta ſolis rutilo aeris repercuſſu in proximos parietes eiaculatur, iris donatur nomine. Eadem ꝙ magna varietate ſui admirationem augeat thaumaſtos, quaſi admirabilis dicta eſt Acoron aphrodiſiā quaſi veneriam Græci vocant, & piper apium, quandoquidem ſuſpenſa earum aluearii herba, nunquā diffugere proditum reliquit Apuleius. Aſaron inuenio vocitari, quoniam in coronis non addatur, quaſi manualibus ſcopis quæ odoris gratia geſtanť, minime ſolita ſit herba inſeri. Cro-

cus iuuenis ob amorem Smilacis virginis in florem eiuſdē nominis commutatus eſt: quod Ouidius paucis explicuit,

Et crocũ in paruos verſum cũ Smilace flores.

Prętereo. Helenium ab Helenæ lachrymis natũ tradunt, ideo in Helena inſula laudatiſſimũ. fauere creditur formæ, cutem in facie reliquoq; corpore nutrire incorruptam. Præterea putāt vſu eius quandā gratiā veneremq; conciliari. Attribuunt'q; hilaritatis effectum eidem potæ in vino, eumq; quē habuerit Nepenthes illud prædicatum ab Homero, quod ea triſtitia omnis aboleatur. Alii tradunt Helenam hanc primum ſeuiſſe, vt veſcentes ea ſerpentes necarētur. Milium à milliaria ſumma deriuatum nō à græco Feſtus exiſtimat, apud quos cenchros & Straboni cēchris dicitur. Hippocrates paſpalen vocauit. Varro miliũ à Græcis deducit. nam id melinen inquit, vocant. Dioſcorides & Theophraſtus melinē pro panico intelligunt. A milio aues quædam miliariæ dicuntur, vt Varroni placet. Durantiſſimum inter fruges panicum, ideoq; Diocles medicus mel frugum merito appellauerit, paruis racematũ paniculis, vnde nomen. Olyra ſiligo a Latinis. authore Plinio vocatur. Siligo vitium eſt tritici. nam omne triticum ſolo uliginoſo, poſt tertiam ſationē conuertitur in ſiliginem. Eſt & olyra Galliarũ propria, quę cognominatur arinca, vel Italiæ copioſa. Farrago ex recrementis farris prædenſa ſeritur, admiſta interdum vicia. Hanc Græci vocant graſtin: alii viride hordeum interpretantur, alii fœnũ ſemiaridum intelligunt: vtiq; Pollux herbam & pabulum. Alica Sexto Pompeio dicitur, ꝙ corpus alat. Secale extrita vna litera ſecle in Gallia nomē retinuit. hoc vt Plinius inquit Taurini ſub alpibus aſiam vocant, ad arcendam famem vtile, nigritia triſte, ſed pondere præcipuum. Admiſcetur ei far vt mitiget amaritudinem eius. Triticum dicitur quod tritum ex ſpicis eſt. Lolium Græcis αἶρα corruptis è tritico & hordeo ſeminibus, è lino quoq; naſci non deſunt qui adfirment. inebriat, vertigines facit. Lolium oculis officere teſtatur Plautus in Milite inquiens,

Miru' ſt lolio victitare te,

Quid iam? Quia luſcioſus. Item Ouidius ita canẽs,

“ Et careant loliis oculos vitiantibus agri.

Fœnum græcum à Theophraſto buceras appellatur, epiceras Hippocrati, quoniam ſemẽ habeat ſimile corniculis, inde ſiliquam nonnulli appellant. Varro ſiliculam, Plinius ſiliciam. Linum à Græco ſumitur. Semen eius, linoſpermō appellatur. Legumina dicuntur Varroni quoniã vellantur è terra, non ſubſecentur vt fruges. Ea clariſſimis Romanis cognomina dederunt, ſic Fabii, Cicerones, Lentuli, Piſones, à faba, cicere, piſo, lente cognomenta retulerunt.

Rapam, quòd ex terræ rure quaſi ruapa, Varro dictam putat. Alii ꝙ paſſim rapiatur rapi nomen deflexum eſſe cenſent. A Græcis tamen manaſſe vocabulum facile videri poteſt, qui rhaphyn, & vt Glaucus exempto ſpiritu rhapyn, congenerem napum buniada nominarunt. Is vt Athenęus eſt author, apud Theophraſtũ cum buniadis non meminit, maſculi rapi nomine veniat, cuius mentionem fecit, ſiquidẽ rapa biennio ſata conuertuntur in napos: alio, napus raporum naturam aſciſcit. Græci tamen à figura quæ plerunqꝫ rotunda ſolet eſſe, vocabulum detorſerũt, appellantes gongylen aut gongylida. Nanqꝫ quod in rotunditatem coactũ eſt, vel in orbem circumagitur, γόγγυλον, hoc eſt στρόγγυλον dixerunt. Hippocrates hac perſuaſione fretus, gongylii vocabulum pro globulis orbiculiſ'ue qui deuorantur, quaſi catapotiis, vſurpauit. Nec gręcę vocis nouitatem horruit Lucius Columella, qui carmine ſuo iubet pactis Vulcanalibus,

“ Nube noua ſeri cæli impendentibus vndis

“ Gongylin, illuſtri mittit quam Nurſia campo.

Algoribus dulceſcit, per quos & in radicem non in folia capeſſit incrementum. Buniadis appellationem à tumente figura, quam præ ſe fert, Græci declinarũt. nanqꝫ radix napi buniadis in amplitudinem excreſcit, & in rotundum exuberat. Cliuos, colles, verrucoſaqꝫ loca bunos nominant.

Raphanus ſibi nomen ἀπὸ τοῦ ῥαφαίνειν, id eſt quòd facile appareat adſciuiſſe conſtat. nam die tertio à ſatu proſilit. noſtri radicem appellãt. Quamuis, vt author eſt Marcus Varro, hoc vocabulum è Græcia venit in latium, cum vete

res Græci radicem dixerunt quã nunc raphanum. Niſi quis arbitretur forſitan ſibi radicis nomen arrogaſſe, quod cęteras amplitudine corporis ſuperet, vel quàm pauciſſimis magnitudine cedat. Etenim plerunque in tantam molē coaleſcit, vt frigidis locis quibus gaudet infantium puerorum magnitudinem æquet. Verum ne quēpiam nomenclatio remoretur, attendendum eſt apud Atticos appellatione raphani braſſicam venire. Sic Ariſtophanē, ſic etiam Theophraſtum, & alios pleroſque, pro braſſica conſtat vſurpaſſe. Quæ rerũ variarum vno nomine ſignificatio apud diuerſas græcorum familias, nõnullis impoſuiſſe videtur, præſertim Plinio vndevigeſimo volumine, qui genera raphani tria feciſſe Græcos commemorat, foliorum differentia, criſpi atque leuis, & tertium ſylueſtre: atque huic leuia quidem folia, ſed breuiora & rotunda, copioſaque atque fruticoſa: ſaporem autem aſperum & medicamenti inſtar ad eliciendas aluos. quæ de braſſica verbotenus à Theophraſto hiſtoriarum ſeptimo volumine deprompta ſunt. Ea braſſicæ non raphano referunt. ſiquidem Marcus Cato vltima voluminis parte, quam braſſicæ dicauit, tria fecit eius faſtigia. prima eſt leuis, quæ nominatur λεία, grandibus & latis foliis, caule magno: validam hæc habet naturam & vim magnam. Altera eſt criſpa, quæ à ſimilitudine apii σελινοειδὴς vocatur, hæc eſt aſpectu & natura bona ad curationem, validiorque quàm quæ ſupra ſcripta eſt. Tertia eſt quę proprie crambe nominatur, minutis caulibus, tenuioribus foliis, & acerrima omnium iſtarũ, ſuccoque vehementiſſima, & nulla eſt iſtius modi medicamentoſior. quæ omnia Theophraſti verbis ſuffragari conſtat. Sed ne longius aberret oratio, ad alias nomenclationes redeundum eſt. Lapathum vel vti Theocritus protulit, alapathum, ab effectu nomen accepit, quoniam exinaniat. etenim Attici ἀλάπαξια quæ nos inanitiones dicimus appellant: & λαπάττειν, vacuare vel exinanire Græci omnes dixerunt. Omnium generum foliis decoctis mollitur aluus

Oxylapathum quãuis anceps in acidum ſaporem vel acutam figuram videatur ſignificatio, nomē ſortitum eſt quòd folia deſinant in mucronem, Oxalis tamen ideo nomine

donata eſt, quòd in guſtu acorem planè reſipiat, à quo ſapore noſtrum vulgus acetoſam nominauit. Hanc propriè Romani rumicem appellarunt: fortaſſis vt opinor, quòd ab eo ſuccus non aliter atq; mãma, quam rumen veteres dixerũt, ſitientibus exugi ſoleat. Nam foliorum acor quibuſdam hauritur, vt lac ab agnis, qui in ſuis matribus ſubrumantur: de quo Virgilius in Moreto cecinit,

" Fœcundusq; rumex maluæ violęq; virebant.

Niſi quis à teli ſimilitudine ductũ nomẽ exiſtimet, qđ ſparo cognatũ in modũ pedis recuruat. cuius Lucilius meminit,

" Tum ſpara tum rumices portantur tragula porro.

Nec magnopere folium ab hac effigie noſcitur abhorrere. Siquidem Græci nomen indiderunt à calceorum ſoleis, quorum folia quandam imaginem præ ſe ferunt, anaxyrida vocantes: licet etiã ſæpius pro calciamẽtis & fœminalibus vocabuli huius vſurpeť ſignificatio. Hippolapathũ Græci q̃ſi grãde lapathũ dicunt, magnis amplisq; rebus hippo ꝓponere ſoliti, ab equo excellẽtis amplitudinis animali magnitudinem mutuãtes. Grandẽ ergo procerumq; rumicẽ qui degit in hortis hippolapathũ nominarunt, ſicuti hippomarathrũ & hippoſelinum. Rumex ille etiam aquarũ alumnus hydrolapathon nonnullis dicitur. ſed quædam etiam genera paluſtribus familiaria, vt dictum eſt. ſæpe tamen rumicis vocabulo omnia lapathi genera cõprehendi Latinis conſtat: quãuis peculiarius oxalidi & oxylapatho vendicetur. Lapſanam, q; foliis humum lambat, nomen inueniſſe videtur, ἀπὸ τοῦ λάψαι, quod lambere denotat. Blitum nomen ex eo traxit, q; iners & fatuum olus eſſet, ſine ſapore aut acrimonia vlla. Nam βλίτους pro ſtolidis Græci dixerunt. Pompeius oleris genus tradit. & à ſtupore appellatũ eſſe ex græco putatur, q; ab iis βλὰξ dicatur ſtupidus, quod nomẽ adhuc in vulgus noſtrum manauit ſocordes ignauosq; homines bliteros, vel potius bliteos græca imitatione nominãs. Sic quoq; niſi memoria me deficiat, in Truculento bliteam meretricem Plautus appellauit. Quo nomine inertes mendici, & nullius momenti homines, qui ſocordię paſſim inſinulantur, male audiunt, & hoc inceſſuntur conuitio. Malua

nomen à molliendo aluo contraxit, maiorē Græci malopen teſte Plinio vocant in ſatiuis. Alteram ab emolliendo vētrē dictam putant malachen. Athenæus longe aliter ſentire videtur, qui ſecundo Dipnoſophiſtarum volumine tradidit, Atticos maluam malachen appellaſſe: cæteros potius græcę linguæ authores molochen. ſic enim cum in pleriſq; veterū monumentis tum præſertim apud Antiphanem & in Epicarmo ſcriptum legebatur. Atriplex nunc dicitur herba, quæ olim attriplexum, vt Pompeius refert, appellabatur, ab atro vt aliqui putant colore, tanquam faceret hydropicos morboſq; regios & pallorem: ideo damnatur à Pythagora. Addidere Dionyſius & Diocles plurimos gigni ex eo morbos, quibus facies maxime decoloratur. Verum á voce græca potius q̄ ab atrore fluxiſſe nomen arbitror, nam atriplicis olus atraphaxin Græcis dici Columella ꝓhibet. Hippocrates adraphaxin appellat. Heſychius adraphozon ꝙ ἅδρως αὔζῃ, id eſt ſtatim in amplitudinem adoleſcat. ſiquidem octauo die à ſatu proſilit, confeſtimq; incremento proficere conſpicitur. Fidem celeris augmenti facit ereptum in confinio cæteris herbis alimentum. Ac ne in hortis quidem iuxta eum naſci quicquam tradunt niſi languidum. Atticis tamen d, litterā in t, mutare frequenter amantibus atraphaxis dicitur. Color atriplicis herbæ in luteum elangueſcit, vnde chryſolachani, id eſt aurei oleris nomē à Græcis inditum eſt: præſertim ꝙ olus hoc auri colorem repræſentet. Nec deſunt qui tradant atriplicem luteo cerni flore, quapropter ab auro chryſolachani vocabulum adinuenit. Braſſica vt inquit Varro, quaſi præſeca, quod huius ſcapus minutātim præſecatur. idem Pompeius affirmat. ſi quidem nunc tonſili nunc cymoſo caule ſpectatur. Sunt qui dictam exiſtiment quaſi paſſicā, ꝙ ex caule minutatim præſiccatur, vt paſſa fiat. Braſſicam vetus Græcia raphanō appellabat, quod & Ariſtoteles, vt Iulius Pollux tradit, & Theophraſtus fere ſequit̄: quis à quibuſdā dici cramben teſtat̄ Ariſtoteles q̄nto de Animaliū hiſtoria cum inquit, Erucas naſci in viridibus foliis, ꝑſertim in raphano quā cramben, id eſt braſſicam aliqui noīant. Crambe Grçcis dicta cenſetur qua-

ſi coramble, quòd pupulas oculorum, quas græci vocant coras, obtundat hebetetq́ʒ: in qua ſententia putatur Lucius Columella de cultu hortorum, inquiens,

“ Nunc veniat quamuis oculis inimica coramble.

Attici quoq́ʒ coramben integro nomine protulerunt, alio ſed potiore, vt exiſtimant, etymi ſenſu, quaſi κόρω ἀμβλῦ, vel melius ὠτίζει, id eſt crapulæ ſatietatiq́ʒ cōtraueniat. Nam vino aduerſatur, vt inimica vitibus. Antecedens in cibis ebrietatem arcet, & poſtea ſumpta crapulam diſcutit. Olus hoc lachrymis Lycurgi à Libero patre vitibus adalligati natum prodidit Neſtor, in eo libro qui Alexicepos iſcribitur: perniciali forſitan cum ea odio flagitare hiſce fabularum inuolucris innuens. Omnibus oleribus antepoſuit Cato braſſicam: propterea vt inquit Varro, nomine oleris intelligit, & ab olla dictum olus idem adfirmat. Verum quoniam prę cæteris grandi validoq́ʒ turgeſcit caule, ſibi generis nomē arrogauit: præſertim cum ei principatus hortorum aſſignetur. Nunc enim cymoſo nunc tonſili cernitur ſcapo, qui ſæpius inſtar arborum tanta craſſitudine proficit, vt inſitionem non horreat, ſed ſurculos earum admittens ſuo ſinu fouet & alit. Beta ſibi nomen adſciuit, quoniam figuram b, literæ cum deprimitur ab olitoribus refert. quod teſtatum nobis reliquit Lucius Columella ſuo carmine de cultu hortorum ita canens,

“ Nomine tum Graio, ceu littera proxima primæ
“ Pangitur in cera docti mucrone magiſtri,
“ Sic & humo pingui ferratæ cuſpidis ictu
“ Deprimitur folio viridis, pede candida beta.

Græci σεῦτλον ab impulſu nominarunt, etenim cultus ratione quadam incrementum capeſſit arboris, neq́ʒ vlli hortenſium latitudo foliorum maior. in binos pedes aliquādo ſe pandunt, ſoli natura eis cōſentiente. quibuſdam locis ampliſſimæ betæ proueniunt. Aſparagi vt Varroni placet, dicti quòd ex aſperis virgultis legunt. Ipſi quoq́ʒ ſcapi aſperi ſunt non leues. Niſi nomen è Græcis manarit, illic enim etiam dicitur aſparagus. Pompeius herbam ita dictam prædicat, quòd in aſpero virgulto naſcatur. Veteres Gręci qui

altiles aſparagos non videntur agnouiſſe, nomen eo deduxerunt, quòd ſua ſponte ſine ſatu proſiliret. Quamuis quæ primum in lucem prodeunt olerum germina, priusq̃ in folia explicentur, recentiſſimiq́ꝫ turiones qui edẽdo ſunt, aſparagi nuncupentur: quo nomine betæ, lactucæ, bliti, atriplicis, maluæ, rapi, ſinapis, chamædaphnes, braſſicę, naſturtii, bryoniæ, pyrethri, radiculæ, primi cauliculorum partus cõprehenduntur. quibus aſparagis Paulus Aegineta veterum authoritate & Galeni iudicio fretus, caput vnum volumine primo dicauit. Athenienſes, vt Galenus refert, aſparangum pronunciant. nec me pręterit hac voce Græcis guttur ſignificari. Corrudam etiã dici nonnulli volunt, ꝙ vbi adoleuit, facile corruat, decidat ́ue, Sic Attici horminiũ appellarunt, ἀπὸ τοῦ ὁρμῶ, quod eſt ruo. Idem à patria, libycum nominatur. Arnogloſſam nomen ab agni lingua mutuatur. Folia ſiquidem linguæ pecorum ſimillima ſunt. Latini plantaginem ducto à planta vocabulo nũcuparunt. Maior foliis laterum modo includitur, quæ quia ſeptena ſunt, heptapleuron etiam Græci vocauerunt: nos interdum graia, vti ſolet fieri, imitatione ſeptineruiam. Quanquam Aeginetæ Paulo heptapleuron alia videatur herba quàm plantago. id quod aperte in emplaſtro cui nomẽ eſt Botanicon, aduerſus collectiones inuẽto demõſtraui. Quippe in quod tres quærantur herbæ, Plantago ternis vnciis, heptapleuron ſenis, leoneuron quoq́ꝫ ternis. Sion ſibi nomen adſciuit, à concuſſu quod Græci σείειν dicunt, nam excutiendi vim nactũ eſt, vtpote quod renibus calculos emoliatur, vrinam & menſes exigat. Lauer vt mea fert opinio, nomen à lauatu contraxit, ꝙ perſonantibus aquis enatum ſemper elui gaudeat. etenim citato lapſu repentibus vndis, aut etiã reſedibus exiſtit: ſæpe vero intumeſcentibus demerſum inuenitur. Siſymbrium dici putat Varro à Siſymbrio, quę fuit, vt arbitror, veteribus comędiis meretricula. coronam Veneris dixere nonnulli, vel quòd ob odoris ſuauitatem quam præ ſe fert, eo iuuentus quæ amoribus gaudet coronata, in comeſſationibus ſuis blando odoris oblectamento ſuas illecebras commendaret: vel potius quòd ſiſymbrii cau

lis articulatim per internodia verticillato florũ ambitu concinnè coronetur. Ab eleganti itaq; corollarum venere nomen declinauit. Crithmon ſiue potius crithamon à ſeminis figura Græci deduxerunt. habet enim ſemen crithami nucleũ intus tritici vel hordei figura, quod vocant crithen. vel detorſum ἀπὸ τοῦ κρίνεσθαι, id eſt ſecernendo, vocabulum, quòd rupto ſeminis inuolucro cereale forma nucleũ oſtentet, excuſſiſq; flatu ſegminibus à paleis aceribusq; ſecernatur. Batim Latini ex aduerſo nominarunt, emendicata tamẽ à Grecis appellatione, qui baton acceſſibilem dicũt. Nanq; batis emicat in marinis fere ſcopulis & crepidinibus inacceſſis. ex diuerſo itaq; quaſi inacceſſa nomen batis adinuenit. Iam tamen vbiq; vernacula toros hortorum puluinoſq; veſtit, marinis licet oriunda litoribus. priora ſatiuſs ſemper fuere ſylueſtria. Olus cordum Lucius Columella ſatiuam batim appellauit, quaſi ſerotinum & non niſi appropinquante vindemia condiatur, contra cæterorum morem quæ appetente Iunio, ante ſeminis maturitatem à ſalgamariis reponuntur, non aliàs quàm Plinius fœnum cordum autumnale fuit interpretatus, quaſi ſecundarium & autumno à fœniſecibus velleretur. Qua ratione cordũ pecus dicitur à Græcis opſigonum, quòd non præcoci ſed ſerotino partu in lucem eſt æditum. Coronopus ideo græca appellatione donata eſt, quòd cornicis pedem effigie repræſentet. Sunt qui è Romanis ſanguinalem vocent, quoniam aculeis armatur quinis in cacumine, quos conuolutos naribus inſerunt ciendi ſanguinis gratia. Sonchus ſibi nomen vendicauit ἀπὸ τοῦ σῶον χέον, eo quòd ſalubrem fundat ſuccum, vtpote qui ſua ſorbitione ſtomachi roſiones leniat, & lactis abundantiam nutricibus ſumminiſtret, genitalibus locis collectione laborantibus præſidio ſit. Cicerbitæ tamen vocabulum, quo Hetruria adhuc vtitur, nomenclaturæ cumulo videtur accreuiſſe, cum nuſquam à Latinis vſurpatũ inueniatur, nec legitima vetereq; moneta percuſſum conſtat. Recens itaq; adiectitiumq; nomen Dioſcoridi adſcriptum putamus. Nec illam veterum Romanorum venuſtatẽ olere liquido deprehenditur. Quapropter illo priſcæ latini

tatis penu depromptum non eſt. Cichorium ſuo nomīe Aegyptio venit in Græciā & Latium: hinc Flaccus cecinit,

Cichorea leuesq́ʒ maluæ. ,,

Quod etiam ab amaritudine picridis appellationem apud Græcos adinuenit. amarorem in Georgicis indicauit Ma/ro ſcribens ita,

Et amaris intyba fibris. ,, Nanq́ʒ ītubus erraticus cicho/rium eſt, quem quidam Latinorū ambubeiam appellauere. Celſus ab intybo ambubeiam diſcreuit, ſylueſtrem innuens intubum. Siquidem eo capite quod abſtringendæ aluo di/cauit, lenticulæ intubum, vel ambubeiam, vel plantaginem, adiiciendam tradidit: ſtatimq́ʒ ſubiunxit, per ſe etiam valet intybus vel ex plantagine vel ambubeia fricta. Erraticū vel agreſtem intubum cichorium ambubeiam & Græcis picri/da eandem eſſe herbam cenſebit qui bonos authores euolue rit. Sed intubum Latinis vtrunq́ʒ complecti ſatiuum & ſyl ueſtrem, vel ſi mauis erraticum, euidentius eſt quàm vt de/beat probari. nam euellenda pratis intyba ac ſolſtitiales ſpi/nas libro ſecūdo Columella docuit, quæ de ſylueſtribus in/telliguntur. Satiua nanq́ʒ pratis nō exurgunt. Serim vero quam intybū dici Latinis Dioſcorides tradidit, in ſatiuam & agreſtem, quā picrida & cichorium noīat, diſtraxit. Cui videtur aſſipulari Lucius Columella, qui conferendū pręci pue genus intubi qđ Græci appellant ſerim in ſatiuum con traxiſſe dūtaxat videtur: qui tradit intubos non eſſe extra remedia, erraticū apud nos, quibuſdā ambubeiam appella/ri, in Aegypto cichoriū, quod ſylueſtre ſit: ſatiuum autē, ſe/rim. Iulius Pollux author eſt appellatione cichorii ſylueſtria tantum olera veniſſe. Chondrilla ab rei euentu nomē in/uenit, q̃ callum quēdam tuberculo fabæ, gummi, maſtichæ, aut nucleo thuris ſimilē, quem chondrū Græci nominant, imis ramulis oſtendat, ab hac tuberoſa maſtiche quā ſudat, nomē merito ſortita eſt. Cucumeres, vt Varroni placuit, dicuntur à curuore quaſi curuimeres. Teſtaturq́ʒ poeta Vir gilius in ventrē augmentari. quare cū diſtēta tumeſcat aluo, ꝑlurimū ſūmatim incuruari neceſſū eſt. Verba ſunt Poetę.

Creſceret in ventrem cucumis, nec ſera comantem. ,,

Græci ſicyn, aut Attico more, ſicyon dicunt. Demetrius Ixion i etymis, vt Athenę⁹ refert, eſt author, ἀπὸ τοῦ σεύειν καὶ κυεῖν, id eſt quòd venerem cieant, nomen contraxiſſe. cui ſententiæ permulti non accedunt, prę ſertim cum veneri refragetur: niſi forſitan ex aduerſo ſibi vocabulum adſciuiſſet, quòd appetentiam concumbēdi minime ſtimularet. Hinc celebratum puto Græcis prouerbium, vt idem commemorat Athenæus, Texens pallium mulier cucumerē deuoret, quòd textrices magna ex parte (ſi credimus Ariſtoteli) impudicæ ſunt & opportunæ veneri. Vt ergo iis impetus imfrenetur & elāgueſcat, adagium edendos cucumeres textricibus conſulebat. Nam venereorum auiditatem cohibere tradidit Diphilus. Matron ſuis carminibus Terræ filium nominauit. Heraclides Tarētinus hedygeon quaſi terræ ſuauitatem. Cucurbitam à concuruatu dictā arbitror, quòd facile, ſi quid obſtiterit aut fuerit impedimento quo minus extendatur, incurueſcat. Græci, quantum equidem ſentiam, ex aduerſo vocabulū impoſuere, colocynthen nominantes, quòd ſcilicet pumili breueſq; ſint partus quos ipſa paſſim enititur, cum corporis mole omnes herbarū arborum'ue fructus videantur ſuperare. Euthydemus Athenienſis, libro quem de oleribus condidit, cucurbitam vocauit Indicum cucumerē, quòd ſemen eius ex India fuiſſet delatum. Menodorus Eraſiſtrati ſectator, duplicem eſſe cucurbitam profitetur: vnam Indicam quæ cucumis eſt, alteram vulgarem cucurbitā. ſed Indica, magna ex parte coquitur in aqua, cucurbita verò torretur igni. Helleſpōtii longas, vocarunt cucumeres: rotūdas, cucurbitas. Tanta porro naturæ cognatio eſt inter cucurbitas, cucumeres, pepones & melopepones, vt ſæpenumero & proprietates & noīa Grę ci Latiniq; cōfundant. Ipſum quoq; ventrioſum inſtrumētum quod corporibus adfixum vel ſpiritu, vel leni ſcarificatu ſanguinē elicit, Græci à cucumere, ſicyam: Latini à cucurbita per diminutionem cucurbitulam cognominarunt. Latini ſiue cucurbita in globum tumeat, ſiue teres in longitudinem extendatur, eodem vocabulo ſunt complexi: docuitq; Columella qua ratione ex eodem ſeminio tam rotun

da quàm longa naſcatur. Globoſæ verò cucurbitæ cum penitus inaruiſſent, à principio venerũt in vſus medicorum, nunc ex ære, cornu, vitroq; cõfinguntur. Gentiles cucumeribus ſunt pepones: qui cum magnitudine exceſſerunt, aut in longitudinem proceſſere, quales multis locis naſcuntur, pepones quondam vocari cœperunt, vt inter omnes conſtitit, à maturitate ducto nomine: ita vt cucumeres, qui quãto matureſcunt magis, tanto ſolidiore cartilagine cõſtant, lignoſaq; cruſta durantur, in priſtinæ nomenclationis ambage remanſerunt. Sed qui iam mites ac teneri maturitate flacceſcunt, priſtino nomine defuncti, pepones dici voluerunt. quod diſcrimen ſentientes Græci poſteriores, à natura & euentu rei cucumeri vocẽ peponis ſæpius adiecerunt, dicentes σίκυν πέπονα, id eſt cucumerẽ peponem, quaſi innuant mitem & maturitate tenerum cucumim. Cui ſententiæ Dioſcorides ſubſcripſit, qui ſtatim poſtquã cucumeris medicinas proſequutus eſt, in ſpeciem deſcendens peponis naturam percurrit, id eſt cucumeris eius qui pepo dicitur. Sed cum formam & effigiem mali referunt & humi rotundantur, melopepones Græci vocant, facto ex pepone & malo nomine, quaſi inter eos niſi figuræ varietas interſit. Totum hoc genus Palladius melones quaſi μήλωνας, id eſt pomoſos appellauit: quod ferè nomen in omnem Italiã & Galliam abiit. A Theophraſto σικυοῦς, à Iulio Polluce quãdoq; σπερματίας, quaſi ſeminarius dicitur. Speuſippus in ſimilibus pro pepone ſicyæ nomen vſurpauit, nuſquam nomenclatura peponis vſus. Contrà Diocles Caryſtius peponem vbiq; nominauit, ſilentio ſicyæ vocabulũ obliterans. Lactucæ à copia lactis nomen adeptæ: nam primũ apud antiquos Italiæ hoc ſolum genus earum fuit, quod meconis vocatur, à magna vi lactis ſoporiferi. quanquã omnes ſomnũ parere credantur. Purpureis & fucis & candidis à colore, criſpis à figura nomen inditum eſt. Cæcilianam Cæcilius Metellus nomine donauit. Laconica, Græca, & Cappadox gentile cognomentum retulerunt. Ibycus Pythagoricæ familię philoſophus author eſt, Lactucam excaulem quę in latum diffunditur eunuchion dici, quaſi ſpadoniã, ꝙ hæc ma

ximè veneri refragetur. à mulieribus verò aſtylida vocari. Nicander Colophonius memoriæ tradidit lactucam apud Cyprios brenthim appellari, qua paſtus Adonis ab apro interemptus eſt. Lactuca igitur à Latinis dicta eſt, quòd abundãtia lactis exuperet, quæ ſi vireſcit aut fuſco purpureóq; colore nitet, vtraq; Cecilia: ſi pexum denſumq; folium pallor decoloret, gentilitio nomine Cappadocia dicitur: ſi criſpiſſimum, Tarteſiaca. quæ diſcrimina rectè Columella iiſce numeris explicuit,

“ Iamq; ſalutari properet lactuca ſapore,
“ Triſtia quæ releuat longi faſtidia morbi.
“ Altera crebra viret, fuſco nitet altera crine,
“ Vtraq; Cæcilii de nomine dicta Metelli.
“ Tertia, quæ ſpiſſo, ſed puro vertice pallet,
“ Hæc ſua Cappadocæ ſeruat cognomina gentis.
“ Et mea, quam generant Tarteſi littore Gades,
“ Candida vibrato diſcrimine, candida thyrſo eſt.
“ Cypros item Paphio quam pingui nutrit in aruo,
“ Punicea depexa coma, ſed lactea crure eſt.

Chærephyllum ideo dictum putant, quòd luxurioſa foliorum fœcunditate vireſcat, & largiore coma frondeſcat.

Erucam ideo dictam volunt quòd erodat. & profectò ſi deguſtaueris eam, os & linguam ſatis acriter vellicabit: nã & beſtiolas omnes innaſcentes corpori erodens cõficit. Alii ſic nominatam putant, quòd vrendi licentiam nanciſcatur, quaſi dicas vrucam, u in e verſa littera. Nec deſunt, qui cũ edendo ſit, eſucam primum: dein facta ſ in r conuerſione, vt fit in pleriſq;, erucam poſtmodum dictam contendunt. Apuleius ab hærendo quòd pertinaciter cõprehendens cohæreſcat: ſed de beſtiola teneras frondes erodente, quã Græci campen, Latini erucam vocãt, loquitur. Græcis euzomũ dicitur, quòd iura commendet habeatq; in eiſdem peculiarem gratiam. Ocymum, vt Pompeius tradit, à naſcendi celeritate dictum eſt, quod Varro confirmat. ſiquidem à ſatu tertio ſtatim die emicat. Sunt qui ſignificãtius per z ſcribendum ducant ab ὄζω quod redolere denotat: quoniam herba tota ſuauiſſimum ſpiret odorem. Eſt tamen ocymum

ſarraginis quoddam genus vocatum vt Varroni placet, ab ὠκὺς verbo Græco quod valet cito, vel ab eo qđ citat aluum bobus, & ideo iis datur vt purgentur. Id genus pabuli ſunt virides ſegetes ſectæ anteꝙ̃ gerant ſiliquas. Contrà ex ſegete vbi ſata admiſta hordeũ & vicia & legumina pabuli cauſa ſunt, inde quòd far ferro cæſum, farrago dictũ: aut quòd primum in farracia ſegete ſeri cœptũ. Ea equi, iumenta verno tempore purgantur, ac etiam ſaginantur. Ocymum manibus carpendum iubet Cato. Quod ſi falcula ſecueris non renaſcetur. Sed eo vſqꝫ dandũ bubus dum inareſcat, id erat è ſegete viridi deſecta anteꝙ̃ gelaret. Plinius ocymum antiquos appellaſſe tradit pabulum vmbræ patiẽs, ꝙ celerrime proueniat. Hæc nobis dicta ſint, ne quis idem fuiſſe putet apud veteres ocimum & ocymum, quæ tantum vna littera diſſidere videntur, vario ſupra modum ſignificatu. Meretricula Corinthi quædam in comœdiis Ocimum vocata legitur. Orobanche ab erui ſtrangulatu nomen adepta eſt, nam eruum & cicer circũligando ſe necat, ſtrangulatqꝫ legumina inter quæ naſcitur. Cynomorion etiam eam appellauit antiquitas, à ſimilitudine canini genitalis, non incõcinna repræſentatione ſi quiſpiam contempletur herbam, quę glabro ſingulariqꝫ caule proſiliẽs, confertos inter ſe flores & quaſi in glomũ collectos præmõſtret, genitalis canini effigiem pſtare peruestigabit: qđ in ſummo craſſius & quaſi galericulo tectũ cernitur. Tragopogoni vel hirci barbulæ ſupra caulẽ calyx latus fundit, à quo promiſſæ pẽdent barbulę, inde ſibi vocabulũ vendicauit. Ornithogalũ à lacteo gallinaꝝ candore nomẽ emendicaſſe videt̃, cum flores foris herbacei, intus lacteo colore niteãt. niſi qs cenſeat ab oui cãdidi figura quã radix præ ſe fert dictum. Nam auicularum oua radix imitat̃ intus albiſſima. Medica natales ſuos ipſo nomine fatetur, locumqꝫ vnde venerit vocabulum indicat. externa olim Græciæ à Medis eſt aduecta per bella Perſaꝝ quæ Darius intulit, hinc gentile nomẽ retinuit. Porrum, putant dictum ꝙ porro eat & longe lateqꝫ graſſetur. Græci praſon dicunt, à quo praſocurides quaſi porricidę vocantur virides beſtiolæ, quę hortorũ olera detondẽt, vt tradit

Theophraſtus:quare Palladius apto vocabulo herbicidas expoſuit. Cepa vel in neutro cepe à capitis magnitudine dictum volũt,græcè crommyon,ꝙ oculi pupillam comprimi cogat,Ariſtoteles i Problematis vocari tradit.nam oculos vellicando expreſſis ſubinde lachrymis contrahi pupillas oculorum certum eſt.itidem teſtatur Athenæus. Scorodon,vt Ariſtophanis enarrator in Pluto tradit, dicitur q̃ſi σκαιὸν ῥόδον, id eſt rudis & iniuria roſa. ꝙ aſpere ſupra modum redoleat & olfacientiũ nares offendat.Athenienſes cum inopia premebat annonæ,aut cũ publica fames ingruebat,aliis veſcebãtur.Latini allium vocant, vt puto,ab græco ἅλλεσθαι, id eſt quòd exiliendo creſcat,ſed aphri vocabulum,ancipitem fecit vlpici allii nomenclaturam. Nam vel ab Aphrorum gente ſibi vendicauit appellationẽ,quod & Columella teſtatur inquiens, Vlpicum quod quidam allium punicũ vocant,Græci aphroſcorodon appellãt,longe maioris eſt incrementi quã allium:id quod etiam Plinius non diffitetur,cum vlpicum aliis Cypriũ allium præcipue Africæ celebratum inter pulmentaria ruris contendat. Vel ab ſpuma quam iidem aphron vocãt,ad quod ſatis accedere videtur Theophraſtus ſeptimo de plantarũ hiſtoria volumine,qui Cyprium allium commemorat ad pulmentaria ruris vſurpari,contritumq́ turgentem flatu,mirum in modum offam extollit.Cui Plinius aſtipulatur eadem verbotenus ab eo detorquens.Celebratum inquit,inter pulmenta ruris grandius.allio trito in oleo & aceto mirum quantum increſcat ſpuma. Liberum æſtimantibus iudicium relinquitur.Nam ſiue aphroſcorodõ,ſpumoſum ſiue puniceũ vel africum interpreteris,nõ magni referet,nec quicquam authorum placitis videbitur alienum. Sinapis nomen ẽ Græcia venit in Latium,cẽſetq́ dictum Athenæus ſinapi, ὅτι σίνεται τοὺς ὦπας ἐν τῇ ὀδμῇ, videlicet ꝙ olfactũ luminibus officiat.Pleraq; Græcia napy nominat quaſi naphy,vt idem interpretatur,quoniam non ſine natura ſit, ſed acri & proinde incommoda donetur.Addit ꝙ vel puſillo ſit corpore,nanq; ἀφυὴς dicunt quod natura priuatum ſit,inde piſcis apua nominatur detracta aſpiratione,Alii

napy per priuationem videlicet νήπιον, quaſi immite dici volunt, quoniam acrementi vehementis particeps ſit. Feruidum ſinapis ſemen & acerrimum habetur, quod aperte Nicander in Georgicis teſtatur canens,

Semina tractanti morſum factura ſinapis.

Quare feſtiue potius quàm ioculariter lepidiſſimus Græcorum comicus Ariſtophanes in Equitibus ſuis, cum Cleonē ira percitum, rugoſa caperataq; fronte, vultuq; rubicūdo, truci aſpectu, oculis velut emiſſitiis, lumen vltro citroq; iaculantibus, furorem hominis demōſtrans, ſinapi conſpexiſſe dixit: quaſi indignabūdum excandeſcentemq; virum innuens. Verſiculum eius ſubiunximus.

κἄβλεψε νάπυ καὶ μέτωπ' ἀνέσπασεν: qď eſt ſinapim conſpexit & frontē contraxit. Naſturtium vt Varro narrat, nonne vides in eo dici quòd naſum torqueat, vti veſtipicam q̃ veſtem ſpiciat? Quem Plinius imitatus ſubdidit, naſturtium nomen accepit à narium tormento, & inde vigoris ſignificatu prouerbii id vocabulum vſurpauit, veluti torporem excitantis: iubente nobis adagio mandendū eſſe naſturtium, vt inertibus animi vigorem ſuſcitet & mentis vim obacuat, veneremq; coerceat. Nec diſſimili, vt opinor, ratione q̃ caput edomet quaſi καρηόδαμον Græci cardami nomen deflexerunt. nam arcē mentis obſidēs ſuo ferit acremento, & ignea vi præditum caput tentat. Sunt è Græcis qui παρὰ τὸ κόρας μύειν, id eſt q̃ pupillas oculorū coeuntibus vnà palpebris abſcondat ita dici commemorent: nam luminibus admotum ſubinde cogit conniuere & genam genæ cōmitti. A quo vt volūt euentu καρδαμύττειν verbū declinarunt, quod cōniuere noſtra lingua dicimus. Nec deſunt è Latinis qui hoc olus dictum exiſtiment, q̃ cordi commodum & vtile natura fecerit. Forſitan q̃ eo Perſæ homines olim frugi quotidie cum ſale veſcebantur. hoc viſcus Græci καρδίαν appellant. ſed nullis hæc veterum placitis innituntur, ſed magnopere cum Græcorū etymo pugnāt.

Eriſimon ἀπὸ ἐρύειν nomen mutuaſſe creditur, id eſt à multiplici foliorum ſectione. nam erucæ modo laciniata conſpiciuntur, Niſi forſitan ab oleris præſtantia quis dictū

velit, quaſi eritimon, quod eſt pretioſum & nobile. Quare vulgus nobilem erucam appellat, Latini Irionem ab irruendo, quantum exiſtimo, dicuntq́; ignea vi, & feruido ſapore irruat in guſtum. Thlaſpi, vel vt Galenus thlaſpe, nomen inuenit à ſemine quòd lēticulæ ſit effigie, niſi quòd infringitur. θλᾶν enim infringere eſt. Hydropiper nomē, vt Galenus eſt author, à locis q̄bus naſcit̄ & piperis ſapore quē præ ſe fert, poſſidet, quaſi piper dixeris aquatile. nā iuxta ſtanteis aquas aut profluentes pigro lapſu p̄uenit. quare à natali ſolo & pipere quod guſtu imitatur, appellationem contraxit. Piperi peregrinum nomen eſſe quod tādem venit in Græciam teſtatur Athenæus, qui nullum neutrum in i finiri tradit præter vnum meli. Reliqua vt gummi, cyphi exotica ſunt. nos Gręcorum imitatione piper dicimus, quanquā & ii peperi pronuncient. Lanaria herba ob eximium in vetere lanificio & ſingularē vſum nomen habuit. Nam cum ſuccidæ lanæ œſypo ſpurcatæ, qui concretus in ſordes ouium ſudor intelligitur, colores reſpuerent, prolutæ radicis huius ſucco, ad quoſcunq; ſuffectus imbibendos præparabantur, quibus œſypum erat impedimento. ſic ſordeſcentes hoc vnguine lanas veteres eluebant, ad munditiē contrahendam, quæ primum ab infectoribus quærebatur, ſordidis colores aſpernantibus: ſic quoq; Romanis à potiore vſu radicula nominatur. Quin & tota fere radice cōſtat, quam ſummo ceſpite non in altum vltrò citròq; per longitudinem fundit, prodeuntibus ex interuallo quaſi geniculatim foliis, plerūq; quinis in vnum coeuntibus, ex quibus coliculi cum floribus emicant. à præcipua ergo parte & vtiliore radiculam appellarunt. Græci ſtruthium, ſed vnde non mihi ſatis patet, niſi forſitan à foliorum poſitu quæ auicularum alas quadātenus imitantur, illi nomē indiderint. nam gens ea ſtruthium paſſerem & minores alias appellat aues. Vel forſitan quòd venerem ſtimulet. nam laſciuos & prodiues in concubitum homines ſtruthos nominant. Porro ſtrutheum vt eſt apud Feſtum, vocant obſcœnam partem viri lem: à ſalacitate videlicet paſſeris, qui græce ſtruthos dicit̄. qua imitatione Martialis Catullusq; paſſerē pro virili mē-

bro in ſuis verſibus vſurparunt, vt doctis audio placere, quibus viſum eſt vt qui aliter cenſeant à veritate profectò deſciſcant. Dracunculus nomen accepit ꝙ verſicoloribus anguiũ notis caulis ſuggilletur: ſiue, vt Plinius vult, à cauda quæ illi rutila eſt, & draconis intorti modo conuoluta.

Cyclamino nomen Græci fecerunt circũactam in orbem eius circinationem contemplati, ἀπὸ τοῦ κύκλου, quaſi ab orbe cyclaminum, id eſt orbicularem dixerunt. Romani rapum terræ, quoniam in terra velut rapum extuberat: qua ratione terræ tuber, ꝙ in molem quandam intumeat, aut vmbilicum terræ: quoniam vt vmbilicus circinata forma emergit, ſic & cyclaminus ſub terra conſpicitur. ſiue libeat vmbilicum mediam animãtis partem, ſiue extremam voluminis clauſuram, quæ velut nodus opus finiebat appellare: quem cum attigimus & finem aſſequimur, perueniſſe dicimus ad vmbilicum. Lepidium ſuam vim ipſo vocabulo fatetur, quòd lepidas & maculas in facie deleat & repurget, quas Columella vocauit fucas, inquiens,

Ponitur & lactis guſtum quæ condiat herba,
Deiectura quidem fronti data ſigna fucarum,
Vimq́ꝫ ſuam icc irco profitetur nomine Graio.

emendat cutem in facie & lepras tollit. Batrachion ſiue ranunculũ dici puto, quòd limitibus humidis opacisq́ꝫ marginibus ranarum more lætetur. Strumeam ab herbariis dici Plinius meminit, quoniã medeatur ſtrumis & panis, parte in fumo ſuſpanſa: vel ideo forſitan ꝙ ſtrumoſa conſpiciatur radice. Sunt qui vocent apiaſtrum, quòd foliis apium æmuletur: quanquam multi pro meliſſophyllo vſurparint.

Anemone flos nunquam ſe aperit niſi ſpirante vẽto, vnde nomen accepit: ſiquidem efflatu venti ſtatim flores dehiſcunt, & in folia ſeſe explicant. Argemonę nomẽ effectus attribuit, ſic dicta, quòd albugines & oculorum vitia quæ vocant argema, ac nubeculas abigat. vel forſitã quòd venenis & ſerpẽtibus aduerſetur nomẽ habeat, cũ ſit Arges Hippocrati nomen anguis, vt Galeno placet. Hederã Põpeius dictã cenſet ꝙ hęreat, vel potius quòd edita petat, vel quia id cui adhęſerit edat. In tutela Liberi pr̃is putabãt eſſe: nam

vt ille iuuenis ſemper, ita hæc viret. Nec ſecus omnia, ſicut ille mentes hominum, illigat. Athenienſes Citton, vt Pauſanias tradit, Bacchum appellarunt, quo nomine rigens hedera quæ ſine adminiculo ſtat, ſola omnium generum ob id vocata eſt ciſſos: e diuerſo nunquam niſi repens humi, chamæciſſos. Ciſſon, hoc eſt hederam puſionem Liberi patris fuiſſe Græcia confinxit, in nominis ſui fruticẽ conuerſum, dum miniſter cum eo Deo ſaliens, alliſus terrę periit. Atheniẽſes antiquiſſimi duas literas σ & τ promiſcuo vſu alternabant. quare & ciſſon & citton reliqua Græcia protulit. Dionyſiam à Baccho, id eſt bacchicã appellauit antiquitas, hoc honore Liberum patrem dignata, qui primus ex Indis in Græciam hederam aſportauit. Chelidonio vel ſi placet, hirundinariæ hirundo auis quæ Græcis χελιδὼν dicitur, nomen indidit: vel ꝙ hanc primùm inuenit & oculis pullorum in nido reſtituit viſum, vt quidam volunt, etiam erutis: vel quòd florent aduẽtu hirundinum, diſceſſuq; cõmarceſcunt. pandoniam quidam è Græcis quoq; nominauerunt à Pandione Athenienſium rege. Is autem Prognen genuit quam in hirundinem conuerſam poetę fabulantur: quam mutationem perpulchre cecinit Ouidius ſexto ſuæ Methamorphoſeos in calce, inibi figmentũ ampliſſime proſequens. Alſine dicta eſt, quòd in lucis naſcatur quos Græci αλσυ vocant, & nemoroſis opacitatibus gaudeat. nanq; magna ex parte vmbroſa ſequitur, & maxime parietes hortorum adamat. Myoſota, id eſt auricula muris, nomẽ inuenit ꝙ foliis muſculorũ aures æmuletur, ſoricum auribus cum prorepit expreſſis. Telephium Telephi Myſiæ regis nomen adoptauit, qui vulneratus ab Achille, deploratis ferè vlceribus conſenuit, quæ non niſi ab authore mali ſanari potuiſſent. Putrilaginoſis quoq; vlceribus auxiliari tradit Galenus, quibus quòd Telephus laborauerit, telephiũ cœpit appellari. Agaricum gentile ſibi nomen aſciuit. nanq; Ptolemæus Agarum & vrbem & amnem in Sarmatia vocari tradit. Appianus Alexandrinus Agaros Scythicã gentem contra ſerpẽtium morſus adhiberi ſolitam refert: propter quod Mithridates eos apud ſe habuerit. Rhaponti

cum

cum à natali ſolo retulit appellationem. ſiquidem in ripis Rha fluminis ſupra Pontum & Cymerium Boſphorũ naſcitur. Is amnis Tanai vicinus eſt, in cuius ſuperciliis eiuſdem nominis oritur radix, ad multiplices medelarum vſus proficiens. Celſus radicem ponticam vocauit: Plinius rhacoma, niſi deprauatus ſit locus quod fere ſuſpicor. Græci rheon: ſolus Aetius rhaon auſus eſt nominare. Gentianam inuenit Gentius rex Illyriorum vbiq; naſcentem, in Illyrico tamen præſtantiſſimam, vnde nomen reportauit. hanc ventoſis ſuæ regionis montibus conquiſiuit, & inuentam demonſtrauit, vt pleniore beneficio remedii genus humanũ demereretur. Iamq; pridem, vt arbitror, vetuſtiſſimi regis famam deleuiſſet obliuio, nullumq; prorſus regię maieſtatis extaret monumentum, niſi renaſcens quotannis herba nobis perituram alioqui memoriam ſubinde refricaſſet. Ariſtolochiæ vt Dioſcoridi placet, appellationem puerperę tribuerunt, quoniã ἀρίςυ λοχευούσαις, id eſt puerperis egregie ſalutaris, vtpote quæ remoratos mẽſes, hærentes ſecundas, & reliquias omneis à partu pellat. Plinio Ariſtolochiæ nomen grauidæ dediſſe videntur, ꝙ ἀρίςη λεχούσαις: vel, vt idem fatetur, à conceptu admota vuluis in carne bubula mares figuret. Nihil tamen grauidis & vterum geſtantibus opitulari conſtat: cum in calce vigeſimiſexti menſes & ſecundas ciere idem tradat Plinius, & emortuos partus extrahere, myrrha & pipere additis pota, vel ſubdita: quod & Dioſcoridis confirmat ſententia. Nemo ſiquidem poteſt inficiari noxiam eſſe prægnantibus herbam, quæ genitalibus locis menſes, ſecundas, & partus emoliatur, accerſatq;: quare in nominis aſſignatione & viribus parum ſibi cõſtare Plinius videtur. Cicero libro de diuinatione primo, eius appellationem inuẽtori retulit inquiens, Quid ariſtolochia ad morſus ſerpentum poſſit, quæ nomẽ ex inuentore reperit, rem ipſam inuentor ex ſomnio: poſſe uideo quod ſatis eſt, cur poſſit neſcio. Latinis ut Plinius eſt author, malũ terræ dicitur, quòd tuberibus radicum rotũdis pręſertim fœmina conſpiciatur, ac radix in globum rapi modo rotũdetur, Græco tamen nobilior nomine quàm Latino. Nec me

præterit Theodorum Gazam cyclaminũ, malum terræ vertiſſe. Glycyrrhiza nomen acceptauit quòd magnã guſtanti dulcedinem repræſentet. nanq; qui linguam conſuluerit, ſuauiſſimum ſaporem non deeſſe comperiet. igitur à grato dulcedinis ſenſu Græci fingendis nominibus felices, vocabulum indiderunt. Latini eorum imitatione & veluti verbum verbo reddentes, dulcem radicem nominarũt. Scythicam Theophraſtus appellauit, nondum facta vocabuli recẽtioris adoptione, ꝙ Scythæ ad abigendam famem veſcantur ea. Siquidem hoc exiguo victu duodecim ſæpe dies eſuritionis incommoda propulſant. Adipſi quoq; vocabulum huic radici dicarunt, quod excruciantis ſitis querelas diſcutiat, & eius iniurias commanducatu leuet. Centauria nomen inuenit ꝙ curatus dicitur ea Chiron Centaurus, cum Herculis excepti hoſpitio, pertractãti arma ſagitta excidiſſet in pedem. quare aliqui quoq; chironion vocant. Nicander in theriacis huius inuẽtionem Chironi aſſignauit, quã cum in Pelio monte niuibus obſito reperiſſet, hac vt idẽ teſtatur, Pelethronius ſaltus ſcatebat. Quapropter id fuit cauſæ cur poſteris pelethroniæ cognomentum vſurpauerit. Aliqui quoq; ab ipſis natalib. appellationem indiderunt, ꝙ Maronius Thraciæ mons huius ſit centauriç ferax, ſicuti tenue centaurion libadion vocant, quod ſecundum fontes naſcitur: Latini fel terræ nuncupant, propter amaritudinẽ ſummam: veteres Galli exacum, quoniam omnia mala medicamenta potum è corpore exigat per aluum. Cur Chamæleo vocetur, à varietate foliorum euenit. mutat enim cũ terra colorem, hic niger, illic viridis, aliubi cæruleus, aliubi croceus, atq; aliis coloribus, humi in qua naſcitur ſemper exprimit colorem: non aliter quàm animal chamæleo reddit ſemper quẽcunq; proxime attingit, præter rubrum candidũq;. Nanq; glaber eſt omnino, eximiaq; cutis leuitate ſpeculi modo proximantia quæcũq; æmulatur, & colorũ vices alternat: quod Ouidius decimoqnto Metamorphoſeon cecinit,

“ Id quoq; quod ventis animal nutritur & aura,
“ Protinus aſſimilat tetigit quoſcunq; colores.

Simile quiddam de polypo traditur: ſi quidem cuicunq; cir

ris nixus hęſerit ſaxo,huius conſimilē repræſentabit. Quin imò proximi cuiuſq; ſpeculario corii leuore faciem mentietur.quo fit vt verſicolorio cutis nitore piſcatorum oculos præſtringat,& inſidiantium manus euadat,ſi Luciano credimus,hoc fretus pſtigio. Chamęleonē album ixiam quoq; dici video,quia quibuſdam in locis viſcum gignit albū ſub alis foliorum,maxime circa Canis ortū,quo thura naſci dicuntur,ex quo ſerpentes naſci fabulantur. Hoc vt maſtiche vtuntur mulieres in Creta inſula. Vt Theophraſtus eſt author lachrymā fundit:nam hodie ruſticos Cretes audio ſagittarum pennas eo glutinare. Et quòd ricinos canū necet, iuuencas quoq; anginæ modo,quibuſdam vlophonon vocatur,quaſi cuncta necans:vel vt enarrator Nicandri tradit ὅλον φονευτικόν, id eſt exitiale totum Cynozolon quoq; propter grauitatem odoris,quod eſt caninum virus olens: ſicut & cynomazon,ꝙ in offa,vel pulte necādis canibus detur. Dipſacus nomen inuenit quaſi ſiticuloſi, ꝙ concauo alarum ſinu rorem vel imbrem concipiat, quo velut ad abigendas ſitis iniurias abutetur. Labri venerei nomenclationem a carinato foliorum habitu contraxit,quæ ſe anfractuoſa ſinuant ambage peluim vel lauacrū exprimentia,ſemperq; rorulenti laticis aut pluuii fideliæ modo tenacia. E Græcia nonnulli onocardion quaſi aſini corculum dixerūt, quòd id animal magna cibi huius capiatur voluptate,& ad eam cum ſenſerit,magna celeritate feratur. Qui græcolatinam vocem quaſi carduum aſininum,vt eis venit in mentē ita accipi volunt,hallucinantur: quoniam felices fingendis vocibus Græci rariſſime à Latinis vocabula mutuentur, quanto minus dimidiatis velut latinogræci compoſitiones emendicent. Nanq; Dioſcorides vt Romanæ linguæ voces non horruit,ſic vti proferebantur ab eis medicinali materiæ commiſcuit. Cinara nomen retulit ꝙ gentilem ei puellam in hanc herbam verſam comminiſcantur. Sunt qui à cinere dictam autument, quo vt Columella & Palladius aiunt, lætatur: ſed horum ſententiæ non accedo. Quandoquidem vt ſtatim liquebit,cynaræ vocabulum è Græcia venit in Latium. Vetuſtiſſimi quiq; Grai cum poetæ tum

oratores cynaræ ſpinæ meminerunt. Callimachus ſcriptũ reliquit circiter Hircanicum mare mõtes editos uideri pubentibus ſyluis uirentes, in quibus ſpinoſa cynara naſcatur. Prodidit & idem Choraſmios ſolis ortum ſpectare, qui cãpos habeant & mõtes, ſylueſtribus arbuſtis cynaraq́ ſpina veſtitos. addidit itidem propter Indum amnem cynara cãpos quoſdã vireſcere. Polemon quoq; humum quandã tradit vliginoſam fontibus ſcaturire, & ductibus pinde quaſi tubis aquam eructare, montes ibidem iohorreſcere cynara. Deinceps alibi ſubdit, Hinc mons ambitioſus ad amnẽ porrigitur, excelſus, ſylueſtribus lucis & ſpina cynara rigẽs. Sopater Paphius Alexandri Magni ætate viuens in commentariis quos ædiderat, cynaræ vocabulum vſurpauit. Ptolemæus Aegypti rex memoriæ prodidit iuxta Berenicem Libyæ, magnam cynaræ vim pleriſq; locis prorupiſſe, qua direpta, milites hunc ſecuti victitaſſent, ſibiq́; ſpinis erutis veſcendam obtuliſſent. Fecit & Sophocles cynaræ mentionem, ſed in Phœnice cynaron protulit inquiens,

" Spinam cynaron omnem implere viam.

Didymus grãmaticus hunc exponens locum, cynosbaton, vel ſi mauis, canis ſentem itelligi voluit: ꝙ ſpinoſus eſſet & rubeæ mordacitatis frutex. Quippe cum pythia ligneũ canem ipſum vocauit: & Apollinem conſulenti Locro redditum eſt oraculum, vrbem inibi capeſſeret habitandam, vbi ligneo cane morderetur. in crure tandem à rubo vellicatus oppidum condidit. Iis patet ab omni ſcribentium ęuo Grę cis vſurpatũ cynaræ vocabulũ: id quod fatetur Athenęus, eam ſtatuens quæ Romanis carduus noĩetur, proprie Græcis cynaræ nomen vſurpaſſe. Carduo tamen Graiam reddidit originem, Romanis à Sicilia, quæ non procul abeſt, nomenclaturam detorquentibus. Cactos enim Siculis tantũ vernacula, duarum literarum commutatione cardui nomen Latinis effinxit. Quamuis cynaros ſpina cum per ẏ, vocalem ſcribatur, à cane quem Græci κύνα dicunt, originẽ duxiſſe conſtat. Vt facile Didymo cynosbaton interpretanti quaſi canis ſentem vel rubum aſſentiar. Igitur eſto cynaros acantha, canina ſpina vel canis rubus. Sed cinara carduus

edulis, quæ & ſylueſtris, agriccinara Græcis dicta, & altilis vbiq; nunc in hortis ſata. Neuras nomẽ obtinuit quòd neruulenta toroſaq; conſtet radice. phrynion quoq; dicit, à rubetis quibus aduerſatur: eas Græci phrynos vocant. Acanthion quaſi dixeris ſpinulam: eſt enim ſpinę albæ proxima, minoribus multo foliis. Acanthus pueri in florem ſui nominis verſi fabula nobilis, παιδέρωτα à puerili, vti ſuſpicor, amore Græci vocant. Aliqui topiariam cognominarunt, ꝙ hiſtoriali facilitate in omnes formas vegeta viréſq; trahatur, vt in varias animalium effigies duci, & figuras exprimere rerum multarum poſſit. Græci quoq; melaphyllon appellant, ꝙ folium ſaturato virore nigreſcat aliis comparatum, quæ dilutiori colore placent. Marmorariam quoq; Latinis audio nominari: quæ vox omnibus Dioſcoridis exemplaribus deprauata cognoſcitur, ꝙ acanthi folia columnarum maxime Corinthiarũ capitulis inſculpebantur, quarum idẽtidem tam ſcapi q̃ vertices marmore ſplendebant. Frondibus acanthi, vt Vitruuius ſcriptis mandauit, columnas Corinthias veteres architecti coronabant: quarum effigies adhuc hodie noſtris ſeſe frequenter oculis offert. Spina appendix vocata, quoniam baccæ in ea puniceo colore nominentur appendices, ſiue, vti veteres dicebant, ampendices. Lumam pratenſis ſpinæ genus appellabant, & ab eo lumecta & falces lumarias, vt author eſt Varro, dictã ꝙ à terra luunt, id eſt ſoluunt eas agricolæ. Ononim dictã Phocion ſentit, ꝙ aſinos, quos ea gens ὄνους vocat, ſeſe terentes ad illam, ſcabentesq; iuuet. Complures quoq; Graii herbam ſic appellari prodiderunt, ꝙ in ea ſe volutantes, ſpinis eius dorſum libenter affricent & ſcabant. Binominẽ antiquis ſcriptoribus eſſe, vna tantum litera mutata, conſtat, rem tamen ſemper eandem innuentibus. Sunt qui ononim, ſunt & qui anonim malint vocitare. Anonis tamen à non iuuando, ꝙ forſitan nullo iuuamine polleat, dici videtur, ſi quidem aratoribus inimica eſt, viuaxq; nimis fruges opprimit, ſuis aculeis nocet. niſi quis ex aduerſo nomen inditum putauerit. Tragacantham Theodorus hirci ſpinã interpretatur, potius tamen crediderim detortum à Græcis vo

cabulum, q; trago ſpinoſæ ſenti Cretæ familiari & congener & ſimilis ſpectetur. Eryngion ex rei natura nomē creditur contraxiſſe ab eructatu, quem Græci dicunt ἐρυγγεῖν. Nam ſi qua forſan capella caulem eryngii morſu ſectum ore ſuſtulerit, totus ſtatim grex velut attonitus ſubſiſtit, relictoq; paſcendi ſtudio rei nouæ ſpectaculo captus, nō prius herbam demirari deſinit, quā raptum caulem eructarit, aut paſtor prorſus abſtulerit: id quod Ariſtoteles in nouo grege præſertim vſu venire prodidit. poſt eum Plutarchus refert, & græci complures. Hanc à capitulorum numero centum capita cœperunt omnes appellare. Abſinthium ab ἄψασθαι quod tangendo dicimus, ex aduerſo nomen Græci deflexerūt: q; nullum animal ob eximiam amaritudinem hanc herbam attingat. Veteres Graiæ familiæ comici apinthion quoq; conformi etymo quaſi impotabilem pronunciarunt, q; hanc nemo ob inſignem amarorem poſſit ebibere. Hinc Latini abſinthium vſurparunt, pro re quæ parum allatura ſit voluptatis, non tamen propter commoditatem reſpuēda. Sic verebatur Fabius Quintilianus ne liber ſuus parum mellis, & abſinthii multum habere videretur, eſſetq; ſalubrior ſtudiis q̄ dulcior. Sic aloen pro amaro, quòd à palato paucam iniret gratiam Iuuenalis protulit inquiens,

" Plus aloes quàm mellis habet.

Santonicum gētili regionis vocabulo quam Santones incolunt, vt Galenus eſt author, cognominant, quod & Dioſcorides & Plinius confirmant. à Lucio Columella Santonica herba dicitur, quam iubet ad enecandos vitulorū lumbricos cum arida fico & eruo cōteri, & formatum in offam ſicut ſaluiatum demitti. Abrotonum ſibi nomen vſurpauit vt Nicandri teſtatur enarrator, q; cōſpectum, tenerum, molle, vel delicatum habeatur, aut q; difficilē halitum proſpiret. Dioſcorides à quibuſdam glycyn ancona dicit nominari: ſaneq; videtur ad hiſtoriam & vetus prouerbiū reſpicere. ea eſt huiuſmodi. Lydia gens in libidinem effuſiſſima, mulieres ingenuas conſtuprare in hortis ad hoc flagitium quæſitis, amœnitatibus excultis, aliquandiu impune ſolita eſt, demum Omphale fœmina, dominatione haud ma

gno negotio effœminatis & luxu diffluentibus excuſſa, cœpit imperitare: Vbi eos cruciatibus variis affectos vlta eſt, in vxores eorum deſæuiit: incluſas enim eiſdem ſeptis proſtituit ſeruitiis, unde viridario nomen Glycys ancon. quod Thelyphthori & Thelythamni vocabulo ſignificatur, ceu abrotono conſitus fortaſſe locus is eſſet. Stœchas nomen auſpicatur à locis in quibus prouenit, quippe à Stœchadibus Maſſilienſium inſulis. Origanum quòd montibus gaudeat appellationem inuenit apud Græcos ἀπὸ τοῦ ὄρους, id eſt monte & χαρᾶς, gaudio. nanq; cliuoſis lætatur. Herodianus quòd viſum exacuat nomẽ duxiſſe teſtatur, ab ὁρᾶν videre, & γανῶ clarifico, quaſi aciem oculorũ illuſtret. nam vt tradunt, p̃ſtat vt oculi clarius cernant. Theodorus grãmaticus nomen ex aduerſo datum putauit, ab ῥιγῶ quod eſt algeo fieri riganon, quaſi rigens cenſet: & tandem aſcita, o, principe litera, in origanon eſſe confictum, contrario tamẽ ſenſu, quòd minime refrigeret. nam non frigida velut etymum ſonat, ſed calida dote præditum eſt. Ob has vocabuli varias origines inter ſe certant Græci grammatici de ſyllaba ſecũda litne corripienda an ꝓducenda, quã relinquamus eis diſputationẽ, id tamen dignũ quod de eius genere ſciat apud Ariſtophanẽ muliebri ſexu legi, quem ferè oẽs Attici ſunt ſequuti: apud Anaxandridẽ virili ſexu ꝓferri: neutro apud Epicharmũ in elegiis. quę generũ diſcrimina ꝓmiſcuè recẽtiores Latinos offendes vſurpaſſe. Origani cognomina ſunt heracleoticũ, onitis, tragoriganũ, ſylueſtre. Heracleoticum gẽtili Heracliæ ciuitatis Ponti cognomine donatũ, in qua maiore pollebat effectu. Cæteræ ſpecies magis à pecoribus cognomentũ detorſerũt. Onitis qđ ab aſinis ĩpeteret, appellationẽ deflexit, quare Nicãder in theriacis ὀνοπέταλον origanũ cognominauit, id eſt aſinifoliũ ꝙ ipſis grato cibo cederet. Tragoriganon quaſi hircinum origanum, nõ alia forſitã ratione quã quòd eius pabuli voluptate animal caperetur. Simili modo Heracleũ à nobis dici cunilam gallinaceam Plinius eſt author, quòd à gallinis paſcatur. In Ponto, inquit Plautus, abſinthiũ fit & cunila gallinacea. Dictãni, vt arbitror, appellationẽ à Dicte Cretenſi mõte Grę cia

declinauit,quod inibi ſolum nec tamen adhuc ſpatioſe naſcatur:vbi ceruæ primum dictamnũ oſtendere vulneratæ, eo paſtæ ſtatim decidentibus telis,inde dorcidiũ quaſi ceruariam Greci cognominarũt.Vocant enim ſua lingua dorcades,quod nos inulos in ceruorum genere minores.A quo etiam effectu beloacos,id eſt telorum remedium dixerunt. Nam ſagittas & miſſiles quoſcunq; aculeos eo paſtu confeſtim excutiunt.Quod Virgilius duodecimo Aeneidos ſuæ non omiſit ſic canens,

“ Non illa feris incognita capris
“ Gramina,cum tergo volucres hæſere ſagittę.

Hinc quidã belotocon,qđ infixa ſpicula quaſi partu quodam excluderet:Sic & artemidion quoq; vocant à venatrice Diana quæ Artemis Græce dicitur.Si quas forſitan impreſſiſſet cuſpides,capræ eo pabulo refigebant,Pſeudodictamnum Theophraſtus quaſi falſum illegitimũq; dici phibet,quod à priore viribus degeneret,non oblitũ tamen omnino prioris naturæ,ſed quòd à natalibus deſciſcat & feracioribus locis lætius exiliat,à priore facultate deficitur.ſolent enim nonnunquam loca quædam vires infirmare.Menthæ nomen ſuauitas odoris(hoc enim ſignificat hedyoſmos)apud Græcos mutauit,cum alioqui mintha vocaretur,vnde veteres noſtri menthæ nomen declinarunt.Strabo in Achaia montem eſſe iuxta Pylum ſcribit Minthã nomine,à Plutonis pellice in hanc herbam conuerſa,Proſerpinæ inuidia,quæ vocatur,inquit,à quibuſdam hedyoſmos, quod Ouidius in decimi Metamorphoſeon calce cecinit,

“ An tibi quondam
“ Fœmineos artus inolentes vertere menthas
“ Perſephone licuit?

Mentam quoq; dici putant,q; odore mentem excitet.Non deſunt è Græcis qui minthæ vocabulum ex aduerſo ductum eſſe credant,quòd ſtercus rem fętidiſſimam ſua lingua minthon appellent.ſic minthã etymo aduerſo quòd iucundiſſime redoleat,Quanquã Galenus mintham quandam propoſuit inodoratam,quam vocant calaminthani,quam nonnullis Græcis ſylueſtrem mentham audio nominari,Hanc indigne ferens Ceres odio ha

buit:quare ſterilem feciſſe fabulantur. Calamintha dicitur quaſi vel bona vel vtilis menta:nanq; nidore ſerpentes fugat.quod teſtatur Ariſtophanes iis verbis, σὺ δὲ ὄζῃς καλαμίνθους, ὄφεως ἐλαστικοῦ, hoc eſt tu calaminthам redoles odore ſerpentes abigentem.Niſi quis putet ab κάλου, id eſt ligno quaſi lignoſam appellari mentham. Thymus, qua etiam voce ſignificatur animus, Græcis ab excitando quod θύειν dicunt, nomē inuenit. Aliis potius hoc placet etymū, Thymos quaſi thyęmos, id eſt ſanguinem impellens:ſic thymiama ſuffimentum quaſi θυμοῦ ἴαμα, id eſt animi medela & ſolatium, quòd langueſcens eo recreatur, dictum putant. Non deſunt tamen qui ab thyo odorifera herba deductum velint. Alii potius quod hoſtiarum nidoribus veteres ſuffiebantur:inde thimialis ſuffitio eſt. Frugalis Ariſtophani thymus fuit herba, dicenti in Pluto, τῷ δεσπότῃ ταὐτὸν θύμον φάγοντες, id eſt eūdem cum domino thymum edentes, quod eſt herilem paupertatē participantes. Thymbra ſoli natalis retinet appellationem.eſt enim ſi Stephano credimus, Thymbra oppidum in quo templum Apollini ſacrum:à quo Thymbræi retulit cognomentum. Alii locum eſſe tradunt, quem ſibi forte Lycii contumaces adoptarūt: habentq; teſtem Homerum Iliados decimo canentem.

πρὸς θύμβρης δ᾽ ἔλαχον λυκίοι, μυσοί τ᾽ ἀγέρωχοι,

Vbi Thymbręo Apollini ædes erat ſacra. Athymbra tamē, quæ acrimonia guſtui refert, thymbrophagi, quaſi acriuoræ dicti, qui non niſi quibuſdam acrementis palatum titillent. Serpillum à Gręco vocabulo, vt author eſt Varro, profluxit vna litera commutata, quod dictum ab eo quòd ſerpit.ab Fauonio vſq; ab Arcturi exortum, recte è ſeminario transferri iubet. Hiberidem herbam comperit Seruilius Democrates aſſignato inuentioni eius ſenario. Radici odor naſturtii, de quo & cardamantice & cardamina & Apollonio cardame & hiberitis appellata eſt. Galenus hiberida eandem eſſe cum lepidiò vocatam coniicit, carmēq; Democratis ipſius prætexuit libro qui Clinicus iſcribitur. Multa de hac Archigenes in epiſtola ad Ariſtonem:eamq; lepidium & agriocardamon, id eſt ſylueſtre naſturtium vo-

cauit. Amaracus Cinaræ regis Cypri puer, qui caſu lapſus dum ferret vnguēta, fregit alabaſtrum, deinde cum nimio dolore contabuiſſet, verſus eſt in ſampſucum, quæ ex eius nomine amaracus cœpta eſt appellari. Virgilius,

Vbi mollis amaracus illum,

Floribus & dulci aſpirans complectitur vmbra.

Serpyllum dictum putat Varro ab eo quod ſerpat. Melilotum Latini ſertulam campanam, Cato ſertam campanicam vocat, quia folium eius ſit coronamētis dicatum. vnde melilotinæ coronæ Athenæo perquam odoratæ, quæ capiti impoſitæ ardentes febres maximè refrigerant. Panaces ipſo nomine morborum omnium remedia pollicetur: ob id medicamento ad vina quæ corrūpi nolunt panaceæ nomen dedere ſcriptores Græci. Panaces Aſclepion dictum aiunt quod is filiam Panaciam vocauerit. Liguſticon q̄ Liguriæ montibus innaſcatur vocabulū detorſit. Galenus vnius inuerſione literæ libyſticon appellauit. Paſtinacæ nomen à paſcendo ductum videtur: natura ei calens ſapor vehemens, alit corpus, & venerem ciere creditur, & ideo, vt Athenæus author eſt, ab aliquibus philtron vocatur. Careum gentis ſuæ nomine nuncupatum & cariū & caroum, culinis principale & in Caria laudatiſſimū. Caron Athenæus paſtinacam maiorem eſſe putat, multo præſtantiorem ſapore quàm vulgarem paſtinacam. Eſt & radix cara, qua in rebus geſtis à Cæſare Hircius lacti admiſta multum leuaſſe inopiam ſcribit ſimilitudine panis repræſentata, Meminit & Plutarchus, ſed nomen herbę non reddidit ὕτον, id eſt rutam à Peloponenſibus appellari Iolaus eſt author: à reliqua Græcia peganon, quòd genituram cogat. Plutarchus à vi nomen accipere tradit, quoniam ſiccitate, ſuo calore iuta genitale ſemen contrahat. Ob id prægnātibus inimica prorſus intelligitur. Ruta in cibo vtuntur propter viſum. muſtela cum angue dimicatura rutam prius edit.

Hieracea dicta ex eo eſt quod accipitres ſcalpendo eam, & oculis ſucco tinctis obſcuritatem cum ſenſere, diſcutiūt.

Apium Græci σέλινον vocant, & vt Horus interpretatur, quaſi ἕλους σειόμενον, hoc eſt paludibus impulſum.

Quapropter Homerus ἐλεόθρεπτον σέλινον cognominat, quòd paludoſis enatum lætius exurgat. Honos ei in Achaia coronare victores ſacri certaminis. Defunctorum feralibus epulis dicari, &, vt Plutarchus īquit, ſepulchra eo coronari, vnde vetus adagiū, Indigere apio, de iis qui profligata valetudine vtūtur. Idem refert Achillem medicum equorum pabulis apium commiſcuiſſe: nec ab re, quòd quū otioſis præter morem equis pedes laborent, nullum apio melius remedium, quo in Iliade vſum Achillem inuenies. Smyrnio idem odor qui myrrhæ, vnde nomen. hoc & petroſelinon ſylueſtre vocari ſcribit Galenus. Anacreon copſion maluit appellare. Hippoſelinon à magnitudine nomē traxit, quippe cum Græci magnis rebus hippo & bu præponant. namq; etiam quòd in paluſtribus prouenit eleoſelinon vocant. Nicander in theriacis eleothrepton ſelinon ꝙ paludis alumnum loco riguo gaudeat. Libanotidis foliis & radice thuris odor, vnde nomen. Ferulam non minus à feruendo quàm ferendo dictam videri facit Hippocrates, quin eam pleſtinga vocauit. Aſinis gratiſſimæ ſunt iti pabulo ferulæ, cæteris iumentis præſentaneo veneno. Qua de cauſa id animal Libero patri aſſignatur, cui & ferula. natura earum murenis infeſtiſſima, moriuntur ea tactæ. Peucedanum nomen inuenit à pinu, vt myrtidanum à myrto. quāquam & amaritudinem ſignificat apud Poetas, celebrata inter primas herba. Ammoniacum dicitur quoniam ſtillet in arenis iuxta Iouis Ammonis oraculum reſinæ modo aut gummi, ipſum thrauſma thuris habet maſculi ſimilitudinem, phyrama verò pingue reſinoſumq;. Delphinii folia delphinorum effigiem repræſentant, inde tractum nomen. Alyſſon ita dictum quoniam rabiem canum defendat. Hanc herbam tradit Plutarchus non modo manu tenentes, ſed aſpicientes quoq; rabie liberari. Quapropter conſita ſpeluncis prope ouilia, gregibus pecudum magnum adfert iuuamentum, quòd à rabiei periculo armēta vindicet. Atractylide pro colu antiquæ mulieres vtebantur. vnde proprie nomen. Clinopodion nominatur quòd flores ex interuallis lecti pedum ſpeciem præbent,

Lilium è Iunonis lacte natum Græci perhibēt, reſperſa terra dum Hercule dormientis vberibus admoto, mox poſt ſuctum digreſſo late fluxit: ob id & Iunonia roſa lilium à noſtris dicitur. Nicander Aphrodites charma, hoc eſt quaſi Veneris volupe cognominari à quibuſdam cecinit. In Co inſula ex Alexandri ſtatua enatam in capite ambroſiam Caryſtius quæ nihil aliud ſit quam lilium, memoriæ proditū reliquit. lilium Græci crinon, & fruticem eius crinoniā quaſi liliarium nominant, vt roſarium & violarium. Honor violis apud antiquos poſt roſam & lilium. Violam idcirco dictam ion Græcis putant, quod cum Io in vaccā ab Ioue cōuerſa eſt, terra florem illum pabulo bouis eius fuderit. Noſtri quoq; violam imitatione græca quaſi vitulā videri poſſunt appellaſſe. Nanq; vitula extrita, t, litera in viulam ad nos trāſit. Nymphæa nata traditur à nympha, zelotypia erga Herculem mortua: quare heracleam vocant aliqui, alii ropalon à radice clauę ſimili. Gentianam inuenit Gentius rex Illyriorum vbiq; naſcentem, in Illyrico tamen præſtantiſſimam. Inuenit & Lyſimachus lyſimachiam quæ ab eo nomen retinet celebratā Eraſiſtrato, aut quia vis tanta herbæ, vt iumentis diſcordantibus impoſita iugo aſperitatem cohibeat. quare à diſſoluenda diſſidentium pugna non inepte lyſimachia videbitur appellata. Ipſi Mithridati Crateuas adſcribit vnam mithridatiam vocatā, alteram ſcordion ipſius manu adſcriptam. Polemoniam, alii philetęriam à certamine regum inuentionis appellant, Cappadoces chiliodynamin, quod innumeris ſit prædita viribus. Eupatorium regiam authoritatem habet. Centauria curatus dicitur Chiron, cum Herculis excepti hoſpitio pertractanti arma, ſagitta in pedem excidiſſet: quare aliqui chironion vocant. Aliud centaurium minus quod fel terræ vocant, propter amaritudinem ſummam: Galli exacum quoniam omnia mala medicamenta potum exigat per aluum. Eſt & centauris cognomento triorchis. Theophraſtus defendi eam impugnariq; colligentes tradit à triorche accipitrum genere, à quo nomen accipit. qui eam ſecat, rarum eſt vt non vulneret ſeſe. Clymenos à rege appellata herba dicitur. Mu-

lieres quoq; gloriam herbarum affectauere, in quibus Artemiſia Mauſoli vxor adoptata herba, quæ antea parthenis vocabatur. Sunt qui ab Artemide artemiſiam cognominatam putent, quoniam priuatim medicatur fœminarum malis. Euphorbiam Iuba Ptolemæi pater appellauit, nomine inuentoris medici ſui fratris Muſæ, à quo Cæſar Auguſtus conſeruatus eſt, dicato herbæ priuatim volumine. Inuenere herbas & ſingulæ gentes. Scythia eam primum quæ ſcythice nominatur, circa Bœotiam naſcens, prędulcis. aliã quoq; vtiliſſimam quam ſpartaniam vocant. Magna & ea commendatio, ꝙ in ore eam habentes famem ſitimq; non ſentiũt. Tradũt iis duabus herbis duodenos dies Scythias durare in fame ſitiq;. Iſchæmonem Thracia inuenit, qua ferunt ſanguinem ſiſti non aperta modo vena, ſed etiam præciſa, ſic à cohibendo ſanguine nomen adinuenit. Vetones in Hiſpania eam inuenerunt quæ vetonica dicitur in Gallia. in eadem Hiſpania per Auguſti tempora à Cãtabris reperta eſt cantabrica. Secuta ætas inuenit herbam in Marſis repertam in aquiculis circa vicum Nerueſiæ, vocatur conſiligo. Britanica in inſulis oceani aut in cõfini Britanię oceano reperta, cuius florem vibones vocãt. Strabo author eſt ad Vibonem oppidum è Sicilia Proſerpinam migraſſe ad legendos flores, vbi matronæ collectis eis texunt coronas, hincq; repertum coronis flores nectere. vnde putandũ vibonum florum nomẽ veniſſe. Ii collecti antequam tonitrua audiantur & deuorati, ſecuros in totum reddebant milites Cæſaris Germanici à morbis, vt diximus in mentione huius. Propinqua viboni Petilia, quæ nomen petilio flori dedit in Lucanis: niſi quis à Petilio Romæ luco putet appellatum. Animalia quoq; ĩuenere herbas, in primis chelidoniã: hac hirundines oculis pullorum in nido reſtituunt viſum. Et vt quidam volunt, etiam erutis oculis: aduentuq; hirundinum floret, & diſceſſu marceſcit, vnde nomen. Inuenerũt & canes canariam qua faſtidiũ diſcutiunt, eamq; in noſtro conſpectu mandunt. Elaphoboſcũ ceruę ſimplicius demonſtrarunt. Item ſeſeli enixæ. Dictamnum vulneratæ capræ eo paſtæ ſtatim decidentibus telis. Inter nobiliſſimas ariſto

lochiæ nomen dediſſe grauide videntur, quoniam etiam ἀρίϛαις λεχώσαις, hoc eſt puerperis optimæ: quāuis vt Ciceroni primo de diuinatione placet, nomen ex inuētore reperit, rem ipſam inuentor ex ſomnio. Vetuſtiſſima inuenta eſt pæonia authoriſq; nomen retinet. Aliis etiam cauſis nomina videntur herbis indita. Fœniculum dici putāt, quòd ſatum magno cum fœnore ſemen reddat. Hoc nobilitauere ſerpentes guſtatu ſenectam exuendo, oculorum aciem ſucco eius reficiendo: vnde intellectum eſt hominum quoq; caliginem eo releuari. Græci μάραθρον vocant. Cæcutientibus (vt Nicander tradit) anguibus, cum vere ſuas ſpelūcas exeunt, marathri ſucco acies oculorum hebetata reſtituitur. Addunt & dracones non id eſſe modo, ſed oculos quoq; linere. Marathrum Græcis dictum putauerim, à marceſcendo, ꝙ ad condienda plurima cum inaruerit commendatiſſimum. Anagyris odore tetro prouerbium peperit in eos iactari ſolitum, qui offutura ſibi commouent. Sunt qui nauteam à Plauto vocari putent in Aſinaria: ſed authorem nō habent. Nauteam vero herbam eſſe grauē ſcribit Feſtus, qua coriarii vtantur, à naui dictam, quaſi nauſeā. Lithoſpermō Græci vocant, ꝙ ſemina tanꝗ calculos ferat cādore & rotūditate margaritaꝝ, duritia vero lapidea. Summa amaranti natura in noīe eſt, appellato qm̄ non marceſcit. Coris Hippocrates coren vocat, vt Galenus inqt, argumēto ſeminis, qđ pupillæ ſimilitudinē repræſentat. Androſæmon, quòd aut floribus aut coma tritis hominis ſanguinē referat. Gramen Marti cōſecrauit antiquitas, quòd ex humano ſanguine procreatum crediderit. Quidam Saturno dicant, quòd ab eo ſatum primo perhibeant. Glaucum vero immortalitatem, huius herbæ cibo cōſecutum Athenæus exiſtimat, Aeſchionis poetæ verſibus hærens. Echion dictam volunt ꝙ contra beſtiarum ictus ſit vtilis, alii quòd floreſcit capitulis viperæ ſimilibus: rectius Dioſcorides quòd floribus inſunt ſemina viperinis capitibus non diuerſa. Alcibion cognominari echin Nicander narrat, vt putant, ab inuentore: echin quòd ictos à vipera ſanet. Sideritis Achilleos dicitur quoniam inuenerit eam Achilles Chironis diſcipulus, qua vul

neribus mederetur, & Telephum ſanauerit. Alii primũ ęruginem inueniſſe tradunt vtiliſſimam emplaſtris: ideoq; pingitur, ex cuſpide decutiens eam gladio in vulnus. Helxinæ in lappaceis capitibus ſemina veſtibus adhęrentia, vnde nomen ductum volunt. Hippuris vel equiſetum, eſt autem pilus terræ, equinæ ſetæ ſimilis, vnde tam græce quàm latine nomen. hanc Dioſcorides herbam à Romanis ſalicem vocari tradit, de qua fortaſſe Verrius homo doctus apud Feſtũ intellexerit, cum dicit virgulti genus eſſe ſalicem, non ridicule, vt idem Feſtus carpit, interpretatus, quòd ea celeritate creſcat vt ſalire videatur: nam & iteam quaſi ſalicẽ & anabaſin à ſcandendi more vocitãt. Lichen Græcis dicit̃, quoniam contra lichenas remediis omnibus anteponitur, aut quòd lãbat petras: nam eis hærens ſemper adnaſcit̃. Chryſocome comas habet auri fulgore ſplendentes, vnde nomẽ. Helichryſos ad ſolis repercuſſum comantibus in orbem foliis fulgore auri, à quo nomen. Alii à virgine Epheſia quæ hoc flore prima coronauerit Dianam. Coronari eo & deos Ptolemæus rex Aegypti diligentiſſime curauit. gloriam parere coronatis flore creditur. Galenus hanc amaranti nomine ſignificat: nam corymbos eius nunquam marceſcere Plinius ſcriptum reliquit. Philoſtratus coronari quoq; ſepulturas adfirmat, atq; Theſſalos inſtituiſſe primos ad tumulum Achillis. Periſtereon Græcis vocata, quòd columbæ in ea manſitent, à Latinis verbena & verbenaca, quam vel fœdera facturi vel bella indicturi ferebant. Hyacinthum comitatur fabula duplex, luctum pręferens eius quem Apollo dilexerat, aut ex Aiacis cruore æditum: ita diſcurrentibus venis, vt græcarum literarum figura A I legatur inſcripta. Pauſanias florem qui natus ſit extincto Aiace apud Salamina credi refert æditum primo, nec hyacinthum, ſed literis hyacintho ſimilem videri ex candido rubentem ac lilio minorem. Idem author Coſmoſandalon florem hyacinthũ videtur interpretari, quo coronatos feſta, quæ Chthonia vocant agere tradidit. Dioſcorides hyacinthum à Romanis affirmat vacciniũ appellari, hyacinthumq; in carmine Virgiliũ vocaſſe teſtatur Seruius. Narciſſum Gręci fabulantur

Cephiſi amnis & Liriopes nymphę filium ob eximiam pulchritudinem à pluribus nymphis amatū, deſiderio potiundæ nymphæ tandem contabuiſſe, mutatumq́ in florem ſui nominis. Narciſſum à narce non à fabuloſo puero Plinius exiſtimat, quòd neruis inimicus ſit & caput grauet. Narciſſum appellari Plutarchus memorat quòd neruos hebetet, grauitatemq́ ſtupidam inferat. Ideo Sophocles magnorū deorum, hoc eſt terreſtrium vetus coronamentum appellauit. Idem Plutarchus refert eos hallucinari qui amethyſtō arbitrantur nominari tam herbam q̃ lapidem quòd ebrietatem diſcutiat. vocatur vtraq; à diluto vini colore quē gemma & folium herbæ referunt. Papauer Græcis μήκων à μὴ κονεῖν, hoc eſt non miniſtrādo dicitur: quòd ſuis fungi muniis veſcentes non patiatur. Siquidem vt Plutarchus proditum reliquit, qui prodeuntem auram, halitumúe cum legitur ſuccus, non animaduertūt, otio torpentes concidūt. Hyoſciamum Græci videntur appellaſſe quaſi ſuillam fabam, propterea quod, vt Helianus inquit, paſtu huius herbæ reſoluantur & conuellātur apri, ſed remedium nouere: aquas enim ſtatim adeunt & cancros venātur, atq; ita protinus ſaluti reſtituuntur. Pſyllium ſemē in baccis effigie pulicis fert, inde nomen. Aconitum fabulæ narrant ex ſpumis Cerberi ortum extrahente ab inferis Hercule, ideoq́ apud Heracleam ponticam vbi monſtratur eius ad inferos aditus, gigni. Alii vomitione eius natū aſſerunt. nam Cerberus ab inferis euocatus, ſolis lucem non ferens euomuiſſe perhibetur, quo vomitu enatum aconitum fabulantur. Naſcitur in cautibus nudis quas aconas vocant, & ideo aconitum aliqui dixere, nullo iuxta ne puluere quidem nutriēte. Hanc aliqui rationem ſequuntur. Alii quoniam uis eadē in morte eſſet, quæ cotibus ad ferri aciem detrahendam, ſtatimq́ admota velociter ſentiretur. Alii à pago, ſiue oppidulo, ſiue portu Mariandynorum ad Herculeam ita nominato. Alii quoniam procul & è longinquo mures necat myoctonon appellare malunt, nanq; ſolo tactu extinguuntur. Alii pardalianches, quoniam ſolo guſtatu pantheras ſtrangulet: alii lycoctonō quia lupos perimat. Alii thelyctonon quod

quod tactis fœminini ſexus animalium genitalibus eo die inferat mortem. Fungus vt quidam volunt, à funere deflectitur. multi venenati qui diluto rubore, rancido aſpectu, liuido intus colore, rimoſa ſtria, pallido per ambitum labro cognoſcũtur. Græci mycetas ab enſis capulo vel ſummo vertice vaginam occludentis appellarũt, à quo procidente Mycenæ nomen deduxerunt: vel ab inſigni nympha cuius Homerus meminit ita canens,

Alcmene, Tero, & ſertis redimita Mycenæ.

Ephemerum dictum, quod intra diem iugulet: ſeruorum in deſperatione confugium. Vrticam ab vrendo dictam putamus, quod pruritum puſtulasq́ue igni ſimiles excitet. Græce ἀκαλήφη vt Athenæus putat, quod pruriginem cieat nec iucundo tactu. Cniden alii vocãt, quòd vellicet & ſuo morſu ſenſum laceſſat. Cytiſus frutex in Cytno inſula inuẽtus, inde trãſlatus in omnes Cycladas, mox in urbes grçcas, magno caſei prouentu. Adian·i nomen ab euentu, quòd folium eius perfuſum merſumq́ue aqua non madeat, ſed ſimile ſicco videatur. Callitrichon & polytrichon à capillo dicitur quem tingit, criſpum denſumq́ue faciens. Smilax omnibus ſacris & coronis infauſta, quoniam ſit lugubris, virgine huius nominis propter amorẽ iuuenis Croci mutata in hunc fruticem: id vulgus ignorans plerunq́ue ſua feſta polluebat. Elleboron Græci volunt appellari quòd cibum corporis eripiat. Sed melampodium iccircò dicitur, quia melampodem inuẽtorem habeat, quem alii diuinationis peritum, alii paſtorem fuiſſe tradunt, & furentes Prœti filias Elegen & Celænen dato Caprarum lacte, quas elleboro purgatas animaduertiſſet, ſanaſſe in Arcadia prope Clitorium fontem. Latini veratrum ideo putant appellari, quòd mentem aduertat. Tithymalum Latini lactucam marinam, aliqui lactariam, quia & Græci galactida nuncupare ſoleant. Croton Latinis ricinus appellatur, vtrũq́ue à ſimilitudine animalis, canibus præcipue infeſti. Linozoſtis herba à Mercurio inuenta: ideoq́ue apud Græcos ἑρμοῦ πόαν & ἑρμοῦ βοτάνην, hoc eſt herbam Mercurii multi vocant. Cnecon pro candido aut flauo Theocritus vſurpat, cuius ſemen cã-

didiſſimum conſpicitur. Heliotropion Celſo ſolaris herba dicitur, quod circumagat ſe cum ſole, vt ortum eius mane ſpectet, & eius iter ad occaſum vſq; etiam nubilo die ſequatur. Noctu velut ſyderis deſiderio florem contrahit, vt nomen indicat. Sed de hiis hactenus, in priuatis ſingulorũ mentionibus longe plura duce deo dabuntur.

¶ Ratio medicaminum & vires. Cap. XXI.

SED vt rem ipſam ab abſtruſiori medicinæ penu abditiſq; penetralibus repetamus, medicamẽ cum id proprie dici ſolet, quod noſtrã immutat naturã. Cuius vis aut ſi mauis facultas, effectrix quædã cauſa noſciť. quę aut protinus, & actu in opus exeat, vel excalfaciendi vt ignis, vel refrigerãdi vt glaciei: aut futura quadã aptitudine, vt pyrethrũ ad calfactionẽ promptum eſt, alterũ ad refrigerationẽ natum. Vis medicamenti nomen accipit ab effectu quẽ præſtat, à parte corporis cui præcipue dicatur, à vitio cui medeť. Effectus vel à principibus qualitatibus, vel ab ipſius ſubſtantiæ concretu, vel ab vtriſq; proficiſciť. Principes qualitates, calor, frigus, humor, ſiccitas. excalfacit calor, refrigerat frigus, humectat humor, arefacit ſiccitas. Subſtantiæ cõcretus aut craſſus aut tenuis cognoſcitur. Medicamentum ſibi nomen aſciſcit aut è membro cui adhibetur, aut priuatim ac peculiariter auxiliatur, vt iecorarium iocineris vitiis opitulatur: ſpleneticũ lienis morbis ſubuenit: oculare oculorũ remedio eſt: ſtomachicum ſtomachi malis medetur: auriculare auribus incõmodo tentatis ſuccurrit. Sic ab aliis partibus quibus auxilio ſunt, appellationes ſuas reliqua medicamenta contrahunt. A vitio quoq; cui ſubueniũt nomina ſua mutuantur, vt podagricum qđ podagris auxilio eſt. Articulare quòd artuum cruciatibus prodeſt. Nephriticum quod renum vitia diſcutit. Iſchiadicum quòd coxendicum mulcet dolores. Pleuriticum quòd laterum malis aut inflammationibus remedium præbeat. Tuſſiculare quòd tuſſis moleſtias lenit. Simili modo qui calculos cõminuunt & lapillos frangunt, quęq; alios tollunt affectus, ab iis appellationes ſibi vendicant. Medicamentũ ergo duplici ratione corpus immutare ſolet. Prima-

tio ac per ſe, vt quæ ſuopte ingenio vel refrigerant aut calfaciunt: aut per euentum rei non ſuapte natura: exempli cauſa, vt calida quæ excalfactum ab eis humorē eliciunt & euocant à corpore, ſummoto calore, refrigerare perhibentur. Frigida vero quæ denſata cute ſic intus calorem coerceāt, vt nihil huius expiret corpus, retēto calore calfacere vſu venit. Per ſe & primario calfacere, refrigerare, humectare, reſiccare dicuntur, quæ adhibita corpori ab initio ad finem vſq; magis atq; magis ſuum calfaciendi, refrigerandi, humectandi vel reſiccandi munus proſequuntur. Id muneris certo naturarum ordine præſtatur, quare veteres medici hæc officia in quaſdam veluti claſſes diſtribuunt, & in abſceſſus quoſdam vel ſedes digerunt: ita vt nonnulla primæ claſſis cenſeantur, alia ſecundas ſedes ſibi vendicant, alia ſibi tertios abſceſſus vſurpant, alia ſibi quartum, quaſi ſummum ordinem arrogant. Primę claſſis, vel ordinis, vel abſceſſus (nā idem hac nominum ambage intelligitur) medicamentum cenſetur, quod calfacit, refrigerat, humefacit, exiccat in euidenti quodam ſucceſſu. Secundę claſſi vel ordini dicantur, quæ manifeſto refrigerandi, calfaciendi, reſiccandi munus obeunt. Tertio abſceſſui tribuuntur, quæ in ſuo quæq; genere vehementer citra tamen ſummum, excalfaciunt, refrigerant, humectant, vel reſiccant. Quartā claſſem ſibi arrogantia calida, vrendi licentiā nanciſcuntur, cruſtas ad vſtis ſimiles creant. Frigida quæ quartū ſibi adſciſcunt ordinē, extinguēdi ſortiūtur efficaciā. In iis ſedibus quartis nec humida nec ſicca collocant̄, cum patientiū nomē meruerint, indignę ſunt qualitates, q̄ ſummū hoc opus vel attentent, vel aggrediant̄, niſi inſigni calore iutæ, quo duce tūc agere conātur, alioq ſola patiēdi conditione cōtentæ. Quapropter in tertia claſſe ſiccū citra additum calorē aut frigus, ſummam ſuā vim exequit̄. Itē humidū in eodē abſceſſu tertio ſummā humectādi poſſidet facultatē, ſi nō adiūcti vel caloris vel frigoris bñficio ſuū munus ſuccreſcat. Et idē ſecundaꝝ viriū q̄ ex iis pricipibus enaſcunt̄ qualitatibus, ordines aſſignari pñt, ita vt ſtringēs, dēſans, repellēs: primo, ſcđo, tertio, quartòq; receſſu facilè notentur. Porrò callidi frigidiq; munera vel

effectus non parum iuuant concrementi tenuitas, aut craſſities. Siquidem calida craſſiorem coalitum nacta acrius mordent, ac vellicant, ac vehementius exulcerant. Calida quæ tenui concretu pollent, calfaciũt quidem mordentq́ interdum ac vrunt, ſed multo minus quàm quæ craſſam ſortiuntur conditionem. Frigida uero quæ tenui valent concretu, in altum acta penetrant, vehementiorẽ morſum imprimũt. Frigida craſſitiem nacta extimam cutis ſuperficiem nõ ſubeunt, nec vellicant. Cæterum tenuia perquam facile in minutiſſima quæq́ fatiſcunt: craſſa ægre diſſoluuntur. Dura glutinoſa vix aut nullo fere modo reſoluta dehiſcunt. fragilia mollia q́ citra negotium modò glutine careãt, diſſolutioni patent. Vim in vſum actum vetat redigi partium medicamenti craſſities, q̃ minus diſſolutioni eſt oportuna. Huic ſuffragatur corporis duritia, quæ eſt impedimento, quominus quod allicit calor, repugnante meatuũ denſitate imperuióq́ trãſitu per anguſtias euadere poſſit, relegat reducitq́ natiuus calor intro ad ſe alliciens, extenuans, comminuens. Tenue calidum humores digerit, nec in corpus propellit. Tenue vero humidum tepésq́ prompte membra ſubit, nec facilè diſcutitur. ideo plurimo perfundit humore, p̄ſertim ſi leuiter aſtringat. Siquidem quod leui præditum eſt aſtrictione, ſi humidum, tepens, ac tenue fuerit, prætenues particulas in meatus ingreſſas in profundũ impellens inſinuat, altiusq́ ſubire cogit, præterea ſummã cutis faciem denſans aſtringit. Quo fit vt quod intrò propulſum altius inſedit, regredi & foras euadere nõ patiatur, occluſis quibus euaneſcat ſpiraculis: quare corpus imbuens efficaciſſime perhumectat. Cæterum frigida craſſiore concretu prædita ſuperficiem denſant, occludunt meatus, ſubſtantiam contrahunt, & obſtipant, humorem intromitti vel ſubire prohibẽt: quapropter humectationi contrauenientia reſiſtunt. Porrò à principibus qualitatibus, calorẽ dico, frigus, humorem, ſiccitatemq́, ſecundæ ducũt originem. Nempe vis emolliens calore & humore prouenit: indurans frigore & humore naſcitur: laxãs humore gignitur immodico: tenſoria ex nimia ſiccitate proficiſcitur: conſopiens ex vehementi frigore, Et ne

reliquæ omittantur, ex ſubſtantiæ coalitu proueniunt extenuatoria vis inciſoriaq; tenuitate. Emplaſtica craſſitie ex iis ambabus naſcuntur: aſtrictoria ex frigore & craſſitie: denſatoria ex aqueo frigore: repulitrix ex frigore & craſſitie: icraſſans ex frigore & craſſitie: rarefactrix ex calore & ſiccitate cum ſubſtantia tenui digerens ex calore & tenuitate: dolorẽ leuans quam vocant anodynon, ex calore & tenuitate. Deterſoria ex calore & craſſitie: expurgatoria ex calore & craſſitie: ſed minori quã deterſoria: attractoria ex calore & tenuitate: diſrumpẽs ex igneo calore: amburens vis & exedẽs ex vehementi calore & craſſitie gignuntur. mordens ex tenui frigore & craſſo calore pficitur. Sudores & vrinas ciẽs ex vehemẽter calida tenuiq; ſubſtantia. Excretionẽ iuuans ex calida & incidente naſcitur materia. Purgatoria ex calore & ſubſtantiæ ſimilitudine prodit. Lac creans à familiari & modice calida procedit ſubſtantia: augens lactis vbertatẽ ex calida nequaquàm reſiccante: imminuens lactis prouentũ ex frigida, cogente & incraſſante ſubſtantia: extinguens lactis abundantiam ex frigida, ſicca, totaq; ſubſtantia. Nec ſecus ſemen genitale creans ex tota familiari & mediocriter calida prodit ſubſtantia. Genituram adaugens ex calida non exiccante conflatur. Cohibens uis ex frigida cogente & incraſſante venit ſubſtantia: reſtringẽs genituram, ex frigida, ſicca, familiari aduerſa cõtrahitur. Carnem creans naſcitur ex reſiccante & detergente ſibi primam claſſem vendicante materia: carnem abſumens ex calida, ſicca, tenuiq; prodit. Cicatricem obducens ex frigida & aſtringente fit ſubſtantia. Glutinatrix facultas ex ſicca & cogente materia. Cruſtã inducens ex calida & deurẽte. Delibutoria vis ex calido, frigido, humido vel ſicco: quòd tota ſubſtantia naturæ aduerſetur. Reſiſtẽs venenis calore, frigore, humore, ſiccitate, adiuuante totius ſubſtantiæ ſimilitudine. Cæterum harũ qualitatum indices habẽtur ipſi ſapores, doteſq; naturæ nobis oſtendunt. ii cognoſcũtur hac ſerie. Aſtringens, acidus, amarus, inſipidus, acris, ſalſus, oleoſus, dulcis. Quandoquidem aſtringens terreſtri, craſſa, frigidaq; conſtat ſubſtantia: quapropter non immerito dotes habet quæ contrahant, ſtrin/

gant, denſent, repellant, refrigerent, exiccent, ſed in ſuperficie magis. Acidus aquoſæ, ſubtilis & frigidæ eſt ſubſtantię: proinde citra calfactionem incidit, extenuat, diuidit, mordet, infarctus obſtruentes expedit, repurgatq́;. Amarus ſapor terreus, à calore exactè elaboratus, tenuior aſtringente, & acri craſſior, calidus ſimulq́; ſiccus, tenuis vnaq́; terreſtris idcirco citra manifeſtum calorem expurgat, deterget, attenuat, inciditq́;, menſes ciet, à pectore pus extrahit, comitiali morbo medet. Inſipidus ſapor frigidus ſentit & aqueus: ideo cogit, cõtrahit, incraſſat, denſat, extinguit, ſtupefacit. Acris eximie calidus ignea pditus eſt dote: quapropter extenuat, purgat, calfacit, attrahit, digerit, incidit, vrinas pellit, ſudores ciet, menſes trahit, diſrumpit, exeſt, adurit, carnem colliquat, incruſtat, excreationes adiuuat. Acria naturæ aduerſantur vel tota ſubſtantia vel ſolo calore. Quæ ſolo calore contraria ſunt, tenuem vel craſſam ſortiũtur ſubſtantiam. Acria craſſamentum nacta erodunt interna, inteſtinam concitant exulcerationem: tenuem poſſidẽtia coalitum acria, menſes pellunt, ſudores cient, halitum diſcutiũt, excretionibus auxiliãtur. Sed acria quę ſibi humorem adſciuerunt, edendo ſunt. Salſus ſapor terreſtrem calidamq́; ſibi vendicat naturam: ideo cogit, denſat, contrahit, conſtringit, leuiter digerit, condit, abſterget, exiccat. Dulcis ſapor calorem hac lege poſſidet non vt nouiter digerit, condit, abſterget, exiccat. Dulcis ſapor calorẽ hac lege poſſidet non vt noxam inferat, modice tamen noſtrum vincit calorem: quare concoquit ac maturat, laxat, rarefacitq́;. Oleoſus ſapor aqueam aeriamq́; concepit naturam: quapropter humectat, emollit, laxat. Duritia contrahitur cõgelatione, repletione, aut harum coniugio. Congelationem vehemens frigus adfert. cauſam exhibet frigoris quod foris incidit, aut propria partis intemperies, aut humor confluus in partem decumbens. Foris incidat aer, aqua, medicamẽtum. Siccitas contrahitur vehemẽti inſolatu, longiore inedia, ardenti febre, ſiccantium medicaminũ vſu. Igitur quod ſiccitate fuit obduratum, humectationem deſiderat: quod gelatu cõcretum obduruit, calfactionem efflagitat: qđ plenitudine du/

reſcens turget,inaniri depoſcit.Quæ verò partim ſiccitate partim oppletione occalluerũt,& calfieri & vacuari poſtulant:quæ etiã frigore & ſiccitate cõdureſcunt,madefieri q̃runt.Porrò emolliri ꝓprie dicunt quæ cõgelatu duritiã cõtraxerũt,in qbus humorem ꝑter inſtitutũ naturæ coaluiſſe certũ eſt.Oppleta refrigerãtibus inaniunt,aut calfaciẽtibus, peculiarius tñ ſiccantibus.Refrigerãtia vel introrſum humore ꝓpellendo,vel cũ calore excludendo vacuãt.Calida vero inaniũt hac ratione ꝙ humorẽ digerant in uaporẽ & per halitũ excutiant.Reſiccãtia vacuãt ꝙ humorẽ exhauriant ebibantq́;,aut partẽ immutent.Itaq; emollientia ꝓprie calorẽ obtinent noſtro maiuſculũ,ſed non vehementẽ,humorẽq́; noſtro minorẽ,idcirco aliquantulũ reſiccãt.Duritiã tenſio ſequit:mollitiẽ laxatio.Senſiunt laxitatẽ ligamenta,tendones,cutis ipſa,eiq́; ſubditi muſculi cum copioſo humore imbuunt.Tenſionẽ experiuntur partes q̃ perfrictionum iniuriis patuerũt,aut ariditate rigẽt,aut inflãmationibus obſident,aut duritia tumẽtes occalleſcũt,aut copia carnis extuberãt.ita laxare credunt quę inaniũt,emolliunt,humectãt, calfaciũt,& quę tumorẽ præter naturæ decretũ proſilientẽ diſcutiunt.Cæterũ quę puri mouẽdo ſunt,ac immaturorũ cõcoctionẽ moliuntur,calorẽ poſſident noſtro q̃ ſimillimũ, vernaculũq́; corporis humorẽ nec adaugẽt nec imminuũt, ſed fouẽt aſcititiumq́; in ſpatiis receptũ digerunt.Quin & igniculos natiui caloris fomites ampliãt:idcirco emplaſticã vim adipiſcant,oportet,ſimul vt cutis ſpiracula meatus ſuo infarctu claudãt,ſimul vt ĩpedimento ſint ne diſſipatus calor euaneſcat,ſed hoc fretus adminiculo ſeſe recolligat.Emplaſticum medicamen aut glutinoſo aut ſicco cõſtat habitu. Vtrũq; meatibus illitum tenax obhęret:ſed ſiccum terreſtri conſtat natura mediam calidorum frigidorumq́; ſedem ſibi vendicat,aut paulum ad frigoris latus inclinãs vergit.porrò glutinoſum aerio aquoſo terreſtriq́; concretu conſtatur.Ad idem ferè genus referuntur quæ ſordem creant,quibus aduerſantur ea quæ ſpurcitiæ detergendæ naturam conceperunt:quemadmodum cum emplaſticis pugnãt,quæ meatus infarctos,expediunt,ecphractica Græci vocant.

Siquidem detergetur & cutis & vlcerum conſpurcata fordes medicamento, quod corporis craſſamento pollet. Extricantur impacti meatus, repurganturq́ iis auxiliis quæ tenuiorem nanciſcuntur materiam. Detergere ſolent amara, nitroſa, dulcia, infarctus laxant ac expurgant tam externos quã inteſtinos nitroſa amaraq́: ſed interius aſtrictionẽ deſiderant, foris exquiſitiori ſorte contenta: quando nitroſa & amara meatus grandes, qui in cõceptaculis interioribus patent, & in viſceribus hiãt, detergere & repugnare poſſunt: exiguos arctosq́ meatus, quales i cute cernunt, prius aſtringendo claudunt quàm ſordem repurgare valeãt. Sic abſynthium intus purgare poteſt, foris nõ poteſt. Incidens medicamentum ſiue calida ſiue frigida ſit præditũ natura, tenui ſubſtantia pollet. Quapropter tam cutaneos meatus quàm carni ſubditos ſubit, offendensq́ ĩpactos illis humores etiã lentos minutatim diſſecat, diſſectos vt expulſioni facile cedentes, excutit. Ideo ab emplaſtico glutinoſo aduerſa natura diſſidet. Extenuans medicamentum calore, corporis ſui ſubtilitate fretũ, facile meatus ſubintrat, & craſſo occurrẽs humori, ſeſe cauſa ſuæ tenuitatis inſinuat, hac ratione extenuandi præbet effectum. Incraſſans auxilium frigido, terreſtri, vel aqueo concretu gaudet, frigore cogens & coactu incraſſans. Rarefaciẽs præſidium modicè calidum & minime ſiccum noſcitur, partium tenuitate valens: ideo diffundit, laxat, & cutis meatus dilatat, aut quod idẽ eſt, rare facit. Aperiunt medicinæ bifariam, aut proprio ingenio & per ſe, vt quæ venarum ſpiracula laxent, earũq́ ora aperiant. hoc munus præſtant calidæ nullam adurendi licentiã nactæ, craſſitudine particularum inſignes & ignea vi pollentes acri vellicatu, anaſtomica Græci nominant. Ab euentu & ĩpropriè aperiunt quæ detergendi, vacuandi & repurgandi naturã habent. Pugnant denſantia medicamẽta rarefacientibus, & cõſtringentia aperientibus. Denſant itaq; frigida nõ vtiq; terrea nec aeria, ſed aquea. nanq; propter mollitiem leuiter contrahunt ac ſubſtringũt, tenues cutis meatus obdenſant, totum tamen inſtrumentum conſtringere nequeunt. Conſtringens ſeu contrahens medicamentum craſſo corpore cõ

ſtare debet,hiantia vaſorum ora concludere, exiguos meatus non ſubire,ſed foris incūbere.Siquidem ſuo frigore intro premit atq; contrahit,humorem depaſcens reſiccat,roboratq; partem.Repellit frigidum craſſæ ſubſtantiæ coniunctum,meatus aſtringit.Conſtringens retro cōpellit humorem.Attractorium medicamētum aut naturæ naſcitur ſponte,vt thapſia:aut ex putrilagine originem ducit,vt fimum.Attrahit ſubſtantiæ ſimilitudinis cauſa,vt bilem ſcāmonium,calore magis ſi tenuitas ſit adiuncta.quippe cum extenuando ſequacem atq; promptiorē tractui reddit humorem:ruborem ac puſtulas in ſuperficie eliciens excitat:digerit in halitum quod nec vehementi calore nec ariditate multa præditum eſt.Tenuitate partium pollens,ideo meatus aperit,humorem extenuat,tenuatum in vaporēm exoluit ac diſſipat.Medicamentum quod dolorem abigit anodinum Græci nominant,duplex habetur:verum,quod dolorem tantum mulcet:hoc temperamento calidius euaſit,ita vt quod partibus hærens inſedit atq; dolorem creabat,digerat,rarefaciat,extenuet,concoquat & ad æqualitatē perducat.In partes decumbit & eiſdem cohæret acris humor, lentus,craſſus.Inſidet & vaporoſus ſpiritus, algens tenax. Anodynum non verum vocāt quod eximio frigore ſenſum ſopit:vel quod humoris acrimoniam dolorem creantis demulcens hebetat,vt lac,oleum,& alia dulcia.item quod affectum ſanat.Summe refrigerat quod ſenſum cōſopit,ita vt delegatam à cerebro vim mēbrum algens excipere nequeat: id non aſtringit,quòd aquoſam ſibi conditionem adſciuit. Quæ vehementem vrendi licentiam nanciſcuntur eximium cum craſſa ſubſtantia calorē poſſident:quapropter erodūt, exedunt,excruciant.quæ mitiore adurendi ſorte contenta ſunt,calida noſcuntur,tenuitateq; partium valent:ideo nō vellicant,non morſu laceſſunt,nec cruſtas creant: ſed citra morſum,citra doloris ſenſum carnes colliquant. Porrò cæciorem doloris ſenſum adferunt,quæ nondum contractum immutant.Contrà maximum infligunt quæ ſubito & affatim imprimunt,ac violento pene tractu ſubeunt. Putrefacientia medicamina in duplici traduntur diſcrimine,ſeptica

Græci nominant: Vera, quæ calorem & humorem nacta cū fœtore ſubſtantiam labe corruptionis polluunt. non vera, quæ ſine fœtore adurunt, eliquāt, abſumunt, corrūpunt, & citra euidentem doloris ſenſum, vt arſenicum, chryſocolla, dryopteris, pytiocampe, aconitum. Verum enimuero putrefaciens vtrunq; & citra dolorem & vellicatum labefactat. Corruptio vera cum fœtore putris marcor habetur, vt nō vera ſine fœtoris vitio putris eſt labes. Corruptionem ſentiunt omnia caloris, frigoris, humoris & ſiccitatis exceſſu. Putrefactorum generis eſſe traduntur, quæ Græci cathæretica dicunt: ſed imbecilliora ea vehementer reſiccant, tantumq; extimam carnis ſuperficiem detrahunt, ſed in altum ſubire & penitus ferri non poſſunt, mediam inter ea quę valenter detergunt & cicatricem inducunt ſortita conditionem, non eandē tamen iis quæ vlcera cicatricibus claudūt. Siquidem quæ cicatricem obducunt, carnem in cutem demutant: ideo quæ perducunt ad cicatricem, contrahunt, aſtringunt, ſtipant, denſant, & inſtar calli durant, reſiccant quod in fluxu decubuit, abſumūt humorem qui in carne cōceptus hæret, nonnihilq; ex eo deradit, qui vernaculus parti natiuuſq; conſedit: ideo glutinatorio medicamine multo ſiccius cenſetur. Quando ſiccat quod aliunde in aliquā partem ſe cōtulit, vt ea ſuperuacuis exoneretur, abſumit quod per naturam redundauit, verum iacturam carnis non reſarcit, nec eget ea recreatione: quapropter plus exiccat quàm medicamentum quod carne replet. porrò nō expurgat, ſed ſubſtantiam omnem in vnitatē cogit, vt in idem coeat corpus. Quod vero carnem creat, primam ſiccantium detergētiumq; ſedē obtinet: nanq; humoris abundantiam reſiccare & ſordem detergere, ſui eſt muneris. Sudores euocant calida, quæ extenuent & digerant humores, meatuſq; rareſaciant, vt inciſus humor liberaliter eliciatur. Nanq; ſudores duce natura prorumpunt, cum ſuperuacuum inanit humorem, egeritq;: aut cum ea fuerit imbecillior q̄ vt humorē cōtinere valeat, hiantibus iam quibus erumpit ſpiraculis, extenuatoq; qui excernitur humore. Vrinam ciere proprie dicuntur calida acriaq;: quippe quæ vrinas pellunt, ſanguinē

debent digerere, extenuare, fuſiorem reddere, ſecernere, vt lac coagulare. Coit ſanguis ſeroſo ac tenui ſeorſum ſecreto, craſſamento in ſe coaleſcente. Vrinas etiā mouent quæ lac creant, mēſes ciunt. Lacte mulieres deficiuntur qbus aut ppaucus adeſt ſanguis, aut vitiatus. Si exiguus reſpondet, victus rationē calidam ac humentē ſequi oportet: ſi vitio tentatur, aut corruptionis labem ſenſit, aut a ſua deſciuit natura, vt bilis. Crudus non oīno cenſetur alienus, cū concoctione probus effici poſſit. Si corruptionis labem contraxit, primum eſt mittendus, deinde calida & humida viuendi ratio indicenda: ſi cruditatis languore laboret, excalfacientia primi aut ſecundi ordinis efflagitat, quæ tamen minime deficcent. Menſes cient quæ lac creantibus plus excalfaciant, nec tamen potenter reſiccent. In menſtrua purgatione venę magis aperiri & ſanguis manantior euadere debet. quandoquidem menſes in venas vteri pulſi mittuntur, non trahuntur: ſanguis verò in vbera & impellitur, & ab eiſdem elicit. quare ut in māmas feratur, leuiorem medicaminis opem deſiderat. Lac augent quę ſuo mediocri calore nullā adferant exiccationem. Lactis prouentum reſtinguunt ſicca, aut frigida, aut quæ ſuapte natura lacti creando reſiſtunt. Lac ſupprimunt tam medicamenta q̃ cibi qui refrigerent, cogāt, incraſſent, ſtabiliant. Genituram augent probè nutrientes cibi, flatuoſi, familiares: nec ſecus medicamēta quæ calfaciant & ſpiritus creent. Genituram euocant calida flatuoſa: cohibēt ac ſupprimunt medicamenta alimentaq́ꝫ quæ refrigerent, cogant, incraſſent, ſtatuant. Genituram extinguunt ſicca, frigida. Excreationem adiuuant incidentia, calida, non admodum nec nimis exiccantia. Sed hæc cum potionibus aut ſorbitiunculis humectantibus adſumi debent. Aduerſantur excreationi quæ lotio ciendo ſunt. quoniam humorem, qui debent expui, calfaciunt, exiccant, cogunt, ac tenues eius partes ſecernunt ſeparantq́ꝫ, & quod craſſum ex ſecretione relinquitur, cogunt, & quod in ipſo coactu ſereſcit excernunt: quòd verò coaluerit ſiccatum, ægre expuitur. Calculos comminuunt & exterunt quæ deſiccandi naturam habent minimumq́ꝫ caloris poſſideant: nam

calculos creant quæ vehementer excalfaciunt. Purgans medicamentum & peculiariter & communiter dici conuenit. Quæ proprie purgant, vim attrahendi, vnum, duos, aut cõplures humores ſubſtantiæ ſimilitudine adipiſcuntur, uomitus eliciunt, alui deiectionem moliuntur. communi vocabulo purgare dicuntur quæ quauis ratione vacuant: vt q̃ ſternutamenta mouent, humorem à cerebro per nares eliciunt, ſine peculiari trahendi facultate. Gargariſſatus & quæ mãſu humorem per os euocant, & per nares cerebri pituitã eliciunt, item quæ naribus hauſta rapiũtur, errhina Græci nominant. Peſſi tum calfaciendo tum extrahendo vterum inaniunt. Item fotus extenuantes, medicinæ aperientes, ac digerentes, & id genus aliç reliquas corporis partes ſine propria trahendi vi repurgant. Delibutoria venena corpus offendunt vna vel altera qualitate, totaq́ꝫ ſubſtantia, officiũt ſuo calore, frigore, humore, ſiccitate: quare venenum frigidum calfacientibus remediis quæ vocant alexiteria debellatur. Frigidum calfacientibus abigitur. Humidum ſiccantibus diſcutitur. Calidum & humidum calida ſiccaq́ꝫ deſiderat auxilia. Et ſiccũ frigidis & humidis expugnabitur. Frigidum & ſiccum calidis & humidis infrenabitur. Omne tamen delibutorium venenum impoſitis forinſecus remediis elicitur, calore & ſimilitudine ſubſtantiæ extrahente. Remedia quæ venenum exigunt, ſimilitudine ſubſtantiç media inter corpus & venenũ eſſe debent, & moderata quãtitate ſumi. nanq́ꝫ ſi exibitum alexipharmacũ veneno propinquius fuerit, ritu veneni corpus offendit, nec ſubſtantiç ſimilitudine retrahet: proinde nihil aut parũ vtilitatis ſunt allatura. Eadem ratione quæ venena expugnant alexiteria Græcis dicta, ſi largius adſumãtur grauem corpori noxam inferunt: parcius deſumpta vincuntur, quapropter aut parum aut nihil proderunt.

¶ Concordiæ & diſcordiç naturales rerũ. Ca. XXII

PERMVLTA rerum parens creauit natura quç vel cæcis laborent diſcordiis, vel quæ conſenſu mutuo concordent: hoc ſympathiam, illud antipathiam Græci vocant, quemadmodum Plutarchus ſecundo

Sympoſiacoꝝ ſcriptum reliquit. Quare non fuerit alienum paucis perſtringere quæ miraculo digna frequenter nobis occurrunt, quæ & ſtudioſis rerum honeſtarum & elegantibus viris non parum gratiæ & ornatus adferunt, ſed ea neminem latere debent. Inſanus ac furẽs elephas ariete conſpecto manſueſcit: idem ſubrumi ſuis grunnitum horret. Taurus quantumcūq; ferox miteſcit domaturq́; fico arbori ad alligatus. Equus à lupo mordicus apprehendente corroſus, & indolis probitate & pernici curſu pollebit. Ouillę carnes quæ lupini morſus iniuriam ſenſere, ſuauiores tenereſcunt: ſed ouium earum lana pediculos etiam neta creat. Hæc Plutarcho referimus accepta. Pamphilus in naturalibus eſt author equos veſtigia luporum calcantes obſtupeſcere, ac cruribus totis conuelli. Lupus uero ſcyllæ bulbos contingens reſolutus fatiſcit. Homo quem lupus prior viderit, vt Plato in Politia refert, obmuteſcit & grauem virium iacturam facit, ita lupoꝝ viſus noxius creditur, vocemq; homini quem priores contemplentur adimere. Leo frondem ilicis ſupergreſſus obſtupet. idem leo gallū veretur, eundemq́; galli gallinacei cantus magis terret. Hyęnæ vmbræ contactu canes obmuteſcunt, quam præteriens ea, lucente luna ab alto tanquam fune nixa ſe demittit. Neſtor aſſerit hyænam quæ vel hominem vel canem conſpexerit dormientem, ſuum protẽdere corpus: & ſi dormientis magnitudinẽ excedat, dementiam excitare, eiuſq; manus vt ne conetur quidem reſiſtere, depaſcere: ſi vero ſe breuiore habitu impariq; proceritate contueatur, pernici curſu celerrimiſq́; pedibus fugam arripit. Quod ſi in te forſitan ſæuiens proruat, obſiſtendū prorſus ne à dextris inuadat, quoniam ſtuporem adferet, cui in veſtigio hærens occurrere non valebis: ſi ad læuam detorſerit, intrepidus irruito, ſic eam hoc impetu torporem cõfeſſam enecabis. Hyęnæ linguam tenens à canum in curſu tutus ſeruabitur. Cancer obiecta polypodio herba callos pedum & vngulas exuens abiicit. Verſpertiliones hederę ſuffitu necantur. Odor vnguenti vultures extinguit. ſerpens iniectis frondibus quernis emoritur. in veſtigio greſſus hæret deiecta ibidis penna. vipera arundine percuſſa torpet,

ſæpius icta ſeſe recolligit. Teſtudo ſerpentis eſu morbum concipit, origani poſtea cibo noxa diſcutitur: contra ſerpentes pugnatura hoc ſe munit. Vipera fagi ramulo contacta confeſtim obſtupet. Ciconiæ platani folia nidis adferunt vt veſpertiliones abigant. Hirundines vt ſilphas & blattas à nidis arceant, apium inſpergunt. Cæterum vt noxias nidulis beſtiolas fugent, ingerunt palumbes laurum, accipitres ſylueſtrem lactucam, harpæ aues hederam, corui aron, vpupæ adiantum, cornices ſupinam verbenacam, turdus myrtum, perdix arundinem, ardeola careon, aquila callitrichum, galerita gramen, vnde græcum manauit adagium, ἐν κορύδου κοίτῃ σκολιὴ κέχρυπται ἄγρωστις, quod eſt: graminis intorti luſtro caſſica recumbit. Viticem vt inquit Athenæus, in nidos ſuos parituri cygni ferunt. Ariſtoteles & Theophraſtus memorię prodiderunt animalia bifariam gigni, aut coitu, aut ſua ſponte putreſcente terra: adduntq́; animantes quaſdam ac ſtirpes à propria natura in alienam deficere. Eruca aſcitis alis in papilionem abit. Erucæ quæ in fico naſcuntur in cantharidas degenerant. Hydrus ſiccatis lacubus exhauſtisq́; ſtagnantibus aquis in ſerpentem deſciſcit. Cæterum ſunt quæ ſtatutis tantũ temporibus huiuſcemodi mutationes ſentiũt, vt accipiter, vpupa, erithacus, & quæ phęnicurus appellatur: æſtate hos trãſitus gnorunt. Fiſcedula & atricapilla quæ Græcis melãcoryphos appellatur, altera in alterã tranſit ſic, vt quæ ineũte autũno fiſcedula fuerit, vindemiarũ exitu in atricapillã verſa cõuolat. Marinæ aues cunilã qua exulceratis roſtris medeantur, petũt. Raphanus ĩpoſitu ſcorpionẽ necat. Si quiſpiã à ſcorpione pcuſſus in caudã ſpectans aſino inſideat, perniciosum ſeſſoris virus eliciet. tranſitus indiciũ eſt cum deflat, & pedit aſinus. Si punctus à ſcorpione in aſini auriculã dicat, me ſcorpius icit, nullũ ſentiet dolorẽ, cruciatu protinus in beſtiam tranſeunte. Formicæ ne recondita frumenti ſemina rurſus in fruges exeant è terra, medullam granis eximunt, maiora ad introitum diuidunt. Semina quæ bubula cornua tempore ſementis attigerint, igni non abſumentur, talia vocant Græci cerasbola. Magnes lapis ferrum ad ſe

trahit, rurſusq; abigit à ſeſe ſi allio confricetur. ſed vt extincta fere vis reuiuiſcat, ac recreetur, hircino pluitur ſanguine. Electrum lapis ſiue ſuccinũ paleas leues atq; quiſquilias omnes ad ſe rapiens allicit, ſolum reſpuit ocimum. Aetites lapis duplici notatur diſcrimine: alter rarior altero in utero ſonante cauus, alter ſolidus. is amuleti modo mulieribus alligatus quæ ventrem nõ perferunt, lubricos partus ac procidentes ad maturitatem continet. Coralius lapis in domo inuidiam omnem amolitur & inſidias expellit. itidem aſſula hebeni & aſpalathi radix, & odorata anagallis herba, itẽ areſcens ſcylla in lymine veſtibuli ſuſpenſa maleficiorum introitũ pellit. Gagates lapis ſuffitus nidore ſerpentes fugat. idem frigida maceratus aqua & admotus igni flammam cõcipit quemadmodum teſtatur Neſtor, oleoq; ſuperiecto reſtinguitur. Amiantum ignibus iuictum etiam ſi mediis obruatur flammis non ardebit. Salamandra exiguum animal ignibus indomita non deflagrabit. Tauri illitis roſaceo naribus oborta vertigine concidunt. Hæc Zoroaſter ille qui ex delectis veterum placitis geoponica cõdidit. Sed aliqua ſubiiciemus non minore miraculo digna. Echineis Latinis remora, paruus admodum piſciculus, ſic dictus quòd naues teneat, aut remoretut. is, ruant venti, ſæuiant procellę, imperat furori. vires tantas compeſcit & ſtare cogit nauigia, infrenat impetus & domat mundi rabiem. non aliter quàm adhærendo, ſiſtitur nauis cõtra tot impetus vt vetet ire nauigia. Echineis vt Plutarchus iquit, in cauſa eſt quapropter tardius repat & prolabatur nauis. Nanq; carina expeditior alacrius diſcindit & ſulcat fluctuãtes maris vndas. Verum cum fuco, muſco, vel cæteris irretientibus herbis implicita in lentam reſidemq; fertur aquam, diſſecans carinæ vis occurſu lentoris hebetata, non facile tumẽtes maris fluctus reſoluens expedit. Quare muſci, algæ, fuci nautæ deradunt impedimenta, quibus hærentem piſciculum lentitiæ par eſt authorem haberi, non tamen cauſæ cõſequium tarditatem parientis. Is nauem in Siculo mari tantiſper remoratus tenuit, dum diſquirentibus circa nauim adhærens ſub prora captus eſt, corpore oblongo, capite acuto, hæc Plu-

tarchus. Torpedine etiam piſce procul & elõginquo, vel ſi haſta virga'ue contingantur quanuis prævalidi artus torpeſcunt. Eadem quãlibet ad curſum veloces alligare pedes proditur, vt neceſſum ſit fateri vim aliquam, quæ odore tantũ & quadam aura ſui corporis afficiat mẽbra. Ficus arbor fulmine non icitur. Vituli marini tergus & hyænæ pellis de cęlo non tãguntur. Quare gubernatores iis extrema uela muniunt, ne fulmine contacta deflagrent. Bulbus non ſui corporis exiguitate fulminis impetum euadit, ſed aduerſam & fulminis ictum retorquentem naturam poſſidet, antipathẽ appellant Græci. Icta fulmine corpora incorrupta manẽt, quapropter neq; ea cadauera veteres vrebãt, neq; terra obruebãt, vt ne vllam quidem ea ſentire corruptionem omnibus perſpicuũ eſſet. Quare Clymenen Euripidis poetę damnant, quæ Phaethontem de cælo tactum in uallibus computreſcere cecinerit. Vnde Græci ab odoris ſimilitudine θεῖον ſulfur appellãt, ab aura acri & ignea, quam experta fulmen corpora fuſius eructant. Ob id & canes & aues huiuſcemodi cadaueribus abſtinent. Syderatáq; hæc corpora ſulfur perinde quaſi ſal inſparſus à corruptione vindicat. fulmen dormientibus parcit, quos vt cedentes nec vllo renitentes pacto feriri negant. Eryngium ore capræ ſumptum totum ſiſtit gregem. Teneréſcit gallus qui iugulatus in arbore fici pependerit. Hæc auram acrem, calidam & digerentem expirat. Aeneus clauus carnibus infixus eas putrilagine diutius illæſas tuetur. Rupicis auiculæ conſpectu regius ſanatur morbus. Reliquarum auium pennæ aquilinis permiſtæ in tabem reſoluuntur. Hæc ſparſim Plutarchus. Cæterum aliis atq; aliis concordiæ & diſcordiæ miraculis occurſantibus, quercus & olea tam pertinaci odio diſſident, vt altera in alterius ſcrobe depacta moriantur: quercus vero & iuxta iuglandẽ nucem. Pernicialia & braſſicæ cum vite odia, ipſumq; olus quo vitis fugatur aduerſum cyclamino & origano peraréſcit. Quin & ramoſas etiam quæ ſternantur arbores difficilius cædi, ac celerius inareſcere tradunt, ſi prius manu quàm ferro tangantur. Lætiora proueniunt omnia cui ſcylla fuerit adſita. Arbores omnes infructuoſæ adacto

palo velut initæ fœcundantur. Pomorum onera à iumentis ſtatim ſentiri narrant, niſi prius oſtendantur iis: quãuis pauca portent ſudare illico. Ferulæ aſinis gratiſſimæ ſunt in pabulo, cæteris vero iumentis p̄ſentaneo veneno. qua de cauſa id animal Libero patri aſſignatur, cui & ferè ferula. Cucumeres oleum mire oderunt, aquas diligũt, deſecti quoq; ad eas modicè diſtantes adrepunt, contra oleum refugiunt, aut ſi quid obeſt, vel ſi pendeant, curuantur, Idq; vna nocte deprehenditur, ſi vas cum aqua ſubiiciatur, à quattuor digitorum interuallo deſcendentibus ante poſterũ diem: at ſi oleũ eodem modo ſit, in hamos recuruatis. Oleum omnibus ſatis inimicum. emoritur ſtirps q̃ fuerit eo peruncta. Quare oleoſæ arbores cæterarum inſitionem reſpuunt, vt & pingues reſinam aut picem collachrymantes reliquarum inoculationis conſortium aſpernantur. Nam & quercus bona pyra ferre viſa eſt, & platanus poma, & punica mala myrtus. in picea vero & pinu inſitus termes cõprehendiſſe negatur. quia pingue quippiam cauato vulnere & oleaginum plorẽt. Nec cupreſſus nec picea nec ſtrobilus nec pinus ab agricolis eſt conſpecta, quæ alienos partus aluiſſet. Similis vis cõcordia valentium. Pix oleo attrahitur, quando vtrũq; pinguis eſt naturæ. Oleum ſolum calci miſcetur, quando vtrũq; aquas odit. Gummi aceto facilius eluitur: atramentum aqua. Polline nimium ſalem & furfure coci cibis eximunt. Prædulcium faſtidium ſal temperat. Nitroſæ & amaræ aquæ polẽta addita mitigãtur, vt intra duas horas bibi poſſint: qua de cauſa & in ſaccos vinarios additur. Innumera p̄terea alia quæ ſuis locis dicentur aſſiduè. Nec minus mirabilia ſunt quę medicorum ingeniis reperta ſunt. Vomitione canes, purgare aluos ibes Aegyptiæ curant. Auditum eſt pantheras quę in Barbaria venenata carne caperentur remedium quoddam habere, quo vt eſſent vſæ, non morerentur. Capras in Creta feras cum eſſent infixæ venenatis ſagittis herbam quærere, quę dictamnus vocaretur, quam cum guſtaſſent ſagittas excidere dicunt ex corpore. Ceruæ paulo ante partum purgant ſe quadam herbula quæ ſeſelis dicitur. Iam & illa cernimus vt contra metũ & vim ſe armis defendant cornibus

tauri, apri dentibus, morſu leones: aliæ fuga, aliæ occultatione tutantur. Atramenti effuſione ſepiæ, torpore torpedines, multæ etiam inſectantes odoris intolerabili fœditate defendunt. In iis rebus eſt ille velut cōſenſus, quam ſympathiam Græci vocant. Hæc Cicero. Nec illud eſt prætereundum ſilentio quod Plutarchus memoriæ prodidit, animo linqui equos & aſinos qui aut mala aut ficos dorſuarii comportarint. ſed maiore dignum miraculo remedium quo ipſis, & hominibus quoq; ſuccurratur. Exanimata ferè iumenta extinctoſq; pene deliquio virium homines obiectus panis reuocet. nanq; ſi pauxillum huius vorarint animantes, ex protinus cibo ſeſe recolligentes roborantur, firmatæq; priſtinum iter proſequuntur. nec ſecus in hominibus eueniſſe prodidit. Brutum per altas niues in Apolloniam proficiſcentem cum animus defeciſſet, panis ab hoſte muros vrbis defendente datus poſtulante penuria recreauit. potitus tandē rerum Brutus de hoſte bene meritus eſt. Sed quid eſt mirabilius? vt idem refert, grando pellicis ſanguine vel menſtruis auertitur. Caprificorum groſſi ſatiuis appenſę ficis fructum procidere non patiuntur, ſed caducū remorantur & ad maturitatem perducunt. Ceruæ ſalſum expetūt, ſues dulci lachryma capiuntur. Apium cum viret attritū calcatumq; melius adoleſcit. Cuminū cum maledictis & probris ſatum lætius prouenit. Grandini Gręci tradūt occurri Crocodili pelle, vel Hyænæ, vel vituli marini per ſpatia poſſeſſionis circūlata. nubem inimicam auerti oblato ſpeculo imaginem nubis accipiente. item ſemina horti vel agri malis omnibus ac monſtris ſucco ſylueſtris cucumeris tuta ſeruari. item æquæ vel aſinæ caluaria, ſuaq; fœcundare præſentia, quæ ſpectant. Iactis iam dicendorum fundamentis, in præſentia externa proſequemur, & quæ ex alio petuntur orbe. peregrinas etiam arbores & omnes quarum græca aut aliena noſcuntur nomina, quot ex incolarum numero cœperunt eſſe, dicemus paulo poſt inter fructiferas, à rebus maxime ſalutaribus exorſi.

¶ Caſia. Cap. XXIII.

CASIAM Theophraſtus fruticem ſalicis ame rinæ magnitudine prodidit, multis ſurculoſiſq; brachiatam ramis, craſſiore quàm cinamomum ſarmento: præterea ſcatētē neruis, tenuiq; cute veſtitā. Cuius ſolus cortex cōmendatur, nec ob ductus aliter detrahit͂, quā ſi pſutos bubulo corio binū cubito ꝝ longitudine ſurculos enati vermes eroſerit. Sed quū dos oīs in cortice ſit, qui quoniā difficulter à materie ſeiungitur, bicubitales ſecat virgas, eaq; pſuunt recētibus boum coriis: vt iis putreſcentibus vermiculi prodeant, qui lignū eroſuri excauent, intacto ob amaritudinem cortice. Caſia iuxta cinamomi campos in Aethiopia naſcit͂: ſed in mōtib᷑ craſſiore ſarmēto, neruoſo: tenui potius mēbrana quā cortice: foliis anguſtis, roſaceo odore. Amplitudo fruticis trium cubito ꝝ, colos triplex, qui pro arbuſculæ incremmento euariat. Quū pedali emicat mēſura, candicat: mox addito ſemipede, rubeſcit: cætero, nigricat. Dioſcoridi in tractu Arabię odorifero gignit͂, craſſi corticis ſurculo, foliis piperis. Eligitur q̄ rubeſcat pulchri coloris, coralii æmula, foramine vehemēter anguſto, plonga craſſaq; fiſtuliſq; conferta, mordaci guſtu, feruens & linguā adſtringēs, odorata, vinūq; naribus obolēs, atq; hæc ab indigenis appellat͂ achy, ab Alexandrinis mercatoribus daphnitis. Aliud habetur genus zegir vocatum, purpuræ nigrantis aſpectu, craſſiore ſarmento, roſam ſpirans, præcipui in medicina vſus, quæ priori pfertur. Tertia laus ei, quæ blaſtos, id eſt germen moſyleticum nominatur. Reliquæ viles, inter quas aſymphenon dicta, colore pullo, odore ingrato, prætenui tunica, quæ etiam vltro dehiſcat, & abſcedat à corpore, vt quæ cit te & darca dicuntur barbaris nominibus. Damnatur in totum candida. probatur à Plinio maxime recens. quæ ſit odoris molliſſimi, guſtuq; maxime feruens, potius quàm lento tepore leniter mordens: colore purpureo, quæq; plurima minimum ponderis faciat, breui tunicarum fiſtula, non fragili. lactam vocant talem barbaro vocabulo. Alia eſt balſamoides, ab odore ſimili dicta: ſed amara, ideoq; vtilior medicis, Nec multū abſim, vt credam hāc eſſe, quam

Dioſcorides zegir: Galenus gizer: Aetius ozem vocarunt. nigra vnguẽtis expetebatur. His addidere mangones, quã daphnoidem vocant, iſocinanium cognominatum. Adulteratur ſtyrace. & propter ſimilitudinẽ odoris cortice lauri, tenuiſſimis ſurculis. Serebatur olim ĩ hoc orbe, extremo in margine imperii, qua Rhenus alluebat, viuebatq́ꝫ in aluearijs apũ ſata. Color aberat ille torridus ſole, ob id ſimul idẽ odor. ea apes oblectabantur. Forte eadem ſit caſia, quam negociatoribus daphnitim vocari ſcribit Dioſcorides. Caſiã nunc omnes officinæ ligneam vocant. Non cõuehitur caſia modo præterquã rariſſima inter xylocinamĩ faſciculos, nõnunquam nigritiæ argumento reperta. Huius & meminit Virgilius, quum cecinit.

Nec caſia liquidi corrumpitur vſus oliui.

Et ſi ferè duplici conſonante ſcribatur, Latini primam corripuere ſyllabam. Similior huic pſeudo caſia, quæ germana ſpecie veram mentiatur, nomen eſt ſortita: ſed hanc ſubditiciam à legittima diſcernes guſtu neq; acri neq; odorato, corticibusq́ꝫ medullæ adhærentibus. Inuenitur & lata quædã fiſtula, minimo pondere, tenera, quæ alteri præferatur. Scabra reprobatur, tenuibus fiſtulis hircinum virus redolentibus & ſquaroſis. Sed ſciendum inibi Mauritanos non hircinum, ſed porraceum virus tranſtuliſſe: quaſi praſizuſam, nõ tragizuſam legerint. Sed periti iudicent, quibus nares conſulere per earum preſentiam licet. ſi deferretur, facillimè ſenſus diiueret controuerſiam. Caſias & cinamomum fabuloſe narrauit Herodotus, nidis auium priuatim phœnicis ex inuiis rupibus, arboribusq́ꝫ decuti plumbatis ſagittis. Item caſiam circa paludes propugnante vnguibus diro veſpertilionum genere vt Theophraſtus, aligeriſq́ꝫ ſerpentibus, vt alii referunt. ſed his commentis auxerunt rerum pretia. Porro forſitan fabulæ fuit locus ad meridiani ſolis repercuſſus, inenarrabilem quendam vniuerſitatis halitum è tota peninſula exiſtere, tot generum auris ſpirante concentu, vt tum vix locum adire liceat. Cæterum iam liburnicis nouum orbem longa nauigatione petentibus, delatum ex inſulis ad nos lignum exarboreſcẽte frutice, in nodos inflexo, ſcabioſo: cor-

tice facieq́ lacunoſa:materie dura criſpaq́:colore intus buxeo,candido cingẽte orbiculo,quod prorſus olet roſas:ita Vt ſcobem eius,Vel etiam ramẽtum ligni,pro roſis Veſtibus interponi fuerit gratiſſimum,nec odore cedit roſis,etiam ſi decoquatur igni.Iam ex hoc pectines depurgãdo capiti ob odoris gratiam non inſalubres fabricãt:item alabaſtros,pyxides,& cætera id genus.An zigir fuerit,quod ſuperius diximus roſas redolere,nõ auſim aſſerere.Strabo caſiam odoratam è ſtagnis colligi,non ſolum ex arboribus in Arabia felice memoriæ prodidit.Excalfacit & reſiccat in tertio ordine,particuliſq́ tenuibus conſtat:ideo diſpeſcit,ſimulq́ diſcutit ea quæ in corpore ſuperflua coierunt, eadem leniter aſtringit,ideoq́ membra corroborat:ciet Vrinam:viperarũ ictibus pota reſiſtit:inteſtinis inflammationibus eodem modo medetur.Menſes commouet:renum doloribus,contractionibuſq́ Vuluæ ſuffitu inſeſſuq́ ſubuenit:cum melle lita lentigines eximit.Medicamentis oculorum ad conciliandã Viſus claritatem compoſitis adhibetur.In ſumma Vis eadem ferè,quæ cinamomo,cum quo ſubinde naſcitur.quod ſi defuerit,Vicaria pro eo ſuccedit,duplicato pondere.

¶ Caſia fiſtularis,ſeu nigra. Cap. XXIIII.

IGNOTA fuit Dioſcoridis,Pliniiq́ & Galeni ætatibus caſia,quæ recentioribus Græcis caſia ſyringodes,id eſt fiſtulacea: ab Actuario nigra caſia: ab aliquibus calamos,id eſt arũdo,ſeu potius indica canna noĩatur.Arbor eſt magna, iuglandis folio,fiſtulis prælongis ac teretibus,Vtrinq́ faſtigiatis,colore rubro nigricantibus,duum fere pedum proceritate:nigra intus carne,guſtu prædulci plane Vendicato ligneis diſtingentibus membranis:oſſibus ſiliquarũ, intercurſantibus laminis intus carnoſis,quas parietinæ diſcludunt. Actuarius fructũ caſiæ fiſtularis ita nobis reddidit:fructus eſt oblongus,teres,concretum intus atramentum continẽs non Vna coaleſcẽs ſerie,ſed ex interuallis lignoſis tenuibuſq́ membranis ſeptum:immerſis oſſibus ſeminariis,ſpecie & figura non abſimilibus iis,quæ cognita nobis ſiliqua profert. ea partim in India,partim in Aegypto naſcitur.iam Aſiæ cõ

munis facta dicitur. Seritur etiam in noſtro orbe: verũ fruſtra, nec ad frugem peruenit, & celeriter frigoribus opprimitur. Deligere oportet ponderoſam, collucentem, perplenã: quam ſi concuſſeris incluſa intus grana non obſtrepant. Negociatores in hortis Alexandriæ naſcentem præferunt. Refrigerari inquiũt Græci recẽtiores ea calores iocineris intẽperatos, calidamq́ & humectam primo abſceſſu perhibent. Flauam bilem per aluum detrahit. atram illã medullam detractis ſiliquulis & membranis à loculamentis eruunt, & in offas cogunt, quibus alui moliuntur deiectionem. eis prodeſt, qui per naturam pallore decolorãtur. anginis, laterum doloribus, & pulmonariis auxilio eſt. Actuarius eſt è Græcis author, hoc atramentum ſufficienti modo datum incandeſcentem torridamq́ bilem aluo citra moleſtiam exigere: dariq́ audenter ac intrepide iis, qui ob teneram ætatẽ, aut aliam quamuis cauſam deiicientia aluum medicamenta reſpuunt. Addidit præcipue flauam bilem quæ in atram degenerauit extrahere: ſed tribus aut quatuor drachmis ſumptis vix aluum mouere, pituitam mediocriter educere. Præbetur (vt idem refert) pueris, & fœminis ventrem ferentibus commoditate quadam & neceſſitate vrgente, quibus potentius aliud medicamentum ſumi denegatum eſt: item quibus reliquorum medicaminum vſus incandeſcens febris aſpernatur. Sed quoniam huius, quod Mauritanis, Arabibus, & Græcis recentioribus mãna dicitur, proxima eſt natura: fecit germanarum rerum conditio, vt de hoc nõnihil traderetur. Venit hoc ex aere Vergiliarum exortu, vel ſydere Sirio ſplendente, ſublucanis temporibus: ſiue ille ſit cæli ſudor, ſiue ſyderum ſaliua, ſiue purgantis ſe aeris ſuccus, ſiue aquæ ſit liquor, ſiue naturæ, quum prima aurora locis, quibus prouenire ſolet, folia arborũ herbarumq́ melle roſcida inueniuntur. & ſi qui matutino ſub diuo fuere, vnctas hoc liquore veſtes, capillumq́ concretum ſentiunt. Hoc tanquã ros è cælo cadẽs, dum venit, obuio terræ halitu cõcreſcens, in mellitos grumos coit, qui herbis, arboribus, & lapidibus interdum inuenitur hærere. Hoc Galenus licet ſpeciali vocabulo, ſed generali tantum in mellis titulo complexus eſt,

Verba eius, quod ad rem faciant, ſubiecimus, ne multi ſua diſtorqueant in manna Arabum ingenia. In foliis, inquit, ſtirpium adnaſcitur quippiam, quod nec eorum ſuccus, nec fructus, nec pars exiſtimari poſſit: ſed rorulentum quiddã, nec tamen continenter, neq; copioſe prógnaſci ſoleat. Nec me præterit per æſtatem in arborum, fruticum, herbarumq́; foliis plurimum fuiſſe inuentum: ſic, vt à ludẽtibus ruſticis Iupiter diceretur melle pluiſſe. prçceſſerat tum nox frigidior, pridie calida ſiccaq́; cæli cõditio diluxerat. Quapropter inter rerum naturæ peritos conueniebat, halitus quos terra vel aqua proſpiraſſet, extenuatos & excoctos nocturni frigoris beneficio coaluiſſe. Id in regiõe noſtra rarius euenit, in Libano monte quotannis, adeo vt extenſis pellibus arbores ſuccutiant, receptoq́; quod profluit, ollas & fictilia compleant, priuatoq́; nomine vocant droſomeli, id eſt roſcidũ mel, & etiam aeromeli, id eſt mel aerium. hæc Galenus. Roridum vel aerium mel eſſe dulcedo ſufficienter teſtatur quæ guſtu prorſus mellea ſentitur. In herbis & frõdibus ſtirpiũ coaluiſſe grumoſum docet cõcrementum: quod ſtipulas, ſurculos, & foliola ſæpius implicet. Interdum, ſed raro in Pariſienſi agro arborum comæ illa rorulenta melligine maduerunt, mulſusq́; liquor lambentibus reprçſentatur. Sed quibuſdam in locis ros ille melloſus primum arboribus & herbis inſidens in guttas ſplendentes cogitur: dein cæli fauore, & benigno inſolatu in quoſdam quaſi grandinis callos concreſcit. id nõ vbiq;, ſed tractibus certis, qui roſcida melligine ſcatent, denſari in niueos globulos conſueuit. Quare quum nulla non ætate frutices hoc mellifluo ſudore rorari nonnunquam contigerit, id veteribus incognitũ non fuit, præſertim Galeno, Plinio, Dioſcoridi, qui nihil intentatum reliquerant: ſed ſatis huic putarunt ſatisfactum, ſi mellis ſinu, noua nomenclationum aucupia reſpuentes complecterentur non aliàs quàm ſaccarum: vel forſitan ſpeciali mentione foret apud ipſos indignum, quòd fugacius eſſet eo melle, quod ab apibus elaboratũ eſt, citoq́; lectum emarceſcat: mel vero diutiſſime & viuit, & corpora vindicat a marcore, Cæterũ huic mannæ recentiores Græci eandem,

quam caſiæ nigræ vim tribuunt:ſed maiori modo ſumi debet,ſi aluum ciere placet,nanq; flauam bilem ſimplici ratiõe pellit.Caſia nigra bilemquoq; extrahit,ſed quæ retorrida deſciuit in atrã.Vtraq; tamen dari ſolet iis,qui certa ratione validius medicamentũ aſpernantur:deniq; pueris & fęminis vterum geſtãtibus,quum & cõmoditas vocat & neceſſitas vrget,exhiberi tuto poteſt.Item quum febricitãtis malacia,reliquorum medicaminũ vſus faſtidit. Magno implicantur errore,qui hanc mannam putent elęomeli veteribus fuiſſe,quorũ error facile exploditur,Nam elæomeli Palmyris Syrię manat ex vetuſtis arborum caudicibus pingue quiddã,vnguinoſum,craſſius melle,reſina tenuius.hęc mãna pertinaciter iis,quibus inſederit,hęret:ſic vt non niſi cũ fragminibus eorum decerpatur.Elęomelite qui veſcuntur, marcore torpeſcunt,& viribus deficiunt.quare crebro vellicandi ſunt,ne veterno preſſi ſomnos captent.hoc iucũdo ſapore vires recreet,& elangueſcentem appetẽtiam excitet. Vtrunq; ſapore dulci traditur:ſed elæomeli conſtat reſinæ genus quoddam eſſe Palmyris familiare,quod è caudicibus profluebat,perinde quaſi nunc è lapidibus quibuſdã quod petrelæum nominant.non ſecus atq; locis pleriſq; vulneratæ arbores ſaniem reddunt copioſam,quæ in reſinam aut gummi coeat.

¶Cinamomum. Cap. XXV

CINAMOMVM frutice breui,repreſſo atq; humili naſcitur,ſurculoſoq;,duum cubitorũ altitudinem non excedente arido ſimili,folio origani:ſiccitate gaudet quum viret parum odoratum,ſterileſcens imbre.Gignitur quidem in planis,ſed denſiſſimis in vepribus rubiſq;, difficile collectu. Quod gracilius prouenerit,eximium reputatur:ſed in craſſitudinem extuberans,inutilius habetur.Verum vt tradũt, legitur per ſacerdotes hoſtiis prius cæſis:boum,caprarum, arietumq; extis impetratur venia metendi. Sed quum litatur,obſeruant, vt meſſis nec ſolis ortum anticipet,nec egrediatur occaſum.Quiſquis principatum tenet ſacerdos, ſarmentorum ſtrues haſta diuidit,quæ ad hoc munus ſacrata

eſt,atq; ita portio manipulorum ſoli dicatur:quæ ſi iuſtę diuiſa ſit,radiis flagrans incendium ſponte cōcipit,reliquum mercator in naſſas cōdit.Verior ſentētia eſt,naſci i Aethiopia,Troglodytis connubio permixta:non,vt fabuloſa tradidit antiquitas Herodoti teſtimonio freta,quo ſitu Liber pater educatus eſſet,vbi accolæ textos è fruticibus cinamorum nidos à lucorum inacceſſorum iugis plūbatis decutiūt iaculis,deiectaſq; ſarmentorum congeries pretiis vendūt: nō ex inuiis rupibus,auiumq; nidis,priuatim Phœnicis petunt.non in Arabia,vbi cinamulgus auis ſurculis cinami nidificat,eoſq; decutiunt indigenę mercis gratia.Illi vehunt per maria vaſta ratibus,quas neq; gubernacula regant,neq; remi trahant,vel impellant vela:prætereà hybernum mare exigunt circa brumam euris tum maximè flantibus,Primus his portus Gebennitarum Ocila.Prodūtur vix quinto anno reuerti negociatores.cōtra reuehunt vitrea,& ænea,ueſtes,fibulas,cum armillis ac monilibus.Cæterum ex cinamomi radicibus manāt lachrymæ,quæ in grana durant.Alioqui dos omnis in cortice eſt.quam ob rem ſumma gratia ſarmentoꝝ cacuminibus,vbi plurimus cortex.Lignum ipſum, quod xylocinamomum dicunt,in faſtidio eſt propter origani acrimoniā.Probatur quod in planis gignitur,colore torrido,nigricans uariumq;:ſurculis articulatis & per internodia læuibus,quum rumpitur odoratum exhalans puluiſculum.Certiſſima tamen æſtimatio ne ſit ſcabrum,atq; inuicē tritum contumaciter,frietur & inhorreſcat,guſtu mordax atq; cum ſalſore feruens.Damnatur imprimis molle, vel cui albet cortex.Cinamomum Dioſcoridi in multas ſpecies degenerat,quæ gentilitium regionis,in qua naſcuntur,nomē retulerunt.Præſtantiſſimum Moſylon,ex ſimilitudine quā cum caſia moſyletica refert,nomen contrahens.In quo genere probatur recens,colore nigro,& quum vino diluitur,cinereo:virgultis gracilibus ac læuibus,frequentibus nodis vehemēter odoratum,cardamonū imitans,acre mordenſq; guſtu:& quodā non inſulſo ſapore feruens:quod tardè frietur,& in confractu puluerem ſcobemq; ſpargat,lęuibus tamen internodiis,Sed ſic experiri fragmenta cōuenit,Quo-

niam aſſulæ adulteria planè ſunt, & miſcellæ, ſtatim in initio probationis euolans aura ſubit nares, obſeſſaq́; prius habitu opimo olfactus arce, deterioris ſenſus exploditur. Montanum aſperius eſt craſſiusq́;, ſubruffo colore. Tertium habetur faſtigium nigricans, odore vehementer iucundo, qui caſiam æmuletur: ſurculoſum, paucioribus geniculis interſtinctum. Quartum fungoſum, candicans, aſpectu tuberoſo viliq́;, protinus fragile, grandi radice, caſiā redolente. Redditur & quintum cortice ſubruffo, coloris caſiæ æmulū, ſolidum firmumq́; tactu, magnopere neruoſum, in caſię rubrę odorem degenerans, ſtirpibus craſſis. Sextum genus in Syria prouenit, appellant caryopon, qui expreſſus eſt nuci ſuccus, multum a veri cinamomi ſurculo differens: vicina tamē gratia. Aetius cinamomi ſeptem facit faſtigia, gentile nomē à locis quibus naſcuntur, referentia. forſitan ſub hæc mentitum complexus cinamomum, quod pſeudocinamomum dicitur. Omnibus tamen prætulit moſylon ab oppido Moſyle oriundum. Omnia, vt inquit, ſtomacho vtilia ſunt, cibi coctionem iuuant, lentitiam pituitæ digerūt, inferctionis vitia expediunt, vrinas cient, mēſes pellunt, partus aborſu vitiatos abigunt, pota cum myrrha vel ſubdita vuluæ: morſibus ſerpentum & venenatorum animaliū aduerſantur. Delibutorii veneni vim transferunt: uitiligines emendāt ex melle: aquæ inter cutem, & perfrictionibus membrorum auxiliantur. Quapropter peculiaribus frigidorum & humidorū corporum condimentis cinamomum inſerere conuenit: ſed veſicam lædit. Optimum tertiæ eſt calfacientium & reſiccātium claſſis. quod huic cedit, ſecundum ſibi vendicauit ordinem. Partium tenuitate ſic pollet, vt nihil eorum quæ æquā calfaciendi ſortiantur dotem, vſq; eo reſiccet. Stomachum expurgat, tuſſibus humore concitatis prodeſt. Ventrem & hepar calfacit. Iecoris & alui exiccat humores. Naſcitur in Aethiopia Troglodytis ꝓxima, & ad Caucaſi radices, qua mare rubrum ſpectat. Cinamomum Gallis hodie canella dicitur, quòd ſuo uolumine tubos & canales imitetur. Officinis pleriſq; nomen retinet. Coronas ex cinamomo interraſili auro incluſas primus omnium in templo Pacis Romę di

cauit Imperator Veſpaſianus. Tradit & commentititum cinamomum, vnde nomen pſeudocinamomo deprehẽditur, odore languido, marcidis viribus. Appellatur vero & zinziber, quod xylocinamomum eſt ipſum quoq;, cum cinamomo quandam cognationem habens, diſtans proceritate firmitateq; virgultorum: item odore multo cedẽte. Quanquã non deſint, qui à cinamomo xylocinamum & genere & natura diſtinguant. Xylocinamomum Galenus cinamoidem quoq; vocari ſcribit, inquiens, Infirmum viribus habetur cinamomum cinamoidis nomine, qđ pleriq; pſeudocinamum appellant. Cinamomum calidum & ſiccũ eſt in abſceſſu tertio, partiumq; tenuium. Vis ei feruens: emollit, concoquit, extenuat. trahit menſes & partus, ſi datum potui ſit, & appoſitum quoq; cum myrrha. lotiũ vehementer impellit, oculorum caligines diſcutit. Vitia cutis in facie, & lẽtigines ex melle litum exterit. ſedat tuſſim: pituitæ deſtillationes cohibet: ad renum dolores, aquam intercutem, vrinæ difficultates expetitur. Succurrit cardiacis, ſomnos allicit, inteſtinos laxat infarctus. Solet pretioſis vnguentis confundi. Porrò vt diutius ſeruetur, terere cinamomum oportet, & in paſtillos ex vino digeſtum, in vmbra ſiccare.

¶ De caphura & Santalis. Cap. XXVI.

NEC fuit ſecuta recẽtiorum ætas otioſa in diſquirendis vndiq; vorſum odoramentorum cupediis, inuenitq; quod de principatu cum iis antedictis certet. Quapropter etſi Dioſcoridis & Galeni ſeculũ multa reliquerit ĩtacta: non tñ ſilẽtio diſſimulanda putauimus, ꝙ nõ minor apud oẽs quã ſupradictorũ eruperit vſus. Caphura (vt Aetius poſteritatis memoriç ꝑdidit) arbor in India tãta magnitudine uiſit, vt ſub eius vmbra hoim centuriæ cõdi poſſint. Naſcitur in mõtib⁹ inibi mari vicinis, materie leui, ferulacea, q̃ gũmi aut lachrymã fundit, eiuſdẽ quo arbor nois. Quum frequẽtibus cçlũ fulgetris coruſcat, aut crebro tonitru cõſtrepit, vel quũ terra motu cõcutit, largioris huius ꝓuentus auguriũ eſt. Ea caphura in ꝑmulta recẽtiũ odoramẽta venit, facitq; caphure lçũ, id eſt oleũ caphuratũ, quo verũ mẽtiri balſamũ audent:

quapropter ad permultas & cōpoſitiones & vnguenta medici vſurparunt. Huius multa tradūtur genera. Vna in interuenijs ligni modo lamellarū impacta figitur. Alia foras emergit, & arboris corticibus hęret, maculis inter initia rubentibus: poſtmodum vel calore ſolis excocta, vel ignium ui candeſcit. Hanc barbaro regis huius loci nomine Riachinā indigenæ nominant, qui primus dealbandæ caphurę rationem adinuenit. Hæc cæteris & bonitate & tenuitate præſtat longioriq́ durat tempore. Alia craſſior, nec pellucens, atro colore, non pretio ſed duratione tantum cedens. Tertia reperit̄ vilior, fuſco colore. Succedit huic ipurior alia, quæ fragminibus & aſſulis implicita, & more gūmis agglutinata lenteſcit, tuberculo nucis amaræ, aut fabæ, aut ciceris. Hanc pontificum & ſacerdotum ſuffimentis, ſicut thus & myrrham, coſtumq́ in templis dicant. Sed hæ omnes in duo faſtigia rediguntur. Siquidem vel rudis caphura dicitur, quæ nullam vim ignis fuit experta, aut ignium ſenſit ardorem, ſic vt album contraxerit colorem, in laminas pellucentes digeſta, & hæc vocat̄ elaborata. Frigida & ſicca abſceſſu tertio caphura perhibetur, quæ quum maximis (vt Aetius promittit) auxiliatur, tum præcipitibus morbis. Capitis dolores quos calor creauerit, mulcet: incandeſcẽtes inflãmationes reſtinguit, præſertim quę iecur male habeāt. Renes & ſeminaria vaſcula refrigerat, ſanguinemq́ cogit. Legitimi probatio talis eſt. In caldo pane caphura ponat̄, & ſi humore madeat, ſyncerę eſt argumentū: ſin contra perareſcat indita, ſpuriæ & fictitiæ certitudo eſt. Addunt aliqui ſomnum cōciliare: ſed cauendus eius nimius vſus, quoniam peruigilia tandem adferet. ſanguinẽ naribus profluentem ſiſtere cum ſucco vuæ acerbæ impoſitam ventrem ſupprimere. canitiem crebro vſu accelerare: ægrotationes parere frigidas, regionibus & naturis conſentientibus. Ab officinis vbiq́ nunc camphora nominatur: vulgus gallicū, camphram, Aetius, Actuarius, Pſellus, caphuram nominant.

Santalum. Græcis recentioribus Santalum lignum eſt, quod India mittit. Huius tria genera. Candidum, rubrū, luteum. Tertiam ſibi frigidorū claſſem aſſumit, ſed rubrum

aliquanto frigidius cæteris exiſtimatur:ſicca tamẽ omnia in ſecundo receſſu.Quod ad medicinarum rationem pertinet, excalfactis auxilio ſunt,imbecillitatem ſtomachi reſarciunt, cardiacos affectus leuant,quos irrepẽs bilis excitauerit.Trita ex ſtillatitio roſarum liquore,& illita temporibus,adiecto caphuræ momẽto,ardentes capitis cruciatus mitigant. Item ex albo oui liquore frõti impoſita,defluxionum impetus,quæ ad oculos decumbunt,cohibent.Incandeſcentibus articulorum inflammationibus,podagriſq; ex ſucco ſolani aut ſemperuiui,vel portulacæ,vel lenticulæ paluſtris illinũtur,repelluntq; humores,qui eo loci ſe conferunt Rubrum priuatim,vtpote quod maiore refrigerandi aſtringendiq; dote ſit præditum,humores qui aliò defluẽtes, partes alias implere ſolent ſuſpendit.Prægnantes gingiuas cohibet & ſtomachum firmat.Præfertur tamen in iis generibus luteũ, ſi pingui quodam ſcatet.Secundas partes obtinet rubrum, tertiam ſibi ſedem arrogat album.Nomen medicamento triuiali indiderunt,quod ab illo triplici ſantalorum commercio,triſantalum nominatur.Nunc nullæ non fere medicorũ potiones vt gratiam à ſumentibus ineant,iis imbuunt ſantalis.Quin & vt aliquid ſibi odoris iucundi adſciſcant,pauliſper in eis macerantur:quo fit,vt medicamenta à moroſis ægrotantium palatis longè minus reſpuantur:nanq; cinamomi modo iis qui medicinas horrent faſtidium abolent.

¶Moſchos,& ambarum. Cap. XXVII.

SED prodigioſum naturæ miraculum,animal quoddam Indicum,pretioſiſſimũ odoris genus ex umbilici vomica quotannis expromere,quum in reliquis animantibus erũpentes abſceſſus non niſi quippiam olidum, putre,ac fœtens eructent,quod ab Aetio, Paulo,cæteriſq; recentioribus Græcis moſcos appellatur. Is in pretioſa odoramẽta venit:nunc & quotidianis veſtiũ ſuffimentis eſt dicatus:quo tædia alarum,narium,& graue ſudoris virus aboletur,& ſi corpus halitum expiret inſuauem,ille hac odoris gratia etiam occulitur.& vt ſummatim dicam,omnia,quibus miſcetur,odoris iucunditate commẽ/

dat.Sed tam latè fuſeq́; iactat odorem,vt eius momentum confeſtim domos impleat.huncq́; diutiſſimè ſeruant quæcunq; eo fuerint imbuta.Verum nulli ſunt tam blandi odores,quorũ gratia non exoleſcat vſu continuo.Quare vt fragrantia miteſcat,ſuauiora nõnulla,ne faſtidium pariat,admiſceri ſolent.Nunc quę Aetius profeſſor de moſcho memoriæ mandauit,exponemus.Moſchi diſcrepantia ſunt genera.Primatum tenet,qui naſcitur in municipio quodã,quod magis quàm Choraſa ciuitas ad orientis plagã ſpectat,hoc barbaro nomine Pat dicitur:colore ſubflauido.Secundam ſibi ſedem arrogat,quod ab India defertur,priori bonitate cedens,colore in nigritiam vergente.eo infirmior exiſtimatur,qui à Senitarum agro mittitur.Moſchus omnis in umbilico cuiuſdam animalis gignitur,quod capreæ ſimile eſt, vnico armatum cornu,prægrandi corpore.Siquidem quũ ruit in venerem quaſi furiis ſtimulatum,ei vmbilicus intumet,vomica prægnans,congeſto inibi craſſiore ſanguine: quo tempore & pabulo & potu fera abſtinet,in terraq́; crebro voluitur:qua verſatione vmbilicum lutoſo fœculẽtoq́; ſanguine,qui ibi coierat,turgentẽ exprimit,emiſſaq́; ſanies poſt aliquod tempus ſibi magnam odoris ſuauitatem adſciſcit.hæc Aetius.Sunt qui Tumbaſcinum anteponant,odoriſq; præſtantiam caprearum pabulo ferant acceptam,quæ nardo inibi veſcantur copioſa,cæteriſq; odoratiſſimis herbis.In Senitarum quidem agro capreæ herbas odoratas paſcuntur,ſed odoribus impares.Aliam quoq; metendi rationem cauſantur tumbaſcini.hãc ſaniem vomicæ folliculo nõ eruunt,& blandiente cæli ſerenitate,merum legunt.Senici vero vomicæ ventriculum exprimunt,& excluſa ſanie adulteria pmiſcent,nubilo parumq́; arridente cælo,& vaſis vitreis recondunt.Sed vt volunt,hæ peregrinæ capreæ figura,colore,cornibus,ab aliis non diſſident:ſed dentibus tantum caninis diſcrepant,quos verrium more exertos palmi longitudine gerunt.His venatores prætentis caſſibus aut laqueis inſidias moliuntur,& interdum captãt,aut ſagittis vel miſſilibus vomicæ folliculum decutiunt,& ſanie quę in ſinu concreuerat immatura turgentem,præligant:ſed præ-

cox adhuc is moſchos tetro & inſuaui odore diſplicet. Verum tantiſper libero aere ſuſpendunt: dum abacto prorſus foetore maturuerit. is hac concoctione perfecta miram ſibi conciliat ſuauitatem. Simile quippiam in arborũ fructibus fieri conſueuit, qui præcoces decerpti, tandem exuta acerbitate, & dulces & ſuaueolentes euadunt. In iis verò capreis, quæ in montibus oberrant, & liberalius non captæ vagantur, concepta ſanies, antequã vomica rumpatur, ſuapte natura ad maturationem ſpectat: ad quam quum ventum fuerit, fera titillãtis humoris lancinatu noxio laceſſita, cotibus & ſaxis ſeſe longo inſolatu candentibus affricat magno oblectamento, donec facto vomicæ emiſſario, tota ſaniei vis à ventriculo ſupra lapides effundatur: nõ aliter, q̃ abſceſſus pure cocto fractus diſſilit, ita vtriculus maturo humore per naturam exaniat, vlcusq́; poſtmodum ducit cicatricem, rurſumq́; ruẽs ſanguinis ĩpetus eò ſe recipit, impletq́; vmbilicũ, dũ abſcedens in cõſimilem vomicã extuberet. Cæterũ indigenæ, qui loca vbi verſant̃ huiuſcemodi feræ ad vnguẽ norunt, ſaxa facilè deprehẽdunt, qbus fuſa colluuies & cãdenti ſole reſiccato cohæſit, Nec hoc animal hanc egeſtã ſaniẽ abditis cotibus cõdit, inuidia ſcilicet, 'netã pretioſa tabes trãſeat in vſum nr̃m. Hunc igit̃ moſchũ incolę metũt, & vtriculis ferarũ eaꝝ aſſeruãt, quas venatu captauerãt. Ille moſchus multi vęnit, dignus quo reges & 'pricipes exornent̃. hęc forſitã verboſius Mauritana factio ꝑdidit. Moſchus, vt Aetius ſcriptum reliquit, calfaciendi, ſiccandi tertiã 'ſedem inuenit, ac partium tenuitate pollet. Quare imbecillas partes firmat, caput frigidum roborat: reuocat quos animus defecerit, elãgueſcentes & penè diſſipatas vires recreat, quare recolligẽtibus ſeſe ſalutaris: cardiacos affectus leuat, quoniã cor corroboret. ſed pallore vtentium membra decolorat. Probandi quibuſdam ea eſt ratio. In peluim humore perfuſam, vel labellum, poſt examinatum trutina pondus immittunt, poſtea iterum æqua lance ponderant. Quòd ſi protinus ad ſtateram reductum ſuperferatur, ſynceri & legitimi experimẽtum putant: ſin repens cedat & pondere degrauetur, ſpurii indiciũ exiſtimant, Non deſunt, qui tradãt naribus inditũ,

ſternutamenta ciere, & ſi coles ex cicino oleo linatur, venerē ſtimulare. Sed experientia nouimus, mulieribus vteri cauſa riis noxam adferre, vt eius nidore vel halitu naribus rapto, ſtatim eas ſtrangulatu vuluæ comprimi cōſtet. Simile quippiam eruitur è genitalibus locis feræ animantis, quod Zibettum recentiores Græci nominãt peregrino ſermone. Ea autem feli qui veteribus ædificiorũ ruinis oberrat, non abſimilis: è cuius natura ſordes manat odoratiſſima, quæ ſolet præcipuè purgari, quum pars ea hac ſcatet vligine, tum vaſe vitreo vel alio recipitur. Si cauernulæ vmbilici admoueatur, tradunt conuerſum in alterutrã partem vterum in ſuã reſilire ſedem: aut ſi ſurſum verſus impulſus opprimat, ſubdito eo deuocari. tam amans huius odoramēti vulua, vt ad id vndecunq; admotum irrepat. Reddunt interdum & feles ſylueſtres, & mures moſchi odore recrementum, vt ſæpe in dirutis agrorum ædificiis vidimus. ſed id acceptũ ferendum eſt odoratis fruticum cibis, quibus aluntur. Nonnulli è recentioribus Græcis qui hoc animalis genus, ex quo odoratum id recrementum elicitur, Zapetion appellant: vulgus noſtrum hodie Siuettam nominant. Quãquam celebratum Græcis recentioribus medicamentũ, quod ex animalis moſcho, agalloco, & ambare conſtet, officinæ galiam moſchatã malunt appellare: barbari ſonc moſchatum.

Ambarum.

Aliud habetur odoramenti genus, quod recentiores Græci modo ampar, modo ambar nominant. hoc diuerſis in locis ſcaturit, vti Aetius literarũ monimentis tradidit. Sunt aũt huius fontes quemadmodum picis, bituminis, ſulfuris, & ſimilium, qui huiuſcemodi ambarum eructent. Sed in eo genere præfertur quod fuluum eſt, præpingue. tale in Indica ciuitate, quæ Selachitum nominatur, vēdi ſolet. Aliud ſubalbidum, quod in oppido maritimo felicis Arabiæ, cui Sinchrio nomē eſt, gignitur. Tertium atro colore micat, quod viribus infirmius eſt. Colligitur hoc ex piſcibus qui fontes & ambari ſcaturigines deguſtarint. Vim habet excalfaciendi, humorum lentitiam digerit. quare medicamētis quæ ſecandi naturam ſortiuntur, immiſceri ſolet. Caput & cor olfactu roborat: ſed temulentis largius in vinum coniectum,

ebrietatem

ebrietatem exaſperat. Cæterum Mauritanorum familię au/
thores in mari tradunt ambar, non ſecus atq; in terra fun/
gos naſci, ſæuientibusq; procellis agitatum pelagus, cũ pro
uolutis impetuoſe ſaxis expuit in litus: tũ homines qui præ
ſentiunt maris inſultus, ad vada ſe conferunt, & quod eru/
ctarint ambarum, congerunt. Præcellit quod in inſulis ha/
rum regionum, litoribus eiectum inuenitur, colore cæſio, in
globi formã coactum. Improbatur quod ſtruthiocameli oui
more candicat. Damnatur quoq; ambarum, quod è piſcium
ventribus exemptum fuerit. namq; cetaceus piſcis nimiũ aui
dus huius ambari, hoc eſu ſibi necẽ conſciſcit: præſertim dũ
copioſius eſtur. Azelum vernaculo nomine vocant piſcem:
is emortuus fluitat, & vndis maris emergit: tum inſulani cõ
iectis vncis & funibus extrahunt, ambarumq; cæſo ventre
eximunt. Sed quod proxime ſpinã dorſi inuenietur coaluiſ
ſe, longe magis præfertur: vtpote quod & purius & ſynce/
rius tradatur, longioremq; moram in piſcis ventre fecerit.
Addunt calfacere & ſiccare ambarum, cerebrũ & cor robo/
rare, omneſq; ſenſus vegetiores efficere: quare ſenibus & fri
gidis auxiliari. Officinæ noſtræ ambram chryſeam vocant.
Confundunt ſub hoc nominis ambitu ſuccinum magno er/
rore. nam ambarum peregrinum nomen eſt, illius duntaxat
rei propriũ. Quapropter ſunt, qui ſentientes hoc diſcrimẽ,
ne committeretur error, orientale ſuccinũ maluerunt appel/
lare. Sed nos vt alia quædam, quod patrio vocant nomine
ambar, edocti à veteribus Latinis ambarum diximus, ſicut
& ſachar ſacharum. Liberum tamẽ fuerit vel ambar vel am/
barum proferre.

¶ Moſchocaryon & Carion Indicũ. Cap. XXVIII.

MOſchocaryon, quod & moſchocaridion Græ/
cis dicitur recentioribus, India mittit: nos ea
imitatione nucem moſchatam nominamus. Ea
membranoſo primum veſtitur calyce, foliato,
fiſſili, per extrema fimbriato, flaueſcente: mox
lignoſo tegitur putamine, fragili, cui compactilis ſubeſt glo
bus nuclei vice, ab vmbilico læuibus quaſi ſtriis extrorſum
virgatus, fungoſo corpore, cæterarum nucum more mini/

ris huius xylomacer appellaẗ: qualis ea eſſet arbos incompertum habuit Plinius. Recentiores non arboris, ſed odoratæ nucis, quã caryon myriſticon, id eſt vnguentariã nucem nominant, corticẽ eſſe contendunt, qđ vero propius, & planè ita nunc cerniẗ: nobis tamen litẽ hanc dirimere non licet, qñ in Europa non ꝓuenit. qui in officinis tamẽ ſpectatur, tralatitius eſt: ſed ſæpe nucẽ ſuam inueſtire deprehendimus. Anteferẗ cortex qui colore ruffo vel flauo rutilet, odore ſuaui, cum leui acumine, ĩprobatur nigricans. Exiccat abſceſſu tertio, partiũq; tenuitate pſtat, cæteras habẽs ſuç nucis dotes. Nucis aũt huius quã myriſticam, id eſt vnguentariã, vel moſchatã aut odoratã appellari diximus, arbos vulgari perſico ſimilis tradit, roſeo flore, & nuce quã declarauimus, eiuſdẽ propè effectus, cuius & caryophyllon. de macere altero ſuo picemus loco. Nux Indica, recẽtioribus Grçcis caryon Indicon diciẗ, veteres huius nõ meminerũt. Fructus (vt Mauri putãt) palmæ cuiuſdã Indicæ pmagnus atq; pinguis, cuius oleũ butyro quoq; præferũt bonitate ſucci. Nux ad nos hac effigie deferẗ oibus notiore forſitan, q̃ vt debeat repræſentari. Globus eſt pgrandis, circinatæ rotũditatis, inuolucris intectus, calloſo primũ herbaceoq; cortice, ĩtus villoſo, tenui tunica exterius veſtiẽte, qua extrita ſolutus in capillamenta fatiſcit, capaci ſubtus orbe, duro, lignoſo: triplici foramine, cõcauo anfractu, grãdi, nullis loculamẽtis interſtincto: dulci intus, quũ recẽs eſt, liquore: nucleo molli, cãdido, carnoſo, quũ inueterauerit, cartilaginoſo. Sanies interim recens eſtur, ſed is cibus ſtomacho grauis: licet noxiũ ſuccum non pariat. ea corruptioni citæ eſt oportuna. Nux ab incolis, & quũ pubet, & cum etiã adoleuit, detractis exterioribꝰ tunicis exterioribus tunicis comediẗ. Sed pituitoſi ex melle pauco deuorẽt, & qui internã ſentiunt excalfactionẽ. acetũ mulſum ſuperbibãt, vt facile elabaẗ à ſtomacho, nec longam faciat inibi morã. Bilioſis eo uſu ĩterdiciẗ. Calida perhibeẗ abſceſſu ſecũdo, & humida in primo. Tineoſis vẽtris animalia pellit. Oleum qđ ea exprimiẗ, quũ ſentit vetuſtatẽ, flatus digerit. Lumborũ & genuũ dolores mulcet. Sanguini à ſpiraculis venaꝝ ſedis manãti ſublinit ex oleo, qđ nuclei malo/

rum perſicorum reddiderunt. Atqui oleoſus liquor, quem recens nux preſſa ſtillauit, longè meliorem præbet ſuccum, quàm ouillum vel bubulum butyrum, quod ſtomachum butyri modo non laceſſat, nec emolliat. Tradunt quoq; veſicæ malis opitulari, & aluum ſiſtere.

¶ Arnabo. Zadura. Cap. XXIX.

ARNABO ad vnguenta quoq; pretioſa & magnas etiam compoſitiones quæritur, quod arabonem Paulus, Aetius quoq; vocent. Sunt qui ex recentioribus modo carnabum, modo carnabadium appellent: vt alii zarnabum & zarnabadium. Arnabo Paulo odoramentis adnumeratur: quare vnguentis expeti ſolet. Tertiam ferè ſibi calidorum & ſiccorũ claſſem adſciuit, caſiæ & carpeſio conſimilis naturæ. Quapropter Poſſidonius, ſi non adfuerit cinamomum, eo cẽſet vtendum. Sed is arnabo Mauritanis nomine zurmbetti venit, qui de ea re parum ſibi conſtantes zedoariam alibi interpretẽtur, nomenclationis aucupio planè nobis ĩponentes. Verum id non eſſe teſtetur arboris facies, quam lineamẽtis exprimunt. Arbor eſt, vt volũt in Oriente naſcens, foliis ſalignis prælongis, colore ex viridi in luteum langueſcente, nullo fructu, ſed ſemper ſterileſcens, odore citrii mali. Hanc calfacere, ſiccare, & aſtringere promittunt, fluentem aluum tenere, dotes odoratæ nucis quam moſchatã dicunt, repræſentare: ſed tenuitate partium anteire. Quare ſternutamẽta ciet, & doloribus capitis auxilio eſt, quos cauſa frigida cõcitauit. Stomacho & iocineri odoris bñficio ſubuenit. Sed arboris apud nos exoleuit vſus, nec à negociatorib' ex Oriẽte ad nos amplius, quantum equidem viderim, deportatur, neq; ſatis de ea re inter eos conſtitit. Porrò carnabadiũ vel carnabum id putauerim eſſe, vt in conferendis Mauritanorum compoſitionibus, cum recentioribus Græcis & eorum ſectatoribus Latinis comperi, quod omnes officinæ vocant doronicum. Nanq; radix ex Oriente defertur pollicari ferè craſſamento, nodis ſcatens, dura, ponderoſa. Cui familiæ Mauritanę authores tertium in calore & ſiccitate receſſum aſſignarunt. Quare diſtẽdentibus inflationibus auxiliatur:

ſpiritus vteri digerit, cor roborat, venenatorũ ictibus aduerſatur cum ficis potum aut illitum. Compoſitionibus magnis expetitur. Idem ferè Aetius de carnabadio memoriæ prodidit, aſſignans tertiam calidorum & ſiccorum ſedem. Cibi coctiones, vt ait, adiuuat: flatus diſcutit: ſtomachũ roborat, & ventrem retinet: alui tineas necat: vrinas ciet. expedit infarctus vitia: verum vſu crebro flauam in calidis corporibus bilem creat. Aliud oſtendũt ſeplaſiarii inſtitores & herbarii doronicum, quod romanum cognominãt. folio ferè acuti rumicis, radice graminis alba, crebrò tumẽtibus geniculis intercepta, internodiis longe gracilioribus, ſapore dulci, non ſic ut orietale feruente & linguã uellicante, quod forſitan noſtri cæli temperiei ferendum eſt acceptum. Hoc pro orientali, quãuis tum guſtu tũ radicis effigie diſſideat, officinæ magna ex parte vtuntur. Niſi forſitan hoc Romanum id eſſet, quòd à Paulo mamira vocatur, cui ſatis deſcriptio fauet. Radicula inquit, herbæ eſt frequẽtibus tuberculis intumeſcens, quę cicatrices & albugines extenuare creditur, quippe quum abſtergendi vim poſſideat: nec de ea ſcriptum aliud inuenimus. Zadura aliis zaduara, radix eſt teres, ariſtolochiæ rotundæ nõ abſimilis, ſapore & colore gingiberis. hanc ad nos India mittit. Secundam & calfacientiũ & exiccantium ſedem obtinet, corpus lętiore ſagina reficit, flatus diſcutit. graue virus animæ, quod allium, cepa, vel vinum excitauit, abigit: venenatis morſibus opitulatur. Craſſiorem ventris ſpiritum digerit: aluũ retinet: abſceſſus vteri ſoluit: vomitiones cohibet: & colicos mulcet cruciatus. Nunc ferè noſtræ ætatis medici contra peſtilentis cæli contagia vtuntur. Officinæ & medicorum vulgus zedoariam nominat. Zadura permultis recentiorum medicamẽtorum compoſitionibus expetitur.

Carpeſium. Caryophyllon. Cap. XXX.

CARPESIVM vt Galenus eſt author, guſtu & viribus appellatæ Phu non diſſimile: verum tenuioribus conſtat particulis. ideo viſcerum obturantes infarctus explicat: vrinas ciet: renes calculis expedit. Cęterum tantum partiũ

tenuitate pollet, vt non præſente cinamomo pro eo ſubſtitui poſſit, quemadmodũ Quintus facere ſolebat. Præfertur ponticum carpeſium Laertio, neq; tamen cinamomi viribus reſpondet: ſed optimæ caſiæ paulum cedit. Nomen vtrũq; à montibus quibus naſcitur deflexit. Plurimũ in Syria prouenit. Paulus odoratum eſſe refert, tenuibus valere particulis: inferctus extricare viſcerum: urinas pellere: calculos renibus exturbare. Actuarius à barbaris iam ſua ætate cubebas vel combebas dici profitetur, quod nomen omnibus officinis tritiſſimum ac vulgatiſſimum habetur. Non ſunt igitur audiendi factionis Mauritanæ principes, qui carpeſium, id eſt vt vocant cubebas, aſſerunt fructũ eſſe ruſci, quam oxymyrſinen Græci nominant. Longè alia res carpeſium ab ruſci fructu, ſi quis vtrũq; nouit. Siquidem ruſcũ in medio folio baccas fert ceraſis ſimiles. carpeſia vero minuta cõſpiciuntur grana, quę Galenus libello quẽ theriacę dicauit, fructus tenues, odoratos, guſtu nõ abſimiles radicibus herbæ quæ phu nominat: ſed euidentius q̃ vt debeat demonſtrari, baccas ruſci magnitudine ceraſum malũ æquare, nullum iucundum odorẽ ſpirare. Dioſcorides inter ſimplicia de carpeſio nihil ſcriptũ reliquit. Caryophyllon, frutex in Oriente naſcitur, ſabuci forma, ſemine grano piperis grandiori fragilioriq;, ex atro ruffeſcente, inclaui modũ capitato, exertis in aduerſum quatuor denticulis ſeſe ſtellatim decuſſantibus, prominulo apice, quadrati alueoli ſinu medio vmbilicatim prodeunte, à qua facie clauata Francis ſibi nomen claui caryophyllum adoptauit. Non deſunt, qui caryophyllũ repręſentent buxi caudice, lauri folio, ſed rotundiore. Huius nec Dioſcorides nec Galenus in cenſu ſimpliciũ vllam fecerunt mentionẽ. Plinius in India quippiam piperis grani ſimile naſci tradit, quod caryophyllon vocatur, grãdius fragiliusq;. ſubdit, in indico luco gigni. Aduehebatur olim odoris gratia, nunc cibi quoq;, velut ſeptentrionibus populis. Paulus Aegineta eam ſilentio non prætermiſit, caryophyllon quaſi nucifoliũ exiſtimans eſſe vocandũ, etiam ſi hanc non habeat naturam quæ nomine prætendit: verum flores arboris cuiuſdam Indicæ feſtucacei ſunt, nigri, longitudine ferè digi-

tali,acres,odorati,ſubamari. Tertii ſunt ferè ſiccantium & excalfacientium ordinis. Multus eorum erumpit vſus non ad opſonia modo,ſed ad multa quoq; medicamēta:hęc Paulus. Aetio caryophyllon fructus eſt arboris, ſecundam calfaciendi,ſiccandi claſſem adſciſcens:quāuis & nonnulli tertiā ei aſſignarint. Iocineri,ſtomacho, & cordi auxiliatur. Contracta humore nauſeam leuat:ſed viſcera lædit. Caryophyllon halitus emēdat grauitatem:quare iis mandi ſolet & ore contineri quibus anima fętet:nauſeas ſedat:corroborat ſtomachum,iuuat cōcoctiones:tollit oculorum caligines,atq; viſum exacuit:panos diſcutit, obſtruentes iocineris infarctus aperit, Venerem ſtimulat.

Amomum. Cap. XXXI.

AMOMVM frutex eſt labruſcæ ſimilis,cæterum minor, venoſus,odoratꝰ,ramulis duriuſculis,colore ſufflauo,baccis inter ſe racematim cohærentibus,flore violæ candido. Dioſcorides Amomum ſic reddidit, Frutex eſt puſillus ceu racemus è ligno conuolutus,flore præparuo candidæ violæ, foliis vitis albæ ſimilibus. Plinius amomi vuam in vſu eſſe tradit, Indica vite labruſca, vt alii exiſtimauere frutice venoſo:palmi altitudine. Carpitur cū radice, manipulatimq; componitur protinus fragile. Laudatur quāmaximè punici mali foliis ſimile,nec rugoſis,colore rufo. Secunda bonitas pallido,herbaceum peius,peſſimum candidum,quod vetuſtate euenit. naſcitur in Armeniæ parte, quæ vocatur Otene. Adulteratur foliis punici & gūmi liquido, vt cohæreat, conuoluatq́; ſe in vuæ modum. Dioſcorides laudat quammaxime armenium,colore aurum imitante,ligno ſubrufo, perquam odoratum. Naſci quoq; in Media tradit in planis dilutisq́; regionibus,ſed procero imbecillius,quāquam procerius adoleſcat, venoſum, molli tactu, colore herbaceo, odoris origani æmulum. Pontico color ſubrufus ineſt, quod neq; fractu contumax eſt, racemoſum, plenum ſeminis, odore nares feriens. Præfertur album,recens,quod neq; collectum ſtipatumúe cohęreat,neq; ſe conuoluat,ſed ſolutum diffundatur,fructu in vuæ modū conuoluto,pon-

deroſum,ſuaueolens,guſtu acri & mordente,ſimplici colore non vario,quódq; non ſenſerit ſitum.Eadem erat Amomis,niſi minus venoſa,& durior anguſtioriq; odore eſſet, flore origani,ſine ſemine,qua amomum adulteratur.Amomum,quod officinæ præferunt,fabuloſa ſpecie:nec odoris argumento,nec alia ratione congruit cum eo,quod à Dioſcoride deſcribitur.Nec mirandum,ſi quando ſcriptores inter ſe diſſonent:quoniã nulla medicinæ pars incertior,quã quæ ab alio orbe quã noſtro petitur. Turpiter aberrãt:qui herbam pedem columbinum vulgo dictam, amomum eſſe exiſtimant,quũ ea eſt foliis maluæ paulo candidioribus,cauliculo ſemipedali,lanuginoſo,floſculo purpureo, capitellis roſtratis gruini capitis modo:vnde princeps illi nomendatura geranion,vel ſi mauis,gruina. Amomũ indicæ viticulæ genus eſt è ligno ſe conuoluens in vuæ modum,odorato frutice,foliis bryoniæ,quę ex India importatur. illa nuſquã non naſcitur maluæ folio,minantibus in cauliculorum cacumine gruum roſtris.ea in nullũ medicinæ vſum venit:eſtq; apud Dioſcoridem ſecundum geranii genus, de quo dicemus ſuo loco.Excalfaciendi amomum,ſiccandi atq; ſpiſſandi naturam retinet:ſomnum conciliat,& illitum fronti doloris noxam abigit:meliceridas & collectiões maturat atq; diſcutit.Iuuat qua ſcorpius icerit ex ocymo perlitum:podagricis ſubuenit:oculorum inflammationes viſcerumq; cum vua paſſa demulcet:muliebribus malis adſeſſu aut peſſorum appoſitu medetur.Decoctum eius epothum iocineroſis auxilio eſt.Galenus illi vires eaſdem tribuit, quas acoro: niſi quòd acorum magis exiccat,amomum plus excoquit. Cęterum commonendi nobis ſunt,vt qui ſyncero amomo velint vti,fragmẽta ſemper haſtulaſq; deuitẽt,& ſolidos frutices petant,id eſt q ſurculos atq; ramos incolumes ex ima radice ſuſtineãt,ita nobilibus vnguẽtis antidotiſq; peti debet.

Coſtum. Cap. XXXII

COSTI frutex eſt nullo pręterquã radice pretio.Tria eius genera.Arabicum cęteris præſtat, candicans,leue,plurimo odore,ſolidum,minime friabile.Proximum nobilitate ſuccedit Indicum,

craſſum & hoc, ferulę leuitate, nigrum. Syriacum graue, buxi colore, nares validè feriens. Radix coſti guſtu feruet odore eximio, frutice aliàs inutili. Plinius Indicũ duntaxat nouiſſe coſtũ videtur, primo ſtatim introitu amnis Indi in Patale inſula compertum, cuius duo fecit faſtigia, nigrum, & quod melius eſt, candicãs. Coſto perinde atq; thure diis ſuis ſupplicabat antiquitas: quare huius ſupſtitionis gratia, aut vnguentorum delitiarumq́; cauſa emebat. Strabo coſtariũ quoq; nominauit diminutionis forma vſus. Faciũt huic affinem nomine coſtum hortẽſem, quem vulgus coquum, alii Marię herbam appellant, ſimplici caule ſeſquicubitum alto, foliis betonicæ, niſi quòd caſtigatiora ſunt, tenuiora, ac magis odorata, capitellis fulgore auri flaueſcentibus. Subſcribit eorum iudicio Florentinus agriculturæ author, qui coſtum & balſamum in hortis ſeri viuiradice, Nouembri menſe prodit, odoratu perquam ſuauem: vti ſampſuchum Aprili & Maio. De herba videt̃ non de peregrino illo coſto hæc intellexiſſe: nam & balſamum ſua ætas ſiſymbrium hortẽſe, & coſtum herbam, quam nuper memorauimus, videtur innuiſſe: nempe tam contumaces noſtro orbi implacabileſq́; huiuſcemodi peregrinæ arbores fruticeſq́;, vt nullis blanditiis, officiis, atq; noſtris deniq; obſequiis apud nos cõprendere poſſint, etiam coactę mitioribus locis viuere: tantuſq́; patriæ nataliumq́; ſuorum amor, vt niſi reduces in natiuã ſedem relegentur, aut velut effœtæ gracileſcant, aut quòd ſolum vertentes extorrem agant vitam, deſpondentes emoriantur. Sed hanc hortenſem herbam ſiliquaſtrum & piperitim eſſe deliniatio fatetur, Caſtore hac forma demonſtrante: caule rubro, longo, denſis geniculis, foliis lauri, ſemine albo, guſtu piperis. de qua ſatis in hydropipere diximus. Coſto natura concalfactrix: vrinam ciet, menſes pellit. Vitiis quæ vuluam malè habent, tã fotu quàm ſuffitu opitulatur. Contra viperarum morſus potu prodeſt. Aduerſus pectoris dolores, conuulſa inflationeſq́; vino & abſinthio bibit. Venerẽ in mulſo ſtimulat: latas ventris tineas ex aqua deiicit, in horroribus febrium ante acceſſiones, item neruorum reſolutionibus inungitur. Vitia cutis in facie cum aqua vel

melle litus emẽdat:antidotis & malagmatis miſcetur.Mangones adulterant validiſſimis helenii comageni radicibus. Sed facilè dolus coarguitur,quòd helenium neq; linguam accendit,neq; odorem,qui olfactum tẽtare poſſit,expirat.

¶ Iuncus odoratus. Cap. XXXIII

IVNCVS odoratus teres eſt,ſcapo exili,rubente,flore copioſo,odorem roſæ in confricando emittens,fragmentis in purpuram vergentibus. legitur quàm recentiſſimus mordacitatis vinoſæ ad linguam,fractu roſaceũ ſpirans odorem,rubentibus fragmentis.Sed alium iuncũ reddit Africa,alium Arabia,alium Nabathęa,qui laudatiſſimus exiſtimatur.Secundum eum Arabicus,quem nonnulli Babylonium malũt appellare.Improbatur Aphricus vtpote deterrimus.in Campania inueniri tradũt,ſed minus viribus pollentem.In Arabia cum calamo odorato naſcitur,nihil aſpectu differens à cęteris.Prouenit & in Syria quoq;,coele cognominata.Iuncum hunc vinoſæ mordacitatis ad guſtum ſentiri perhibẽt.noſcendum verò Dioſcoridi Babyloniũ & Teuchitim pro eodem genere intelligi,verum non ſic à cęteris,Quippe qui teuchitim eundemq; nobiliſſimum,qui è Nabathæa ſit appellent:proximum Babylonium: deterrimum ex Aphrica & ſine odore.Iuncum odoratum Græci ſchœnon,Hippocrates ſchœnon hedyoſmon,vt Galenus libello quem vocabulis Hippocratis dicauit,id eſt ſuauem iuncum nominat.Cornelius Celſus iuncum rotundum, vt ab angulari differat.Officinæ ſquinantum,quamuis florem iunci odorati veteribus dici placuit,vulgus paſtum camelorum.Ne tamen ſchœni nomẽclatura pariat errorem, quum alterius iunci meminerũt quàm odorati,adiectione aliqua diſcriminant.Scribonius ſchęni vocabulum retinuit.Vſus multiplex radice,floribus,culmo.Vrinam trahit,mẽſes pellit,diſcutit inflationes:grauedines ciet:ac caput tentat:modicè aſtringit,maturat,comminuit.Venarum ſpiracula laxat:vrinas molitur:flos eius in potiones adhibitus ſanguinis reiectiones ſupprimit:doloribus pectoris, pulmonum, iocineris,renumq; prodeſt:ſingultus cõpeſcit:medetur veſi-

æ.Opiſthotonicis cum arida reſina imponitur:decoquitur ad muliebria mala:miſcetur antidotis.Radix maiore conſtringendi vi prædita eſt proinde faſtidientibus ſtomachis datur:exibetur etiam hydropicis conuulſisq; cum pari pondere piperis aliquot diebus.Decocti ſucco inflammationes vuluæ inſidientibus placantur.

¶ Calamus odoratus. Cap. XXXIIII.

CALAMVS odoratus vulgo aromaticus dicitur,arundini ſimillimus aſpectu,nempe multis geniculatus nodis,fuluus,cætero tactu mollis & cum frangitur ſciſſilis,intus araneoſus,caſiæ guſtu,fragrantiſſimo odore,adeo vt locũ in quo naſcitur ingrediẽti,ſpiritus ſuauiſſimus ſtatim aſpiret. Calamus odoratus in Arabia naſcẽs, communis Indis atq; Syriæ eſt,in conualle modica iuxta Libanum montem lacumq;,cuius exiccatis ęſtate paluſtribus hi calami proſiliũt: non vt Strabo exiſtimauit propter Antilibanum lacu Genneſaretide,vbi conuallis ampliſſima & pulcherrima,quam Aulonem cognominat.Pręcipua bonitas rufo geniculis frequentibus diſtincto,qui confractus in aſſulas multas diſſiliat,plenis araneo fiſtulis,ſubalbidus,in cõmanducando glutinoſus aſtringenſq; linguam,guſtu acri.Sed calamus præſtantior odore ſtatim è longinquo inuitat,mollior tactu,meliorq; qui minus fragilis,& qui aſſuloſe potius quàm raphani modo frangitur.Ineſt fiſtulæ araneũ (vt Plinius tradit) quod vocant florem,pręſtantior eſt cui numeroſius,reliqua probatio vt niger ſit damnatur aliubi. Melior quo breuior & craſſior,lentuſq; infrangendo. In Mæotide odoratum naſci calamum produnt,radice ſubalbida, ſiue fiſtulis,intus plena & amara,ſpecie acori,de quo & falſi quidã ſunt,acorum ipſam putantes. quanto autem amarior tanto & calidior Indico.Vtrunq; tamen genus acorum odore ſuperat.Teredinibus vt acorum inceſſitur. Ab Ionio ponto & Herculis columnis prorſus apud omnes qui mediterranea colunt Africæ,pro acoro vicarium ſubſtituunt,q; maxima viſantur frui germanitate,vt authores pleriq; tradunt.Calamum odoratũ Hippocrates myrepſicon,id eſt vnguenta-

rium appellauit. Officinæ omnes calamum nominant. Vri/
nam potus exigit, eoq́; cum gramine aut apii ſemine deco/
ctus aquæ ſubter cutem fuſæ, ſubſtillo lotio, renum vitiis,
ruptisq́; bibendus pręcipitur, Menſes potu & appoſitu tra
hit. Tuſſi ſuffitus per ſe, vel ex reſina terebinthina, in os ra/
pto per fiſtulam nidore medetur. Ad muliebres inſeſſus de/
coquitur. Quin & clyſtere ſubter inditur. eodem in ſuffimē/
tis & malagmatis gratia odoris vtuntur. Eſt ſecundi ordi/
nis calfacientium ſed exiccantium magis concretu terreſtri
& aerio conſtans. o1

Balſamum. Cap. XXXV.

DE Balſami frutice vt re peregrina parum inter
veteres cōuenit. etſi quum Iudæa Romani ſunt
potiti, tum ſunt propagati, vt iam latiſſimi col/
les ſudarent balſama. Similes viticulæ ſtirpes ha
bent, malleolis digeruntur, raſtris niteſcunt, aqs
gaudent, amāt amputari, tenacibus foliis ſemper inumbran
tur: lignum caudicis attrectatum ferro ſine mora moritur.
Eapropter aut vitro aut oſſeis cultellulis, ſed in ſolo corti/
ce, artifici plaga vulneratur, ex qua ſuauitatis eximiæ gutta o1
manat. Poſt lachrymam ſecūdum in pretiis locum poma ob/
tinent cortex tertiū, vltimus honos ligno. Plinius balſamū
vni terrarum Iudææ conceſſum prodit. quondam in duo/
bus hortis vtroq́; regio, altero iugerum viginti altero pau
ciorum: in totum alia eſt natura, quàm noſtri externiq́; pro/
diderant. Quippe viti ſimilior eſt quàm myrto. Malleolis ſe
ri dicitur, nuper vincta vt vitis, impletq́; colles vinearū mo
do quæ ſine adminiculis ſe ipſę ſuſtinent. Tondetur ſimili/
ter frutificans, ac raſtris niteſcit: properat naſci intra tertiū
annum fructifera: folium proximum rutæ. Cornelius Taci
tus memoriæ tradidit modicam eſſe arborem, vt quiſq́; ra/
mus intumuit, ſi ferri vim adhibeas pauet, venæ fragmine
lapidis aut teſta aperiuntur: humor in vſu medentiū eſt. Iu/
ſtinus Trogi Pompeii teſtimonio fretus incredibile tradit,
quantum opes Syriæ genti ex vectigalibus opobalſami cre
uere, quòd his tantum regionibus gignitur. Eſt inibi cōual
lis, quæ continuis montibus tanquā muro cincta inſtar ca/

ſtrorum clauditur,ſpatium loci ducenta milia iugera nomine Hierico dicitur.In ea ſylua eſt vbertate & amęnitate inſignis:ſiquidem palmeto & opobalſamo diſtinguitur,& arbores opobalſami formam ſimilem piceis arboribus habent, niſi quod humiliores ſunt,& vinearum modo colũtur.Hæ certo tempore anni balſamũ ſudant:ſed non minor loci opacitas,q̃ vbertatis admiratio.Quinetiã è Græcis Theophraſtus rutæ folio reddidit,ſed exalbido.Dioſcorides arbuſculæ magnitudine,floſculo candidæ violæ aut licii,folio rutæ proximo,ſed candicantiore coma perpetua,vni terrarũ Iudææ quadam conualle,& Aegypto conceſſa,terebintho ſimilem fruticem.Strabo prodidit naſci in Syria Coele valle illa fertili,quæ Libanum & Antilibanũ intercedat iuxta lacum Geneſaritim:in Arabia quoq; Sabeorum tractu maritimo.Pauſanias in Bœoticis author eſt,palſamum p litera non b pronũciatum,in Arabia gigni,arbore viperis obſeſſa,nã & ſimilia iis euenire nouit magnitudine fruticis myrti,foliis ſampſuchi herbæ.Angues in Arabia ſub hac apricãtur arbuſcula,ſuccoq; huius ſuauiſſimo alũtur,eximieq; fruticis vmbra gaudent.Quum legendi ſucci Arabibus appetit tẽpus,binas ſinguli ligneas aduerſus hos adferunt ſcuticas, citatoq; lignorum ſtrepitu viperas abigũt,quas necare nephas putant,nempe balſamo ſacras.Quod ſi quempiam à ſerpente morderi ſors ferat,vulnes perinde atq; illato ferri mucrone accipitur.Cæterum veneni timor abeſt, neq; morſu quiſpiam extinguitur:ſed tanq̃ pretioſiſſimum vnguentum paſtis ſerpentibus,veneni lethalis noxa in mitiorem ſe conuertit conditionẽ.Sed Aetius recẽtior ex authoribus Græcis ſtirpem eſſe exiguum prodit,eiuſq; magnitudinẽ intra bina cubita ſubſiſtere:naſci proxime Aegyptum in regione, quæ nunc Fons ſolis appellatur quondam Heliopolis dicebatur.Quumq; rerum ſuarum potiretur Aegyptus, ineunte autumno imæ pręgnantis fruticis partes crebris ferri ſcarificationibus vulnerabantur,è quibus ſuccus oleo perſimilis emanabat,qui balſamelæon appellatur.Incidi Dioſcorides quoq; eſt author ferreis vnguibus.Plinio ferro amputari ſuperuacua patitur,ſed eo lædi vitalia odit,quare vitro,

lapide, oſſeisq́ cultellis præſcindebatur: ſed incidentis manus librabatur artifici temperamẽto, nequid vltra corticem violaret, vltráq; deſquamare alienũ erat. Succus è plaga manabat, quod opobalſamum vocãt, eximiæ ſuauitatis: nanq; omnibus præferebatur odoribus, ſed tenui gutta, ploratu lanis parua colligebatur in cornua: ex iis in nouo fictili condebatur, craſſiori ſimilis oleo, & in muſto candida, rubeſcebat deinde ſimulq́; dureſcebat è translucido. Vindemiæ uaria fuit ratio. Theophraſti temporibus, & Alexandro Magno res ibi gerente, die æſtiuo vnã concham impleri iuſtum erat, omni vero fœcũditate è maiore horto congios ſenos, minore ſingulos, & cum duplo rependebatur argento. Dioſcoridis ætate circa Canis ortum flagrantiſſimo æſtu vulnerati frutices, ex omni vĩdemia ſenos aut ſeptenos cõgios implebant. At Plinii æuo largior vena ter omnibus percutiebatur æſtatibus. Dimicatũ pro ſucco fruticis eſt, victisq; Iudæis vindemia fiſco credita eſt. Deputatur quoq; frutex, & ſarmenta in merce ſunt: amputatio ſurculusq; væmibat. Xylobalſamum vocatur, quod coquitur in vnguentis, pro ſucco ipſæ ſubſtituunt officinæ. Corticis etiam ad medicamenta pretium erat. Præcipua aũt gratia lachrymæ, ſecũda ſemini, tertia cortici, minima ligno. Ex hoc buxeũ optimũ eſt, quod eſt odoratiſſimũ: ex ſemine autem maximũ & ponderoſiſſimum, mordens guſtu feruensq; in ore. Lachrymæ probatio: vt ſit pinguis, tenuis, ac modicè rufa, & in fricando odorata. Secundus candidæ colos, peior viridis craſſusq;, peſſimus niger, quippe vt oleum ſeneſcit. Ex omni inciſura maximè probatur quod ante ſemel fluxit. Vitiatur ex ſemine ſuo, vt vix poſſit fraus deprehendi, maleficium tamen detegitur amariore guſtu: eſſe enim debet lenis, nõ ſubacidus odore tantũ auſterus. Vitiatur oleo roſæ, cypri, lentiſci, reſina, galbano, cera cypria: nequiſſimè autem gummi, quoniam ipſum quoq; inhæreſcit manu inuerſa, & in aqua ſidit. Quod cera & reſina permutatũ eſt, in carbone nigriori flamma coarguitur: nam ementitum melle ſtatim contrahit muſchas: metopio adulteratum, in aqua circulo candido cingitur. Synceri probatio gemina eſt Dioſcoridi, nanq;

ſi gutta veſti laneæ conſperſa & eluta nihil maculæ relique rit aut ſordis, egregia eſt: quæ mutata fuerit, pertinaciter hærebit. Alia eſt, vt lac coagulet, quod quidem adulterinū non facit. præterea ſynceræ gutta in lacte vel aqua celeriter ſidit, elacteſcitq́; vitiata, olei modo innatat, & ſtellatim diffuſa radiatur. Syncera quoq; ſentit ætatem, craſſceſensq́; deterior redditur. Errant, qui in aquam merſum primum deſidere putant ad ima vaſis, poſtea reciprocatum non diffuſum emergere. Eſſe debet lachryma recēs. odore vegeto non ſubacida, dilui facilis & læuis, guſtum aſtringens, & quadam tenus remordens. Huius lachrymę, quum vaſis fuerit recondita, triplex Aetio authore inuenitur euariatio. Vel enim in faciem ſummam vaſis expuitur, candido colore, tenui corpuſculo, quæ & pretioſiſſima & plurimos ad vſus celebrata cognoſcitur: quæ medias partes vaſis tenet, fuluo rutilat colore, priori viribus cedens: quæ verò in fundum fæcis more decubuit, omnium deterrima. quam non, niſi quum alterius non datur occaſio, ob annonæ penuriam ad ferarum morſus & venenatorum ictus vſurpant. Sed ſeplaſiæ poſterioris longè maior improbitas, quæ fraudes nouas adinuenit. Quippe quum periti quidam legittimam probabant, ſi ferrum ea perlitum, & admotum igni confeſtim deflagraret. Sed id ſanequàm caphurelæo, id eſt lachrymæ quam caphura remiſit, aut caphurato oleo conuenire atq; aliis quibuſdā cōpertū eſt. Alii, ꝙ peſſum iret in aqua, neq; exiſteret: ſed alioꝝ quoq; oleoſorum id cōmune habet. Quare vtrūq; receſſum eſt concurrere, ꝙ & ferrū ea circūlitum accendatur, & imerſa aquæ ſidat: hoc argumentum legitimæ nec ſpurio habitu vllo degenerantis. Sed ſcitu dignum occurrit, quum recens eſt, nec vllam ſentit vetuſtatem, aquæ ſupernatat, tum vero linteo ea imbuto probatur. Si ſublato ipſo deſcendat nullo colore relicto, ſed ſola ſuauitate odoris, ſyncerę nec vllo modo vitiatæ eſt argumentum. Arboris diſcrimen in tria faſtigia digeritur. primū ſcabro aſpectu incuruum: ſecundū procerius cęteris, lęui cortice: tertium gracilius, tenui &, capillacea coma, qđ vocāt theriſton: forſitā ꝙ pro ſua exilitate facl

lius demetatur. Interputantur ſarmenta & ſurculi odore præſtantes, alioqui grandeſceret arbuſcula ni ſuccideretur, & veneunt magno, xylobalſamum vocant. Ratio probi ut recens ſit, virgis prætenuibus, rufum & bene odoratū, modicè opobalſamum redolens. Semē probatur grauiſſimum & maximum, guſtu mordaci & feruente. Adulteratur ſemine hyperici quod è petra fertur: quod coarguitur magnitudine, inanitate, odoris ignauia, ſapore piperis. Strabo ad dolorem tantum capitis balſamum commendauit. Aetius legitimum ad plurima vitia pollere tradit, datum ex humano lacte delibutorio veneno aut ictui ſerpentum præſenti eſſe remedio: item priuatim morſibus ſcorpionū illito vulnere. Per ſe calculos comminuere produnt: vuluæ inditum, vel ſubditum iis mulieribus, quæ concipere deſierant, reſtibilem adferre fœcunditatem. Addunt ſanguini, quem ſedis venæ fundunt auxiliari: item comitialibus, & frigidis valetudinibus, vtpote ꝙ calidiſſimam ſortitum ſit naturā. Validiſſima ſucco natura excalfactoriaq;. Caligines oculorū diſcutit. Perfrictionibus vuluæ ex roſaceo cerato impoſitus medetur: menſes, ſecundas, & partus elidit. Febrium horrores illitu tollit: ulcera purgat ſordida: cōcoctiones adiuuat: vrinas potu ciet: anhelātibus auxiliatur. Aconito, ſumptus è lacte aduerſatur, item ſerpentibus. Idem expetitur acopis, malagmatis, antidotis. Præcipua lachrymæ gratia, ſecunda ſemini, minima ligno. Semen commode potui datur cōpungentibus laterum doloribus, & pulmonariis. Prodeſt tuſſiētibus, iſchiadicis, comitialibus, vertiginoſis, & iis qui non niſi erecta ceruice ſpiritum trahunt, orthopnoici Græcis dicuntur: item anguſtiis vrinæ, torminibus, & venenatorum morſibus. Ad muliebres inſeſſus ſuffitusq; mirè decoctum prodeſt, vtpote quod locos aperiat, & humores exugat. Ad eoſdem vſus lignū valet, minore tamen effectu. Ex aqua coctum potu torminibus, conuulſis, cruditatibus, venenatorum ictibus, item quibus vrina ægrè it, auxilio eſt. Capitis vulneribus cum iride ſicca conuenit: oſſium ſquamas extrahit. Spiſſamentis vnguentorum ad domandum oleum adiicitur. Calfacit & reſiccat in ſecūdo ordine. Opobalſamum

tenuioribus

tenuioribus conſtat particulis. hoc nihil efficacius eſſe ad glutinanda vel citra cicatricem vulnera, ſibi vulgus perſuaſit. Quod ſi recipimus, mirum eſt Theophraſtum, Dioſcoridẽ, Galenum aut ignoraſſe, aut nihil prodidiſſe: nã Strabo ad capitis tantum dolores commendauit.

℄ Agalochum. Cap. XXXVI.

AGALOCHVM noſtro orbi tantum nomine cognitum, quum (vt Dioſcoridi placet) ex Arabia & India lignum aduehatur, thyino ſimile, varium punctis maculoſumq́; guſtu ſpiſſante, cum quadam amaritudine. cute corioq́; verius quàm cortice veſtitur, qui penè verſicolor eſt. Commãducatum aut collutum decocto, ſuauitatem cõmendat animæ. Aetius è Græcis primus quãtum equidem inuenerim, à nonnulla ſimilitudine coloris aloes, vt arbitror, xylaloen appellauit: quem poſteriorum medicorũ vulgus nomine tenus inſequitur. Officinæ lignum aloes vocant. Galenus hoc in ſimplicium cenſu ſilentio prętermiſit. Paulus Aegineta Indicum eſſe lignum teſtatur, thuiæ proximum, odoratum, quod ſua iucunditate iis os commendat, quibus anima fœtet: ſingularem in ſuffitionibus gratiam habet. Radix denarii pondere pota medetur, quibus lentore putri ſtomachus languet. Solutum eundem firmat ventriculum. iocineroſis, dyſentericis, laterum doloribus prę ſidio eſt. Aetius arboris eſſe lignum tradit in variis oriẽtalium oris, ſimul & eorum qui plus ad Auſtrum ſpectant, natum: nulloq́; ab aliis lignis diſcrimine notatur, quantum ad odoris rationem pertinet, non aliàs odoratius futurum, quàm vbi teredinibus diu patens computruit: ſiquidem marcore ſibi ſuauiorem adſciſcit odorem. Quare locorum incolæ in fruſta diſſectum ſub terra condunt, & aggere multo obruunt. deinde quũ ſufficienti tempore emarcuerit, negociatoribus vendũt. Aegyptii & alii delibrant ipſum, corticemq́; ligni abiiciunt. Huius faſtigia ſumma quatuor celebrantur, quorum notius eſt Indicũ, deinde Sapphicum ex vrbe Sappho, Speon & Hygrõ, quod ipſum deinde in quaternas ſpecies cõciditur, de quibus nũc dicere fuerit operoſum, Arabicæ familiæ authores volunt

agalochum baccas ferre purpureas piperis minuti ſimilitudine, quapropter piperallam cœperunt nominare. Sed lignum duntaxat in vſu eſt, quod nulli volunt cariei eſſe obnoxium, verum odorem ſpirare non anguſtū. Quod ex meridie deuenit, fragrantius quidem eſſe, ſed tineoſum. Agalochum in myrepſico thymiamate idē eſſe putat Aetius quod taron, quod authore Plinio ex caſiæ & cinnami confinio inuehitur per Nabathæos Troglodytasq́ꝫ iis vicinos. Verum mangones officinarum perſæpe pro agalochio aſpalathum ſubſtituunt manifeſto errore: quum agalochum maculis interſtinctum, ac punctis quibuſdam variatū ſpectetur: aſpalathus verò ſubrubeſcit, ſubterq́ꝫ corticem atra quadā rutilat purpura vnico contentus colore. is ſpinarum vallo cingitur, illud glabrum potius, nec vllis armatū aculeis deprehenditur. Vtrunq́ꝫ iucundum expirat odorem, ſed illud fragrantiorem, ſic vt pro thure ad ſuffimenta poſſit ſufficì: is ſuauem quidem ſed perquam exiguum. Aetio omnia agalochi genera excalfaciunt, ventrem ſiſtūt, ſtomachum bene habent, ſed hygron maximè, & ſecundum hoc Indicum: reliqua longè minus. Interanea roborant: iocineris infarcti vitia expediunt: humores qui in ventre coierunt abſumunt. Reliquæ huius ſpecies iugi ſuffitu pediculos ob dulcedinē creant, ſolum Indicū hos ſua acrimonia naſci prohibet. Dioſcoridi commanducatu aut ſuffitu ſuauitatem commendat animæ. Conſpergi eo corpus totum perutile. Vritur vice thuris. Radix denarii pōdere ſumpta, medetur quibus vdo lentore ſtomachus languet. Imbecillum firmat vētriculum, & æſtuantem mulcet: latera & iecur dolentibus, inteſtinis exulceratis, torminibusq́ꝫ ex aqua præſidio eſt.

¶ Anacardium, Orneogloſſum. Cap. XXXVII.

ANACARDIVM recentiori græciæ, nam vetus non meminit huius, arbos eſt Indis familiaris. prouenit quoq́ꝫ in Siciliæ montibus, qui flammas ignis eructant, fructu auiculæ corculo non diſſimili, vnde nomen putatur inditum, rubente intus cruore, quo veluti ſanguine ſcatet. Tertiam ex calfacientium & reſiccātium claſſem huic aſſignant, Anacar

dium memoriæ iacturā reſarcit:labantes ſenſus refricat:obliuionem diſcutit, & mentem exacuit,morbis cerebri quos frigida vel humida cauſa attulerit, opitulatur. neruorū reſolutioni auxilio eſt. Sanies quæ in fructu condita manet, verrucas delet, Cæterum cutē exulcerat:ſcabiem vſu creat. Iuuenibus & bilioſis ob caloris vim anacardio iterdicitur. nomē anacardi officinis retinuit. Orneogloſſum,arbor eſt vlmi ſpeciei,foliis amygdalæ,prælongis ſiliquis in ſurculorum cacumine prodeuntibus,oleagina magnitudine,in quibus medulla ineſt linguæ auis ſimilis, vnde nomen,exterius rubra,intus ex candore in luteum vergens ſapore acri, vellicante linguam cum nonnulla amaritudine. Ea, vt tradunt, ſecundo abſceſſu calfacit,laterum dolores ſedat. vrinā ciet, & remoratam hęrentemq́ pellit. Venerem ſtimulat & genituram auget. linguam auis officinæ nominant.

Aſpalathus. Cap. XXXVIII.

ASPALATHVS, vt Plinio placet, ſpina ſylueſtris eſt in Oriente, candida, magnitudine arboris iuſtæ:ſed idē frutex humilior atq; ſpinoſus in Syria, Niſyro, & Rhodiorum inſulis ꝓuenit:quē alii eryſiſceptrum, alii adipſatheū, ſiue dipſacum, ſiue diaxylon vocant. Optimus qui minime ferulaceus, rubens & in purpuram vergens, detracto cortice. Naſcitur pluribus locis, ſed non vbiq; odoratus. Dioſcoridi frutex eſt lignoſus ſpinis obſeſſus. gignit circiter Iſtrū & Niſyrū, in Syria quoq; & Rhodo. Vnguentarii eo ſpiſſandis oleis vtunť. Primi meriti eſt ponderoſus, & qui detracto cortice, rubet, aut in purpuram inclinat, tactu præduro, ſuaui odore, amarulento guſtu. Habetur & aliud genus candidi, ſurculoſi, ſine odore, quod & deterius. Plinius item in Cypro, tractu eodē aſpalathum naſci ꝓdidit, ſpinā candidā, magnitudine arboris modicę, flore roſæ. radix vnguentis expetiť. Tradunt, in quocūq; frutice curueť arcus cęleſtis, eandē quæcunq; ſit aſpalatho, ſuauitatē odoris exiſtere, ſed in aſpalatho inenarrabilē quandam, arcu in eū innixo. Quidam eryſiſceptrum vocant, alii ſceptrum eliſei. Cuius probatio eſt in colore rufo, tactu ſpiſſo, odore caſtorii.

Sed quid fuerit aſpalathus, qui compluribus vnguentis & antidotis olim inſerebatur, non facile ſit enarrare: quum ſanè per Hiſpanias iam ætate Plinii, multi & ad odores & inter vnguenta vtebantur, ſpina quam vocabãt aſpalathum, ſed ea vulgaris erat ex qua fulloniæ implebantur vrnæ, radicis tantum vſus habebatur. Aſpalathus tamen mihi videt̃ id eſſe, quod nunc officinæ vocant, lignum Rhodium. nonnulli quanq̃ falſo, vt poſtmodum docebimus, lignum aloes, vulgus rodoen. Siquidem ſingulæ quę à citatis authoribus traduntur deliniationes huic ad amuſſim, nulla reclamante nota, reſpondent. nanq; lignum fuiſſe fruticoſum nodi ſatis teſtantur, quibus adhuc exaſperatum ſcatet. Declarant etiã aculeorum veſtigia nonnunquã id frequẽtibus ſpinis inhorruiſſe, quãuis ſpiculis caſtratum & ſuis viduũ ſurculis: quin potius cortice ſpoliatum, ad nos deferri ſoleat. modicam tamen arborem vel fruticẽ fuiſſe ſatis nobis hæ ligni reliquiæ docent. Pondus eius graue ſatis librans manus perpendit, quod cæterorũ more demerſum aquis non protinus extat, ſed lapidis modo confeſtim præceps ſidit: nec ſic obrutum quouis modo conſueuit emergere. Adde quòd hoc lignum ſubrubet, & in purpuram quadam exuto cortice tendit, qđ oculis euidentius eſt, quàm vt probari mereatur. Satis ſuperq; duritiam & ſpiſſitudinẽ tactus ſentit. odoris quoq; ſuauitatem, ligni ſuffitus indicat. Cæterum ſi lingua conſulatur, leuem amarulentiam reſipere, & quadam tenus amareſcere conſtabit. Galenus tamen guſtu acrem aſpalathũ aſtringentemq; deprehẽdit, cuius iudicio ſatis lingua ſubſcribit. nec iis plura quæ ad eius cognitionem pertineant Dioſcorides ſcripta reliquit. Aſportatur ad nos è Rhodiorum inſulis, inde Rhodii ligni appellationem declinauit. Quin & de flore fruticeq; toto ad Rhodios negociatores retulimus, qui florem ei roſæ tribuebant, prædicabantq; humilem arbuſculam, fruticem'ue lignoſum crebris ſpinis aculeatũ. Ea igitur, quæ fideli narratione accepimus, & ipſius ligni pericula quæ vnuſquiſq; facere poteſt, in hãc traxerunt opinionem, aut Rhodium hoc lignum ſit idem, quod à veteribus aſpalathus diceretur, Accedent etiam noſtræ nimirum ſen-

ſentiæ, qui diligenter hæc ſcrutari, & ſingulas notas diſquirere voluerint. Quippe quũ magnitudo ei arboris modicæ, vel potius frutex humilior, ſpinoſus, in Rhodiorum inſulis frequens, vnde defertur ad nos. flore roſę rubet atq; vergit in purpuram, cortice detracto, denſus, guſtu ſubamaro. Igitur aſpalathum hunc eſſe nemo niſi veritatis ſurdus poterit inficiari. Radix vnguentis naſcitur: odore terræ, in quã arcus cœleſtis incubuerit, nempe ſuauiſſimo & inenarrabili. Radicem nigram Hippocrates quum vocat, Galeno radicẽ ſignificat aſpalathi, Criſſæo Phocidis agro commendatiſſimam. Vis ei calfactrix, aſtringens, ideò tetra oris ulcera decoctus in vino, collutuſq; ſanat. Genitalium nomas & putrilagines, carbunculantiaq; partium earũdem vlcera infuſus purgat. In peſſo ſubditus partum elidit: aluum ſiſtit eius decoctum, & ſanguinis reiectiones potu cohibet: anguſtias vrinæ & inflationes diſcutit: rimas ſedis ſubter inditũ coercet. Diſſimilibus aſpalathus cõflatur particulis, acribus, quibus excalfacit: & auſteris, quibus refrigerat, ideóq; reſiccat.

¶ Succinum & ſucciniferę arbores. Cap. XXXIX.

SVCCINVM, Græcis electrum, Germani gentilitio nomine gleſum appellarũt. Autumno quibuſdam pinei generis arboribus exudatur, & vt gummi ceraſis, copia humoris erumpit, & rigore aut mari dẽſatur. Intumeſcente æſtu raptim ex inſulis ſeptentrionalis oceani expuitur in litus, ibiq; vadis inter cætera maris eructamenta rude legitur. A Germanico Cęſare Germaniæ oras ſcrutante cõperta arbor eſt, generis pinei, quæ per autumnum ſuccino lachrimat. Ne credãtur Padanæ ſyluæ lapidem fleuiſſe: operæ eſt pretium oſtendere, vnde hãc ſpeciem barbari intulerunt. quæ quum per Pannonica commercia uſu ad Trãſpadanos homines foret delata, quòd ibi prímum noſtri viderant, ibi etiam natam putauerũt. Munere Neronis principis apparatus oĩs abſq; ſuccino inornatus erat: nec difficulter, quum per idẽ tempus tredecim millia librarum rex Germaniæ ei dono miſerit. Rude primum naſcitur & corticoſum, deinde incoctũ adipe lactentis ſuis

expolitur,ad quē videmus nitorem.Pro facie habet nomē, ame lleum dicitur & phalernū,vtrunq; de ſimilitudine mellis atq; vini.Cornelius Tacitus eo libello,quem Germanorum moribus dicauit,ita ſcriptum reliquit:Germani qui mare ſcrutantur,ſoli omnium ſuccinum, quod appellant gleſum,inter vada atq; in ipſo litore legunt, nec quæ natura, quæ'ue ratio gignat,vt barbaris, quæſitum compertumq; diu.Quinetiam inter cætera maris eiectamēta iacebat,donec luxuria ei nomen dedit.Ipſis in nullo vſu'rude legitur, in forme perfertur,pretiumq; mirantes accipiunt. Succum tamen arborum eſſe intelligas,quia terrena quædam atque etiam volucria animalia plerunq; interlucent,quæ implicata humore mox dureſcente materia clauduntur.Fęcundiora igitur nemora,lucos,ſicut orientis ſecretis vbi thura balſamaq; ſudantur:ita occidentis inſulis terrisq; ineſſe credidit,quæ vicini ſolis radiis expreſſa atq; liquantia,in proximum mare labūtur,ac vi tempeſtatū in aduerſa litora exundant.Succum tamē eſſe nomine deprehendas. ſed quòd pineæ ſit arboris,indicio eſt odor in attritu pineus, & quòd accenſum tedæ modo deflagret.Nanq; ſi naturā ſuccini admoto igni tentes accenditur,alitq; flāmam pinguem & pinum olentem:mox in picem reſinamq; lenteſcit. Liquidum primò ſtillauiſſe,argumento ſunt formicæ,aut culices,aut lacertæ, quos adhæſiſſe muſteo non eſt dubium,incluſę in dureſcenti,hoc quoq; Martialis diſticho capeſſes,

“ Quum Phaethontea formica vagatur in vmbra,
“ Implicuit tenuem ſuccina gutta feram.

Cum intumeſcens æſtus ex inſulis rapuit,certè in litora repellitur,ita volubile vt pendere videatur atq; conſidere in vado.Affertur à Germanis in Pannoniā,inde proximi Pannoniæ accipientes primi circa mare Adriaticum fecere famam.Pado verò adnexa fabulæ videtur cauſa,agreſtibus fœminis Tranſpadanarum ſuccina monilium vice geſtantibus,decoris gratia,quæ narrat icti Phaethontis fulmine ſorores,fletu mutatas in arbores populos,lachrymis electrū omnibus annis fundere,iuxta Eridanum amnem,quem Padum vocant:& electrum appellatum, quoniam ſol vocita-

tus elector, vt plurimi poetæ dixere, Nicander, Euripides: & è noſtris Ouidius electrum lachrymis Phaethontiadum enatum iis carminibus prodidit,

Inde fluunt lachrimæ, ſtillataq; ſole rigeſcunt „
De ramis electra nouis, quæ lucidus amnis „
Excipit, & nuribus mittit geſtanda Latinis. „

Quod eſſe falſum omnium teſtimonio patet. Lucianus videndi miraculi (vt reliquit ſcriptum) gratia ad Padum amnem ſe contulit, ſerio, non ludicro (vti ſolet) ſermone fatetur, neq; populos ibi adeſſe, neq; ſuccino collachrimaſſe. Falſum æque prodidere in extremis Adriatici ſinus rupibus inuiis arbores ſtare, quæ Canis ortu hoc effunderent gummi. Theophraſtus libello de lapidibus in Liguria effodi dixit. Phaethontem in Aethiopia Ammonis obiiſſe, ad id delubrum ibi eſſe atq; oraculum. Non deſunt, qui in Scythia duobus locis erui tradant, candidum atq; cerei coloris, quod appellatur phalernicũ. Dioſcorides duo videtur electri ſtatuere faſtigia. Vnum lachrimam commemorat, quæ in Padum amnem defluat, durari ac coire in ſuccinum, quod attritum iucundum ſpiret odorem, & colore aurum imitetur: quare chryſophorum, quòd auri colorem referat cognominatur. Hoc potu ſtomachi fluxiones & ventris profluuia ſiſtit: Alterum, quod cognomento pterygophorum, id eſſe fatetur, quod lyngurium, vrinamq; lyncis, ſimul atq; egeſta eſt, glaciari concreſcereq; in duritiam calculi, vt commentium refellit. Addit & ſtomachi vitiis & alui fluxionibus mederi. Quum ergo lyngurium neq; colore, neq; duricia, neq; viribus à ſuccino diſſideat, varia ſtatui genera ſuperuacuũ eſt. Adde, vt Theophraſtus perhibet, lapidi iſti lyngurio ſuccini colorem ineſſe, pariter ſpiritu trahere propinquantia, dolores renum ſedare, mederi regio morbo. Sed fabuloſum eſſe putauerim, quod ab iis, qui naturas lapidum ſunt perſecuti, contenditur, lynces præſentiſcere vrinas in pretioſos calculos cogi, eo documento, quod egeſtũ liquorem illico arenarũ cumulis obruunt: inuidia ſcilicet, ne talis egeries tranſeat in humanũ vſum. Nec deſunt, qui ſuccinum

putent concreti maris eſſe purgamentum, & pro ligno ad ignem uti. Alii credunt ſolis radios circa occaſum, vehemétius actos in terram, pinguem ſudoré in ea parte oceani relinquere, deinde æſtatibus in Germanorum litora eiici. de electro & lyngurio hæc Theophraſtus memoriæ prodidit. Lyngurium vt lapidem durum ſcalpi: non folia tantum aut ſtraméta ad ſe rapere, ſed æris etiam ac ferri laminas, quod Diocles quidem teſtatur: concreſcere in pellucentes gemmas atq; frigidas: quæ & ſcalpantur, ſed hoc diſcrimine. è maribus præcipue feris præſtantiores, è fœminis pręſertim cicuribus languidiores, quod vel cibi vel laboris differentia euenit. Humidiorem efficiunt periti, quippe quum redditam vrinam animal aggeſta terra obruat, ceu gnarũ peti plures ad vſus. Electrum idem tradit ſplendens & foſſile circa Liguſticam, cui trahendi quoq; ferri vis ineſt: ſed aliis in locis rarius enaſcitur. Succinum excitata vi caloris ſtraméta, floccós, paleas, atq; veſtium fimbrias allicit ad ſe, & leuia quæcunq;, vt Plutarchus inquit: pręter ocymum, & alia oleo imbuta, quæ aut reſpuit, aut à ſeſe abigit: non ſecus atq; magnes lapis non ad ſe ferrum amplius trahit, ſi allio perlinatur, de qua re diximus alicubi. Genera ſuccini plura traduntur. Candida odoris pręſtãtiſſimi: ſed nec iis, nec cereis pretium: fuluis maior authoritas, ex iis etiamnum amplior trãslucentibus, præterquam ſi nimio flagrẽt ardore: imaginẽq; igneam ineſſe, nõ ignem placet. Summa laus phalernis à vini colore dictis, melli fulgore ꝑſpicuis, ſed quomodo libet & hædorum ſeuo & anchuſæ radice tingebantur. Quippe etiam conchylio inficiebantur. Vnum genus adiecerũt chryſolectrum quaſi coloris aurei, rapax ignium, & ſi iuxta fuerint celerrime ardorem concipiens. hoc collo alligatum mederi febribus, tritum cum melle ac roſaceo aurium vitiis, vel per ſe farina eius ſumpta, vel cum maſtiche ex aqua pota. Infantibus ſuccina alligari amuleti ratione prodeſt, & cuicũq; ætati contra lymphationes. Si cũ melle attico terantur, oculorum obſcuritatibus auxiliãtur: ſtomachi & ventris fluxiones ſiſtunt. Succina etiam gẽmis quę tranſlucidæ ſunt, adulterandis magnum habẽt locum, maxime amethyſtis, quum

omni colori tingi poſſint. De lyngurio priuatim dici cogit authorum pertinacia: etſi idem cum electro eſſe veritas aſſerat. Lyngurium gemmam eſſe contendunt: & quod ad medicinam pertinet, proditur calculos veſicæ eo poto elidi, & morbo regio occurri, ſi ex vino bibatur, aut ſi portetur. Succinum noſtræ officinæ ruraq́; & vulgus medicorum ambrã vocant citrinam: mauritani Karabe. Geſtant apud nos mulieres decoris cauſa, quædam monilium vice, quod credantur tonſillis reſiſtere, & faucium vitiis, vario genere aquarũ infeſtante guttura. Aliæ in orbiculos aut verticilla quibus fœminæ ſuas preces numerant effingunt, & collo, vel brachiis, aut certe cinctu ferũt. Sed diuerſum eſt hoc genus omnino, qđ ampar vel ambar, ambra vulgo nominatur, incompertum veteribus, Aetio multis locis ſcaturiens, bituminis aut ſulfuris modo. Diſcrimẽ eius triplex, rufum & pingue. Præfert Selachiticum ſic à municipio quodam Indiæ vocatum, vbi naſcitur, ſualbidum: ex arabia felici minus probatur, è maritimo quodam oppido, cui Sechra nomen eſt: deterrimum nigreſcit, quod piſces deuorauere, Officinę, vti ſupra diximus ambram griſeam appellãt: nos græcam fidem ſecuti malumus ambarum nominare. Non deſunt è doctis qui ſuccinum orientale malint vocare. De electro ſunt qui tria genera conſtituant, primum ex arborũ ſucco, quod inde ſuccinum dicatur, vt nõ hoc ſit, quod Homerus nouerit. Secundum naturale quinta parte argẽti, vt in canalienſi auro. Tertium cura fit ex tribus auri partibus, & vna argenti: quanquam quod quintam partem argenti non excedit, incudibus non reſiſtat. Errare Plinius exiſtimat, qui melius eſſe putant naturale. Cuius probatio, vt veneno accepto & ſtridorem emittat, & varios quaſi arcus cæleſtis in diſſimilitudinem reddat colores. hoc, vt narrant, ad lucernarũ lumina clarius ſplendet. Electrũ Strabo tradit ipſum eſſe purgamentum auri coctura prima, quod ex ſulfuroſæ cuiuſdã cretæ comitatu fit, argentum aurumq́; in ſe complexum, Chymiſtæ Phaethontem appellant. Sed verboſius fere quã res expoſceret, negotium ſumus proſequuti.

Muſcus arborum. Cap. XL.

MVSCVS Græcis bryon, aliis ſplanchnos, aliis ipnos dicitur. haud aliud eſt, q̄ cani arborum villi, quales in ſeneſcente quercu maxime videmus, ſed odore præſtantes. Prima laus candidiſſimis atq; altiſſimis, ſecūda rutilis, nulla nigris. In inſulis petriſq; nati damnantur, omneſq;, quibus palmarum atq; non ſuus odor ineſt. Dioſcorides in arboribus, cedro, quercu, populo, muſcum inueniri tradit. Prima dignatio cedrino, proxima populno: meliores candidi odoratiq;, deteriores nigri: in Cyrenaica prouincia maxime probatur. Fertur & in Aegypto naſci, quin & in Gallia non dubitatur. Ex eo & balanino oleo expeditiſſimum primumq; oleū fuiſſe tradunt. Sunt & hoc nomine panni arentes muſcoſo villo, quales in glandiferis ſola ferè quæ vocat ægilops fert: verum è ramis dependentes cubitali magnitudine, odore valentes. Eo etiā bryi vocabulo intelligitur populi candidæ vua, circa Gnidum optima, aut Cariam, in ſitientibus aſperiſq;: ſecundam in Lycia è cedro ad vnguenta pertinentem prædicant. Galenus quoq; bryon in picea inueniri tradit, quod & Paulus confirmat. Potentia ei aſtrictoria. vuluis decocto inſidentibus vtilis. oleis inſpiſſandi gratia inſeritur. item odoramentis ad ſuffitum, & acopis.

¶ Narcaphthum, & Cancamum, Cyphi. Cap. XLI.

NASCAPHTHVM, quod & ab aliis narcaphthum vocatur, olim ex India deportabatur, corticoſum natura, & putaminibus arboris mori: prætermiſſum à Plinio vt arbitror conſulto, quia incerta eſſet eius facies, vt aliorum quoq; plurium, quæ noſtro orbi tantum nominibus cognita ſunt. Paulus lacaphthi meminit inter ea, quæ in magno cyphi, quod cognominant heliacum adiiciūtur, & corticem piceæ vel alterius arboris exiſtimat. ego lacaphthum idem eſſe cum naſcaphtho reor. Laudatur accēſi nidor, quare ſuffimentis inſeritur, aſtrictos fœminarum locos ſuffitu reducit. Cancanum ex confinio caſiæ cinamiq; deuehitur, ſed per Nabathæos & Troglodytas qui conſedere ex Nabathæis. Dioſcoridi lachrima Arabicæ arboris myrrhæ qua-

dam tenus proxima: cęterum guſtu viroſo, qua utuntur ad ſuffitus. obeſum adipe nimia corpus onere leuat & ad maciem perducit. Paulus arboris Arabæ odoratam eſſe lachrimam tradit myrrhæ non diſſimilem, quæ ſuffimentis vſurpetur. Addit vim obtinere extenuandi præpingues & obeſos. Corpus, vt tradit, nimia pinguitudinis ſarcina grauatum emaceſcit, ſi ternis obolis in aqua, vel aceto mulſo pluſculis diebus ebibatur. Datur lienoſis, comitialibus, & ſuſpirioſis. Commoratos menſes ex qua mulſa trahit, cicatrices oculorum celeriter exterit, retuſam eorundẽ aciem vino dilutũ exacuit, ad vliginem gingiuarų deſtillationesq́ꝫ & dentium dolores nihil æque facit. Cęterum non ſum neſcius à barbaris, qui Dioſcoridis & Pauli citarũt teſtimoniũ, id laccam dici, quod Dioſcorides & Paulus cancamum appellarunt, idemq́ꝫ plurimis recentiorũ græcorum compoſitionibus hoc nomine dicatum. An tamen lacca ſit, de quo agitur cancamum, non ſatis habeo compertum, Quòd & ſi genus hoc myrrhæ referat ſpeciẽ, tamen vacare mihi videtur odore, q poſſit ad ſuffimẽta dari, ſapore viroſo. Adiecere Mauritani rubrã eſſe laccã, tinctoribus expetitã, roris modo ſupra ſurculos arborũ inſidentẽ, p̃ſertim meſpilli, & coaleſcẽtem in gũmi. Infectores floccorų purpuræ eã macerãt, vt colorẽ ebibant lanæ, & qđ remãſerit, lacca eſſe dicit̃. Hoc mõ ſolet elui. ramuli & frutices q hoc ſcatẽt gũmi candẽte aqua, in qua ariſtolochia & iuncus odoratus inferbuerint, reſpergunt̃, & piſtillo ſubigunt̃, dein aqua, quũ ſidũt emittit̃. ꝙ ſi non pluceat, idẽ opus obire oportet, dein in umbra ſiccare & ita recõdere. Lacca p̃tioſo medicamẽto recẽtioribus Gręcis indidit nomẽ dialaccã. Cyphi cõpoſitio erat odorũ, quã ad ꝓpitiãdos deos antiqtas vtebat, ſacerdotibus Aegypti vernacula, ĩ quo ibuti hac vana ſupſtitiõe ſupfluebãt. Cyphi cremabãt veſptinis oib⁹ Aegyptii, matutinis reſinã, meridianis myrrhã. Ea erat miſcella, vt Plutarchus author eſt, ſedeciĩris ſacris cõtẽta: ex melle, vino, vua paſſa, cypero, reſina, ſeſeli, aſpalatho, myrrha, iunco, bryo, calamo, vtraq́ꝫ iunipero, lacaphtho, cardamomo, bitumine. Dioſcorides ꝓximã cõdẽdi hui⁹ rõnẽ p̃texit, Capit cyperi ſemiſextariũ iuniperi craſ-

ſioris tantundem, vuæ paſſæ præpinguis enucleatæ libras duodecim, reſinæ repurgatæ libras quinq;, calami odorati, aſpalathi, iunci odorati, omnium parem modũ pondo: myrrhæ denarios duodecim, vini veteris ſextarios nouem, mellis pondo libras duas. Ac primo quidẽ exemptis acinis vuã paſſam quũ tundis, & cũ vino myrrhaq; ſubigis mox alias ſpecies teris, & cribro ſuccretas prioribus confundis, paterisq; diem ſolidum interquieſcant, & cõbibant: deinde mel concoquis, vſq; eo dum craſſitudo glutinis fiat, tum reſinã excalfactam vt diſtabeſcat probè commiſces: poſtremo & reliqua diligenter & nauiter confricans, condenda mox fictili. Sunt & thymiamatis huius, & pro arbitrio rationes: ſed duæ in medicina cognomentis inſignibus, quarum vnã ſoli, lunæ alteram nuncuparunt, heliacum & ſeliniacum, hoc eſt ſolarium & lunarium appellantes cyphi. Has ſuffitiones lingua noſtra cyprias corrupto vt reor nomine vocãt, pro cyphias, formantq; in auicularum modum, vt communiter apud nos dicantur cypriæ auiculæ, veſtigio veteris nominis adhuc relucente.

¶ Myrobalanum. Cap. XLII.

MYROBALANVM Troglodytis & Thebaidi & Arabiæ, quæ Iudæã ab Aegypto diſterminat, commune eſt, naſcens vnguento, vt ipſo nomine apparet, quaſi dicatur vnguentaria glans. quo item, vt Plinius eſt author, indicatur & glandem eſſe arboris, heliotropio ſimili folio, fructus magnitudine auellanæ nucis. Theophraſtus ei (niſi librarii mendum adſit) myrti foliũ reddit, Dioſcorides myricæ, duntaxat oblongius. Arbor grandis incorruptaq;, ſed contorta. Vnguentarii inſtitores corticem glandis eius premũt odoris gratia: medici verò nucleos tundunt affuſa paulatim calda: quã quam & Theophraſtus inutiles eſſe prodidit. Galenus vnguentarios vti ſcribit expreſſæ carnis ſucco, medicis quoq; vtilem ad eliciendos vomitus carnẽ eſſe tradens. Glans magnitudine & aſpectu capparis, aut nuci potius auellanæ ſimilis, lignum robuſtum, vſu præcipue naſali, in Arabia naſcens, ex iis in Arabia proueniens Syriaca

nominatur, & eſt cãdida. Præfertur illa bonitate olei quod exprimitur: ſed copia, Thebaica. inter hæc Troglodytica viliſſima. Sunt qui Aethiopicam iis præferant, glandem nigram, nec pinguem, nucleoq; gracili, ſed liquore qui exprimitur odoratiori, naſcentem in campeſtribus: Aegyptiam pinguiorem eſſe, & craſſiori cortice rubentem, & quãuis in paluſtribus exiliat, breuiorem, ſicciorem. è diuerſo Arabicam viridem ac tenuiorem, & quoniam ſit montoſa, ſpiſſiorem. longe optimam petræam, nigro cortice, nucleo candido. Antiquitas hoc genere myrobalanorũ contẽta fuit. Poſteritas in noua alia quinq; diſcreuit faſtigia, nẽpe ſua quiq; diligentius ſectati ea nõ modo effectu differre obſeruarũt, ſed alia aliis gigni arboribus. Quædam dixere lutea, quę ex herbaceo colore flaueſcunt, ſpiſſa, ponderoſa, exili nucleo, cute craſſa. Hæc corporis æſtus refrigerare, accenſamq; bilẽ deiicere: ex omphacio oculis illini, eorũdem caligines & epiphoras diſcutere. His ſuccedunt quæ à colore cæruleo vulgus inda nominant, ſolida ſine nucleis, oliuæ forma ad bilẽ atram deiiciendam efficaciſſima. itaq; triſtitiam diſcutere, quartanas & tremulas ſanare, purgare lepras, colorem reſtituere volunt. Proximè laudant, quæ vocant cepula, cęteris ampliora grauioraq; ex fuſco ruffeſcentia, carnoſa: ea pituitam trahere, oculorũ aciem illuſtrare, coctiones iuuare, pectus repurgare, aquę intercuti & longis febribus auxiliari. Quartum genus empeliticum vocant cute oſſibus hęrente, lapillorum penè figura. ea pituitã trahunt: proſunt neruis & veternoſis, mentis aciem exacuunt, ſtomachum purgant. cardiacis ſuccurrunt affectibus, ſitim ſedant, faſtidia diſcutiunt, comprimunt vomitus. Sunt qui hæc cum beletzicis myrobalanis non adnumerẽt. vtiq; ſpecie tota diſſidere videntur, anguſtiora multo, colore in cinereum languente. Beletzica eadem quaſi forma ſpectantur, qua empelitica. purulentis medentur excreationibus, venis ſedis ſanguinem profundentibus, capillorum defluuio, quos etiam denigrare tradunt, ex amygdalino oleo & melle trita. In plenum myrobalanorum vſus ætatem conſeruat integram, recreat cutis colorem, & halitus præſtat ſuauitatem, mentem exhilarat, in-

teſtina firmat, incandeſcentem bilem reſtinguit. Condiendi modus à multis edocetur. Actuarius de myrobalanorũ generibus hæc nobis ſcripto reliquit, Fructus ii nobiles pleriſq; ad nos ex Aegypto Syriaq́; deportantur, callo corporis compactili, oſſe intus lignoſo, quorum nonnullos vocant flauos, alios cepulos, quidam magnos malunt appellare, alios nigros, ii communi omnium ſermone myrobalani nomine veniunt, ea binum aut ternum denariorum pondere trita peculiariter ſuperuacuũ capitis humorem exhauriunt: ſed flaua bilem flauam, atram nigra detrahunt, quemadmodum pituitam cepula. Quin & ſtomachum ſua cõſtrictione firmant: verum vſta multo magis & elota, qua cõditione ignem & aquam experta magnam in purganti facultate faciunt iacturam, quòd tenuiuſculis ſiccioribuſq; cõſtent particulis. In quibus defluxio membrum aliquod male habet, aut inteſtina exulcerat, ambuſta repræſentantur. mediocriter aluum ſubducunt. eaſdem ſibi vires arrogant, quę em pelitica & emblica barbaris vocibus nominant. Quare barbaræ familiæ medici prudentes ea genera in vnam miſturã cogunt, nominantq́; triphalon, medicamen ventri ciundo deſideratum. Nec me fugit nigra, quæ ipſi uocant inda à recentiore Græcia damaſonia vocitari, ea faſtigia omnia ab officinis oſtenduntur.

¶ Piper. Cap. XLIII.

DE Piperis arbore parum apud veteres recentioreſq; conuenit: nanq; Plinio, quæ piper gignũt iuniperis noſtris ſimiles: quanquã in fronte Caucaſi ſolibus oppoſita naſci tantum eas aliqui tradidere. Semina à iunipero ſiliquis diſtant paruulis, quales in phaſiolis videmus. hæ priuſquã dehiſcant, decerptæ toſtæq́; ſole, faciunt quod vocatur piper longum. paulatim fatiſcentes per maturitatem, oſtẽdunt candidum piper, quod deinde retorridum ſolibus, colore rugiſq; mutatur. Verum & iis ſua iniuria eſt, cæliq; intemperie carbunculantur, fiuntq́; ſemina caſſa & inania. Alii in Caucaſi frõte, qua ſoli ſit obuerſus, arborem piperis oſtentant, ad iuniperi ſimilitudinẽ, diuerſos ædere fructus affirmãt, Quibus

erumpit velut corymborum fimbria, dicitur piper longum. quorum cutem rugoſam calor fecerit, aut caducus ſole torretur nigrum uocat à colore: quod eſt incorruptum, album eſt. Theophraſtus duo conſtituit genera, rotundũ erui modo, putamine carneq́ꝫ ſubrutila, ceu lauri baccę: alterum oblongum, nigrum, ſemina continens papaueracea, quod multo validius priore iudicatur, Ambo vim excalfactoriã poſſident: quamobrem aduerſus hauſtum cicutæ venenum auxiliantur. Hoc idem Athenæus Theophraſti iudicio fretus aſſerit. Philoſtratus longè aliter de pipere ſentit, tradens Caucaſi partem, quæ ad rubrum mare porrigitur, diuerſis aromatum generibus eſſe conſitam, in cuius præruptis lateribus exoriuntur piperis arbores, quæ ſimiles eſſe viſuntur illi, quam Græci agnon quaſi caſtum, noſtri viticem appellant, cum partibus aliis, tum maxime fructuũ racemis. Proueniunt crepidinibus, locisq́ꝫ hominum generi plurimũ inacceſſis, vbi ſimiarum populus cauernas montis & cuniculos incolit. quæ quoniam velut agricolæ in Indos ſua conferunt officia: illi accepti beneficii non immemores, à leonũ iniuriis uindicãt, qui ægroti & medicinæ & cibi gratia magnopere ſimiis inſidiantur. Quod ad piperis collectionem pertinet, ſic ſe habet. Accedẽtes ad radicem montis Indi, factis ſub arboribus areis, decerpentes baccas arboribus interdiu adrepunt, & lectum inibi piper congerunt in aceruos quaſi rem neglectui datam æſtimatamq́ꝫ minimi eo proiiciant: circũſtantes vero ſimiæ atq́ꝫ in auiis abditę vindemiã hanc eminus intuẽtur: quum adueſperaſcit, Indorum opus imitatæ, bacciferos arborum termites magno metendi ſtudio in areas aceruatim conferunt: ac vbi dies illuxit, reuertentes Indi piperis cumulos aſportant, quos nullo labore ſed noctu partos conquiſierunt. Huc facit, quod Dioſcorides viticem ſiue caſtum à Romanis dici piper agreſte, forſitan ob eam quam retulit ſimilitudinem adfirmat. Audio piperis arborem iam Italiam habuiſſe, maiorẽ myrto, nec abſimilem, Galenus & poſt eum Paulus prodiderunt radicem piperis vires coſti prorſus æmulari: ſed fructum congerminantis primum arboris longum piper dici, quod humidius

intelligitur, argumento, quod facile depoſitum pertundatur, & celeriter cariem ſentiat, neq; protinus, ſed ſenſim linguam vellicet. Qui vero acerbe vuæ modo pubeſcit, candidum piper nominatur, acrius nigro quod maturitate retorridum exaruit. Vtrunq; vehemẽter excalfacit & exiccat. Sed longe aliter, quã Theophraſtus & adhuc Philoſtratus, qui Luſitani regis diligentiſſimi ſtudio, liburnicis magna parte meridiani ſitus ambitu Mauritaniæ circũuectis, in nouum orbem ſe contulerunt, natales reliquamq; faciem ſtirpis ad nos reuerſi, repræſentarunt: quũ plurimas ſe vidiſſe fateantur, fruticem non arborem piper ædere narrant, albæ viti ſepibus proreptanti ſimillimam, vicinas ſcandentem arbores, quę racemoſum fructum oſtendãt primum viridem nec aliter quàm in liguſtro coaceruatum. Hunc, antequam legitima maturitate nigreſcat, lectũ, ſub ſole palmeis tegetibus expandunt: ſic baccas ſolis æſtu corrugari, vel paſſas nigreſcere commemorant. In eodem frutice longum piper aut album offendi negant, ſed alias arbores, quæ ſapore piperis nonnihil ferant oblongum, compactilibus callis racematim cohærentibus, veluti ponticæ nucis iulum, quod inibi longum piper incolæ nominant. nanq; tam æmula facie longũ piper exprimunt, vt niſi ſapor fallaciam proderet, nullo inſigni diſcerniculo notarentur. Vides, quàm diſſimiliter exotica arbos à variis authoribus ſit depicta, qui forſitan eam non vidiſſent, ſed potius indigenam fidem ſequuti repræſentarunt. Id tamen non eſt omittendum, arboraceum fruticẽ apud nos eſſe quo velut uiua ſepe latiores hortorũ areas, venuſtatis potius cauſa q̃ munimẽti cingunt. Is altitudine ternum cubitorũ inoleſcit, & vitiginea fronde viret, ſupra modum aſpera vtriſq; laterib' acuminata, medio in mucronem deſinente ambitu leuiter fimbriato, ſatis ad lupi ſalictarii, vel albæ vitis folium accedẽte. Ramos fundit breues, in quibus excuſſo flore primum bacculę pendent virides, vt in liguſtro racematim coactæ, quæ maturitatem adipiſcentes nigreſcunt, guſtu & ſapore piperis, ſed mitiuſculo: Eę prorſus rotundi piperis faciem exprimunt: verũ deſideratur in eis retorrida illa rugoſaq; maturitas, abeſt etiã illa validior amaritudo.

amaritudo.guſtum piperis ſapore complent:& os, quibus anima fœtet,odoris iucunditatem commendant.Piper olitores noſtri nominant, ꝙ atrum piper colore & ſapore forſitan æmuletur:ſit ergo nobis piperaſtrū,quoad melius vocabulum inuenerimus. Vides itaqꝫ quàm cæca ſit harum rerum effigies.nam piperiferam arborem Plinius iunipero ſimilem fecit,nigrumqꝫ baccis eius adulteratur myrrhæ vim trahentibus.Philoſtratus vitici cum fructu tum reliquo arboris habitu comparauit, natales tamen ambo conſimiles vtriſqꝫ reddunt.Sed nec immerito de lōgo pipere ſatis ambigitur:quoniam ſiliquula ſit faſciolorum modo teres ſemina continens papaueracea,vel tenui milio ſimilia priuſquā dehiſcat,decerpta toſtaqꝫ ſole.authores ſunt Theophraſtus, Dioſcorides,Plinius:paulatimqꝫ ſe pandens per maturitatem oſtendit candidum piper,quod deinde ſolibus intoſtū mutatur in atrum. Alii oculata fide referunt longum piper eſſe ex aliis arboribus velut nucamentum quoddā,exilibus granulis ſquamatim compactum,quod velut iulus in auellana nuce,uermiculoſa facie dependet, piperato guſtu:nunꝗ tamen in album vel nigrum piper coaleſcere.Qui vitici ſimilarunt,iulum compactilibus granulis coactum,in eadem arbore fructum,velut quendam conuireſcentis ſeminii conceptum contendent:quale forſitan in ſalicibus quiddam apparere cernimus,& etiam vitici,nuciqꝫ ponticæ. Nec deeſt qui tradat viſum ſibi in India piperis fruticem, hederæ modo amplexicaulē,folio mali aſſyrii,ſed carnoſiore pinguiqꝫ racemis palmaribus,coloris immaturæ vuæ.hos legi menſe Nouēbri,ac inſolatos nigreſcere.Nec iis vltro citroqꝫ adiunctis volumus fidem antiquorum placitis derogare. Variæ ſunt forſitā diuerſis regionibus arbores piperiferæ,vti & varia palmarum,multarumqꝫ ſtirpium genera, palmulas tamen ferentia.In Aegypto,vt Straboni placet, granū piperi ſimile,paulo tamē maius naſcitur,corſion nomine,qđ piperis vicem & acrementū penſat,ſi alterius non detur occaſio.Excalfactoria omnibus facultas.Vrinam cient,concoquunt,eliciunt,diſcutiunt,caliginem,quæ oculorum claritati offunditur,ſummouent,horroribus febrium ambitu re.

petentium potu Vel illitu ſubueniunt. ſerpētium ictibus auxiliantur. partus ex Vtero trahunt. cōceptum abortu vitiāt, ſi fœmina poſt congreſſum cum Viro, Vuluæ admoliatur. ad tuſſim & Vitia pectoris oīa potu Vel eclegmate proficiunt. anginæ cum melle conuenienter illinuntur. tormina cum tenerrimis lauri foliis diſcutiunt. Capitis pituitam eliciunt, ſi cum Vua paſſa commanducentur. Somno dolores finiunt: omninoq; ſaluber eorum Vſus exiſtimatur. appetentiam inuitant, & auiditatem cibi moliuntur. Concoctiones adiuuant iurulentis inſparſa, quæ ad intinctus parantur. Strumas cum pice digerunt: Vitiligines ex nitro emaculant. torrentur noua fidelia in carbone, commouenturq; ſæpius. Galenus candidum reliquis prætulit, Vt nigro acutius. Plinius Vim feruentiorem nigro tribuit, cui aſtipulatur Dioſcorides. albū rarius ad nos defert. Farina eius naribus attrahit ad ciundas ſternutationes, deuocandāq; capitis pituitam.

¶ Gingiber. Cap. XLIIII.

GINGIBER in Arabia atq; Troglodytica in Villis naſcitur paruæ herbę radice candida. Non eſt arboris piperiferæ radix, Vt aliqui exiſtimauere, quam Vocant ſingiuerim, alii Vero gingiberim, cum ea coſto potius ſimilis ſit, odorata piperaceo guſtu. accendit hæc linguam, ſaliuam ciet, ex aceto lienem imminuit. capitis pituitas per os elicit cum Vua taminia commanducata. Qui gingiberim Viderunt in India, hac facie repræſentant. Radix geniculatis ſerpit internodiis, crebroq; ex iis & ex acumine nouas radices ſpargit, folia bis terue in anno fundit arundinacea, ſed quæ in breuiorē exilitatem faſtigiantur: in totum gramen dicunt æmulari, nec quicquam in ea regione frequentius inueniri. Subdunt nō nihil lubeſſe diſcriminis in ſapore, quod maxime ſentitur, cum præcox Vel intempeſtiua fuit meſſis. Opportunum legendi tēpus cum folia inaruerint, alioqn & teredinibus obnoxiū eſt, & carie tentat. Galenus ob incoctā quandā & excrementitiā Vliginem facile ptundi commemorat, id quod immaturi humoris argumentū eſt: nihil enim qđ exacte ſiccum fuerit tale Vitium experitur. Cariem etiam Vt idem re/

fert, facile noſcit & tinearum iniuriam piper longum. Cuſpide ad opſonia vtuntur Septentrionales populi. Recẽs radix ac tenera quæ vetuſtatem non ſenſit, conditur melle, & ita defertur ad nos, vernaculo humore non exucto: hanc vocant zinziber viride, quo'd adhuc ſucci plenum aſportetur: Gallis omnibus gigẽbra radix hæc dicitur. Coctiones adiuuat. diſcutit inflationes: venerem pronitat: reſtituit oculorum aciem humoris profluuio hebetatam: diſpeſcit tenaces interaneorũ humores: in reliquum eadem vis, quę & piperi.

Hebenus. Gaiacum. Berſilicum. Cap. XLV.

HEBENVM Virgilius Maro celebrauit nuſquam alibi quàm in India naſci profeſſus. Hoc ſola mittit, nec tamen vniuerſa, verũ exigua ſui parte genus hoc gignit. Arbor eſt plerunq́ tenuis & frequẽtior, vimine raro, in craſſitudinẽ caudicis extuberata, hiulco cortice & admodum reticulato, dehiſcentibus venis, adeo vt per ipſos ſinus pars intima vix tenui libro contegatur: lignum omne atq́ mediale eadẽ ferme & facie & nitore, qui eſt in lapide gagate. Indi reges ex eo ſceptrum ſumunt, & quaſcũq́ deorum imagines nõ niſi ex hebeno habẽt. Item ferunt materia iſta liquorẽ non cõtineri noxium, & quicquid maleficii fuerit, tactu eius auerti. Hac gratia pocula ex hebeno factitãt. Ita nihil mirũ ſi pere grè ſit in pretio, quo etiam ipſi quibus prouenit, honorant. Hebenũ ex India Romæ Mithridatico triumpho primum Magnus Pompeius exhibuit. dẽtiſſima ex omni materie, & ideo grauiſſima iudicatur. Hebenus nec in aquis fluitat, ſed tota mergitur, caudice & aſpectu buxo ſimilis, decorticato ſumma nigrities. Hebenus cęſa dureſcit in lapidẽ, vt iam videatur hodie quoq́ parte ſaxum, parte lignũ, ceu inchoato opere non perfecto, neq́ cariẽ neq́ vetuſtatẽ ſentit. Accendi Fabianus negat: vritur tamẽ vt conſtat, odore iucundo. Duo genera eius. Rarum id qđ melius, arboreũ, trunco enodi, materie nigri ſplẽdoris, ac vel ſine arte protinus iucũdi. Alterũ cytiſi mõ fruticat, nodoſũ & cãdidis tæniis vitiatũ, totaq́ India diſpſum eſt. Herodotus eã in Aetiopia naſci intellexit, vbi meridiano cardine ſyluæ hebeno virẽt. Verũ

Aethiopicum palmarũ generis eſſe creditur. Pauſanias Cyprii cuiuſdam fretus teſtimonio, qui herbas ad hominum ſalutem natas noſcebat, tradit hebenum nec folia nec fructus ædere, nec vſquam prorſus ſub ſole videri, verũ radices eſſe tantum terra conditas: in Aethiopiaq; quoſdã artifices eſſe ſcrutandi hebeni gnaros, nec facilè ab aliis niſi fodiendi peritis inueniri. Dioſcorides Aethiopicum laudauit magno ſplendore, cornus expoliti nitore, citra leuorem prædenſa materie, ſi frangatur guſtu mordaci, odore cum vritur iucũdo, citra fumi tædium. Recens ſuccenſa propter pinguitudinem igni conflagrat, lignoq; ad cotem trito rufeſcit. Addidit Indicum aduehi diſcurrentibus fuluis candidiſq; maculis frequentibus inſignitum: ſed antedictum præfertur. Quidam ligna ſeſamina & acanthi pro hebeno venditant: ſed deprehenduntur, quòd in rimas quaſdam dehiſcunt, ſolutioraq; conſpiciuntur: item in taleolas colore purpureo nitentes fatiſcunt. eadem admota linguam non vellicant, nec ſuccenſa igni flagrant. Hebenus caliginem oculorum diſcutit. contra veteres fluxiones & puſtulas pollet: ligno præſertim quod ad cotẽ teratur, in collyria addito. Scobem & ramenta in vino chio macerata noctem & diem, mox trita in collyrium digerunt: alii terunt prius & deinde percolant. Qubiuſdam pro vino aquę placet vſus. Hebenum in cruda vritur fidelia, donec abeat in carbonem, exemptumq; plumbi modo lauatur, & ita ſiccis auxiliatur lippitudinibus. Eſt & genus aliud iis proximum nuper longis nauigationibus nouo orbe petitum, Gaiacum patrio nomine vocant. Lignum eſt primum ſcabro rimoſoq; cortice veſtitum, materia intus ex atra rufeſcente, grauiſſima, ita vt pondere & ligni ſpiſſitudine in aquis nõ innatet, ſed illico more buxi ſidat. Verum interna pars quæ medullacea creditur, candido ligni circulo cingitur, quo delibrato pullities quadam tenus in fuſcum degenerans cernitur, biante nonnunquam inteſtina materie, quæ tanta duritie prædita eſt, vt aciem ferri reſpuat, nec temerè ſerræ aut ſcobinæ limitationem reformidet. Quòd ſi accepta eſt plaga cõtrahit ſe ꝓtinus, clauditq; ſuum vulnus, & ob id cõtumacius tranſmittit ferrum, Sed

cui valetudini ſit dicatum nunc exponemus, ſi modo nõnulla quæ ad rem faciãt, enarrauerimus. Senſit ætas noſtra nouum morbum, omniq; æuo priore incognitum: qui per Hiſpanias, Gallias, Italiam, totamq; Europam vagetur. Irrepſit Caroli Gallorum regis principatu, quum Alpes ſuperaret, Italiam petiturus: quamuis antea non longè per Hiſpanias ſerpſiſſet. quapropter tanquã inde tracta origine lues Hiſpanica cœpit appellari. Nonnulli, quòd à genitalibus ferè oriebatur, pudendagram: vulgus ioculari primùm laſciuia, vt eſt procax natura alienis miſeriis, variolum nominauit. Ea peſtis magnam generis humani partem ſua contagione proſtrauit. Id malum ſenſere magiſtratus, ſenſere mancipia, ſenſere proceres, ſenſit humilis plebs veloci vnius ad alterum tranſitu. Hæc in adultis, qui venerem iam experiebãtur, genitali parte primum hanc labem contrahente graſſari cœpit: deinde ad pueros & infantes aut mammarum ſuctu, aut cum labefactatis decubitu contagio trãſeunte. Tradunt genitrices huius vitii primũ fuiſſe inſulas, vnde gaiacum defertur, in quibus paſſim omnes hac lue corripiũtur, vbi nullam aliam quàm ſolius gaiaci operam adferentes, ſeſe ab huius morbi noxis vindicant, eſſeq; peculiare harũ inſularum malum, huicq; ligno nõ rebellans vitium cedit. In noſtro orbe deterius ſæuit, ſine tamen ſubita pernicie vitæ: ſed tanta fœditate, tantaq; diuturnitate, vt mors quęcũq; pręferenda eſſet, niſi hac lue tacti diutius ſupplicia vitę traherent. Primum ea genitales ſedes ſerpẽtibus obſidet puſtulis, quæ mox in tetra degenerant vlcera. ea paſcunt, vorãt, putidumq; virus eructant, difficulter parent medicamẽtis, neq; ſine carnis iactura ſæpe ducunt cicatricem: quæ quum fuerint obducta, longè moleſtior inuadit peſtis, vlcerũ violentia aliò commeante. Siquidem in pube & partibus pilo contectis erũpunt ſcabies feræ, deinde in alias corporis partes ſe conferunt. A cute tumente attolluntur magna ex parte ducto in orbem ambitu, aliis deciduis, aliis ſubnaſcentibus: quæ ſi ſcabant, contumacius reſurgunt in radice. Nonnunquam ſquaroſo cortice turgentes callo ſquamatim compactuli ſupra modum extuberant. Parua hæc eſſent, niſi lon

gè deterior labes ſequeretur:quū hæ deliteſcunt, huius luis furor in artus ſæuit. Sed internodia magis occupat, primum'q; membranas oſſa veſtientes exeſt: deinde in duriſſima quæq; facto impetu, oſſa carie vitiat, ſumma'q; repetēs, ignes ſacros, nomas, chironia vlcera ſuſcitat: ſæpe duritias oſſibus innixas, quæ maturitati rebelles in ſerpentia vlcera degenerent, & membratim mutatis ſedibus ſuis ſubrepant. Sæpe colluuies illa in oſſeam coit duritiam, quæ velut additamentum quoddā tam pertinaciter oſſi cohæret, vt nullo ferè diuortio ſeiungi poſſit, oſſa'q; duriſſimis velut appēdicibus amiſſo priſtino æquore ſcateant. Imbuta virulento humore oſſicula putrent. hinc lacunoſa facies, cicatricoſum corpus, aut tumoribus exaſperatum cernitur, vt priſtinum decorem illum omnē exuiſſe noſceres. Cartilagines momento depaſcit, vt ademptū pleriſq; naſum videas, aut depreſſa carne caducum, cum nullo fulciatur adminiculo. Et nuper in milite quodam, qui hac lue laborauerat, vidimus oſſa crurum, brachiorum fœminum'q; in tantam deſciuiſſe mollitiā, vt in quam liberet partem obſequioſa ceræ modo flecti poſſent: adſcitiq; fuere peritiores medici videndi miraculi cauſa, vt ſi quando ſuper hac re conſulerentur, ſpectatæ nouitatis facerent fidem. Ea tandem balineorum naturalium vſu in priſtinam firmitudinem redacta fuere, ſuum'q; vigorem ac vernaculum robur recuperarunt. quod condentibus hæc nobis oculata fide vidiſſe & palpaſſe teſtamur. Sed miles illitum quendam è ſerpentis adipe cauſabatur, quo ſupradicta membra fuerant frequenter delibuta. Sed hoc valetudinis genus pertinacius hęret quàm vt facilè poſſit elidi. quare vel ſit vitæ comes, vel certis annorum intercapedinibus redux, ita, vt ſæpe nono, vndecimo, vigeſimo, ſępe celerius aut tardius repetat, fermento huius in aliqua parte corporis deliteſcente. Redeuntis teſtimonia ſunt aphthæ, ulcera in ore depaſcentia, quæ vix ullis cedant medicamentis. Sic tamen medicina partim nouitate, partim pertinacia morbi victa, ad temeraria confugit auxilia, non minus ferè q̄ inſultus morbi timenda: ſic vt huius luis ſcaturigines reſiccarentur, vligo'q; membrorum exhauriretur, ad argenti viui no-

xios illitus uentum eſt,quo magna uis humoris per faucium anguſtias euadens expueretur. Sed inde tonſillæ mirum intumeſcebant,lababant dentes,gingiuæ propemodũ exedebantur,ſæpeq; fatiſcens Vua deſcendebat,quæ nullo tacta remedio in ſuam ſedẽ reſiliret. Hinc humores infrenati Vtpote ea non amplius arcente,prçcipites ad pulmones deuoluebantur: Vnde difficultates ſpirandi,orthopnœæ prodibant.tandem tabes inuadebat,quç miſeros frequentius animum deſpondentes tolleret. Gliſcebat argenti Viui Vſu luis huius iniuria,tanquam remedium morbo faueret,potius q̃ ipſum amoliretur. Sic medici tandem deſperantes Valetudinem abactum iri,ſuamq; Videntes,quòd morbum non finirent,authoritatem eleuari,nuper ad gaiacum ſe conuerterunt,qđ & morbi & argẽti Viui reliquias digereret. Nanq; tumores qui ferè in oſſeam duritiem occalluerant,diſcutit, Vetuſtas efficaciſſimè ſiſtit fluxiones,erumpentes Vniuerſim puſtulas cohibet. Lignum ſerra tenuiſſimè diſſecant,dũ abeat in ſcobem,ramẽtaq; diu noctuq; macerata in aqua fidelia noua,Vel fictili diligenter obturato,ne ſuum Vaporẽ exhalet,aut Vim ſuam expiret,decoquunt ad tertias aut dimidias. ex hoc decocti iure bis die binos cyathos, aut plures præbent potandos. Sed inedia ferè tenuiſq; ratio Victus indicitur:ſic triginta dierum ſpatio magnam horum incommodorum partem euaneſcere tradunt. Quo tempore prorſus ligni decocti iure Vtentibus Vino interdicitur,cuius Vice ſecundarium ligni cremorem ebibunt,ne Veteres defluxiones & plagas Vinum refricet. Sed nihil niſi ſumma nigritia Videtur ab hebeno diſſidere,quæ cedit:cæteris tamẽ Viribus & naturç dotibus cũ hebeno certat.quare genus eius eſſe nuper ad nos delatũ ſatiſq; obiter & defunctoriæ diximus. Cæterum auorum noſtrorũ memoria deportari cçpit ex inſulis,longo liburnicar; nauigatu quæſitis,lignũ,quod gentilitio nomine Berſilicum Vocant,Vel potius breſilum, imbuendis magnopere Velleribus expetitum. Hoc teres & enode cernitur,tenui Veſtitum libro,ſubter materie dilutiore purpura rutilante. ex ea magnum infectores faciunt quçſtum,multis ideò nummis uænit,Siquidẽ hoc ligni genus

in tenues particulas, aut taleolas ſindunt, & aliquot diebus macerant lanas, elutriataſq; cortinis incoquunt, vt ſuccum liberaliter ebibant. Colos tanto dilucidior, quanto ſaturitate fraudata, minus ſaniei huius epotarint: ſed ſi plus eſuriunt vellera, vt largius ſucco ſatientur, ſubnigrante colore refulgebunt. Certaret is infectiuus colos cũ purpura, ſi pannis tam pertinaciter hęreret, vt primam gratiam geſtatu, attritu, aut vſu non exueret. ſed vellus huius ſucci nõ ſemper tenax, in rubrum colorem degenerat. Qui librorum mangonio dant operam, ſegmenta ligni aceto tantiſper macerant, dum omnem coloris vim ad ſe rapiat, cui nonnihil gummi, ne chartas penetret, adiiciunt. hocq; non ineleganti purpureo librorum margines ductis concinniter lineis exornant. Itidem atramenti ſcriptorii vice voces quas velint marginibus adnotari, hac roſacea ſanie ſparſim exarant. quare roſeum vel potius roſetum vulgus nominat. Hoc tam eleganti venere libros commendat, vt laſſos, & continuo conſpectu nigritiæ & candoris fatigatos oculos ſua iucũditate recreet, Iam in multas rerum perpulchrarum formas lignum tornatur. Sed quam in medicina vim nactum fuerit, nondum comperi.

¶ Abies. Cap. XLVI.

ABIES Græcis elate, Gallis & ſapinus & auetum dicitur. procera arbor eſt & recta, ſemper virens, pino non diſſimilis, radice neruoſa ſingulari, multis hirſuta capillamentis, caudice rotundo, foliis pinnatis, modoq; pectinum inſectis ſummo mucrone rigentibus, flore croceo, ſpecioſo. Rami penè ſtatim ab radice modici velut brachia lateribus inhærent, ſubrectaq; diuiſura in cælum non proni tendunt. Hæc in faſtigium aſſurgit vſq; eo denſum, vt facilè quaſi cõcameratum imbres arceat, nec temerè pluuiam tranſmittat. E ramis eius modo panicularum nucamenta ſquamatim cõpacta dependent. Profert pilulam quę nucleum continet. is creſcit hyeme, aperitur vere. Pilula tota cadit, cum folia cœperunt creſcere. Sed cum abietum aliæ mares ſunt, aliæ fœminę: illorum nucibus pauci quidem nuclei parte priori in-

ſunt:harum autem nulli omnino.diſtant inter ſe foliis:maſculæ enim pungentiora acutioraq́; & magis flexa,vnde & arbor intuitu criſpior,& in plenum hilarior.Quinetiã materie differunt:nã fœminæ mollior,candidior,operibusq́; facilior,in totum prolixior caudex.nam mari verſicolor,latior,durior.Creſcit primũ abies quoad libero ſole fruatur, neq; interim craſſeſcit neq; fruticat.At vbi in iuſtam altitudinem excreuit,in profundum latumq́; dilatatur,ſic ramorum exortus laterales germinationes ſequuntur.Arbor tota inſtar cepæ multiplici cortice tunicatur,rigore naturali contenta,nõ cito flectitur ab onere,ſed renititur.Procreat & alit termitem,ab eoq́; vitiatur.Ignem facilè concipit,vehementemq́; flammam eiaculatur,quod raritati aeris qui ei inſidet,refertur acceptum.pars arboris inferior enodis,eiecto torulo ad inteſtina opera comparatur,& ſapinea ſi Vitruuio credimus,vocat̃.Superior nodoſa duriorq́;,fuſterna dicitur.Situs eius in vertice montiũ,quaſi maria fugiat: quamuis & valles diligat.Gaudet frigidis vmbroſiſq́;,in quibus longè pulchrior quàm apricis adſurgit.Abies præciſo caudice,vel etiam detonſo cacumine perareſcit,quum tamen reliquæ omnes magna ex parte reuireſcant:ea demũ deciſis (quod mirum eſt) cacuminibus emoritur,quum cæteræ detruncatis verticibus durant.Cultum abies aſpernatur,quapropter hominum diligentia degenerat.E ſemine tantum,vt omnes coniferę,naſcitur.Floret croci colore circa ſolſtitium.Seme verò reddit poſt Vergiliarum occaſum. Exiguum reſinæ arbos deſudat.Sed non eſt faſtidiẽda hæc cognitio,neq; in vltimis ponenda:quòd cæterarum ferè arborum vmbra quibuſq; ſatis ſit nutrix,quandoquidem ea vindicet ab ſole vel frigoribus:vmbra tamen abietis ſubditis fruticibus eſt nouerca.nam quæcunq; attigerit,non dubiè venenum eſt.Abies non eſt ruinis opportuna,nec facilè q; amara reſipiantur,teredinem ſentit.Abieti nodi recti,& rami modo quodam infixi:quam ob rem materia eius ualidiſſima & in rectum firmiſſima.Eadem valuarum repagulis & ad quæ libeat inteſtina opera aptiſſima,quæcunq; fabricæ artis genere ſpectabilis,ramentorum crinibus pampinato

ſemper orbe ſe uoluens, ad incitatos runcinarũ raptus. Eadem glutino ſociabilis. expetitur etiam nauigiis. Meminit duodecimi voluminis calce cuiuſdam abietis Plinius ad vnguenta pertinentis, quam elaten vocãt, alii palmam, alii ſpathen. laudatur vt inquit Ammoniaca, mox Aegyptia, dein Syriaca, dũtaxat in ſitientibus locis odorata, pingui lacryma, quæ in vnguẽta additur. Vbi videtur Plinius abietem cum ea palma confudiſſe, quæ medicinæ confert germina, folia, & corticem. nanq; nulla pars abietis: quòd adhuc inuenerim, vnguentis nedum medicaminibus addicta cognoſcitur. quare nec Dioſcorides nec Galenus uſquam in arborum cenſu abietis meminerunt. Sed elate Dioſcoridi palmarum adhuc florentium fructus inuolucrũ eſt, quod vnguentis naſcitur, vtunturq; eo pigmentarii inſtitores ad domandum oleum ſpiſſamẽti loco. Præcipua authoritas odoratę, prę cluſæ, pingui intus lachryma. Atqui Pliniana lectio huic ferè Dioſcoridis iudicio videtur ſubſcribere. Galeno quod elate vocatur, tenerum eſt palmę germen. Paulus è partibus palmæ eam magis aſtringere profitetur, quæ ſit enaſcentis partus indumentum. Heſychius elaten prodidit primũ parturientis palmæ germen. His ſufficienter conſtat eam, quam Græci vocant elaten, non eſſe quam Plinius aſſerit abietẽ: ſed idem potius eſſe elaten quod ſpathẽ. Nam vt idem prodidit, palma ſola in ſpathulis habet fructũ racemis propendentem. Spatha itaq; proſilientis fructus operimentum calyxq; nominabitur. ſed de his hactenus. Abies reſinam fundit cum primis quoq; celebratam, quoniã odorata ſit, nunc paſſim in officinis pro terebinthina ſubſtituitur, gallicũ vulgus auetam vocat. Emollit, cruda concoquit, tuſſim veterẽ ſedat. Vuluæ onera extrahit etiam ſuffita, hærẽtes renibus calculos deturbat: vrinam potenter mouet. remorantes arenulas exigit, palpebras cõmodatiſſimè replicat, fractis vtiliſſima, auribus & purulentis cum oleo & melle: item prurigui genitalium.

¶ Acer. Cap. XLVII.

ACER Gallis erable vocatur. Arbos eſt tiliæ non abſimilis forma & magnitudine: verum cortice pau

lo ſcabriori quàm illa veſtitur: ſubliuidoq́;, craſſo & flectu contumace. Radicibus paucis, ſublimibus, criſpis, materie venis longioribus fluctuante, molli, macilenta, gracili. Acer ſumma ſoli facie gaudet, facileq́; capeſſit incrementum. Semen æſtate reddit. In riguis potiſſimum naſcitur. Rara (vt Idæi volunt) inuentu. De flore naſci aiunt fructum non valde oblongum, paliuro ſimilem, verum oblongiorem aſſignant. Græci genera ſitu diſcreuerunt. Campeſtre enim candidum eſſe nec criſpum quod γλαυκὸν vocant. Montanum verò criſpius duriusq́;, etiamnum è maſcula criſpius ad lautiora opera. Tertium genus, quod ex ea materia iumentis iuga comparant zygiam, rubentem, fiſſili ligno, cortice liuido & ſcabro. Hoc alii proprii generis eſſe malunt, & latinè carpinum appellant: Latinis verò quæ in campis eſt præcipuo ligni candore, minus criſpa rariorq́; vocatur gallica. Alterum genus planis potius naſcitur, germinatq́; celerius, criſpo macularum diſcurſu contortius: vnde à ſimilitudine gemmantis caudæ pauonum nomen auſpicatur. Excellentius hoc habetur & apud Martialem operum elegantia ac ſubtilitate citro ſecundum. E viliori genere craſſiuenium vocatur. plinius author eſt hac in arbore duo tubera reperiri, vnum bruſci nomine, alterum moluſci. Illud intortius, criſpum: hoc ſimplicius, ſparſum. Pulcherrimũ illud quidem, ſed hoc multo excellentius, & quod haud dubiè citro pferretur, ſi menſarum amplitudinem caperet. nunc intra pugillares lectorumq́; ſilicios aut laminas: raro vſu ſpectatur. Quantum ad medicinam pertinet, aceris radix contuſa iocineris doloribus vtiliſſimè imponitur.

¶ Adipſos. Cap. XLVIII.

ADIPSOS Aegyptia palma eſt, uiridis, odore mali cotonei, fructu capparis, nullo intus ligno, hunc Plinius myrobalanũ appellat. Colligitur aũt antè paulo q̃ incipiat matureſcere: qđ relinquitur, phœnicobalanus vocatur, & nigreſcit, veſcenteſq́; inebriat. Fructus aluum & menſes ſiſtit ex

auſtero vino:ſic & vulnera conglutinat. Theophraſtus hãc à fructu balanon quaſi glandem appellauit. Arborem magnam, non rectam ſed contortam, folio ſimili myrto, fructu quidem ad mandendum inutili, ſed grato odore: magnitudine viſuq́; inturi proximo. Cuius putamine contuſo vnguentarii ſolent vti. Materie valida tam ad alia, quã ad nauigia percommoda. Adipſos ea vocatur, quod guſtata ſitim arceat. odor idem qui malis cotoneis: ſed demũ ſitim ſedat, ſi priuſquam maturuerit, decerpatur. nam ſi matura ſumat, ſenſum intercipit, greſſum præpedit, linguam retardat, obſeſſisq́; mẽtis officiis & corporis, vitium ebrietatis imitat.

¶ Adrachne. Cap. XLIX.

ADRACHNE ſylueſtris eſt arbor haudquaquam procera, neq; in planis naſcẽs, ſimilis vnedoni, folio tantum minore, nunquam decidente præterquam ab imo. cortice nec ſcabro quidem vel ſquaroſo, ſed qui circũruptus videri poſſit, tam triſtis eſt aſpectu. Plinius apud Theophraſtum περϖυγνύμενον hoc ex circũgelatum legit. Fructu arbuto non diſſimili. In montibus frequens prodit. Adrachne perpetuo cacumine viret, cum inferiorem frondem dimittat. Nanq; decidua ei folia præterquã ſummis verticibus, ac propterea ordine ſemper præpoſtero ſuccreſcit. hęc bifera traditur, priorem fructum incipiente vua pubeſcere peragit. Alterum, quũ floret ineunte hyeme. Porrò cum omnibus arboribus à ſubere mors ſit cortex in orbem detractus, eo auulſo adrachne non offenditur: niſi quis corpus vehementer preſſerit, germenq́; futurum luxauerit. In Helicone arborem hanc Pauſanias enaſci tradit, frequentem, & ſi andrachnum vocari credidit. Magnitudo arbori non præcipua. materiam mulieres expetũt ad opus telarium textoriumq́;. Adrachnem omnes ferè, qui græcas literas callent, portulacę nomine interpretantur, cũ illa ſit herba & andrachne vocetur, vnius literæ diuerſitate. quo ſenſu fretus vt ſpero Theodorus apud Theophraſtum litera ſimiliter extrita potulacam vertit eruditius quã felicius. Similius huic apharca è ſylueſtri arborum genere, æterna fronde virens, non niſi in montibus enata, Olympo

monte frequens, ſeptis vallisq; vtilis, vrendo quoq; vt prædicant. Inter biferas hæc traditur. primum fructum maturat, quum dulceſcit vua, ſecundum cum appetit hyems.

¶Alnus. Cap. L.

ALNVS apud nos latinum nomen retinuit. ſterilis eſt arbos, caudice recto, ligno medullaq; molli, adeo vt graciliores virgæ concauentur. folio pyri, ſed ampliore ac neruoſiore, quadātenus orbiculato, virgateq; cortice ſquaroſo, foris albicāte, intus rufo, qua de cauſa coria tingit. Fructu nullo cum nihilo minus floreat. Radice ſumma, nec quàm laurus maiore, tenui. Alnus in plana deſcendit, aquoſisq; gaudet, quāquam ancipitem agat vitam. Alnum quandam fructiferam, aliam ſterilem prodidit Theophraſtus: vtranq; tamen floreſcere fatetur. Idem fœcundam ſemen autumno reddere contendit. Ariſtoteles inter naturæ miracula retulit, alnos in ſola Creta non eſſe ſteriles. Alii alnum duntaxat ſcopis naſcentem, nullū ferre fructum prodiderunt: quare infelicem exiſtimari, damnatamq; religione. Naſcitur haud ferè alibi quā in aquoſis. materies eius ad naualia commēdatur. In paluſtribus locis infra fundamenta ædificiorū palationibus crebrè fixa, permanet immortalis ad æternitatem, & ſuſtinet immania pōdera ſtructuræ, & ſine vitiis cōſeruat, quòd aere ſit & igni plurimo temperata, non multum terreno, humore pauco. Itaq; non poteſt extra terram paulum tempus edurare, ſed in humore obruta, permanet ad diuturnitatē. Nam multa ædificia ſub fundamentis, eius generis habent palos. Quantum ad medicinam pertinet, ſuppurationes folia diſcutere tradunt.

¶Amygdalus. Cap. LI.

AMIGDALVS ſingulari radice firmatur, prægrandemq; ac altè defixam agit, caudice procero, ſummatim compluribus ramis brachiato, foliis ſalignea ſpecie, prælongis: flore foliato, candido, quanquam & amygdalorum quarūdam ſubruffus exeat. Arbos ſucco pingui turget, lachrymamq; rimoſa plorat, quæ ſtatim concreſcit in gummi. Verum ne ad vlla quidē vtpote inutilis expetitur. Huius nuces gemino protectæ operimento, pului-

nati primum calycis, mox lignei putaminis, cui solidus subest nucleus, acriore etiamnum obductus callo. Quarum duo ſunt genera, nempe amarum & dulce. hæc ſuauiora, illa ſalubriora credũtur. Theophraſtus ex amaris dulces fieri tradit, ſi ſtipite circũfoſſo & ab ima parte circũforato defluens vndiq; pituita detergeatur. Has nuces Cato græcas nominauit. quare non ab re venit in dubium, ſi hæc arbor fuerit in Italia eius ætate. Quidam tamen eas in iuglandium genere ſeruant. Omnes quoq; thaſias nuces appellari volunt. Columella tamẽ videtur diuerſa ſtatuiſſe genera nucis græcæ, iuglandis, amygdalæ. In libro quinto ſeorſum amygdalæ feracitatem proſequutus eſt, niſi græca nuce tantum amaram (quod fere ſuſpicor) intellexerit: nam primam nucem græcam gemmaſcere fatetur, quod Plinius de amygdala cõfirmat: qui ex iis, quę in hyeme Aquila exoriente concipiũt, florere primam omnium amygdalam menſe Ianuario prodidit, Martio vero poma matureſcere. Eandem, antequã deponatur, in aqua mulſa nec minus dulci macerandã Lucius cenſet, vt iucundioris ſaporis fructum, quũ adoleuerit, prębeat, & interim melius atq; celerius frondeat. quod de amara nuce, vt amarorem exuat, intellexiſſe Columella facile crederetur: niſi diuerſis locis rem eandem variis vocibus repetat, & quidem tunc vſurpatis. Nam niſi nucis græcæ vocabulo amygdalum complexus fuiſſet, prætermiſſa eius ſatione non explicuiſſet, quomodo fertilis redderetur, inquiens, Amygdala ſi parum ferax fuerit, forata arbore lapidem adigito, & ita librum inoleſcere finito. Ab autumno ad brumã (vt Græcorum fert opinio) commodius ſeritur. verno ſatu difficilius comprehendit, quòd arbos ea præcoci partu germinet. Verum ſoboles omnis lætamine ſatiata celerius fructum ædit. gaudet calidiore cœlo, quapropter in inſulis vberior adoleſcit. Pangitur auulſo ramulo, uiuiradice, & ſeminio. Nuces quæ ſeri debent, pridie liquido fimo macerantur alii aqua mulſa madefaciunt, in eaq; noctem ſolam eſſe patiuntur, ne germen extinguat mellis mordacitas. Cacumina in terram rectè figuntur, ſic vt lignoſior pars ſurſum ſpectet. Tradunt vegetiores enaſci, ſi in ſero

biculos, quibus obruuntur, ferula cõiiciantur. Surculos qui vel arbori vel terræ credantur, præcipit Paxamus è media arbore, nõ ſummatim legendos. Nõnulli tamẽ ramulos, qui de cacumine ſumerentur, non infelici ſucceſſu depoſuerũt. Democritus author eſt, ſi ferax nõ eſt amygdalus, tedæ prępinguis adactum terebratæ radici cuneum infuſo prius humano lotio mergimus. amareſcunt, quę à pecore rodantur. Africanus ex amaris fieri dulces affirmat, ſi circũfoſſo ſtipite quatuor digitis à radice cauernula imprimatur, per quã noxium deſudet humorẽ: vel ſi circa radices apertas vrina, vel ſuillum ſtercus diffundatũ. E duris teneras, ex amaris dulces amygdalus creabit, ſi radicibus ante florem ablaqueatis aqua calda frequenter ingeratur. Seritur circa Calendas Februarias. agrum durum, calidum, ſiccum deſiderat. hæc ſata vnicam radicem mittit, & ſimplici ſtylo prorepit. Cęterum nihil æquè degenerat q̃ amygdalus: ideóq; aut plantam ſæpius transferri, aut adultam inſeri præcipiunt. Copioſiorẽ fructum dari affirmat Theophraſtus, ſi ferreus palus adigatur arbori, impreſſóq; foramini querneus inſeratur paxillus, quo modo in eam animaduerti volunt, perinde quaſi arbor iniuria laſciuiat. Fructum perdit facillimè ante maturitatem: & ſi fiat auſtrinũ cælum atq; nubilum, amittit fœtũ, nedum florem. Amygdalam ideò Gręcis nominari teſtis eſt Herodianus Alexandrinus, quòd poſt viride putamen multos ſcarificatus oſtendat, & in rimulas dehiſcat, quas amychas vocant. Democritus aſſerit naſci amygdala inſcripta, ſi aperta teſta quis nucleum ſanum tollat, & in eo quod libet ſcribat, inuolutúmq; charta, & iterum luto & ſuillo ſtercore litũ reponat. Nuces, vt Florentinus tradit, ad legendũ maturitatem fatentur, quũ fuerint ſpoliatæ corticibus. quæ ſi muria lauentur, & candidæ fiunt, & incolumes plurimum durant, mox ſiccatæ ad vſum ſeruantur: ſi difficulter coriũ exuant, paleis obrutæ continuo relaxabunt. præſumpta ſitim inuitare teſtatur Amerias. Ebrietatẽ arcere Plutarchus Chæroneus putauit, qui apud Druſum Tiberii Cæſaris filium quendam medicũ comeſſari ſolitum retulit, qui omnes bibẽdi certamine prouocabat, neminíq; cedebat in vini po-

tu.is tandem deprehenſus eſt, antequam biberet, quina ſenäue amara comeſſe amygdala, quominus temulentia tentaretur; porrò cum deuorare vetuiſſent, nec pauxillum quidē in huiuſcemodi potu reſiſtebat. Hoc idem Athenęus retulit ſecundo Dipnoſophiſtarum volumine, amaritudinis vim cauſatus, quæ reſiccet, & humorem depaſcat. Sunt qui amygdala putent facultate mordendi, detergendæq; carnis donari, ſic vt faciei fucas, & contractas ſole maculas obliterēt. Ergo cum præſumpta fuerint, amaritudine ſua meatus vellicant, & quodam laceſſunt morſu: qua de re vaporem, quē humor in cerebro creauit, abſorbent. Plutarchus hanc vim amaritudini retulit, quæ pſiccet, & humores depaſcat. Ideò ſaporum omnium amarus guſtui inſuauiſſimus ſentitur. Siquidem vt author eſt Plato, linguę laxiores venulas & molles præter naturæ modum ſiccitas ipſa contendit, exuſto liquore: addidit vlcera amaris medicaminibus extenuari. qđ enim amaritudinem guſtui reſipit, ſiccandi facultatem nanciſcitur. Quin & inſperſus fœminarum quibus ſudores rapiunt, amara & aſtringenti conſtat eſſe natura, quæ humorem exhauriat, & ſua exugat vehementia. Sic itaq; non ab re amygdalarum amarulentia contra meri iniurias pollet, interanea reſiccans, ſic vt non ſinat venas impleri, quarū vt tradunt, diſtentione & perturbatu temulentiam contrahi volunt, effluuiis obſeſſa mentis arce. Sed peruidens huius ſermonis argumētum mori vulpes amarorum paſtu, vt idē refert Plutarchus, ſi non contingat è vicino aquam lambere, inteſtino humore affatim exucto. Hoc & Plinius & Dioſcorides teſtatum reliquerunt. nec mirū, cum humoris illius interni dānum facilè potu reſarciatur. Naxea ab inſula Naxo veteribus Græcis amygdala maximè commēdabantur. Secundas partes ſibi vendicauerunt Cypria, quæ præter morem cæterorum, quæ gignuntur alibi, repando cacumine prodeunt. Diocles ea tradit alere, ventrem bene habere. Adiecit vim excalfactoriam poſſidere, ꝙ oleoſam friatu naturam fateantur. Recentia tamen minus aridis noxia ſunt: macerataq; multo minus iis quę nullum experta ſunt humorem. Quin & torrida minus crudis officiunt. Philotimus ea

facilius

facilius ponticis nucibus concoqui prodidit, argumento q̃ largius veſcentes minus noxæ ſentiamus. Vliginoſa ſiquidem noſcuntur. quare dulces nobis ac pinguẽ ſubminiſtrant alimoniã. Diphilus Sipnius ea memorat extenuare, vrinas moliri, aluum ciere, paucum ſuppeditare nutrimentum. Ad hæc virentia putauit improbum parere ſuccum, minuſq; cibi præbere, longè plures ſpiritus creare: ſicca in ſtomacho ſupernatare. Recentia, vt ait, cum fuerint dealbata, lactis quandam imaginem referunt, ac præſtantiorem exhibẽt ſiccum. Ex ſiccis thaſia cypriaq; facilius aluo recernunt. Mneſitheus Athenienſis in eo libro quem alimentis dicauit, omnem cuiuſq; generis nucem, quæ ignẽ non fuerit experta, cibis præcipit abdicari, præter amygdala recentia. Cæterum quaſdã torrefieri, alias incoqui iubet. Quippe cum harum nucũ quędam ſuopte ingenio præpingues & vliginoſæ cernuntur, velut amygdala ſiccanea, & iuglandes quæ vetuſtatem ſentiunt: aliæ ſiccæ & acerbæ deprehenduntur, vti faginæ & id genus ſimiles. Verum pinguitudinem totam ignis ebibit, id quod deterrimum reputatur. porrò duræ & acerbæ matureſcunt, ſi molli paucoq; igni fruantur. Hippocrates duo varia in amygdalis inuenit, æſtuoſum quiddam, aliud edule & idoneum cibo. æſtuoſa ob pinguitudinem redduntur: eſculenta propter hoc, q̃ continent carnoſum. Arboris cinerem lixiuamq; probauit Theophraſtus vt accerrimã, ad fornaces arteſq; aliquas non incommoda materie. Nomen græcum apud nos hodie retinet, ſed paulum vulgus declinauit amandas appellans. Quantum ad medendi rationem pertinet, amygdali amaræ decoctum cutem in facie corrigit, coloremq; facit hilariorem. Nuces admotu menſes ciunt. capitis dolori, temporibus, & fronti ex roſaceo linuntur. epinyctidas ſanant è vino, vlcera putreſcentia canumq; morſus cum melle. Earum cibo doloris ſenſus mulcetur. Aluum molliunt: ſomnum conciliant: vrinas exigunt: ſanguinem qui reiicitur ſiſtunt. Vitiis pulmonũ & renum ex aqua potæ ſuccurrunt, illinctu cum reſina terebinthina calculoſis, & difficili vrinę in paſſo. Proſunt eclegmate iocineri, tuſſi, inflationibus coli. Quinis ſeniſue præſumptis ebrietatem non ſen-

tiunt potores. Vulpes ſi ederint eas cōmoriuntur. Sunt qui auiditatem hoc eſu moliantur. Gummi amygdalarum ſpiſſandi viribus pollet: cruentis excreationibus opitulat̃. Summæ cutis impetigines illitum ex aceto rapit. vetuſtę tuſſi ex diluto vino medetur. Minus valent in remediis dulces: eæ tamen purgant, & vrinam ciunt. Recentes cum ſuo putamine diſcutiunt humores, qui in ventre coierunt: ſed ferè ſtomachum implent.

¶ Aquifolium. Cap. LII.

AQVIFOLIVM, quam Theophraſtus cratægum & cratægonē vocat, arbor eſt neq; adeò magna, neq; valde craſſa, materie verſicolore, robuſta, flaua, cortice læui, ſimplici radice in profundum acta, foliis meſpili: cæterum promiſſioribus amplioribuſq;, nec ad eūdem modum ſerratis, fructu rotundo, qui matureſcēs ſiccatur atq; nigreſcit, ſucco & guſtu meſpilaceo: fereq; ſylueſtris meſpilus videri poteſt, vt verbis vtar Theophraſti. Specie ſimplex ſine vllo prorſus diſcrimine. Nihil à ſylueſtri meſpilo diſcrepare cratægū arborem ſatis conſtat: quo nomine genus arboris Theophraſtus intellexit, ſi Plinio credimus. quam Italia aquifoliū vocat: Dioſcoridi, Galeno, cæteriſq; herba ſcribit̃, de qua inferius nonnihil afferemus. Plinius negat ſucci quicquam habere aquifolii baccas: ſed de alia forſitā aquifolio loquutus eſt, de qua inter ilicis genera differemus. Ferunt hanc in domo aut villa ſatam veneficia arcere. Flore eius aquā glaciari Pythagoras credidit: itemq; baculum ex ea factum in quoduis animal emiſſum, etiam ſi citra ceciderit defectu mittentis, ipſum per ſeſe recubitu propius adlabi, tam præcipuam ineſſe naturam arbori.

¶ Ariana ſpina. Cap. LIII.

ARIANA ſpina ab Aria regione Indis contermina nomen traxit. tota aculeis horret, ex qua lachryma deſtillat myrrhæ ſimilis, tum vſu, tum etiam olfactu. profluit autem vbi ſol illuxerit. Ea vt tardiſſimo germinatu tumet, ita hyemis initio partū edit. Huius materies prædura, nodoſa, criſpa, conuolutationibuſq; perplexa, ob

Id in opere difficilis quidē, ſed æterna: optimosq; carbones pariens. Spina hæc lachrymarũ pretioſa eſt, ſed acceſſu propter aculeos anxio, quibus abundè ſpiculata eſt. Inibi naſcitur authore Theophraſto frutex peſtilens, raphani magnitudine, folio & forma lauri, odore equos inuitante, qui primo introitu pene equitatu orbauit Alexandrum, ſi quidem qui ederit, protinus in perniciē agitur. Quod & in Gedroſiis itidē accidit, vbi ſpina tradita eſt, cuius liquor aſperſus oculis cæcitatem infert animalibus omnibus. Eiuſdē regionis alumna eſt & Arianis herba ignei coloris, quam Democritus legi iubet, cum ſol Leonis hoſpitium tenet, vt eius tactu peruncta oleo ligna accendantur. Aria ſylueſtris arbor Theophraſto hyemis initio fructificans, materie duriſſima, vt neceſſe ſit, antequā terebretur, macerari prius aqua: quod & in robore carpinoq; ſeruatur. Honores ei ad carbones argentariis vtiq; ad primam coctionem. eſt & aria ſiue agria, quam pro ilice aquifolia Dores vſurpant.

❡Arundo. Cap. LIIII.

ARVNDO principatũ in aquaticis fruticibus tenet Græcis calamus, Gallis canna dicitur: caule conſurgit geniculato, tereti ac fiſtuloſo, ꝗ mox ſeneſcēs fiſſili inareſcit ligno, in læue faſtigium cacuminato, circa qđ denſius excreſcit tomentũ ad farciēdas cauponias culcitras non inutile: folia ex articulis alterno laterũ gradu emergentia, mēbraneo calamum veſtiunt cortice vſq; ad mediũ internodium: hinc enim à cauo alarũ ſinu reſupinanť, procũbente languido promiſſioris comæ vel paniculæ ponduſculo. Radix quoq; multis geniculať articulis, fœcunda ſtirpe, vt qua etiā vel aduſta vel reciſa lętius numeroſiusq; reuireſcat. Arundines belli paciſq; exprimentis neceſſariæ: etiā in deliciis gratæ. Tegulo enim earũ Septētrionales populi domus ſuas operiunt, durantq; æuis tecta. In reliquo vero orbe cameras leuiſſime ſuſpendunt. Chartiſq; ſeruiunt Aegyptii calami maximè, cognatione quadam papyri. Noſtratibus fungoſior eſt natura, cartilagine bibula, quæ cauo corpore intus, ſuperne tenui inareſcit ligno, fiſſilis, præacuta ſemper acie, geniculata, Cætero gracilitas nodis diſtincta, læui fa-

ſtigio tenuatur in cacumina, craſſiore panniculo, coma neq; hac ſuperuacua. Aut enim pro pluma ſtrata cauponarum replet: aut vbi limoſiore callo induruit, contuſa & interiecta nauium cõmiſſuris ferruminat textus in Belgis, glutino tenacior, rimiſq; explẽdis pice fidelior. Arũdo omnis ex vna ſtirpe numeroſa, reciſaq; fœcundius reſurgit, radicis natura viuax, geniculata & ipſa. Folia omnibus à nodo orſa, cõplexu tenues per ambitũ inducunt tunicas, atq; à medio internodio, vt plurimũ, deſinunt veſtire, procumbuntq;. Latera in rotunditatem bina ſuper nodos, alterno ſemper inguine, vt alterum à dextra, alterum ſuperiore geniculo ab læua per vices. Inde exeunt aliquando rami, qui ſunt calami tenues. Bononienſibus plurima ineſt medulla, pondusq; volucre, cõtra flatus quoq; peruicax libra, vt nullus ſagittis aptior ſit calamꝰ. Poſt hos Cretici & Belgici laudantur. Creticus carnoſiſſimus, longiſſimis internodiis, lentiſſimus ſi calfiat. Toxicus, id eſt ſagittarius, ob excellentem vſum eius à Theophraſto dictus, nunc ſcriptorius, ex inſula præcipuus, nec aliunde ferme expetitur. Omnibus præferuntur Indi, vt qui haſtarum quoq; vicem prępilati, hoc eſt cuſpidibus additis præbeãt: iis amplitudo arborea eſt. Nec dubitatur longitudo ſubrectarum triginta fere paſſus: humi verò ſerpentium, quinquaginta: craſſitudo cubitorũ ternum, quæ tamen Strabo non credidit. Diodorus in auſtrali quadam inſula æquinoctiali plaga ſcribit arundines haberi plurimas fructum cãdidum neruo ſimilem ferentes, è quo ſuauiſſimus panis conficiatur. Aeque vt arbitror fabuloſum atq; illud, quod in eadem inſula duas naſci tradit herbas, ſupra quas iacentes placidiſſimo ſomno moriãtur. In Aethiopia certe populi radicibus arundinum in farinam tritis victitant, & ob id Rhizophagi nominant. Spiſſius mari corpus Indi tradunt, fœminę capacius: nauigiorum etiam loco ſingulis earum internodiis circa Aceſinem maxime amnem ternos homines capiente alueo. Syringias totus concauus, ita dictus quia fiſtulis vtiliſſimus, quoniam nihil ſit ei cartilaginis atq; carnis, vt Plinius exiſtimat. Dioſcorides craſſa eum carne deſcripſit. Tibialis, Orchomenius, idemq; Aule/

ticus, cōtinuo foramine peruius eſt. Fruticoſiſſimus donax, non niſi in aquaticis natus, latine canna: quanquam Columellę canna graciliorem & degenerem ſignificet arundinē. Præfertur aquaticis, ſiccus. Laconicis folium varium, & ab ima parte denſius, tunicis longioribus, quales circa ſtagna, diſſimiles amnicis. Eſt & obliqua arūdo, non excelſa ſed iuxta terram fruticis modo ſe ſpargens, ſuauiſſima teneritate pecori, ab aliquibus vocatur elegia. Zeugitæ, calami dicuntur, cum in amplitudinem aucupatoriam adoleſcunt. Auletici, lacu Orchomenio, influente Cephiſo amne, permanenteq; anno, celerius autem recedente. Graciliores, appellātur bombycinæ. horum generum fœminæ, ſpadones & eunuchiæ appellari ſolitæ, folio latiore, candidiore, nulla vel modica lanugine. Hinc erāt armamēta ad cantus incluſos, quæ Græci zeuge, id eſt iugamenta ſiue paria, ad dextram & ſiniſtram tibiam vtilia vocabant. Cædi ſolebant tempeſtiuē vſq; ad Antigenem tibicinē, cum adhuc ſimplici muſica vterentur. Vtiles in trimatu apertioribus earum ligulis ad flectendos ſonos. Eſt & aucupatoria & piſcatoria arūdo. Muſicæ arundines ex inſula Siciliæ Thermitano agro ſita laudantur. Sunt & aliæ ſine nominibus arūdines proceritate, breuitate, craſſitudine, exilitate, ſimilibuſq; diſtinctæ: adeo, vt vigintinouem genera demonſtraſſe ſe Plinius memoret. Dioſcorides paucioribus eſt contentus. Sagittaria quā naſton, hoc eſt farctam appellat: itemq; thelys appellatur, quæ fœmina intelligitur, ex qua ligulæ librorum cęduntur. Tertia ſyringias dicitur, craſſiore callo, denſiorq; geniculis, vnde ſcriptorius calamus. Amnica & in aquaticis nata, donax vocatur. Ab aliquibus arundo Cypria, corpulenta hęc atq; caua. Eſt & quæ phragmitis nomen habet, tenuata leui faſtigio in cacumē & candida, vulgaris hæc & oibus nota. Porro mira arūdinis & filicis diſcordia: vtriuſq; radix cōtrita & impoſita ſtirpē alterius eiicit īfixū corpori. Arūdinē exarari filice vomeri īpoſita pręcipiūt. Aiunt etiā filices arūdine ſectas nō renaſci, aut exaratas uomeri arundine īpoſita. Italicæ arūdinis vſus ad vineas maxime. Cato eā ſeri iubet in humidis agris bipalio ſubacto prius ſolo, oculis diſpoſi/

tis interuallo ternorũ pedum: magna cum altero genere cõcordia. Siquidẽ optimè corruda vnde aſparagi fiant ſerit, vbi adſint arundines, talem inter ſe ineunt amicitiam. Arundo dilutiore ſolo gaudet: ſeritur bulbo radicis quẽ alii oculum appellant, dodrantali ſcrobe, interuallo duũ pedum & ſemipedis, reficiturq́; ex ſeſe vetere arundineto extirpato: quod vtilius repertum q̃ caſtrare. Nanq; inter ſe radices ſerpunt, mutuoq́; diſcurſu necantur. Tempus inſerendi prius quàm oculi arundinum intumeſcant, ante Calendas Martias. creſcit ad brumam vſq;, deſinitq́; cum dureſcere ĩcipit. Hoc ſignum ꝙ tempeſtiuam habet cæſuram: & hãc quoties & vineam, fodiendam putant. Seritur & tranſuerſa nõ alte condita. Erumpunt ſingulis oculis totidem plantę. Seritur & deplantata pedali ſulco, binis obrutis gemmis, vt tertius nodus terram attingat prono cacumine, ne rores concipiat. cæditur & decreſcente luna. Vineis anno ſiccata vtilior q̃ viridis. Viuaciſſima eſt, nec vllum recuſat ſolum. Proſperius reſoluto q̃ denſo, humido q̃ ſicco, uallibus q̃ cliuis, fluminum ripis, & limitibus ac vepretis commodius q̃ mediis agris deponitur. Seritur & talea calami, nec minus toto proſternit corpore. Bulbus tripedaneis interuacantibus ſpatiis obrutus, celerius maturam perticam præbet. talea & toto anno ſerius prædicto tempore euenit. Sed ſiue reciſa in dupondium & ſemiſſem talea, ſiue totæ arundines proſtratæ deponantur, extent earum cacumina oportet. Quod ſi obruta ſunt, totæ putreſcunt: quæ vero integræ ſternuntur, euanidam humilemq́; & exilem arundinẽ adferunt. Cũ conſenuit repaſtinandum eſt. Senectutis indicium eſt, cum vel exaruit ſitu & inertia plurium annorum, vel tanta denſatione vt gracilis arũdo prodeat. Sed illud de integro refodi, hoc intercidi & diſcarificari debet, quod opus, ruſtici caſtrationem vocant: quæ tamen arundineti refectio cæca eſt, quia non appareat in terra quod tollendum ſit aut relinquendum. Tolerabilius arundo caſtratur antè quàm cæditur, quatenus calami velut indices demonſtrant quid eruendum ſit. Tempus repaſtinandi & conſerendi eſt prius q̃ oculi arundinũ egerminent. Cædit̃ poſt brumã: nam vſq; in id

tempus incrementũ capit, ac tum compeſcit. Macies eius vel cinere vel alio ſtercore iuuãda: propter qđ pleriq; cęſum incendunt arundinetũ. Arundinis, vt ad vires trãſeamus, radix cõtrita & impoſita ſtirpẽ corpore extrahit: item arũdinem filicis radix. Arũdo Cypria, quę donax vocat, corticis cinere alopecias emẽdat: item putreſcẽtia. Foliis eius ad extrahẽdos aculeos vtunt: efficacius, & cõtra ignes ſacros collectionesq; oẽs. Vulgaris arundo extractoriã vim habet, & recens tuſa, nõ radice tantũ: multũ enim & ipſam arundinẽ valere tradũt. Medetur & luxatis & ſpinæ dolorib9 radix in aceto illita. Arundinũ lanugo illata auribus obtũdit auditũ. Vulgaris huius, vt Dioſcorides tradit, radix p ſe aut cũ bulbo ſuo ſpicula corpori infixa aculeosq; extrahit. Luxata & lumboꝝ dolores cũ aceto mulcet: foliis viridibus tuſis medet ignibus ſacris, oibusq; inflãmationibus. Corticis cinere cũ aceto plito alopeciæ emẽdantur. Paniculæ lanugo ſi in aures ſubierit, exurdat. Arũdinis Cypriæ eadẽ eſt opera.

❡Auellana nux. Cap. LV.

AVELLANA nux ſeu corylus radice eſt tenui, altiſſima, viuaci & robuſta, caudice multis inferne ſtolonibus fruticante. ſuperne ramis brachiato, virgis breuibus, ſine alarum ſinu enodibus, craſſisq; nõnullis, foliis alni, ſed latioribus per ambitũ ſerratis: materie admodũ lenta, cortice ſummo tenui, pigui, maculis albis vario: medulla tenui & flaua, quæ demi poſſit. Florere negant hanc aliqui, ſed floris vice quoſdam in ea peculiares iulos erumpere. ſiquidem fructu iam caduco, callus vuæ modo, magnitudine vermis grandiuſculi pinguis emergit, ſingulari pediculo, quem vocant iulum. Dehiſcit ineunte vere ac defluit cum folia proſiliunt, callo ſquamatim compactili propendente, conſimili omnino ſorte, qua cachrys in robore, abiete, cæterisq; amentiferis prodit: is nucis pineæ viridis & nouellæ rudimentum exprimit, niſi quòd tereti propemodum craſſamento tendit, tripollicari longitudine creſcens, & flaueſcens uere. Decidit cum folium emicat, tum calyculacea tegumenta totidem, quot iuli ſupra pediculum exeunt, eorumq; ſingulis nuces ſingulæ inſunt.

Hæc molli primum calyculo tegitur, mox lignoſo quidem, ſed fragili putamine, cui tenuis ſubeſt membrana, rotundũ inuoluens nucleum, in cuius vmbilico peculiaris alter includitur nucleus. Rara videt̃ fuiſſe Theophraſto, qui tam anxie ſingulas ei⁹ partes conſectatur: apud quem eadem eſſet quæ alnus, niſi & folio eſſet latiore, & fructum ferret. Duo eius faſtigia, ſylueſtris prorſus natura, quoniam hyemis patientiſſima, & montibus magna ex parte proueniat. nec vrbanæ fructus magnopere quã indomitæ præſtantior, temporiſq; vbertate fœcundiſſima atq; fruticoſior. Folium vrbanæ maius, & caudex procerior, melior fructus, ſerratum vtriq; in ambitum folium. Ambæ bino genere cõſtant: quędam rotundam, quædam oblongam nucem largiuntur: vrbanæ candidiorem fructũ, & locis aquoſis, meliorẽ creant. Tranſlatu niteſcunt ſylueſtres, prægraciles virgæ deſquamantur, craſſioreſq; deraſę interpolantur. Arborem ſi quis frequenter collucet, fructum meliorem copioſioremq; ferre traditur, neglectaq; commeat in fruticem. quare tõderi reſecariq; præcipiunt: ſic fœcundiorem reddi: Alioqui ſi arboreſcere patiatur aliquis, in corpulentiam alimentum omne ſumptitabit. Auellanę nuces ſunt ex arbore quæ corylus dicitur. has mollis quidem itegit barba, & calyx ſummatim fimbriatus: ſed putamini nucleiſq; ſolida rotunditas ineſt, vmbilicus intus in medio ventre prominet. Torrentur ex cibis. Serit̃ vt Didymus tradit, eo quo amygdalus modo: & tempore eodem deponitur. gaudet argilloſis & vliginoſis. Ex eo genere eſt rotũda nucula & oblonga. rotũda ſi eodem quo longior tempore pangatur, celeri⁹ comprehẽdet, & lætior adoleſcet. Nuces auellanæ in magna ſunt nominũ ambage, quas antea Auellinas patrio nomine vocabant. In Aſiam Græciamq; venerunt e Ponto, ideoq; Ponticæ nuces appellantur, etiam Heracleoticæ, & leptocarya Græcis dicuntur, noſtris Præneſtinæ: eæ conditæ ollis in terra virides ſeruari tradunt̃. rura nr̃a nucellas & coryelos & auellinas noiant. Plutarchus ſcriptũ reliquit, quoties coryli nucula laquearibus appẽſa cohærebit, ſcorpius i domicilia nõ irrepet. Mõtes in Gallia corylis veſtiunt̃, & nemora ſcatẽt

quare oĩbus notiores ſunt, q̃ vt explicari latius deſiderent. Nõ eſt omittendum, qđ ſimplex ruſticitas obſeruauit, ſerpẽtem obtorpeſcere quę coryli caudice vel ſurculo fuerit icta, & tandem emori. Diocles poſteritatis memoriæ tradidit, auellanam nucem minus amygdalis alere: cibis ſupernatare: ſi largius eſtur, caput tentare: innocentiorem eſſe viridẽ arida. Addidit Philotimus libro quem alimentis dicauit, auellanam ſeu nucem ponticam ciere capitis dolorem minus iuglande, cibis extare: ſi tamen ignem experiatur, innocentiorem reddi, q intoſtu quæ noxia eſt pinguitudo, tollit. Auellanę capitis dolorẽ faciunt, ſtomacho aduerſantur, ipſumq́; inflationibus diſtendunt. Toſtæ deſtillationi medent. Tritæ in aqua mulſa, & potæ veterem tuſſim leuant. Quidam adiiciunt grana piperis: alii è paſſo bibunt. Pinguedini conferunt plus q̃ ſit veriſimile, & præter fidem corpulentiã augent. Alopecias pilo reſtituunt exceptæ axungia vel vrſino ſeuo. Authores ſunt cæſiorum oculorum pupillam infantibus denigrari, cinere putaminum ex oleo ſincipiti cõſperſo.

¶ Balanus myrepiice. Cap. LVI.

BALANVS myrepſice, hoc eſt glans vnguentaria, fructus eſt arboris myricæ ſimilis, magnitudine auellanarum nucum, cuius ex cortice expreſſo, queadmodum ex amygdalis amaris, excipitur liquor, quo in pretioſa vnguenta vice oleĩ vtuntur. Naſcitur in Aethiopia, Thebaide, Arabia, & quæ ſecus Iudæam Petra dicitur. Præfertur recens & farcta: itẽ candida, & quæ facile à putaminibus ſoluitur. Plinius myrobalanum appellat Troglodytis & Thebaidi & Arabiæ quæ Iudæam ab Aegypto diſterminat cõmune, naſcens vnguento vt ipſo nomine apparet. Quo item indicatur & glãdem eſſe arboris heliotropio ſimili folio: fructus magnitudine auellanæ nucis. Ex iis in Arabia naſcens Syriaca appellatur, & eſt candida: contrà in Thebaide, nigra. Pręfertur illa bonitate olei quod exprimitur, ſed copia, Thebaica. Inter hæc Troglodytica viliſſima eſt. Sunt qui Aethiopicam iis præferant, glandem nigram nec pinguem, nucleoq́; gracili ſed liquore qui exprimitur, odoratiori, naſcentem in campe

ſtribus: Aegyptiã pinguiorẽ eſſe, & craſſiori corticẽ rubẽtẽ, & quãuis in paluſtribus naſcaẽ, breuiorẽ ſicciorẽq́. E diuerſo Arabicã viridẽ ac tenuiorẽ, & quoniã ſit mõtoſa, ſpiſſiorẽ. Lõge aũt optimã Petræã ex quo dictũ eſt oppido, nigro cortice, nucleo cãdido. Vnguẽtarii, tantũ cortices premũt: medici nucleos tũdunt, affuſa eis paulatim calida aqua. Ad myrobalanũ nõ inelegãti diſticho alluſit Martialis canens,

“ Quod nec Virgilius nec carmine dixit Homerus,
“ Hoc ex vnguento conſtat & ex balano.

De folio non bene conuenit inter authores. Theophraſtus, niſi codex librariorum lapſu ſit mẽdoſus, myrti aſſignauit: Dioſcorides myricæ, Plinius helíotropii. Balanos à Theophraſto dicitur arbor à fructu nomen trahens, grandis, incorrupta, ſed contorta. Fructus putamine contuſo vnguẽtarii ſolent vti odoris gratia nudeis inutilibus, glans magnitudine cappari ſimilis, materies robuſta, vſu pręcipue nauali in Arabia naſcens. Galenus vnguentarios inſtitores vti ſcribit expreſſæ carnis ſucco, medicis quoq; vtilem eſſe carnem eius pro vomitorio ſumentibus adfirmans. Hippocrates Aegyptiæ meminit. Sed multum à veritate mihi deficere videntur, qui nucem odoratam, quam vulgo dicunt moſchatam, hac glande vnguentaria comprehendi putent, longe profecto differentem, & veteribus, vt exiſtimo, prorſus incognitam. Aegyptia reliquarum modo oſſa non habet in balanis. Aluũ & menſes ſiſtit in vino auſtero, & vulnera cõglutinat. Dioſcoridi glans vnguentaria lienem cõſumit trita impoſita drachmæ vnius menſura. Illinitur & foris cum erui farina & aqua mulſa podagris. Pſoras & lepras ex aceto exterit. Vitiligines & cicatrices nigras reddit colori cũ nitro. Lentigines varos & papulas in facie cum vrina emẽdat, vomitiones mouet, aluum ſoluit ex aqua mulſa, ſed ſtomacho aduerſatur. Oleum ex ea ventrem ducit. Cortici natura ſpiſſantior. Succus expreſſæ additur ſmegmatis, quæ contra ſcabrities componuntur.

¶ Bdellium arbor, & lachryma. Cap. LVII.

BDELLIVM quod alii brochon, alii malathrã, alii maldacon appellant: in Bactris quondam nominatiſſi

mum,hodie in Arabia & Scythia.Arbor eſt nigra,oleæ magnitudine,folio roboris,fructu caprifici,nec inſuaui. Manat ex eo humor,quem officinæ eo nomine norunt,quippe bdelii.Galenus duo fecit faſtigia,Scythici & Arabici.Scythicum nigrius reſinoſiusq;:Arabicum tranſlucidius & ſiccius.Eſſe autem debet amarum guſtu,ſimile ceræ,vel taurino glutini,tranſlucidum,interius pingue: cum fricatur,& cum incenditur,odoratum.Ad tactum ſi ſubigatur molleſcens,liberum cortice,ſordibus exutum,guſtu amaro citra acorem.Alterum genus inquinatũ,nigricans,grandioribus glebis.Adrobolon vocatur conuoluulũ in offas,& aduectũ ex India.Tertiũ à Petra municipio arido ſimile, reſinaceũ, colore propemodum liuido,cui ſecunda bonitas traditur. Naſcitur in Arabia,Indiaq; ac Babylone.Quod in Media gignitur,Parthicum vocant:Bactriano facilius,cruſtoſius, amariusq;, & gummoſum.Bactriano nitor ſiccus,multiq; candidi vngues,præterea ſuum pōdus:quod ſi grauius fuerit aut leuius,vitium eſt.Adulteratur gũmi:proditur fraus guſtu,minori amaritudine:item olfactu,odore minus iucũdo cum vritur. Vitiari nuce amygdala Plinius tradidit,cętera eius genera cortice & ſcordaſti,ita vocatur arbor ęmula gummi.Sed deprehenditur odore, colore, pondere,guſtu,igne.Bdellium excalfacit,emollit gutturoſis tumores & duritias,item hernias,quę ſcrotum copioſo humore diſtringant,& turgenteis aqua ramices diſcutit: ſed ieiuna hominis ſaliua ſoluendum præcipiunt.contractas aperit vuluas, locorumq; ſpiracula laxat. Suffitum ſubter vel impoſitum partus humoremq; omnem ex vtero detrahit.Calculos potu comminuit,pellit vrinam.Contra tuſſim & venenatorum morſus vtiliter datur. Ad rupta, vulſa,laterum dolores probatur:errabundos diſcurſanteſq; ſpiritus coercet: malagmatis contra duritias neruorum nodoſq; commiſcetur.

¶Betula. Cap. LVIII.

BETVLA Græcis ſemyda, Theophraſto folio eſt caryæ dictæ,ſed paulo anguſtiori, cortice verſicolore, materie læui, non niſi ad baculos vtili.

Plinio gallica eſt arbor mirabili candore atq; tenuitate terribilis magiſtratuum virgis, eadem circulis flexibilis, item corbiũ ſportis, & ligaturis vtilis. Bitumẽ ex ea Galliç excoquunt. ſcutis item faciundis apta, quòd plaga contrahit ſe protinus, clauditq; ſuũ vulnus, & ob id contumacius tranſmittit ferrum. Gaudet frigidis, noſtri hodie beulam extrita t litera nominant, rura bouletum. Nanq; vt olim Romanorum magiſtratuũ faſcibus minax, ſic & hodie virgeis pædagogorum ſceptris puerros terret, Siquidẽ folio eſt fagino, præter quàm paulo anguſtius eſt, trunco enodi, cortice verſicolore, materie læui atq; candidiſſima, virgultorũ eximia tenuitate. Cortex ignem facillimè concipit: ideò rura lucernarum vice ſuccendunt. reddit flagrans pingue quoddam & oleoſum. In medicina nullius, quod etiamnum legerim, vſus, baculis tantum & ſcopis naſcens.

¶ Brathys, ſiue Sabina herba. Cap. LIX.

BRATHYS, quæ Latinis ex vulgo herba ſabina dicitur, frutex eſt topiarius, immortali coma virens, patulo faſtigio, iuniperi ſimilitudine, folio quidem aſpero, ſed minus aculeato & frequentiori: odore non iniucundo. Græci bifariam digerunt, vt altera ſit tamarici folio ſimilis, altera cupreſſo: priori ſpinoſior quã cupreſſo frutex: odore graui, acuto, guſtu feruente, breuis atq; in latitudinem fuſior, qua ex re quidam Creticam cupreſſum dixere. Vtilis ad ſuffitus pro thure aſſumitur. In medicamentis verò duplicato pondere eoſdem effectus habere, quos cinnamũ traditur. Gallinacei generis pituitas fumo huius herbæ ſanari produnt. Sabina herba propagine ſeritur & auulſione. aiunt fece viui aut è parietibus latere tuſo mire ali. Similis herbæ huic ſabinæ eſt ſelago. Hanc contra omnẽ perniciem habendam prodidere Druidæ Gallorum, & contra omnia oculorum vitia fumum eius prodeſſe. Sed legendam præcipiebãt dextra manu, nudis pedibus, ſacro facto prius quàm eruatur, tanta erat magorum vanitas. Sabina nomẽ vbiq; retinuit, in quibuſdam Galliæ tractibus ſauimera nominatur. Folium vtriuſq; nomas cõpeſcit, collectiones minuit, carbũculos ad ſuppurationem perducit, Cum uino po-

ta ſanguinem per vrinam exigit.partus emortuos tam appoſitu q̃ ſuffitu extrahit.Illinitur igni ſacro.Cum melle & vino pota regio morbo medetur:vnguentis adiicitur,quæ excalfaciundo ſuut,priuatim gleucino,quod muſteum dici noſtris poteſt.Calfacit & exiccat abſceſſu tertio, particuliſq́; tenuibus valet. Brutes arbor eſt ſoli Orienti cognita,neq; Latinis adeo celebrata,cupreſſo fuſæ ſimilis,albicãtibus ramis,odore cedricum accenditur. Tradit Claudius Cæſar fumum eius contra alia ligna eſſe remedio,Parthos folia potionibus aſpergere,naſci vltra Paſitigrim in finibus oppidi Sittacæ in Zagro monte.Sunt qui hanc in Europa atq; adeò Gallia iam naſci exiſtiment,eſſeq́; alterum ſabinæ genus:nec profectò longè ab ea diſſidet.Addunt & quadãtenus tum odore tum colore immutatam,quia & cælum & ſolum inuectu quoq; mutauerit.Huc facit etiam,quod rudimentum nominis Græci brathys luxatis literis & aſpiratione ſummota videatur elucere.

¶ Buxus. Cap. LX.

BVXVS arbor eſt hoc nomine vel Gallis nota ligni pallore atq; duritia,mali proceritate,folio myrti,exiguo,concauo,ſubrotundo,fronde perpetua,topiario vſui accõmodatiſſima,ac tonſili,flore herbaceo,ſemine ruffo ac rotundo,omnibus animantibus inuiſo.Buxus montes amat,in planiſq́; recuſat naſci,tardiſſimo ferè omnium germine ſed auctu facillima.Immortali coma viret, nec ei decidũt folia.Spiſſiſſima & denſiſſima ex omni materie,eademq́; grauiſſima:ideoq́; in aquis non fluitat,neq; cariem neq; vetuſtatem ſentit.Pyrenæis ac Cytoro montibus plurima,ac Berecynthio tractu,craſſiſſima in Corſica,flore nõ ferendo,quæ cauſa amaritudinis mellis.In Olympo Macedoniæ gracilior & breuis,frequentia nodorum incõmoda aliubi pauciſſimis.Gaudet frigidis & apricis.Ligni quoq; duritia quæ ferro,nec flãma nec carbonibus vtilis. Ponderoſa quia denſa,nec arefacta quidem leuis redditur.Medulla conſtat,qua carere putatur,ſed paruam incertioremq́; gerit,quæ haud diſtincta ſpectetur.Quãobrem ſunt qui non in medio ſed per totum lignum diſperſam eſſe adfirment,ẽ

qua ſumptuoſarum valuarũ cardines facere artifices ſolent. Imprimis materies honorata buxo eſt, raro criſpãti, nec niſi radice. Ad malleolos & terebellũ valens, eaq́ue ſculpunt ſimulacra: nunc ſola pectinũ dote commẽdatur, & ad plauſtrorũ axeis, & aratrorum buras. Fiunt & ex ea tibiæ multiforatiles, & pyxides, quibus nomẽ dedit. Nam quod nos buxum, Græci pyxon dicunt. Plurima vbiq; buxus. Nam vt Plinio placet, ſemen ſuum, & granũ quod carthegon vocant, & à ſeptentrione viſcum, à meridie hyphear. Arbor magnitudine non excellit: naſcitur locis algẽtibus & aſperis. Maximã & pulcherrimam craſſamẽto & proceritate cæteris pręſtantem in Cyrena ꝓuenire Theophraſtus eſt author, ideo mel eſſe inſuaue, & buxum olere. quanq̃ Plinius Pyrenęis montibus legiſſe videtur, niſi in altero mẽdum ſit vicinitate vocabulorum enatũ, quod fere ſuſpicor. Buxum auulſione claua, ſurculis in ſeminario depoſitis ſerendam Didymus tradidit, locisq́ue eandẽ humidis lætari ſempiternaq́ue coma frõdere. Nullus buxi in medicina vſus: folio tantum cum materiei ſcobina & lixiuio capillum rufant.

❡ Caſtanea nux. Cap. LXI.

CASTANEA Græcis dios balanos, hoc eſt Iouis glans vocatur, cum tamẽ iuglandis appellatio nucibus tantum regiis dicata ſit à noſtris. Nuces vocamus & caſtaneas, quãquã accommodatiores glandiũ generi, ideoq́ue apud Græcos appellantur glandes Sardianæ, ꝙ inibi prouenere primũ. Armatum iis echinato calyce vallum, quod inchoatum glandibus, in quo quibuſdam trini partus includuntur. Arbor eſt vulgo nota, iuglandi haudquaquã abſimilis, folio tantũ venoſiore & fimbriato, nuce intus ſolida & plurimum plana, triplici tegminis ambitu ſepta, membrana primum amara, mox lento cortice, demum echinato calyce. Plura earum genera, Tarentinæ faciles nec operoſo ſunt cibo, planę figura ſed minus tractabiles. Balanitides rotundiores ſunt, purgabiles maxime ac ſponte proſilientes. Salarianæ puræ ac planæ. Corellianæ laudatiores, & Meteranæ ex corellianis factæ, rubenti cortice. Triangulæ, & populares nigræ, quę

vocantur coctiuę, minima laude. patria commendatiſſimis Tarentum, & in Campania Neapolis. Cæteræ ſuum pabulo naſcuntur, ſcrupuloſæ corticis, intra nucleos quoq; ruminatione. Proxima corpori membrana in iis nucibus, ni detrahatur ſapore infeſtat, torrere has in cibis gratius. Molitura quoq; præſtant, ieiunio fœminarum: quandam imaginem panis, & vbicunq; frugum aliarum deficit annona. De flore varia eſt ſententia. Alii nucamentum eius vice putant propendere: alii florere credũt. Caſtanea montibus exultat, ꝙ frigoris ſit cupida, campeſtribus ĩterdũ degenerat. aquas odit, ineunte vere germinat, ſeriusq; Vergiliarũ obitu fructificat. hac plerię montes ſcatent. Caſtanea ſtabiliẽdis vitibus habilis, nux eius in repaſtinato poſita celeriter emicat, & poſt quinquenniũ cæſa, more ſalicti recreatur, atq; in palum formata ferè vſq; in alteram cæſionem perẽnat. Puram terram & reſolutam deſiderat. ſabulonem humidum vel toſum non reſpuit, opaco & ſeptẽtrionali cliuo lætatur, ſpiſſum ſolum & rubricoſum reformidat. Seritur per totã hyemem, & depreſſis ſulcis committitur, in altitudinem dodrãtis. Sed breues arũdines ab latere panguntur, vt per hos ſationis indices cautius fodi & runcari poſſint. Bima iam ſemina transferri queunt: ſed vacuitas binum pedũ relinquatur, ne denſitas plantulas emaciet. Subterraneis animalibus ſicuti muribus & talpis infeſtatur, propter quæ ſæpe nouella caſtaneta calueſcunt. Syluæ melius nucibus q̃ viuiradicibus inſtituuntur. Dumoſi glareoſiq; montes glandẽ magis quàm caſtaneam poſtulant. Caſtanea vt Damegeron memoriæ prodidit, ſabuloſis & ſitientibus gaudet. diligit & frigidum cæli ſtatum, ſed tepidum non recuſat, ſi humor aſſenſerit. Delectatur cliuis & opacis regionibus ꝑſertim in ſeptẽtrionẽ verſis. Seritur viuiradice & nuce. Sed prior modus longè tutior, ꝙ bima fructum reddat. Pangitur ab æquinoctio nõ modo ſtolone & ſurculis, ſed auulſione & viuiradice, quẽadmodũ olea. Verũ fructus amygdalo & nuce longẽ ſecus ſurſum mucronẽ habens. Eligendę ſunt caſtaneæ, quę ſulcis deſtinantur, grandes & maturæ: quæ & ſi recentes ſint ſatæ, melius reſpõdebũt. Sed vt ad veris initiũ ſeruen-

tur illibatæ, in vmbra ſiccari debēt expanſæ: dein in ſiccum locum tranſlatæ, in cumulum redigantur, quem arena diligenter operiat. Tum integrarum probatio eſt, vt in frigidam mittantur: ſiquidem quæ ſanæ ſunt, merguntur: ſupernatat quæcūq; vexata eſt. Sunt qui in vaſculis ſeruant, arena pariter indita. Quærit ſolum facile, necnō arenoſum, vel carbunculum, vel tophi quoq; farinam, quālibet opaco, ſeptentrionali, & præfrigido ſitu vel etiam decliui. Recuſat eadem gallicam, rubricam, cretam, omnemq́; terræ fęcunditatem. Seritur etiam nuce, ſed maxima non prouenit, niſi quinis aceruatim ſatis. Perfringi ſolum debet ex Nouembri menſe in Februarium, quum ſolutæ cadunt ex arbore, atq; ſubnaſcunt. Interualla ſint pedalia, ſulco dodrantali. ex hoc ſeminario in aliud binæ transferuntur, pedali interuallo. Propaginibus facillimè prouenit. nudata enim radice, tota in ſulco proſternitur: tunc ex cacumine ſuper terram relicto renaſcitur, & alia ab radice. Sed tranſlata nequit hoſpitari, pauetq; nouitatem: biennio ferè poſtea proſilit. ideo nucibus potius q̄ radice plantaria cædua complentur. Cultura non alia q̄ ſupradictis fodiendis, ſupputandisq́; per biennium ſequens: de cætero ipſa ſe colit, vmbra ſtolones ſuperuacuos enecante. Cæditur intra ſeptimum annum in pedamenta. Sed quæ ex bifida ſtirpe fiunt, durant vſq; ad alteram ſuæ ſyluæ cæſuram. Caſtanea pedamētis omnibus præfertur facilitate tractatus, perdurandi peruicacia, regerminatione cædua vel ſalice lætior. Duo caſtanearū apud nos obſeruantur genera: quædam altiles multo maiore corporis tuberculo, quas vulgus vocat marones: aliæ longè minores & veluti feræ. illæ lautiores diuitum menſas claudunt, hæ pauperum ſaturāt ieiunia: illas cineribus obrutas prius torrent igni, has in aqua excoquunt ad ſatiandam plebeiā auiditatem: vnde populares & coctiuæ Plinio vocantur. Caſtaneæ prius q̄ cineribus credantur, ferro vulnerari debent, vt plagæ hiatu ſpiritus igne citatus euadat, alioqui flagrantes flamma magno cum crepitu proſiliunt, aſſidentium periculo. Flatus itaq; iis anguſtiis eliſus à noxa vindicabit, impetu in ſibilum abeūte. Non deſunt, qui coctiuas eſſe caſtaneas

cenſeant,

cenſeant,tuberoſos fructus,in ſtagnantibus aquis enaſcentes,quibus nõ aſtipulor.Herba apud nos in reſidibus aquis prouenit,caule prælõgo,tenui,foliis trientalibus,anguſtis: partim in aqua conditis,partim emergentibus,in cacumine denſa congerie ſtipatis,ſummiſq; ſuper æquor aquæ radiatim decuſſatis.è medio alarum ſinu fructus magnitudine iuglandis erumpit,triangulari forma,opertus nigro cortice, qualis caſtaneas tegit,muricato leniter ambitu.interius candidum corpus,gratum cibis:ſed crudo gratius decoctum, ſiue aqua ſiue pruna.Caducus is enatat vndis,& ipulſu uenti propellitur in ripas,vbi à ruſticis legit.qui ſidit in imo, quum laxatis emiſſariis aqua fuerit excluſa,ſuibus obiicit:ſiquidem ad eum gregatim concurrunt,nec aliunde magis q̃ huius eſu ſaginantur,mirè enim ab iis expetitur,Qualis fuerit flos,nõdum mihi licuit vidiſſe.Fructus cute cingit ſcrupuloſa,cartilagine intus dulci,ſapore ferè caſtanearum,Gallicum vulgus ſaligos nominat,interdum ꝙ tegmen ſit veluti corniculis ſeptum,cornuellas appellat.Sunt qui truſias, quaſi è tuberũ genere ſint,malunt nominare:ſic enim lingua noſtra vocitatur,nec ab re.Conſtat enim aquæ ſaginam in eum callum conglobari,argumento ꝙ nuſquã vadis erumpit,niſi ad quæ cæleſtium aquarum impetu pinguitudinem ſecum rapiente,ea deuoluatur vligo.Cæterum trapas aliqui nominarunt,quo nomine murices intelliguntur,& Græcis tribuli:quare in aquatici tribuli cẽſum putamus referendũ. nanq; prodit in ſtagnantibus,aut pigro lapſu repẽtibus undis,quinum amplius cubitorũ altitudine,vlmeo ſup aquas extante folio,longo pediculo,aculeis ſub aqua merſis,caule parte ſumma craſſiori,inferna graciliore:quę capillamentis quibuſdam fruticat.fructu atro ac vehementer duro,aliàs cibis non ingrato,cuius nucleo nonnuſquã panem conficiũt prædulcem.Fructus capitulo tribuli,qui villarũ ſepta obſidet ſimilis eſt:ſed obtuſioribus armatur aculeis,de quo,cum de tribulo agemus,diſſerendum nobis latius erit.Caſtaneæ ſeruantur vel in cratibus diſpoſitæ,vel intra ſabulonem,ne inuicem tangantur,immerſæ:vel in vaſculis fictilibus nouis conditæ & loco ſicciore defoſſæ:vel incluſę virgeis ex fago

receptaculis, & lutatæ vt ſpiracula nõ relinquas: vel hordei paleis immũdiſſimis obrutæ: vel paluſtri vlua figuratis dentioribus ſportis recluſæ. Sunt qui filo trãſfixas cumulatim, & igni detoſtas adſeruent. Caſtaneæ vehementer ſiſtunt vẽtris & ſtomachi fluxiones. ſanguinem excreãtibus proſunt, carnes alũt. Sed capitis dolores creant: inflationes pariũt, concoctu difficiles, toſtæ tamen crudis innocentiores ſunt. Arefactæ multum noxæ remittunt: tritæ cum melle & ſale rabioſorum canum morſibus imponuntur. Mammarum duritias diſcutiunt, cum hordeaceo polline & aceto impoſitę, iiſq; vino maceratis, & cum farina ſubactis peſſi vice vtuntur, ad ſupprimendos menſes.

¶ Cedrus. Cap. LXII.

CEDRVS Gallis præterquam nomine, omnino ferè ignota eſt, vtpote alibi quàm trãs maria naſci faſtidiens. Arbor eſt iunipero non abſimilis, radicibus raris, per ſumma terræ diſpſis, folio duro, acuto mucrone, capillato, ſpinoſo, pungente, ramoſo: ligno cõtorto, nodoſo, frequẽtibus alis, medulla rubẽte, odorata, baccis myrti flauis, hilaribus, odoratis, eſculentis, nouo fructu per autumnum cum anniculis pendente. Saxoſis & frigidis locis gaudet, ſolumq; conſimile quærit. Folia non decidunt cedro, ſed perpetua coma viret: qua, ſi caſtretur decacuminata, confeſtim vt aiunt, interit: nec poſtea regerminat. montes eadẽ amat. In Cypro maxima prouenire traditur, nempe centum triginta pedũ longitudinis, craſſitudinis vero ad quinum hominum complexum. In Syriæ quoq; montibus tanta craſſitudo fertur, vt homines terni caudicem amplecti nequeant, tam inibi longitudine & craſſitudine præſtat. addunt pulchriores & ampliores in hortis comperiri. De cedro varia authorum ſentẽtia. Theophraſtus duo eius precipua fecit faſtigia, alteram Phœniciam, alteram Lyciam appellans, iunipero ſimiles, niſi quòd folium cedro acutum, ſpinoſum & durũ: iunipero ſimplicius, mollius, excelſior & hæc quàm cedrus. Alii vtranq; cedrum vt inquit, nominant: ſed quæ propriè ſit, acutã cedrum vocare malunt, id eſt oxycedrum, nodoſæ ambæ, alis

frequentibus,ligno contorto.Cedro æterna materies,ne cariem quidem vllam ſentiens:iunipero ſpiſſa,breuiq́ putreſcens cum cæſa fuerit.Vtriq́ medulla rubet,ſed odorata in cedro.Fructus cedro myrti magnitudine cernitur, flauus, odoratus,ſuauis guſtatu:iunipero niger,aſtringens ſapore, & præ nimia acerbitate inguſtabilis,durans annũ,prius nõ decidens,quàm ſubnaſcatur alius.Arcades fructus in ea ternos eodem haberi tempore confirmant,id eſt anniculos qui nondum matureſcant:& bimos item maturos quidem,ſed qui guſtatu reſpuantur:trimos qui mandi poſſint. Satyrus vtranq́ ſibi à ruſticis allatam,ſine flore,cupreſſo ſimiles,ſcabriore tantum cortice.Radices ſolutæ ſumma cute ambab⁹ hærent.ſaxoſa loca & algentia ſequũtur:hæc Theophraſtus. Plinius lõgè aliter ſentit,quippe qui notas iuniperi cedriq́ cõfundat.Cedri ſumma genera duo facit,maioris & minoris diſcrimine.Minoris ſpecies binæ,lycia & phœnicia,iuniperi ſimilitudine.differunt folio:nam quæ acutum,durũ, ſpinoſum habet,oxycedros,ĩquit,appellatur,ramoſa & nodis infeſta:altera odore præſtat.fructum ferunt myrti magnitudine,dulcẽ ſapore.Et maioris cedri duo genera,quæ floret,fructum non fert:fructifera non floret,& in ea antecedentem fructum nouus occupat.Semẽ eius cupreſſo ſimile.quidam cedrelaten vocãt,ex hac reſina laudatiſſima.Dioſcorides fructus myrti ſimilitudinem cedro maiori ex qua pix fundatur,non minori,tribuit.craſſiuſculam reſinã fundit ad faciendas pices commodiſſimam:ex ea ſimulachra factitarunt,ſicut ex oleaginis radicibus minora. Solet materies humorem reddere,& omnis etiam quibus oleoſus ineſt liquor:quapropter ſimulacra quoq́ deorum viſa ſunt aliquando ſudaſſe. Optima claſſibus,nauigiis,& triremibus, neq́ non domorum tectis:quippe quum ipſi inſit ęternitas. Plurima in Cilicia,Syriaq́ prouenit:ſed laudatiſſima ĩ Creta,Aphrica,& Syriæ mõtibus,quæ inibi vſq́ eò craſſeſcit, ſi Theophraſto credimus,vt quinq́ hominum cõplexu cingi nequeat.Cedri nidore ſupplicabat antiqtas,quòd ſuorum fruticum in ſacris fumo conuolutum nidorem tantum nouerat,cuius puncta materies nec tineam,nec cariẽ ſentit.

Ideò cedratos olim libros Hemina tradidit, ꝙ eos nulla attingeret tinea, neq; etiam vetuſtatem experiretur. Rimam, fiſſurámq; non capit, quoniã ſponte adacti claui tenax non eſt. E cedro oleum naſcitur, quod cedreum dicitur, quo reliquæ res cum ſunt vnctæ, vti etiam libri (quantum Vitruuio placet) à tineis & carie non læduntur. Arbores autem eius ſunt ſimiles cupreſſeæ foliaturę, materies vena directa. Epheſi in ęde ſimulachrum Dianæ, & lacunaria ex ea, ibi & in cæteris nobilibus fanis propter æternitatem ſunt facta. Naſcuntur hæ arbores maximè Cretæ & Aphricæ, & nonnullis Syriæ regionibus. Similis in Arcadia eſt arbor odorata, frõdis ęternę, frutex in Phrygia puſillus, arboreſcẽſq;: nunquam hæc à Theophraſto cedria, quatenus arbor eſt, dici putatur: quatenus frutex cedris, à Theodoro Gaza cedrula vocatus. Cedria vt Theophraſtus eſt author, diſſidet à cedro, arbor folio pũgente, mucronibus pinde vt cedrus. Hippocrates cedrim Creticam fœminarũ incommodis auxiliari ſcribit in lacteo vino, œnogala vocant, quod nõnulli tepidum interpretantur. Cedrides Galeno Dioſcoridíq; cedri ſunt fructus, vt daphnides lauri. Minus vrunt quàm cedrus os guſtãtis, vt mãdi quoq; poſſint. Si copioſius edãtur, caput tentant, & dolorẽ creant, interanea vellicatu torquent, Galenus author. Cedria modo cedri pix, modo cedri reſina nominatur, è cedro magna quæ cedrelate dicitur emanans: ita vt ſi propriè ſit loquendum, nihil aliud ſit, quã cruda cedri lachryma. Cedrium vero ſuccus eſt cedri è teda eius conciſa furnis, qui primus aquæ modo fluxerit in canali, nanq; ſequens liquor iam pix, non cedrium vocatur. Sed nunc pro reſina, nunc pro ſudore tedarũ, nunc pro pice confundunt authores, cedriam & cedrium indiſcriminatim nominãtes. Interim pro oleo cedrino cedrelæon dicunt, qđ fit ex malis cedi, vt Plinii verbis vtar. Omnino enim iis quanq̃ diuerſis, eadem tamen ineſt natura. Columella cedriũ liquorem nominat, Galenus oleoſam cedream mauult appellare, viribus cedria mitiorẽ, qua ruſtici (vt ait) illata inter tondendum ouibus vulnera linunt, vt parti quã forfice deglubunt, medeantur. Eadem aduerſus ſcabiem, & ricinos hęren

tes vtuntur.Libri cedrio inuncti,à tineis & carie vindicantur.Damnat vſum eius Plinius propter ancipitem naturam viuentia corrumpendi,& defuncta cõſeruandi: cum vitam auferat ſpirantibus,defunctiſq; pro vita ſit.ob hoc nõ cenſet interius vtendum. Huius tamen diuerſitatis rationem perpulchrè Galenus iniuit:quia tametſi adurat, ita vt ordine quarto calfacientium cenſeri meruerit,inter omnia tamẽ erodentia medicamenta,quæ Græci & ſeptica & ſeptas cognominant,infirmiſſimum eſſe conſtet.Proinde viuentibus admotum vitali calore adiuncto,adſumit vires & quaſi accenditur,atq; ita iugulat:ſed defunctis additum, putrilaginem exterit,& vitioſos humores depaſcit,quibus detractis corpora à labe corruptionis aſſerit.Galenus & Paulus cedream nominant.Cedrelatæ duæ etiam tradũtur ſpecies. quæ floret,ſterilis eſt:fructifera flore vidua,ſemine & cortice cupreſſi,triplici dotatur fructu, iam maturo,adoleſcẽte, & recens nato.Lignum odore ſuaue eſt,ac æterna materie, dat picem quæ cedria dicatur.Optima eſt craſſa,pellucens, odore quàm minimum languido,& quæ guttatim ſtillata coit,neq; ſe concreta diffundit.Defuncta corpora cõſeruat incorrupta.Veſtes quoq; & pelles eximia calfaciendi & ſiccandi dote corrumpit & animalia necat.Magni ad lumina vſus,ni capitis dolorem inferret.Oculis peruncta claritatẽ conciliat.albugines eorundẽ ac cicatrices vtiliter eluit.Verminoſis auribus inſtillatur ex aceto.Ad necanda huiuſcemodi tædia,ſi ſonant aures,aut ſibillum elidunt,adfuſo hyſſopi decocto,ſtrepitu expediuntur.Cauernis dentium indita frangit eos,& dolorẽ ſedat:idem præſtat,ſi cum aceto colluantur.Abortiuũ fieri cõſtat,perfuſa ante venerem viriditate.Anginas collinere inflammataſq; tonſillas prodeſt.Peruncta lendes & pediculos perimit.Ceraſtæ morſibus ex ſale remedio eſt.Contra venenum leporis marini bibitur in paſſo.Elephantiis aut linctu aut illitu medetur. Aduerſus pulmonis vlcera cyathum eius ſorbere cõuenit.Contra vermes & tineas ſubter in aluum fuſa præſidium eſt.Cedri ſcobe ſerpentes fugari certum eſt.Fit & ex cedria oleum,velleribus quum coquitur ſupra vaporem eius ſuſpenſis, & dein

expreſſis:eiuſdem ad omnia vſus. Quadrupedum, canum, boumq́ꝫ ſcabiem exterit, ſi tergora viriliter eo perfricentur. Quinetiam ricinos earũdem interficit, partibus vbi graſſantur impoſitum. Contractas è tonſura exulcerationes cicatricibus claudit. Cedrides, hoc eſt fructus cedri calfaciunt, ſtomacho noxii, tuſſim ſanant, vrinã ciunt, vtiles ruptis cõuulſis, ſtrãguriç, mẽſibus cum pipere trito poti. Cõtra leporem marinũ ex vino ſumunt. Delibuta iis corpa cũ ceruino pingui vel medulla ſerpẽtes fugiunt: conferunt & in antidota.

❡ Carpinus & celaſtrus. Cap. LXIII.

MONTES diligit carpinus, deſcendit etiam in plana. Sunt qui in montibus enatam carpinum, in campeſtribus gallicam vocent. Quanq̃ (vt Theophraſtus eſt author) longè ſecus alii diſtinguant, genuſq́ꝫ diuerſum carpini & aceris faciant. Stagiritæ carpinum ab acere diſcernere ſolent, ꝙ carpino flaua criſpaq́ꝫ materies ſit: aceri candida, intercurſantibus neruis ſcatens. Vtraqꝫ ampla, platano in findendo ſimilis, ſed carpino gracilior, macilentiorq́ꝫ, lõgior atqꝫ mollior, venis in longitudinem fluctuãtibus: vndoſa, fiſſilis, ſegmentis omnibus in acutum compreſſis: minus tamẽ quàm pro magnitudinis ratione neruis exundat. Cortice paulo ſcabriore q̃ tilia veſtitur, ſubliuẽte, craſſo, ſpiſſiore quàm picea, & inflecti contumace. Radices paucas mittit, ſublimes, magnaq́ꝫ ex parte criſpas, riguis potiſſimum gaudet, & vt Idæi volunt, inuentu rara eſt. Ei fructum aſſignant paliuro ſimilem, ſed oblongiuſculum. At vero Olympi incolæ carpinum montes potius adamare contendunt: acerem etiam planis enaſci, ſed montanis flauam, criſpam, grato colore nitentem, corpore rariorem, & quç longé minus criſpetur. Hanc nonnulli gallicam non acerem vocant, maſculaq́ꝫ materiem criſpiorem eſſe & contortã, planiſq́ꝫ potius exire, germinareq́ꝫ maturius. Carpinus auctu facillima, paulo ante Aequinoctium germinat: poſt meſſem, & Arcturum cæditur. Duriſſima carpini materies ſpiſſaq́ꝫ. Hanc itaqꝫ prius q̃ terebrũ experiatur, macerãt, quo facilius molleſcens pforari queat, lectis & ſumptuoſioribus fabricis, iugiſq́ꝫ iumentorum na-

ſcens:quapropter zygiam quaſi iugalem Græcis dictam putauerim. Ea vt author eſt Vitruuius, eſt minima ignis & terreni miſtione:aeris autē & humoris ſummo continetur temperatura Non eſt fragilis, ſed habet vtiliſſimam tractabilitatem, ideoq; Græci, φ ex ea materie iuga iumentis cōparāt, φ apud eos iuga ζυγὰ vocitentur, eam ζυγίαν appellāt. Galli, præcipue Santones, carpierum vel carpienum adiectis literis appellant, retēto Latini vocabuli rudimēto. Reliqua Gallia carmeni nomen pro carpino vſurpat, Vulcanoq; potius quàm lautis operibus dicat. Celaſtrus æterna coma frondet. in planis exilit. inibiq; omnium tardiſſime ſuos perficit fructus. Horret cultum, quem ſi quando patiatur, degenerat. Summis gelidiſſimisq; gaudet locis. Celaſtri vſus ad baculos & ſcipiones accomodus:nec plura apud Theophraſtum de celaſtro leguntur.

¶ Ceraſus. Cap. LXIIII.

CERASVS arbor eſt hoc nomine Græcis, Latinis, Gallis nota. folio meſpili, præduro, latiore:corticis læuore, colore, craſſitudine tiliæ ſimilis:flore albo, pyri vel meſpyli, pluribus floſculis racematim congeſto, fauaceo, fructu rubro, dioſpyri figura, magnitudine fabę:quanq̄ acinus dioſpyro p̄durus, ceraſo mollis. hęc Athenę⁊ ex Theophraſti ſententia. Arbor de ramoſis nō eſt, enodior etiā aliquanto q̄ populus. Rami dū adoleſcunt, alii ſubinde pereūt, vt q ab imo ſparguntur:alii cōtinuo creſcūt, vt ſuperni. Radix multiiuga, ſumma telluris cute nitit̄, non craſſa. Contortio eadē radicis & corticis radicē tegentis. is meatu flexo nec cōplente gyrū, obducitur arbori, quaſi mucronatim ambiat, ab infernis ſurſum verſus in anguſtias ſeſe colligēs, qualis in fronde quoq; ipſa deſcriptio eſt. Quū deſquamat̄, hoc eodē modo delibrari ſolet:alioqui pręſcindit̄ potius q̄ filo eodē detrahi poſſit. Qui & per craſſitudinē prætenuis modo folii finditur, reliquūq; durare, arboremq; tueri valet:nec iactura huius, arbor ipſa emorit̄. Quòd ſi totū deglubas, q reliquus eſt humor, elabit̄. Porrò tunica exteriore adempta, nigricat pituita quædā mucoſa: & vice eius ſecūdo anno tenuior ſub

naſcitur,prioriſq; damnum reſarcit.Nerui ligno contorti conuolutiq; in anfractus vt cortex virgis,continuò quàm naſcuntur idem mos.Theophraſtus eſt author ceraſum ad vigintiquatuor cubita proceritatis erigi,& craſſam quaternis dodrantibus,ſiue bicubitali craſſamento.Plinius ramoſarum eſſe ceraſum prodit,& etiam in quadraginta cubitorum trabes,æquali per totum duum cubitorum craſſitudine reperiri.In Gallia omnino exilior humiliorq;,adeò frequens vt etiam ſyluæ ea ſcateant.Frequenter tamen tanta longitudine cernuntur.Mirũ profectò cum tranſlatitia ſit, nec ante Mithridaticam Luculli victoriam,vel Italiæ nobilis,nedum Galliæ,vel Hiſpaniæ cognita.Is primum vexit è Ponto,nunc trans Oceanum in Britanniã vſq; peruenit. Athenæus memoriæ prodidit,Lucullum Ro.Imperatorẽ poſteaquã debellato Mithridate victoria potitus eſſet,primum arborem hanc à Ceraſunte Pontico munipio in Italiã detuliſſe,fructumq; gentilitio nomine ceraſium appellaſſe, ſic Græci ſuis hiſtoriis ſcriptum reliquerunt.Verũtamen vt idem refert Diphilus Siphnius,vir arte & facũdia celebris, longis annorum curriculis vetuſtior,vtpote qui Lyſimachi regis ſucceſſoris Alexandri ætate vixiſſet,ceraſiorum meminit.Ceraſia inquit,bonum ſuccum creant,ſed parum ſubminiſtrant alimenti,Stomacho grata ſunt & eidem auxiliantur,in frigida ſumpta.Sed rubentiora præſtant & mileſia, ꝙ vrinam pellant.Genera nominantur aproniana quę maximè rubent:nigerrima ſunt actia:rotunda verò cæciliana. Iulianis gratus ſapor,ſed penè tantum ſub arbore ſua,adeo teneris vt geſtatum nõ tolerent.Principatus duracinis,quę Campania Pliniana nominat:in Belgica Luſitanis,in ripis etiam Rheni.Tertius iis colos è nigro ac rubenti viridiq;, ſimilis matureſcentibus ſemper.Sunt & laurea,quæ minus quinquennio antequã Plinius commentaretur, prodierant non ingratæ amaritudinis,in lauro primũ inſita:hinc amaraſia dicuntur vulgò,ꝙ amarorem non iniucundũ reſipiãt. Sunt & Macedonica paruæ arboris,raroq; tria cubita excedentis,& minore etiam frutice chamæceraſi. Inter prima hoc è pomis colono annuam gratiam refert,primum candi-

dum,mox rubeſcit,deinde fugiens nigret.Ceraſiis intus lignum eſt,& extra caro vt oliuis.Gallis horum malorum varia notantur diſcrimina.Quædam mediocri arbore interdum pumila,quaſi frutice (quã chamæceraſum dici puto) pendent pediculo breui,pomo rotundo:rubẽte,carne multa,molli,ſuccoſa,oſſe intus duro,nucleo dulci:hoc maximè grato placet acore,moroſaq; laborãtium morbo palata recreat,prægnantium etiam malaciis antequã matureſcat expetitum.hoc Francis tantum ceraſii nomen meruit,reliqua varias ſortiuntur appellationes.Quædam pomo prodeũt proximo ex arbore grãdiuſcula,lõgiore petiolo,guſtu multo acidiore,& ſubacerbo,cętera ſimili,vulgus meraſia nominat.ea nimio ſui acremento reſpuuntur,vt alia quæ nimia ſui dulcedine faſtidiũ pariunt.Alia ꝓceris arboribus exeũt, turbinatiore pomi figura longioreq;,pediculis longis,pluribus,vnà coeuntibus:baccis partim rubentibus,partim cãdicantibus,nõnunquã in totum rubris:prędulci carne,ori iucunda,fragili intus oſſe,nucleo non inſuaui.Sed hoc malum longè acidis fugacius,primumq; in ceraſiorum genere maturitatem ſentit.Vulgus nunc guinea, nũc guindola vocat.Sed inter ea habentur craſſiora,alta carne,prędura,magna ex parte albicantia,prædulci guſtu,callo corporis nucleo pertinacius hærente,ob hoc putarim veteribus duracina ceraſia nuncupari.Quę in totum rubent,mollitia cedũt: quæ partim albicant,partim rubeſcunt,cum vtriſq; ſocietatem ineunt.Celerius marceſcunt,quæ molliori conſtant carne.Inueniuntur & alia in ſyluis & nemoribus,nonnunquã in dumetis & cultis,baccis paruis,multum infra ſupradictorum magnitudinem,callo carnis rotũdiore,oſſibus appreſſo,parte ſoli obuerſa rubeſcente,auerſa candicante, ſapore dulci quidem,ſed dilutiore:ruri familiaria,ſponte nullo humano cultu naſcẽtia.Alia nigerrima,quibus ſuccus ineſt ſanguineus,ea veſcentium manus & labra ſanguine ſuo modo mororum inficiunt:vtraq; ſeſſiana rura vocant.Sed poſterius hoc veteribus actianum dici putauerim,vt prius illud forſitan cæcilianum,curtato (vt in Gallia plerũq; fieri ſolet) vetere vocabulo,ceſſianũ pro cæciliano conciſum pro/

ferente. Ceraſium ſiccatur ſole,cōditurq́; vt oliua cadis. Ratio hæc à Florentino rei ruſticæ authore ſic tradita eſt. Ceraſia ante ſolis exortum arbore ſua decerpta, i vas ſubſtrata in fundo ſatureia cōiiciunt:dein ceraſia ſupponunt,iterūq́; alternis ſatureia:adiiciūt nōnihil acidi mellis aliquantū dulceſcētis. Seruant itidē interiectis arūdinū foliis,& in eūdē modū alternatim diſpoſitis i cado. In cādēti ſole vſq; ad rugas ſiccata,diu ſeruant:item molliuſculo ignis feruore paſſa.

Ceraſus ſeritur malorum & pyrorum more. Inſitione præſertim lætatur,nec vnq̃ bonum dulcemq́; dabit fructū,niſi prius inſita. Si quis vt idem author tradit,ceraſo nigram vitem inſerat,vere feret vuas. Septētrione,frigidisq́; & aquoſis montibus gaudet. Fructu media etiānum cōditione inter baccas acinosq́;:quando pomū primo candidum, vt ferè omnib⁹ baccis,mox vireſcit vt oliuis,poſtremo rubet vt cornis. Ceraſos præcoces facit,cogitq́; matureſcere calx admota. Sed poma iteruelli melius eſt,vt quæ relicta ſunt grādeſcant.hæ libro dempto ſolæ poſt brumam inſerūtur. Habent quandam veluti lanuginem,quæ ſi comprehendit,putrefacit,quare debet emuſcari & prorſus auferri, priuſquā trunco conferatur,alioquin inſitis officiet. In ceraſis tamē, & omnibus gummiferis inſitionis tempus eſt,quando in iis vel non adeſt,vel gummi deſinit effluere. Ceraſus inſeritur in ſe,in pruno,in platano,& vt aliqui volunt, in populo. Plantam ſylueſtrē transferunt Octobri vel Nouembri menſe,vt primo Ianuario cum comprehendit inſeratur. Martialis trunco inſeri ſuadet:ſed inter corticem & lignum felicius coaleſcit. Amat ſcrobes altas,ſpatia largiora, aſſiduas foſſiones.putari in ea putres ramos marceſcenets, & ſiccos deſiderat, vel etiam quos denſius arctatos protulerit. Fimum odit, & vſq; adeò horret, vt admoto eo degeneret. Plantaria quoq; creari poſſunt,ſi ſpargantur poma:quę ſumma facilitate naſcentur,ſic explorata creſcendi petulantia,vt virgulta è ceraſo pro vitium adminiculis poſita,in arborem facile proſiliant. Poma ſine oſſibus enaſci Martialis rei ruſticæ prudens promittit, ſi teneram arborem ad binos pedes reſciſſam vſq; ad radicem findas,abraſáq;

ferro partis vtriuſq; medulla, ſtatimq́; ſeiūctas parteis vinculo perſtringas. & ſummã partem, & diuiſuras laterũ oblinas fimo: poſt annum ducta cicatrice diuortia coaleſcunt. Hanc arborem ſurculis, qui fructum adhuc nõ tulerunt inſeris, & ſine oſſibus poma (vt aſſerit) naſcentur. Democritus eſt author, ſi quis tenellum ceraſi caudicem radice tenus ſcindat, non vulnerata parte ima, medullamq́; auriſcalpio eruat, deinde lachrymam cyrenaicã aqua dilutam, vſq; dũ ſapæ craſſitudinem referat, infundat: & humente charta diligenter obligatum adminiculo fulciat, ne lachryma effluat, octauo die eadem lachryma perfundi præcipit, vt germina citet, ſic exos & enucleatus fructus exibit. Sed ſi ſcylla conſita fuerit, præſtabit vt ſegmenta facilius iungantur. Si nucũ arbuſculas medulla caſtrare libet, ſine interiore ligno adoleſcent. Si ceraſus concepto humore putreſcit, in trunco foramen excauetur, quo poſſit ſanies educi. Si formicas patit̃, ſuccum portulacæ debebis infundere cum aceti media parte permiſtum. Si æſtu Caniculariũ fatigatur, trium fontium ſingulos ſextarios poſt ſolis occaſum radicib9 arboris iubēt influere, ſed illum illini veſpere, ne remedium ſydus deprehendat: vel herbam ſymphoniacam circa arboris truncũ torquent in coronã. Symphoniaca Apuleio eadē cum Apollinari & hyoſciamo tradit̃, de qua inter herbas differendum erit. Chamęceraſus, vt apud Athenæũ Aſclepiades Myrleanus depinxit, pumila eſt in Bithynorũ agro frequens, radice parua: neq; arbos eſt, nec arbuſculis ceraſorum impar, baccis cætera omnia conſimilibus. Copioſe veſcentibus caput vini modo grauant, & dolores cient. Sed hæc vt Athenęo refert, putat de mimæcylis intelligi, q huiuſcemodi fructũ hæ arbores ædant. Et ſi è baccis quiſquam plus ſeptem eſitarit, caput eius dolore tentabitur. Ariſtophanes paſſim ſua ſponte naſci prodidit. Theopompus & Crates mimæcylorum meminerũt. Sed Amphis ilicem acutum ferre, & arbutum mimęcyla: Theophraſtus arbutum idoneũ cibo pomũ, mimęcyli nomine parere tradunt. Ceraſia ventrē emolliũt, eundem paſſa ſiſtunt. dulcia plus humectant corpus, quapropter aluum cient. Acida plus refrigerant & aſtringunt,

obſtruentes iocineris inferctus leuant: flauam bilem extinguunt. Gummi quod ex arbore deſtillat, veteri tuſſi medetur: ex vino diluto ſumptum gutturis lenit aſperitates, faſtidia diſcutit, & ciborum appetentiam molitur. Colorem cutis gratiorē facit, & oculis affert claritatē. Calculoſis prodeſt in vino potum. Lichenes infantium ex aceto ſanat.

Ceronia ſiliqua. Cap. LXV.

CERONIA arbor eſt trūco fertilis, ſiliquæ pomo, foliis ſemper comantibus, flore cādido, cum vehementia odoris, radice ſublimi, plantigera partibus, & ideò ſupficie flaueſcēs marceſcēſq́;, ſuccum auferente ſobole. Fructum anniculū ſimul & nouum continet. Pomo antecedentis anni circa Canis ortum detracto, ſtatim alterum concipit, vterumq́; perfert, & molem quandam vuæ modo informem ac indiſcretam primo parit, quæ poſtquam adoleuit, per Arcturum & æquinoctium florem emittit, hyeme fructus enutriēte, qui vſq; ad Canis ortum in parente durant, & tum metuntur. Naſcitur in Syria, Ionia, & circa Gnidum, Rhodumq́;. In Aegypto nulla, vt pleriq; falsò exiſtimarūt, eam propterea Aegyptiam vocātes ficum, errore ut inquit Theophraſtus, manifeſto, cum nuſquā inibi proueniat, ſed q̄ fructum caudice ferat ſiliquæ pomo, inde nomen duxit. Multumq́; abhorret ab illis ſiliquis, quas nemo non ſcit prędulces eſſe, earumq́; mandi corticem: digitorum hominis lōgitudine, interim ſalcata, pollicari latitudine: cuius vſum cibis damnauit Galenus, mali ſucci & lignoſi contumaciam in coquendo cauſatus, de qua in mentione propria dicetur.

Cerrus. Cap. LXVI.

CERRVS ægilops, quercus ſpecies eſt populo ſimilis, caudice recto, excelſo, læui, & per longitudinem robuſtiſſimo, materie alioqui improba, nec niſi ęrariorum officinis carbone dotata. Quod enim ceſſante flatu ſtatim extinguatur, illis compendio eſt, nec niſi paucus abſumitur, ſic tamen pluri mis ſcintillis diſſiliēs. Glans illi triſtis, horrida, echinato calyce caſtaneæ modo: itaq́; à nullo præterquam à ſue mandi-

tur,nec niſi aliorum inopia:cum alioqui ſolidam duramq; gignat carnem.quare ſuem cerrea glans diffuſam quidē,ſed grauem facit.E glandiferis vna fert panos arentes,muſcoſo villo,canos,non in cortice modo,verũ & è ramis dependentes,cubitali magnitudine,odoratos,ſphagnon ſiue ſplachnon ſiue phaſcon appellant,item bryon:noſtri penem,Syri vuam dæmonum.Excelſiſſima hæc eſt,& incultis amica, raro niſi in ſylueſtribus inuenitur. Radice vtuntur contra ſcorpionum ictus.Verum ea ferè omnia Theophraſtus Macedonicæ cerro,quã aſprida nominat,tribuit:quæ ægilopi cerro Plinius adſcribenda exiſtimat.Verba ſunt Theophraſti. Cerrus aſpris, vt Macedones putant,aut ſterilis, aut adeo improba glande,vt nullum animal præter ſuillum genus ea veſcatur,quòd inguſtabilis ſit,ac ne ſui quidem,ſi pabulum aliud nanciſcatur.eaq; caput tentat mandentiũ.Materies,etiam ſi dedoletur,ędificiis inepta:rumpitur enim & labat,ideoq; rudi dũtaxat vtuntur.Damnata etiam & carbone:quoniam exiliat,& ſcintillas eiaculetur. Aerariorum tantum officinis compendio,quia flatu deſinente protinus emoritur,parumq; abſumptus,tardè recidit in fauillã.Cerrus ægilops rectiſſima,excelſiſſima,lęuiſſima,ligno per longitudinem robuſtiſſimo.Panum quem phaſcũ vocauimus, ſola cerrus fert,longitudine cubitali,branchiarum ſimilitudine,canum,muſcoſum,ceu villum lintei, prolixum.Naſcitur è cortice nõ ſurculo,vnde glans:nec ex gemma,ſed à ſupernorum nodorũ latere.Incultis cerrus gaudet.cuius materies etiam elaborata ædibus conſtruendis inauſpicata:ꝙ facillimè rupta fatiſcat,eaq; fultæ domus facilè ruinam ſentiunt,caſumq; cito minantur.ob id rudi & indolata ad inteſtinum opus & vtenſilia vtuntur. Habet cerrus,ſi credimus Vitruuio,pariter miſtionem humoris,ignis,& terreni: aeris plurimum,peruia raritate humores penitus recipiendo,celeriter marceſcit.Noſtri,vt puto,Galli extrita priore litera,aut in aſpirationem conuerſa,herrum & hedrũ pro cerro appellitant.nam herrus vel hedrus glandifera cernitur, calyce fructus echinato,carne itus amariſſima,ob id quoq; à ſuibus inguſtata reſpuitur:nec niſi quoties glandis anno

na deficit, caducam paſcuntur. Abdicatur quoq; apud nos ædificiorum fabricis, vt quæ flexu & fractu infelix habeatur, internis tamen & læuioribus non improbatur. Hyginus manubria ruſticis cerrea tradit: Cerri folia, & cortex & glans ſiccant collectiones, fluxiones ſiſtũt. Torpentes membrorum partes corroborat decoctũ eius fotu: cui & inſidere expedit ſiccandis aſtringendiſ'ue partibus. radix aduerſatur ſcorpionibus.

¶ Ciſthus & Hypociſthis. Cap. LXVII.

CISTHOS, quem aliqui citharon aut ciſſaron nominant, Dioſcoridi frutex in ſaxis emicans, ramoſus, frondoſus, nec prçaltus, folio circinatæ rotũditatis, hirſuto, guſtu acerbo. Flos maſculo punici, fœminæ candicat. Plinio frutex eſt ciſthus, maior thymo, foliis ocymi. Duo eiꝰ genera. Flos maſculo roſaceus, fœminę albet: recentiores tum roſaginẽ, tum roſam caninam vocãt, fruticem thymo maiorem, foliis ocymo rotundioribus, flore mali punicæ. Flos maſculo roſaceus eſt, fœminæ albicans. Sub ciſtho ad radices naſcitur hypociſthis, quibuſdam orobethrõ dicta, malo granato immaturo ſimilis. Digerit in tria genera Dioſcorides, rufum, herbaceum, candidum, cui ſuccus exprimitur, vt acaciæ. duplex tantum ratio ab aliis proditur. Plinius rufa & candida contentus eſt, naſcitur ſub ciſtho, inde nomen, ſub quo proſilit ſicuti ſub arboribus fungus. In quibuſdam Galliæ montibus, & (vt aiunt) Patauinis hypociſthim videre licet, & fruticem ſub qua naſcitur, ocymi folio, flore candido, quaſi ſylueſtris roſæ, radice lignoſa, prædura. è cuius ferè medio hypociſthis velut ĩfixa pullulat, cuius officinis ſuccus eſt notior, ꝗ̃ vt explicari mereatur. Eſt & aliud genus ciſthi ladaniferæ, à quibuſdam ledum vel lada vocatum, frutice ab altero non abhorrente: nigriorib. tantum & longiorib. foliis, quæ uerno tempore quippiã pingue, roſcidũ contrahũt: ex hac ladanum conditur. Duplex Dioſcoridi metendi ratio. Siquidem folia eius capellæ atq; hirci carpentes, inſidẽtem iis ſuccum villo barbarum & femorum abſtergunt, qui ſuapte natura tenax & lentus facilè ſequitur, viſci modo ad cõ

tactum.detractus hic purgatur,atq; in offas cõuolutus reponitur.Alii vero attractis funiculis pinguitudinẽ quę fruticibus adhæſit,rapiunt,ſucculentoſq; depectunt,& in offas cogunt.Plinio multiplex legendi ratio.quanquã hoc forte caſu atq; iniuria fieri odores plures tradidere, capras maleficum aliàs frondibus animal,odoratorum fruticum expetentius,tanquam intelligant pretia carpere germinum,caules prædulci liquare turgentes,deſtillantemq; ab iis ſuccum improbo barbarum villo detergere:hunc conglomerari in puluerem & incoqui ſole,& ideo in ladano caprarum pilos inueniri.Sed hoc Arabia gloriatur,nec alibi gigni tradũt, quàm in Nabathæis,qui ſunt ex Arabia contermini Syriæ. Recentiores ex authoribus ſtrobon hoc nominãt,tradũtq; ſyluas Arabum,paſtu caprarum infringi,atq; ſucci lentorẽ villis inhæreſcere.Verum autem ladanum Cypri in inſula naſci,inibiq; legi volunt,hircorum barbaris genibuſq; villoſis pendens.Sed ciſthi flore deroſo paſtibus matutinis,cũ eſt rorulenta Cypros,deinde nebula ſole diſcuſſa in puluerem,madentibus villis adhærere.atq; ita ladanum depicti. Herbam in Cypro ex qua fit,ladan appellant,illi ladanũ vocant huius pingue inſidens.Itaq; attractis funiculis herbam eam conuolui,atq; ita in offas digeri.Ergo in vtraq; gente bina genera,terrenum & factitium.id quod terrenum eſt, friabile:factitium lentum.Fruticẽ eſſe connumerant in Carmania,in quo vt gummi ladanum colligitur,laxati corticis vulnere,& caprinis pellib.excipitur.Aliud genus in Syria & Africa toxicon appellari placuit,quia neruos in arcu lana circundatos trahunt per ſyluas,adhæreſcente roſcida lanugine.Hoc grauiſſimum odore eſt,& duriſſimum tactu,plurimum enim terræ colligit.Adulteratur myrti baccis & animalium ſordibus. Synceri odor debet eſſe ferus, & quodam modo ſolitudinem redolens, ipſum uiſu aridum ſtatim molleſcere, accenſum fulgere, odore iucundo gratum, myrtata igne crepitant. Placet cui è rupibus calculi potius quàm puluis obhæreat,hoc enim ſyncerius putatur. Probatur tamen maximè purũ,molle,odoratũ,colore ſubuiridi,pingue,reſinoſum,ſine arenis,ſine ſcabritie,quale Cy

prius inſula mittit. In Arabia Africaq́ꝫ naſcitur, ſed minus nobile. In officinis nomē retinet. Aetius ciſthō è qua ladanū fit, eādem eſſe cum ciſtho noſtrate, ſub qua hypociſthis prouenit, adfirmat: ſed naturæ calidioris ob ſoli conditionem. Non eſt hic omittendum hederam quidē putari ciſthon Plinio, cuius matutinis paſtibus eroſo flore, quum roſcido liquore ſcatet Cypros, madentibus caprarum villis ladanū inhæreſcere, atq́ꝫ ita ſole & puluere glomeratum depecti. Hic Plinius pro ciſtho ciſſon, id eſt hederā videtur accepiſſe, cum Dioſcorides, Galenus, Paulus, & omnes qui de natalibus ladani ſcripſerūt, de ciſtho frutice legi pronunciarūt. Nec etiam Plinius aliter ſentit, qui ledum herbam appellari tradit, ex qua ladanum fiat, in Cypro caprarū barbis adhæreſcens. Hoc idem ciſthi genus à quibuſdam ledum vel ladū vocari Dioſcorides eſt author, cuius iudicio Paulus ſubſcribit, tradens ladanum à ciſtho ladane vocata gigni, quā depaſcentes capellæ ſuis barbis, & villoſis cruribus, ſucculentum & pinguis ex herba deferunt, quod congeſtum ladanū eſt optimum medicamen. Galenus ciſthon, è qua ladanū fit, non alterius eſſe generis à noſtrate tradit, ſed excellentius, ꝙ calidioris naturæ ſolum nanciſcatur. Facile iis oſtēditur ex frutice vel herba ciſtho, non ex hedera, inſidentē hunc lētorem decerpi. quem modum apertiſſimè fatetur, nec it inficias, germinum caules dulci liquore turgentes, diſtillantēq́ꝫ ſuccum improbo barbarū villo detergeri. Sed quo nam pacto in Cypro inſula hederę floribus deroſis, in qua, ſi Theophraſto credimus grauiſſimo authori, ne hedera quidem naſcatur, qui hæderam fruſtra ab Harpalo ſatam in Aſia adfirmet, cum nulla cura eualuit, vt inibi comprehenderet. Cypros vero inſula omni conſenſu ad Aſiā ſpectare noſcitur: nec Plinius reclamat, hederam tamen iam in Aſia naſci ſcribit. Verum totam controuerſiæ huius originē manaſſe credimus, ꝙ Plinius Theophraſti fretus authoritate, duo fecerit hederæ faſtigia, marem & fœminam. Maior tradit mas, corpore & folio duriore ac pinguiore, flore ad purpurā accedente. Vtriuſq́ꝫ flos ſimilis eſt ſylueſtri roſæ, niſi ꝙ caret odore, Theophraſtus ſexto ſtirpiū, vt mendoſus eſt codex,

duo

duo ſtatuit hederæ genera marem & fœminam: quoniam altera maius, durius, pinguiuſq; folium habeat, floremq; ad purpuram inclinatum. Ambobus flores ſylueſtris roſis proximi, minores, ſine odore. Sed ſibi parum conſtitiſſet Theophraſtus, qui tertio hiſtoriarum tria ſummatim hederæ genera prodidit: & ſtatim ſexto, duo tantum genera ſolo ſexu diſcreta retuliſſet. Hæc itaq; de ciſtho dicta creduntur, cui ſexus vterq; aſſignatur à Dioſcoride. Flos maſculo punicę mali, fœminę albet, vterq; tamen roſaceus, quod idē quoq; Plinius aſſerit. Nemo, quantum equidem arbitror, florem in hedera conſpexit ſylueſtri roſæ ſimilem, in mari ad purpuram, in fœmina magis ad candorem vergentem. Sed is florum habitus in ciſtho reperitur, nō in hedera, cui lanugineū Theophraſtus non roſeum reddidit. idem quoq; ſexus diſcrimē adeſt, flos vtriq; roſaceus. De ciſtho itaq; verba Theophraſti, non de hedera ſunt intelligenda, cum nuſquam roſacei in hedera ſpectētur, ſed huius generis in ciſtho prodeāt. Cæterum facilis fuit græcorum librariorum lapſus, qui ciſſon pro ciſtho ſcriptitarunt: exemplariorumq; fidem ſequutus Plinius, quum rem parum Italię familiarem depingeret, imponente vocabulorum germanitate, ciſthon cum hedera confudit. Auxit huius lecturæ ſuſpitionem, quòd authores, qui ſuo ſeculo de hac re nonnihil memorię prodiderūt, ciſſarum quaſi hederaculam interpreteris, aut potius hederaginem dici contenderent. In idem lubrico lapſu vitiū Theodorus incidit: ſed honeſtus error bonos duces ſequi. Sunt qui nec immerito Plinii patrocinium ſuſceperūt, qui fuerit de vita & literis quā optimè meritus. Sed de his hactenus. aliqua etiam inter hederæ ſpecies quæ ad rem faciant adducemus. Ciſtho aſtrictoria vis ineſt, quòd prodeſt dyſentericis, & reſolutionibus ventris in vino auſtero, tribus digitis flore capto, & ſimiliter bis die poto. Per ſe nomis illinitur: cum cera ambuſtis, & item tuſis vlceribus. Sub hac naſcitur hypociſthis, conſtringentior tantum atq; ſiccantior. Areſacta in vmbra ſiſtit aluū ex vino auſtero nigroq;. cœliacis itidem auxiliatur. uſus in ſicco ſpiſſat, ſiccat. Stomachi rheumatiſmos emendat. Tribus obolis potus, ſanguinis excreatio-

nes cohibet. Fœminarum proluuiem potu & infuſu ſupprimit. Succus eius vt acaciæ extrahitur: aliqui tamen areſactam confringunt, macerant, decoquunt, cætera vt in lycio proſequuntur. in ſumma vices habet acaciæ. Ladano natura ſpiſſandi, molliendi, calfaciendi, aperiendi. Capillũ fluentem cohibet, eiuſq́; nigritiam cuſtodit: ideoq́; canitiem arcet. Cicatrices ad venuſtum colorem reducit, cum vino illitum. Auribus quæ doleãt, cum hydromelite aut roſaceo infunditur. Sanat furfures cutis, & manantia vlcera ſale addito. Secũdas euocat ſuffitum. Fluentem firmat aluum, ex vino vetere potum. Peſſis inditũ vuluæ duritias emollit. tuſſim veterem finit cum ſtyrace ſumptum. Somnum allicit, & vrinam ciet. efficaciſſimum ad ructus.

Citrus, è qua menſæ fiebant. Thya. Trogetes. Cap. LXVIII.

CITRVS arbor eſt alia omnino ab ea, quę citrea mala pducit, ſylueſtri cupreſſo ſimilis, caudice, folio, odoratu, multo in medicina uſu. Seneca teſtis eſt in obiurgãda temporum ſuorum luxuria, quòd citri radices inſanis licitarentur pretiis, ad menſarum lectorumq́; ornamenta. Fuit & pugillarium decus vt ſcriptum reliquit Martialis,

“ Secta niſi in tenues eſſemus ligna tabellas,
“ Eſſemus Lybici nomine dentis onus.

Laudabantur tigrinæ criſpo venarum diſcurſu, circa verticem vario aut intorto: ad hæc vndatim criſpæ, maiore gratia, ſi pauoninæ gemmantes oculos imitabantur. Proxima commendatio apianis, ex re dictis: quoniam in iis criſpi veluti grani congeries muſcarum ſimilitudinem æmularetur. Mulſi color in eo placebat, ſuis refulgens venis. Menſæ illæ veteribus decantatæ, præſertimq́; Ciceroniana, ex hac fuiſſe citro pluribus conijciuntur argumentis: ſed illo potiſſimum, q̃ arbores ex qbus fierent, ſimiles folio, odore, caudice à Plinio produntur, Anchorano monte citerioris Mauritaniæ, qui laudatiſſimam dedit citrum, iam exhauſto. Item Athlante, quod etiam Martialis diſticho cognoſcitur,

“ Accipe felices Athlantica munera ſyluas,

Aurea qui dederit dona minora dabit.

Cuius imas radices denſis altiſq; repletas ſyluis incognito genere arborũ Suetonius Paulinus aſſerit, ſpectabili proceritate, enodi nitore, frondibus cupreſſi: præterq̃ grauitate odoris. has tenui lanugine obduci, quibus addita arte, poſſint quales è bõbyce veſtes confici. Efficaciſſima luxuriæ vis ſentitur, cum ebori, cedroq́; ſyluę exquirant. Sed nemo põt inficiari, arborẽ, ex qua celebres menſæ conſtabant, & trogetem, & thuiã & thuion à Theophraſto & Strabone dictã eſſe: idq; Plinius exploratiſſimum nobis reliquit, quum hãc arborem ab aliis trogetem, ab aliis thuiã vocari prodiderit. Thuia vt eſt author Theophraſtus, ꝑpetuo viret, arbor ꝓcera, iter ſylueſtres ſerotina, vt nulla ferè tardius germinet. Algentiſſimis locis & montium cacuminibus gaudẽs, circa Ammonis delubrũ pręcipua, naſcens & in Cyrenenſi agro, ramis, caudice, frondibus, ſylueſtri cupreſſo ſimilis. ex eaq; refert memoratas veterum templorũ contignationes fuiſſe, quandamq́; immortalitatẽ materiæ in tectis contra omnia vitia incorruptæ. Nihil radice criſpius, nec aliunde pretioſiora opera. Fert, vt quibuſdã placet, in fructu nucleos hordei grano ſimiles, longiores dũtaxat, exiliores, & duriores, guſtu amaro: quibus ꝓſumptis arceatur ebrietas. Inter pauca nitidioris vitæ inſtrumenta hæc arbos fuit. Nota etiam Homero, inter odores vri ſolita in deliciis Circes, magno errore eorũ, qui odoramenta in eo uocabulo accipiunt: quũ præſertim odorem verſu cedrum & laricem vnà tradat, vt manifeſtum ſit de arboribus tantum locutum. nam & Calypſus & Helenæ thalamos è thuia conditos idem Poeta cecinit. Quid habet citrus noſtras cõmune cum cupreſſo? frondes cupreſſo iuniperi, ſabinę, cedri. citro lauri, adrachnes, arbuti. Quid tam diuerſum q̃ galbulus & malũ citreum? Adde q; natales multũ inter ſe videntur diſſidere. nanq; citrus illa montes gelidiſſimos amat: hęc noſtras frigora ſupra modum odit, calidis tãtum tractibus familiaris. nam gelicidia vſq; eo horret, vt hyemis tempore nõ niſi turbinibus cadorum ſubtecta, quo vindicetur ab algore, ſeruetur: q; ſi frigidioribus pateat, actũ de ea eſt. Omitto alias notas, quibus

conſpicuò liquet, arborem, ex qua citreæ menſæ olim factitabantur, à noſtrate citro penitus abhorrere. Dion hiſtoricus in Neronis vita cedrinas menſas appellauit, quòd cedro ſimiles eſſent: niſi in exemplari vitium ſit, quod ferè ſuſpicor. Erit ergo citrus, ex qua celebres illæ menſę fiebant, trogetes & thuia idem arboris genus. Proximũ videtur lignum, quod patrum noſtrorum memoria, magno fuerit in honore: madarum vel potius madrum vulgus nominat, nõ illepido nitore placens, ambitioſo venarũ diſcurſu, ſeſe vndulatim criſpante, interueniis multiplici formarum decore ſplendentibus, punctorumq́ aceruo exhilaratis. Huic in totum atro propior color, maculæ'ue diſcolores, ſed tanto in pretio habitũ eſt, vt & potoriis vaſis & lancibus dicauerit auita mundities. Et ſi forte fortuna fatiſcerẽt in rimas, hiatus oras infibulantibus auri bracteis aut argẽti laminis fideli nexu iungerent, ne futilia ſuum humorem eiaculentur, aut ſi quid fractum abſceſſiſſet, eiſdem ferruminarent. Tanti lignum hoc eſt æſtimatum, vt diuortii damna tam pretioſis metallis reſarcirentur. Materiæ declarat æternitatem duratio, quando ducentorum annorum ferè vaſa in ædibus ſacris inueniuntur, nullam adhuc cariem ſententia. abiitq́ mos in vulgus vocãdi ligna, quæ lepidè vndulato criſpatu fluctuarẽt, madrata. Sed artifices fabros conſuluimus, quodnam eſſet hoc genus ligni, quo hæc vaſa torno cõfingerent: ſe de negociatoribus accepiſſe reſponderũt, eſſe ſylueſtris cupreſſi vel cedri genus, deferri partim è Syria, partim ex India. Quapropter etſi in hoc ligni cenſu reponendum non fuerit, ad eius naturam, venerem criſpatumq́ proximè accedere ſatis conſtat. Sed iam ferè ligni huius exoleuit vſus. Cæterũ authorum placita cogunt fateri citrum duorum eſſe generum. Vnum cedri ex qua menſæ dolabantur: alterum citri eius, ex qua malum medicum prodit. Sentiensq́ diſcrimen hoc Plinius, alia eſt, inquit, arbor eodem nomine malum ferens execratum aliquibus odore & amaritudine, aliis expetitũ: domos etiam decorãs, hodieq́ Mauritani malum medicũ, & pomum eius atrogi vocant, à trogete vocabulo parũ deflexo, aut quia mandi non poſſet, quandoquidem veteribus

eſculentum non erat. Hoc etiam diſcrimen olfecit Macrobius, Opii authoritate fretus, qui citream malum in Italia, alteram in Media gigni tradit. Addit pomũ eſſe odoratiſſimum, quod interiectum veſti, tineas necet. Fertur & veneris contrarium. Generãtur omni tempore in Perſide citrea mala. alia enim prӕcarpunt: alia interim matureſcunt. Sed hӕc de nͣtate, citro dici euidentius eſt, q̃ vt ꝓbari deſideret. Homero citreũ thuion appellari odoratumq́ꝫ pomum eſſe, qui θύϊον ἀπὸ καλὸν ὀδώδει, id eſt thuion bene olere tradit, & veſtibus interponi. ſed id quoqꝫ de ligno põt audiri.

Citrea malus, ſeu Medica. Cap. LXIX.

CITREA malus ſeu Medica, quam & Perſicã authore Theophraſto, & Aſſyriam Plinio referente vocant, cuius pomum vulgo citreũ appellant. Arbor eſt omnibus horis pomifera, aliis cadentibus, aliis matureſcentibus, aliis verò ſubnaſcentibus malis, Folio lauri, intercurſantibus ſpinis, fructu perenni. Pomi effigies caperata rugis, prӕlonga, interdum rotundior: aureus colos, gratus odor, acidus ſapor, amara intus pyri grana. Theophraſtus ei foliũ vnedonis vel adrachnes aſſignat, intercedẽtibus vt in pyro & oxyacantha lӕuibus aculeis, ſed infeſtis mucrone validiſqꝫ. Pomum odore prӕcellit, folium quoqꝫ, qui tranſit in veſtes vnà conditus, arcetqꝫ animalium noxia. Folium ei quale vnedonibus: tantum in eo differt, quòd aculeatum, ſpinulẽtis faſtigiis hiſpidatur. Geſtat arbor malum inimicum venenis, ſapore aſpero, amaritudinis mirӕ, odoris fragrantis, pluſquã iucundi. Verum illius tanta vbertas ineſt, vt onere prouẽtus ſemper grauetur. nam protinus atqꝫ poma eius ceciderunt maturitate, alia protuberant: eaq́ꝫ tantum eſt fœcunditati mora, vt fœtus decidant ante nati. Celebrata hӕc arbor iis carminibus quoqꝫ Mantuanis in ſecundo Georgicon,

Media fert triſtes ſuccos, tardumq́ꝫ ſaporem ,,
Felicis mali: quo non prӕſentius vllum ,,
Pocula ſi quando ſӕuӕ infecere nouercӕ: ,,
Miſcueruntq́ꝫ herbas, & non innoxia verba: ,,
Auxilium venit, ac membris agit atra venena. ,,

“ Ipſa ingens arbos, faciemq́ʒ ſimillima lauro:
“ Et ſi non alium latè iactaret odorem,
“ Laurus erat: folia haud vllis labentia ventis:
“ Flos apprima tenax: animas, & olentia Medi
“ Ora fouent illo: & ſenibus medicantur anhelis.

Quæ omnia cum Theophraſto cõueniunt. Non mandebatur pomum Theophraſti ætate, ſed ne Plutarchi quidem auorum memoria, guſtabat nemo, vt Athenæus ſcriptũ reliquit. Arbos primũ non niſi apud Medos, & in Perſide naſci voluit: quãquam tentauere gentes transferre ad ſe, propter remedii præſtantiam, fictilibus in vaſis dato per cauernas radicibus ſpiramento. Hæc eſt, cuius grana Parthorum proceres incoquere traduntur eſculentis, commendandi halitus gratia. nec alia arbos æquè laudatur in Medis. Tandẽ Palladii diligentia in Italia primum coaluit: hunc ſolers imitata poſteritas, eam Galliæ Hiſpaniæq́ʒ cõmunicauit, à quo tempore promiſcuum expetitur cœnis pomũ. etſi antea forſitan edendo non eſſet, medullas eius acres dulcis cibus mutare docuit. Vſurparunt iam ſibi nemora & aliæ nationes per induſtriam tranſlati germinis & inſiti, cultusq́ʒ mangonium in plures digeſſit formas ita, vt remiſſiori ſapore vehementioriq́ʒ, ita dilutiori ſaturatioriq́ʒ colore differrẽt. Quę auri colore relucent poma, aurengia vulgus appellat: quę ex viridi in luteum langueſcunt, citreola & tandem citrula nominant. Quæ ouata ſpecie turbinãtur, ſi luteo colore nitẽt, citrangula, priuatim citrea vocant. Si herbaceo colore virent, limones dicunt: ſi prægrandia modo melonum orbiculata facie turgent, ponceria vulgo quaſi cerea vel potius citrea poma dicunt. Sed hæc omnia ferè vernacula ſpecierũ nomina à citro deflexa cognoſcũtur. Porrò malum aſſyriã & perſicam, & citrum & citream arborem cõmuniter nominare ſolent. Pamphilus teſtatur citrium Romanis dici. Galenus mali medicæ pomum, citrum iam ab omnibus nominari tradit. Athenæus memorię prodidit Iubam Mauritanorum regem peritiſſimũ in iis quos de Libya ædidit cõmentariis, citrum apud Lybes heſpericũ malum dici, & ab Hercule tranſlatũ id in Gręciam, dictumq́ʒ inibi á quadam auri

ſimilitudine,aureum malum.qđ ædidiſſe Tellurē nunciato Iouis & Iunonis cōnubio fabulantur,vnde nuptiale pomū hoc intelligi volūt.Negauit Athenæus apud vetuſtiſſimos authores citri nomē inueniri.Ereſſii tamē Theophraſti verba me cogūt (inquit) fateri de citriis audiēda,quę quarto de plantarum hiſtoria philoſophus ſcripſit.Ea ideò ſubdidimus,vt nōnulla,quæ tam Græcis q̃ Latinis codicibus deſiderant,ſuis locis reddi poſſint.Media,inquit,regio & Perſis permulta fert alia,& malū quod perſicum aut medicum nominatur.Habet hæc arbos foliū conſimile & penè par lauri.potulacę,& nucis iuglādis:aculeos,quales pyrus,aut acuta ſpina:ſed leues,acutoſq; vehemēter,& rigidos.Pomum eius non eſtur:ſed ipſum odore pollet,& arboris foliū.Et ſi veſtibus interſeratur malū,eas ab offenſis vindicabit. Vtile etiā,cum lethale venenū quis hauſerit:quippe cum in vino datum cieat aluū,& venenum exigit. oris quoq; ſuauitatē cōmendat,Et ſi quis in iure coquat,vel in quodā alio liquore,expreſſis pomi interaneis ſuccum ſorpſerit,ſuauę alitum conciliabit.Semen extractū vere ſulcis diligenter ſubactis oſeritur:rigatur deinde quarto aut quinto die:cumq; vegeta fuerit, transfertur iterū verno tēpore ad molle vdumq; ſolum,nec admodū gracile.Arbos ipſa oibus horis pomifera eſt,aliis ruētibus,aliis ſubnaſcētibus,aliis matureſcentibus. Soli flores,qui velut erectā in medio colū gerunt,fœcundi creduntur:qui verò ea careāt,ſterileſcūt inſertileſq; labūtur. Serit & fictilibus(vt palma)dato radicibus ſpiramēto per cauernas.Ea de odore,colore,foliis dicta à Theophraſto ad citrū noſtram referunt,vt cenſet Athenæus.Nō eſt diſſimulandū,Phaniā Ereſſiū volumine ſtirpibus dicato,cedrū appellaſſe,ac malū cedriū,pro eo qđ nos citriū & citrū vocamus,& Dioſcoridē ſecuti cedromelū.Varro Libycā citrū noiat.Quin &(vt Athenęus refert)oib⁹ pſpicuū eſt,citriū malū adſumptū veneficii cuiuſlibet amuletū eſſe,qđ à fidē faciēte eius didicerat,q ſcđm leges ab Aegyptioꝝ magiſtrātib⁹ latas,maleficos quoſdā dānauerat nebulones,quo ſuoꝝ facinoꝝ luerēt pęnas,feris in prędā exponēdos,quibus oportebat oibus beſtiis obiici,Vnū anteq̃ in theatrū deſcēderet,

in quo fures & prædones ſupplicia pēdebant, in itinere caupona quædam vicem eorum dolens, fortiſq; miſerta, quæ in manibus tenebat edens, dedit citria, quæ recepta manducarūt: nec multo poſt immanibus & ferociſſimis beſtiis oblati & ab aſpidibus demorſi, nihil moleſtiæ ſenſerunt. Tum præfectum dubitatio cepit: rogans deniq; militem, cui reddita fuerat cuſtodia, ſi quidpiam ediſſent aut bibiſſent, vbi certior factus eſt, citrium ex integra ſimplicitate donatum, poſtridie iubet vni pręberi, alteri denegari. qui comederat, demorſus nihil incommodi paſſus eſt: alter illato ictu confeſtim interiit. Qua re multis probata, factoq; frequenter periculo, tandem inuentum eſt omni exitiali medicamēto præſenti eſſe remedio. Et ſi quiſpiam hoc malum, vt ſua fert natura, cum ſemine coxerit in melle, tabeſcens reſoluit, Ex quo iure ſi quis mane binos ternoſue digitos ſumat, nullum nociturum venenum. Quòd ſi quis iis verbis fidē non habeat, conſulat fidelem veracemq; Theopompum Chium, qui magnam expendit pecuniam ad exactam hiſtorię huius diſquiſitionem. Qui duodequadrageſimo ſuarum hiſtoriarū volumine, Clearchum Heracleotam Ponti tyrannū, narrat multos veneno necaſſe, populumq; gratam huius medicamenti potionem non ignoraſſe. Citrea malus, vt Florentinus rei ruſticæ græcus author poſteritatis memoriæ mandauit, ab autumno ad æquinoctium vernum ſeritur. Gaudet abūdo humore. Hæc arborum ſola iuuatur Auſtro, & Aquilone lęditur. Vbi fructus increſcens degrauat, multa detrahere poma conueniet, & pauca relinquere: ſic altilia vegetiore proficient incremento, & in maiorem perducentur craſſitiem. Porrò ſi quis nutrire velit, loco parietibus cōtra ſeptentrionem munito, vel in meridianā partem verſo, diſponat hanc arborem. Cæterum hybernis menſibus, tegetibus aut ſportulis tectam vellet. Iuuari creditur maxime circūſitæ cucurbitæ flagellis. Quippe cum ea naturali quadam vi inſiſtente à frigorum iniuriis vindicant: cucurbitarum combuſtæ vites citri radicibus cinerem prębent vtiliter inſpargendum. Si pubeſcens malum fictili vel vitro claudatur, per incremēta formam vaſis contrahet, & tanta magnitudine, quanta

vas,extuberabit.Ad hoc autem pomum videtur incumbere:ſed cauetur foramen,per quod aer inſpiret.Quinetiã ſcitu dignum ſuccurrit,ꝙ arbos citri ſterilis erit quę beneficio inoculationis coaluerit.Idem nõ ſub cortice,ſed fiſſo trunco more vitis inſeri debet.Si ſubacto gypſo pomũ oblinas, noxis omnino non patebit.Ea ſtirps,vtpote ſuapte natura tenerior,ſi paucam glaciem experiatur,ſyderata cõtabeſcit. Quare diuites,& qui dant operam genio, extorquent,ſub fornices concameratos ad ſolem ſpectantes,& inibi ꝑpter parietem conſerunt,& copioſo rigant humore.At vbi ęſtas effulſerit,fornices apertos ſole ſinunt illuſtrari,& eius tepore foueri:appetẽte vero hyeme retectas arbores ſtramine velant.Si rubra citri poma voles efficere,ſurculum moro inſerito,& malum rubrum dabit.Inſeritur & punicæ malo,ſed ſurculi deſuper qualo muniendi.Porrò vt Anatolius refert, ſeritur ſemine,talea,ramulo,claua. Rami duo principia in ſcrobiculo panguntur & obruũtur:ſurſumq; vt ita dicam, à fornicato flexu tumeſcens,germina prębebit.Sed talea & claua quæ flecti recuſet,in caput deponit.Quod verò craſſius fuerit,ſurſum emerget:tenuiꝰ in terram defigitur,ſiculneuſq; cinis iniicitur.Si granis vis ſerere,ita facis.terrã in duos pedes fodis,cinerem miſces,in areas breues digeris,vt vtrinq; per canales aqua diſcurrat:in iis areis palmarẽ ſcrobiculum manibus aperis,& tria grana,deorſum verſo cacumine,iuncta conſtituis,& obruta quotidie imbrem inſpargis,vt quotidianis rigatiõibus animata ſemina melius adoleſcant.acres medullas mutant,ſi per triduum mulſa macerẽtur.Quin citius procedẽt,ſi beneficio aquæ tepentis vtaris: enatis germinibus proxima runcetur herba.poteſt hinc trima transferri.Sunt qui commodius ſeri putent clauam longitudine cubitali,vtraq; parte læuigatam,nodis & aculeis reciſis:ſed integra ſummitate gemmarum,per quas ſpes futuri germinis erũpat.Talea & breuior & gracilior eſſe debet,quæ ſicut vt claua mergitur.Verum talea palmis duobꝰ extare debet,& claua omnis obrui.Quidã fimo bubulo adlinunt,vel marina alga veſtiunt,vel argilla ſubacta vtriuſq; extrema cooperiunt,atq; ita paſtinato ſolo deponunt.Ar-

bos amat terram rarioris naturæ, cœlum calidum, aliis arboribus non debet annecti. irriguis locis maximè gaudet. Calidis partus nō alternat, nec reſtibili, ſed perpetua fertilitate pomificat, aliis pubeſcentibus, aliis adultis, aliis maturitate caducis. Sic gradatim ſuccedūt poma. maturis ſe ſubſtituūt acerba, acerborū ætatem florentia conſequunť, orbē quendam cōtinuæ fœcunditatis ſibi miniſtrāte natura, quæ hāc fęturā non interpellat. In Pariſienſi agro, cadis terra plenis mergitur, & apricis exponitur ſoli, frigoribus ſub tecta refertur. Tradunt mediū mali dulce fieri, ſi truncus obliquo foramine ab imo terebretur, vt altera parte nō exeat: ſed ex hoc humorē fluere permittunt, donec poma formētur, tum foramen luto replent. Idem fieri confirmant, ſi ſemina prius quā ponantur, ouillo lacte maduerint. Africanus ſcriptū reliquit modū quo vel humanā, vel animalis alterius induet imaginē, ſi gypſo vel luto ſicceſcente hāc obducens, mucronis acie bipartito, videlicet in anteri9 & poſterius diſſecueris, vt ea iterum aptè poſſint coniungi, poſtea in fictilia torrueris, cumq́ pomū ad dimidiū peculiaris incrementi peruenerit, iis formulis claudes, diligenterq́ vinculis diſtringes, ne obuoluti pomi pauctu fictiles typi diuellant: & ſiue malum, ſiue pyrū, ſiue punicū, ſiue citriū fuerit, breui has exprimet effigies, necnon has animalium figuras repræſentabit, quorum & habitū & imaginē mentiri placet. Sotion rei ruſticæ celebris author, iubet pomū citri ſubacta gypſo ſtudioſe perlini, vt toto anni curriculo inoffenſa integritate illæſum omni vitio ſeruetur. Citria mala non putreſcere ꝑmittit, quæ aceruis hordei fuerint obruta. Tradunt alii malum per totum annum cuſtodiri, ſi vaſculis quibuſcūq; claudať. Sed ſi legere velis atq; ſeruare, illuni nocte cum ſuis foliatis ramulis carpes, & ſecreta diſpones. Alii ſingula ſingulis fictilibus claudunt, & opaco loco ordinata cuſtodiūt. Pleriq; in cedri ſcobe, vel in ſtraminibus minutis, vel in paleis tecta ſeruant. Citrea contra venenū in vino bibuntur, vel ipſa, vel ſemen. Oris halitū & ſuauitatem cōmendant decocto eorū colluto aut ſucco expreſſo. Eduntur efficaciſſimè in malacia prægnātibus, vt quæ huiuſcemodi faſtidia tollant, Ipſa etiā

contra infirmitatem ſtomachi facillimè manduntur. Veſtiariis condita creduntur arcere eroſionũ noxas. Aetio cortex excalfacit, & reſiccat tertio receſſu: caro autem refrigerat & humectat primo. Acida pars tertiã frigidorum ſedẽ tenet. Semini quidã tertiam calidorum & ſiccorũ claſſem aſſignarunt: alii ſecundam tantum. Caro difficulter concoquitur, craſſamq́; creat pituitã, ob hoc in melle cõmodius eſtur. porrò cortex ciborũ concoctionem adiuuat. Aduerſus atrã bilem, & triſtitias quas excitat, opitulatur. Stomachũ mediocri vſu bene habet, immoderato coctionem vitiat. Melle cõditus ventrem calfacit, & humorẽ qui coiit expurgat, ciborumq́; coctionem molitur. Semen omnibus venenis aduerſatur, priuatim morſibus ſcorpionũ & potu & appoſitu reſiſtit. Menſes ciet ſed abortu partus elidit. Acida pars flauã reſtinguit bilem, arcetq́; peſtilentiæ contagia. Sed mirum quod proditur, caldo pane citriis ſuperpoſito, celerius putrilaginem concipere, & in corruptionem agi. Ferunt oculum noctẽ integram ſucco illitum in obliquum torqueri.

Colycea & Colutea. Cap. LXX.

COLYCEA arbor circa Idam prouenit, alioqui rara inuentu, fruticoſa, ramoſaq́;, & multis alis concaua. Folio vlmi, longiore, ſatis ad latifoliæ laurus accedẽte, ſed ampliuſculo & rotũdiore, ſupra viridi, infra cano neruoſoq́; ꝑtenuibus neruolis fibriſq́; de medio callo in coſtarũ ſpeciẽ adductis. materie ſolida, cortice non leui & q̃ſi vitigineo veſtit. Radicibus per ſumma gracilibus & ſolutis, cæterũ fibratis & mirum in modũ flauis. Sterilis & flore vidua. Surculos tamen gemmaſq́; circa folia pingues, læues, candidos, amẽtacea facie fundit. Præciſa, vel ignibus exuſta, ab imis rediuiua reſurgit. Eſt & alia apud Theophraſtũ nominis eiuſdẽ, folio ſalicis, comoſa, ramoſa, in totumq́; ampla, valuulis leguminum more nõ anguſtis, in quibus ſemen latũ, paruum, durũ non nimis, nec abunde pro magnitudinis ratione fructificet. Sed perpaucæ & inuentu raræ arbores, quæ ſiliquẽtur. hanc Plinio ſtaphylodendrum dici exiſtimant, arborem trans alpes, ſimillimam aceri, albam in materia, fert ſiliquas,

& in iis nucleos ſapore nucis auellanæ. Colutea Liparę peculiaris à Theophraſto traditur. Arbor magnitudine pręſtans, fructum ferens in ſiliqua magnitudine lentis, qui mirum in modum oues ſaginet. Naſcitur ſemine & fimo præcipue ouillo. Serendi tempus, cum Arcturus occidit. Mandari ſolo debet præmaceratum, cum iam in aqua germinare cęperit. Folium mittit fœnogræco non abſimile. Arbor primum vnicaulis emicat. trima concidendis ſcipionibus & baculis idonea. Si quis nimis decurtauerit, mox emorit̃, quippe quæ lateribus haudquaquã fruticet: ſpargitur deinde in ramos, quadrima prorſus arboreſcit. Colutea magni Alexãdri ætate non temere alibi quàm in Lipara naſcebatur, iam tamen in Gallia prouenit, omnibus nota bagenaulde nomine. Nanq; frutex eſt quadriennio ſe in arborem efferens, ramis exilibus, folio fœnogræci, membraneo folliculo, pellucente, prætumido, & veluti quodam ſpiritu diſtẽdente turgido, ita vt digitis ſi prematur, crepitãs diſſiliat, in quo ſemen atrum, durum, latum, lentis magnitudine, piſi guſtu. ¶ Mauritani ſermone ſuo vernaculo ſene noiant, duoq; eius faciunt genera, ſuæ ſpontis, & hortenſe. nam & ſemine naſcitur in fimo pręcipue ouillo. Addunt vbiq; ſiliquas oblongas, quibus ſemina in ordinem vtriuſq; digeſta claudũtur, tenui pendere pẽdiculo. Ob id facile ventorum impetu deturbari, hærenteſq; ptinacius perticis decuti. Caducas opiliones legunt, ſaginandis ouibus perquam vtiles. Demiror hanc arborem Theophraſto celebratam, à Plinio, Dioſcoride, Galeno, Pauloq; prætermiſſam: cuius & ſiliquarũ & foliorum ſurculorumq; tãtus eruperit vſus, vt apud poſteros nullum non ſit repurgans medicamentum, quod eius miſturam non admittat. Id tamen mirari venit in mentem, oues huius eſu pingueſcere & ſagina quadã exhilarari, homines macreſcere & inaniri. Sed quæ poſteritas græcorum medicorum memoriæ mandauit, paucis exponemus. Actuarius ſiliquoſum quendam fructum à barbaris vocari tradit, qui citra noxam denarii ponduſculo potus pituitam & bilem, deiicit: ſecundum has reliquos humores modeſtiſſime purgat, retorridam atramq; bilem, earumq; ſuffuſiones ex galli

naceo iure depellit. Vetuſto capitis dolori, ſcabiei, comitialibus, impetigini ſuccurrit. Sed ferueſacti ius potius, q̃ triti farina propinatur. Interaneorum obſtructiones explicat, pulueris modus drachma, in decocto ſemuncia.

¶ Cornus arbor. Cap. LXXI.

CORNVS Gręcis crania, arbor duodecim ſępe cubitoꝝ, cortice neruoſo, tenui: caudice haud ita craſſo, neq; ſemper recto, atq; etiã nodoſo: ſed ita ſolido, vt cornibus ſpiſſitate non abſimilis reſpondeat. folio amygdalæ, ſed craſſiori pinguioriq;: flore & fructu oleæ, dulci, grato odoratu, pluribus cornis ſingulari pediculo depẽdentibus. Sed hęc de mare traduntur: nam fœmina, quæ Theophraſto thelycrania quaſi fœminicornus dicitur, caudice fungoſo & inutili, virgulis inſtar amerinę fruticat, autumnalibus baccis perquam acerbis, & cunctis animantibus guſtu intactis. Præcox cornus circa æſtiua ſolſtitia fructum reddit, ſerotina poſt autumnum, quam aliqui fœminam nominant: ſed tanto inter eas diſcrimine, vt maſculæ robuſtior ſit materies, excors, & firmiſſima, cornus in modum oſſea, prædenſa: fœminæ infirma, hians, mollis, medulla prægnans, fiſtuloſa, & vt inutilis, venabulorum vſu dãnata. Mas fructuoſior eſſe ſolet, fœmina fruticoſior. viticulas exiles è lateribus emittit, amerinæ modo ſalicis, Cæterum nodos cornus omnis habet per interualla geminos, & inuicem vt in vitice reſpõdentes. Folium vtriq; amygdalæ, ſed pinguius & craſſius. In Ida mas ſterilis, fœmina fructifera. Fructum apud Macedones ambæ ferunt: ſed fœminæ, vti dictum eſt, qui mandi non poſſit. Radices vt in amerina firmæ & emori contumaces, nulliq; oportunæ perniciei. Baccæ ſylueſtris corni maturiores ſuauioreſq; quàm vrbanæ, quod & in ſorbo peculiare fere eſt. Cornus circa ſolſtitia fructum reddit primo candidũ, poſtea ſanguineum. Cornis maturis ſuccus ineſt cruentus. Dioſcoridi fructum fert ſimilem oliuæ, oblongum, per initia viridem: cum ematuruit, rufum, ceræ ęmulum, idoneum cibis: ideoq; cornis etiam cura adhibetur, nequid non hominis ventri natum eſſe videatur, Primo Fauonii perflatu, &

interdum antè tam mas q̃ fœmina germinat. Montes & valles diligit cornus, & in planam nonnunquam ſe confert. ductu facillima, cum tamen è fortiſſimis ſit. Tam humidis quã ſiccis locis auulſione ſeminéq; prouenit. Lignũ propter exilitatem non alio penè quàm ad radios rotarum vtile, aut ſiquid cuneandum ſit in ligno, clauisq; figendum ceu ferreis. Quanquam arbores proximè aluearia ſeri non conueniat, quæ euolantium apum examina inuitent, nec longius abire patiantur: cornum quoq; arborẽ caueri oportet, & procul eſſe melius eſt, nam flore eius deguſtato, aluo concita moriũtur. Mas gallis cornelia vocatur, fœmina dumetis & nemoribus familiaris. Sed ꝙ neglectas & inguſtabiles ferat baccas, indignam quæ corni nōie vocaretur, rura putauerunt. Noſtris corna cũ ematuruerunt, in lagena patientiſſimi oris ſatis leuiter & laxè compouuntur, ne collidi poſſint: deinde ad fauces vſq; commiſſa vimineis ſurculis ſic tranſuerſis arctantur, vt modicè corna cõprimant, nec patiantur ea cum acceperint liquorem, ſubleuari: tum quàm optimo & liquidiſſimo melle, vel vicario eius ſacharo, vas vſq; ad ſummum ita repleatur, vt corna ſubmerſa ſint. Hæc ratio non ſolum ea cuſtodit, ſed etiam ſaporem mulſeri ſaporis præbet, qui ſine noxa poſſit interdum dari febricitantibus, præſertim ſi ventris profluuio ſimul corripiantur: ſuóq; ſubacido guſtu, & palatum inuitante moroſam abigit malaciam. Eſt & in India arbor ferens fructus corni baccis ſimilis, quæ merito cornus Indica nominari poſſit. Corno facultas aſtringẽdi. Dyſentericis & aluo citæ prodeſt. Sudor virgarum lamina candente exceptus ferruginẽ contrahit, quæ illita incipientes lichenas ſanat. Corna condiuntur ſapa, in eſum etiam inueterantur muria oliuarum modo.

¶ Cotonea malus. Cap. LXXII.

COTONEAM malum primus Cato nominauit, Græci Cydoniam à Cydone Cretæ oppido, vnde primũ aduecta. Arbor eſt omnibus notior quàm vt debeat repræſentari, malo vulgari haudquaquã abſimilis, niſi ꝙ infra magnitudinem illius ſubſidet, fructu ſcilicet incuruatos deprimen

te ramos,prohibenteq́ parentẽ creſcere. Ad hæc & folium anguſtius à terra caudicat. Pomi figura ſimpliciter exprimi nequit, quoniam cotoneorum alia inciſuris criſpantur, colore ad aurum inclinato: quæ ideo Græcis chryſomela, Maroni aurea mala, vt puto, dicta ſunt. alia candidiora præſtantiſſimi odoris, noſtratia cognominantur. Quæ in hoc genere minori amplitudine & ſerotino prouentu odoratius vibrant, ſtruthea nuncupantur: ſub quibus Neapolitana, quibus ſuus tribuitur honos, comprehenduntur. Sunt quæ celeriter miteſcunt & ſunt præcocia, muſtea nominantur. Cotonea ſtrutheis inſita, ſuum genus fecere muluianũ, quæ ſola ex iis vel cruda manduntur. Cætera non niſi cocta veſcẽdo ſunt. Habent præterea ſylueſtria, parua, è ſtrutheis odoratiſſima, in ſepibus naſcẽtia. Omnia tamen tenui pubeſcũt lanugine. Tria apud nos inueniuntur genera. quædam minora, rotunditatis in orbem circinatę, odoratius ſpirantia quæ peculiariter cognea vocamus. Alia grandiora, amplitudine pinearum nucum, pauciori lanugine caneſcẽtia, colore tam intus q̃ exterius aureo, odorem non tam latè iactantia, quæ cognacea quaſi cotonacea vulgus noſtrum vocat. Alia medio habitu interea viſuntur, ſibi cotoneorũ nomen detorquentia. Columella tria genera ponit, ſtruthia, chryſomelina, muſtea: quæ omnia non ſolum voluptatẽ, ſed etiam ſalubritatem adferunt. Aetio ſtruthia dicunt, quæ magna ſint, & ſuauiora, minoriq́ placeant acerbitate. Omniũ fragrans odor caput ferit. Plinius querit inſigni taxatione ſeculi muliebriter mollis, oĩa iam virorũ & mulierũ ſalutatoriis cubilibus includi, ſimulacriſq́ noctiũ cõſciis imponi. Glaucides oĩbus aliis malis cydonia p̄ferri ſtruthia & phaulia refert. & vt Athenæus eſt author, ſtomacho matura perquam vtilia ſunt. Plutarchus memoriæ ꝓdidit, cotonea mala ſuo p̄ſtãti odore lethaliũ venenorũ vires retũdere, & vehemẽtiã eorũ hebetare. Addit phariacũ p̄ſens alioqui venenũ, in patinam adhuc cydoniũ vel eius ſalgamum olentẽ, ignauũ fatiſcere, elanguidũq́ à peculiari natura, viribus exhauſtis deſciſcere, illoſq́ icolumes & illæſos cõmiſtũ ſeruaſſe, quos inſidiãtes venefici potionarunt: cõpertumq́ tandem hoc eorũ relatu,

qui Venenum Vendentes rem ita habere deprehenderunt. Cotoneum codymalũ Vocari Ermon ſcripſit, Polemon floris genus exiſtimat. Cum ſtruthiũ quis dixerit malũ, Apollodorus & Soſibius minus cotoneum audiunt. Sed apertè cydoniũ à ſtruthio diſſidere Theophraſtus eſt author, traditq; ex ſtruthiis cotonea naſci, diuerſaq; in Sidone mala prouenire. Eſt autem Corinthi Vicus, Vt Euphorion tradidit, quod & Athenienſis Apollodorus, Archita, & Arrius confirmant: meminitq; Nicander, ex Sidonis hortis Vireſcere mala, Cadmiq; fuiſſe figmenta. Didymus cotonea eodem tempore, quo ceraſia mala ſeri iubet. Democritus cotoneum cuiuſuis animãtis effigiem repræſentare promittit, ſi in formulis inſculptis clauſum adoleſcat: Serendis cotoneis tempora diuerſa ſtatuunt, aliqui menſe Februario, Vel ineunte Martio plantas cotoneorum radicatas, in paſtinato ſolo tenuiſſe ſic adfirmãt, Vt ſæpe ſequentis anni fruge potiantur. Locis ſiccis & calidis extremo Octobri ponãtur. locum frigidum & humectum deſiderant. Si in tepido ſtatuuntur, opus eſt illis rigatione ſuccurri. Ferunt tamen mediocris ſitus ſtatum inter naturam frigoris & caloris. Planis & decliuibus gaudent: inclinata tamẽ magis, q̃ deuexa ſequuntur. Cotoneum ſtolone ſatum degenerat. Serunt nonnulli cacuminibus & talea: ſed tardior in Vtroq; prouentus. Sic ponẽdæ ſunt arbores, ne alteram quatiente Vento, ſtillicidiũ tangat alterius. Poma cito matura, & incrementi maioris, aſſiduus humor præbebit. quapropter Vt Paxamns tradit rigandæ ſunt, quoties imbris negatur infuſo. Amant circumfodi: quod ſi non præſtetur, aut ſterileſcunt arbores, aut earum poma degenerant. Putandæ quoq; & collucandæ, & à Vitioſis omnibus liberãdæ. Si arbor ęgra eſt Vt refert Didymus, amurca aquę æqualiter radicib' miſta adfundatur. Si ablaqueatis quibuſcũq; arboribus, radices ſimul & truncos Vetere Vrina humana, Vel pecorum lotio perfuderis, Vegetæ & Vberes adoleſcent. Sunt qui radices bubulo felle liniunt, quod, Vt Volunt, à Vitiis ſatam arborẽ Vindicabit. Didymus aſſerit omnem arborem iuuari, fabarum aut aliorum leguminum paleis, aut aceribus frumenti circũpoſitis. Tradunt

dunt

dunt ſuccum herbæ, quæ ruſticis polypremnos appellatur, caudicibus illitum arbores à noxa defendere, & largiorem ædere fructum. Quæ polypremnos ſit authoribus agriculturæ, nondum legi: niſi forſitan ſit maius ſedum, cuius ſucco medicanda omnia ſemina Democritus præcepit, eoq́ remedio aduerſus beſtiolas vti, eoq́ veteres tuebantur incolumitatem plantarum, id tamen aſſerere nō auſim. Inſeruntur cotoneæ mali melius in trūco, q̄ in cortice. recipiunt ſurculos propè omnis generis, punici, ſorbi, omniumq́ malorum quę meliora poma producunt. Democritus lecta cotonea doliis muſti mergit, atq; ita claudit, quod & odoratius vinū reddit. Fæce vini mirum in modum ſeruantur, aut fictile nouū iis malis aſſignatur, operculoq́ picato, in vini dolio cluduntur, ſic tamen, vt fluitent: ita recentia teneri promittit, & vinum in quo enatant, odorem bonum contrahere: aut in floccis, tomentóue mundo ciſtis diſpoſita conduntur. Itidē plurimo tempore in ſcobe demerſa cuſtodiuntur: quippe ſcobis ariditate defendūtur. Nec ſecus in ſtraminibus minutis, vel paleis obruta componuntur, Sed Democritus ſuadet in domo nō recōdenda, vbi reliqui fugaces fructus, vel alii quoq; teneri reſident: ſiquidem hos ſuo acerrimo ſapore labefactātia vitiant, ſed maximè vuas in vicino ſitu iacentes marcore conficiunt. Nonnulli foliis integunt, deinde argilloſum lutum, aut cretam figularē cum pilis ſubigunt, & ea linunt mala, quæ cum in ſole ſiccata ſunt, in tabulato reponūt. cumq́ poſtulabit vſus, fracto luti tegmine, cotonea, qualia fuerant indita, inueniuntur. Alii hordeo obruunt: alii doliis muſti mergunt, atq; ita claudūt. Ea ex Democriti philoſophi placitorum penu, quæ in agricultura reliquerat deprōpſimus, in aliis pomorum ſalgamis faciūda quoq; præcepit. Alii cotonea cruſtant gypſo vel cera, quę niſi maturuerint, incremēto calycem rumpunt: aliqui in milio ſeruare malunt. Pleriq; in ſcrobe duum peduum altitudinis, arena ſubſtrata, fictili operculo dein terra operto. Aliis foliis fici inuoluta cuſtodiunt: aliis tantum ſiccis & à vento ſilentibus tabulatis recōdunt: alii defruto aut paſſo incoquunt: alii in melle integra dimittūt: Alii ſublatis omnibus, quæ in medio ſunt, obruūt

melle, in quo genere condiendi matura deliguntur. Alii creta figlina illinunt, ſiccáq; ſole, ſuſpendunt, in vſu diluentes cretam. Alii decerpunt cum ſuis ſurculis, eoſq; in medullam ſabuci abditos collocant. Nonnulli hæc eadem in patinas nouas ſicco gypſo obruunt, vt altera non contingant. Nihil tamen certius experientia docuit, quàm vt maturiſſima quęq; cotonea ſine macula integráq; ſereno cælo, decreſcente luna legantur, & in lagena noua quæ ſit patentiſſimi oris, deterſa qua caneſcunt lanugine, leuiter componantur & laxè, ne collidi poſſint: deinde cum ad fauces vſq; fuerint cōpoſita, vimineis ſurculis ſic ſunt arctanda, vt modicè mala premantur, nec, cū humore fuerint imbuta, ſuſtollantur: tum q̃ optimo & liquidiſſimo melle vas vſq; ad ſummum ita repleatur, vt pomum ſubmerſum ſit. Sed cauendū, ne quæ in melle cuſtodire volueris, immatura mala cōdantur: quoniam cruda ſi lecta ſint, ita indureſcunt, vt vſui nō ſint. Aliqui oſſeo cultro ea diuidunt, & ſemina eximūt, ꝙ putent ex eis pomum vitiari, quod ſuperuacuū eſt. Nam ea mellis eſt natura, vt coerceat vitia, nec ſerpere patiatur: qua ex cauſa etiam exanimum corpus hominis per annos plures innoxiū ſeruat. Quare ratio adeò certa eſt, vt ſi vermiculus ineſt, nō amplius tamen corrumpātur, quum liquorem antedictum acceperint. Hæc ratio non ſolum ipſa mala cuſtodit, ſed etiam liquorē mulſei ſaporis exhibet, qui ſine noxa poſſit īterdum dari febricitantibus, iſq; vocatur melomeli. Atqui nunc ex iis conficitur expetitus ille cibus, quem cydonitem appellant, decoctis cotoneis ex ſaccaro, caryophillis, & cinamomo. Cotonea conferunt ſtomacho, lotium trahūt. Cruda tamen proſunt cœliacis, dyſentericis, purulentum excreantibus, cholericis. Maceratorū humor ſtomachi atq; alui fluxionibus opitulatur. Crudorum ſuccus orthopnoicis auxilio eſt. Decocto eorum fouētur, ſi procidant, vuluæ & ſedes. Quæ ex iis cruda in melle condiuntur, vrinam mouent: mel autem eorum naturam induit, quippe quòd aſtringendi conſpiſſandiq; vim combibat. Quæ verò cocta cōduntur in melle, ſtomacho vtilia ſunt, iucunda & guſtu: ſed conſtringentem illam vim ſucci amittunt. Cruda in cataplaſmatis aluum reti

nent, ſi profluat: & ſtomachum firmant, ſi in vomitiones effundatur, & ardore cōflagret. Contra inflammationes mãmarum, duritias lienis, & condylomata adhibentur. Fit vinum ex iis tuſis expreſſiſq;, cui nonnihil mellis addi debet: alioqui celeriter acore vitiatur. Fit & oleum, quod melinũ vocatur, vtile cum vnguento eſt opus, q́ aſtringendo ſit. Leguntur ad hunc vſum parua, rotunditatis in orbem circum actæ, & odore vibrantia. Minus olent, quæ ſtruthia nominantur, grandia. Flos viridis & ſiccus illinitur inflammationibus oculorũ, reiectionibuſq; ſanguinis, alui fluxionibus, & menſibus mulierum in mero bibitur.

Cratægus. Cap. LXXIII.

CRATAEGVS, quam alii cratægonẽ vocãt, arbor neq; adeò magna, neq; valde craſſa, materie verſicolore, robuſta, flaua, cortice lęui, ſimplici, radice in profundum acta: folio meſpili, cæterum promiſſiore ampliorı́q;. fructu rotundo qui matureſcens ſiccatur atq; nigreſcit: guſtu & ſucco meſpilaceo. Athenæus Theophraſti fretus teſtimonio ita cratægum ſiue cratægona deliniauit, Foliis meſpili, pręlongis, verum latitudine ac longitudine maioribus, nec ad eundem modum ſerratis. neq; magna valde neq; craſſa eſt. Ligno robuſto, verſicolore, flauo. cortice vt meſpilo lęui. radice ſingulari, in profundũ magna ex parte deſcendente. Fructus ei, qualis oleaſtri, rotundus, qui matureſcẽs ſiccatur ac nigreſcit: guſtu & ſucco meſpili. quapropter ſylueſtris meſpilus (vt verbis vtar Theophraſti) putatur eſſe. Deſiderabatur in Gręco codice & latino καρπὸν ἔχει ἥλικον ὁ κότινος, quod ex Athenęo citante Theophraſtum poteſt facilè reſtituit: apud quem Aſclepiades Myrleanus chamæceraſum putat itelligi, de qua ſupius diſſeruimus. Plinius Theophraſto arboris genus intelligi putat, cratægum ſiue cratægona, quam Italia aquifolium vocat. Porrò aquifoliam ſiue aquifolium ipſe nihil aliud veteribus fuiſſe video quàm ilicem. Ilex verò duo habet genera, minus & prolixius. Plinius tamen negat ſucci quicquam habere aquifolii baccas: ſed de ea forſan intellexit, quam Græci ſmilacem appellant.

Tradunt hãc in villa aut domo ſatam arcere veneficia. Florem eius in aquam glaciari Pythagoras nõ credidit modo, verumetiam prodidit. itemq; baculũ ex ea factum in quoduis animal emiſſum, etiã ſi citra ceciderit defectu mittentis, ipſum per ſeſe recubitu propius adlabi, tam præcipuam naturã ineſſe arbori. De aquifolia diceť etiã in ilicis mẽtione.

¶ Cupreſſus. Cap. LXXIIII.

CVPRESSVS procera arbor eſt, caudice oblõgo ac tereti, folio pini, ſed carnoſiore, amaro, neq; ita pungenti. Fronde indecidua, odore vehementi. Semẽ conis innaſcitur prætenue, exile, & quaſi laricis fructui proximum, quod pilula ſua fatiſcente labitur. rara materie & macilẽta: radice per ſumma ceſpitum vagãte. Cum fructu ſuperuacua ſit, mirũ, qui natura illi tantum fœcunditatis tribuerit. Etenim triſera eſt, colliguntur'q; eius baccæ Ianuario, Maio, & Septembri. Aduena quõdam Italiæ, & vt Cato prodidit, natu moroſa, baccis torua, folio amara, odore violenta, ac ne vmbra quidem gratioſa, materie rara, & penè fruticoſi generis, Diti ſacra: & ideo funebri ſigno ante domos poni ſolita. Duo eius genera. Sterilis fœmina diu meta in faſtigium conuoluta neq; repudiata, diſtinguẽdis pinorum ordinibus facilem ſe tonſili culturæ præbens, hiſtoriales picturas tenui folio, breui, & virenti ſuperueſtiens, ita vt in denſitate parietum coercita gracilitate, perpetuo tenera in claſſes imagineſq; variarum rerum trahatur. Contrà mas ſpargit extra ſe ramos, deputatur'q; & accipit vitẽ nullo metę aſpectu. Vterq; ſexus in perticas & aſſeres admittitur amputatione ramorum, qui tertiodecimo anno ſingulis denariis vęnirẽt. Proinde filiarum dotem plantaria veteres appellauerũt, quòd quæſtuoſiſſima in ſatus ratione ſylua eſſet. Ex cupreſſo fœmina prouenire marem adfirmant. huic patria Creta eſt inſula, vbi tã familiaris à Theophraſto traditur, vt quocunq; loco quis mouerit terrã ac ſubegerit, hæc gignatur atq; protinus emigret, niſi ſerať alia. In Idæis Albiq; montibus etiã non appellato ſolo ſpõte proſilit, ibiq; ſummis iugis, vbi niues nunq̃ abſunt, plurima, quod eſt mirum, alibi non niſi te-

pore prouenıens, & nutricē magnopere faſtidiens. Cupreſſus longo ſubrectoq́ʒ ſuſtollitur caudice, cætero quidem in orbem circūagitur, perpetua viret coma: cæteris tractibus ſatu, hoc eſt ſemine naſcitur. In Creta etiam trunco vbi cædua eſt cæſaq́ʒ regerminat, modo ad terrā, modo parte media, modo ſumma, raro ab radicibus. Sobolem nullam profert. Cupreſſus, vt quidam volunt, detracta coma reſciſſoq́ʒ cacumine demoritur, nec ex ea quicquā, perinde quaſi eſſet ambuſta, repullulat: in Aenaria tamen ſucciſſa regerminat. Semen ei perexiguum, & vt Varro tradit, obſcurum, quod & ex Theophraſto mutuatur. Non enim Galbuli qui naſcūtur, tanquam pilæ paruæ corticię id ſemen: ſed in his intus primigenia dedit natura perquam minuta. hæc pilula dehiſcente diſſlantur & euolant, neq; facillimè colliguntur, præterquam à peritis. quanquam fructum cupreſſi galbulos & nuces cupreſſi rectè poſſimus appellare. Nam galbæ, vt Suetonius ait, animalia ſunt exilia, quæ in eſculo naſcūtur. Semine ſeritur, minimis id granis conſtat, vt vix perſpici poſſit. Ergo pilulæ collectæ ſiccanť ſole, ruptæq́ʒ emittunt hoc ſemen, mirè formicis expetitum, tantuli animalis cibo abſumente natalem tantarum arborum. Seritur menſe Aprili area æquata cylindris aut volgiolis denſum, terraq́ʒ cribris ſupcernitur pollicis craſſitudine. Contra immane pōdus attollere ſe nō valet, retorqueturq́ʒ ſub terra, ob hoc parcitur veſtigiis. Leniter rigatur à ſolis occaſu trinis diebus, vt ęqualiter bibat donec erumpat. Differuntur poſt annum dodrātali ſtylo, cuſtodita temperie, vt viridi cælo ferantur, ac ſine aura: periculum tantum eſt eo die, ſi rorauerit quantulumcunq; imbrem, aut ſi afflauerit, de relinquo tutæ ſunt perpetua ſecuritate, aquas poſtea odere. Didymus cupreſſos duplici nomine vocari ſolitas memoriæ prodidit, charitas ꝙ oblectamento nobis ſint, & cypariſſos à partu parilium ramulorum & fructuum, ἀπὸ κύειν παρίσους, hoc eſt ꝙ ex æquo & ramos & fructus creent. Eteoclis fuiſſe filias idem narrat, quæ dum tripudio dearum ſubſiliunt, euolutę in puteum deturbantur. dolens earum vicē Tellus, arbores frondoſas puellis ſimiles ad oblectamentum & rei memoriā ædi

dit. Semen vt idem Didymus inquit, poſt Septembres Calendas legitur mandaturq́; ſulcis à nono Calendis Nouembribus ad hyemem vſq;. Sed hordeum conſeri debet, idq́; per anni curriculum ſępius: nanq; tantum quantũ hordeum adoleſcet. Transfertur dein annicula, nec ſecus viuiradices ſua ſponte ſeminis iactu prodeuntes pangi debent. Democritus in viua ſepe ſerendam iubet, vt & oblectationẽ ſimul & ſepimenti exhibeat officium. Gaudet potius humidis & protectis locis. Maſcula vt idem inquit, ſterilis eſt. Marẽ fructum adferre Theophraſtus contendit. Cariem vetuſtatẽq; non ſentit, neq; rimam, neq; fiſſuram capit ſponte. Aeterna putatur cupreſſina materies indicio quod in templo Dianę Epheſiæ, vbi valuæ templi ea fuerant extructę, quatuor ętates reſeruata durauit, nouæ ſemper ſimilis, in qua etiam materie nitor maxime valeat æternus. Natura perpetua, ideo ex eo ſimulacra ſculpere ſolent, quod carnis ęqualitate quodam modo conſtet, nec in rimas vnquã dehiſcat. Nec eſt mirandam de cupreſſu, vt author eſt Vitruuius, quod habens humoris abundantiam, æquamq́; cęterorum mixtionẽ, propter humorem ſolet eſſe pãda. Sed in vetuſtatem ſine vitiis cõſeruatur: q; is liquor, qui ineſt, penitus in eius corpore ſaporem habet amarum, qui propter acritudinem nõ patitur penetrare cariem, neq; eas beſtiolas q̃ ſunt nocentes, ideoq́; quæ ex eo genere opera conſtituuntur, permanent ad æternam diuturnitatem. Reſina è cupreſſu manat, qua cum res ſunt vnctæ, à carie vindicantur. Semina reliqua tradunt, foliis cupreſſi tuſis, ſi miſceãtur, non eſſe vermiculis obnoxia. Porro reſinam fundit acerrimam ſapore: quare tineas & vermiculos, teredineſq́; necat. Nomen officis retinet. Eſt & coactæ breuitatis frutex, quem chamæcipariſſon, quaſi pumilam cupreſſum vocant, hortis familiarem. hunc ab odore formaq́; foliorum eiuſdem nomenclaturæ arboris cypreſſum vulgo nominamus, quòd in genere ſit pumilionum, & quaſi cupreſſi videretur abortus, folio incano & perenni. Sunt qui adonium eſſe putent, quaſi abrotoni ſpeciem: tam etſi Nasoni flos adonii purpureus eſt, huic nullus. Pollet aduerſum omnia ſerpentium ſcorpionumq́; venena ex vino

potus.ſed de ea peramplius in abrotoni mentione duce deo dabuntur.Cupreſſus aſtringit,refrigerat.Folia eius ex paſſo & myrrhæ exiguo veſicæ fluxionibus & vrinę difficultati medentur.Galbuli eiuſdem in uino tuſi ſanguinē reiicientibus bibuntur:dyſentericis quoq;, alui rheumatiſmis,orthopnoicis,tuſſientibus vtiles ſunt.eadem & decocti eorum opera.Tuſi cum fico duritias emolliũt,polypos naribus eximuut.Scabritias vnguibus tollunt,cum aceto decocti,mox triti,additis lupinis. Hernias prolapſu interaneorum extuberantes coercent illitu.folio natura eadem.Pilulæ cum arboris coma ſuffitæ culices abigere creduntur.Trita folia & indita conglutinant vulnera,ſanguinēq; ſupprimunt.capillum ex aceto denigrant.Imponuntur per ſe aut cum polenta ignibus ſacris,vlceribus quæ ſerpũt,carbunculis,oculorum inflammationibus.Stomachum firmant cum cerato admota.Exprimitur ſuccus tuſis cum ſemine qui miſto oleo caliginem oculorum aufert.item victoriati pondere potus aut cum fico dēptis granis illitus,vitia teſtium ſanat.Ramici quoq; cum axungia & lomento prodeſt,Tumores diſcutit,& cum fermento ſtrumas.Radix cum foliis trita potaq; veſicæ & ſtranguriæ medetur.Ramenta pota menſes ciunt, ſcorpionum ictibus aduerſantur.

¶Erice & Acacalis. Cap. LXXVI.

ERICEN vocat Dioſcorides fruticoſi generis arborem,nec magnopere differentem ab tamarice,quanquam amplitudine multo inferiorem.Veſcuntur apes eius flore,de quo mellatio minime probata eſt.Aſiæ Græciæq; fructibus adſcribitur.Athenienſes hanc authore Plinio,tetralicem appellant:Eubœa ſiſaron,quam putant apibus gratiſſimam,fortaſſis quia tũc nulla ex alia ſit copia.Varro ſiſarā vocat,vnde liquidũ mel fieri putat.Theophraſtus niſi mendoſus ſit codex,tetralicem noīat,in genere fruticũ aculeatũ & germinantē ęſtate.De hac erice itelligat necne haud ſcio. Bis anno erice floret,prima videlicet & vltima ſylueſtrium.

Ericen Græci vocant, vt ait Plinius, fruticem non multum à myrice differentem, colore roriſmarini & penè folio. Mel quod è flore huius apes faciunt, ericæum vocatur, ſimile arenoſo, ſylueſtre improbumq;. Conuehitur poſt primos autũni imbres, cum erica ſola floret in ſyluis. Foliũ aduerſari ſerpentibus tradunt. Item cacumina & flores illinuntur. Acacalis ſemen eſt fruticis in Aegypto naſcentis, ſimilitudinem cum fructu tamaricis obtinens. nomen frutici à nympha datum crediderim Acacali, quæ ab Apolline compreſſa Phylacidem & Philandrũ ædiderit in Creta miraculo ab Elyræis populis conficto, nutritos à capra eos fuiſſe. cuius monumẽtum in Apollinis quoq; Delphici delubro, vt author eſt Pauſanias, monſtrabatur. Apollonius poeta, in Argonautico, Acacalim Minois regis filiam ab Apolline quidem vitiatam cecinit, ſed quæ in Aphricam relegata, filium ædiderit nomine Amphithoon, qui & Garamas quoq; vocaretur, Naſamonis & Caphauri pater, ex nympha Tritonide. Huius aqua in qua maduerit ad collyria additur, quæ ad excitandã oculorum aciem confinguntur.

¶ Eſculus. Cap. LXXVI.

ESCVLVS Græcis platyphyllos, vt quibuſdam placet, dicitur. quibus aliquando eadẽ imitatione latifolia, ꝙ inter arbores glandiferas folii amplitudine præſtet. fago proceritate & glande inferior: galla viſu quidem quernæ non diſſimili, niſi quòd lenior, ſed ad rem nullam vtili: verum alteram nigram habet, qua lanæ inficiuntur. Fert glandem, quæ hiſpido calice contineatur, grandem, bonam, fungoſam carnẽ fieri ea tradunt. huius galla multo minus probatur: fert tamen & nigram tingendis vtiliorem. Foliũ graue, carnoſum, procerum, ſinuoſum lateribus. Autumno reddit fructum, ſi Virgilio in Georgicis ſcribenti credimus: & quantum corpore eminet, tantum radice deſcendit. E balano ſcrobe dodrantali, interuallis duorum pudum ſeritur leniter quater anno: fitq; ex ea optimum vitibus pedamentum, quod minime putreſcat, lęſumq; maxime fruticet. Propaginibus etiam parabatur ad hunc vſum eſculentum, Ma-

teries omnibus principiis tẽperata magnas adfert ædificiis vtilitates:ſed ea cum humore colligatur, recipiens per foramina liquorem reiecto aere & igni, humida poteſtate vitiatur. Si Vitruuio credimus, ideo Theophraſtus latifoliam quam eſculum aliqui interpretantur, inutilem ædificiis tradit. Et ſi excelſa fuerit ei proceritas, atq; carbone dotata, vitiis eſt obnoxia: quamobrem ſolido vtuntur carbone, ærariorum tantum officinis compẽdio. Macedones latifoliam intelligunt amaræ glandis. Sunt qui eſculum ab eſu dictam putant, in qua vermiculi naſcentes priuatim galbæ nominantur. An eadem ſit Plinio eſculus, & quæ latifolia ex argumẽto dicta, ꝙ lata luxuriet fronde, non ſatis cõſtat, quod eodem loco & eſculi & latifolii meminerit. Glandem quę proprie intelligatur, ferre robur, quercum, eſculum, cerrum, ilicem aiunt, hiſpido calyce per genera plus minusúe complectente. Folia præterquam ilici iis reddit grauia, carnoſa, ſinuoſáq; lateribus, nec cum cadũt vti fagi flaueſcentia. Glandem optimam aſſignat in quercu atq; grandiſſimam, mox eſculo, robori paruam, cerro triſtem echinato calyce: ſed in querna aliam dulciorem mollioreḿq; latifolię maxime probatam. Excelſiſſimam eſſe ægilopem incultis amicam idem tradit. ab hac proxime latifoliæ proceritatẽ. fungoſam carnem eſu eſculi creari, gallam hemerin optimam ferre, & coriis perficiundis aptiſſimam, ſimilem huic latifoliã, ſed multo minus probatam. Duo tamen eſſe genera, nigram tingendis vtiliorem: latifoliæ carbonem non niſi ærariorum officinis vtilem, quoniam deſinente flatu protinus emoriens ſæpius recoquitur, cætero plurimis ſcintillis. Aceruis confertis paleis luto caminari, accenſáq; ſtruecontis pungi calicem dureſcentem, atq; ita ſudorem emittere. Sed ea quæ de carbone traduntur, cerro Theophraſtus adſcripſit, qui latifoliam à cerro ſecundam tum rectitudine tum excellitate prodit: ſed ad ædificiorum vſus poſt haliphlœon, id eſt ſalſi corticem deterrimam. Latifoliam fere gallã ſubiunxit, viſu quidem quernæ non abſimilem, nulla vtilitate probatam: alteram tamen ædere nigrã, qua vellera inficiantur: platyphyllon amaram glandem creare, quã eo loco Theodorus trauſ-

tulit eſculum. Sic Theodoro latifoliam & eſculum eandem fuiſſe arborem conſtat. Glandem tamen Plinius haliphlœo reddit amaram, raramq́ quam pręter ſues nullum attingat animal, ac ne eæ quidē ſi aliud pabulū habeant. Sed à Theophraſto talis glans cerro tribuitur, q̄ vel ſterilis eſt, vel adeo vitioſam creat, vt eam nullum animal mandere poſſit, præter ſues, & has quidem cum nullam aliam nanciſcuntur. Per multa itaq́ quæ aſſignantur latifoliæ, tam à Theophraſto quàm Plinio, in eſculo etiam inueniuntur. Quapropter ſi non eadem ſit, ab ea tamen non multum diſſidet. Eſculus glandifera arbos eſſe creditur: cuius fructu primæ ætatis homines veſcerentur, & ab eſca nomen traxiſſe volunt, q̄ ante cerealem frugem & vſum frumenti, mortalibus arbos victum ſubminiſtraret: ſunt tamen qui diphthongo ſcribant.

¶ Euonymos. Cap. LXXVII.

EVONYMOS, quam aliqui anonymon vocant quaſi à non habendo nomine nomen inuenerit, arbor eſt infelix, quū alibi, tum in Leſbo inſula proueniens, monte Orcynio, punicę mali magnitudine atq́ folio eiuſdem, maiori quā vinca peruinca, & vt punica tenero. flore albæ violæ proximo, odore graui ac peſtifero, folliculis ſeſami, i queis acinus quadrangulus, ſolidus qui in verſus quaternos digeratur, pecori guſtatu lethalis, ſed & capris p̄cipue mortifera ſunt & folia, niſi præcipiti alui deiectiōe ſuccurratur. Germinat menſe Septembri, floret vere. plinio arbor eſt quæ vocetur euonymos inauſpicatior in Leſbo inſula, non abſimilis punicæ arbori, inter eam & laurum folii magnitudine, figura vero & mollitia punicæ, flore candidior eſt, ſtatim peſtem denuncians. Fert ſiliquas ſeſami ſimiles, intus granū quadrangula facie, ſpiſſum, lethale animalibus, necnon folio eadem uis. Succurrit aliquando præceps alui exinanitio. Eſt apud nos montibus & viuis interdum ſepibus naſcens arbor, punicæ mali proceritate, folio maiore, ſatis ad laureum accedente. Flore luteo, albæ violæ non diſſimili: ſiliquis quadrangulis, per maturitatem purpureis: grano intus ſoli-

do, crocata membrana clauſo. Arbuſcula grauiter, cum delibratur, olet, hanc neq; pecus neq; capra nouellorum etiam germinum auida prorſus attingit, ligno intus buxeo, quam ad fuſos netu muliebri celebres vſurpant: inde fuſariam vel fuſanum rura vocant. Siliquas vulgus ſcrota nominant ſacerdotum, quod intus erui magnitudine grana mollibus inuoluta membranis teſticulorum modo contineantur. Culinæ transfigendis lardo carnibus pro veruculo frequenter vtuntur. Sed an ſit euonymos, etſi multę deliniationes faueant, non auſim affirmare.

¶Fagus. Cap. LXXVIII.

FAGVS Græcis phegos, Gallis breuius expuncta litera, g, fous dicta glandiferis arboribus annumeratur: tametſi fructu nihil glandi ſimillimum habeat. aſſurgit caudice craſſo, & in orbem comoſo, neq; ita procero: folio tenui & leuiſſimo, populo ſimili, celerrimè flaueſcente: & media plurimum parte ſupra hoc paruula gignitur bacca viridis, faſtigio aculeata. Glans eius dulciſſima nucleis haud abſimilis, triangula cute includitur, & parte poſtrema vtrinq; lapideſcit in duritiam, ſi virilis ſexus fuerit: nam & ſexuum in glandiferis Theophraſtus obſeruauit diſcrimina. Fagi glans muribus gratiſſima eius animalis prouentum auget, ſaginat quoq; glires, expetitur & turdis. Obſeſſos etiam homines in oppido Chio ea victitaſſe tradunt. Sed in primis fagea glans ſuem hilarem facit, carnem coctibilem & leuem vtilemq; ſtomacho. Arborum ferè omnium ſed maxime fagi fertilitas alternat, paulo ante Aequinoctium germinat, auctu facillima. amat plana: materies ei robuſtiſſima putrefactioni nulli obnoxia. Cortex è fago in magno vſu agreſtium. Vaſa corbesq; ac patentiora quædã meſſibus conuehendis vindemiisq; faciũt, atq; prætexta tugurionũ. Necnon in quodã vſu ſacrorum religioſus erat apud veteres fagi cortex. Materies aſſulatim diſſecatur in ſcandulas, quibus tegũtur ædificia. Pectines quoq; trãſuerſi in pulpa apud antiquos factitabantur,

inde & vaſis honos. Lignum in longitudinem ita fluctuat, vt quæ pars fuit à radice, validius ſidat. In pretio habitum eſt ad ſacrificales guttos. Cuius iurauit ſe ex præda nihil attigiſſe prçter guttum faginū quo litaret. Facilis fagus, quāquam fragilis, & tenore eodem fiſſilibus laminis in tenui flexilis, capſis ac ſcriniis ſola vtilis. Ea vt nonnulli ſcriptum reliquerunt, quæ in tenuiſſimas ſecatur laminas glādifera nō eſt. ideo duo genera ſiue nomina fagi ſunt, glandem ferētis, materia ſcabra, quam phegon appellent, vt fructum quoq; Hippocrates: & alterius, quam Grçci oxyam, Lydi myſon, Olympo eorum monte, vt Strabo & Euſtathius tradūt, copioſam. Vnde Myſii populi nominentur: noſtri ſciſſimā appellant: alii ſed falſo, ornum interpretantur, alii fagum ſectilem in laminas, abietis aſpectu, ſylueſtrem nunquam vt Macedones arbitrantur, florentem, erectam, enodem, illi craſſitudine proceritateq; ferè æqualem. materia colorata, robuſta, neruoſa, cortice læui, folio craſſo, bifido, longiore q̄ pyri, per extremum aculeato. Fructus glandea effigie læuis, calyculo includitur echinato quidem, ſed placido ac blando, nec vt caſtanea hiſpido, cui nihilo minus ſimilis eſt & dulcedine & ſucco. Radices arbor nec multas nec altas agit. quæ ſummo ceſpite gaudeāt, eaq; paucis radicibus ſummo tenus ſparſis degit. Naſcitur in montibus candida materie, quç ad multa perutilis eſt: quippe ad carpenta, lectos, ſubſellia, mēſas, nauigia. Campeſtris nigra, ad hæc minus expetita. Fructus vtriq; ſimilis: in aquis durat incorrupta, madefactaq; firmior redditur. Humidiſſima hæc & fraxinus, quāobrem è duabus iis lectuli qui fierent incuruantur cedentes ponderi. Minoris ſciſſima nauibus commēdatur: ad carinas, item ad teſtudinem plauſtrorum vectabulorūq; vilem fabricam ſpecie viſenda. Prouenire in agro Latino ſolitam author eſt Theophraſtus, tanta lōgitudine, vt nauibus Hetruſcis pro carina ſatisfaceret. Cçdenda materies poſt meſſem, & exitū vindemiarum. Sunt qui dicant ornum eam eſſe roboris ſpeciem quæ ſterilis ſit. Alii oxyam ornum exponunt. ſic inter nonnullos authores de orno non conuenit. Cæterum controuerſiam ſatis diluit Columella libello quē arboribus di-

cauit. Orni, vt inquit, ſylueſtres fraxini ſunt, paulo latioribus tamen foliis, quàm cæteræ fraxini: nec deteriorem frondem quàm Vlmi præſtant. Capræ quidem & oues libentius etiam hanc frondem appetunt. Vitem alunt idoneæ, cũ aſpera & ſiticuloſa loca arboribus ſunt obſerenda. Montes vt Plinius ait, amant. Inueniuntur apud nos fructu nigricãte, qui ruſticis edendo ſit. Fagi folia manducantur in gingiuarum labiorumq́ue vitiis. tuſa tritaq́ue ſiccant tumores: torpentia membrana corroborant. Calculis glandis fagineæ cinis illinitur: item cũ melle alopeciis. Radicis cortex in aqua tantiſper coctus, dum remollitus diſtabeſcat, capillos denigrat, cimolia creta antea præparatos.

¶ Ficus Aegyptia, Cypria, Idæa, Pelagica. Ca. LXXIX.

PRAECIPVA eſt ficus Aegyptia foliis moro comparanda, poma non ramis tantum geſtitans, ſed ex caudice. Vſq́ue adeo fœcunditatis ſuę angusta eſt, vt uno anno ſepties fructũ efficiat: & vnde pomum decerpſeris, alterũ ſine mora protuberat. Materia eius in aquam miſſa ſubſidit: deinde cum diu deſederit in liquore, leuior facta ſuſtollit: & mutata ſorte, quod natura in alio ligni genere non recipit, fit humore ſicca. Ficus Aegyptia vt Theophraſtus eſt author, ipſo nomine Aegypto peculiaris arguitur. Arbor eſt moro quadãtenus ſimilis, folio, magnitudine, aſpectu. Pomum fert nõ ramis nec germinibus, ſed caudice ipſo, magnitudine ficus & noſtratis forma; ſucco tamen & ſapore caprifici, verũ multo dulciore. ſine granis interioribus, fœcundiſſimo prouentu: ſcalpendo tamen vnguibus ferreis, aliter nõ matureſcit. Sed cum id factum eſt, ad quartum diem perficitur, demetiturq́ue alio ſubinde atq́ue alio ſubnaſcente, terno ita aut etiam ſepteno numeroſa partu, p ſingulas æſtates multo lacte abũdante. Subnaſcitur etiã ſi non ſcalpatur fœtus quater æſtate, prioremq́ue expellit immaturum. Athenæus ſcriptum reliquit Aegyptiam ficum, quam aliqui nominant ſycomorum, à ruſticis ferro vellicari. Sic poma venti beneficio mota itra triduum & ad maturitatem perduci, & odorem contrahere, præſertim ſpirante Fauonio, ſic edendo eſſe. Quod in eo

frigidum ſentitur, ex roſaceo illitum ſtomacho febricitantibus opitulari, non parum feruorem leuans. Poma ligno hęrere, non ramulis. Materies proprii generis inter paucas vtiliſſima. Cæſa ſtatim viret, ſiccatur merſa incilibus atq; ſtagnis: & primo ſidit, poſtea fluitare īcipit. Cum innatare cœperit, tempeſtiuæ habet ſignum: ablato ita pondere leuis euadit & ſoluta, ita condita & inueterata ītelligitur, videlicet alienus humor alium eius omnē rigando ſugit. Hanc quoq; Theophraſtus Aegyptiam morō, Celſus moroſycen appellat. Dioſcorides, Galenus, & Theophraſto poſteriores indito à fico & moro nomine ſycomorum appellarunt. Dioſcoridi arbor eſt ampliſſima, ficus ſimilitudine largo ſucco, foliis moro quamproximis. Fructus ex argumēto guſtus ignaui cognomines ternos aut quaternos anno fundit, eoſq; nō ramis vt ficus, ſed caudice ipſo gerit, ſimiles caprificis, dulcioreſq; groſſulis, hoc eſt primitiuis in fico pomis, ſine granis interioribus. Nec matureſcūt aliter, quàm ſcalpendo ferreis vnguibus, magno prouētu eorum in Caria & Rhodo: prorſuſq; locis parum tritici feracibus, populis in annonæ penuria pro pane frumentoq; ſatisfaciunt, tam reſtibilis pomi eius vbertas & copia eſt. Pomum vētri quidem amicum ſed minimam præbet alimoniam. Excipitur arbore nouella ſuccus anteq̄ fructus exeat, cortice ſummo lapide deſquamato: altiore plaga nihil profluit. Colligitur penicillo aut vellere, deſiccatus & in paſtillos coactus vaſe fictili reponitur: ſed celerrime teredinem ſentit. Molliendi medicamēto vis, vulnera glutinandi, ſuppurationes diſcutiēdi. Duritias lienoſis ſoluit, ſtomachi dolores mitigat, largo ſucco abundat, ſummuſq; cortex deſquamatur altiore plaga, manans inde ſuccus aduerſatur venenis ſerpētium. prodeſt dyſentericis: diſcutit panos omneſq; collectiones: vulnera conglutinat. Capitis dolores ſedat, item aurium: ſplenicis bibitur. Illinitur & contra perfrictiones. celerrimè teredinem ſentit. Tradit Vlpianus hanc arborē in Niloticis aggeribus eſſe, frequētem, grauiterq; in eos animaduerti, qui ſycomorum exciderunt. Potentia etiam inter morum & ficum media, quod & illi nomen apud Galenum ſycomori peperit. Oſtenditur

apud nos in cortibus arbor ſycomori (vt aiunt) nomine, frondoſa, moro non diſſimilis, conſpectu, folio, magnitudine: ſed neq; germinibus neq; ramis quicquam prouenire deprehendimus, niſi quippiam ineunte vere cum parturit, veluti nucamentum prælongum. Fructum foliacea ſiliqua, inflexu ferè falcato gerit. Sed aliud diſſuadet non eſſe ſycomorum vel Aegyptiam ficum, quòd ſcalptu vulnerata nihil remittat lactis. Porrò vera æſtatibus multa lactea ſcatet ſaliua. Huic ſimilis eſt, quæ vocatur Cypria ficus in Creta, arbos populi caudice, folio vlmi, pomo magnitudine pruni, ficus dulcedine, groſſorum callo. Sed & hæc fructum caudice ramiſq; craſſiſſimis profert, niſi quòd germen quoddam ſine vllo radicis folio, ceu radiculam mittit, cui fructus quaſi cuſpidis acceſſu præpilatur, quoties germinat, nempe quater: cæterum ſuas groſſos non perficit, niſi immaturi pomi plaga emiſſo lacte. Theophraſto in caudice ipſo fert pomum & ramis, cum in craſſitudinem adoleuerunt. Diſtat à priore, quòd germina emittit ſine vllis foliis, radici ſimilia, cui fructus præpilatur. Caudex arboris magnus, populo albæ ſimilis, folium vlmeum. Fructus quaternos fundit, toties & germinat. Sed groſſus eius non matureſcit, niſi inciſura emiſſo lacte. Suauitas fici & interna groſſi, magnitudo pruni, vel vt Plinius tradit, ſorbi. Athenæus verba Theophraſti citans tradit, quæ Cypria ficus in Creta nominatur, caudice & craſſiſſimis ramis ædit poma, germenq; citat viduum folio, tanquam radiculam, cui fructus pr æpilatur, caudice albæ populi, prægrandi, fronde vlmea. Poma quater coquit, totidemq; illi germinatus erumpũt, fici dulcedine, groſſorum callo, magnitudine pruni. Ficus I dæa à quibuſdam Alexandrina dicta, cubitali craſſitudine, ramoſa, materie valida, lenta, ſine lacte, cortice herbaceo, folio tiliæ, ſed molli: pomo magnitudine oliuæ, rotũdiore tantũ, meſpili ſapore, colore puniceo. Hęc vt Theophraſtus teſtat, pomũ ſuper folii dorſum ſylueſtris myrti ſiueruſci modo gerit, inde opiſthocarpiõ Idęi agnominant. roſa hæc neq; celſa, cubitali ambitu, ligno valido, cõtorto, lento, ſine lacte. Pars q̃ à terra eſt, tenuis enodiſq;,

ſuperior comoſa in orbem. Color folio & cortici liuens ac viridis, figura folii tiliæ ſimilis, magnitudine & læuore pari: Flos ei meſpilaceus, & cum meſpilo erumpens. Ficus rubra craſſitudine oliuæ, rotundior, ſapore meſpili, radice vt vulgaris fici craſſa: item lenta materies & incorrupta, corde ſolido neq; medullaceo ſiue molli, Alexandrinam hanc inibi vocant, & circa Idam crebra oſtenditur. Athenæus Theophraſti fretus authoritate prodit, circa Troianam Idam ficum enaſci, caratiæ aut aratię cognomēto, frutice luxuriantem, folio tiliæ, pomo oleæ magnitudine, rotundiore tantum, guſtu & ſapore meſpili. Ficus Pelagica in mari naſcitur ſine folio. nec magnitudine præſtanti, cortice puniceo.

¶ Ficus Indica, & Indicæ arbores ſine nomine. Cap. LXXX.

FICVM Indicā Oneſicritus apud Strabonē celebrat. Theophraſtus admiratur, quòd ſe ipſa ferat, anniculorum germinum pondere ramos in terram curuante, qui annuo ſpatio figantur, nouamq; ſibi propaginem faciant: vbi in orbem radicantes ceu topiario ſepis opere, parentem circūdant, in eo tabernaculo æſtiuant paſtores. Erumpentes autem radices, palam à ramis diſcernuntur, vtpote candidiores, hirtę, tortuoſæq;, gemina coma foliatę. Arbor fronde ſuperna luxurians decora ſpecie laſciuit, fornicatoq; ambitu pulchrè ſepem opacat, & quaſi vallo munit. Superiores eiuſdem rami in excelſum dimicant, ſyluoſa multitudine, vaſto matris corpore, vt ſexaginta paſſuum orbem, minimū quadraginta colligant, vmbram vero ad bina ferè ſtadia eiaculentur. Foliorum latitudo amazonicæ peltæ effigiem habet, ea cauſa fructum integens creſcere prohibet, rarusq; eſt, nec temere ciceris magnitudinem excedens, ficus ſimilitudine atq; ſapore, cum per folia ſolibus excoquitur. quamobrem Græci ficum eam arborem appellarunt. Parce admodū pro magnitudinis geſtiente deſiderio fructificat. Gignitur circa Aceſinem maxime amnem. Eſt alia arbor magnitudine inſignis & ſuauitate fructus præcellentior, maiore pomo, quo ſapiētiores Indorum qui nudi degunt, gymnoſophiſtas nomi/

nant,veſcuntur.Alias cui folium alas auium imitatur,quæ galeis ſuperponuntur,longitudine duorum cubitorũ.Alia fructum ædit prælongum,contortum,nec rectũ,pomo prædulci quidem,ſed inteſtinorum valitudini infeſto,ob id edixerat Alexãder,ne quis agminis ſui hoc attingeret.Has tamen treis arbores nomine palæ Plinius videtur complexus, cum dicat maior alia pomo & ſuauitate præcellentior,quo ſapientiores Indorum viuũt.Folium alas imitatur auium, longitudine trium cubitorum,& latitudine duũ.Fructum è cortice mittit admirabilẽ,ſucci dulcedine,vt vno quaternos ſatiet.Arbori nomen palæ,pomo arienę,plurima in Sidracis,expeditionum Alexandri termino Theophraſtus eadem inquit.Alia arbor eſt folio prælongo,nec abſimili pennis ſtruthiocamelorum,quibus conos galearũ bellicos adornant.Alia portentoſæ magnitudinis viſitur,fructu ſuauitate præcellenti,Indicę ficus ſpecie,ſed multo maiore,vt quo gymnoſophiſtæ victitent.Alia cui fructus longus,nec rectus,ſed contortus cibo dulcis:ſed aluum vellicat,& tormina ventris ciet:ob id Alexander militibus ſuis eſu huius interdixit.Arbori palæ nomen inditum videtur,quod in celſitudinem ſeſe vibret,& in proceritatem emicet.Sed genera arborum alia narrauere Macedones,ex maiore parte ſine nominibus.Eſt & terebintho ſimilis cætera pomo amygdalis,vel minore tantũ magnitudine,præcipue ſuauitatis.In Bactris hanc vtiq; terebinthum eſſe proprii generis potius quàm ſimilem ei putauerunt,ſed vnde veſtes lineas faciunt, foliis moro ſimilis,calyce bombycino,ſimili cynorrhodo.Serunt eam in campis,nec eſt gratior vllarum proſpectus.

¶ Ficus vulgaris,& Caprificus. Cap. LXXXI.

FICVS vulgaris arbor eſt non magnopere procera,quanquam ampliſſimæ quædam inueniantur,vel pyris æmula magnitudine,breui caudice,cortice læui,folio maximo vmbroſiſſimoq;,in crucis modum laciniato,ſine flore:pomo quod ſupra folium naſcitur,turbinato,molli,intus granoſo:ſucco cũ matureſcit lacteo,poſtea melleo.Folium Hippocrates fico coronopoeides,id eſt cornicis pedi ſimile red-

didit in Vere: niſi quis apud Theophraſtum ita pro ſcolopoeidi, id eſt cruciformi legendum putet. Germinat ſub arcturum poſt Ver, aut paulo ante Aequinoctium, quod tempus omnibus edomitis commune eſt. In Elephantico agro folia ficis non decidunt: ſimiliter in Tylo caduca non ſunt. Serotinæ fici antè quàm fructum percoquant, folia deperdunt. ea conſtant cortice, neruo, carne. Arbori medulla carnoſa, corpus rarũ, contortior & breuis caudex, cortex ſimplex, perquam amplum folium. Radices multæ, obliquæ, ac longæ, radicatu præcipuo. Succus dulcis & lacteus humor. lignum carnoſum, ualidum, rectum tēdens, & enerue nodoſum: quod quum crematur, acerbiſſimum fumum eructat, facileq; concipit ignem. Ficus excitāda prouenit, & omnib⁹, emergit modis, præterquam ex ramo & ſurculo. Sata omnino degenerat. Seritur vaſtiore ramo, ſic malleo in humum adigente, vt exiguum ſupra terram relinquatur: deinde arena ſuperiecta cooperiatur. Sed iuxta ſcyllam ſata lætior cōualeſcit, & ocyus augetur, minúsq; vermibus infeſtabitur: & vt ſummatim dicatur, ſatum omne ſcyllæ appoſitum facilius germinat, atq; celerius increſcit. excitato quoq; puluere magis adoleſcit ac viret, ad quem vſum ficos ſuffodiunt, cum puluere fuerit opus. cumq; rigatur, multo magis germine viget: ſed fructum deteriorem parit, præter Laconicam, quæ riguis vehementiſſime gaudet. Ficorum radices amputant, & cinere obducto obſtruunt. paſſimq; caudicem vulnerant, ita copioſiorem fructum dari affirmant. Ficus breui tempore viuit: longior caprifico vita. Arbos vredine præſertim infeſtatur. Ficos detracto cortice aliquādo reuixiſſe tradunt. Oſtentum exiſtimant aruſpices ex caprifico ficum prouenire, ſed deterius è fico caprificum: item ex candida nigram, & contra. Ficus vermes creat, ſed proprie qui ceraſtę nominentur. Fructũ amittit antè quàm matureſcat, vbi auxilium magnopere quęritur, & inde comperta caprificatio. Nanq; pomis caprifici putreſcentibus identidem culices generantur, partiq; & alimento fraudati in matre, hoc eſt putri eius tabe ex qua nati, ad cognatam volāt, morſusq; ficorum crebro, hoc eſt auidiore paſtu aperientes ora earũ, atq;

ita penetrantes intus ſolem primum ſecum inducunt,cerealeſq; auras immittunt foribus apertis:mox lacteum humorem,hoc eſt infantiam abſumunt,ſic maturitati præparant, quod fit & ſponte.ideoq; ficetis caprificus permittitur,ad rationem venti,vt flatus euolantes in ficos ferat.Inde repertum eſt,vt illatæ quoq; aliunde,& inter ſe colligatæ iniicerentur,quod in macroſo & aquilonio ſitu non deſideratur, quoniam ſponte areſcũt natura loci,rimiſq; eadem,quę culicum opera perficit:nec non vbi multus puluis.nanq; pulueri vis ſiccandi ſuccumq; lactis abſorbendi,quæ ratio præſtat,ne decidant poma abſumpto humore tenero,& cũ quadam fragilitate ponderoſo.Culices ficarios pomis caprifici egredi Theophraſtus eſt author,& putreſcẽtibus eorũdem granis gigni.Cuius indiciũ adfertur,qđ poſtea quam euolarunt,grana ficubus nulla penitus inueniuntur.Exeunt magna ex parte pedem aut pennam relinquentes in pomo:has Ariſtoteles Ionica voce pſenas appellat.Sunt & in fico centrinæ dicti culices,fucis apum ignauia ſimiles. Plura ficorũ genera,quæ ad nos ex aliis gentibus tranſiere. Lydiæ ſunt purpureæ: mãmillanæ,mãmarum ſimilitudinẽ habent.Calliſtruthiæ parũ ſapore præſtantiores,ficorum omniũ frigidiſſimæ.Africanæ nõnullis præferuntur,cũctis celebratæ Carthaginis excidio:& aliæ ab Africanis Libicæ.Habẽtur & ſulcæ & topiæ quæ dicanť.patriæ nomen obtinẽt Alexandrinæ.Candicat ſerinacognomine,dedicata.nigra eſt Rhodia,Tiburtina de præcocibus.Sunt & authorum nomina iis Liuiæ,Põpeiæ.ſiccatæ hæ ſole in annuos vſus cum mariſcis aptiſſimæ.& quas arũdinei folii macula variare dicitur,arũdines ob id vocatas,à quibuſdã alſulas.Eſt & herculana,& albicerata & aratia alba,pediculo minimo:latiſſima porphiritis lõgiſſimo pediculo.Comitatur eam è minimis & viliſſimis popularis dicta.Cõtra nouiſſima ſub hyeme maturať chelidonia. Sunt prętereà eadẽ ſerotinę & pręcoces,biferæ alba & nigra,cũ meſſe vindemiáq; matureſcẽtes ſerotinæ,& à corio appellatæ duræ.ex chalcidicis quarũdam trifero prouẽtu. Tarenti tantũ prædulces naſcunť, quas vocant onias.De ficis ſerẽdis ita Columella memorat,

Ficum frigoribus ne ſerito: loca aprica calculoſa, glareoſa, interdũ & ſaxoſa amat, Huiuſmodi agro citò conualeſcit, ſi ſcrobes amplos patenteſq; feceris. Ficorum genera, etſi ſapore atq; habitu diſtant, tamen vno modo ſed diſpari differentia agri ſeruntur. Locis frigidis, & autũni temporibus, aquoſis pręcoces ponito, vt ante pluuiam fructum deligas, locis calidis hybernas ſerotinas ſerito. At ſi voles ficum quãuis non natura feram facere, tum groſſulos prioremúe fructum decutito, iterum alterum ædet, quem in hyemem diſferet. Nonnunquam etiam cum frondere cœperunt cacumina fici, ferro ſumma prodeſt amputare, ſic firmiores arbores & feraciores fiunt: ac ſemper conueniet ſimul ac folia agere cœperit ficus rubricam amurca diluere, & cum ſtercore humano ad radicẽ infundere, ea res efficit vberiorem fructũ, & farctum fici pleniorem melioremq;. Serendæ ſunt præcipue liuianæ, calcidicæ, africanæ, fulcæ, lydiæ, calliſtruthiæ, topiæ, rhodiæ, libycæ, hybernæ omnes etiam biferæ & triferæ. Ficus, vt Didymus poſteritatis memoriæ tradidit, duobus anni temporibus, hoc eſt vere & autumno ſeritur: vernam tamẽ ſationem magis deſiderat, quippe cum arbor omnium fere tenerrima & delicatiſſima gelicidia & glacies horret, ventoſq; mirum in modum formidat, ꝙ cum ruunt aut ſæuiunt flatus, rumpatur. Ego tamẽ, inquit, Iulio menſe toto plantas diſpoſui rigãs, & transferens, & poma mihi in arborem magnã adoleſcentes peperere. Calidioribus tamen locis ſolo paſtinato neq; admodum irrigato pangi debent: ſiquidem aquarum copia genitiuam earum pulchritudinem natiuumq; decorem tollit, opportunioreſq; corruptioni reddit. Alia ſerendi ratio: ſi quis maceratas ficos reſti obducat, frequentiq; roret imbre, complures exibunt arbuſculæ, quas oportet transferre in ſcrobes, vbi in hoc ſeminario nutriueris. Si quis viui radicẽ deponat, ſcyllæ bulbos interiici oportet: alii madefactam muria plantam collocãt. Melius tamen ſiue plãtulam, ſiue ramulos velis ſerere, prius in bubulo fimo madefacere conuenit. Sunt qui cum planta viuam calcem obruant, ſic ſatam ſuo domino decoquere negant: alii rubricam ablaqueatis radicibus iniiciunt, Si in al-

titudinem luxuriari nolis, clauam in caput ferito: ſeneſcens tamen ficus fertilior redditur. pangi etiam non illepide poteſt ficcariis ſeminibus. Vermibus arbores liberabuntur, ſi bulbi ſcyllæ infixi deponantur: quæ tamē iis ſi ſcateant, cace latebris vermium aut radicibus inſparſa necantur. Democritus adſerit arborem fructus iacturam non facere, cuius caudex mororum ſucco ſit illitus: nec amittere velut ægram pomum, quum marino fuco radix obducitur, aut ſi quadrātibus lunæ rubrica caudices oblinantur, aut caprifici groſſuli, vel intorta ex iis ſerta ſuſpendantur. quapropter aliqui ramulum caprifici inſerunt, & quotannis hoc idem tentant. Si Pleiadum emerſu in excauatos ſcrobes quis pares aquæ & inſulſæ amurcæ portiones infundat circum caudices, arbor ſui fructus tenax pomum non abiiciet. Syluestris ſeu fera ficus, vt teſtatū reliquit Africanus manſueſcet, ſi tuſis & vino & oleo maceratis ramis, eo ſeptē diebus roraueris imbre. Leontinus ficum moro aut platano inſerendam ſuadet, non modo vere, ſed æſtate, & ad brumā vſq;. Groſſos non decidere Africanus pollicetur, ſi circum ablaqueatam radicem quaternos ſalis ſextarios inieceris, dein terrę obruas aggere. Democritus refert, ſi quis fici eſu, aluo deiectionē moliri cupiat, veratrum nigrū cum lactuca marina, id eſt tithymalo tritum, radicibus arboris quæ deponitur, inſeret, & quæ naſcentur poma, ventrē mouebunt. Præcoces ficos fieri idem promittit, ſi columbaceum fimum, piper, & oleū indideris. Florentinus, vt præcoces æderet groſſos, columbino fimo & olio linebat. Pollere idem affirmat aduerſum ferarum morſus pomum, quod antidoto theriacæ pubeſcens fuerit delibutum. Cæterū vt varios fructus vna ficus exhibeat, ita vt pomum altera parte nigreſcat, altera cādicet, iubet Leontinus viticulas ramulosq; ficuum albę videlicet & nigræ, inter ſe vinculo diſtringi ac torqueri, ita vt germina miſceri cogantur, ſic vt obruti, & ſtercorati, & humoris rigatu iuti, vbi prodire cęperint, germinātes oculi aliquo inter ſe annexu cōglutinentur, & compactum germen in vnū caudicem coaleſcat, qui bicolores ficos tibi pariet: ſed bimā transferre plantulam melius eſt. Sunt qui tutius huiuſcemo

di coitum moliũtur. Ficaria grana hac varietate nobilia lin teolo deligata ferunt, & quum res poſtularit, transferunt. Democritus adfirmat, ſi quis in alterius rei effigiem delinia re contendat, ficulneũ oculum ea, quam voluerit referre, fi gura conſcribat, & poma vt aſſerit, hac ſpecie prodibunt in ſignita. De ſycæ nomenclatura apud Græcos exiſtit contro uerſia. Poetæ, vt Athenæus memoriæ prodidit, gigantem Sycæũ nomine perſequente Ioue, à Tullure eius matre in ſycen, hoc eſt ficum cõuerſum fabulãtur, Vnde in Cilicia vr bi nomen ſit inditum Syceæ. Pherenicus cõmemorat Oxy lum ex Hamadryade Sycen filiam ſuſtuliſſe. Oxylum verò Orio parente natum, ſororis compreſſu genuiſſe nucem iu glandem, cornum, populum, vlmum, vitem, ficũ, & has Ha madryades vocari nymphas. Soſibius Lacon Libero patri fici inuentionẽ adſignat, Et ob hoc Lacedæmonii Sycitem Baccum colunt: Naxii, vt Andriſcus & Agaſthenes referũt, Liberum patrem vocari volunt Melichion, quod ficulnum fructum ædiderit, quem melichen iidem appellãt. quare Li berum vitis inuentorem facie vitiginea, Melichium ficulnea Naxii excudebant. Pauſanias in Attica primum æditam fi cum putat. Phytalus Cererem (vt fama eſt) hoſpitio ſuſce pit, dea verò bñficii non imemor, arborẽ fici munere dona uit, qđ in eius monumento iis numeris teſtium relinquit.

Ενθα δ' ἄναξ ἥρως φύταλος ποτὲ δέξατο σεμνὴν
Δημήτραν, ὅτε πρῶτον ὀπώρας καρπὸν ἔφηνεν,
Ην ἱερὰν σύκην θνητῶν γένος ἐξονομάζει

Athenæus confirmat Athenienſes locum appellare Hieram ſycen, id eſt ſacram ficum, in quo primum reperta emicuit, quæ Athenis via vocabantur, quæ ducit ad Eleuſinẽ. Idem Theophraſti teſtimonio fretus, tradidit in Hellade, Cilicia & Cypro fici genus erupiſſe, quod pomum aduerſo folio, groſſum auerſo ſuſtineat, quum reliquæ arbores ex annicu lo germine non nouo fructus ædant. Idem Theophraſti ni xus authoritate prodit, ficum quæ cælum molle, caldum & humidũ fuerit nacta, ſi calor arridet, germina euccare: vnde prodromi, id eſt præcoces gignuntur. præcoquas tamen, & ſi mauis præcurrentes, laconicæ, & leucomphaliæ, & aliç

complures ferunt. Seleucus protericen fici genus ſentit vocari, primitiuas eas ferentis. Habentur Athenæo authore & alia ficorum nomina, baſiliæ, cirrhocæladiæ, ſycobaſiliæ, hyladiæ, ſarcelaphiæ, lapyriæ, picridiæ, dracontiæ, leucophiæ, melanophiæ, ceneæ, mytecæ, aſcaloniæ. Leucerine eidem ea putatur eſſe, quæ poma creet candida. Fico morbus peculiaris eſt authore Theophraſto vermiculatio, beſtiolas eas vocant ceraſtes, ſtridulũ animal, & ſonitu exiguo conſtrepens: item patella, ſed aliter quàm in olea, quoties videlicet radices imbriũ ſuperuentu quaſi deglabrantur. Item maximè cradum & radicationem noſcit. cradum, quum rami, quos priuatim cradas in ficu vocant, inareſcunt: radicationem, quũ radices marcidę contabeſcunt. Infeſtatur item ſcabiæ. Tentatur quoq; nonnullarum arborum modo vredine, quæ κλαυθμὸς Græcis dicatur: nec ſecus tabe, quam ἐκπλυξιν appellant, quaſi quidam ſit ſtupor, rigorq́;, frigore & gelu alſioſis annis cõtractus: item ſideratione ἀστροβολισμὸς vocata. Hæc vna ex omnibus arboribus nõ floret. Seneſcunt ficus in arbore, anusq́; deſtillant gũmi modo lachrymam, ob hoc Athenienſes græcas vocant earum folliculos, quos fici vt frumẽti glumas Varro dixit. Ficaria quoq; grana Plinius frumenta nominat, quæ Græcis cenchramides vocantur. Succus matureſcentibus lactis, percoctis mellis. Tactus omnibus mollis, Frumenta intus. Satiuarum ſucco cogitur lac, ſylueſtrium nequaquam. Panis vicem & obſonii habent paſſæ ac recentes quoq;. Athletæ hoc cibo vires aluere, priuſquam Pythagoras exercitator eos transferret ad carnes. Sale inueteratis & caſei quoq; loco veſci excogitatum eſt. Ex hoc genere ſunt coctana & caricæ, quæ conſcendenti nauem Marco Craſſo omẽ fecere. Peculiares Syria habebat caricas, & minores ei9 generis, quæ coctana vocant, de quibus refert Martialis,

Hæc tibi quæ torta venerunt condita menta,
Si maiora forent coctana ficus erat.

Decoctum ficorum, vt tradit Paulus, plerịq; ſyręum appellauere, qđ & defruto quoq; nomẽ eſt: Hippocrates ſycion. Studioſis vocis abſtinẽi ficis Demetrius Sceplius iubet,

Egeſianactis Alexandrini exemplo motus, quòd is tragœdiarum actor optimus euaſerit, quia fico octodecim annos abſtinuiſſet. Daphnus medicus authore Philotimo refert, muſteas ficus & adhuc humentes melius & celerius reliquis pomis excoqui, nec reliquum cibũ impedire, quo minus conficiatur: vim humorem glutinandi cogendiq́ poſſidere: introrſum quippiã inſidere, quod citam, facilem, fuſamq́ reddat aluum. Humorem non in ſulſum alicuius acrimonię participem præbere, ſi ex ſale ſumantur, ſed qui celeriter diſcutiatur. Argumento, quòd etſi magna vis earum ingeratur, paulopoſt inanitio vacuitasq́ eximiè ſentiť, quòd fieri non poſſet, niſi celeriter diſſolutę fatiſcerent. Ocius reliquo cibo conficiuntur, nõ modo quòd maiorem copiam quã reliquæ frugis ſumptitantes innoxiè degimus: ſed cum ſolito quidẽ cibatu præſentatæ, nullum nobis exhibent negocium, facileq́ calori cedentes, reliquum cibum excoqui minime vetãt. Vis glutinatoria, & ſalſilago manifeſte deprehenditur, quũ & manus extergeãt, & dulcis ſapor indice lingua ſentiatur. Quòd etiam aluũ ſine torminibus cieat, eamq́ læuiget, euidentius eſt quàm vt probari deſideret. Salſuginem quandã licet læuem reſipiũt, ideo nitroſa pollere vi dictum iam eſt. Heraclides Tarentinus non illepide in conuiuio quærit, an ſecundum ficorum eſus, aqua calda vel frigida ſit obiicieda. Qui caldam ſuadent præbendam, celeriter eam & abſtergere & eluere cauſantur, ideò eſt ſimile veri breuiter calda diſſolui, quòd calor facto partium diuortio extenuet, & in anguſtias ducat, frigus contrà cogit. Cæterum qui frigidam aquam iubent præferendam, contendunt frigidi potus beneficio, quæ in ſtomacho reſidebant, grauitate quadam deturbari. Ii quidem æſtuantem ſtomachum fici malè habent, & imbecilliorem reddunt: quare nonnulli ſecundũ ficus merum præcipiunt offerendum, ſic promptè recrementa ventris exigi. Sed & crebriore & largiore potu ab eo cibo vtendum non ambigitur, vt huius munere non immorantes, ſed ad imos inteſtinorum ſinus raptæ ferantur. Sunt qui ficus meridiano eſu abdicent, tũ enim vt Pherecrates tradit morbum creant. Quare Ariſtophanes quum æſtate ægrotantem

quendam conſpexiſſet meridiano, ficubus vſum præſagiit. Eubolus nobis cibo ficorum meridiano ĩterdixit, morbum inde concipi teſtatus. Dãnat item Nicophon, ſi quis, inquit, ficubus comeſis meridietur, ſtatim accelerãs inuadit febris, quæ vomitum flauę bilis eliciat. Diphilus Siphnius memoriæ prodidit muſteas ficos paucam ſufficere alimoniam, noxium creare humorem: ſed facilè aluo excerni, cibis emergẽtes enatare. verum eæ melius paſſis membratim digerũtur. Porrò quæ appetente iam hyeme gignuntur, magna difficultate matureſcentes, euadunt deteriores. Meliores habentur, quæ ſolis vigorem expertæ per naturã ematuruerint. Cæterum quæ multo turgent lacte, aut aquoſo liquore madent, ſtomacho quidem gratiores, & magis faciunt ad palatum: grauiores tamen ponderoſioresq; facilius deſcendũt. Trallianæ Rhodiis reſpondent, Chiæ & aliæ omnes deteriorem ſuccum pariunt. Sed duo prodigioſa naturæ miracula. Vnum, tauros quamlibet indomitos fico illigatos cicurari, & immobiles cõquieſcere. Alterũ, victimas cæſorumq; animalium carnes perquàm celeriter tenereſcere, & fragiles effici, quæ in fico pependerint. Horum rationem iniuit Plutarchus in Sympoſiacis. Quum inter obſonia Ariſtionis coquus immolatum Herculi gallinaceum gallum, recentem, tenerum, & penè friabilem obtuliſſet, tam citam teneritudinẽ fico acceptam referebat Ariſtio, cõtendens iugulatas aues, etiam præduras teneritatem contrahere, quæ penſiles adhę ſere fico. Cauſam adfert Plutarchus. nanq; quòd auram halitumq; vehementem ac validum expiret ficus, viſus ſatis teſtatur. Fidem quoq; facit, quod vulgo de tauris proditur: vt ferociſſimus quiſq; huic adligatus arbori, miteſcit, tangiq; manu ac ſubigi tolerat, & efflans iram, animumq; veluti flacceſcentem deponit. tãtis viribus polet ea ſpiritus acrimonia, vt, ruat licet ſæuiatq; taurus, imperet furori. Siquidem arbos fici plus cæteris lacte copioſo prægnans eſt, ſic vt & lignum, rami, pomum eo plane referciatur. Quapropter quum amburitur, fumus, quẽ eructat, & maximè mordet & vellicat. Lixiuus quoq; cinis crematorũ maximè deterget, purgatq;, Quin & cogitur caſeus ficulneo lacte, quod emit-

tit arbor, ſi virentem ſaucies corticem. Cæterum munere caloris euenire volunt, vt iniecto ſucco lac coeat, qui humoris concrementũ & aquoſum colliquet. Proinde caldam acremq́ auram ac digerentem ficus exhalat, quæ carnes alitum deſiccet & concoquat, ſic vt friabiles reddantur. Hoc idem euenit, ſi tritici aceruo obruantur carnes, aut penitus immergãtur, calore videlicet hoc pſtante: argumento, ꝙ frumentum in quo amphora vini fuerit obruta, confeſtim laticem depaſcit. Honos laudatas ſeruat in capſis. Ebuſo inſula præſtantiſſimas ampliſſimasq́, mox in Marrucinis: at vbi copia abũdat, implentur orcæ in Aſia, cadi autem in Ruſpina Africæ vrbe. Rationem ſeruandarum recentium nõ ſecus quàm in propria parente nobis Africanus explicuit. Ficus vbi maturitatem conceperint, reliquorum pomorum modo in matre cohærentes, non immanẽt, ſed caducæ delabunť, etſi quoq; nemo decuſſerit. Muſteas perinde quaſi in parẽte ſeruari ad hunc modum conſtat. Cum vinaria dolia operculantur, in nouum fictile non rotundũ, ſed potius ex arbitrio quadratum fundoq́; fultũ miſſæ recentes ficus, minus maturę, cum ſuis pediculis vmbilicisue, hoc eſt particula qua arboribus ſuis dependent lectæ, à ſe ſic vt benè intercedat ſpatium ſecretæ, recluduntur, & in dolio vini pleno diligẽter operculato natare permittuntur. Et niſi vinum contrahat acorem, tali habitu manſiſſe comperies, quali conſtabant quum iniectæ fuerant. Recentes quoq; ſeruari poſſunt ſingulæ intra viridem cucurbitam clauſę, loculis vnicuiq; cauatis: & item ſpleniata quæ ſecatur teſſera cõcluſis, ſuſpenſa ea in vmbroſo loco cucurbita, vbi nec ignis nec fumus inſpiret: verũ vti antea dictum eſt, legendæ cum petiolis, quippe quę diutius durent integræ. Alii ſic in melle diſponunt ficus, vt neq; ſe inuicem, neq; vas tangant, dein indito operculo linunt. Alii calicem vitreum, aut aliud quoduis perſpicuum poculũ, ſuper ficos leniter inuertunt, & obducto cera ſpiramento ita relinquunt, ſic manent immarcidæ. Docet Paxamus aridas ficos, quas vocant iſchadas à putrilagine vindicari hac ratione: paſſæ ſine ullo carioſæ labis ſenſu integrę manebunt, ſi tres liquida pice imbutæ, vna in fictilis fundo collocetur,

altera referto ficubus ad mediũ vaſe, tertia faucibus iam cõpleto ſuperponatur, plurimo tempore ſanę & vitio intactę comperientur. Si in tegete, qualo vel cratibus inditę fici calfacto furno poſt exemptum panem propendeant, & in fictilem & benè picatam fideliam condantur, diu ſeruabũtur illæſæ. Sed eas cum fundo cui reſides hærebant eximere conuenit, & candente muria ex oleo in ſole rigare, cõditiuasq́ collito vaſe luto, noctem vnam roris imbre ſub dio cõſpergi, demum in cellas deferri. Alii cratibus expandunt toto ſole ſiccandas, & recipiunt nocte ſub tecta. Caprificus erinos à Græcis vocata, quod in Erineo Theſſaliæ municipio primum apparuerit, vt Phocioni placet: è ſylueſtri genere ficus, nunquam matureſcens, carpensq́ muros ac parietinas. Longè validior eſt quàm ficus & nodoſior, nullis fere vitiis obnoxia, vt etiam fico inſita groſſos ſuas tueri credat. Prouenit è ficario grano: germinat ineunte vere: gaudet montibus: nunquam matureſcit in ea pomũ. Additur ficetis, vt culices alimento in ea fraudati, euolantes in ficos ferantur, aut groſſi ex caprifico lino velut ſerta pertuſi ſuſpendantur, vt ſole per culicum morſus immiſſo & abſumpto lacte, maturitati præparentũ. hoc noſtris caprificatio vocatur, à Græcis erinaſmos & ſycaſmos. Si hoc deſit, abrotoni virga ſuſpenditur, aut callum quod in vlmeis foliis inuenitur, aut arietina cornua circa radices arboris obruuntur, vel truncus fici, quo loco lacte turget ſcarificandus, vt poſſit humor effluere. Caprifici materies lenta & flexibilis. Interdum arborem inuadit ſcabies, quoties poſt Vergilias admiſſi ſunt imbres vtiq́ parui: nam largis cauſa omnis eluitur. Caprificus viuacior fico. In Co inſula non bifera mõ, ſed & trifera quoq́ creditur. Huic multo efficacior ad omnia vis, queis cibaria edulisq́ ficus medetur. Miraculum vnum præteriiſſe piaculum fuerit. Caprificus taurorum quamlibet ferocium collo circundata traditur eos ita compeſcere, vt immobiles maneant. Itidem Plutarchus de fico protulit, vt ſupra diximus. In Gallia tranſalpina Strabo ſimilem fico naſci tradit arborem, fructu capitulum Corinthiacæ columnæ referente, cuius lacte mortifero ſagittas ſuas illinerent, infa

mi temperandi venena cælo non pridem aboleri cœpta eius rei nota Galliis. Iam vires vtriuſq; proſequamur. Fici recentes ſtomacho inutiles: ventrem reſoluunt, qui facile tamen ſiſtatur, Sudores & papulas mouent, ob id autumno inſalubres putantur: quoniam deſudantia huius cibi opera corpora refrigeſcunt. Sitim ſedant, caloremq; refrigerant: nec voci contrariæ intelliguntur. Siccis natura concalfaciendi, ſitim ſtimulant, vires alunt, molliunt aluum, rheumatiſmis eius & ſtomachi contrariæ: gutturi, faucibus, veſicæ, renibus propitiæ. A longa valetudine decoloribus, ſuſpirioſis, anhelatoribus, hydropicis, comitialibus magnificè vtiles. Corpus augent, ob id antè athlantæ hoc cibo paſcebant. Pythagoras exercitator primus eos ad carnes tranſtulit. Recolligentibus ſe à longa valetudine vtiliſſimæ. At coctæ cũ hyſſopo pectus purgant, tuſſim veterem & pituitam, & longa pulmonũ vitia. Aluum moliunt cum croco & nitro manducatæ. Earum decocto collectiones arteriarum tonſillarumq; gargariſſantur. Vtile & decocti iure fœminas fouere cum fœnogręco & ptiſana. Emplaſtris hordeaceæ farinæ commode adiicitur, Cum ruta coctæ & infuſæ torminibus proſunt. Duritias in corpore tritæ & impoſitæ diſcutiunt. Parotidas & furunculos emolliunt. Panos ad maturationẽ perducunt, efficacius iride, calce viua, aut nitro permiſto. Crudis intritis eadem pręſtatur opera, imponuntur pterygiis cum malicorio, hoc eſt punici mali putamine, tibiarũ vlceribus defluxione contractis, itẽ maleficis, & penè in cicatricũ obductu deploratis, cacoethe vocant, cum atramento ſutorio. Hydropycis coctę in vino & abſinthio & farina hordeacea linũtur: item crematę pernionibus cum cera. Sonitus aurium icertos pruritusq; tollunt crudæ & cum ſinapi in aliquo liuore inditæ. Syluestris & ſatiuæ fici lacteus ſuccus aceti naturam habet, nam & coaguli modo lac contrahit coactumq; denuo reſoluit. Exulcerat corpora, & ora venarum laxat, aluum ducit. Locos fęminarum adaperit, cum amygdalo potus. Mẽſtrua ciet cum luteo oui appoſitus aut cera Tyrrhenica. Podagris illinitur cum farina fœnogræci & aceto, Pilos quoq; detrahit, pal-

pebrarumq; ſcabiem emẽdat,lepras,lichenas,vitia cutis in facie,vitiligines,pſoras,manantia capitis vlcera,cum polenta repurgat.Lactis ficulni natura inſtillati plagæ aduerſatur ſcorpionum,crabronum,veſparumq; & ſerpentium venenis & canis morſibus.Dolori dẽtium ſuccus appoſitus in lana prodeſt,aut in cauis eorum additus.Idem verrucas carne circũlita tollit.præſertim quæ quendam pungentis formicæ ſenſum repræſentant,myrmecias appellant.Caprificus multo etiamnum efficacior fico,lactis minus habet ſurculoq; eius lac coagulatur in caſeum.exceptum id coactũq; in duritiam,ſuauitatem carnibus adfert.Miſcetur exulceratoriis medicamentis.Pota menſes cit cum luteo oui.aluum mouet:vuluam cum amygdalo aperit.Podagricis cum farina fœnogræci illinitur.Scabiem,impetigines,& lentigines expurgat:item venenatorum ictus,& canis morſus.Cauliculi & folia admiſto eruo contra marinorum venena proſunt.Bubulas carnes additi magno lignorum compendio percoquunt.Lac quod ficulna rude ſpathę loco inter coquẽdum agitatur,maiorẽ ſibi ſoluendi facultatẽ adſciſcit.Succus quum ſilent oculi,è ramulis iam gemma prægnantibus elicitur,ſiccatusq; in vmbra reponitur,efficax ad eadẽ.Coctæ groſſi & illitæ ſtrumas,nodos omnemq; collectionem emolliũt.Verrucas & thymos nitro farinaq; additis tollũt. Præſtant hæc & per ſe folia.Groſſuli cum aceto & ſale vlcera manantia,epinyctidas & furfures ſanant.Ficoſis ex tuberationibus & aſperitatibus palpebrarũ adfricti proficiunt. Vitiligines albas emaculant è nigra ficu coliculi.contra canis morſus,& vlcera,quæ ceria,id eſt fauos vocant,cũ melle linuntur.Groſſi ipſæ cum papaueris ſylueſtris foliis oſſa extrahunt.Furunculos cum cera diſcutiunt. Aduerſus murem araneum,& ſcolopendræ morſus cum eruo & vino linuntur.Reſiſtunt & ſanguini taurino poto,ceruſſę & lacti coagulato potæ.Fit è cinere ficus vtriuſq; crematis ramorum fruticibus lixiuia eo melior,quo ſæpius iteratur:inueteranda tamen adurendis & vlceribus quæ gangrænæ vitio periclitantur,conſumendis etiam quæ excreſcũt.Vſus in ſpongia eo liquore imbuta,& ſubinde ſuppoſita,Dyſen-

tericis & fluxionibus vetuſtis infunditur. perluunt ea grandes & cuniculoſi ſinus: glutinat enim, carne replet, aſtrigit, abſterget, hiantes oras committit, non ſecus atq; emplaſtra, quæ cruentis vulneribus iniiciunt. Bibitur ad diſcutiendũ ſanguinem concretũ, item percuſſis, præcipitatis, ruptis, cõuulſis, cyathis aquæ ſingulis ex olei exiguo, nuperrimè colata. eadem menſura cœliacis, dyſentericis datur. Et ſi quis ea cum oleo perungitur, excalfacit neruos, conuulſaq; & ſudores elicit. venena gypſi, & phalangiorum morſus reſtinguit in potu. Item cum cera & roſaceo ſubacta ambuſtis cicatricẽ tenuiſſimam obducit. Illita ex oleo luſcioſos emendat, dentiumq; vitia crebro fricatu. Strumas & parotidas diſcutit. Cortex tritus ex oleo ventris vlcera ſanat.

ℭ Fraxinus. Cap. LXXXII.

FRAXINVM meliam & mileam Græci vocant, cognominantq; triozon, hoc eſt trinodẽ, q ramos habeat prægrandes, ordinatos, pareſq; numero, Galli freſnam nominant. arbos eſt procera, caudice tereti, læui cortice, ſpiſſo, tenui, rubro, ramis vtrinq; pinnatis, foliis lauri, per ambitum leniter ſerratis, non ſine quoddam marginis vel cacuminis aculeato callo, porracei coloris: ſemĩe minuto foliis ipſis incluſo, amaro: radice multa, craſſa & ſublimi. Auctu facillima fraxinus, ſemen reddit æſtate poſt vindemiam & Arcturum, cędi opportuna, malleolis & terebro non improbãda, materie humidiſſima, fabricæ lectulorum vtili, multũq; homeri præconio & Achillis haſta nobilitata: quę in vſum & hodie quoq; cõmẽdatur, vtpote enodis, craſſiuenia, neruoſa, læuis, ſubcriſpa. Ea quidẽ quæ ſit in Ida Troadis tã ſimilis cedro, ſi Plinio credimus: ſi Theophraſto, taxo, vt ementes fallat. Gręci duo genera eius fecere, excelſum procerũq;, ligno candido molliore, criſpiore, neruoſo, enodi: alterũ humilius, ſcabriore, duriore, fuſciore: ſed folio laurus latifolię acutiori, leniterq; per ambitionẽ ſerrato, cuius extremę marginum fibræ in molles ſpinulas occaleſcant: quãquam Theodorus ἐπικαθίζοντας, ideſt ſubſidentes, non ἐπακανθίζοντας, ideſt aculeatas legat. Ramulos ſingulos quaſi ſin/

gula folia dixeris,adeò ſimul omnia coeunt,ita vt folio vnico credas ea conſtare:quoniam ab vno pediculo folia ſimul cuncta prorumpunt,& per ampla verſuum interualla tanquam per genicula cõtinenter ordine pẽdeant,perinde atq; ſorbo,inde non illepide Plinio pennata dicuntur. Internodia latiora candidę,cõiugationeſq; plures, & folia lõgiuſcula & magis anguſta,coloris herbacei:cortex læuis,ſpiſſus & tenuis,rubro colore. Radices crebrę,ſublimes, craſſę. Carere hanc flore ac fructu in Troadis Ida credunt falſo,etenim fructum fert in ſiliquis minutum,nucoſum,qualẽ amygdale,guſtu ſubamaro. Fert & lauri modo fraxinus muſcũ & alia quædam aſtrictiora guſtu,circinataq; & in orbiculos coacta,vt pilulæ platani. Ea partim cũ fructu emergũt, partim multo poſt naſcuntur,vt & quæ plecta,id eſt inuolucra plicamentaue dicuntur. Læuis cauis madentibuſq; locis gaudet:ſcabra ſitientibus & ſaxoſis. Alteram fraxinum bumeliam in Macedonia nominant,raro corpore,minuſq; criſpo ampliſſimam:ob id (vt puto) bumeliam id eſt grandem,non vt Theodorus,bubulam fraxinum dici crediderim. Quippe cum bu intentionis nota,magnis rebus pręponi ſolet.quod perpulchrè Plutarchus in Sympoſiacis teſtatum reliquit. Aeolici b pro p litera,pro πολὺ expuncto λ elemento βοῦ pronunciant,non bouem,ſed magnitudinẽ intelligentes.ſic bulimum quaſi polylimon,id eſt immenſam famem interpretantur. Sic bumeliam perinde quaſi polymeliam,id eſt ingentem fraxinum obiter putauerim appellari. Alii ſitu diſcreuere:campeſtrem enim eſſe criſpam,montanã ſpiſſam volunt. Sunt qui natalibus diſcriminent. Montanam eſſe coloratiorem,robuſtam,læuem ac lentam. Campeſtrem verò decolorẽ raram,ſcabramq; aſſurgere. Fraxinus contra ferè cæterarum morẽ in planis,magis & materia & fructu cõmendat. plurima in Nilo proſilit. Fraxini quia feſtinantius germinãt,diſponũt Idibus Februariis,plantis & ipſæ naſcentes,ſed maritatæ,intercedẽte quincũciali ordinum ſpatio,in rectũ ſe porrigente verſu. Item fraxinũ in anniculos ſcrobes circa Calendas Martias deponũt,quum velint arbuſtinã vitẽ fulcire:ea nec ante trigeſimũ ſextũ men

ſem attingitur falce, vt ſeruentur brachia, dein alternis putatur: ſexto anno q̃ optimè maritatur. Frondem fraxineam cibariis boum Lucius Columella commẽdauit, quæ poſt vlmeam autumno maximè probetur, non antè tamen vtilis, q̃ vel imbribus, vel aſſiduis roribus maturuerit. Verum folia iumentis mortifera, cæteris ruminantibus innocua Plinius prodidit: in Italia nec iumentis officere. quæ de taxo nõ fraxino Theophraſtus interpretat̃: inquiẽs. Si iumenta (vt ferunt) folia comederint, emoriũtur: ſi ruminantia, nihil incommodi patiuntur. fructuſq́ taxi à nonnullis hominibus eſtur, ſuauiſq́ eſt atq́ innoxius. Sed nominũ vicinitas hoc prodentem Plinium videtur fefelliſſe, Græcis fraxinum mileam, taxum milon vocantibus. Parũ ſibi conſtaret Plinius, qui rem omnibus venenatis ſalutarẽ, iumentis lethalem, cæteris ruminantium innocẽtem in Græcia, in Italia noxiam eſſe tradat, cum ipſe contra ſerpentes ſucco expreſſo ad potum, & impoſitam vlceribus opiferam, ac nihil æquè reperiri contendat: tantaq́ eſt vis, vt idem eſt author, vt ne matutinas occidentes'ue vmbras, quãlibet ſpatioſas ſerpens arboris huius attingat, adeò ipſam procul fugat. Rei fides fuerit, vt Plinianis vtar verbis, experta, inquit, prodimus, ſi fronde ea gyro claudatur ignis & ſerpens, in ignem potius quàm in fraxinum fugere ſerpentem. mira naturæ benignitas, priuſquã eæ prodeant, florere fraxinum, nec ante conditas folia dimittere. Si ſola vmbra abiguntur, longè fuerit veriſimilius & ſucco dato, & depaſtis frondibus veneficia depelli, non contrahi. Facit ad rem, quod agriculturæ author Didymus Florẽtini iudicio fretus, poſteritatis memoriæ mandauit, Si ſerpens præſertim vipera aut iumentum aut hominem momordit, præſens eſſe remedium tenera fraxini cacumina terere, expreſſumq́ ſuccũ prębere bibendum ex mero, ſi febrim non ſentiant: febre verò tentatis, ex dilutiſſimo vino. Item tritas huius arboris frondes læſæ parti ſuperponere. Satis abſurdum fuerit mortifera eſſe iumẽtis fraxini folia, quibus & tritis & epotis venenum depellitur. Porrò conuenit inter omnes taxum arborẽ eſſe venenatam vmbra, nedum ſurculo & fronde, Siquidem, vt author eſt

Dioſcorides,

Dioſcorides,in Narbonenſi prouincia taxus tam præſentis eſt veneni,vt ſi qui ſub ea vel ſedeant,vel ſomnum captent, ſæpenumero cõmoriantur.Algorem vniuerſo molitur,ſtrãgulatq; ac celeriter conficit.Noſtras magna ex parte flore caret & fructu:verum multos à radice mittit fungos ganeæ expetitos.Vidimus tamen frequenter baccas ex quadam fraxinea arbore ex rubro nigricantes,quibus per inopiam frugum annonæ rara veſcantur.Ea arbor eſt fraxino aliquantum humilior,folio ſerratiore,& per ambitũ hiſpidiore,cætera fraxinum æmulatur,ideo genus hoc fructiferum apud nos tantum putauerimus.Fraxinus cõtra ſerpentes pollet. folia medentur iocineris & lateris doloribus in vino.Aquã quæ ſubiit cutem extrahunt.Corpus obeſum leuant onere, ſenſim ad maciem reducentes,iiſdem foliis cum vino tritis, ad virium portionem,ita vt pueris folia quinq; tribus cyathis dentur,robuſtioribus ſeptẽ quinq; cyathis vini.Viperarum ictus reſtinguunt & potu & appoſitu.Corticis cremati cinis lepras illinit.Ramẽta ligni ſcobemq; volunt perniciem adferre ſi bibantur.

¶Galla & pilulæ,Glãdes,arbor Glans. Cap.LXXXIII.

GALLA apud Gallos gentilitium nomen retinet,Græcis cicis dicitur.pilula eſt inæquali ſuperficie,ſalebroſa,in glandiferis arboribus,præter legitimum fructũ proueniens,multiplici differentia,quoniam alia ſolida eſt, perforata alia. hæc nigra,illa candida:altera maior,minor altera.Naſcitur omnis ſole de Geminis exeunte,erumpens noctu ſemp vniuerſa.Creſcit vno die candidior,quæ ſi æſtu feruente excipiatur,areſcit protinus,neq; iuſtam implet magnitudinem, ſed intra fabæ capacitatem ſubſiſtit.Nigra diutius viret,creſcitq; interdum,vt ad mali perueniat magnitudinem.Hæc coriis tingendis vtilior,illa perficiẽdis aptiſſima.Quę glandem fert,omnes & gallã:ſed hemeris,hoc eſt quercus optimam.Similẽ huic latifolia,ſed leuiorẽ,multoq; minus probatam.Fert & nigrã tingendis aptiorem.Optima comagena,deterrima ex robore.lignum eius eſt,ꝙ cauernæ tranſlucent.Gallam tam albam ꝗ nigram Martii exitu naſci author

eſt Theophraſtus, noctu erumpere vniuerſam, creſcere vno die præter reſinaceā: & ſi occupetur æſtu, areſcere protinus, neq; ad iuſtum modum grandeſcere, hoc eſt vt nucleo fabæ magnitudinem impleat: nigram diutius vireſcere, & magnitudine n mali nonnunquam capeſſere: gallam nigram ſiue reſinaceā ſine oleo flagrare. Galenus gallas eas ſcribit quæ grādeſcunt fungoſę, à ruſticis vocari onicicidas, quaſi aſininas, quòd ignauæ ſint, & minus efficaces. Robur præter fructū plurima alia gignit. Nam fert & gallæ vtrūq; genus, & quędam, vt idem tradit Theophraſtus, veluti mora, niſi diſtarent fructu, contumaci duritia, plerūq; nonnulla colis effigiem repręſentantia: interdum, quum perficiuntur, tauri caput imitantia: quæ cum prærupta dehiſcunt, nucleum oſtēdunt oliuæ ſimilem. Naſcuntur & in eo pilulæ nucibus non abſimiles, intus habentes flocculos molles, lucernarum luminibus aptos, qui & probè gallæ nigræ modo flagrent. Fert & aliam cum capillo comigeram pilulā, verno tempore melligeni ſucci tum guſtu tum tactu. Gignunt & alæ ramorum pilulas ſine pediculo ſeſſiles, parte concaua adhærentes, verſicolores, quæ prominentes quoſdā vmbilicos vel candicantes, vel diſperſa nigrarum macularū varietate notatos præmonſtrent, mediis partibus colore cocci rutilātibus, quibus apertis putris inanitas cernitur, aliquando pumices. Sed rarò gignit, necnon è foliis conuolutas rariores pilulas, compreſſas, oblongas, ſup foliis quoq; tergo adhęrentes, aquoſis intus bullis, candicantes quæ muſcas creant. eæ matureſcentes tandem in gallas occalleſcentes durantur. Glandes, quæ Græcis balani vocantur, opes fuiſſe multarū gentium alta etiam pace fruentium: necnon cum annonæ premeret inopia, arefactas moliri in farinam, ſpiſſariq; in panis vſum conſtat. Quoniam & per Hiſpanias glans ſecūdis menſis inſeritur, dulcior eadem in cinere toſta. Cautū erat lege duodecim tabularum, vt glandem in alienum fundū procidentem liceret colligere. Genera earum, permulta. Diſtant fructu, ſitu, ſexu, ſapore. nāq; alia fageæ glādi figura, alia quernæ, & alia ilignę. Sunt & inter ſe generum ſingulorum differentiæ. Prætereà ſunt aliæ ſylueſtres, aliæ placidiores quę

culta obtinent. Iam etiam in montoſis planiſq; diſtãt, ſicut
& ſexu mares & fœminæ, item ſapore. Dulciſſima omnium
fagi, quia obſeſſos etiam in oppido homines duraſſe tradũt
hiſtoriæ. Fagi glans triangula cute clauditur, muribus gra/
tiſſima, & ideo animalis eius vna prouẽtus. glires quoq; fa/
ginare proditur. Glandem, quæ proprie intelligatur, ferũt
robur, quercus, eſculus, cerrus, ilex, ſuber. Continentur hi/
ſpido calyce, per genera plus minus'ue item complectente.
Ilicis glans breuior & gracilior, quam Homerus appellat
acylon. maſculas ilices negant ferre. Glans optima in quer/
cu atq; grandiſſima. mox eſculo, roboris parua, cerro triſtis
& horrida, echinato caſtanearum modo calyce: ſed in quer/
na dulcior molliorq; fœminæ, mari ſpiſſior, ſed maxime cõ
mendatur latifoliæ. Diſſident quoq; inter ſe magnitudine
& cutis tenuitate. item aliis ſubeſt tunica rubigine ſcabra,
aliis protinus candidum corpus. Probatur & ea, cuius in ba
lano vtrinq; ex longitudine extrema lapideſcunt in duri/
tiam. Præterea aliis ouata, aliis rotũda, aliis acutior figura:
ſicut & colos nigrior, candidior'ue, qui præfertur. Amaritu
do in extremitatibus, mediæ dulces. Quin & pediculi bre/
uitas proceritaſq; differentiam habet. Glans haliphlœo di
ctæ rara, & quum tulerit amara, quam præter ſues nul/
lum attingit animal, ac ne eæ quidem ſi aliud pabulum
habeant. Glans fagea ſuem exhilarat, carnem creat leuem,
concoctu facilem & ſtomacho non inutilem. Iligna ſuem
reddit anguſtam, nitidam, ſtrigoſam, grauem: querna
diffuſam & ponderoſiſſimam, & ipſa glandium dulciſſi/
ma. Proxima huic cerrea traditur, nec ex alia ſolidiorem
carnem gigni: iligna tentari ſues, niſi paulatim miniſtre/
tur, hanc nouiſſimam cadere. fungoſam carnem fieri eſcu/
li, roboris, & ſuberis glandibus. Idæi apud Theophra/
ſtum dulciſſimam glandem aſſignant fago: ſecundam he/
meridi ſiue placidæ, quam quercum exiſtimant: tertiam
latifoliæ ex argumento dictæ: quartam haliphlœo, id eſt
falſicortici: vltimam & amariſſimam cerro. Diſtant ma/
gnitudine, figura, colore vt idem tradit. Peculiare tamen
fago & falſicortici, quòd ambæ in ſexu virili glandes parte

poſtrema vtrinq; lapideſcunt: aliis in putamine, aliis in carne ipſa: ideoq; detractis lapillis, cōcaua perinde atq; in animalibus relinquuntur. Dulciſſimā glandem ferre tradit eā, quam placidam alii quercum nominăt. Glandis caro cruſta contegitur, ſucco dulci & melleo. Præfertur omnibus Iberica, vt Varroni placet, glans: ſeu balanos Theophraſto. Magna arbos, illæſa, conſurgit folio myrti, longiore tantū. caudice carnoſo, non recto, ſed cōtorto. Fructus putamine vnguentarii inſtitores vti ſolent. eſt enim odoris iucundi, ſed fructus ipſe inutilis, viſu cappari proximus. Materies valida, tam ad alia quædam quàm ad nauigia percommoda, ea Aegypti eſt alumna. Gallę genera permulta: ſed principalia diximus duo eius in medicinæ vſu præcipua, ſolidæ, perforatæ. Solida quæ & omphacitis vocatur, parua eſt, nodoſa, pondere valens, nullo foramine peruia. Aliud genus inoffenſæ rotunditatis, leue. Vis omnium ſiccandi. optima comagena. Excreſcentia in corpore tollunt, proſunt fluxionibus gingiuarum & vuæ, oris exulcerationi medentur. Nucleus commanducatus dolorem ſedat, vbi dens cauus infeſtat impoſitus. Crematæ carbonibus dum excădeſcant, tum vino, aceto, vel acida muria reſtinctæ ſanguinis proluuiem ſubprimunt. Siſtunt menſes vuluasq; procidentes, earumq; fluxiones, inſidentium fotu. Maceratæ aceto vel aqua capillos denigrant. Tritæ in vino & aqua dyſentericis illinunt, paronychiis ex melle, vnguibus ſcabris, pterigiis, vlceribus manantibus, condylomatis, vulneribus quæ phagedænica vocantur. In vino decoctæ auribus & oculis inſtillant. Aduerſus eruptiones & panos cum aceto imponuntur. Immaturæ ex iis & aceto potæ lienem conſumunt. In tertrigines & ambuſta ſanant. Pilulæ roboris ex adipe vrſino alopecias capillo replent. Glandes aſtringendi naturam obtinent, vrinam trahunt. Sed deuoratæ capiti dolores creant, inflationesq; pariunt. Auxiliares veſcentibus contra ſerpentiū percuſſus. Duritias intritę, quas cacoethe vocant, cū ſalſa axungia ſanant, vehementioresq; lichenas. Crudæ & intritę collectiones tollunt. Succus decocti prodeſt cōtra toxica cum vaccino lacte potus. Idem pollet & membrana, quę ſub caly

culo glandem obducit. In omnibus tam cortex, q̃ ſubiecta cortici tunica iuuat cœliacos, dyſentericos, ſanguinē excreātes. Illinitur ſerpentis plagæ. Reſiſtit venenatorum ictibus, fluxionibus, ſuppurationibus. Datur ex vino dyſentericis. Tritus vulneribus vuluæ profuſioni opportunis ſubditur in vellere.

¶ Geniſta, Iaſminum. Cap. LXXXIIII.

GENISTA fruticat ramis herbaceis, ſcabris, frōde minuta foliatis, flore luteo, apibusq; gratiſſimo, ſemine lenticulis haud abſimili, qđ phaſiolorū modo ſiliquis innaſcitur. rami vitiliū vſum præſtant. Geniſtam puto vocant, quoniam genu modo flexilis ad nexus ſit, vel quia genibus medeat̄ dolentibus. Flos geniſtis decerpit̄ luteus coronis texendis, quas circūferi aluearijs gratiſſimum: nanq; cum alueorum mel eximitur, exitus illini oportet geniſta trita, ne apes diffugiant. Subeunt in montoſa tingendis veſtibus naſcentes geniſtæ. perarida loca geniſtam poſtulāt: eius cum ſit ſatis firmum, tum etiam lentiſſimum vinculum. ſiquidē cum alia deſunt vincula, geniſtæ firmiter adligant. Serendi tempus vere circa Calēdas Martias, ſed ſicca loca deſiderat. circa vineam opportune ſeritur, quoniam idonea præbet vincula: ſeritur autem ſemine, quod cum eſt natum, vel defertur bima viuiradix, vel relicta, cum id tempus exceſſit, omnibus annis iuxta terrā ſegetis more demeti poteſt. geniſtam vel ſemine vel plantis in paſtinato vel etiam ſulco deponere oportet. ea vinculi vſum prębet. flores apibus gratiſſimi. Dubitat Plinius an hęc quā Græci authores ſpartum appellauere, cum è geniſta Aſia faciat lina ad retia præcipua, in piſcando durantia, frutice madefacto decem diebus. Falluntur qui hanc eandem eſſe cum ſpartio contendant, quoniam geniſta folijs ſcatet minutis: ſpartion virgas fundit longas ſine folijs, validas, atq; lētas, vinculorum vſu præcipuas, vitibus feſtucandis alligādiſq;. Vtraq; folliculos phaſiolorum modo fert, & in iis ſemē lenticulæ, florem luteum: ſed ſpartum violæ albæ, geniſta ferè piſo ſimilem. ſeritur, vt Columella tradit, ſemine, plantulis & viuiradice. Spartum ſponte naſcitur multiplici tunica-

rum cortice, & quod ſeri nequeat, proprieq; aridi ſoli iuncus & terrę vitiũ, quia nihil ibi ſeri aut naſci poſſit, noxium animalibus, præterquā cacuminum teneritate. Geniſtæ florem coronis addidere apibus gratiſſimum. Spartum qui viderunt, iunci genus aculeatum repræſentant, haud temere alibi q̃ in Hiſpania naſcēs in ſterili aridoq; ſolo, quo nectũt funes & maxime rudentes. Sunt qui, vt controuerſiam dirimant, duo ſtatuunt ſparti faſtigia, vnum quod geniſtā vocauimus, alterum quod in Hiſpania & Aphrica funibus naſcatur, lygea potius dictũ ab Athenæo: ſed non poſſe in vnum coire genus multis refragantibus vltro citroq; ſcriptis, iam abunde declarauimus. Semen in folliculis phaſiolorũ modo naſcens, purgat ſeſquidrachma in aquæ mulſæ quatuor cyatis potu matutino. Ramis cum foliis in aceto maceratis pluribus diebus & tuſis ſuccus elicitur, iſchiadicis vtilis vnius cyathi potu. quidā marina aqua macerare malunt & infundere clyſtere. Perunguntur eodem ſucco iſchiadici addito oleo. quidā ad ſtranguriam vtunt̄ ſemine. Geniſta tuſa cum axungia genua dolentia ſanat. calfacit & ſiccat in altero ordine. Eſt huic non diſſimilis, quam officinæ geniſtellam vocant, Græci quantũ aliqui ſuſpicantur ericem, humilior tantum & exilior, colore marini roris & pene folio, flore luteo, ſemine rufo, qđ ſerpentibus aduerſari tradũt. Sed & frondis decocto muliebris natura ad ſiſtendos curſus mẽſtruos. Eodem aluinis ſuccurrunt poto. Sunt qui hanc eſſe putant quam Galli roſmarinum aculeatum vel potius iomarinum appellant, libanotidis folio, ſed rigido ac pungente, cuius floribus paſtæ apes improbum mel cōficiunt. naſcitur in arenoſis ſecus vias flore melino. Iaſminon vel ioſme, etſi veteribus, vt arbitror, incognitum fuerit, ſaltem Galliæ græcam tamen ſubolere videtur originem, quaſi dicas odorariā violam, aut, vt aliqui interpretantur, ioſmenon potius legētes, apiarium. nanq; ad eius flore aluearibus gratiſſimum aduolant apiũ examina, huius ſuauitate capta & odoris illecta iucūditate. ieſeminum vulgo vocatur. Frutex attollitur procero ſambuci caudice, longius reptans flagellis, diſtinctionesq; & arundineos parietes in hortis opere topiario con

ueſtiẽs,ſed iam apud nos ambulacra hortenſes attegias non illepida opacat venuſtate. Folium in viridi nigrans,oblongum,faſtigiatum,mucrone languido,magnitudine roſacei, ſed anguſtum,flore candido,præcipuæ ſuauitatis:quẽ oleo macerant,& tantiſper inſolant,dum odorem omnem & floris oleum ebiberit,& ad vſus tandem recondunt. Sunt è recentioribus qui iaſmen vocitant,fortaſſe ꝙ violaceum odorem rep̄ſentet,triaq́ꝫ iaſmini vel iaſmes genera conſtituũt. Albam colore,cæruleam,& in Aegypto luteã,qualem in Italia naſci iam audiuimus. hoc violæ genus Perſicũ & Parthicum & omnino peregrinum vocauerim,longo ĩteruallo ab alba noſtrate viola,niſi fortaſſis odore, diſtãs. Vnguentum tamen ex eo flore conditum iaſminũ & oleum iaſmelæon & iaſme dicitur,quo Perſæ Partiq́ꝫ fœtẽtis animæ virus multitudine ciborum & ebrietate natum,accerſita odorũ commendatione ſummouent,quæ vox admonere quẽpiam poteſt ex ea feré viola compoſitum intelligi quæ vulgo ieſeminum vocatur. Mauritaniæ familiæ medici Zambachum & eius oleum Zambachinum nominarunt,qđ eo in genere cãdidum profert florẽ. Maiore excalfaciendi reſiccãdiq́ꝫ dote tradunt pollere,q̃ quod luteũ in Babylonico agro frequens vel cęruleum promat. Adiiciunt abſceſſu ſecundo calfacere, lentitiã pituitæ frigidis ſenibus digerere,folia tam humentia q̃ arefacta panos & impetigines tollere,humores diſcutere frigidos qui in aliqua corporis parte coierit,deſtillationibus opportunos iuuare,verũ capitis dolorẽ iis ciere qui calida prędit i ſunt natura,quibus etiam odoratu crebriore ſanguinem naribus elici pollicentur. Non ſunt audiẽdi qui ieſeminũ eſſe leucanthemum cõtendunt folioſam,flore candido,abrotoni odore:cum leucãthemo ramuli ſint nunquã pauciores duobus,in diuerſa tendentes,flos candidus,lilio rubro ſimilis,ſemine nigro,lato ad lenticulæ dimidiæ figuram,multo tenuiore,radice herbacei coloris. Illi frequentes, prælongi,qui topiarias hortorũ fornices,vel teſtudinatas eorundem turriculas aut concameratos quoſcũq́ꝫ ſinus adoperiũt,vt ſubtus ambulãtes ab ſole poſſint vindicare. Folium in obtuſum mucronem turbinatũ ex viridi nigricans,

flos candidus præcipuæ commendationis, quãuis & luteus & cæruleus inueniatur, ſed viribus ignauior.

¶ Halimus. Cap. LXXXV.

HALIMVS, vt Dioſcorides ſcribit, in magno nominum ambitu eſt, frutex & ſepimento vallari idoneus, ſimilis rhamno, ſine ſpinis, foliis oleæ dũtaxat latioribus. naſcitur in ſepibus & maritimis, laudata in cibis, folio inſtar oleris decocto. Halimõ Latini, vt Plinius ait, aureonem vocant. Conuoluit ſe vt hedera. locis ſalſis naſcitur, ſalſilaginemq́ꝫ præfert, Eſt & halimon non parui & ipſum inter authores erroris. Aſphodelon appellari halimũ ab Heſiodo quidam falſo interpretantur: qui tamen error à Græcis peruenit ad Latinos. de eo diſcrepãt ſententię. Alii fruticem eſſe dicunt denſum, cãdidum, ſine ſpina, foliis oleę ſed mollioribus: coquitur autem hoc ciboꝝ gratia. Alii olus maritimum eſſe dixerunt, ſalſum: & in.de nomẽ, foliis in rotunditate longis, laudatum cibis. Duorum præterea generum, ſylueſtre & mitius. Sylueſtri folia tenuiora ſed maiores effectus. vtrunqꝫ prodeſſe dyſentericis & exulceratis cũ pane, ſtomacho vero ex aceto. Vlceribus vetuſtis illinitur crudum, & recentium impetus lenire perhibetur: ac luxatorum pedum, item veſicæ dolores. Sylueſtre in ſananda hominum ac pecorum ſcabie efficacius addunt: præterea nitorem corpori fieri ſi fricetur radice ea: ſemine linguæ ſubdito, ſitim non ſentiri: hoc quoqꝫ mandi, & vtraqꝫ etiam condiri. Crateuas etiam tertium genus tradidit lõgioribus foliis & hirſutioribus, odore cupreſſi, naſci ſub hedera, maximè prodeſſe opiſthotonicis, contractionibus neruorum, tribus obolis in ſextarium aquæ. Galenus halimum in Cilicia prouenire copioſam, inibiqꝫ folia recentis in cibos recipi & in vſum cõdita ſeruari ſcribit. Solinus halimon in creta naſci tradit, mirabili ſi credamus effectu, ꝙ admorſa ea, fames interdiu nulla ſentiatur, vt nomen inde inditum ei ſit, quaſi famem arceat, propterea nec aſpirationem prima littera recipiat. Nam & in authoribus inuenitur modo afflari, modo nudè ſcribi. Placet tamen ſpiritus, quoniam maritimũ olus credatur & halmyris à ſalſilagine ab Aetio dicatur, In viuis

apud nos ſepibus frequenter frutex, quem blanceputam rura vocant, guſtu ſubacerbo in ſalſilaginem tendente, quare menſis folia cum tenereſcunt nõ eſſent ingrata, non tamen apud nos ſunt edendo, cum prope nimia habeãtur olera, facileq́; in cibos vſumq́; condita reciperentur. Non me fugit Mauritanis molochia & atriplex marinum vocari, & ab accolis maris per oppida & vicos manualibus faſciculis compoſitum vænale deferri. Dioſcoridi folia decoquuntur ciborum gratia. Radix drachmæ pondere in aqua mulſa pota tormina diſcutit. Rupta, conuulſa mitigat, eadem lactis vbertatem facit.

Haliphlœos & Hemeris. Cap. LXXXVI.

HALIPHLOEOS arbor eſt glandiferarũ peſſima, cortice atq; caudice craſſiſſimo & plerunq; cauato, fungoſoq́;. Sola corde caret, nec alia putreſcit in eo genere, etiã cũ viuit. Quoniam & fulmine frequenter icitur, quãuis altitudine nõ excellat, ideò neq; ad ſacrificia vti fas erat apud Aeoles. Eadẽ ferè ſemper ſterilis, & cum glandẽ tulerit amara eſt, quam præter ſues nullũ attingat animal, ac ne eæ quidem, cum aliud pabulũ nanciſcuntur. Alii haud adeò faciũt amaram, traduntq́; in virili eius ſexu glandem parte poſtrema vtrinq; lapideſcere. Materies eius ædificiis inutilis eſt, neq; non carboni. Macedones tamen eius ligno ad axes vſi traduntur. ſed hæc alterius erat generis, eiſq; eadem cũ ęgilope. Haliphlœos, quæ, vt gręco ſatisfiat vocabulo, ſalſicortex, aut nonnunquam euthyphlœos, id eſt recticortex latinè verti poteſt. Theophraſto craſſiſſimus huic codex, & plerũq; cauus ac fiſtuloſus, peſſima carboni & materiæ. Breui putrefit, quod ex arboris natura euenit, qua de cauſa & ędificiis damnatur, & cõcaua inaniſq; redditur. Sunt qui corde hanc volunt carere, & fulminis ictu ſolã deflagrare, quãuis altitudine non præſtet. Aeolum nonnulli neq; ad ſacrificia lignis vtuntur. Hemeris quam aliqui placidam interpretantur, roboris genus eſt, trũco neq; erecto, neq; læui, neq; excelſo, ſed caudice in orbem comoſo, contorto, ſinuoſoq́;. conſurgit multis ramorum alis concaua, glande omniũ ma-

xima & dulci: materie quidem robuſta, ſed quæ fago ſit infirmior. Theophraſto hemeris in orbem comat, torqueturq́ in alas, crebro ramorum ſinu caua, materies valida, glans ei poſt fagum dulciſſima. Sunt qui hanc eſſe quercũ exiſtimẽt, quam mydion interpretentur: quibus facile accedo, fretus Theophraſti teſtimonio, qui ſcriptũ reliquit, eam quæ glandem ferat dulciſſimam, quibuſdam quercũ, aliis hemerida, id eſt placidam vocari. Cæterum vtriq́ eadem adſcribitur natura, præterquã à Plinio, qui parum diligenter glandiferarum arborum diſcrimina obſeruaſſe nonnullis accuſatur. Hanc inter quercum & placidam, vel ſi mauis hemerida, inuenit differentiam, vt in his arboribus, quę maximam ferat glandem, hemeris vocetur, breuior & in orbẽ comoſa, alisq́ ramorum crebrò cauata: fortius lignum quercus habeat & incorruptius. ramoſa & ipſa: procerior tamẽ & craſſior caudice. Glandiferas arbores vna voce comprehendi poſſe latino ſermone negat Plinius, quẽadmodum dryos græco, vel etiam vetuſtiſſima Saronis voce, quæ Saroniaco ſinui nomen dedit. Quibuſdam vt Theodoro Gazę, roboris appellatione contineri poſſe omnia genera videãt. Sanè dryos vocabulo omne lignum complectuntur, vnde gerandryon, quaſi vetus dixeris ramale veteremq́ arborem. Ergo roboris quaterna genera, quercus, robur, eſculus, cerrus, quę Grę cis illis reſpondeãt, hemeridi, ægilopi, haliphlęo, platyphyllo, vt ſit quercus hemeris, platyphyllos eſculus, ægilops cerrus. Theophraſtus certe agriam dryn appellat, quam noſtri robur interpretantur. Robur tamen quæ Theophraſto agria drys dicitur, licet pro communi glandiferarum genere vſurpent, ea tamen Plinio eſſe videtur, quam Gallicum nunc vulgus cheſnam vocat. ea paſſim in ſyluis ſpectator, folio latebrarum anfractibus ſinuoſiſſimo, glande exigua materie duriſſima. Nam & hæc ſola præter fructum gallam vtriuſq́ generis, & fungos, & plurima alia gignit. Siquidem fert & quædam veluti mora, ni diſtarent arida duritie: ſed hoc admodum raro. Fert & hoc quod pilon appellant, id pilula eſt nuci haud abſimilis, intus habens lanuginem, quaſi fungum lucernarum lumi-

nibus aptum: nam & ſine oleo flagrat ſicut, galla nigra. Iam aliud producit effigiem colis repręſentans quod quum fuerit perfectum, tauri caput imitatur, fructu intus nucleis oliuæ ſimili. Parit & aliam inutilem pilulam cum capillo, tum tactu, tum guſtatu, melligeno ſucco Vere inficientem. Creant ad hæc alæ ramorum eius pilulas, ſine pediculo ſeſſiles ac verſicolores. Enimuero eminentes quidam umbilici candicant: cætero Varietas diſpergitur: media cocci rubore punicant: apertis amara putris & nigricans ſubeſt inanitas. Profert & rubentem capillum: ſed frequentius aquoſos nucleos albicantes & tralucidos, quandiu teneri ſunt, in quibus & pumices naſcuntur, indureſcentes gallæ modo, vbi ad iuſtum incrementum Venerint. ii foliis à tergo adhærent. Naſcuntur è foliis & aliæ conuolutæ pilulæ, compreſſæ atq; oblongæ in folio rubentes. Fert & robur cachryn: ita Vocatur pilula in medicina Vrendi Vim habens, poſtquam folia cecidere, hyeme durans. Continet nucleum pineis ſimilem. is creſcit hyeme, aperitur Vere pilula tota, cadit cum folia cœperint creſcere. Tam multiferum eſt robur, Vt & viſcum & mella pariat, & Vt author eſt Heſiodus, conſtatq; rores melleos è cælo candentes non aliis magis inſidere frondibus Cremati quoq; roboris cinerem eſſe nitroſum manifeſtum eſt. Fert boletos ſuillos gulæ nouiſſima irritamenta. quæ circa radices gignuntur, quercus probatiſſimos, robur noxios. Promit & Vt aliæ glandiferæ, agaricum. eſt autem fungus candidus, odoratus, antidotis efficax, in ſummis arboribus naſcens, nocte relucens. Signum hoc eius, quòd in tenebris decerpitur. De robore, quam Theophraſtus agriam dryn appellat, Variant ſententiæ. aliis ſemine, aliis etiam radice quanquam ſero, aliis trunco naſci contendentibus. Item alii eam florere putant: alii negant, ſed floris loco muſcum ædi credunt. Fructificat poſt autumnum circa Vergilias occidentes, ramos habet inconditos: folia lateribus ſinuata, quę non ex ramis modo, ſed etiã ex caudice pẽdeant: ſuccum dulcẽ: craſſum corticem atq; ſcabrũ, in ſenecta maxime: radices multas & altas. Porro reliquæ arbores, Vt cœpere

continenter germinant, ſolæ robur, abies atq; larix germinatione terna parturiunt, corticemq; inter ſquamas ſpargunt, ac deinde rumpunt: ob id triſlepri vel triſlipi vocatę, hoc eſt intermiſſariæ, vel triſquamiæ. Roboris cachrys dicta nonnullis amentum appellatur, de qua ſupra diximus. Tardiſſimè robur cæditur hyeme ineũte, antè cum turget, celerrime computreſcit. Tempeſtiuè cæſum neq; cariem ſentit, ſed prædurum & ad cornus ſimilitudinem ſpiſſatũ edurat, totum enim cordis ſpecimen præfert. Non deſunt, qui tempeſtiuum putent vere, cum amẽtum, id eſt cachryn ſuam gerit. Medullam huius inter ſpiſſa commemorant, melandryon vocatam, æterna in aquis materia, ſed dulcibus: mari putreſcit, contrá quàm magna pars arborum. Hęc tamen & mari vtilis, ſed nauibus, & ædificiis quoq; cęteris q̃ terra obruantur. Carbones è robore annoſo & nouello dãnant, media ætas in pretio eſt. Robur tamen nonnunquam ponderi cedit, nec vt abies & pinus renititur: ſed interdum frangitur. Roborea materies in opere difficillima, ꝗ criſpa ſit, nodoſa, conuolutationibusq; perplexa, prædura medulla. Siquidem terrenis principiorum ſatietatibus abundans parumq; habens humoris, cum operibus in terrenis obruitur, infinitam trahit æternitatem, ex eo ꝗ cum tangitur humore, non habens foraminum raritates propter ſpiſſitatẽ, non poteſt in corpore recipere liquorem: ſed fugiens ab humore reſiſtit, & torquet̃, & efficit in quibus eſt operibus ea rimoſa: ſic robuſta ea materies. Fluuiis & lacubus demerſa nulla marcoris tabe cõficitur, ſed mari putret, macerata cõditáq;: quaſi dulcibus gaudeat, & ſalſas horreat aquas, niſi ſal humida non ſicca à corruptionis vitio vindicet. Cæterum ſunt, qui haliphlęi nomine robur putent cõprehendi quod compertum non habeo. nec parua fuit difficultas prodere, qbus Græcis latina cõgruerent. Quidam quatuor ſupradictis faſtigiis duas addidere ſpecies, fagum & ilicem. ſed toto genere diſtant, vt paulopoſt diſſeremus, vt cognatæ potius quã congeneres ſint habendæ. Sibari qui nunc Thurii dicũtur, quercus fuiſſe traditur in oppidi conſpectu, fronde perpetua, Varronis teſtimonio. Theophraſtus ſcriptum reliquit

in agro Thurino vbi vrbs Sibaris fuit, perſpici quercum vnam nunquam folia dimittentem, quæ nec germinare cum aliis, ſed ab ortu Caniculæ ſolita ſit. Quercus auida creſcendi, rarum eſt, quoniam ſata deterior eueniat, dulciſſima ei glans poſt fagum. Macedones, quę dulcem glandem producat, etymodryn quaſi dicas veriquercū appellant. Naſci quercus in rubro mari glandiferas tradunt: naſci quoq; in alto propiores terrę Theophraſtus prodidit, ſuper lapides atq; teſtas fictiles ſine radicibus, ſed patellarum modo adhæreſcentes, folio carnoſo, craſſo atq; oblongo, myrice ſimili, accedentis ad purpuram coloris. Forma ei flexuoſa, atq; in latitudinem diffuſior, ramis breuibus, cōtortis, ſpiſſis. magnitudo arboris tota paulo ſeſquipede amplior. Hac mulieribus lanæ tinguntur. Ramis earum annexæ pēdent conchæ quædam & cautibus parte ima, vbi millepedes, & aliæ generis eiuſdem beſtiolæ quodq; polypi ſpecimē gerit, populantur, Alteram quercum in mari naſcentem refert glandiferam, cuius fructus ſit cōmodus. Item alias magnitudine inſignes: ſed ea naufragis & vrinantibus comperta ſunt. In Luſitania profundo mari quercus glādiferas innaſci, vnde thūni veſcantur, author eſt Polybius. ob id thunnos qui dicat marinos eſſe ſues, minimè diſceſſerit à vero, vt inquit Athenæus. Carinas nauibus quernas ſubiici pręcipiunt maximè triremibus. Abieti aut pino larici vocatæ ferruminari quercus non poteſt, inſociabili natura, ꝙ hæc ſpiſſa corpore ſit, illæ textu raro. Caucis vt eſt Plinius author, circa duos pręcipuè lacus litora ipſa quercus obtinent, maxima auiditate naſcendi, vt ſuffoſæ aut fluctibus propulſæ flatibus, vaſtas complexu radicum inſulas ſecum auferant: itaq; libramēto eo ſtantes nauigant, ramorumq; ingentium armamentis ſępe territa Romanorum claſſe noctu, inito contra arbores prælio. E glandiferis ciuicas coronas necti mos erat, quæ omnibus anteferrentur. Ciuica iligna primo fuit, poſtea placuit ex eſculo ioui ſacra. Variatum & hoc cum quercu eſt, ac data quæ vbiq; fuerat. Non eſt prætereundum Alexandri Macedonis inuentum, ſeruandæ niuis in ſcrobes, vbi ea ſit, coniectis è quercu ramis, Saronicū in Peloponneſo ſinum

eſſe Plinius tradit, olim querno nemore redimitum, vnde ei nomē, ita antiqua Græcia appellante Quercū, Omnis aſtringendi vim habet, præſertim iterior & ſubiecta cortici tilia, quæ ligno membranacea cohæret, quinetiam tunica putamini glandis ſubiecta. Decoctum ex iis datur dyſentericis, cœliacis, ſanguinem excreantibus. Trita in peſſo fœminis fluxione vuluæ laborantibus ſubditur.

¶Hedera. Cap. LXXXVII.

HEDERA ſatis omnibus inimica, ſepulchra ac muros rumpens, ſerpentium frigori gratiſſima: quæ etſi creſcendo arborum magnitudinem æquat, frutices eam tamen ſibi vendicarunt, nec ſub hedera comprehenduntur, quæ repunt humi, de quibus dicetur in chamæciſſo. Plurimas, vt Dioſcoridi placet, ſigillatim habet differentias, ſed ſummas ſpecies omnium generum treis. Candida fructū candidum fert. Nigrum nigra vel crocatum, quam vulgo dionyſiam, id eſt bacchicam vocant. Tertia quæ nominatur helix, nullum parit fructum, tenuibus ſarmentis, foliis paruis, anguloſis, concinnioribusq́ꝫ. Sic excelſarum tria ſunt capita. Citton iuuenem Græci fabulantur dum corā Libero patre ſaltibus & choreis indulgeret, in terram fuiſſe deturbatū: Tellus Bacchum magnis honoribus extollens, cognominē gentilitiamq́ꝫ viticulam ædidit, iuuenili pullulatu frondentiq́ꝫ virore perpetim emunitam, quę tamen tripudiorum modo complicita circūflectatur. Hedera, vt Græci prodūt, aquis gaudet. ſeritur à Calendis Nouembribus ad Martias vſq́ꝫ. decoros dabit corymbos, ſi ternum conchyliorum crematorum cinere conſpergatur, aut alumine rigetur. Nigra vertitur in candidam ſi terra alba madens humore, octo dierum ſpatio radicibus infundatur. Damegeron eſt author: ſi hederæ nigræ tres taleolæ in mundo linteo ligatæ filo, in amuleti modum lienoſis adpendantur, geſtantes infra triduum hoc vitio liberabunt. Nigra francis lierra dicitur. hæc vbiq́ꝫ per parietes reptat, arboresq́ꝫ radicoſis amplectit̄ brachiis, in totum fruticoſa. folia primū cum pubeſcit anguloſa, cum plurimum in triangulam faciem exeuntia. vetuſtiori rotun

dantur,pinguia,dura,immortali virore,flore exili, vitigineo,baccis primũ herbaceis,mox atris,& nonnunq̃ croceis, longiori pediculo in vuæ modum dependentibus,ſparſioribus racemis non in globũ candidæ modo coeuntibus,ſed in acinos diſcretis:radice numeroſa,denſa,flexuoſa,cõtortaq; ac ſurculoſa,nec admodum profunda. Hedera vbi occepit ſementeſcere,germen ſublime rectumq; agit,ſempiterna coma viret.Ideo huius coronis poetæ vtebantur.Hæc ſępe veteres fulcit macerias,quas tandẽ vinciẽtis glutini raptu demolitur.Candida in duplici diſcrimine, quoniã vna fructu tantũ candet,altera folio,quæ corymbis dũtaxat albicat,denſus acinus ei & grandior,racemis in orbem circũactis,qui vocant corymbi.Hęc corymbias & athenis acharnicum irriguum dicitur,vt ſilentiũ cuius eſt minor acinus, ſed ſparſior nigræ modo racemus.Arbores hæc ſuo cõplexu ſtrangulat,totũq; humorem exugendo necat:ſucciq; largioris hauſtu,tanta craſſitudine coaleſcit,vt in iuſtam arborem euadat.Signa eius,folia maxima atq; latiſſima mãmas erigentis,hoc eſt germina,quæ ſunt cæteris inflexæ,racemi oſtãtes atq; ſubrecti:radicoſa huic brachia & maxime ramoſa robuſtaq;,ſed ab ea nigræ.Albæ tamen propriũ eſt,ꝙ inter media folia emittat brachia,quibus arbores cõplectitur, & parietibus obrepit.Muris quoq; pertinacius hæret quã vt poſſit abire,ita viuax eſt vt pluribus locis interciſa duret, nec emoriatur,& totidem initia radicum habet,quot brachia,quibus icolumes & ſolidas arbores ita ſugit,vt inopia cibi confectæ tabeſcãt.In nigra aliis acini dulcedo,aliis tanta amaritudo,vt aues non attingant.Helix,quã aliqui clauiculam vertũt,à cæteris ſterilitate diſtat,quoniã fructum nõ gignit.Parua huic folia,anguloſa concinnioraq;,longis ramorum internodiis,tenuibus viticulis ſine corymbis,infœcunda.Herbarii bifariã nunc nominant,quæ ſeſſilis caduca ſerpit humi,terreſtrem vocant hederã:quæ vero fruticẽ nacta clauiculatim irrepit,arboreã.Quidã hoc ætatis vitium putauerunt,primũq; helicem exiſtimant fieri,& poſtmodũ hederam ſenectute.Quorũ error à Theophraſto & Plinio refellitur,tum ꝙ foliũ & germen helicis ab hederę quãlibet

annoſæ, frondibus plurimum diſcrepet, tum ꝙ plures eius differentiæ noſcantur, tres potiſſimum inſignes. Herbacea ac virens, quæ plurima eſt. Altera candido folio. Tertia verſicolor quæ thracia vocatur. Herbaceæ tenuiora folia in ordinem digeſta, denſioraꝗ, in altera diuerſa omnia. In verſicolore alia foliis crebrioribus ac ſimiliter ordinatis denſioribusꝗ, in altera neglectis inconditisꝗ. Macularum etiam habitu diſtant, ſed hæc moroſa nimis & anxia Theophraſti diſcrimina, quandoquidem ætatis potius q̄ generis diſcrepantiæ videri poſſunt. Adoleſcit in longitudinem maxime herbacea. Nunc reuertamur ad hederā, cuius mira proditur natura ad experiūdas vini fraudes. Si vas fiat ex ligno eius, vina transfluere ac remanere aquam ſi qua mixta ſit: quod nobis Cato documentum libello de re ruſtica dedit. Si voles, inquit, ſcire in vinum aqua addita ſit necne: vaſculum facito de materia hederacea, vinum quod putabis aquam habere eodem mittito, ſi dilutum aqua fuerit, vinum effluet, aqua manebit, nam non continet vinum vas hederaceum. Vſos in funes & armamēta nauium hedera veteres, author eſt Athenæus, quā è Rhodano petebant vt canabim. Athenienſes, vt tradit Pauſanias, apud ſe primum natam hederam & Acharnis vico prodiiſſe teſtantur. Sylueſtrem hederam cerui phalangio percuſſi mandunt, & eo cibo liberantur, Aelianus eſt author. Meminit agreſtis hederę Columella, contra papulas equorum, In omnibus tamen exemplaribus agreſtis hederæ loco, agreſtis herbæ ſcriptum īuenitur. quem locum ex veterinaria reſtituimus, vbi hæc Columellę verbo tenus græce leguntur, Εἰς θερμότατον ἥλιον στήσας τὸν ἵππον μετὰ φύκτρας εἰς τοσοῦτον ἀπόξυε, ἄχρις οὗ αἵματος ῥύσις ἐπὶ γένυται. καὶ τηνικαῦτα λαβὼν κίσσου ῥίζαν ἀγρίου, καὶ θεῖον, πίσσαν ὑγρὰν, καὶ στυπτηρίαν, καὶ μίξας πάντα καὶ ἀναθερμάνας ἀπόχριε τὴν ψώραν, quod ad verbū Columella latinè ſic tradidit, Papulæ ferentiſſimo ſole vſꝗ eo ſtrigile radūtur, quoad eliciatur ſanguis, tum ex æquo miſcent̄ radices agreſtis hederæ, ſulfurꝗ, & pix liquida cum alumine: eo medicamine prædicto vitia curātur. Hæc, vti locus ille Columellæ emen

læ emendaretur,obiter adiecimus.Sed res exigit vt nonnihil de duobus primis hederæ faſtigiis diſſeramus. Plinius, vt nonnullis videtur,decimoſexto libro, Theophraſti fretus authoritate,duo genera eius prima ſtatuit,marē & fœminam.Maior tradit mas corpore & folio duriore, ac pinguiore,& flore ad purpuram accedente.Vtriuſq; flos ſimilis eſt roſæ ſylueſtri,niſi q caret odore.Theophraſtus ſexto ſtirpium,vt mendoſus habet hoc loco grçcus codex,duo fecit hederæ genera,marem & fœminam,Quoniā altera maius,durius,pinguiuſq; folium habeat,floremq; ad purpurā inclinatum,ambobus tamē flores ſylueſtribus roſis proximi, minores,ſine odore.Quæ etſi ita à Theodoro verſa ſint, mihi tamen potius de ciſto q̄ de hedera tradi videntur.faciliſq; fuit græcorum librariorū lapſus,qui ciſſon pro ciſtho ſcriptitarunt,parumq; ſibi conſtaret Theophraſtus,qui tertio hiſtoriarum trina ſummatim genera patere declarat,& ſequenti ſexto duo tantū genera retuliſſet,ſolo ſexu diſcreta.Quotuſquiſq; florem vidit in hedera roſæ ſylueſtri ſimilem,in mari ad purpuram tendentem,in fœmina magis ad candorē?nempe flos in hedera plane vitigineus ſpectatur, exilis admodum,non inodorus,ſed grauem potius ſpirans odorem.Hęc itaq; de ciſtho dicta credunt,cui ſexus vterq; reddit à Dioſcoride, flos maſculo punicę,fœminæ cādet, vterq; tn̄ roſaceus.Item Plinius vigeſimoquarto volumine duo ciſthi gn̄a fecit diſcerniculo ſexus inſignia,flos maſculo roſaceus,fœminæ albet.Heſychius author eſt ciſthū fruticē eſſe cuius ſit mas & fœmina.De ciſtho verba Theophraſti non de hedera fuerant intelligenda,videturq; vicinitas vocabuli Plinio impoſuiſſe,quem ſequutus Theodorus,in eūdem errorem collapſus eſt.In exemplaribus Græcis ciſthos legendum non ciſſos,cum roſacei flores nuſquam inueniantur in hedera,ſed prorſus ciſtho reſpondeant.Sed de iis in mentione eius tractauimus.De hedera Plutarchus dubium attulit in Sympoſiacis,An calida frigidá ne donarentur natura.Nec ab re,cum in riſum fuſus Ammonius,demiraretur hunc fruticem in corollas torqueri,qui ſuo frigore merū reſtinguere credatur,Sed caloris multa noſcūtur iudicia.Pri-

&

mum baccæ vino promiſcuę temulentiam pariunt, igneoꝙ vi turbantes corpus tentāt. Quin & reuulſa hederæ ſarmēta non aliter q̄ ligna ignē experta cōflecti ferunt. Porrò nix ſubinde multos dies aliis arboribus iſidet: verum hederam celerrime refugit. Confeſtim autem eam attingēs euaneſcit, & in ambitu nō niſi caloris munere liquatur. Sed longe maximum eſt argumentum, quod Theophraſtus hiſtoriæ prodidit, cum Alexander Harpalum iuſſiſſet græcanicas arbores Babyloniis hortis inſerere, præſertim vt locis hiſce calidiſſimis igni æſtuꝙ flagrantibus, vmbra lucorum, frondoſis ſtirpium comis, incommoda caloris propulſarent, ſolam hederam non comprehendiſſe tradit. quāuis audiens dicto Harpalus, vt in ea regione pangeretur, multum laborauit, & totam impendit operam: intabuit tamen & prorſus exaruit, quoniam ignea eius natura feruido ſolo miſceri reſpueret, non inueniensꝙ temperamentum, à priore deſciuit ingenio, ſiquidem exuperantiæ vires deſtruunt. ideo contraria magis expoſcunt. Quod calido gaudet, frigidū eſt: quod frigore lætatur, calidum erit. Quinetiam quæ frigore rigēt arbores, ob caloris inopiam imbecillitatemꝙ ſtirpem deſerentis folia dimittunt. Hedera perpetua coma viret, & pingue & calorem lauri aut oliuæ modo ſeruās. Neꝙ Bacchus, ꝙ ebrietatē repræſentaret aut aduerſaretur vino, hederam induxit: ſed Plutarchi ſententia, ſicuti amantes vini cum eo carent, hordeaceo potu vtuntur, ſic anni tempeſtates imitatus, cum vitigineam coronam deſideraret, nudamꝙ & frondibus viduam vitem cōtemplaretur, hederæ ſimilitudinem cœpit adamare. Etenim ſarmentorum clauiculæ vt viti diuagantur, vltro citroꝙ frondes offunduntur. ſed maxime corymbi planè pubeſcenti vuæ aut adultæ ſimiles, quēdam e vitis habitum mentiuntur. Cæterum ſi quicq̄ ad temulentiam conferre dicatur hedera, id non caloris ratione fieri ſatendum eſt, cum cutis ſpiracula laxaret, & merum potius cō coqueret. Hanc itaꝙ rem cōtrouerſam diluit Tryphon medicus, qui hederam refrigerare & aſtringere contendit, in quem modū ſæpius vſurpauerat. Ebrietatem ciere hederā vino mixtā it inficias. Siquidem noxam quā præſtat biben

tibus,temulentiã nemo fatebitur,ſed perturbationem mentis,deliriumq́ʒ.quale hyoſcyamus,& alia pleraq́ʒ concitant, mentem ad inſaniam mouentia.Sarmenti cõtorſio huic vernacula,non contra naturam,vt lignis ignem expertis, quæ curuari ſolent,calore natiuum humorem depaſcente,ꝙ congenitus calor & nutrit & auget:ſed potius hæc flexura humilitasq́ʒ pumila,frigori vel imbecillitati ferẽda eſt accepta, quæ maxime iis iniuriis patet.Complexum,fulturam,adminiculumq́ʒ deſiderant,quę ſeſe non poſſunt erigere penuria caloris caduca.Nix vero colliqueſcens profluit propter frondium humorem.Siquidẽ aqua reſtinguit & incidit fungoſam niuis laxitatem,quæ non aliud eſt q̃ exiguarum denſarumq́ʒ bullarum congeſtus.quare frigidis aſperginoſisq́ʒ locis,citius q̃ ſole illuſtratis niues colliquatæ funduntur.Nec immortalis hederæ coma caloris,frigoriſue noſcitur argumentum,cum myrtus,quæ in frigidorum claſſem aſſeritur, perpetuo vireat.Empedocles ſpiraculorũ meatuumq́ʒ quandam mediocritatem cauſatur,quæ nutrimentum ęqualiter eliciant,& humidi iacturam reſarciant.Sed cur hedera in Babylonia non vixerit,id cauſæ non fuit calor,ſed magis reclamans frigus,contrariam nõ ferens regionis conditionẽ: cuius cælum tam graue ac æſtuoſum offundi tradunt, vt vtres aquæ plenos quibus indormiſcant negotiatores,exiccans exhauriat.Hederam calidam & ſiccam eſſe Theophraſtus prodidit.Galenus contrariis viribus conſtare nempe quæ nonnihil habeat aſtringentiæ quæ terreſtris & frigida demonſtratur,& acrimoniam poſſidet,quã eſſe calidam teſtatur guſtus.Odit calores,& frigus adamat hedera.quare feruidis minus poteſt prouenire.è germinibus ſuis q̃ primum radices dimittit omnium maxime viuax, ſiue arbores ſcandens amplexãue perſtringat, ſeu ſubiens ima per terram vagetur, ſemper tamen aliquid quærit in quod incubet, quo velut adminiculo fungatur. Et iam quod eſt mirabile, viſam eſſe in cornibus cerui Theophraſtus poſteritatis memoriæ mandauit.Proſilientes vndiq́ʒ ſurculis radiculas ſpargit, facile proreptans ſuo perſtrictu vel vmbra:noxam arboribus infert, pabulum eiſdem ſummouet,

infixa quoq; rapit, omnium quæ arboribus hærent moleſtiſſima: nam cum fronde vireat ſempiterna, proinde copioſum deſiderat alimentum, & cum polleat viribus, vndiq; allicit ad ſeſe: cum arborum ſumma complectitur, penitus eas exiccat, Omnia genera eius aſtringunt, vrinam ciunt potu, capitis dolorem ſedant præcipuè cerebro, continentiq; mēbranæ vtiliter mollibus īpoſitis foliis, cum aceto & roſaceo tritis. illinuntur autem fronti, & decocto eorum fouetur os, caputq; perungitur. lieni pota & illita proſunt. Decoquuntur &, contra horrores febrium eruptionesq; pituitæ, aut in vino teruntur. Illinuntur decoctu in vino omnium vlcerū generi etiam ſi cacoethe ſint: ſed natura omnium in medicina anceps. mentem turbat & caput purgat largius pota. neruis intus nocet, eiſdē adhibita foris. Corymbi poti vel illiti lienem ſanant, item iocinera. trahūt & menſes appoſiti. ſuccus hederæ tedia narium & graueolentiam emendat, item infuſus naribus caput purgat, efficacius addito nitro. Infunditur etiam purulentis auribus aut dolentibus cum oleo. Cicatricibus decorem reddit. Acini ex alba terni in aceto mulſo poti tineas pellūt. in qua curatione ventri quoq; impoſuiſſe eos vtile eſt. Hederę baccis auri coloris viginti in vini ſextario tritis, ita vt terni cyathi potētur, aquam quæ cutem ſubierit per vrinam educit. acini qui croci ſuccū habent pręſumpti potu, à crapula tutos præſtant. Hederæ nigræ candidiores corymbi poti, ſteriles etiam viros faciūt. Eraſiſtratus acinos quinq; tritos in oleo roſaceo calfactoſq; cortice punico inſtillauit dentium dolori à cōtraria aure. denigrāt capillum corymbi. Flos cuiuſcūq; generis trium digitorum carptu, dyſentericos & aluum etiam emendat in vino auſtero bis die potus: ambuſtis illinitur vtiliter cum cera. lachrima hederæ pſilothrum eſt, phthiriaſimq; tollit. Radicis ſuccus in aceto potus contra phalangia prodeſt. Tradunt huius quoq; ligni vaſe ſpleniticos bibētes ſanari. Sunt qui incidant eoq; vtuntur ad eroſos dentes, frangiq; adfirmant, proximis cera munitis ne lædantur. Acinos aliqui ferunt, mox comburunt illinentes ambuſta, perfuſa prius aqua calida. Gummi etiam in hedera quærunt, quod ex aceto denti/

bus vtiliſſimũ promittunt. Natura omnium, vt teſtat̃ Dioſcorides, aſtrictiora eſt & acris, neruos tentans. Flos trium digitorum carptu aquam intercutem emendat. in vino bis die potus ambuſtis vtiliter illinitur ſubactus cum cera. Recentia folia ex aceto cocta vel cruda cum pane detrita lienibus medentur. Foliorum & acinorum ſuccus cum irino vnguento, melle, aut nitro, naribus infunditur contra veteres capitis dolores. is caput cum aceto & roſaceo magno vſu fouet. purulentis auribus aut dolẽtibus pro remedio cũ oleo demittitur. Nigræ hederæ ſuccus & corymbi eiuſdem epoti corpus infirmant, torpidosq́ reddunt ſenſus, mentẽ turbant largius ſumpti. Acini quinq; triti calfactiq́; in punico cortice cum roſaceo, ſi ab aure cõtraria inſtillentur, dẽtium dolorem diſcutiunt. capillum denigrant illiti corymbi. Folia in vino decocta illinuntur omniũ vlcerum generi, etiam ſi cacoethe ſint. vitia cutis in facie & ambuſta ſanant, vti ſupradictum eſt, decocta menſes trahũt triti & ſubditi corymbi. iidem à purgationibus poti drachmæ pondere, fœminas ſteriles faciunt. Pediculi foliorum madefacti melle vuluisq́; inditi, menſtrua & partus expellunt. inſtillatus ſuccus graueolentiam narium, & putrilagines emendat & ſanitati reſtituit. Lachrima hederæ pſilothrum eſt. illitu pediculos necat. ſuccus radicis in aceto potus contra phalangia prodeſt.

¶ Ilex. Cap. LXXXVIII.

ILEX quæ Græcis prinos dicitur, arbos eſt roboris magnitudine & folio, verum minori aculeatoq́;, cortice etiã leuiori, materie ſpiſſa ac robuſta, glandoſo fructu, ſed puſillo: radice multiplici in altum acta. Ilex perpetua coma frõdet, fructumq́; tardiſſimè perficit, fructificat tamen poſt Vergiliarum occaſum. Arcades anno perficere putant, ſimul enim antecedentem fructum nouus occupat, propterea à nonnullis in biferarum cenſu reponitur. Arbor Theophraſto magna proſilit, ſi ſolum adipiſcatur idoneum: folio roboris, verum minore aculeato, cortice læuiore: radice multiplici, vt ſylueſtri altiſſima, glanduloſo fructu, ſed glans ipſa puſilla eſt: veterem nouus præuenit, nam ſerò matureſcit: quamob/

rem bifera à nonnullis exiſtimatur. Fert & præter glandem granum quoddam puniceum. Sua hæc ſunt. hyphear & viſcum in ramis vt aliena ſuſtinet, à ſeptētrione viſcum, à meridie hyphear. quapropter quaternos parit fructus, binos peculiares, binos alienos. Ilicis germinatio in vere prouenit. Folia lateribus ſinuata cōſidunt, indecidua. Montibus lætatur, in planis naſci recuſat. Medulla prædura & ſpiſſa, qua valuarum ſumptuoſarum cardines facere ſolent artifices, fecundoſq; architecti præcipiunt medulla, quā cor nonnulli vocitant. Honos ilici ad axes plauſtrorum, & iuga lyrarum pſalteriorūq;. Materies ſpiſſa & robuſta, ſed quæ frāgatur & diſſiliat ſpōte ſua: ob id Pericles Bœotios dixit ilicibus ſimiles, vt eſt apud Ariſtotelem, quoniam ipſi ſe inteſtinis diſcordiis conficerēt. Hanc & aquifoliam & aquifolium vocari puto. Verū ilex eſt gemina vt Columellæ placet, minor apibus quæſita, & prolixior, omnibus improbata mellificio. Omnes (inquit Plinius) roboris dotes ilex ſolo prouocat cocco. granum hoc, primo ſeu ſpectes, frutices paruos aquifoliæ ilicis: quiſquilium vocant, penſionem alteram tribuit pauperibꝰ Hiſpaniæ donati. Sic ilicis duo genera apud nos inueniūtur, cocciferum in duplici diſcrimine minus, quod nunc Gallia vocat ſcarlatum, in Narbonenſi prouincia frequēs, vbi ruſticis vermilionum dicitur, frutice paruo, exilibus ramis, & aculeato folio: grano quo diuites lanæ pretioſo illuminentur ſucco: aſpectu coloris gratiſſimo, in roſis micante, cui nec muſteo nec ſeneſcenti vires. anniculo ſuccus ad pigmenta languidus, quadrimo euanidus. Colos Imperatoriis dicatus paludamentis, iam barbaro notior q̄ latino aut græco nomine, quum Mauritanis granum quermes nominetur, inde quermeſinus, nobis crameſinus, qui quiſquilio rutilet colos, vocetur: ſed ſcarlati nomen à latino immutatis literis videtur oriundū de quo in coccinei grani mentione fuerit diſſerendum. Alterius maius, perpetua fronde virens in iuſtā arborem proſilit, cum ſibi cōmodam nactum eſt humū, caudice læui, folio pungentis aculei per ambitum armato, bacca punicea. folia non dimittit, ſed glandem nullam fert. Hac pleræq; ſyluæ Galliarum ſcatent: ſed in multis

locis tam pumila arbos, tamq; creſcendi pigra, vt ad frutices potius ſit referenda. Vulgus gallicum hous aut houſſon nominat, ruſticis nõ ignotum, qui ſæpe ſpinarum iniuriam experiuntur. Quòd ſi non fuerit generis aquifoliæ ilicis, parum tamen aut nihil differre videtur. Subſcribunt iudicio noſtro permulti ſtudio & doctrina inſignes. Sed glandifera ilex Gallis eſt rarior, quàm vt ſæpe cõſpiciatur. Sata tamen in hortis apud nos glande creuit, cingente robuſteam frondem ſpinarum vallo. Nec me clam eſt cratægum vel cratęgona aquifolium in Italia authore Plinio vocari. Non tamen ſimile veri fuerit eſſe ilicem aquifoliam, cum à nullo folium ei reddatur aculeatum. Theophraſto neq; arbos eſt magna neq; craſſa, ligno robuſto, verſicolore, flauo, cortice læui, foliis meſpili, hoc eſt promiſſis: verum longitudine ac latitudine maiori, nec ad hunc modũ ſerratis, fructu plurimũ rotundo, qui matureſcens ſiccatur nigreſcitq;: guſtu & ſucco meſpili, fereq; vt verbis vtar Theophraſti, ſylueſtris meſpilus fuerit. Satis de hoc in cratægonis mentione diſſeruimus. Theodorus aquifolium intellexit, quã Theophraſtus agriã ſiue ariam appellat, ſempiternæ frondis arborẽ, inter robur & ilicem mediam. Sunt qui ſmilacem aquifoliã interpretentur haud ferẽdo errore. nam Arcades arborẽ faciunt ilici ſimilem, folio tamen non aculeato, molli, profundo, materie ſoluta & in opere tenera. Phellodryn iidẽ Arcades nũcupant arborẽ inter robur & ilicem mediç naturæ, & aliud eſſe negant q̃ ilicem fœminam: vt ilex vbi deficit, vtantur hac in carpentariis præcipuè fabricis, quod & Lacedæmone faciunt & Elide. Dores agreſtem eam appellant. Lignum intus q̃ ilici candidius, ſed fuluius q̃ roboris: materia quoq; durior, ſed quàm ilici ſolutior, in opere colore ligni decorticati. folium ambabus ſimile: ſed iligno maius & querno minus. Specioſior medulla quàm ilicis. Fructus minimis glandibus æqualis, acylon vocatur: quemadmodum & iligneus, nam balanos ſiue glans robori propria tribuitur. Plinius contra quàm Theophraſtus phellodryn videtur eandem exiſtimaſſe cum ſubere, qui ſcriptum ſic reliquit, Sunt qui ſuber ilicem fœminam vocent, atq; vbi non naſci/

tur ilex,pro ea ſubere vtuntur in carpentariis præcipuè fabricis,vt circa Elin & Lacedæmonem,quæ verbotenus ad phellodryn Theophraſtus retulit.Plinio hæc ſuber minima arbor,glans peſſima,rara,cortex tantum in fructu,prçcraſſus,ac renaſcens,atq; etiam in denos pedes vndiq; explanatus.Vſus eius in anchoralibus maximè nauium,piſcantiũq; tragulis,& cadorum obturamẽtis:prçterea in hyberno fœminarum calceatu.quamobrem mulieres non infacetè Græci cortices arborum appellãt.Nec in Italia tota naſcitur,aut in Gallia omnino.Sic videtur Plinius ſuber à phellodry diſtinxiſſe.Sed phellon & phellodryn eandem fuiſſe arborem quæ à robore & ſubere tanquam vtroq; parente nomẽ traxiſſet:quaſi dicas ſuberiquercum.Theophraſto ſuber arbor caudicoſa,admodum procera,ſine multis ramis:ligno robuſto,cortice præcraſſo & aſpero in ſenectute,qui vt in picea rumpatur:ſed grandioribus fragmentis,folio fraxini,longiore,perpetuo,nec caduco,fructu aquifoliæ glãdoſo.Corticem ſolent detrahere,ne deterior fiat arbor,qui triennio pòſt ſubnaſcitur.Familiaris erat arbor Theophraſti temporibus,Pyrenicæ ſimulachra è ſubere diis factitata:ſed ſucceſſit in eius locum palma.Suber in Galliis cortice q̃ reliquo arboris habitu nobilior,hãc liegium à leuitate vt puto,quod extet aquis nec obruatur,Franci hodie vocãt,hyberno crepidarum calciatu percelebrem,quo & ſutores & veteramẽtarii ſoleas aduerſum frigora muniunt.Non ignotus piſcatoribus cortex,qui verriculorum alis,ne ſidant aut in profundum trahantur,appendere ſolent.Qui arborem per Hiſpanias viderunt,hac mihi facie repræſentarunt,humilem,parumq; ramigeram,folio ilicis aculeato,triſti glande,corticè præcraſſo,& multis inanitatibus fiſtuloſo,quem ad vſus detrahunt.Sed forſitan Pyrenicis inſignior auctu,proceriorq; fauente cœli ſtatu conſurgit.Ilici pares querco redduntur vires.cortex radice detractus tantiſper in aqua coctus dum eliqueſcens intabeſcat,capillos denigrat,cimolia creta ante repurgatos.trita folia tumores diſcutiunt,& imbecillas parteis firmant.Suberis cortex tritus ex aqua calda potus ſanguinem ex vtralibet parte fluẽtem ſiſtit.Eiuſdem

cinis ex vino calido ſanguinem excreantibus magnopere laudatur.

Iuglans nux. Cap. LXXXIX.

IVGLANS Græcis caryon baſilicon, id eſt regia nux, interdum perſica, euboicaq;. Gallis noierus dicta, notior eſt quam vt repræſentari debeat, quum ſit arbos prægrandis multis prælongisq; nixa radicibus, procero caudice, multis ſummatim ramis ingentibus brachiato, ad binum ternũue cubitorum complexus ſępius craſſeſcente: cortice hiulco, & in rimas altas dehiſcente, frondibus latis, oblongis, è iucundo grauiter ſubolentibus, patulamq; iaculantibus vmbram & in ſalubrem, per autumnum deciduis, verni temporis initio veluti quodam geſtiente foliorum conceptu: panicula prælonga, callo ſquamatim compactili protracta ordine nucis pineæ protuberat, dehiſcitq;. flaueſcens ſtatim quã frondem facere cępit, nutans caducaq; prolabitur. Tum ſuper amenti huius pediculum flos erumpit, totidemq; calliculacea tegumenta quot flores petiolo cõtrahuntur, ſingulisq; his ſingulæ includuntur nuces, duplici protectæ munimento, puluinato primũ calice, mox ligneo putamine, quot modis & fœtus in parente, hoc eſt vtriculo ventreq;. quæ cauſa eas fecit (vt eſt veriſimilius) nuptiis religioſas, partu tot modis munito, q̃ quod cadendo tripudium ſonitumue faciant elidendo virginum puellarũ clamore. Nux itaq; multis occulitur inuolucris, calloſo primum herbaceoq́; cortice, quàm guliocam dicunt: hinc compactili carinarum loculo, mox tenui tunica, quæ nauci vt quidam volunt nominetur. Criſpi intus nuclei quadripartito digeruntur, lignoſa intercedente membrana. Differentia generum in putamine duro, fragiliue & tenui ac craſſo, loculoſo & ſimplici. Solũ hoc pomum natura copactili clauſit operimẽto. Nanq; ſunt bifidæ putaminum carinę, nucleorumq; illis quadripartita diſtinctio, lignea intercurſante membrana. Tranſtulere iuglandem reges è perſide, ob id regiæ nuces & perſicæ nominantur. Caryon uero Græcis à capitis grauedine vocatam ambigit nemo, & arborum ipſarum foliorumq; vires in ce-

rebrum penetrant,hocq; in cibis earũ nuclei minori momento faciunt. Aquas odere iuglandes,frigoriſq; cupidæ. Montibus quoq; lętantur. germinãt poſt afflatum Fauonii,non cacuminibus vt maxima pars arborum,ſed lateribus impulſo priore pullulo,qua forma & caudices toti,& pręgrandes rami creſcunt:quorum germina in foliorum vnum procumbunt,ꝙ deſit initium vnde germen erumpat. Inferiore ſui parte fertiliores ſunt iuglandes. Seruntur nuces porrectæ cõmiſſuris iacentibus,á Calendis Martiis ad Idus eaſdem. Cariem vetuſtatemq; nõ ſentit iuglans:quare materies eius ampla,nigricans,vndatimq; criſpa. Menſis & vtenſilibus lautis dicatur,vſuſq; ad tectorium opus. Sed frangi ſe ſonitu prænunciat,ita vt præſentire homines poſſint:quod in Antandro contigiſſe,omneſq; è balineis terrefactos profugiſſe traditum eſt. Sed mirũ eſt quod proditur,quercum & iuglandem tam pertinaci odio diſſidere,vt iuxta nucem iuglandem depacta moriatur,quum mutari in quercum ſenio nonnulli tradãt. Iuglandium vmbra ſatis quibuſq; non nutrix ſed nouerca eſt,& quæcunq; attigerit,non dubiè venenum. Stillicidii quoq; ratione nocet,quod frondis proiectu ita diffunditur,vt per ipſam non defluant imbres, ſæuaq; ſtilla eſt. Iuglãs,vt Damogeron eſt author,nucibus ſuis eo more quo amygdala ſeritur,& eiſdem menſibus:itẽ auulſione & viuiradice. Amat loca ſicca. Frigidis potius q̃ calidioribus gaudet. Sed nux quam poſiturus es,melior adoleſcet,ſi pueri impubis vel nondum experti Venerem vrina quinq; diebus maceraueris,quod & in amygdalis commendatur. Cinis iugiter vel caudici vel radicibus offuſus,& teneritudinem adfert,& fragiliorem nuclei carnem efficit. Lętior fiet,ſi ſæpius transferatur,aut ſi quis arbori cuprinum clauum,aut ligneum palum imprimat, qui ad medullã vſq; penetret. Si quis terebro per medullam arborem traiiciat, atq; foramini parem vlmeum adigat cuneum,nodoſam duritiem nux exuet. Ea fructum non amittet,ſi verbaſci radicem,vel coccinium è ſterquilinio pannũ amuleti vice ſuſpẽdat. Poſteritatis memoriæ mandarũt rei ruſticę periti,neq; iuglandem,neq; reſiniferas arbores,nullo inſitionis inter ſe

aut cum aliis pignore iungi poſſe, ita vt iuglans alterã non admittat arborem, aut ſuum etiam ſurculum, reſpuẽs ſi pangatur, nullo fœderis nexu coaleſcit. Sed ii plane, vt Damogeronti placet, à veritate defecerunt, experientiaq́ docuit iuglandis reſinoſæ terebintho aut piſtacio inſitum comprehendiſſe, & in grandiorem ſua ſorte arborem euaſiſſe. Terebinthus & iuglans ſurculũ piſtacii recipiunt, qui conceptus perſæpe cõualuit: & licet forſitan non facile coeat, non ideo tamen id habendum neglectui, ſi res non ſemper ſuum ſor-
1 tiatur effectum. Sunt qui hoc inſitionis vtantur genere. nucem obruunt, & vbi adoleuerit, bimam aut trimam radicitus eruunt, radiciq́ ſurculum iuxta carnem inſigunt, & iterum terræ relegant. Alii ramulum anniculum legunt & inuertunt, inſitumq́ diligẽter viminibus obligant. Nuces nudas & ſine putaminibus ædent iuglandes, vt pollicet Africanus, ſi fractis vtrinq; carinis, integer nucleus illæſa prorſus carne, lana vel vitigineis foliis recẽtibus aut platani frõdibus obuoluatur, quo minus à formicis enucleatus erodatur fructus: dein terræ mandet. Hoc idem Florentinus aſſe-
2 rit. Si tarentinam nucem, ſiue quod idem eſt, ſuis operimentis ſpoliatam facere volueris, ſolam nucis carnẽ vellere propter formicas inuolutã, ĩ ſeminario debebis obruere. quod in amygdalis quoq; venturum promittit: ſed cinis ſcrobibus aſpergatur. Democritus ſcriptum reliquit, ſi quiſpiam ieiunus ſeorſum lentis grana mandat, atq; dum adhuc manſum in ore verſat, quum flore pubet iuglans, ramum demordeat, arbor perſica diſtabeſcet. Item ſi flagrãs igni lentis granum radicibus imprimatur, aut ſi in traiectam terebro arborem puerile lotiũ indatur, aut ſi quis iuxta ablaqueatam
3 radicem dictamnum, fabas, vel pannum menſtruo ſanguine mulieris imbutum deponat, arborem ariditate tabida conficiet. Omnis autem nux primum vnam radicem mittit, & ſimplici ſtilo prorepit: cum ad ſcrobis ſolũ radix peruenit, duritia humi coercita recuruatur, & ex ſummo duorum ramorum ambas radices emittit. Tarentinã nucem facere hoc etiã modo poteris. In quo ſcrobe deſtinaueris nucẽ ſerere, in eo terrã minutã pro modo ſemipedis ponito, ibiq́ ſemen

fertulæ repangito:cum ferula fuerit enata,eam findito,& in medulla eius ſine putamine nucem abſcondito,& ita obruito.In frigidis locis bima,ĩ calidis trima trãſferri debet. Sunt qui pridie q̃ ſint poſituri iuglandem aqua ſimplici macerent.Pangunt autem tranſuerſam,vt in latus,id eſt carinam ipſam figatur in terra.Cacumẽ ipſum cũ ponitur nux, in Aquilonis partem dirigitur.Lapis ſubter aut teſta deponitur,ne radicem ſimplicẽ mittat,ſed repercuſſa reſpergat. Radices plantarum in eo genere ſectionẽ horrent:fimo bubulo ima planta tingi,ſed magis cinere reſpergi gaudet,ne ſtercoris aduratur calore.Cineris conſperſus creditur teneritudinem & fructus denſitatem adferre.Altis delectatur ſcrobibus,& interualla deſiderat maiora,quoniã ſtillicidiis foliorum ſuorũ proximis vel ſui generis officit arboribus. Si ſenectæ vitio cauetur,longus canalis à ſummo trũco ad imum debet excludi:ſic beneficio ſolis & venti difflantur & dureſcunt,quæ in marcorem tranſibant.Arcebitur hiantis cauernæ vitiũ,ſi frequenter ablaqueetur.Si nodoſa vel prę dura nux gignatur,cortex in orbẽ vulnerandus,vt noxium exigat humorem.Tradunt ſi ferentẽ iam arborem in tarentinam velis mutare,lixiuio per annum continẽtem ter menſe rigandam.Cortex exutus in nuce maturitatis argumentum eſt,quo ſpoliata iam tempeſtiuitatem fatetur.Seruantur iuglandes vel paleis obrutæ,vel arena,vel foliis ſuis aridis,vel arca ligno ſuo facta cõcluſæ,vel immiſtæ cepis,quibus hanc viciſſitudinem reddũt,vt acredinem tollant.Expertum produnt,ſi virides nuces tantum putaminibus ſuis liberæ demergantur melle, poſt annum virides inueniri, ipſumq́ mel ita medicabile fieri,vt ex eo facta potio faucibus & arteriis medeatur.Diphilus Siphnius ita de iis proditum reliquit.Iuglandes nuces capitis dolores cient,& reliquis cibis emergentes innatant.Recentes ſic ſuis membranis caſtratæ,vt omnino candicẽt, meliorem ſuccum creant, furno torrefactæ paucam ſuppeditant alimoniã.Athenienſis Mneſitheus euboicas nuces coctu difficiles eſſe tradit,& flatus parere,ſi tamen à ſtomacho victæ coquantur.Veſcentes exhilarat fagina,ſtrigoſoſq́ ad craſſitiem reducit,Per/

ſicæ nuces, vt Diocles eſt author, non minus caſtaneis dolores capitis mouent, ſed plus alimonii ſumminiſtrant. Torrefactæ minus corpori negocium faceſſunt: ex melle aluũ trahunt: latę in eo genere ſpiritus plures excitant. Innocentiores tam toſtæ q̃ coctæ crudis. Mneſitheus Athenienſis pręcipit nuces omnes tam perſicas ſeu regias, q̃ auellanas, non niſi feruorẽ ignis expertas ædi, præter amygdalas virides. ſiquidem oleoſo conſtant humore, qui ignis beneficio diſcutitur. Nam vel pingues & oleaginæ ſentiuntur, vel acerbæ & duræ: iis ignis oleacitatem depaſcit, illis acerbitatem, duritiam mediocris mollit. Heraclides Tarentinus petere ſolebat, ſi nuces prima menſa vel ſummo cibo iam ferè cœnatis obiici, vt bellaria debeant, quæ in pleraq; Aſia Græciaq; præponuntur. Si poſtremo cibo vti mos eſt, offerantur, huius gratia, vt bibendi deſiderium inuitent, & potus auiditatem moliantur, diſtento iam cibis ventre, interaneiſq; refertis, inſinuatæ deturbatis potus impetu nuces, inflationes cient, & ſpiritus excitant, ciboſq; corruptionis labe vitiant, ꝙ inſita ſit quædam enatandi facultas, quæ coctioni parum cedat, vnde cruditates oriantur, & alui moueantur deiectiones. Tinguntur cortice iuglandium lanæ, & capillus rufatur. primũ prodeuntibus id cõpertum, infectis tractatu manibus. An fuerit in Italia Catonis æuo, non conſtat, quoniam gręcas nominat, quas quidam in iuglandium genere ſeruant. Adiiciunt pręterea auellanas, & galbas, præneſtinas, quas maximè probat, & conditas ollis in terra virides ſeruari iubet. Poſtea thaſię & albenſes celebrari cœpere. Sed Tarentinaꝝ duo genera, fragili putamine ac duro, quę ſunt ampliſſimæ & minimè rotundæ, quas à frangendi mora, moracias & moracillas ſunt qui vocent: præterea molluſcæ putamen rumpentes. Sunt qui honori nomen interpretentur, & Iouis glandem eſſe dicunt. Sunt qui à iuuãdo & glande dictam exiſtimẽt. Iuglans, vt Caius libro de verboꝝ ſignificatione refert, arbor dicta perinde ac Iouis glãs. nam id arboris genus nuces habet, quæ ſnnt ſuauiore ſapore quã glans. hunc fructum antiqui illi, qui egregium glandiq; ſimilem, ipſamq; arborem deo dignam exiſtimabant, Iouis glan

dem appellauerunt, quæ nũc literis interliſis iuglans nominatur: ſiue quaſi diuglans, vt Cloatius eſt author. Verumtamen dios balanos caſtaneã Theophraſto Dioſcoridiq́; ſignificat. Porrò eandem eſſe nucem perſicam, regiam, iuglãdem fatebitur, qui bonos authores euoluerit. Perſicam, ꝙ è Perſide primum ad nos ſit conuecta: regiã, quòd à regibus tranſlata ſit, Sed indicio ſunt græca vocabula. Optimum quippe earũ genus perſicum atq; baſilicon: hęc fuere prima nomina. Cæterum in eo genere quæ mollior ſit, & putamen frãgat, molluſca dicitur: vt tarentina, quæ nuda cortice vel molli, ac fragili putamine prodeat. Cuius faciundæ rationem Columella docuit. à Tarento, quod Sabinorũ lingua molle deſignat, vnde tarentinos dictos putat Varro, quod Horatius confirmat molle tarentum appellans. Sic nux tarentina dicitur quæ ita mollis eſt, vt attrectata ſtatim frangatur. Quapropter apertè Macrobius hallucinatur, qui perſicum vulgo dictum, molluſcam nucem eſſe putat, Sueuii hominis doctiſſimi teſtimonio fretus, in idyllio quod inſcribitur moretum, qui vt inquit (de hortulano loquitur moretum faciente) inter ea quæ eò mittit, hoc pomum tradit mittendum iis verbis,

“ Admiſce tu Acca baſilicis hæc nunc,
“ Partim perſica: quod nomen ſic deniq; fertur,
“ Propterea quòd qui quondam cum rege potenti
“ Nomine Alexandro Magno fera prælia bello
“ In Perſas retulere ſuo. Poſt inde reuentum,
“ Hoc genus arboris in prælatis finibus graiis
“ Diſſeuere, nouos fructus mortalibus dantes.
“ Moluſca hæc nux eſt, ne quis fortè inſcius erret.

Sed ii numeri nihil aliud volunt, quàm perſicas nuces baſilicis, hoc eſt regiis vt congeneres non alienas eſſe miſcendas, quòd earũ in moreto conſortia non reſpuãt, nomenq́; perſicis inditum refert, quòd cum eo bello quod aduerſus Perſas a regibus geſtum eſt, eæ ad amplos Græcorum fines delatę, ſatu nouos & inuiſos antea fructus hominibus hinc redeuntibus dedere: inde baſilicæ ſiue regiæ & perſicę nuces, quòd à regibus à Perſide poſt finitum bellum fuerint primum de/

uectę. Moluſcam eandem dici nucem aſſerit idem Sueuius, niſi quis Veritatis ſurdus velit aberrare. Quapropter hæc verba in Macrobium facile poſſunt retorqueri. Sed erroris cauſa fuit, quod ipſe putauerit idem eſſe malum perſicum, & nucem perſicam. quod tantum abeſſe à vero cōſtat, vt nihil plus veritati reclamare videatur, quanquam vtrunq; nationis ſuæ referat cognomen. Acca nucē moluſcam hyemis tempus ait inuidere, qđ de malo perſico non poteſt audiri, quando plurima uis eius exitu autumni & ineunte hyeme reperitur, quare perſica nux quæ & moluſca dicitur, iuglandium eſſe generis euidentius, quàm latius probari deſideret. Sed nux græca hæc intelligi debet, quæ & amygdala dicitur, quod Cloatius teſtatur inquiens: Nux græca amygdala eſt. Sed de hac re latius in eius mentione diſſeruimus. Plinius conſularem virum audiuit biferas iuglandes nuces ſe habere profitentem. Non ſunt ſilentio prætereunda, quæ faciem parentis ſuccumq; adoptionis exhibēt, appellata ab vtroq; nuciperſica, quæ & Martialis hoc diſticho cōmendauit,

Vilia maternis fueramus præcoqua ramis, ,,
Nunc in adoptiuis perſica ſola ſumus. ,,

Nanq; nuciperſica arbos eſt humilis, præcocis perſici proceritate, folio amygdalæ, ſed maiori: flore puniceo. Pomum emicat viride, carnoſum, ſucculentum, nulla exterius lanugine pubeſcens. medio inter iuglandem & perſicum malum ſapore, dura intus & ſcabra nuce in quā nucleus qualis amygdalis aut perſicis pomis. Matureſcit autumni exitu. diutiusq; perſicis ætatem prorogat, non tam celeriter marceſcens, ſed multo nuce fugacius eſt. Iucundo placet ſapore, leuiter ſubamaro atq; innocenti guſtu. Scatent hac arbore Galliarum plerią; tractus, rura noſtra preſiconucem, aut potius curato nomine peſconucem vocant. Ea ſoboles mediam inter vtrunq; progenitorem naturam vt ſpero contraxit: attulitq; inſitionis vt arbitror, diligentia, aut ſatorum miſtio nouum adulterii genus, ita vt ex amygdalo ſeu nucem græca & perſico progenies inuiſa prioribus ſeculis exoriret, vtriuſq; parētis ingeniū referens, & effigiē ſimul adoptans: hoc eſt malum qđ ſo/

ris æmula facie perſicum pomum mentitur, intus dulcē amygdalam & facie & guſtu repræſentat, ipſum recte vterq; patens amygdalo perſicum nominabit. Nuces iuglandes quas aliis regias, aliis perſicas nuncupari diximus, recentes iucundiores ſunt. Siccæ noxiores, ſtomacho inutiles, bilioſæ, difficiles concoctu, dolorē capitis inferentes. Tuſſientibus inimicæ, ſed vomituris ieiunis aptæ Præſumptæ cum ruta & ficis venena hebetant. Item aduerſantur cepis, leniuntq; earum ſaporem: & quo quis pluras ederit: eo facilius latas ventris tineas pellit, Mammarum inflammationi, abſceſſibus, luxatiſq; imponuntur cū exiguo melle & ruta: cum cepa autē & ſale & melle canis hominiſq; morſui. Cū cortice ſuo crematæ & vmbilico admotæ diſcutiunt tormina. Putamen combuſtum tritumq; in oleo & vino, infantium, capite peruncto nutrit capillū, & ad alopecias eo ſic vtuntur. Nucleorum crematorum cinis ex vino ſubter inditus, fœminarum purgationes cohibet, & quæ perueteres ſunt nuces, gangrænis & carbunculis medentur: item ægilopiis & ſugillatis. Areas capitis breui momento replent pilo, commanducati, & protinus ex ore impoſiti nuclei. Cortex iuglandiū lichenum vitio & dyſentericis prodeſt. Recentes ſtomacho nimis infenſæ, gratioreſq;: ideo alliatis induntur ad domandam acrimoniam. Liuores illitu rapiūt. Nucleus eſtur in teneſmo ad extrahēdam pituitam. Fertur qui ieiunus ſumpſerit duas nuces ſiccas, & totidem ficos cum rutæ foliis viginti ſimul tritis, addito ſalis grano, nullum venenum illo die nociturum. Cōtra rabioſi quoq; canis morſus nuclei à ieiuno homine commanducati, illitiq;, præſenti remedio eſſe dicuntur. Nucibus tuſis oleum exprimuntur.

¶Iuniperus. Cap. XC.

IVNIPERVS Græci arceuthon, Galli geneurum nominãt. Arbor eſt duorum generum, nempe maior & minor, cortice membraneo, & qui ſponte rumpatur: materie fulua, odorata, ex qua manet liquor thuris odorem atq; colorem æmulans. Coma viret perpetua, ſpinaq; potius ꝙ folio ſed herbacea veſtitur, ſine flore cæruleis baccis: in ſumma, cedro

penè

penè ſimilis tum effigie,tum natura.Montes amat,in pluniſq; naſci recuſat.Pleriq; colles in Gallia,montiumq́; iuga iunipero pubeſcunt.Germinat vere, quanquam ſerius fructificet.Auctu facillima,ſed admodum ſerotina,cum fructũ tardiſſime omnium reddat. Cæterum annua habetur,nouusq; fructus in ea cum autumno pendet,recensq́; veterem occupat,ſic baccis ſubnaſcentibus, quæ biennio hæreant. Quare ſolam arborum fructus ſuos ad bimatum prorogare volunt,qui ne matureſcant quidem,ſed decerpantur & aliquãdiu conditi ſeruentur:& ſi in arbore relinquantur,marceſcant.Iuniperi duo genera quidã conſtituũt,vnum quod florem ędat,nec fructificet:alterum ꝙ protinus fructum,vt præcidua poma fici,præmonſtret,nec tamen floreat.Macedones ne vllum quidem promere florem arbitrãtur.Vtrũq; montium cacuminibus & algentibus locis prouenit,verum non in excelſum emicat.Cedro non abſimilis traditur,folio tantum credũtur diſtare.Iunipero ſimplicius ac mollius aſſignatur:cedro acutum,ſpinoſum,durum, excelſiorq́; quàm cedrus naſci,ac procerius adoleſcere conſpicitur:Alii nominum ambage poſthabita,vtrãq; cedrum (inquit Theophraſtus) appellant.Quæ tamen propriè ſit cedrus,ex additione oxycedrum,id eſt acutam cedrum malunt vocare.nodoſæ ambæ,frequentibus alis cauæ,materie tortuoſa:ſed in iunipero ſpiſſiore,parua,cum cæſa fuerit celeriter putreſcente:cedro æterna,corde referta,nullamq́; ſentiens cariem.Iuniperi baccæ nigræ,guſtu aſtringentes,acerbę,inguſtabiles, durantes in annum,nec prius deciduæ q̃ ſubnaſcantur alię. Arcades baccas in ea ternas eodem haberi tempore confirmant,anni proximè exacti nondum maturas,& tertii ante præſentem iam maturas atq; guſtabiles,tertias nouas & recentes demonſtrant.Cedro odoratior bacca, flaua hilaris perpulchraq́;,baccarũ myrti magnitudine, guſtu ſuauis & eſculenta,cætera ambæ perſimiles.Satyrus vtrãq; ſibi à ruſticis allatam refert cupreſſo proximas ſcabriore tantũ cortice.Radices raræ ac ſolutæ ambabus,ſumma telluris cute diſperſæ hærent:ſaxoſa ſequuntur & lapidoſam humũ quęrunt:frigidis & algentibus gaudẽt.Materia iuniperi fabri

eius cohibet, cruentāq; alui proluuiē retinet. Deſtillationes ſuſpēdit ſuffitæ nidor, arcetq; ne pręcipites ad ima decumbant. Pituitam, quæ in ſtomacho aut inteſtinis coiit, digerit. Humorem etiam coercet, qui pernix à cerebro deuoluitur. Tineas, & cætera ventris animalia necat. Vliginoſos fiſtularum ſinus indita reſiccat. Menſtruos continet curſus. grauedini ſuffitus eius auxiliatur. Hiantibus manuum & pedum rimis illitu ſuccurrit. & in ſumma, ſuccini pollet viribus, ſed paulo efficacioribus: quæ ſi deſit, duplo pondere in uicem ſubſtituitur. Porrò non eſt ignorandum (ne ſcioli qui facile nomenclationum aucupio quo' potiri nequeunt capti, pro re ſalutari venenum præbeant) authores Arabis familiaris pro vernice re ſalubri ſandaracham vſurpaſſe, quæ Græcis exitiale ſit medicamentum. Vide, in quantis vita periculis hoc nominum diſſidio verſetur, præclareq; cum humano genere actum eſſet, ſi ſeplaſiarii inſtitores ſua lingua contenti, non defeciſſent ad Mauritanam factionem, cum longè priores ſint Græci, à quorum fontibus hauſiſſe quicqd habet euidētius eſt, q̄ vt dici mereatur. Si vernicis vocabulo medicinę ſtudioſi in re tā ancipiti vterent̃, res omni periclitationis ſuſpicione vacaret. hæc defunctoriè & obiter monuimus. Nanq; vernicis nomēclatio nulli nō hodie nationi cognita eſt, ſeculo tñ Dioſcoridis & Galeni nō venerat vernix in vſum, niſi ſuccini noīe, cui & dotibus naturæ & viribus vicina eſt. Sed ꝙ vernix concreta ſit iuniperi lachryma, indicio eſt odor in attritu & ſuffitu iuniperum redolens, accenſaq; ſtatim deflagrat, & ſi naturā eius admoto igni tentare libeat, ſuccendit, alitq; flammam, iuniperum odore repræſentantem, quæ poſtmodum in gummi rurſum lenteſcat. Iuniperus excalfacit, extenuat, cedro aſſimilis. Et duo genera, altera maior, altera minor. Vtraq; accenſa ſerpentes fugat. Semen ſtomachi, pectoris, lateris doloribus vtile: inflationes, tormina, languoresq; diſcutit. Tuſſes concoquit & duritias. Bibitur contra ſerpentes. Vrinas cit. Aluum & ventris tumores ſiſtit baccis ex nigro vino potis. Datur cōuulſis, ruptis, & ſtrangulatibus vuluę Iſchiadicis pilulis quaternis in vino albo bibitur. Illinitur

& oculis in epiphoris. Sunt, qui perungant corpus ſemine in ſerpentium metu. Folia acri pollēt ingenio: proinde tam ipſa, q̄ ipſorum ſuccus illinitur, bibiturq; cōtra viperę morſus. Ramenta ligni pota necant. Corticis cinere lepras exterunt. Excalfacit & ſiccat ordine tertio iuniperus.

¶ Laburnum. Iouis barba, arbor. Larix. Cap. XCI.

LABVRNVM arbor Alpina, nec vt inquit Plinius, vulgo nota, dura & candida materia, cuius florem cubitalem longitudine apes nō attingunt. odit aquas, nec niſi in ſiccis prouenit. Horret & aquas, quæ appellatur Iouis barba, arbor opere topiario tonſilis, & in rotunditatem ſpiſſa, folio argenteo. Naſcitur in ſiccis, humida omnino fugiēs. Hāc nonnulli eſſe contendunt, quam Theophraſtus dioſporon, id eſt ſementem Iouis, ſic enim apud Atheneum citantem in Dipnoſophiſtis eūdem authorem legimus. Alii dioſpyron, id eſt (vt nonnulli vertunt) Iouis flammam: alii Iouis triticum malunt iterpretari. Quod ſi ita eſt, fructum profecto habet ceraſo ſimilem, duro itus nucleo. nec plura de dioſporo apud Theophraſtum, & ſectatorem eius Athenæum inuenimus. Arbor extat Pariſiis in periſtylio ſacrarum ędium diuæ Genoueſæ, in orbem tonſili venuſtate comans, ramis in rotunditatem expatiantibus: pomo ceraſi rubro, oſſe intus præduro. an tamen dioſporos fuerit, aſſerere nō auſim, cum pauca admodum de ea ſint prodita, quibus facilè colligi poſſit dioſporon eſſe. Iam de larice differēdum nobis eſt. Larix, ſiue vt alii, larex, arbor eſt magna, piceæ ſimilis, craſſior, lęuiorię cortice, folio villoſo, pingui & denſo, mollię flexu, materie præſtanti, rubente, odore acri. Hinc erumpit nonnihil liquoris melleo colore atq; lento, viroſi & nunquā durefcentis. Lignum eius ferè ignibus inuictū, neq; flagrat, neq; in carbones recidit. Vitruuio arbor eſt, foliis ſimilibus pini, cuius materies prolixa, tractabilis ad inteſtinum opus non minus q̄ ſapinea. Habet reſinam liquidam, mellis Attici colore, quare etiam medetur phthiſicis. Larix, vt idem inquit, non eſt notus, niſi municipibus, qui ſunt circa ripā fluminis Padi, & litora maris Adriatici, non ſolū ab ſucci ama

ritate à carie aut tinea non nocetur: ſed & flammam ex igni non recipit, nec ipſe per ſe poteſt ardere, niſi vti ſaxũ in fornace ad calcem coquendã aliis lignis vratur: nec tamen tum flammam recipit, nec carbonẽ remittit, ſed longo ſpatio tardè comburitur, ꝙ eſt minima ignis & aeris è principiis temperatura. Humore autem & terreno, materia ſpiſsè ſolidata, non habens ſpatia foraminum quia poſſit ignis penetrare, reiicitq́ eius vim, nec patitur ab eo cito lędi, propterq́ pondus ab aqua non ſuſtinetur, ſed cum portatur, aut in nauibus aut ſupra abiegnas rates collocatur. Ea autem materies, quemadmodum ſit inuenta, ſic licet cognoſcere. Diuus Cæſar cum exercitum habuiſſet circa Alpes, imperauiſſetq́ municipiis pręſtare commeatus, ibiq́ caſtellum eſſet munitum, quod vocaretur Larignum, tunc qui in eo fuerunt naturali munitione confiſi, noluerunt imperio parere. Itaq́ iuſſit Imperator, copias admoueri: erat autem ante caſtelli portam, ex hac materia alternis trabibus trãſuerſis vti pyra, inter ſe cõpoſita altè, vt poſſet de ſummo ſudibus & lapidibus accedẽtes repellere. Tunc verò, cum animaduerſum eſt alia eos tela præter ſudes non habere, neq́ poſſe lõgius à muro propter pondus iaculari, imperatũ eſt faſciculos ex virgis alligatos & faces ardẽtes ad eam munitionẽ accedentes mittere, itaq́ celeriter milites congeſſerunt. Poſtquàm flamma circa illam materiam virgas cõprehendiſſet ad cęlum ſublata, fecit opinionem vt videretur iam tota moles cõcidiſſe. Cum autem per ſe extincta eſſet & requieta, turriſq́ ĩtacta apparuiſſet, admiratus Cæſar iuſſit extra telorum miſſionem eos circũuallari. Itaq́ timore coacti oppidani, cũ ſe dedidiſſent, quęſitum vnde eſſent ea ligna quæ ab igni non lęderentur. tum demonſtrauerunt eas arbores quarum in his locis maximæ ſunt copiæ. Et hæc verò larigna materies per Padum ſolet deportari ad municipia quæ ſunt in ea regione, maximaq́ habetur vtilitas, vt tabulæ in ſubgrundiis circũ inſulas collocatæ, ab incendiorum periculo ędificia liberent: ꝙ eæ nec flammam nec carbonẽ poſſint recipere, vel facere. Hæc verboſius quàm par eſſet forſitan ſum proſecutus, ſed non parum ad laricis cognitionem facere mihi videntur. Credunt

nonnulli Theophraſtum pityos nomine laricem comprehẽdiſſe, nec à picea quouis modo diſiunxiſſe, cui tam germana foret, vt etiam à peritis vix diſcerni poſſit. nam ſitus idem qui piceæ in montibus, eadem facies, materia præſtantior longè, incorrupta vis, emori contumax, rubens præterea & odore acrior: nec ardet, nec carbonem facit, nec alio modo ignis vi conſumitur quàm lapides, cum cætera quæ picem & reſinam fundunt, accenſa fuligine immodica carbonẽ repente expuunt, cũ eruptionis crepitu, eiaculanturq́ longe. Pluſculum hinc erumpit liquoris melleo colore atq; lentore nunquam dureſcentis. E ramis eius panicularum modo nucamenta non dependent, veluti piceæ. Vtraq; perpetuò viret, nec facilè diſcernuntur in fronde, etiam à peritis: tanta eſt natalium miſtura. Cæterum altior eſt larix, craſſior, ac lęuior cortice, follio villoſior, pinguior & denſior, molliorq́ flexu. Piceæ rariora ſicciorаq́ folia & tenuiora ac magis algentia, totaq́ horridior eſt & perfuſa reſina. Larix vſtis radicibus non repullulat, ſic iſtæ Romano diſcernuntur iudicio. Theophraſto larex cum tantũ dictum eſt vernacula municipibus riparum padi, vel forſitan icognita, vel pinus ambage comprehẽſa creditur. quapropter anceps Theodorus pityn nũc laricem, nunc piceam vertit. Larix montes amat, nec ei decidunt folia, mucrone pungentia: nullo exhilaratur flore, nec natales'ue pomorum recurſus annuos verſicolori nuncio promittit. Intermittit tripartitò, ac terna germina ædit, ideò iter ſquamas corticem ſpargit. Succiſæ larici diu defluit humor, omnium arborũ altiſſimæ ac rectiſſimę. tardiſſimè cariem & vetuſtatem ſentit, eam tamen in marinis nauibus obnoxiam teredini tradunt, põdusq́ validiſſimè etiam tranſuerſum poſitam ſuſtinere. Mirum quod Plinius de oſtentoſa laricis magnitudine prodit. Quippe ſibi viſam huius arboris trabem pedes centum viginti longitudinis, craſſam æqualiter duos, quo intelligebat, vt inquit, vix credibilis reliqua altitudo, faſtigium ad cacumẽ æſtimantibus. Hanc arborum ampliſſimã ad hoc æui propter miraculum Tiberius Cæſar in ponte Naumachiario expoſuerat, durauitq; ad Neronis principis amphitheatrum, Naſcitur in lari

ce fœmina, quam Græci vocant ægida, mellei coloris: denſum hoc lignum eſt, medullæ proximum, in veteribus arboribus proueniens. Sunt ex eo pictoriæ tabellæ atq; codicilli immortali penè materie, nulliſq; fiſſili rimis. Laricis morbus eſt vt teda fiat. Larigna reſina tuſſi efficax habetur. pollet contra viſcerum vlcera. Folia cum piceæ fronde trita ex acetoq; cocta dentium dolori proſunt. cinis corticum intertrigini & ambuſtis medetur. dein epotus aluum ſiſtit, vrinam ciet, vuluas ſuffitu corrigit.

¶ Laurus. Cap. XCII.

LAVRVS etiam hoc nomine plebi nobilis, Græcia daphnen appellat. Daphnen hæc comitatur hiſtoria à graiis rei ruſticæ authorib⁹ tradita, quæ fabuloſo verborum inuolucro nonnihil etiam veri prætendit. Formoſiſſimam Ladonis fluuii filiam Apollo deperibat, dat operam vt ea tanquam amaſia potiretur. ab eo tandem capta, matrem precatur Tellurem, vt ſe in ſuum reciperet gremium. Subſcribẽs votis Tellus, confeſtim arborem ædidit. Re conſpecta deterritus Apollo, arborem gentili virginis nomine donauit, & vulſo ramo ſeſe coronauit, fuitq; diuinationis ſignũ arbos, idq; non incongruũ. Quippe puellã ſapientiã appellãt, facultas oraculi dandi ab ſapiẽtia proficiſcitur: ꝙ plena ſit ignis arbos, Apollo ignis ipſe vtpote ſol, vnde lemures & laruas odit, & ſi qua laurus aſtiterit, eminus abiguntẽ i fugã fuſi. Porrò qui eã in vaticiniis cremãt, ꝑdictionis rõnẽ credũtur iniuiſſe. Laurũ tradunt ſecundã valetudinẽ adferre. proinde folia principibus à populo & carice prima die Ianuarii mẽſis donabantẽ. Quippe cũ nec ſacer morbus, nec malus genius negotiũ exhiberet, vbi laurus adfuiſſet. Quẽadmodũ nemo icitẽ fulmĩe, vbi & ficus & laurus aſſideãt. Quoniã &, vt aiũt, Romæ palatiũ Daphnæ, à lauri cognomẽto fuit appellitatũ. Præterea Latinũ cõmemorant Circæ filiũ & ſocerũ Aeneæ, anteq̃ illuc Aeneas aduẽtaſſet, arcẽ condidiſſe, inibiq; laurũ iueniſſe: acropolim, id eſt arcẽ noiant veteres regũ tabernaculũ, qđ munitionis ſecuritatiſq; gratia ſummis vrbiũ cacuminib⁹ ſit extructũ, ſed ad rẽ redeamus.

Laurus læui cortice ac tenui veſtitur:ſpargit radices obliquas,inæquales,quæ ſuapte natura non recto tramite progrediantur. perpetua frōdet coma,caudice procero,pingui ſucco ſcatente,nodis perquam paucis. Fert vuam tam fęcunda q̄ ſterilis,ſed copioſius ſterilis,quam marē aliqui vocant. Fęcunda baccifera,carne in nucleo cōcepta. Germinat poſt Fauonium,ſed latere germen citat. quapropter celeriter & ſeneſcit & cariem experitur. Algētes frigidoſq́; tractus,vt quæ calida ſit,aſpernatur:naſci tam ſemine q̄ auulſione contendunt,ſiquis ſublatis ſurculis ferat. Crebras deponere lauros non plus nouenis pedibus diſtantes præcipiunt,ſed facilè degenerant,nec ſuum ſeruant colorem,adeò vt fructus è rubro niger eueniat,ſicut in Antandro notatum eſt. Vſus ad baculos & ſcipiones,quib⁹ & perpulchris & leuibus nutans caducaq́; ſenectus initatur. Quintilius inſeri poſſe tradit lauros mutuo,item ſorbo & fraxino. Diophanes baccas ſuadet legi circa Decembres Calendas,ſeri uero poſt Martias Idus,viuiradices transferri menſe Octobri. Addit eugeniam,id eſt illuſtrem Romanis dici,viuis ſepibus quæ vitiarium ambiant,idoneam. Laurus pluribus ſeritur modis. Baccæ menſe Ianuario Aquilonis afflatu ſiccante leguntur, expandunturq́; raræ,ne calefiant aceruo. Poſtea quidam fimo ad ferendum paratas vrina madefaciunt. alii in qualo pedibus in profluente deculcant,donec auferatur cutis,alioquin vligo infeſtat nec patiť naſci. In ſulco repaſtinato palmi altitudine vicenæ ferè aceruatim ponuntur menſe Martio:eædem & propagine feruntur. Triumphalis talea tantum,auguſta & baccalis pluribus modis:ab occaſu Aquilæ ad occaſum Sagittæ ſeri iubēt. Laurus triumphalis propriè dicatur,ianitrix Cæſarum Pontificumq́;,quæ ſola & domos exornat,& añ limina excubat. Multa lauri genera traduntur. Delphica æquali colore, viridior,maximis baccis atq; è viridi rubentibus,dicta ꝙ ea victores Delphis coronari ſolebant,vt triumphātes Romæ,quo & triumphalem vocabant ad Cæſaris Auguſti tēpora,vt mox dicetur. Cypria folio breui,nigro,per margines ibricato criſpatur. Poſtea acceſſere genera, tinus, quam laurum ſylueſtrem aliqui

intelligunt,nonnulli ſui generis arborem,differt colore,ꝙ bacca ei cærulea ſit.Acceſſit & regia,quæ cœpit auguſta appellari,ampliſſima & arbore & folio,baccis,guſtatu nõ aſpero.Aliqui negant eandem eſſe,& ſuum genus regiæ faciũt, quæ longioribus latioribuſq; foliis conſpiciatur.Iidem baccaliam alteri aſſignant generi,eamq; dicunt,quæ vulgatiſſima eſt,baccarumq; fertiliſſima.Sterilem vero earum triumphalem,ꝙ ea putent triumphantes vſos,à Cęſare Auguſto reiecta delphica.Sterilem & laurũ eſſe perhibent,quæ miſſa ſit è cælo eidem Cæſari,altitudine minima,folio criſpo ac breui,rara inuentu.Accedit in topiario opere,quæ taxa dicitur,iucundiſſima,excreſcente in medio folio paruula veluti lacinia folii.Habetur & ſpadonia miræ opacitatis patiẽtia,nanq; quantalibet ſub vmbra ſolum implet.Muſtax folio maximo flaccidoq; albicat,appellata ꝙ muſtaceis ſubiicetur.Delphicam Helianus è Theſſalia Delphos trãſlatam, ab ipſis Tempe ſcribit,tum cum Apollo draconem ſagittis confodit.Eandem Lactantius grammaticus tripodẽ quoq; vocari dicit,quoniam vt ait,radices ternas habeat.Apollini dicata,propter triplicẽ vim diuinationis, pręteritorum, præſentium,futurorum.Extra columnas Herculis in mari naſcitur frutex,folio laureo,qui erectus in punicem transfiguratur.In Heroo ſinu parte aquis extante lapidea eſt,ſimilis tamen virenti,magnitudo frutici bipedalis. in mari quoq; rubro viuere eam adfirmãt.Notatum eſt in antiquis, nullum genus lauri in Corſica fuiſſe,qđ nũc ſatum ibi prouenit.Laurum ramo ſeri poſſe conſtat,etſi veteribus dubitatum ſit.Manu ſatarum receptarumq; in domos arborũ,fulmine ſola non icitur.ignes abdicat ſalis modo crepitu.Pacifera victoriarum ſemper index,lætitiæ ſemper nũcia,ideò militum arma,Pontificum domos,faſces Imperatorum decorat.quod Ouidius non tacuit cum cecinit.

Arbor eris certè dixit mea:ſemper habebunt
Te coma,te citharæ,te noſtræ laure pharetræ. ,,
Tu ducibus lætis aderis,cum læta triumphum ,,
Vox canet,& longas viſent capitolia pompas. ,,
Poſtibus auguſtis eadem fidiſſima cuſtos ,,

" Ante fores ſtabis,mediamq́ tuebere quercum.
" Vtq́ meum intonſis caput eſt iuuenile capillis,
" Tu quoq; perpetuos ſemper gere frondis honores.

Tiberium principem tonante cælo coronari ea ſolitum ferunt,contra fulminum metus.In profanis vſibus pollui laurum fas non erat,vt ne propitiandis quidem numinibus accendi,ex iis altaria aræ'ue debebãt.Apollini dicata laurus, vt Olea Mineruæ.In Iouis tamen gremio deponebat̃,quoties lætitiam victoria noua attulerat:id non quia perpetuò viret,nec quia pacifera eſt,præferenda vtiq; myrto & oleæ, ſed quia ſpectatiſſima in monte Parnaſo.Ideo etiam grata ſemper Apollini,aſſuetis eò dona mittere iã & regibus Romanis,teſte,vt tradunt,Lucio Bruto,qui lauriferam tellurem illam eſt oſculatus ex reſponſo.Adhibebatur quoq; purificationibus.Teſtatumq́ ſit obiter & ramo eam ſeri,quoniam dnbitauere Democritus & Theophraſtus.Vnius arborum latina lingua nomẽ imponitur viris.Folia lauro nõ decidunt.proxime Fauonium germinat.Laurus pleraq; gignit,vuas ſuas maximè ſterilis,ob idq́ max à quibuſdã exiſtimatur.Frigus inimicũ lauro natura fecerat,ſed in Olympo copioſior nulla eſt.Circa Boſphorum Cimmerium omni modo laborauit Mithridates & cęteri incolæ,ſacrorum certè cauſa,laurum habere,ſed non potuit impetrari à ſolo, vt hanc tanquã alienam aduenamq́ nutriret,nec vllo cælũ modo flecti potuit,quãquam & arbores punicæ ibi abundant.Si lauro teratur hedera,laurumq́ terat eadem,ignis excutietur.itaq; teritur lignum ligno,flammamq́ concipit attritu,excipiẽte materia aridi fomitis,fungi vel foliorum facillimè conceptum.exploratores hos vſus in caſtris & paſtores repererunt.In Ponto circa Heracleam laurus erat,vt prodiderunt literarum monumentis,quæ tumulũ regis Bebrycum interfecti tegebat, quam vocabãt inſanam,quoniã ſi quid ex ea decerptum inferatur nauibus,iurgia fiant,donec abiiciatur.Rubigo quidem maxima ſegetum peſtis abigitur lauri ramis in aruo defixis,tranſitq́ in earum folia ex aruis.Palumbes,graculi,merulę,lauri folio annuũ faſtidium purgant.Fit & oleum ex ea admiſto druparum oleo.Quidã

è baccis exprimunt tantum:alii foliis modo:alii folia & corticem baccarum:necnon ſtyracem addunt,aliosq; odores. Optima ad id latifolia,ſylueſtris,nigra baccis.Laurus excalfactoriam naturam habet emollietemq;.itaq; decoctũ prodeſt inſidentium uuluis,veſicæq; vitiis conuenit.Viride folium leniter ſubſtringit,tritum illitu veſparum,crabronum & apum ictibus,item ſerpentium venenis reſiſtit.Inflammationes omneis cum pane & polenta mitigat.Prodeſt menſibus fœminarum cum oleo coctum.Commanducata per triduum terna folia liberant à tuſſi.Quæ tenera ſunt trita,collectionibus oculorum cum ruta,teſtium cum roſaceo,capitis doloribus cum irino auxiliantur.Eadem ſuſpiriis cum melle trita cõmendantur.Pota vomitiones mouẽt.Cortex radicis calculos rumpit,grauidis ipſe cauẽdus,enecans partus.Iocineri prodeſt,tribus obolis in vino odorato potus. Baccæ,quæ daphnides Græcis nominantur,magis q̃ folia calfaciunt.Cum melle vel paſſo tabeſcentibus proſunt,eodem modo & omnibus thoracis rheumatiſmis.nam & excoquunt pituitam & extrahunt.Aduerſus ſcorpiones ex vino bibuntur.Vitiligines emaculant:epinyctidas ex oleo illitæ & lentigines & vlcera capitis manãtia,& furfures tollunt.cutis pruriginẽ baccarũ ſuccus emendat.Auriũ dolori & grauitati inſtillatur cũ vino vetere ac roſaceo,& ſtrepitum,cum eædem ſonant,coercet.perunctos eo fugiunt venenata omnia.Prodeſt & cõtra venenatorum ictus potus. Lauri eius,maximè quæ tenuiora folia habet,baccæ cum vino ſerpentibus,araneis,& ſcorpionibus aduerſant.Ex oleo linuntur lieni,iocineri,gãgrænis cum melle.& in fatigatione etiã aut perfrictione,ſucco eo pungi,nitro adiecto,prodeſt.Sunt qui celeritati partus multũ conferre putẽt,radice acetabuli menſura pota in aqua,efficacius recentem q̃ aridã. Quidã aduerſus ſcorpionũ ictus decẽ baccas dari iubẽt potui,itẽ in remedio iacentis vuæ,quadrantẽ pondo baccarũ foliorũ'ue decoqui,in aquæ ſextariis tribus ad tertias,eãq; calidam gargarizare.Laurus delphicæ trita olfactuq; ſubinde peſtilẽtiæ cõtagia cohibẽt,tanto magis ſi vrant.Oleum è delphica ad cerata,ꝑfrictiones,diſcutiẽda neruorũ vitia,

laxandos lateris dolores, febreſq́ frigidas vtile eſt. Item ad aurium dolorem in cortice punici tepefactum. Folia ad ternas aquæ partes decocta, vuam gargarizatu cohibent. Alui dolores inteſtinorumq́ finiunt. Tenerrima ex iis trita in vino papulas prurituſq́ noctibus illita delēt. Proximè valēt cætera lauri genera. Ex lauri baccis oleum conficietur hoc modo. Baccas lauri q̃ plurimas maturitate turgētes in aqua calida diſcoquere facies, & vbi diu ferbuerint, olei, quod ex ſe dimiſerint, ſupernatantis vndam, pennis leniter cogentibus, in vaſa transfundes.

¶ Lentiſcus. Cap. XCIII.

LENTISCVS à Græcis ſchinos vocata, arbor eſt roboris magnitudie, ſorbi folio, terebinthi odore, acinis ſylueſtris punicæ rubentibus, vbi maturuerint nigris, tantiſper dum coquuntur rufis. Fertur & alia iunipero ſimilis. Plinius quoq́ videtur præter Chiam aliud genus nouiſſe, lētiſcum Italicam dicens. Ea traditur folio piſtacii, ſed minore, per extremitatem rubente, in ſummo ſiliquæ piſorum, ſed corniculi modo intortæ, in quibus reſina odoris iucundi continetur. Fructus ſabuci ſpecie in racemis depēdet, qui in initio rubet, poſtea nigreſcit. Romæ audio demonſtrari in ruderibus, monumentiſq́ folliculis inanibus & deformibus, quibus confractis culices euolent frequētes. Dioſcorides folia dulcis radicis & lentiſci cōſimilia fecit. Ter anno floret, & coma pubet perpetua: qua in re ſententia Ciceronis ſubſignatur, id atteſtante eius carmine.

« Iam vero ſemper viridis ſemperq́ grauata
« Lentiſcus, triplici ſolita eſt grandeſcere fœtu:
« Ter fruges fundens, tria tempora monſtrat arandi.

Reſinam vbiq́ ſudat, maſtichen verò dictam in Chio tantum inſula fere. Arborum ſucco manantium, quæ picem reſinamq́ ferant, in Oriente optimam tenuiſſimamq́ poſt terebinthum lentiſci fundunt, quam & maſticē vocant. Baccam etiam profert, vbi cura quoq́ lentiſco adhibebatur, nequid non hominis ventri natum eſſe videatur. Reſina lentiſcina in Chio maſtice eſt. Importatur & ex India quadā è ſpina

maſtiche, item ex Arabia, lamam vocant. Sed ex Aſia Græciaq; veræ q̃ ſimillima. Theophraſtus ixinam ſpinam reddere maſticẽ author eſt. Ex lentiſco Chia gummi modo naſcitur nigra & candida. Ex Ponto quoq; venit bituminis ſimilior. Laudatiſſima Chia candida. Galenus duo genera colligit, nigram & candidã, nigram Aegyptiam, candidã Chiam vocari prodens. Ex Aegyptia vnguẽtum aut oleum fieri ſolere negat. Diligiores nigram quæ in Ponto bitumini ſimilis gignitur pici ad vaſa vino cõdendo miſcebant. Lentiſci baccas ſchinides appellauit Hippocrates. Maſtiche Plinio adulteratur vt thura, Dioſcoridi thure & reſina. Laudatiſſima inter omnes Chia, candida. Maſtichen caldam eſſe cum humore quodam prodidit Aetius. Iis auxiliatur quibus lenta coiit pituita. pituitoſum exigit humorem, ſi quis quaternum ſextularum põdere deuorarit. hoc modo ſumpta, alui deiectionem molitur. prodeſt refrictionibus ſtomachi non indita modo, ſed foris quoq; illita. Idem oleum ex ea factũ præſtat. Lentiſci & arbores, & cortex, & ſemen aſtringendi naturam habent, lachryma vrinam ciunt, aluũ ſiſtunt. Decoctum eorum vlceribus quæ ſerpunt, fotu auxiliatur. Illinitur & in humidis & igni ſacro. gingiuas vtiliter colluit. Folia dentibus in dolore atteruntur, mobiles decocti iure proluuntur. capillum tingunt. Tenera inflammatis oculis illitu ſunt auxilio. Lachryma ſedis vitiis ꝓdeſt, cum quid ſiccari excalfieri ue ſit opus. Exprimit̃ ſuccus è cortice, foliis, radice, cum aqua percoctis: abiectiſq; iis, aqua denuo coquitur, dum mellis referat craſſitudinem. huic vis inſpiſſandi. Sanguinẽ reiicientibus, alui profuſionibus, dyſentericis bibendus datur. Prodeſt contra ſanguinem mulieribus erumpentem, & ad vuluæ ſediſq; procidentiam: in totum acaciæ & hypociſthidis more in vſu reſpondet. Eadem præſtat detritorum foliorum ſuccus. Decoctorum fotu caua complentur, oſſa confracta reſarciuntur, abundantia menſium in fęminis ſiſtitur, vlcera quæ depaſcunt, arcentur. Idem vrinas pellit. motus dentium collutione ſtabilit. Virentia ſurculorum cremia calamiſtri vice dentibus atteruntur, exteruntq; eos. Decoctum è lachryma ſtomacho vtile, ructum & vrinã

ciens.Lentiſcus reſinam fundit,quæ lentiſcina & aliquibus maſtiche cognominatur.Additur in dentifricia,& illitiones ad exterendam cutem in facie,item ad replicandas palpebras.Adhibetur ſanguinem reiicientibus,tuſſi veteri.cõmanducata ſuauitatem halitus commendat,gingiuas reprimit:medetur attritis pedibus cum cera,& cum aqua virilia fouentur.Laudatiſſima copioſiſſimaq́ in Chio inſula.Probatur ꝙ ignis fulgore,ſplendida,candorem ceræ tyrrhenicæ præferens,retorrida,odorata,friabilis: improbatur viridis,adulteratur thure permiſto reſinaq́.

¶Liguſtrum. Cap. XCIIII.

LIGVSTRVM arbos eſt foliis oleę latioribus,mollioribus,colore viridioribꝰ,flore muſcaceo,candido,odorato,ſemine atro,non abſimili ſabucino acino.Naſcitur Aſcalone Iudææ laudatiſſima,item Canopo.Cyprum quidam,vt Plinius inquit,eſſe dicũt arborem,quæ in Italia liguſtrũ vocatur,foliis ziziphi,ſemine coriãdri,flore candido,odorato.Coquitur flos in oleo premiturq́,fitq́ quod cyprinum vocatur.Optimum habetur è Canopica, in ripis Nili nata,ſecundum Aſcalone Iudææ,tertiũ Cypro inſula,odoris ſuauitate.Cæterum liguſtrũ apud nos eadem arbor eſt,quæ in Oriẽte & Græcia cyprus,Gallis troena,meis Sueſſionibus druyna,officinis ad barbaros deſinentibus tum alcanna,tũ henne:ſiquidẽ ea foliis eſt oleę latioribus,mollioribus,magiſq́ herbaceis,albo flore,muſcoſo,quo decuſſo ſemẽ reſtat nigrũ,in pilulis racematim cohærẽs,effigie coriãdri,ſabuci magnitudine,nihil frequentius in vepribus occurrit,nihilq́ crebrius in dumetis inuenitur:quo magis miror cyprini tam commodum obſoleuiſſe vſum,quo fere omnia veterũ monumenta ſcatent.Facile tamen fuerit & oleũ & vnguentum in vſum reuocare,cũ paſſim arbos naſcatur. Liguſtra teſſeris vtiliſſima:pueri bacculis inficiunt decoctis in aqua,& atramenti loco ſcriptitant,ſed pictura in cæruleum quadam tenus ſpectat.Pro flore Virgilius vſurpauit ita canens.

" Alba liguſtra cadunt,vaccinia nigra leguntur.

Cypri, id eſt liguſtri florē Plutarchus putat corollis intorquendū, q̄ placidū ſuauemq́; ſomnū potoribꝰ accerſat, q̄ppe qui lenē aurā & mitē expiret, quæ temulentorū ſalebroſas aſpritudines ſenſim læuiget, ita vt cōciliata tranqllitate hebes crapula retūdat̄, & caloris officio ꝓcoquat̄. Non paruo in errore verſant̄, qui arbuſculā, ſeu verius fruticē à pleriſq; caprifoliū, q̄ libenter capellæ eius folio veſcantur, appellatum putent eſſe liguſtrum: in qua fuere ſentētia nonnulli noſtræ ætatis viri & doctrina & īgenio celebres, qui planē (pace tamē eoꝝ dixerim) deſciſcunt à veritate, cū caprifoliū noſtris tū herbariis, tum officinis hac facie demonſtret. Amplexicaulis frutex, ramulis lignoſis, rufis, geminis, per interualla vmbilicatis foliis à terra cæſiis, ſupnè viridibus, mollibus, hederæ baccis, ſeu myrti ſylueſtris, in cacumine duobꝰ foliis tunicato, ita vt difficulter eruat̄, radice craſſa, in aruis & ſepibus viuis ſe cōuoluens q̄buſcūq; aſſidentibus fruticū adminiculis. eandē vocāt matriſiluā officinæ. Flos in eo cādidus conſpicit̄, fabæ nō diſſimilis, atq; in folium procūbēs: q̄ periclymeni ꝓpria tradunt̄. Itaq; liguſtrū & caprifoliū vulgo dictū, in tanta ſunt ſuarū partiū diſcordia, vt ne vlla quidē germanitate cōiungi poſſint: nāq; liguſtrum in arbuſculā adoleſcit, quæ ſuo freta robore nullo fulcit̄ pedamēto. Caprifoliū ſimplici frutice ꝓrepit, cōuoluēs ſe q̄buſcūq; arborū caudicibus, ita vt niſi alterius ope fruat̄, caducū in terrā ſerpat, niſi nactū fruticem vel arbuſculā qua nitat̄: tum crebro ſe torquet volumine, vt caudicibus arborum ſtaminū vice, & ramis quaſi humeris fultū, ſuſtentata flexili ībecillitate firmet̄. Flos huic fabaginus cernit̄, illi muſcaceus, exilis: vtriq; albet. Foliū huic hederaceū, illi oleaginum tribuit̄: huic baccæ hederæ rubro colore nitent, illi ſabucini acini atro colore ſplendeſcūt. hęc ſuo cōplexu vepreta viuaſq́; ſepes irretit, illud libeꝝ nullo alteriꝰ fruticis iutū fauore dumetis īſurgit. Vtriuſq; tñ decocto os colluit̄. cum ipſum aphthæ fœdis vlceribus obſidēt. Multo magis inſimulant̄, qui liguſtrū cōuoluuli florē eſſe prodāt. in q̄ ſentētia eſt Seruius grāmaticus, q liguſtrū florē eſſe ſcribit, cādidiſſimū ac viliſſimū qui in conuoluulo herba naſcit̄. Sed euidentior

er tor, quàm vt explodi mereatur: quum conuoluuli flos prægrandis ſit, &, vt verbis vtar Plinii, quaſi rudimētum naturæ lilia facere condiſcentis. Flos liguſtri perquàm exilis eſt, mul coſa facie, vt iam dictum eſt. Sic hallucinantur literatores pleríq;, hunc conuoluuli florem liguſtrum intelligentes, falſi, vt arbitror, ꝙ apud quoſdam ſuo vernaculo ſermone flos ille vulgo licet perperam, dicitur liguſtrum. ſic vulgi authoritate freti non immerito decipiuntur. non ſemper latinæ linguæ ſermo reſpondet vernaculus. Natura liguſtri foliis aſtrictiora, vnde cōmanducata oris vlceribus opitulantur. ea dem illita feruidis collectionibus carbunculiſq; medentur, decocto eorum fouentur ambuſta: ipſa rufant capillum, modo in radiculæ ſucco maduerint. Flos capitis dolores ſedat cum aceto illitus fronti. Succus eius neruis, articulis, quos humor impleuit, auxiliatur. Folia vbiq; veteri vlceri cum ſalis mica & oris exulcerationi proſunt. Sanant gallinaceorum pituitas acini: pollent & cōtra pthiriaſim, item cōtra intertrigines. Fit ex eo cyprinum oleum, quod excalfacit, emollit neruos, quoniam nonnulla quæ feruenti natura ſunt prædita, ſibi adſciſcat.

¶ Lotus arbor. Cap. XCV.

LOTVS arbor, quam Aphri celtin, Latini fabam græcam, Græcum vulgus anacacabē, vt Aetius eſt author, Italia hodie tum amarenū, tum pongeracum, tum viſciulum, quidam acrifolium, alii dic[illegible]raginem, Galli alyſam & alyſerum appellāt. Infra pyri magnitudinem ſubſidet, breui caudice, cacumine ramoſo, cortice aſpectu grato, atra materie, folio ilicis niſi diſſectum eſſet. Fructui maturo luteus colos, fabæ magnitudo, iucundus odor, ceraſi ferè natura, radice magis quàm lignum nigra. Lotus Theophraſto proprium genus præſtat, pyri magnitudine, aut paulo infra, inciſuræ in folio crebriores, alioquin ilicis viderentur, ſpiſſa, nigra & ferè enodi materie, lignoq; macilēto, dura medulla. Differentiæ generum plures, eæq; maximè fructibus diſcretæ conſtant. Amplitudo fabæ pomo, color croci, ſed ante maturitatem alius atq; alius ſicut in vuis. Naſcitur in ramis denſum myrti modo,

non

nōn vt in Italia ceraſi,vt Plinius addit,iter ſeſe aduerſum. Manditur,vt idem Theophraſtus eſt author,iter Lotophagos,innocua dulcedine ſuauitateq́ꝫ,nec vētris ſentire morbos ferunt,qui eo ſubinde veſcantur:iucūdius meliusq́ꝫ ſine interiore nucleo,qui in alterutro genere oſſeus videtur. Vinum eo exprimit. Tanta verò fructus & arboris copia narratur,vt exercitum Ophelli Carthaginem petentis in commeatuum defectu pauerit.numeroſa in Paride inſula Lotophagorum,nec paucior incōtinenti,ſed multo largior. Plurima in Aphrica ad nos ſpectante. Heſperidum lotos ab ea quæ Lotophagis naſcitur,diſtat,vt qua ligni vice vtantur ad vrendum. Non deſunt,qui fruticoſam ramoſamq́ꝫ arborem eſſe tradant,caudice firmo ac fideli,fructu qui nuce obducitur foris minimè carnoſo,ſed pelliculari & cuticulaceo, nec cibo tam dulci quàm guſtu,aliâs iucundo. Vinum quod ex eo conficitur,vltra binos ternos'ue dies negant durare, à quo tempore ſtatim acorem cōtrahit:ſuauiorem itaq́ꝫ fructū apud Lotophagos haberi. Sed materia Cyrenaicæ pręfertur. Radici nigritia maior q̄ ligno,denſitas minor quàm hebeno,& poſt buxū ſumma redditur,certatq́ꝫ ferè medulla eius cum buxi ſpiſſitudine,ita vt ex reliquis ei primatus detur.verum ad pauciora commodior. Vtilitas radici quā ligno minor:quippe cum tantū ad pugiones & glutinamenta vſui ſit:lignum tibiis & aliis pleriſq́ꝫ expetatur. Medullā habere lotum,qua multi carere putant,conſtat,argumento, q̄ ea valuarum ſumptuoſarum cardines factitare ſolent artifices,& ſimulachra ſculpere,q̄ nō capiat rimas.hęc Theophraſtus. Sunt qui breuem tradant arborem, vt Polybius, qui & vidiſſe ſe teſtatur,ſpinis aſperam,folio virenti,quale rhamno,tantū profundiore latioreq́ꝫ,fructu candidę myrti per initia,proceſſu puniceo,magnitudine oliuæ:ſed rotūdo:eum cibo familiæ tūdi cum nucleo qui perexiguus ei eſt, ſeruari conditum:eundem nucleum herilibus menſis eximi. Saporem fici & phœnicobalani ineſſe pomo:ſed præſtantiori odore,uinum & acetū inde fieri. Cornelius Nepos tradit vinum quod exprimitur ſimile mulſo,quod vltra denos dies inficiatur idem durare,baccasq́ꝫ cū ſiliqua ad cibos do/

liis condi. Sunt qui biduo triduóue aceſcere vinũ ſcribant. Aphrica quà vergit ad nos, inſignem lotum arborem gignit, quam vocant celtin, & ipſam Italiæ familiarem. Præcipua eſt circa Syrtes atq; Naſamonas, fructu tã dulci, vt nomen etiam genti terræq; dederit, nimis hoſpitali aduenarũ obliuione patriæ. Iam & in Gallia naſcitur, cæterum mutato ſolo cæloq;, à grata illa fructuum dulcedine degenerans. Exercitus paſtos fructu eo accepimus vltro citroq; cõmeantes per Aſiam. Baccas cum nucleo & callo contuſas ad cibos cadis condebant veteres. Lotos, ſiue faba græca, quam à ſuauitate fructus ſylueſtris quidem, ſed ceraſorum pene natura, loton appellant, præcipuè domibus expetitur, ramorum petulantia, breui caudice, latiſſima expatiantium vmbra, & in vicinas domos tranſilientium, nulli opacitas breuior, nec aufert ſolem hyeme decidentibus foliis: nulli cortex iucundior aut oculos excipiens blandius: nulli rami longiores validioresq; aut plures, vt dixiſſe totidem arbores liceat. Particulatim lotus fructificat, non ab vtroq; ſui germine: quod & in aliis quibuſdam notatum eſt. Ludicræ tibiæ fieri cœptæ ſunt è ligno, cui colos nigritia placens, ad cantus tibiarum expetito: è radice cultellis capulos, breueſq; alios vſus excogitant. Materies nec cariem nec vetuſtatem noſcit. Viuax eſt arbor, & æquæua quibuſdam vrbibus. Durauit, vt fertur, ab Vrbis Aede condita (incertum quantum ipſa fuerit vetuſtior) longiſſimo arborum æuo, ad Neronis incendia, adhuc iuuenis viridiſq; victura, niſi princeps ille arboris acceleraſſet mortem. Quantũ pertinet ad nomenclaturam, ſunt qui fabam appellent Syriacam, nympha in arborem ſui nominis conuerſa, quam Priapus fugientem comprimere quæſiſſet, vt fabulantur. Padi accolæ baccã Syriacam adhuc appellant. &, vt audio, Romæ vulgo arbor illa puls Syriaca nominat̃. Anacacabeã vulgò apud Græcos dici, & fructũ anacacabon, author eſt Aetius. Cenomani hodie vocant calamum. qđ lignum cœptũ eſt pertũdi, vt tibiæ factitarentur, reiectis propter nimiam difficultatẽ arũdinibus. Recentiores certè acrifoliũ pro faba, ſiue, quod idem eſt, loto arbore capiunt. Acrifoliũ tamen Macrobius inter infau/

ſtas arbores numerat, contrà lotum felicem eſſe tradit: quare aliud acrifolium à loto putauit. nec aquifoliũ legi poſſe crediderim, quod ilex ſit, quæ felicibus annumerantur. Fabam græcam Latinis dici putauerim, ꝙ fructus tuberculo fabæ grandeſcat, & ſua grata dulcedine cibis placeat. Dioſcoridi lotus magnitudine iuſtæ arboris adoleſcit, fructu maiore q̃ piperis, dulci, graueolente, qui edendo ſit & vtilis ſtomacho. Mauritanæ familiæ authores in duo diſpeſcunt genera, alterum lęue, alterum ſpinis acutis horret, vtriq; folia lata & aliquantum rotũda. Fructus ſua mira dulcedine opiparas regum menſas exhilarant, oſq; mãdẽtium odoris ſuauitate cõmendant. Cur ruſticis alyſa baccæ & arbor alyſerum dicatur, haud compertum habeo, niſi forſitan indiſſolubili ligno, & ob hoc ad ludicras fiſtulas nato. Fructus ſi copioſior eſtur, ebrietatem repræſentari volunt. Lotos, quæ faba græca noſtris appellatur, aluum baccis ſiſtit. Ramenta ligni decocta in vino, potu infuſuq; proſunt dyſentericis, abundantibus mẽſtruis, vertigini, comitialibus. Rufant capillum, defluentemq; cohibent. Mirum iis ramẽtis nihil eſſe amarius, fructuq; dulcius, qui ſtomacho ſit vtilis, & citam aluum ſupprimat. Fit è ſcobe eius medicamentum, ex aqua myrti ſubacta, & diuiſa in paſtillos dyſentericis vtiliſſimũ, pondere victoriati potum cum aquæ cyathis tribus.

¶Malus. Cap. XCVI.

MALVS, quæ Græcis melea, Gallis à pomis ferendis ferè nomen retinet: arbor eſt vulgo notior q̃ vt explicari debeat, ſe confeſtim in ramos ſpargens, vnico caudice, cortice læui, folio oblongo, neq; non mucronato carnoſoq;, flore foliato, ſupra fructum inſidente, radicibus paucis ſummæ telluri cohærẽtibus, pomis magna ex parte rotundis, ſemp verò calloſis, & quà ſolẽ ſpectant puniceis, ſeminibus ĩtus diſcretis, cõtinẽte tunica veſtitis. Latere malus germinat, ſerotino pullulatu. facillimè fructũ ante maturitatẽ perdit, cum multis pateat iniuriis, ſed verna, vtpote imbecilla, offenſis oĩbus lõgè opportunior. Fructũ reddit primis frigoribus, ex annotinis ſurculis fructifica, & ex nouellis item, ſi qua fuerit

bifera ſuo fructu ſata degenerat. Breuiſſima malis vita, & præcocibus & vernis breuior q̃ ſerotinis, dulcibus q̃ acidis. ſed vt cito occidit, ita velociter creſcit. Fiſſuræ vulnus caudex accipit, nec tñ more cęteroꝝ emorit̃. Corticis læuore nitet, peculiaresq; nodos habet belluata facie, vt Theophraſtus ſcribit, ſed prægrandi vno, aliis circa eum puſillis compluribus. Sentit frequenter arbor vermiculationẽ, atq; vredine locis concauis & quæ à venti perflatu ſilent, infeſtatur. interdum & ſyderatione tentatur. Fructu & in planis contra cæterarum morẽ præſtat. Humor ei aquoſus. deſcendit in plana, ſubit & in montoſa. Malos ſerere nouem pedibus paulo diſtantiores præcipiunt. Biferæ in iis quædam ſicut & pręcoces, item ſylueſtris bifera. ſequens eius fructus poſt Arcturum in apricis maximè. celerrimè ſeneſcit, & in ſenecta deteriorem fructũ gignit. nanq; minora poma proueniunt, & vermiculis obnoxia, quoniã & in ipſa arbore naſcuntur. Malum inſeri Cato iubet per ver, & poſt ſolſtitiũ. diebus quinquaginta poſt vindemiam. Serendi tẽpus æſtiuis malis diſtribuitur poſt mediam hyemem ad idus Februarias: ramis ſata, rarius emergit. Duobus anni temporibus, vt Anatolius ſcriptum reliquit, mali ſeruntur, vere & autũno, ſed locis quibus humorem natura non ſuppeditat, autũno ſatæ poſt imbres melius conualeſcunt. amant lætum, pingue & pullum ſolum. Frigidis tractibus gaudent, nec in humectis ſedem recuſant. non erodentur à vermibus, ſi circũſita fuerit ſcylla. Vermes à ſuillo ſtercore miſto humanæ vrinæ, & radicibus offuſo extinguuntur. ſiquidem mali mirum in modum lotio recreantur, cuius rigatu crebro nõ parum eas adiuuari certũ eſt. Sunt qui caprinũ fimum vrinæ adiiciant, & veteris vini fecem radicibus infundant, vt dulciorem creent fructum. Morbos abiges, ſi aſinino ſtercore in aqua macerato ſex diebus, occiduo ſole rigaueris. Amat ex interuallis rigationes, quoad germinet. Si cupis vt pomorũ abundantiam miniſtret, nec numeroſam prolem perdat, diſſectum plumbei tubi patulum os, ſic vt circulum ducat, caudici altitudine pedis à terra ſtrictim obducito: & quum mala cœperint adoleſcere, torquem hunc eximito, id quotãnis

eſt faciundum, vt vbertatem fœcundam concipiat. Lacertę viridis felle ſi perungatur caudex, poma nõ putreſcent. Generoſiſſimæ quæq; malorum plantæ radicibus non viduæ ſcrobibus humandę, ſic vt cacumen tantum ſuper terram relinquatur extare. Radices taurino felle oblinendę: ſiquidem celerrimè vermium iniuriã arbos ſentit. qui ſi negociũ exhibeant, æreo clauo fodicandus atq; vellicandus cortex, donec mucrone tacti radãtur, ſed vlcerata loca bubulum fimũ obducat: ſic ſemel raſi non ultra naſcentur. Si caduca ſint poma, fiſſæ radicis lapis impactus ea retinebit. Si ſpiſſa poma ramos onerabunt, interlegenda quæ vitioſa videbũtur: ſic generoſa copioſiore alimento fulta maiori luxuriabunt incremento, vitioſis amplius alimoniam non ſurripientibus, ſuccuſq; qui ingratè his poſſet impendi, ad meliora tãdem vertatur. Vermiculoſa poma ſolum aridum parit. Putatio apta eſt, vt & arida & malè nata tollantur. Citò ſenectam experitur hæc arbor, quo tẽpore degenerat. Malus, vt Diophanes poſteritatis memoriæ tradidit, inſeritur pyro ſylueſtri, cotoneo, ex qua miſcella, quæ Athenienſes melimela nominant, hoc eſt mellita & dulcia mala, creantur: item platano, vnde rubra naſcuntur. Didymus in commentariis quæ de re ruſtica reliquit, iubet & malum pruno damaſcenæ inſerendam, quæ ſi citrio inſita comprehẽderit, toto anno pomiferam reddi pollicetur. Rationem adferet Berytius, qua rubra poma naſcantur. Arbor vrinæ rigatu ſatietur & rubra prodibunt. Sunt qui ad hunc modum malis rubrũ colorem moliantur. Palo in terram defixo, fructiferos ramos citra vulnus incuruantes illigant, & iuxta vel ſcrobiculos vel vaſa cõplent aqua, obſeruãtes vt meridie cõcidens in aquã, ſolis radius calidum euocet vaporem, qui refractu quodam in pomum reſiliens, rubrum colorem conciliet. Non deſunt, qui ſub arbores roſas ferãt, ſic rubra poma dari promittũt. Malorum plura ſunt genera. de citreis in ſua arbore dictũ eſt, medicam Græci vocant patriæ nomine. Tuberum duo genera, candidum, & colore ſericum vocatum. Papinius tuberes & zizipha, hæc ex Africa, illa è Syria nouiſſimis Auguſti temporibus inuexit, in caſtris ſata & aggeribus præci

puè decora, baccis ſimiliora quàm malis. Quemadmodum Græci tuberas ipſas appellent, vix poſſum coniectura conſequi, niſi eas quis ſerica vocare putet. Parui ſucci poma, nec concoctioni, nec ſtomacho facilia, vt tradit Galenus, exiguumq́; corporibus alimonium præbentia, ſed ſolum inſilientibus & effrenatis pueris, ac malacia muliebri cibo expetita: quare nihil ad ſecundam valetudinem tuẽdam, aut abigendos morbos valere Galenus teſtatur. Serica Galeno fuerunt, quæ alio nomine zizipha dicuntur. officinæ barbaros imitatæ iuiubas hodie nominant, de quibus ſuo loco dicendum erit. Sed peregrina erant & zizipha & tuberes, quę ex Africa venerunt in Italiam. Sunt & in Veronenſi agro naſcentia, quæ peculiari nomine lanata appellantur, ꝙ ea lanugo vt ſtruthea obduceret, nulla alia cõmendatione inſignia. Ab inuentoribus etiam nuncupantur, à quibus habent originem, à Manlio mãliana, à Matio matiana, à Claudio claudiana, quibus color rubens. appiana, quibus odor & magnitudo cotoneorum, inſito cotoneo ab Appio è Claudia gente, claudiana ſunt cognominata. Sunt & ſeptiana rotunditate inſignia ab inuentore libertino. Cato adiicit quiriana & conditiua, quæ doliis condantur, ſcantianaq́;. Sunt & parua quædam gratiſſimi ſaporis, quæ petiſia nominãtur. Patrias nobilitauere camerina & græcula, cætera è cauſis traxere nomen germanitatis, cohærentia gemella, nunquã in fœtu ſingula: à colore ſerica, à gentili cognatione melapia, à celeritate miteſcendi muſtea, quæ nunc melimela dicũtur à ſapore melleo. Orbiculata ex figura orbis in rotunditatem circũacti, à mammarum effigie orthomaſtica, à conditione caſtrati ſeminis, quæ ſpadonia nominant, vel gemella à foliis: folium enim vnum aliquando & geminum erumpit è latere medio. à corrugationis celeritate pãnucea, quæ quã citiſſimè in rugas marceſcãt. ab importuno tumore pulmonea, ſtolidè enim tumeſcũt. Sunt qbus color ſanguineꝰ, origine ex mori inſitu tracta. Cũctis verò q̃ fuerunt à ſole partes, rubẽt. Sũt & parua grati ſaporis atq; etiã acutiora odore, ſylueſtria, peculiari acerbitatis ĩprobitatiſq; cõuitio, qbꝰ vis tãta vt etiã aciem gladii p̃ſtringat. Daca ferè viliſſima,

aduẽtu prima, decerpiq́ꝫ ꝓperantia. Pomorum inuentionẽ Athenęus Libero patri aſſignauit. qđ & Theocrit⁹ Syracuſius teſtat̃, malũ in ſinu ſeruare prodẽs. Subſcribit huic iudicio Neoptolemus Parianus in Dionyſiade, qui inuẽta à Baccho mala, vt & reliquos mollis calli fructus cõmemorat. Diphilus author eſt, viridia mala quæ nondũ ad maturitatem deuenerunt, noxium parere ſuccum, bilem & morbos creare, cauſas horroris adferre: ex iis quæ maturitatem conſequuntur, melioris ſucci dulcia, & facilius aluo excernuntur, vt quæ minori acerbitate ſint prædita. Acida improbũ gignunt humorem, & magis ſubſtringũt. Faciliora ſtomacho creduntur, quæ ex leni acremẽto dulceſcunt. Orbiculata iucunda quadam ſubſtrictione placent ori, & à ſtomacho gratiam ineunt, quæ mordiana vocãtur, optima in Apolloniate agro, qui Mordius cognominatur, orbiculatis ſimilitudine reſpondent. Setania & inſuper platania bonũ creant ſuccum, ſed vẽtri aduerſantur. auſtera è dulci ſunt aphratomela, odorata hæc, & carnem habent aſperam, & ſqualentẽ vt cotonea. Sunt & phaulia, & quæ delphica Græci vocant. Habentur & Heſperidum mala, quę Lacedæmoniorũ diis olim dicabant. ſuaui, vt Pamphilus tradit, odore: ſed ingu-ſtabili pomo. Sunt & matiana ex vico Aquileienſi, vt Athenæus ſcriptum reliquit, ſub ipſas Alpes condito. Iis non longè cedunt quæ in Gangris Paphlagoniæ vrbe naſcuntur. Græci etiam corinthiaca è Sidunte vico celebrant. nominant & laconica, & erina à vere dicta, ſicut à lanugine chnodia, lanatis ſupradictis non planè diſſimilia, & vt ſummatim Cloatius diligenter enumerauit, genera ſunt, armeniũ, cotoneum, citreum, couimellium, conditiuum, muſteum, martianum, orbiculatum, ogramınum, præcox, puniceũ, punicum, perſicum, quirianum, proſinum rubrum, ſcandianum, ſyluestre, ſirutium, tybur, verianum. Porrò Gallis pomorum differentiæ propemodum innumeræ, quando etſi veteres hæc genera malorum annotauerint, poſteritas miſcella inſitione antiquitatem longè vicit. In Gallia principatum obtinent. quæ capendua vulgo vocant, ſui ſaporis, verum adeò grati, vt & trãs maria vęneant: geſtatũ plus quàm

alicui ſit credibile,tolerant in tanta ſuauitate minime fugacia,magnitudine media,colore cum maturuerint luteo,ſuaui odore,ſed anguſto,quo tamen animus exhilaretur: cartilagine corporis dura,vt quæ poſſint in annũ protelari.Sępe & bima vidimus.Secundas partes ſibi vendicant,quę ab Ambianenſi municipio rambura vulgus nominat,prægrandia,rotunda,callo fragili,tenero,vt quæ ventorũ flatu deturbata in parteis deſiliant,mira & ſuauitate guſtus & teneritudine,ita vt in ore fruſta liqueſcant,ſed vt fugientia, diu ſeruari non poſſunt,neq; fere ad exitum autumni prorogantur.Proxima ſunt,nec eis ſuauitate cedentia,quę vulgo paſſipoma nominantur,ꝙ cum reliquis omnibus de primatu certarent,niſi tam fugacia noſcerentur,inde vernaculum nomen ductum eſt,mediocri magnitudine,turbinatiore figura,carne ſuaui,prætenera,guſtu perquàm iucũdo,ſeminę per maturitatem in vtero ſonãte.Sed vt mire placet, ita cito fugiunt.Accedũt quę paradiſiana,quaſi cęlitus miſſa,nominantur,præparua,mellea dulcedine,præcoci celeritate,quaſi verna,concretu pauco.ea malaciis prægnantium expetuntur,omnium ferè pomorum fugaciſſima.Alia dulcia,callo corporis duriore,rotunda,quæ ob ſui nimiam dulcedinem,à palato moroſiore laborantiũ faſtidiuntur,ea putauerim eſſe quæ melimela dicuntur à melleo ſapore.eadem à celeritate miteſcendi muſtea,vt inquit Varro, vocabant. Muſtea ſanè veteres appellabant,id qđ nos præcocia.Acida vulgus noſtrum malacria ab ſaporis acremento nuncupat,oblongiora,dura carne,ex acerbo leniter aceſcente.Annum hæc ſæpius durant,ægris ad inuitandam elangueſcentem appetentiam nonnunquàm cõceſſa.Alia caſtinia,auſteriore guſtu ,dura velut caſtaneæ cartilagine,mediocri magnitudine,oblonga.Alia vulgo francetura,rotundo habitu & amplo,duriore callo,grata acerbitate,quæ tandem in dulcedinẽ degeneret.ea diu ſeruari poſſunt,& annicula ſæpe reperiuntur.Sed & rubelliana,ſanguineo cortice,carne intus friabili,ſapore nõ ingrato,& ex auſtero ſubdulci,nec cito fugientia.Reliqua non pigeret nominatim perſequi,ſi vel ſuis conditoribus propagare memoriam,aut cultoribus

vel gloriam vel vtilitatem parere poſſent. Verum in tanta pomorum nomendatione, fereq́; nationibus omnibus varia, in tantisq́; inſitionum adulteriis perfacilè quis fallitur. Porrò genera quæ quotidie nouo inſitionis ingenio prodeunt, nec ſcribi, nec in tanta gentilium vocabulorũ diſcordia pernotari plane queunt, eà tamen obiter, vt quæ Gallico vulgo peculiaria naſcantur, retulimus. Poma ſeminis nigrore maturitatem fatentur. Colliguntur poſt æquinoctiũ autumnale, nec ante ſextãdecimam lunam, cadiua ſeparanda. Seruantur poma tabulatis loco frigido, ſeptentrionalibus feneſtris, quæ ſereno die lucem accipiant patentes. Auſtri ſpecularibus arcendi, Aquilonis afflatu deturpantur rugis. Stramentis, ſtoreis, paleis'ue ſubſternuntur, Rara componuntur, vt limites parui ſpiritum æqualem accipiant. Minimum melimela durant, plurimum camerina, quæ vt ſcantiana quoq; ſerotina ſunt, & gelu matureſcunt ad hyemem vſq; pendentia in parente. Mala Marcus Varro foliis ficulneis præterquam cadiuis ſingula conuolui iubet, ciſtisq́; vitilibus condi, vel creta figlinarum illini. Poma longo tempore durabunt, ſi, vt Diophanes ſuadet, vegeta legantur, ſed obſeruationem deſiderant, vt manu decerpantur illæſa, & fuco id eſt muſco marino ſingula cõuoluantur, ſic vt vndiq; cooperiantur, interiecto quoq; eodem, ne ſeſe vlla ex parte contingant, ſic patinis indito operculo clauſa, tabulato frigoribus obuerſo, quo neq; fumus, neq; teterrimꝰ perueniat odor collocentur. Si deſit fucus, ſingulæ arculæ ſingulis pomis ſunt aſſignandæ. nam vna clauſa diuerſa genera diſcordant, & celerius vitiantur. Sunt qui creta figulina ſingula cruſtent, quæ poſtquã occaluerit, incolumia ſeruãtur, foliis nucũ ſubter expoſitis, quo ſubſtratu, & odori & colori perquàm bellè conſulitur. Melius cedet, ſi frondibus nucũ non caducis ſingula conuoluantur. Cuſtodiuntur in olla fictili cera interius inducta. A putrilaginis labe vindicantur, hordei aceruis obruta. Seruantur quoq; fideliis fictilibus non picatis, effracto fundo, & excluſo ſpiritu, ſed ad id muneris integra & lecta manu, quæ non ſenſerint vetuſtatem, deligantur: iis fideliæ ad fauces vſq; compleantur, & pyxacan-

tha aut quouis alio ſpiracula vaſis diligenter obturentur: ſed hyemem totam in parentis ſurculo penſilia cohæreant, taliaq; inuenientur poma, qualia fuerant condita. hoc experientia quadam accepiſſe teſtatur idem Diophanes. Seruantur quoq; ſingula ficulneis frondibus ſiccis inuoluta, ſi dein de luto vel argilla candida linantur, & ſoli, quoad cruſtam duret, credantur, tunc talia permanēt qualia concludūtur. Poma doliis muſti merguntur, atq; ita clauſa perdurant, & à fece ſeruata vini ſuauitatem ſupra modum commendant. Item conduntur mala patinis fictilibus fluitantia, quo genere & vino odor acquiritur. Porrò ſeruanda poma caniſtris, vel vimineis ciſtis cōponuntur, & mūdo tomento obruuntur. Hyberna poma ſeminibus vt vuæ demerguntur. Non putreſcunt poma, quorum cacumina virentis ſatyrii herba fuerint illita. hæc Diophanes. Alii ſtramentis prius in crate ſubiectis, in cumulos ſecreta diſponunt, qui frequenti diuiſione ſeparentur. Alii in vaſculis fictilibus picatis claudi iubent. Alii argilla cruſtant, aut ſolos pediculos creta figlinarum adlinunt, alii in tabulis ſubſtrata palea diſponūt, & ſupernè ſtramentis operiunt. Mala rotunda quæ orbiculata dicuntur, ſine cura toto anno ſe ſeruare poſſunt. alii in puteo vel ciſterna vaſa fictilia mergunt, quibus diligenter picatis & clauſis mala committuntur. alii illæſa tantum pediculis eorum feruenti pice merſis, ſupra tabulatum ex ordine diſponunt. Pleriq; ſcobem populneum vel abiegnum inter mala diffundūt. reponenda tamen ſic, vt floſculi ſurſum, & pediculi deorſum ſpectent, quemadmodum in arbore nata pendebant. Vinum & acetum fit ex malis, contuſa & ſaccaro rariſſimo condita, ponderibus, prælo, aut truſatilibus molis comprimuntur. hyeme durat, ſed prima aceſcit æſtate. Ruſticæ diſciplinæ authores mala odoratiſſima quæq; fictilibus vaſis committebant, vinum infundebant, & operculatum vas pelliculabāt, eo poſt triduum aut quatriduum vtebantur. Acetum ſic è pomis fit acerbis aut ſylueſtribus, quæ in cumulo per triduum reſeruantur, deinde mittuntur in cadum, cui fontana aut pluuialis aqua miſcetur, & opertum vas per triginta dies ſinitur, ac ſubinde quantum fue-

rit aceti ſublatum ad vſus,tantum redditur aquæ ad reparationem.Noſtri è pomis vinum factitant, quod vulgo cidrea dicitur,prælo vel truſatilibus molis tortiuum ius exprimentibus.deinde rurſus ſecundarium fracibus & retrimentis in aqua maceratis.ita vt pomea lora dici poſſit,non parui ad reſtinguendam ruſticorum ſitim momenti. Galenus omnia inquit,mala breui fugiunt atq; aceſunt,vtpote frigida & excrementitio ſucco redundantia,ideoq; nō niſi melle condita ſeruando ſunt.Ab hac malorum conditione, cotonea & ſtruthea deſciſcunt,quæ nec fugacia ſunt,nec facilè degenerant in acorē.Sunt & mala quoq; peculiaribus ſuis mentionibus prodenda.Pomum omne refrigerandi & humectandi vim habet.parum alit,mali ſucci eſt,autumno plus officit.Pomum Varro dictum autumat,quia potu ſiccitatibus indigeat.Generale tamen vocabulum complectitur,quicquid apud Græcos opora continet.Diſcrimen adſignat Democritus,inter oporas,& ea quæ acrodrya Græci nominãt:quòd opora dicatur,quicquid herbaceo fructu viret,lignoſi nihil exterius habens,vt duracina,pyra,mala, damaſcena,pruna:acrodrya verò contrà nominantur,quæ putamen exterius lignoſumq; fructum continent. vt malum punicum, caſtaneæ, piſtacia, nuces. & oporothecæ vbi cuſtodiuntur. Vtrunq; genus ſalgami nomine complectuntur Latini: à quo ſalgamarius originem duxit. Sunt de agricultura ſcriptores, qui nuces & mala ſic diuidunt, vt nuces dicant omne pomum, quod foris duro tegitur, & intus habet quod eſui eſt: malum verò foris habet quod edendo eſt, & durum intus includit. Dubitatum in iure apud Ceſelium, an nux pinea pomum eſſet: quia nuces eſſent quicquid exterius duro contegitur, id quod eſtur foris habet, pomo vtrunque continetur, quod pleriſque probatur. Seruio nuces ſunt omnia duriore corio tecta, molliore verò poma. Malorum appellatione veniunt & cotonea, & punica, & perſica, & pyri genus, vt volunt, vnum librale nuncupatum, ab amplitudine & pondere. Rei ruſticæ ſcriptoribus ſylueſtria poma numerantur, albæ ſpinæ, græcæ ſiliquæ, iuniperi, cornus, loti, ar-

buti,paliuri,& achradis pyri.Pomifera ſylueſtria,quæ ſibi ſuillum pecus vſurpet,Columellæ ſunt corylus, græca ſiliqua,alba ſpina,lotos, pinus,cornus,arbutus,prunus,& paliurus,atq; achrades pyri,quæ alio genere comprehendũtur,quã ea quæ Plinius ſylueſtria nominauit,odore acutiora,improba & acerba,ob id conuitio dicata. Pomis omnibus caducis ſuillum pecus optimè paſcitur,ſed ea geſtantibus dorſuariis iumentis tam grauia,vt oneri quoq; viribus alioquin non impari ſuccumbant. Siquidem vires (vt Lucianus in aſino aureo putat) odoribus eorum offenſæ fatiſcunt,vt ponderi pares non ſint.Mali generũ omnium ſpiſſandi viribus pollent.Poma ipſa manduntur acerbiuſcula, vbi nonnihil aſtringẽdum ſit:non idem poſſunt matura.ex iis verna bilẽ pariunt,neruos lædũt,ſpiritus flatuſq; creãt. Melimela aluum emolliunt,animalia ventris expellunt,ſiticuloſa,æſtuoſa,glycymela,hoc eſt mala dulcia,nonnulli vocant.Orbiculata ſtomacho amica,ſiſtunt aluũ,vrinas cient, vomitiones ſupprimunt.Sylueſtria mala ſimilia ſunt vernis acerbis,aluumq; ſiſtunt,in quem vſum imatura opus ſunt.

¶Meſpilus,& Epimelis. Cap. XCVII.

MESPILVS Græcis & Latinis iuxta,quã Gallorum alii meſlierum,alii neflierum vulgo dicunt.Arbor eſt mali vulgaris altitudine inferior,ramis in gyrum comoſis,aculeatiſq;,folio promiſſo,tenui & lõgo pediculo,flore ſubherbaceo,amygdalæ forma,fructu dum pubeſcit viridi & duro,vbi maturuit fuluo ac molli,circa verticem criſtato,tribus quatuor'ue intus nucleis,radice numeroſa,materie dura,ſolida,cariei minimum obnoxia.Theophraſtus Idæorũ ſecutus obſeruationem tria eius tradit faſtigia,anthedona, ſataneam,gallicam.Sataneæ malum grãdius,candidius,ſolutiuſq;,molliori intus acinorum ligno,verum fugacius cæteris,minus quidem pomum,ſed fragrãtius,guſtu aſtringẽtius,& vetuſtatis patiens,ligno quoq; ſpiſſiori flauioriq;, diutius hoc durat.Flores,vt idem refert, omnibus amygdalæ,non tam rubentes,ſed propemodum herbacei,Arbor in

ter ampliſſimas,comoſa in gyrũ,ſolio ſciſſo,extremitateq́; apio ſimili,ſed maioribus diuiſuris, promiſſo,rigenti,neruoſo,tenuiore & longiore q̃ apium,longo & gracili pediculo,radice alta,numeroſaq́;,ideo longæua arbor eſt,& inextirpabilis,lignum quoq; denſum,incorruptum,ſolidũ.Folia anteq̃ decidant vehementer rubeſcũt.Seritur ſemine & auulſione.Vermibus infeſtatur in ſenecta,qui prægrandes ei,diuerſi q̃ cæteris arboribus cernuntur.Meſpilus, vt Didymus ſcriptum reliquit,ante diem octauum Calendarum Apriliũ ſeritur,modo quo cotonea malus,locis calidis gaudet,ſed irriguis tamen.Frigida quoq; non recuſat:ſabulone pingui,vel glareoſa terra cui arena permiſta eſt, vel argilla cum ſaxis,prouenit.Serenda eſt taleis menſe Martio, vel Nouembri,ſed ſolo ſtercorato & ſubacto,ita vt vtrũq; caput taleæ ſtercus obducat.Amat putari atq; circunfodi,& parco humo per ſiccitates refoueri.Seri poteſt etiã ſemine, ſed in longæuiorem ſperatur ætatem.Si vermibus occupatur,ſtylo aereo purgandi ſunt,& amurca,vel humana vetere vrina,vel viua calce profundendi,ſed parcius propter arboris noxam,vel aqua decocti lupini.ſi putatur hinc arbor ſterilis fieri,fimus & cinis vitium ſimul,ſi radicibus infundantur,fertilem reddunt.Si formicæ moleſtæ ſunt,rubrica cum aceto & cinere ſubacta necabuntur.Si poma labuntur, præciſum è radice fruſtum media trunci parte figatur.Inſeritur menſe Februario in ſe,in pyro & malo.Surculus tamẽ eius ex arbore media debet adſumi:nã de ſummitatibus vitioſus eſt.in trunco fiſſo inſerenda eſt:nã ieiuna corticis macies nihil enutriet.Meſpila ad ſeruandum leguntur necdum mitia,quæ & in arbore diu durabunt,vel in urceolis picatis,vel in ordine ſuſpenſa,vel,vt quidam volunt,poſca,vel ſapa condita.Die ſerena legantur ac media, & paleis obruãtur,diſcreta ne viciſſim ea tactus adficiat.vel cum pediculis lecta ſeminatura & ſalſa aqua per dies quinq; macerata,poſtea ſæpe infundantur vt enatent.Seruantur & melle ſi minus matura collegeris.corio teguntur poma:quod mandi, ſicut caſtaneis detrahi,ſolet.Cæterum non fuit in Italia Catonis æuo.Dioſcorides duplici genere contentus eſt,ita vt

alia quàm Theophraſto & Plinio meſpili diſtinctio repræſentata eſt & ſanè qua dubitatur, an meſpilũ cum ſorbo veteres confuderint, quandoquidem altiſſimis connumerant, quod certe ſorbo quàm meſpilo nunc uocatæ magis conuenit, niſi quis noſtratem meſpilum chamæmeſpilum appellãdam fortaſſe cenſeat. Plinius tria aſſignat genera, anthedona, ſetaniam: tertium degenerare tradit, quod vocant gallicum, intelligens forſitan, quod apud nos inuenitur, arbore pumila, quæ in gyrum comatur, minore pomo, ſed præſtantiori odore, quod diutius ſeruetur. Dioſcoridi meſpilus, quam nonnulli vocant aroniam: arbor eſt aculeigera, folio pyxacanthæ, pomum ferens paruo non diſſimile malo, guſtu iucundum, ternis intus oſſiculis, vnde nomẽ apud quoſdam tricocco. ſera ei maturitas. Aſtringit hoc eſu, ſtomachũ firmat & aluum. Alterum genus meſpili habetur naſcentis in Italia, quod quidam epimelida nominant, aliqui ſitaniũ. Arbor mali ſimilitudine, folio tantum minor. Pomum huic rotundum, eſculentũq́ꝫ, fundo in latitudinem reſimo, aſtringentis ingenii, & tardè matureſcentis. Galenus communi vocabulo tricoccum quaſi trioſſum aut trigranium ab aliquibus appellatum meminit, quoniam tria intus grana ſiue ligna ſeminis loco, fructus contineat. Galli noſtri duo obſeruant meſpili genera, vnum quod rarioribus horret ſpinis, in dumetis & nemoribus neqꝫ non viuis ſepibus quaſi ſylueſtre naſcens, pomo paruo, & per initia tã acerbo, vt vix edẽdo ſit, prius quàm per hyemis frigora molleſcat. Alterum grandiore pomo, ita vt mala reliqua magnitudine peræquet, ſine ſpinis, quod videtur crebro inſitu in hortis commituiſſe & feritatem cultu depoſuiſſe. Poma per gelicidia acerbitate domita in paſſo, vel mulſo coquuntur, adiecto cinamomi momento, cibatu veſcẽtibus gratiſſimo. Sunt qui patinis citra aquam incoquant. Noſtri plurimũ ligno ad venabula & aurigarum flagella vtuntur. Fructum vſurpant Medici ad coercendum alui ruentis impetum. De epimelide varia authorum ſententia. Dioſcorides inter meſpila cõnumerat, ab quibuſdam & ſitanium dici prodens. quod & Galenus apud Hippocratẽ Dioſcoridis teſtimonio fretus,

confirmat, genus eſſe meſpili quod alio nomine ſitanium dicatur. Et idem eſt author, amamelidem meſpili genus eſſe, plurimum naſcentis in Italia, quæ ſit epimelis Dioſcoridi, quanuis ſunt, vt inquit, qui dicant & amamelidas & apomelides, poma eſſe ſylueſtria ac exigua, ex quo facilè ĩtelligitur amamelides ei eſſe quæ epimelides Dioſcoridi. Pamphilus apomelida pyri genus arbitratur, quod amamelida quidam vocant, alii omomelida, frequẽtem in Ionia & biferam, fructu pyri ſed ſui generis, omnino vt Athenæus refert, prædulci & ſine nucleis, ac prælato pyris. Alii omomelides appellant vt Aſclepiades, nõ pyra, ſed mala ſylueſtria & montana, quæ Theocritus oromalidas appellauerit, cũ ficu maturescentia. Hypomelides ſiue epimelides vt Martialis aſſerit, poma ſunt ſorbo ſimilia, mediocri arbore naſcentia, flore candidulo, ſapor ex acri dulcis, ita vt fructui inſit dulcedo cum acremento commiſta. Seritur menſe Decembri nucleis in vaſculis poſitis. Menſe Februario hypomelidis planta, iam pollicis magnitudine robuſta trãsfertur breuiſſimo ſcrobe, ſoluta terra, plurimo ſtercore. ſed munienda eſt quia ocito areſcit, ſi radices eius ventus adflauerit. Terram qualẽcunq; non reſpuit. amat loca tepida, maritima, & ſæpe ſaxo ſa:ſtatum rigidum reformidat. inſeri non poteſt: exigua durat ętate. Poma eius aut picatis & minutis vrceolis, aut ſcrobe populi, aut in olles inter vuas, vinaceis obruta ſeruantur. Galenus in ſimplicium cenſu epimelida ſcribit à ruſticis Italiæ vnedonem appellari, ſylueſtris mali genus, copioſum in Calabria, fructu acerbo & infeſto capiti & ſtomacho, cui & alienus ſapor remiſcetur. Paulus Galeni iudicio ſubſcribit, epimelidem tradens à ruſticis Italis vnedonem nominari, eſſeq; malum ſylueſtre, cuius pomum ſit acerbum ſtomacho, & capiti noxiũ. Sic Galeno & Paulo epimelis genus quoddam arbuti, quæ Græcis comaros dicitur, cui eandem omnino vim reddiderunt, hoc addito, quòd fructum mimæcylon nominant. Dioſcorides epimelida cõgenerem fecit meſpilo. Pamphilus pyri genus eſſe putat, Martialis paladii poma ſorbo ſimilia contendit.

¶Myrrha. Cap. XCVIII.

MYRRHA, quam Græci ſmyrnam appellãt, in Gallia officinisq́; nomen retinet. arborem alii alia ſpecie repræſentãt, quia forte haud vna ſpectetur effigie. Theophraſtus quinis cubitis humiliorem, minorem thure, caudice fruticoſo, duro & circa radicem intorto, craſſiore ſura hominis, cortice lęui, ſimiliq́; adrachnę. Folio vlmi, ſcabro, criſpo, & extremitate vt iligneũ aculeato Plinius huic accedit ſententiæ, arbori magnitudinē aſſignans ad quinq́; cubita, nec ſine ſpina, caudice duro & intorto, craſſiore q̄ thuris, & ab radice etiam q̄ reliqua ſui parte, corticem læuē, ſimilemq́; vnedoni, ſcabrum, aliiq́; ſpinoſum dixere. Folium oliuæ, verum criſpius & aculeatum. Iuba oluſatri modo foliatam dixit. Aliqui ſimilem iunipero, ſcabriorem tantum ſpinisq́; horridam, folio rotũdiore, ſed ſapore iuniperi. Diodorus lentiſco æquat, fronde tantũ frequentiori, tenuioriq́;. Alii terebintho aſſimilarunt, ſic tamē vt aſperior ſpinoſiorq́; eſſet, folio rotundiore, alioqui ad terebinthi ſaporem accedente. Profecto lignum quod ab Arabibus Antigono regi fuit delatum, nihil, vt fertur, á terebintho differebat. Plerisq́; codex in vertiginem flexus & ſpinis hiſpidus, folium oliuæ licet criſpius, maxima altitudo, extēditur ad quinq́; cubita proceritatis. Suſpicor in Græcis Theophraſti codicibus mendam ſubeſſe, librariis lubrico lapſu ptelea pro elæa ſcribentibus, fœcundo duarum literarum annexu, ita vt vlmeum pro oleagino legatur. quare Plinius in reliquis notis Theophraſtum ad vnguem ſecutus, folium ei oliuæ reddidit. Myrrha in permultis Arabiæ locis gignitur. Conuehit̃ & ex ſyluis laudata, petuntq́; eam etiã à Troglodytis Sabæi tranſitu maris. Satiua multum ſyluestri præfertur. gaudet raſtris & ablaqueationibus. melior radice nuda, refrigeratáq́;. Tradit̃ naſci in ſubargilloſis & ſabuloſis ſitientibusq́;, raro interfluẽtibus fontium aquis. Cupit, vt alii volunt, imbribus perlui, & amnibus exhilarari, quæ tamē cum antedictis pugnant. Non defuere, qui ex thuris arbore vtrunq́; naſci mentirentur. Inciditur bis eiſdē cũ thure temporibus, ſed à radice vſq́; ad ramos qui valēt. Sudat ſponte priuſquã incidantur, ſtacten hoc eſt ſtillatitiã di

ctam

ctam cui nulla præfertur. Poſt hanc ſatiua, & in ſyluestri quoq; melior eſt æſtiua. Veteris odoratior eſt lachryma. Prima partitio Theophraſto eſt, vt aliam ſtacten hoc eſt ſtillatitiam, aliam plaſtē hoc eſt fictitiam appellet. Arabes ſarmētis eius ignes fouent, quorum fumo ſatis noxio, niſi odore cremati ſtyracis occurrant, plerūq; inſanabiles morbos contrahunt, Regi Gebanitarum quartas partes myrrhæ pendunt, Deo non dant, quoniam & apud alios naſcatur. Cęterum coemptam paſſim ac vulgo in folles cōferunt, ipſiq; vnguentarii digerūt, haud difficulter odoris atq; pinguitudinis argumēto. Genera aliter tradidit Plinius quàm Dioſcorides, hoc ordine. prima ſtacte, ſecunda ſatiua, tertia ſyluestris. Syluestrium genera complura. Primus inter eas locus Troglodyticæ, quæ & pinguedine & aſpectu aridior eſt, ſordidaq; & barbara, acrior cæteris. Proximus Erythreæ quam mineam vocant alii, eamq; intelligi volūt Arabicam, cuius iterum ſpecies quatuor habentur, ſtactea, Atramitica, Gebanitica & Auſaritis. tertius Dianitidi. quartus collatitiæ. Quintus Sembracenæ à ciuitate regni Sabæorum. hęc hilaritate inſinis, nec aſpectu ſordida, ſed viribus īfirmior. Sextus Duſaritidi. Eſt & candida, vno tantum loco, quę in Meſſalum oppidum confertur. Diuerſa ſit à prædictis quā odorariam cognominant, non conſtat, quoniā pleriq; cum Plinio non ſeam ſed ſextam legunt. in plenum probatio minutis glebis, nec rotundis, in concretu albicantis ſucci, & tabeſcentis. Secunda bonitas intus varia, peſſima quæ intus nigra, peior ſi etiam foris. adulteratur lentici glebis & gummi, item cucumeris ſucco amaritudinis cauſa: ſicut pōderis, ſpuma argenti. Reliqua deprehenduntur vitia ſapore, gummi dēte lenteſcentis. Fallaciſſima eſt Indica myrrha, quę ibidem quadam è ſpina colligitur multo deterior. atq; hoc ſolum peius adfert India. Naſcitur & in Gedroſia, vt inquit Strabo. argilloſa verò terra, cruſtoſaq; prouenit in Arabia. Dioſcorides myrrham Arabicæ arboris lachrymam eſſe tradit, quæ Aegyptiæ ſpinæ perſimilis ſit. laxatur ictu cortex, & proſilit in tegetes ſuſcipientes lachryma, alia caudici cohęrens addēſatur. Genera plura. pediaſimos pinguis, cuius ap

preſſu elicitur ſtacte.Gabirea pinguiſſima læto & reſtibili ſolo naſcens,plurimam ſtacten ſudat. Troglodytica omnibus ante fertur.nomen traxit à loco vnde conuehitur,colore ſubuiridis,mordax,pellucida.metitur & alia tenuior.Secunda poſt Troglodyticam facilè molleſcens bdellii modo, odore putidiuſcula,in apricis & illuſtratis ſole locis erumpens.Alia vocatur caucalis exoletorum more areſcens,colore atro,retorrida.Omnium deterrima quæ ergaſime cognominatur,ſquaroſa,macilenta,acri guſtu,gummi viribus & aſpectu referens Damnatur quæ minæa dicitur.Cæterum myrrha deſingitur in paſtillos,pinguis in pingues,arens in aridos atq; inertes.in totum magis viribus pollet,quę nullum admiſerit oleum.Adulteratur gummi permiſto, quod prius myrrhæ diluto permaduerit.deligitur recens, aſpero quodam obducta ſitu,minimè ponderoſa,omni ex parte cōcolor,& quæ confracta candidas vnguium modo læuesq; venas intus oſtendat,minutis glebis,guſtu amaro,acri,odorato,calido.nanq; ponderoſa colore piceo ſuperuacua iudicatur.Porrò myrrha cognita vulgo,nedum officinis:ſed ſtacte dotis etiam compluribus ignota,quod mirum,cum longè res q̃ myrrha pretioſior.Quid tamen de ſtacte ſentiā paucis aperiam.Lucretius odoramento & vnguento eam coniunxit,inquiens,

“ Aut amaricini blandum ſtactæq; liquorem.

Meminit & Columella in ſuo carmine,cum cecinit,

“ Et melior ſtacte ponatur Achaica myrrha.

Dioſcoridi pinguitudo eſt recentis myrrhæ.tunditur hæc cum pauxillo aquæ,dein prælo vel machinis aqua foras exprimitur.odoratiſſima hæc & impendio pretioſa, per ſeq; facit vnguentum,ſtactē vocatum.Cōmendatiſſima quæ impromiſcua,& oleo libera ſit.Stacte Græcis nominat̃,quoniam è ſtillatitia myrrha flat,colore pallido,ſuauitate mira. Hodie ſtactē officinæ & medicorum vulgus ſtyracem liquidum appellant:cum ſit tuſæ myrrhæ recentis exigua aqua conſperſæ præpingue ſerum,organo expreſſum,aut, ſi mauis,pinguiſſimus myrrhæ flos,aut tortiuū ius machinis extractum,q; ſi certior fieri voles,conſule factionis Maurita/

næ aut Arabicæ familiæ authores, qui, citantes Dioſcoridis teſtimonium, in ſtyrace liquido tradunt, pinguitudinē myrrhæ recentis tritæ cum aqua pauxilla & torculari expreſſę, boni odoris. Vides vt ſtyracem pro ſtacte vſurparūt, vel nominis vicinitate falſi, vel quod duo ſtoracis (ſic loquuntur) ſtatuant genera, liquidi & ſicci, qui recentioribus calamita dicitur, cum Græci quicunque de ſtyrace quicquā prodiderunt, vnius duntaxat meminerunt, de quo infra dicetur. Sed de hoc hactenus. Conſtabat & myrrha vnguentū regibus Perſicis dicatum, quod illi capite ceu diadematis vice geſtabāt, ſed addebatur myrrha labizos appellata, quam multo pretioſiorem myrrha Dinon ſcribit. Appellatione vnguenti Aegyptii ſtactē venire, author eſt Athenæus. Myrrha concalfacit, caput ſopore grauat, agglutinat, adſtrīgit, reſiccat, vuluam emollit & præcluſam laxat. mēſes trahit: partus velociter pellit, cum abſinthio & lupinorum cremore, aut ſucco rutæ naturalibus admota. Cōtra veterem tuſſim magnitudine fabæ deuoratur: eodem modo ad orthopnœam, ad laterum dolores, ad alui profluuia, ad dyſenterias. horrores febrium diſcutit, duabus horis ante acceſſionem cum pipere & aqua pota. ſubiecta linguæ ſuctu gutturis ſcabritiam emendat, obtuſam vocem expedit. Commanducata graues halitus oris, & ingratum animæ fœtorē abolet: & cum alumine liquido peruncta virus alarum extinguit. cum vino & oleo colluit os, quibus gingiuę labāt, ſic mobiles firmat dentes & ſtabilit. Vulneribus capitis inſperſa glutini vicē exhibet. Fractas aures iungit, & nuda cōueſtit oſſa, adiecto interiore limacis callo. Cū meconio, caſtorio, glaucioque linitur, quorum auribus effluit pus, & quibus aliqua ſentiatur collectio. Ad varos cum caſia & melle perungitur: impetigines ex aceto deterit. Defluentes capillos cum ladano, vino, myrteoque oleo firmat. Diuturnitas è capite deſtillationes cohibet illitis pinna naribus. eadem vlcera oculorum explet, albugines delet, caligines diſcutit, ſcabras exterit genas. Bœotia verò myrrha è quadā arbore inibi prorūpit radicis vulnere, melior quo myrrhæ ſuauitati vicinior eſt. Vim habet calfaciundi, emolliendi, diſcutiendi, ſuffimentis natam,

Stacte vero commendatiſſima,quæ libera ſit oleo,impromiſcuaq;,quæ minima proportione plurimum calfaciat, ſimilemq; vim tum myrrhæ,tum vnguentorum excalfactoriis obtineat.Stacte dicitur,quoniam è ſtillatitia duntaxat myrrha fiat,colore pallido,ſuauitate mira,ſed amaritudine præcipua:quapropter cũ balſami ſuccus defuerit,Galenus, & item Paulus,pro ſuccidaneo ſuffectitiã dari ſtacten præcipiunt.Nec me præterit Græcos etiã interdum ſtacten pro lixiuio,quod cineris elotio eſt vſurpaſſe,ſed vel addunt vel ſubaudiunt κονίαν.

¶Myrice. Cap. XCIX.

MYRICE hoc eſt tamarice,arbor eſt & ipſa iter vulgatas.naſcit proxime paludes reſideſq; aquas ac quieſcentes,fructum floris ſimilitudine profert concretu muſcoſum.mitior in Aegypto & Syria gignitur, cætera ſimilis ſylueſtri,fructu lignoſo,vt galla,inæqualiter aſpero guſtu.Myricen,tamaricen vocant Corinthi: & in Achaia quæ circa eſt,brya dicitur.Et cum plus iuſto adoleuit,vtiq; promala poetis. Humilia frutex eſt amerinæ ramis,folio anguſto,carnoſo & fere pinnato.Achaia duo obſeruauit faſtigia,ſylueſtrem omnino ſterilem,fructiferam alteram,quę in Aegypto proceriſſimas æquat arbores,ramis ex herbaceo fuluoq; variegatis, lignoſo fructu,galla maiore,in quo ſemen guſtu aſperum,eiuſdem effectua cuius galla.Myricen Italia,quam alii vt ait Plinius, maricem vocãt, Achaia autem bryan ſylueſtrem,inſignem in ea ꝙ ſatiua tantum ferat gallæ ſimilem fructum.In Syria & in Aegypto copioſa hæc eſt:cuius infelicia ligna appellantur,quoniam nihil præter muſcoſum florem ferat,nec ſeratur vnquam.Sylueſtrem illam Gallia bryariam vocat,humilem pumilumq; fruticem,flore concretu muſcoſo.Foliũ ſunt qui ſabinę herbæ nonnihil ſimile pronuncient,& profecto mihi ab eo videntur minimũ diſſidere,perpetua coma frondet.Sues dũ dulcedinem pabuli conſectantur,(eſt enim inſatiabile pecus) ſupra modum æſtate ſplenis incremento laborãt.Cui ſuccurritur,ſi fabricentur canales aluei'ue tamaricis è trunco,repleanturq; aqua,& deinde ſitientibus admoueantur,

quippe ligni ſuccus medicabilis, epotus inteſtinũ compeſcit tumorem. Lienoſis ſuibus mederi tradit Democritus phyſicus aquam quæ potanda obiicietur, in qua candentes myricæ carbones fuerint reſtincti: cõſulitq; hominibus vitio lienis laborantibus, vinum ebibere carbonibus myriceis igni flagrantibus exuſtum. Myricen, quam tamaricem vocat Lenæus, ſimilem ſcopis amerinis, ſanari dicit ea carcinomata in vino decocta, tritaq; melle illita. Ego hanc eſſe tamaricẽ arbitror. Ad lienem præcipua eſt, ſi ſuccus eius expreſſus in vino bibatur. Huius cum vno viſcerum liene tam mirabilis diſſidentia, q̃ antipathiam Græci vocant, vt adfirment, ſi alueis, canalibus'ue, ex ea factis bibant ſues, ſine liene inueniri, & ideo homini ſplenetico cibũ potumq; dant in vaſis ex ea fabricatis. Grauis eſt author in medicina, virgam ex eadem fractam, vt neq; terram neq; ferrum attingeret, ſedare ventris dolores aſſeuerauit impoſitã, ita vt tunica cinctuq; corpori apprimeretur. Vulgus infelicem eam arborem vocat. Corinthus & q̃ circa eſt regio bryoniam appellat: eiuſq; duo genera facit, ſylueſtrẽ plane ſterilem, alteram mitiorẽ. Hæc fert in Aegypto Syriaq; lignoſum fructum, galla maiorem, aſperum guſtu, quo medici vtuntur vice gallæ in cõpoſitionibus, quas antheras vocant. Lignum autem, flos, & folia, & cortex in eoſdem vſus adhibentur, quanquã remiſſiora. Datur ſanguinem reiicientibus cortex tritus, & contra profluuia fœminarum, cœliacis quoq;. Item tuſus impoſitusq; collectiões omnes inhibet. Foliis exprimitur ſuccus. Ad hæc eadem in vino decoquũtur: ipſa vero decocta cum melle gangrænis illinũtur. Ad dentium dolorem auriumq;, decoctum illorum ſalutare. epinyctidas ſanat. Radix ad eadem, ſimiliter folia. hæc amplius ad ea quę ſerpunt, imponũtur cum polenta. Semen drachmæ põdere aduerſus phalangia & araneos bibitur: cum altilium vero pingui furunculis imponitur. efficax contra ſerpentium ictus, præterquã aſpidum. necnon morbo regio, pthiriaſi, lendibuſq; decoctum infuſum prodeſt. abundantiam mulierum ſiſtit, cinis arboris ad omnia eadem prodeſt. Si bouis caſtrati vrinę miſceatur, vel in potu, vel in cibo, venerem finiri narrant. carbo vrina

ea reſtinctus in vmbra conditur:idem cum libeat accendere
reſoluitur.Magi id ex ſpadonis vrina fieri tradiderũt.Fru
ctu,vt eſt Dioſcorides author,medici vtuntur vice gallę in
compoſitionibus ſtomaticis,item medicaminibus oculorũ.
Datur ſanguinem expuentibus potui, cœliacis,& contra
profluuia fœminarum,neq; non regium morbum, aduer/
ſuſq; phalangium.Idem tuſus impoſituſq; collectiones om/
nes inhibet.Cortex ad eoſdem vſus adiungitur. Foliorum
decoctum ad lienem præcipuum eſt,vt quod in vino ſum/
ptum viſcus illud cõſumat.Dentium dolores eo ſalutariter
colluuntur,mulierum abundantiam inſidentium ſiſtit,phthi
riaſi lendibuſq; infunditur,crematæ arboris cinis immodi/
cos vuluarum fluores ſupprimit.Quidam in remedium ho
mini lienoſo potum dant vaſis è caudice eius fabricatis.Il/
lud obiter monendos puto Columellæ ſtudioſos,vt locum
ſeptimo eius libro Dioſcoridis authoritate corrigant, quo
legitur,canales tamaricis & ruſco fabricentur,ita,tamaricis
è trunco.Quis enim exiſtimauerit alueos ſuibus idoneos ex
tantillo frutice excauari?quis tẽtauit?cuius craſſitudo nun
quam minimum digitum æquauerit.Potorios tamẽ calices
ex myricæ trunco confingi magna lienoſorũ ſalubritate te/
ſtatur.Nec illud non docendum,qui vitro ſoluendo firman
doq; dãt operam,ex hac arbore potiſſimum igni ſuo eſcam
miniſtrant.Huius radicem officinæ caſiam vocare ſolent.
Et,quæ palam imperitia medicorum eſt,pro odorata caſia
vtuntur.Infeliciorem hac gignit arborem Græcia,quam &
oſtryn & oſtryam vocat,ſolitariã circa ſaxa aquoſa,ſimilem
fraxino cortice,& ramis,foliis pyri,paulo tamen longiori/
bus,craſſioribuſq;,ac rugoſis inciſuris, quę per totã diſcur
runt.Semine hordeo ſimili,& colore, & materia dura atq;
firma:qua in domum illata,difficiles partus fieri produnt,
morteſq; miſeras.

¶Myrtus. Cap. C.

MYRTVS græce myrrhine & myrſine, Gallis
murta dicitur: oleæ ſimilis,ſed ramis foliiſq; mino
ribus,anguſta fronde, perpetua, ſeriatim diſpoſi/

ta,flore ſupra fructum inſidēte,baccis nigris,piperis guſtu, ſucco vinoſo,ſtirpe inæquali & ramoſa.præeſt Venus arbori,quippe quæ litoribus maxime proueniat, Venus autem è mari dicatur orta:hinc & arbor ſacra coniugio. Græci arborem Mineruæ vt oleam dicant,commēti fabulam,quòd Myrſine Athenienſis puella fuerit,pulchritudine ac robore inſignis,amica Palladi,quam iuuenis ab ea curſu & palæſtra ſuperatus interemerit,inuidia ductus,ꝙ elegātia cæteriſq; naturæ dotibus reliquæ iuuentuti præſtaret. Arbuſcula in demortuæ vicem ſuccedens,ſemper,vt olea,Mineruæ chara remanſit,refricans aſpectu ſuo deſiderium. vita ei vt quibuſdam animalibus ambigua,hoc eſt,terra & aqua. Degenerat in fruticem niſi crebro purgetur. Maximā purgationem quærere Androtion eſt author. lætius enim germinat à qua plura fuerint adempta,largioremq; fructum miniſtrabit. frigidos odit tractus,argumēto quòd omnino nulla in Olympo,nulla in ponto proſilierit,etſi ſummo ſtudio,adhibitaq; omni ſolertia,etiam religionis cauſa,conſeuerint. cacumine & lateribus germinat,& ex anniculis fructificat ſurculis. perpetua coma viret. diuturniſſimam validiſſimamq; myrtum adfirmant. Circæum promontorium quod vocant excelſum, refert Theophraſtus myrto ſcatere, quod Circen incoluiſſe tradunt indigenæ, & in Elpenoris inibi tumulo coronario genere naſci. in quo primum viſa traditur, Græcumq; ei nomen remanet, quo peregrinam eſſe apparet. Odor præcipuus myrtis Aegypti, vbi cætera omnia prorſus hebeſcunt. Seritur ligno, ramis & ſemine,ſed terra iugiter accumulanda, dum germinantes ramuli roborentur, Græci locis editioribus ſeri præcipiunt,quòd vicina odoris ſuauitate repleat. Auulſus ſtolo aut termes à cacumine decerptus,proceritate ſubrectus pangit:qui ſolo ſtercore ſatiato quouſq; ramulos emittat, exaggerari debet. Sunt qui cubitales palos ſcrobibus olearum more in obliquum mergunt. Alii ex baccis ſeminaria faciūt,quas leuiter tūſas & reſtibus butomo cōtextis iuolutas foſſolis obruūt. Longe melius fructificare pollicentur,ſi plantulæ in caput infigant. gaudet arbor iugi repurgatu:ita in excelſam pro/

ceritatem adoleſcit.ad textile vaſculorum opus vtilis. Humana vel ouilla vrina rigari deſiderat:ſiquidem ea, vt prodeunt,mire lætat̃.Baccas ſine internis nucleolis creabit,crebro aquę tepentis imbre rigata.Inſerit̃ candida nigrę,item punicæ,meſpilo,malo.lætiore coma virebit, vberioremq́ fructum pariet,ſi comes roſa coniungatur.Item cum myrto conſortium iniens roſa,fructuoſior emicabit.Baccas myrti in areolas ab Idibus februariis vel etiam Calendis differere præceperunt.Democritus hoc modo ſeri docet: grandiſſimis baccarum tuſis leuiter ne grana frangãtur,eaq́ intrita, reſte circũligari,atq́ ita ſeri,parẽtem fore denſitatis ex quo virgulæ differantur.Plantas myrti à trimatu tempeſtiuum eſt transferre. Ramo ſeritur & palis, laxato prius meatu vtriuſq́ trium pedum longitudine, craſſitudine digitali, cortice diligenter ſeruato,trunco exacuto.Myrtus & taleis ſeritur,incremento velox,ſed cito occidit.Catonis faſtigia ſunt candidi,nigri,cõiuguli.Alia diſtinctio eſt ſatiuę & ſylueſtris,& in vtraq́ latifolię.De ſylueſtri in oxymyrſine agitur.Satiuarum genera topiarii faciunt:tarentinã folio minuto,noſtratem datulo,exoticam dẽſiſſimo,ſenis foliorum verſibus.hæc non eſt in vſu.Ramoſa vtraq́ alia.Coniugalem exiſtimant nunc noſtratẽ.odoratiſſima eſt in Aegypto. Dioſcorides duobus vrbanæ faſtigiis eſt contentus,candidæ & nigræ.Duo item Columellę ſunt genera myrti,quorum alterum eſt nigrum,alterum album.Succi natura pręcipuam habet admirationẽ in myrto,quãdo ex vna omnium olei viniq́ genera fiunt.Alius vſus baccæ fuit apud antiquos anteq̃ piper reperiretur,libi obtinens vicem,quodam etiam generoſi obſonii nomine inde tracto,quod myrtatũ vocabatur.plerũq́ ad intinctus additæ.Ouantes myrtea corona vſos quandoq́ tradunt,vt triumphãtes lauru.Celebris eſt Hippolyti & Phædrę amoribus Trœzenia,cuius folia,vt inquit Pauſanias,prope Veneris delubrũ ſatæ perforata naſcebantur iniuriam videlicet ferẽtia ſæuientis vnguibus & calamiſtris fęminæ.Cõtrouerſum fuit apud Gręcos quodnam coronæ genus eſſet Anacreonti naucratites appellata,& pluribus viſum eſt non aliud eſſe quàm ex myr

to,roſis comitantibus.Alii è ſampſucho ſertũ,quæ in Aegypto copioſiſſima eſt.Alii papyrum coronariam,quam Aegyptii byblon ſtephanotrida cognominant, interpretantur. Leſbii,vt inquit Athenæus,myrti ramulis iplexis floribus ſe coronant,quos hypothymidas vocant.Plutarchus pectorales coronas quibus ceruices redimibãt,hypothymidas appellat.Memorabili augurio habitæ ſunt Romæ ſacræ duæ myrti,quarum altera patritia appellabatur, altera plebeia. Patritia multis præualuit flacceſcente plebeia, exuperãs ac læta quãdiu ſenatus floruit.Illa ingens, plebeia torrida ac ſqualida:quæ poſtq̃ eualuit,languida patrum authoritas facta eſt,& in ſterilitatem paulatim emarcuit maieſtas.Virgę myrti geſtatæ viatori proſunt in lõgo itinere pediti. Quin & annuli virgarii expertes ferri, vnguium tumori medentur.Folia per ſe ſiccantur in farinam ad vlcerum remedia in humano corpore,leniter mordaci puluere,ac refrigerandis ſudoribus.Cato docuit vinum fieri è nigra, ſiccata vſq; in ariditatem in vmbra atq; ita mulſo indita. ſi non ſiccentur baccæ,oleum gigni.Poſtea compertum & ex alba vinũ fieri album,duobus ſextariis myrti tuſæ in vini tribus heminis maceratæ expreſſæq;.Myrtæ ſunt ipſæ myrti bacculæ,quę myrtides Græcis nominantur.Hæ diutiſſime virentes, vt Græci produnt,ſeruantur vaſe non picato,diligenter operculato conditæ.Alii cum ramulis reponere malunt.Myrtiten vinum Græci hoc modo fieri præcipiunt,ramis teneris cum ſuis foliis in albo muſto decoctis,tuſis,libram in tribus muſti congiis deferuere faciunt,donec duo ſuperſint.Vinũ myrtiten ad tormina & alui proluuiem & ad imbecillũ ſtomachum Latini ſic faciunt:nigri generis baccæ maturæ leguntur,& ſine ſeminibus in ſole ſiccatæ, fictili fidelia ſicco loco reponũtur,muſtum è maturis vuis expreſſum in ſeria adiicitur,& ſtatim primo die antequam id ferueat:& repoſitarum baccarum diligenter contritarum totidem libræ appenduntur,quot amphoræ condiri debent.Maſſulæ huius muſti conſperſæ & farina baccarum coactæ per latera ſeriæ in muſtum demittuntur, ne altera offa ſuper alteram perueniat:deinde cum bis deferbuerit,contritarum rurſus bacca

rum paŕ pondus,vt ſupra dictum eſt, permiſcetur,ſicut inſtar iuris craſſi in eandem fideliã confuſum,rutabulo ligneo peragitetur.Scopulis aridæ myrti ſeria ſuffriatur, purgatumq; vinum poſt ſeptimum diem in amphoras bene picatas & bene olidas diffunditur.Vinum aliud myrtitẽ ſic temperant:quã optimum mel inſeruefcere faciunt,& toties deſpumant,quoad nihil habeat ſpurcitiæ:cum deinde mel refrixerit,baccas albi generis myrti quã maturiſſimas legunt, & perfriant ita,ne interiora ſemina conterantur, fiſcello ligneo incluſas exprimunt:ſuccumq; earum,qui ſit ſextariorum ſex,cum mellis decocti ſextario immiſcent,& in lagunculam diffuſum oblinũt.Sed hoc menſe Decembri fieri debet,quo tempore ferè matura ſunt myrti ſemina, baccæ ſereno die legantur,quo nec pluit,nec rorulentę decerpãtur. Multi nigram vel albam myrti baccam duabus horis in vmbra expoſitam paululumq; reſiccatã diſtringunt ſic,vt quãtum fieri poterit,ſemina interiora permaneãt integra,tum per lineum fiſcum quod pertriuerant exprimunt,& per colum iunceum,ſuccum liquatum lagunculis bene picatis condunt,nulla re permiſta.ſed hic liquor non tam eſt durabilis: ſed quãdiu ſine noxa manet,ad valetudinẽ vtilior eſt.Myrtus ſatiua,minus vtilis eſt medicinæ quã nigra.Semen eius medetur ſanguinem excreantibus.odorem oris commẽdat vel pridie cõmanducatum.datur dyſentericis denarii pondere in vino,vlcera difficilia in extremitatibus corporis ſanat cum vino ſufferuefactum. Imponitur lippitudini cum polenta,& cardiacis in mamma ſiniſtra,& contra ſcorpionis ictus in mero.Aduerſus fungos ĩ vino bibitur & ad veſicæ vitia,capitis dolores,ægilopas,anteq̃ ſuppurent: item tumoribus,exemptiſq; nucleis in vino veteri tritũ eruptionibus pituitæ.Succus ſeminis aluũ ſiſtit,vrinas cit.Ad eruptiones puſtularum cum cerato illinitur,& contra phalangia.capillum denigrat.lenius ſucco eſt vinum quod nunquã inebriat.Inueteratum ſiſtit aluum,& ſtomachũ.tormina ſanat,faſtidiũ abigit.folia fungis aduerſantur trita ex vino. Cum cera vero articularibus morbis,& collectionibus.eadem cum vino decocta,dyſentericis,& hydropicis potui

dantur. Purgant lentigines, pterygia, epinyctidas, condylomata, tetra vlcera, ambuſta cum cerato. Siccantur in farina quæ aſpergitur vlceribus. Hæc vtilis eſt cœliacis, procidentiæ vuluarum, ſedis vitiis, vlceribus manantibus, igni ſacro fotu, capitis fluentibus furfuribus, ambuſtis. eadem arētium farina ſudores cohibet inſperſa, vel in febri. Exprimitur & foliis ſuccus molliſſimis in pila tuſis, adfuſo paulatim vino auſtero, aliàs aqua cœleſti. Atq; etiã expreſſo vtuntur ad oris & ſedis vlcera. Item vuluæ & ventri: ad capillorum nigritiam, alarum perfuſiones, purgationes lentiginũ, & vbi conſtringendum aliqd eſt. Auribus purulentis idem ſuccus inſtillatur. Folia comburũtur in antidota. Item cauliculi cum flore decerpti, in nouo fictili cremati in furno, dein triti, & ambuſtis foliorum cinis medetur. Inguen ne intumeſcat vlcere, ſatis eſt ſurculum tantum myrti ſecũ habere, nec ferro nec terra contactum. Myrtus nigra, vt Dioſcorides ſcriptum reliquit, vtilior medicinæ quàm candida, & inter nigras montana: ſemen tamen imbecillius creat, cuius & arboris natura aſtringat. Datur viride & aridum ſanguinem excreantibus, & veſicæ roſionibus. ſucco viridium eadem proprietas. Stomacho vtilis eſt, vrinam cit, bibitur contra phalangium in vino, & ſcorpionis ictus. ſeminis decocto capillus inficitur, ius decocti in vino, vlcera in extremitatibus nata ſanat: inflammationibus oculorum cum polenta imponitur. Aegilopas illitu lenit, pręſumentes vinum crapulam ſentire negantur, quod ferueſacto ſemine exprimitur. quod non ita paratum ſit, acore vitiatur. prodeſt ad omnia quæ ſemen. abundantiam fœminarum inſeſſione prohibet, vuluam procidentem firmat. Vtile ſedis vitiis, furfuribus, vlceribus quæ manant, puſtularum eruptionibus, capillis defluentibus. Additur quoq; in medicamenta quæ liparas vocant. Decoquuntur ad inſidendum folia, quo articulos diſſolutos, colliſos, & oſſa fracta fouent. Vitiligines purgat, purulentis auribus infunditur, capillos denigrat. pares effectus & ſucco. Trita folia, & ex aqua illita, proſunt vlceribus quæ in humore ſunt, omnibusq; mẽbris fluxione laborantibus, cę-

liaciſq́;.cum olei verò omphacini exiguo aut roſacei atq; vini, vlceribus quæ ſerpũt, igni ſacro, teſtium tumoribus, epinyctidi, condylomatis. Arentium foliorũ farina vtiliter inſpargitur paronychiis, pterigiiſq́;. Virus alarum fęminũq; perfuſiones emendat. Cardiacis impoſita ſudores cohibet. Folia vel cruda vel cremata cum cerato ambuſtis, paronychiis, pterygiiſq́; medentur. Exprimitur foliis ſuccus affuſo paulatim vino vetere, aliàs aqua cęleſti. Probatur qui tertiuus recensq; ſit. arefactum ſitus occupat, ſiccatuſq́; plane cariem ſentit, & ignauus ſegniſq́; vires perdit. Myrtidanum appellatur Dioſcoridi virgultum myrto agnaſcens, nodoſum, inæquale, verrucoſum, concolor, q perinde quaſi manus myrti caudicẽ amplectitur. Aſtringit vehementius myrto: tunditur in pila, & vino auſtero accepto cogitur in paſtillos. ſiccatumq́; in vmbra, reconditur, efficacius folio ſemine additum ceratis & peſſis, inſeſſionibus, cataplaſmatis, vbi aſtringendum aliquid eſt. Plinius, quod ſylueſtris myrti baccis factum eſt vinum. Myrtidanũ vocat: hoc manus tingit, vuluæ prodeſt appoſitũ fotu & illitu, multo efficacius cortice, folio, ſemine. Hoc ſylueſtris myrti baccis cõditur, libra in tribus muſti congiis deferuefacta, donec duo ſuperſint. Galenus virgultum & ſobolem myrti, quæ exiens à radice fruticat, Myrtidanum appellauit. Hippocrates Martidanum, hunc fruticem videtur nominaſſe, Myrtidanum vero ipſum piper.

¶Myxa. Cap. CI.

MYXAM nos, myxa Gręci & myxaria vocãt, arborem damaſcenę pruno popularem, è cuiùs pomis in Aegypto vina fiant. Mãditur & nucleus non inſuauis. arbor in Syria & Aegypto gignebatur, nunc eſt familiaris Italiæ, incepta naſci Plinii memoria, etiã inſita ſorbo, nũc & multis quoq; locis ꝓuenit In Calabria ſpina eſt ſylueſtris, quę myxas optimè recipit. Paulus myxon arboris fructum eſſe meminit, minorem pruno, & conſimilis facultatis. Quibus frequẽs eſt arboris conſpectus, ſic deliniare ſolent. Arbor ſupra terrã at/

tollitur,caudice procero,qui cortice candido veſtiatur.fundit ramos viridi colore nitentes.folia in rotundum circinata,poma auellanæ nucis magnitudine, racematim collecta, per maturitatē cærulea,callo corporis dulci,intus albo,mucoſo lentore,vnde Græcis nomen vſurpatū putauerim,qui myxon mucum nominare conſueuerūt:oſſe oleagino,cuius & nucleus inſuauis nō eſt.Fructus legitur maturus & inſolatur,vt paſſus & in rugas contractus recondatur.Viſcum fit in Syria ex arboris huius acinis,quos ab Auguſti honore vt coniicio,ſebaſtos appellauerunt.hæc myxa fuiſſe veteribus interpretor:quæ per diminutionē quoq; myxaria dicuntur.Arbuſti huius ligno cortex albus,ramis virēs,folio rotundo,amplo,fructus in racemo dulcis,candido lentore plenus,cum interiori nucleo quaſi oliuæ ſiccatur.hic in medicina ventrem ſoluit.deſtillationesq; comprimit,roſiones veſicæ lenit,inteſtinorū animalia pellit. Damaſcenum inde viſcum paratur,commendatiſſimum aucupiis,pręterquam aquatilium volucrum.inde nomen arbori.Myxa hodie barbaro nomine omnibus officinis q̄ gręco vel latino notiora, qui iā ferè maxima ex parte ſua vocabula à Mauritanis aut ieiunis Arabibus emendicare ſolent,ſebeſtena & vulgus medicorum & ſeplaſiæ nominant:id quod ſuſq; deq; ferendū adhuc eſſet,ſi ſebaſti nomen non interpolāſſent. Facit eius rei fidem,ſi libeat recentiorum græcorum cōpoſitiones ad eas Arabū conferre,inuenies vbiq; zizipha & myxa vel myxaria pro iuiubis & ſebaſtis uſurpata.Galenus & Dioſcorides myxarum nuſquam commeminerunt, & ſi nihil græcorum poſteriorum miſturis occurrit frequentius, Actuarii dico,Pſelli Antiocheni,& Aetii,qui volunt mediam in calore & frigore ſedem tenere.Ventrem febricitantibus ciere,tuſſi quam æſtus aut ſqualor excitauit,opitulari.Pectoris aſperitates lenire,calidis deſtillationibus auxiliari,vt quas ſua humoris lentitia coerceat.Vrinæ difficultatibus prodeſſe, quæ flauæ bilis vellicatu creantur,animalia ventris pellere, ea dulcedine pruni alliciente,ſequaciq; vermium cohærentia,ad quos vſus omnes noſtræ ętatis medici commendant,

❡Morus, Cap. CII.

MORVS arbor in tam vulgari nobilitate ni-
hil operoſius demonſtranda eſt, quæ etſi germi-
ne ſit ſerotino, nihil ſecius quã cæterę folia de-
perdit. Flos ei vitiginei modo lanugineus, fru-
ctui toto, nec poſtremis tantum inſidet, in me-
diis inculcatus, neq; ſingulas parteis ambit, fallens iterdum
propter lanuginem, vt concerni nequeat. Fructu cartilagi-
neo, ſtatim ab ortu candido, cum pubeſcit rubro, vbi matu-
ruit atro. Sic & ſuccus eius euariat, primũ acerbus & aquo-
ſus, mox lenior & lentè rubens, deniq; vinoſus, ſanguineo 19
colore manus inficiẽs. Moris itaq; ſuccus in carne vinoſus,
trini colores, candidus primo, mox rubens, maturis niger.
In nouiſſimis florẽt, inter prima matureſcunt. Tingunt ma-
nus ſucco matura, eluunt acerba. Pilum coriis folia eius vri-
na madefacta detrahunt. Minimum in hac arbore ingenia
profecerũt, nec nominibus, nec inſitionibus, nec alio modo
quàm pomi magnitudine, mora differebant, Hoſtienſia &
Tuſculana Romæ. Naſcuntur & in rubis multum differen-
te callo, nam in Gallia ſeritur alba ferens poma, eiuſdem na-
turæ cuius & nigra. Seritur vt eſt Berytius author, autum- 20
no ramulis ficulnorũ modo terræ defixis. Vegetior proue-
nit ambiente ſolo ſæpius effoſſo, ſiquidem altis radicum te-
nus foſſionibus lætatur. Naſcuntur ex ſemine poma, ſi gra-
nula delecta deponant, ſed rigari continuò deſiderant. Me-
lius claua & palo ſeritur. Inſeritur caſtaneæ, fago: item po-
pulo quæ ſit alba, ſi vel inoculetur vel inſeratur, candida na-
ſcentur mora. Seruantur diutius vitreo vaſe ſuo vino de-
merſa & diligenter operta. Cæterum quę ſemine gignũtur
degenerant. Taleis & cacuminibus ſeſquipedalibus vtraq;
parte læuigatis, melius proueniunt, ſi fimo oblinantur. Lo- 30
cum in quem palum demerſerunt, cinere terris admiſto te-
gunt, ſed non amplius quatuor digitis operiunt. Amant ca-
lida loca, ſabuloſa, & plerũq; maritima. In topho vel argilla
vix comprehendunt. Humor aſſiduus moris prodeſſe non
creditur. Foſſione gaudet & ſtercore. Putria in iis & arida
poſt trienniũ ſunt putanda. Plantam ſi robuſtam transferes
menſe Octobri, ſi tenerã Februario & Martio. Scrobes de-

ſiderant altiores interualla maiora,ne altera vmbris prematur alterius.Feraciorem proceriorem'q; fieri arborem tradiderunt,ſi perforato hinc inde trunco ſinguli cunei terebinthi vel lentiſci adigantur.Circa Octobris Calendas morus ablaqueanda eſt,& radicibus vini veteris recentiſſimæ feces inſpergendæ.Inſeritur ĩ fico ſub cortice. Inſita vlmo cōprehendit,ſed parit magnæ infelicitatis argumenta.Mneſtor apud Theophraſtum calidam eſſe morũ prodidit.Materia vtilis operibus quæ flexu conſtant,eiq; hac in re primatus datur.Aeternam arbitrantur ac validam, atq; vetuſtate loti modo nigreſcere,ideo furculas ex ea circosq; faciunt,item nauibus tornacula,ſimiliter & auriculas liburnicis,& teſtudines atq; firmamenta.Amica eſt morus & vitis. ea nouiſſimè germinat,& cum primis folia dimittit, ſerotinoq; germinatu floret,maturatq; celeriter, nouiſſima vrbanarum pullulans,nec niſi exacto frigore,ob id dicta ſapientiſſima arborum.Carne & ſucco mora conſtant, qui vinoſus eis eſt,& colore ſanguineus.Arbor plana diligit, nec temere in montibus cōſpicitur:tardiſſimè ſeneſcit, fructibus ominimè laborãs.eſt lentitia moro viuax.Pro cute cortex:in moro medicis ſuccum quærentibus,ferè hora diei ſecunda lapide inciſus manat,altius fractus ſiccior videtur.Morus talea tantum veteribus ſerebatur,quoniam in vlmo eam inſeri religio fulgurum prohibebat.Mora germinatiōe prius quàm in folia exeant,ſiniſtra manu decerpi iubent. Futura poma ricinos,ſiue vt quidam legunt,cytinos Græci vocãt: terram ſi non attigere ſanguinem ſiſtunt alligati,quacunq; parte fluat: ſuccus ſiccato pomo expreſſus multum obſoniorum ſapori confert,& mirũ gratiam cōmendat.Fit & è pomo arboris panchreſtos ſtomatice, eadē arteriace appellata:neq; eſt aliud oris,fauciũ,vuæ,gutturis,ſtomachi iucũdius remediũ.Hoc & vulnera ad cicatricē pducebant.Athenęus eſt author ſycamina tãtũ ab Alexandrinis mora noīari.Aſchilus de Hectore loquēs,vir,ĩquit,ille moris erat maturior.Sophocles moꝝ iter initia cãdicare,poſtea puniceo colore rutilare meminit.Phęnias Ereſi⁹ Ariſtotelis diſcipulus,ſylueſtris mori fructũ vt dulciſſimũ & iucundiſſimũ,cũ

ematuruit, commendat, morum appellans: verba eius ſubdidimus: Morum quod in rubo pendet ſeminarios quoſdam partus reſiccata pilula, veluti contextos oſtendit, fragiles & boni ſucci, Virgilii carmine celebrantur: herentia mora rubetis. Diphilus Siphnius ita nobis ſcriptum reliquit. Sycamina quæ & mora dicũtur, ſatis bonum creant ſuccum, ſed paucum miniſtrant alimentum. Stomacho cõferunt, & aluo facilè excernuntur: priuatim cruda ventris tineas excutiũt. An nonnihil vtilitatis adferat cũ ruens humor articulos impleuit, compertum non habeo. Verum Hegeſander Pythermi hiſtoria fretus poſteritatis memoriæ mandauit, ſua ætate morum arborem viginti annos non tuliſſe fructum, quo tempore articularia lues tãta graſſabatur, vt non viros modo, ſed & mulieres quoq; & ſpadones indiſcriminatim corripuiſſet: ſed ſæuienti cælo potius q̃ moro ferendum fuit acceptum. Mori poma aluum reſoluũt. facileq; corrũpuntur: inimica ſtomacho, refrigerant: ſitim faciunt: ſi non ſuperueniat alius cibus intumeſcunt, immatura ſiſtunt ventrem. Siccata tunduntur in cibos commendantia obſoniorum ſaporem, quemadmodum rhus. In medicina vero cœliacis dantur. Fit è pomo nobile medicamentũ ſtomatice aut arteriace, quod ori & gutturi conferat appellatum, hoc modo. Sextarii tres ſucci e pomo leui uapore ad craſſitudinem mellis redigũtur, poſt additur omphacii aridi pondo duodecim, aut myrrhæ vndecim, croci totidẽ: ſed hæc ſimul miſta vel trita miſcentur decocto: neq; eſt aliud oris, arteriæ, vuę, ſtomachi iucundius remedium. Decoctus in æreo vaſe ſuccus, & poſtmodũ inſolatus, aſtringentior reddi ſolet, valens aduerſus nomas, fluxiones, neq; non tonſillarum inflãmationes, adiecto mellis exiguo. Sed efficacior vis adſciſcitur, alumine ſciſſili, galla, myrrha & croco adiectis. Aliqui addunt iis ſemen tamaricis, irin, & pollinem thuris. Alii præduratũ vas ſole torrebant, permiſcentes ſpatha ter die. hæc ſtomatice vulnera ad cicatricem perducebat. alia ratio. Succum ſiccato exprimebant pomo, multum ſapori obſoniorum conferente. Pollet aduerſus vlcera quæ paſcendo ſerpũt, pectoris pituitas, & vbicunq; opus eſt aſtringi viſceram. dentes

quoq;

quoq; colluebāt eo. Folia mori trita aut arida decocta contra ſerpentium ictus imponuntur. ipſaq; teruntur ad ambuſta ex oleo linenda. Tingunt capillum cum vitis & fici nigrę foliis ſimul coctis in aqua cæleſti. eadem in vrina madefacta pilum coriis detrahunt. Succus ex iis aduerſus araneos bibitur cyatho. Scorpionibus aduerſatur è radice corticis ſuccus ex vino aut poſca potus. Corticis & foliorum decocto dentes in dolore colluunt. Radix per meſſes ablaqueata circunfoſſaq; conciditur, poſtridie ſuccum expumat aptiſſimū dentium dolori, collectionibus, & tuberculis, quæ opus ſit diſcutere. Aluum purgat. Ramus vt exiſtimant magi, luna plena defractus, cum incipit fructu turgere, priuatim mulieribus alligatus lacerato, contra abundantiam menſium proficit.

¶ Olea. Cap. CIII.

OLEA quam gallicum vulgus oliuerum nominat, arbor eſt notior q̄ vt debeat explicari, ſaligneis ferè frondibus, anguſtis, quæ tam breui innitūtur pediculo, vt quaſi defixæ cohęreāt, floribus puſillis quidem, ſed foliatis, fructū ambientibus, qui cadiui ſi perforati ſpectentur, probæ floſculorum iacturæ præbent augurium, baccis maturitate nigrantibus, quæ carnis callo & nucleo interiacentibus conſtant. Radice vnica paruaq; & velut lacinia ex medio tēdente firmatur, cæteris grandioribus, & cancrorum ſimilitudine cōtortis, aliis craſſioribus, aliis obliquis & inæqualibus, ſummo ceſpite cohærentibus, nodoſis, villoſis, quod vſu venit, quia breues permultas ac tenues promiſcuaſq; fundit olea. quæ nō recto tramite poſſunt progredi, quapropter in obliquum iaciuntur, & retortæ in nodos extuberant. Huic medulla tam incerta eſt, vt non in medio ligno haberi, ſed per totum lignum ſpargi videatur. ideò quidam ea omnino carere exiſtimant. ex vrbanis perpetuò viret. Cęterum ſupina foliorum contrà quàm cæterarum, candicant magis quā prona, minuſq; ſunt læuia, vertunturq; mox poſt æſtiuum ſolſtitium. In Syria & alibi fructum ferunt vuæ modo cōgeſtum vbertate ſoli. Oleam vtiliter & probè defloruiſſe di

ximus cùm caduci eius flores perforati reperiũtur. Naſcitur omnibus modis extra quàm ſurculo, qui defixus germen nõ citat. Ex nucleis eius ſylueſtrem oleam prouenire Theophraſtus retulit: lignum ſubtus ſcindendum, & lapide interiecto ſerẽdum. ex annotinis ſurculis fructificat. Viuax eſt, & diutiſſimè durat, & caudice, & laterali germine, nepotũq; procreatione atq; etiam ſtirpe incorrupta. Vitam ducentos annos longiſſimam eſſe tradidit Theophraſtus, addiditq; aliquanto longiorem oleaſtro. Præciſa regerminat & melior redditur. Interit maxima ex parte vel fiſſo caudice. Odit quoq; quercum: nam ſi quercetum in cõfinio habuerit, non ſolum non feret, ſed etiam fugiet, introrſumq; ſe in fundum abiiciet. quando quercus etiam exciſa radices noxias oliueto relinquit, quarum virus enecat oleam: quãquam feri poſſit, vbi arbutus aut ilex ſteterunt. Sic in Arcadia ſpectari ſolitam arborem Pauſanias affirmat, è cuius radice vna ilex & olea naſcerentur in quodam fano. Si oleam poſueris, vnde cerrus vel eſculus effoſſa eſt, emorietur. ideo ꝙ vermes quidã ſunt, qui in radice harum naſcuntur, & inibi educantur, iiq; maximè ſemina oleæ conſumunt. Vna omnium regerminat in opere. nam oleaginea materies tum rudis tũ ſæpe elaborata, ſi humorem nacta fuerit, locumq; adipiſcatur humectũ, germen potiſſimum citabit, ita vt iam cardo valuæ, & poculum limo immerſum prodãtur regerminaſſe. Ea criſpa eſt & ſpiſſa atq; perpetua, quam amaritudinis cauſa neq; tinea rodit, neq; teredo exeſt: ideoq; ex radicibus olearum & minora ſculpebant ſimulacra, quod carnis æqualitate conſtarent, nec dehiſcerent in rimas. Ignem quãuis optimè ſubditum excipiat, ꝙ ſpiſſa & pingui natura ſit, igniariis tamen ſuo virore æterno ineptiſſima habetur: obliquitate atq; duritia fragilis. Olea peculiaribus nõnullis patet morbis. nam præter vermiculationem, quæ ficum etiã conficit, clauo quẽ helon vocant infeſtatur, quidam fungum malunt appellare, alii patellam quæ Græcis quoq; lopas dicat̃, quæ ceu quædam ſolis inuſtio viſitur. Proprium quoq; arbori malũ congros, pro eius natura reſpondens, & ſi deriuetur etiam in alias id nomen. Sunt qui affectum premnon, alii crotonem

cognominent. Peſſimum cum deflorescenti oleæ imber inceſſit. In Mileto cum florent, erucæ rodunt, aliæ frondem, aliæ florem, ſed genere diuerſæ. ſentiunt & vermiculationē baccæ. Vermis oleæ natus ſub cute fructum adimit, qui gigni prohibetur pluuiis, quæ arcturum ſequantur. Vocatur ea affectio arachnion, hoc eſt aranea fructus abſumens. Vermis ſub corio prouentum adimit, inuicemq; iuuat, ſi erodēs nucleo adnaſcatur. Nulla poſt ficum arbos vredini magis eſt obnoxia. Campæ, hoc eſt erucæ etiam appellantur in oleis vermiculi, flatibus auſtrinis creati, vt ipes in vitibus. Eſt & impetigo peculiaris ei morbus, vt ſcabies in fico, & in vitibus fluor. In mari rubro viuit olea quæ vocat̃ Arabica, ariç tantum folio, baccis ferè noſtratibus, fungos cum largi ceciderunt imbres educans, qui tacti ſole in pumicem durãtur, ex qua manat, vt Theophraſtus tradit, lachryma, inhibendo vulnerum ſanguini expetita medicis. In ſinu etiam Heroo ad quem deſcendunt Aegyptii, olea cernitur lapidis ſpecie, non viridis parte à mari eminente, ſimilis tamen viridibus, tam foliis quàm germinibus. Oleam idem negauit Theophraſtus niſi trecentis à mari ſtadiis naſci, ſed quibuſdam in locis prouenire notatum eſt. De olearum origine Græci agricolæ ita fabulantur. Cum à primordio tellus aquis emerſiſſet, primum Athenis emicuiſſe: cumq; Minerua & Neptunus amore loci capti, de ciuitatis ſibi dicando nomine contenderent; Iupiter eorum controuerſiam diluere cupiens, tulit ſententiam, eum oppidi principatu potiturum, qui hoc meliori poſſeſſione donaret. Neptunus itaq; portu & naualibus exornat: Minerua in Acropoli cum lætam & virentem tum fructiferã oliuam ædit, quam in coronam capitis intorquēs, omnium calculo vicit, & ciuitatem ſuo nomine (Athene gręcè vocatur) nũcupauit. quo factũ eſt, vt qui inito certamine aliquo, victoria fruerentur, implexa ex oleaſtro corona à ſpectatoribus cingerent̃. Addunt magicæ ſuperſtitioni addicti, frõdem oleaginam dolore capitis liberare, ſi Athena Mineruæ nomen inſcribatur, etiã ſi capiti non alligetur. Feruido ſqualidoq; cæli ſtatu gaudet, Ardua loca depreſſaq;, ſed lon-

gè magis mediocres cliuos amat: in iis enim excellēs ſolis ardor ventorum proflatu refrigeratur, quare optimum exhibent oleum. Planis vero & cāpeſtribus locis oleæ minus impetu ventorum agitatæ, atq; inſidentis æſtu ſolis ambuſtę, craſſius oleum mittunt. Siquidem cum omnes ſtirpes, tum oleæ maximè aduerſo flatu roboratę vigent, argumento q̄ oleas lætiores & virētiores offendes locis qui ventis patēt, triſtiores iis qui à flatu ſilent, nec ſpiritus nouitate recreantur, modo id intercedat ſpatii, quò liberè peruagetur aura. Igitur accliuibus & arduis oliua lætatur, quod propitium nacta ventum, ſuæ nihil expirat ſaliuę, ſed in omnes partes æqualiter inſinuans arborem excitat, alit, auget. Seritur ab Sucularum occaſu ad brumam: item vere, quando hæc duo tempora ſeſe imitentur, calidam humidamq; ſortita naturā. Autumnus calorem adhuc retinet priſtino ſolis illuſtratu cōceptum: humorem à caducis eo etiam tempore imbribus cōtrahit. Ver autem à præcedētibus pluuiis humorem, ab abſceſſu ſolis calorem concipit. Porrò ſolum vuidum & lętum commodè recipit hanc arborē, vberioresq; dat oliuas. quapropter id præferendum fuerit. Secundum ſibi locum vendicat, cui argilla ſubeſt. Rubricoſum repudiatur, quod ſuo æſtus calore ſtirpes exurit: ſed lōgè magis ſalebroſum & ſcaturiginoſum, in quo ſemper vligo conſiſtit damnatur, quippe quod ſtrigoſas & minimè altiles baccas, vliginoſosq; partus creet. ieiunior paulo terra vt attica teſtatur, accōmodatior. inimicus eſt ager ſabulo macer. Cæterum longè fuerit breuius, vt Didymus aſſerit, ſi eidem ſolo plantulæ credantur, quæ moram in ſeminario trahentes, iam cultus diligentia profecerunt, quoniam tranſlatæ tutum contrahunt vigorem. Nempe ſolū omnino, in quo ſtirpes panguntur, qualitatem non modo & figurā plantarii, ſed & cæli quoq; conditionem referre debet, ne qđ in eo pangitur, noua loci peregrinitate tētetur: maximumq; fuerit beneficium, vt proficiant incremento, ſi rubrica partes notentur, quibus obuerſæ ſteterunt, vt ſimili ratione ponantur. Porrò legi debent, qui ſeminio deſtinabuntur non ſtolones caudicibus adnati, ſed ſummatim decerpti ramis ſurculi, longitudine cubitali,

Danda eſt opera,ne cortex ſectione violatus collidatur,ſed falcula quæ acie polleat,vulnus vndiq; leuiget, ſeruata ſtirpis integritate.Stilus parte ima bubulo fimo cum cinere linendus.ſcrobes concamerato ſinu,vt imbrium ſint capaces, excauandi.Ramulus non in verticem humandus qui tamen palmum à terra extet.Arundo adfigēda,vt à cultoribus cognoſcatur non ante ſeptimum menſem.Explantari debet arbuſcula trimatu altilis & vegeta,quadrima iā collucari debet,& ſuperuacui termites putari.ea ratio ſerendi vt Didymo placet longè melior habetur.Non deſunt, qui ſectas ab imis radicibus ſoboles deponant,poſtea cum cōprehendiſſe ſic videbuntur,vt mutationi ſit locus,transferunt. Gaudēt iugi rigatu,ita celeriorem germinatū ædunt,faciliusq; trāſponuntur.Locus,quem oleis,vt Didymus præcepit,dicaueris,runcādus eſt,omniq; alterius generis frutice extirpandus,maceriis aut ſepibus viuis cingendus,ne aditus pecori detur.Scrobes ante ſationem fodiendi,vt ſole,ventis & imbribus terra reddat̃ fragilior,ſtirpesq; iaciant vltro citroq; radices.Vno aut altero menſe minimum aridis fruticibus, cremiis,arundinibus,ſtipulis,& iis quæ ignem facilè concipiunt ſtramentis,ſcrobes adurantur,qui tricubitali altitudine,aut minimum ſeſquicubitali caueantur,ſed liberale quinquagenium cubitoꝝ interuacet ſpatiū,vt & caudices perflatu venti fruantur,& intercedens locus ſeri poſſit.alioqui ſi ſementis ſubtus neglectui habeatur,tanto ramorum ſtipatu luxuriabunt,vt in ſeſe mutua vmbrarum beneficia non conferant.Poſt ablaqueationem fimi aggere lætātur,ut Sotion ſcriptum reliquit,ſed locis vliginoſis longè minus ſtercorari debent.Adultarum olearum ſuperuacuum putationē moliri occaſu Pleiadum vt in reliquis arboribus, oportet, quo tempore prima aut media ſaliua in germina ſe diffundit, & in fructus alimoniam permeat:ſecūdo cum ob æſtatis ardorem arbor humore deficitur:tertio cū hybernos imbres nōdum hauſerit.horum omnium gratia autumno temporius hanc putationem fieri volunt,quod cum reliquæ arbores, tum oleæ maximè robuſtiores habeantur,ante tamen ſuperfluorum repurgationem ſtercore ſatiari conuenit,vt aduer/

ſus noxam quæ putatione contrahitur, fimi iuuamen opponatur. Siquidem repurgati quoq; caudices, reſegminũ cauſa vitio laborãt, quibus celeriter ſtercoratu ſuccurritur. Superuacuis arbor exonerata lætius fruticat. Reſecare autem oportet & marcida & ſicca & media, vt liberalius difflentur: item ramulos detrahere qui inuicem incumbũt: itidem inflexos & recuruos amputare, præſertim cum in nimiã lõgitudinem exeunt, & alia etiam quæ in difformem proceritatem tendunt, vtpote cum ſuapte natura notentur infertiliora. Quapropter inter omnes rei ruſticæ prudentes conuenit incommodam eſſe longitudinem olearum, quæ denos excedit cubitos. Amplius etiam incremẽtum omnibus patere noxis addiderunt, quòd & rami ventorum impetu frangantur, & flores quoq; ſuccuſſi intẽpeſtiuè procidant. ideò complures ramos verſus terram trahunt, vt humiliorẽ redditam arborem cogant in ſolum procũbere. Conuenit etiã ſtolones & adnatos caudicibus nepotes adhuc molles & teneros quotannis eximere, ne his onuſtus caudex fatigetur. Africanus reſtibilem oleis adferri fœcunditatẽ author eſt, ſi ſemel in excauatum terebro foramen, duos feracioris oliuæ ramulos in cacumina vtrunq; adegeris, ſic vt traiectim penetrent, manibusq; vehementer tranſactas parteis traxeris, dumq; veluti impacti cuneoli ſtrictim adhæſerint, exectum vtriuſq; taleæ verticem, hoc eſt extantes foramini ſtilos reſecueris, lutoq; cum aceribus aut paleis oras foraminis & hiantẽ ſinum illeueris. hoc velut initu grauida arbor vberiorem partum enitetur. Cæterum vt Quintiliorum agricultura docet, lætiores & virentiores plurimum fructũ adferent, ſi circum radices ablaqueatas inſulſa amurca aquę miſta fundatur. vtriuſq; ſextarius ſufficit. Acus quoq; fabaginum vel paleas ſatis eſt indidiſſe. vel etiam vrinæ humanæ quantum ſatis viſum fuerit affunditur, aut argilla bubulo ſtercori permiſta imponitur, aut marini fuci tantũdem: ſed ab iis confeſtim terra circa eas adaggeretur à radicibus dodrantali altitudine, ſinu in orbem fornicato, vt imbres pluuii retineantur: & cum ſe infuderit, breuiſſimis ac frequentiſſimis foſſionibus, ſolicitentur. Id genus etiam auxilii ad-

hibere licet, cum Caniculæ incendiis arbores deflagrãt, quo tempore, & etiam quum ſiccitates inceſſerunt, rigationem deſiderant. Iidem Quintilii, ſi ſterilitate laborent, ad fertilitatem reduci prodiderunt hac ratione. Ab radice cubitali ſpatiolo caudicem terebra gallica perforabis, quà ſpectat in Auſtrum, impreſſo foramine digiti maioris amplitudinem capiente: tunc duos frugiferæ arboris ab auſtrali parte ramos tolles, craſſitie quę hiatum foraminis explere poſſit, & ſtrictè in ipſum vtrinq; coniicies. diſtractiſq; vehemēter palorum cacuminib. abſciſſoq; eo quod ſuperabit, aceroſo vel paleato luto curabis occulere. hoc velut coitu ſteriles arbores vberantur. Sic quales volueris oleas adipiſci, tales fructuarios vti ſcriptum eſt, indes ramulos. ita melius oleũ dabit, impreſſis foramini ramulis eius, quæ callielæa Græcis, ideſt ſatiua à cæli parte lectis, quæ ad auſtrum dirigitur. Cæterum quæ nimia ramorum petulantia ſylueſcunt, aut ſine fruge luxuriant, has velut inſanias Græci vocant hylomanes. earum multiplex lapſus erraticuſq; furor ita coercetur. In foramen quod gallica terebra excauauit, viridem taleam oleaſtri, vel pini vel querci palos, vel lapidem immittis, ſic velut inita arbor fœcundo ſemine fertilior extabit. Solent etiam quamuis lætæ arbores fructum copioſum adferentes ad maturitatem non perducere, aut largum florem induentes perperam exuere: quod vitium abigetur, ſi ablaqueata arbore, maiuſculo caudici fuci corbes duos obduxeris, minori ſingulos, dein amurcam aquæ permiſtam infuderis, quòd ſi fuci non detur occaſio, ſolius amurcæ vſu eris contentus. Iuuantur quoq; arbores amurca inſulſa, cum ſuilla vel noſtra vrina vetere, cuius vtriuſq; modus ſeruatur. nam maximæ arbori, hi tantundem aquæ miſceatur, vrna abundè erit. Solent etiam oleæ vitio ſoli fructum necare: cui rei ſic medebitur. Altis gyris ablaqueamus eas: deinde calcis pro magnitudine arboris plus minus'ue circundabimus, ſed minima arbor minimum poſtulat, hoc remedio ſi nihil effectum fuerit, ad præſidiũ inſitionis confugiendum erit. Nonnũquã etiam in olea vnus ramus cæteris aliquanto lætior eſt, quẽ

niſi recideris, tota arbor contriſtabitur. Si radices ſiccas & velut morbo languentes offendas, huic acceptum cauſæ feres, vermium progeniem interno ſinu deliteſcere, quos cum pluribus vt dictum eſt modis, tum præcipuè circũſita ſcylla demolieris. Oleam ſi lambendo capra lingua cõtigerit depaueritq́;, primo germinatu ſterileſcere author eſt Marcus Varro. Varia vt Leontinus docet, oliuetorum ratio. Siquidem aut taleam totam immergi oportebit, aut partem alteram humari, alteram partẽ ſolo ſupereminere: non quę prorſus obruuntur, ſed dũtaxat quæ altera parte extant rubrica notari deſiderant, vt ſic quemadmodum in parente ſteterat ramus, ita parte ima terram, & cacumine cælũ ſpectans deponatur. Nam ſi merſus inuerſus mergatur difficile comprehendet: & quemadmodum in trunco reſidebat, ita in meridiem, orientem, vel occaſum dirigatur, ne hoſpitii peregrina nouitas officiat. Rigandæ ſunt plantę cum ſqualores inceſſerunt. Indendæ ſcrobibus vtrinq; leues virgæ vel arundines, vel recta ſarmenta quæ ſupueniant, & vbi calcata fuerit terra tegere conuenit, loca vacua lapidibus aut teſtis implere, & maiuſculo cooperire lapide, vt pluuius imber ad radices per interſtitia deſcendat. Taleæ celeriter erutæ auſtrinis diebus ſeri debẽt. Multiplex ſerendi ratio: nõnulli craſſiores ramos arboribus adimunt, & ex iis q̃ recentiſſimas taleas ſerra præcidunt, quæ binum cubitorum proceritatem impleant, dein in rectum conſtitutas adobruunt. Alii ſoboles cum caudice ſerunt: alii reſidem adhuc caudici plantulam deciſis falce capitibus & brachiis in truncũ redigunt, & terræ foſſæ circiter ortũ arcturi defigunt. Alii inſignes ramos quinum aut quaternum cubitorum longitudine à caudicibus ſerra præciſos ſolo committunt, ſed rubrica partes notant quibus obuerſæ ſteterunt, vt quemadmodum in arbore cohærebant, ita parte ima, terram & cacumine cælũ ſpectantes deponantur, ita celeriore proficiunt incremento, celerioremq́; fructum largiũtur. Non deſunt, qui reciſos è caudicibus maiores truncos relicto ſuperius cortice, cacumine tenus adobruant, ſic tamen vt quatuor digitis altè ſuperueniant. Alii nitidos ab imo caudice ramos adimunt, & quàm

recentiſſimas taleas ſeſquipedales recidunt, ita vt ne corticem aut vllam aliam partem quam ſerra præciderit, lędant: & in defoſſum ſcrobem lapide ſubiecto deponunt, & aggere ſic obruunt, vt ſupra terram palmum extent. Cauendum tamen fuerit, ne quouis modo cortex ſerra violetur, quod facile contingit, ſi prius varam feceris, & eam partem ſupra quam ramum ſecaturus es, fœno aut ſtramentis texeris, vt molliter & ſine noxa corticis, taleæ ſuperpoſitæ ſecẽtur, plagæ earum vtraq; parte falce læuentur, ſeruata integri corticis incolumitate. ſed oportebit talearum capita & imas partes miſto fimo cum cinere oblinire. Obſeruandum item ne inuerſæ mergantur, ſic enim torquente vitio offenſæ, difficulter comprehendent, & cũ validius conualuerint, ſteriles in perpetuum erunt. Stercus iniiciẽdum ſcrobibus, ſiquidem fimo pabulatæ lætius frondent, & poſtmodũ longe magis vberant. Stercorari debet oliuetum, ſic arbuſculis proſpicietur, amurca valentibus infundenda, nam per hyemem ſi vermes atq; alia ſuberunt animalia, hoc medicamento necantur. Plerunq; etiam tam humidis q̃ ſiccis locis arbores muſco infeſtantur, quem niſi ferramento reſecueris, nec fructum, nec lætam frõdem inducet: itaq; cum prægelidum & pluuium cælum eſt, oleæ debent emuſcari. Omnis ſoboles ex vna ſtirpe nata quotannis extirpanda eſt. cũ terra ęſtibus hiat curandum eſt, ne per rimas ſol ad radices arborum penetret: poſt æquinoctium autumnale, arbores ablaqueandæ, vt à ſuperiori parte, ſi oleæ in cliuo ſint, incilia excitentur, quæ limoſam aquam ad codices deducant. at vbi oliuario ſuos reddiderint fructus, collucandas ſuadet Democritus. Summotis enim petulãtioribus ramis, minus decoquẽt domino: quin potius hoc vetuſtorum ademptu magis arbores vberant, largioremq; nouelli rami frugem impertiẽtur. Non profluent ruentes baccæ, vt idem aſſerit Democritus, ſi fabam pedicillum intus continentem obſtructo cera foramine, in gleba radicibus hærenti condideris, ſic labans fructus firmabitur. Addidit oleam ſtercore iuuari, humanum duntaxat reſpuere, bimas & trimas fimo delectari, quod nõ radicibus ſed collibus non procul inſpergendum. Omnis ta-

tamen ſcrobs, in quo pangi debet olea, fimo terrę miſto ſtercorabitur. Florentinus oleas ab octauo Calendarum Aprilium die, quod eſt ab vigeſimoſecundo Martii menſis, vſq; in tertium Nonarum Iulii, inſeri debere præcipit, ita vt locis frigidis ſerius calidis maturius inſerantur. Inſitæ ſępius aquarum imbre rorandæ. Aliqui procumbentes humi radices inſerunt, ſed quæ tenui & humido veſtiũtur libro, inter corticem, quæ craſſiore tunica induuntur, intra lignum inſeri iubent. Non eſt prętereundum ſilentio quod de vitis & oleæ naturali concordia, Africanus Florentini teſtimonio fretus, poſteritatis memoriæ mandauit, ſcribens oleam, ſi viti inſeratur, nõ vuas modo ſed & oliuas quoq; parere. Addit viſam arborem à Mario Maximo, qui cum fructum eius deguſtaſſet, negauit vnquã ſe quippiam comeſſe, quod magis oleam vuamq; reſiperet, tam exactè ſimul vtriuſq; ſapor linguæ repræſentatur. Naſcuntur, vt ait, huiuſmodi arbores in Libya, gentiliq; ac vernacula regionis voce, vbolima nominant. Perticæ ſubiiciundæ, qui poſſint brachiorum onus fulcire. Si vero alio modo quouis inſerãtur, longuriis non erit opus. Ergo propter terram vitem terebramus, & oleæ ramulum imponimus, ſimul vt à vite dulcedinem, ſimul vt ab humo vernaculum alliciat nutrimentum, vt tandem eius iucundiore cibo fruamur. Poſtremo ſi nondum ferentis viticulæ ſarmenta fructuaria transferantur, miſturã progenitorum ſeruabunt. porrò fructus à promiſcua parentum conditione inſitoris vtriuſq; nomen adoptauit, elæoſtaphylos Græcis, quaſi dicatur vuolea nominatus. Syracuſis vt Diodorus eſt author, in frondibus olearum ſcriptis optimatum nominibus, diſceſſione facta, irrogabatur quinquennale ciuibus exilium: de quo argumento genus id mulctæ petaliſmus appellabatur. ſed iam ad medicinam deſcendamus. Olearum folia vehementer aſtringunt, purgant, ſiſtunt. Itaq; manducata vlceribus appoſita medentur, & capitis doloribus illita cum oleo. Decoctum eorum cum melle iis quæ medici vſſerint, gingiuarum inflammationibus, reduuiis, vlceribus ſordidis, excreſcentibusq; prodeſt. Cum melle profluuium ſanguinis cohibet, Succus eorum carbun

tulantibus circa oculos vlceribus, & puſtulis, procidentiq́; pupillæ efficax: quapropter in collyria additur, nam & vetuſtas ſanat lachrymationes, & genarum eroſiones. Exprimitur autem ſuccus tuſis affuſo vino ex aqua cæleſti, ſiccatusq́; digeritur in paſtillos. Siſtit menſes in vellere admotus vuluæ. Vtilis & ſaniem emanantibus, item condylomatis, ignibus ſacris, vlceribus quæ ſerpunt, epinyctidi, eoſdē & flos earum præbet effectus. Vruntur & coliculi floreſcentes, vt ſpodii vicem cinis præſtet, vinoq́; infuſo rurſum uritur. Suppurationes & panos illinunt eo cinere, vel foliis tuſis cum melle, oculos vero cum polenta. Succus fruticis recentis accenſi diſtillans ſanat lichenas, furfures, pſoras, vlcera manantia. E radice oleę quàm tenerrimè cortex deraſus, in melle crebro guſtatu medetur ſanguinem reiicie̅tibus & ſuppurata tuſſientibus. Cinis ipſius cum axungia tumores diſcutit, extrahitq́; fiſtulis vitia, & ipſas ſanat.

¶ Oleaſter, Oliua, Oleum. Cap. CIIII.

OLEASTER Græcis cotinos, dicitur ſylueſtris olea, fœcundior ſatiua, quod ferè ſylueſtres habent, ceu cura fertilitatem minuente. Oleaſtro vita longior quā oleæ, ſed Olympiæ longiſſima. Hæc arborum vna cum olea teredinem ſentire non dicitur, tametſi frequenter vredine laboret. Manſueſcere hanc denſis circa taleis, aut omnino tranſlatione mitem fieri, vix poteſt adduci Theophraſtus vt credat. Codex quibuſdam peculiaribus cauernulis dehiſcit, quod & in olea quoq; deprehenditur. Caudici medulla tenus pertuſo, impreſſa oleaſtri talea ſterilem oleam fęcundat. Materies ei perpetua, ſpiſſa, criſpa, in totum oleagina nodoſior, ex qua breuiores marculos, & terebris vaginas optimè ſicut è buxo, vlmo, fraxino, aquifolia factitatas produnt. Sylueſtris olea ex ſatiuæ nucleo naſcitur. Porrò quod ad inſitionem pertinet, oleaſter oleam optimè recipit. Cæterum ex olivueto iam inſito & caſu quodam incenſo, infelix renaſcitur oleaſter: quod ne contingat ita prouidendum erit. Poſitis prius oleaſtri brachiis in ſcrobe, in qua pangere diſponimus, ſcrobes ita replebimus vt mediæ va/

cuæ ſint. Cum comprehenderit oleaſter, inſeremus in fimo vel inſitum mergemus, & inſitionem propè infra terrã nutriemus, deinde ſicut adoleſcit, terram ſubinde colligimus: ita commiſſura in profundo latente, quiſquis vrit, aut cædit, oliuæ locum non aufert pullulandi, quæ & apertam redeundi felicitatem de olea, & occultam valendi feracitatem de oleaſtri cõnexione retinebit. Prima huius apud Græcos origo ſic ducta, ſi Pauſaniæ credendum eſt, homini doctiſſimo quidem, ſed alioquin iis in rebus ſuperſtitioſo: nã & ¡clauam Herculis ex Hyperboreis reuerſi ex oleaſtro volũt fuiſſe, prius ignoto Græciæ. quę terræ defixa ſponte refloruit apud Trœzenios, aut certè iuxta amnem Alpheum, ſin qua gente locus eſt verſus mare oleaſtris frequens: quemadmodum ab intorta ſpecie olea celebratur cognominata ſtrepte, circa Epidaurum, adiecta eiuſdem authoris fabula, eueniſſe circũactu manus, Hercule illuc permeante. In Olympia naſcentem oleaſtrũ idem tradit Pauſanias, calliſtephanon appellari, quia Olympiæ victores ea coronarentur, ſicut moriam in Academiam ſatã vocabant oleam, & ſylueſtrẽ agrielæam, & callielæam quam nos dicimus ſatiuam. Sylueſtris oleæ quam aliqui Athiopicam nominant, folia aſtringunt. trita igni ſacro, vlceribus quæ ſerpunt, epinyctidi adhibentur. Carbunculos, nomas, paronychia cohibent. ſordidis illinũtur vlceribus, panos collectionesq́; cum melle diſcutiũt. Cruſtas reſoluũt ex melle impoſita: cutẽ à capite vulſam cõglutinãt: commanducata priuatim oris vlceribus medẽtur. iidem effectus & expreſſorum ſucco, & decoctione ſpondent. Proluuiem ſanguinis & abundantiam fœminarũ coercent ſucco appoſito. is & vuas oculorum, vlcera, & veteres fluxiones ſanat: proinde collyriis expetitur. Excipitũ ſuccus affuſo vino, vel aqua, ſiccatusq́; in paſtillos cogitur: ſed longè validior ſuccus, qui cum vino, q̃ cum aqua expreſſus eſt, & diuturnitas maior. Is vtiliter aurib⁹ inſtillatur, ſi vel pus effluat, vel exulceratio ſentiatur. Foliis in affectu cęliaco venter illinitur cum hordeacea farina, item in rheumatiſmo cum oleo & capitis doloribus. Flore oleaſtri cõdylomata perunguntur, Cutem in capite ab oſſibus recedentẽ, cau/

liculi decocti & cum melle impoſiti comprimũt. Fructus ex oleaſtro maturi in cibo ſumpti, ſiſtunt aluum. toſti & cum melle triti nomas repurgant: carbunculos rumpunt. Vruntur cum floribus folia vt ſpodii vicem cinis penſet: in cruda fidelia oblitis luto faucibus, in fornace tantiſper continentur, dum torreatur figlinum, deinde vino reſtinguitur, quo perinde rurſum infuſo iterum vritur. Is cinis vehementius inhibet rheumatiſmos, ſedat inflammationes oculorũ, purgat vlcera, alienata explet, excreſcẽtia leniter erodit, ſiccat & ad cicatricẽ perducit. Hoc autem peculiare, quod folia decoquuntur ex melle, danturq; cochlearibus contra ſanguinis excreationes. Oleum tamen acrius atq; efficacius, & os quoq; colluitur illo. ad dentium infirmitatem imponuntur folia, & paronychiis & carbunculis & contra omnẽ collectionem cum vino, iis vero quæ purganda ſunt, cũ melle miſcentur, oculorum medicamentis decoctum foliorum & ſuccus oleaſtri. Eluitur cinis ceruſæ modo, & deinde digeritur in paſtillos, non alio q̃ ſpodii vſu. Oliuæ conſtant nucleo, quem ſanſam vocabat antiquitas, carne, amurca: ſanies eſt hæc eius amara. fit ex aquis, ideo ſiccitatibus minima, riguis copioſa. Suus quidem oliuæ ſuccus eſt oleum. Oliuarũ genera complura eſſe traduntur, ſed in agricolarꝝ notitiam decem peruenerunt, pauſia, algiana, liciniana, ſergia, neuia, culmina, orchis, regia, circites, murtea. Bacca iucũdiſſima eſt pauſiæ, ſpecioſiſſima regiæ, quæ potius eſcæ q̃ oleo eſt idonea. Pauſiæ tamen oleum ſaporis egregii, dum viride eſt, vetuſtate corrumpitur. Orchis quæ a ſimilitudine teſticulorũ, vt arbitror, dicitur, antiqtus archemora, grandis olea Varroni dicitur orchas, melius ad eſcam q̃ in liquorem ſtringitur. radius vocata cibis grata. Oleum optimum licinia dat, plurimũ ſergia. Omniſq; oliua maior ad eſcam, minor oleo eſt aptior. Virgilius tribus earum generibus eſt contentus, orchite, radio, pauſia, quæ nec deſiderare raſtros aut curam tradit. Cæterum maior ars oleo q̃ vina temperãdi. quapropter oliuæ diſſidẽt inter ſe ſucci ratione. Primum omnium cruda, atq; nondum inchoatæ maturitatis: hæc ſapore prę ſtantiſſimo. Quin & ex ea vnda prę li laudatiſſima. Quanto

maturior bacca fuerit, tanto pinguior ſuccus, minusq; gratus. Optima autem ætas ad decerpendum inter copiam bonitatemq; incipiente bacca nigreſcere: noſtri vocant drupas, Græci vero drypetas. cætero diſtat, an maturitas illa torcularibus fiat, an ramis, irrigua fuerit arbor, an ſuo tantum bacca ſucco, nihilq; aliud quàm rores cæli biberit. Baccæ nonnullis regionibus conuiuiorum epulis præparantur. has igitur cum nigruerint, nec tamen præmaturæ fuerint, ſereno cælo diſtringere manu conuenit, lectasq; cribrare & ſecernere, quæcunq; maculoſæ, ſeu vitioſæ minoris'ue incrementi videbuntur. deinde in ſingulos modios oliuæ, ſalis integri ternas heminas adiicere, & in vimineos qualos confundere, ſuperpoſito copioſo ſale, ita vt oliuas contegat, ſicq; triginta dies pati conſudaſcere, atq; omnem amurcam extillare, poſtea in alueum diffundere, mundaq; ſpongia ſalem, ne permaneat, detergere: tum i vuas adiicere, & ſapa vel defruto amphoram replere, ſuperpoſito aridi fœniculi ſpiſſamento, quod oliuam deprimat. Pleriq; tamen tres partes defruti, aut mellis, & vnam miſcent aceti, & eadem portione qua ſupra ſaliunt. & collocant in qualis, vt immiſtis ſeminibus lẽtiſci alterna tabulata oliuarum, & ſalis, vſq; in ſummum componũt. deinde poſt quadraginta dies, cum oliua quicquid habuit amurcæ, exudauit, in alueum defundunt, & cribratam ſeparant ab ſeminibus lentiſci, ſpongiaq; detergent quicquid adhæreat ſalis. tum in amphoram cõfundunt, adiecto defruto vel ſapa, vel melle. In ſingulos modios oliuæ ſingulos ſextarios maturi ſeminis aniſi, lentiſciq; & ternos cyathos ſeminis fœniculi addidiſſe ſatis eſt. id ſi non eſt, ipſum fœniculum conciſum adieciſſe ſatis eſt, deinde in ſingulis modiis oliuarum ſalis cocti & non moliti ternas heminas admiſceri, & ita amphoris condi. eaſq; faſciculis fœniculi oportet obturari, & quotidie per terrã volutari, & tertio vel quarto quoq; die, quicqd ineſt amurcæ, mitti: poſt quadraginta dies in alueũ diffundi, & à ſale tantũmodo ſeparari ſic ne ſpongia detergeantur oliuæ, ſed ita vt erunt exemptæ maſſulis ſalis miſtis in amphoram condantur, & ſpiſſamentis impoſitis ad

vſus in cellam reponātur. Ratio conditurę colymbadūq; oliuarum talis, Alternis cratibus oliuarum pulegiū ſpargis, & mel & acetum & ſales modicè, ſtratura intercedente, ſuffundis, item ſternis oliuas ſupra ſurculos fœniculi, vel anethi, vel lentiſci, & ramulis oliuę ſubditis, aceti heminam & muriam ſuperfundis: has conſtructiones vſq; ad vaſculi plenitudinem patieris inſurgere. Alii delectas oliuas muria macerant. & poſt quadraginta dies eā fundunt vniuerſam: tūc duas defruti partes, aceti vnam, mentham minutim inciſam vaſculo cōiiciunt, & oliuis replent, vt iuſta infuſione liquor ſupernatet. Alii oliuam factam colymbadem de muria tollunt, ſpongiaq; detergent, deinde cāna viridi ſcindūt duobus vel tribus locis, & triduo in aceto habent, quarto die ſpongia detergent, & in vrceum vel fideliam nouam immittunt ſubſtrato apio, & modica ruta. cōciſis deinde pleno vaſe oliuis immittūt defrutum vſq; ad os. Lauri turiones hoc vſu mittunt vt oliuę deprimantur, poſt dies viginti vtuntur. Alii baccas quę iacentes reperiuntur, rugis contrahentibus criſpas colligunt, & ſalibus tritis reſperſas expandūt, donec ſole perareſcant, tum ſubſtrata lauro alternas crates baccarum ſępius ordinant: tunc defrutum cum ſatureię faſciculo duabus aut tribus vndis feruere patiuntur, & poſtquā tepuerit, ſupra cōpoſitas baccas refundunt, admiſto ſale admiſto ſale pauxillo, & origani faſce coniecto, ſupra ius omne perfundunt. Alii paſſi ſextarium vnum, cineris bene creti, quantum manus vtraq; geſtabit, adiecto vetere vino & frondibus cupreſſi permiſtis, infuſas oliuas conculcant, & cruſtam faciendo ſaturant, donec ad vaſculorum fauces perueniant. Non deſunt qui lectas ex arbore baccas ſtatim condiant, rutam & petroſelinum inter ſpatia ſtructionis ſternant, & ſubinde cuminati ſalis aſperſione cumulent, poſtremum mel & acetum ſuperfundant, nouiſſimè olei optimi quantūcunq; miſceāt. Sunt & qui lectas ex arbore baccas muria diluant, tunc ollę mellis partes duas, vini vnam, defruti dimidiam adiiciāt, & vbi deferbuerint, deponant, ac permouentes acetum miſceant: cum refrixerit, ſuper oliuas ſurculos origani ſternunt, & ſupra ius om-

ne diffundunt. Aliis oliuæ manu decerptæ cum pediculis aqua triduo ſparguntur, deinde muria macerantur, poſt duodecim dies exemptæ cum æquis muſti & aceti ponderibus in fideliam coniiciuntur, oppletum vas adoperitur: ſed aliqua dimittantur ſpiramenta. Oliuæ colymbades ideo vocãtur, quoniam oleo ſuo puræ, hoc eſt ſine accerſita commẽdatione innatant, & velut vrinabũdæ fluitant. Halmades verò dicuntur, quæ muria propriè condiantur, etiam ſi Græci nonnunquam huiuſcemodi nomina perſæpe confundant. Sunt & netrides appellatæ Iulio Polluci, quoniam enatẽt. Sunt & pityrides, hoc eſt furfuraceæ, q̃ in vſum hunc ſtringuntur, antequã omnino matureſcant. Nigræ oliuæ ſtomacho vtiliores, ventri minus. Præclarum habent antequam condiantur, vſum, recentes per ſe cibi modo deuoratæ. Medentur arenoſæ vrinæ, item dentibus, aut attritis, aut conuulſis. Alba oliua facilior ventri, ſtomacho magis aliena: oculis non conuenit, & capitis dolorem infert. Toſta & impoſita nomas amolitur, carbunculos rumpit. Commanducatur & protinus ex ore impoſita, puſtulas gigni ꝓhibet. Vtraq; prodeſt ambuſtis trita & illita. Colymbades ſordida vlcera purgant, inutiles difficultatibus vrinæ, ambuſta à puſtulis vindicant. Succus earum è muria colluentium gingiuas cõprimit, dentes infirmos commotoſq; ſtabilit. Sanſarũ, hoc eſt nucleorum, medulla cum axungia & polline farraceo ſcabris vnguibus illinitur. Oleum ita fieri conſueuit. Cum primum baccæ variare cœperint, & iam quædam nigræ fuerint, ſereno cælo manibus oliuã deſtringi oportebit, & ſubſtratis tegetibus, aut cannis cribrari & purgari, tum diligẽter mundatam protinus in torcular deferri, & integram in fiſcinis nouis includi, prælisq; ſubiici, vt quantũ poſſit pauliſper exprimatur, poſtea reſolutis corticulis emoliri debebunt, adiectis binis ſextariis integri ſalis in ſingulos modios, quod defluxerit in labrũ, protinus capulator depleat, & in fictilia labra huic vſui ꝑparata diffundat. Longè melioris ſaporis eſt oleum, quod minore vi præli quaſi lixiuum defluxerit, nanq; ſi nuclei confringantur, olei ſaporem vitiant. Cum verò paululum conſtiterit, ſubinde decapulandum

dum

dum eſt, nam quanto ſepius tranſlatione ipſa vẽtilatur, tanto magis eliqueſcit & amurca liberatur. Solet cum amurca frigoribus congelari, tum inſperſus ſal coctus reſoluit oleũ, & ſeparat ab omni vitio: ſi ne ſic quidem reſoluatur, præſertim cum maiora frigora inceſſerint, nitrum torretur, & contritum inſpargitur: ea res eliquat amurcam, quæ inimiciſſima eſt oleo, & ſi remãſit in eo, ſaporem eius corrumpit. Debet itaq; oleum cibarium fieri protinus illata de olıueto bacca, commolita, & expreſſa. Minus probatur oleum ex oliua quæ decidit, vel tempeſtatibus aut pluuiis ĩ lutum defluxit, nam vermiculorum cæterarumq; immũditiarum ſaporẽ trahit: quare ad præſidium aquæ calidæ decurritur, qua imundæ baccæ prius eluantur, quàm molæ aut torculari credantur. Paxanius à Græcis tempus oliuitati ſtatuit idoneum, quum plus parte dimidia baccæ nigrent, tum oliuarius ex agro in prælum coacturam ſolidarum progerit, antequã gelent frigora: ſic enim largiores part⁹ matres poſtea miniſtrabunt, & baccæ copioſius fundent oleum. Sereno cęlo manibus oliuas diſtringi oportet, minimè, cum pluuius imber inceſſit, quia perfuſus ſurculus, & hinc imbecillitate contracta languens, facilè diſrũpitur. qua de cauſa neq; rorulenta die ramuli concuti manibus, neq; baccæ decerpi debent, prius quàm omnis arborum humor ſole diſcutiatur. Si lutũ ſubeſt, caniſtri & tegetes ſubſternendæ: quæ ſi defuerint, immũdæ baccæ & inquinatæ, & obſitæ luto, & quæ tempeſtatibus deciduæ ſubleguntur, calida perluantur aqua. Non deſunt olearii qui rectè cenſeant factum, ſi ſolum manibus ramos ſuccutiant, vt agitatæ baccæ labent: præcipiuntq; ne rudem aut virgam, decutientes operę, arboribus adhibeãt, quoniam futurum eſſet, vt non prouentum inde ſed detrimentum ſentirent: quia fructum multo minorem ſequentibus annis arbores exhiberẽt. Verendum quoq; eſſet, ne hoc impetu deturbata bacca, diſſiliret, aut certè lapidib⁹ aut glebis durioribus attrita vulneraretur. Caduca, quòd puluereſit obſita, terreſtrius dabit oleum. Longè ergo ſatius fuerit ſcalas in triãgulum actas ſubiicere, & latos aſſeres ſuperponere, quibus inſidentes leguli, manibus baccas diſtringãt.

Apuleius omphacini olei,id eſt viridis notæ conficiūdi rationem ita ſubiecit. Id omnibus compertum eſſe debet,omphacinum ab acerba baccarū melligine nomen duxiſſe. Cum igitur oliuæ incipiunt matureſcere,à pueris aut operis,manibus diſtringi iubentur,hac tamen obſeruatiōe,ne qua vel caduca vel fracida ſublegatur,tantumq; decerpēdum oliuę, quantum nocte veniēte poſſimus exprimere. ſed tegetes eas excipiant pauliſper expanſas,vt aquoſum humorem exhauriant. Porrò ne mutuo calore vitium trahant, promiſcuas frondes & ſurculos ſecernere conuenit:ea res enim perennitati olei inimica eſt. Veſperi inſparſo ſale mūdis molis ſubiiciuntur,manuq; leniter ita moluntur ne nucleus confringatur,qui ſaporem olei maximè vitiat. Truſatilis itaq; mola celerrimè & volubiliter in gyrū rotetur,vt fraces,id eſt carnes & corticuli conterantur:mox corbulis minoribus quicquid fuerit mola fractum,in torcular trāsferatur. caniſtros è viminibus ſalignis textos oportet iniicere, quia ſalix oleū dicitur adiuuare,eiq; nōnihil conferre beneficii,deinde ſarcina leuis quæ non vehementer degrauet,imponitur. Nobilius erit quod ſponte,vel minore preſſuræ vi,quaſi lixiuum defluxerit. hoc ſuauiſſimum & idem tenuiſſimum protinus deplet capulator, & in mundum vas ſeorſum defundit:reliquæ fraces ſimili diſciplina premuntur,ſed paulo grauiori pondere & mola fortiore quaſſantur. tortiuum inde manat oleum,quod velut ſecundæ preſſuræ,priuatim in alia vaſa tranſmittitur:hac iteratione inualidius,ſed tertiatione multo deterius oleum exit. Sed vtrūq; decapulari iubēt, ſales deinde ac nitrum nouo oleo conſpergi, & oleagina rude moueri:deinde cum paululum in labris oleum cōſtiterit, inuenitur aquoſa quædam ſanies ſubſidere,quę eſt amurca, & ius pinguiſſimum ſuperius enatare,q̃d purum citra amurcam,in vas vitreum debet transferri. Vitrum enim oleum maximè conſeruat,quippe cum frigore lætetur olei natura. Si tibi deſint vitrea vaſcula,in fictilia intus gypſo perlita coniicitur. Olearia cella ad eum cæli ſtatū conſtituenda,qui maximè à calidis ventis auerſus eſt,quare vt ad Septentrionem ſpectet,expedit:ſiccum enim & frigidum locum oleum

diligit, calores & humores tanquam inimicos odit. Antiqui vaſa cerari per oliuitatem iubebant. Vetera tamen propter olei ſuccum ceraturam non patiuntur: quam & complures quoq; repudiant, exiſtimantes dolia, liquida gummi perluere. Multi cum ſemel ſerias craſſa gummi liuerũt, vna in perpetuum gummitione ſunt contenti. Et ſanè quæ ſemel oleũ teſta combibit, alteram gummitionem vel ceraturam nõ recipit. Reſpuunt omnem illitionem vaſa prius oleo imbuta. oleum inde multa vitia concipit. Fumo enim oleum infeſtatur, quapropter olearii in totum illud præcipiendũ habẽt, vt neq; fumus, neq; fuligo, quãdiu oleum conficitur, in torcular, aut cellam oleariam admittatur. Vtraq; res inimica huic rei, quoniam minimè vapor ignis deſideretur: quapropter & torcular & olearia cella ea cæli parte collocanda eſt, quæ calidis flatibus aduerſetur, & in ſeptentrionem vergat. peritiſſimiq; olearii vix patiuntur ad vnam lucernam opus fieri. Vitiatur quoq; ea quæ remanſerit ſamurca, quapropter vt ea lue liberetur, lacuſculos ea parte qua defluet ſub ipſis fiſtulis, vel cauum lapide ſubdi oportet, qui huiuſcemodi colluuiem ſeorſum excipit, vnde exhauriri poſſit, quicquid defluxerit: nanq; ſiue ſyncera, ſiue non inſulſa deſtillet, vtraq; vſibus plurimis vt dicet, idonea eſt. Oleum quoq; quod gelatur plerũq; fraceſcet: cui cum ad præſidia ventum erit, ſatis eſt, vt iam dictum eſt, ſalem aut nitrũ oppoſuiſſe. Si ſordet oleum, frictos & adhuc calentes ſales Tarentinus iniici iubet, & diligenter operiri, ita mundum reddi poſt tempus exiguum pollicetur. Oleum quoq; ſordidum purgat pinea nux, quæ igni candens oleo reſtinguatur. Emundat & citri radix in oleum demerſa. Oleum quod ſuis fracibus torridis fuerit inuſtum, lympidius eliqueſcet. Oleum rancidum idem Tarentinus aſſerit, ſic poſſe curari. albam ceram mundo & optimo oleo reſolutam, adhuc coctura liquentem, in oleum mitti iubet, tunc ſales frictos calentes addi, ſic fieri vt oleum purgetur, ſapore & odore mutato. Neq; ignorandum eam eius eſſe naturam, vt ſole vel igne curetur, vel aqua feruenti, ſi ſimul miſceantur in vaſculo: oleum tamen omne fictilibus non

æreis aut ruptis ahenis eſſe ſeruandum. Ranceri quoq; medetur immerſum aniſum. Nō ranceſcet oleum, in quo prius aniſum maduerit. Mūda ſint ſemper olei receptacula, ne nouos ſapores, veteri rancore marcida corrumpant. Si fuerit odoris horrendi, præcipit idem author, virides oleas ſine oſſibus tundi, & in vaſa per ſolis calorem mitti: ſi baccæ defuerint, caules tenerrimos oleæ ſimiliter eſſe tundendos. Nonnulli vtraq; permiſcent, adiecto etiam ſale, ſed omnia intra linteum clauſa ſuſpendunt, atq; ita in vas olei demittunt, poſtea tribus diebus exactis auferāt, & agitantes, vbi conquieuit, in alia vaſa transferunt. Quidam mittunt vetuſtum laterem torrefactum. Pleriq; panes hordeaceos breuiter friatos, & raro linteolo inuolutos, mergūt, & nouos ſubinde permutant: vbi hoc bis aut tertio fecerunt, ſalis callos vel micas mittunt, & in alia vaſa, tranſlatum, paucos dies ſubſidere patiūtur. Alii ſertulam cāpanam oleo delibutam, interdiu noctuq; macerant. Quod ſi aliquod animal forte deciderit, & oleum putri nidore vitiauerit, iubent Græci coriandri manipulum in olei vaſe ſuſpendi, atq; ita paucis diebus manere. ſi nihil de nidore decuſſerit, mutandum eſt coriandrum, donec ſuperetur hoc vitium, ſed maximè proderit poſt ſenos dies in vaſa munda decapulare, melius ſi acetum ante vexerunt. Quidam fœnigræci ſemen ſiccum tritumq; permiſcent, vel incenſos oleaginos carbones in ipſo oleo frequenter extingunt. Si acerbus odor fuerit, vuæ recrementa quę Græci gigarta vocant, præcipiunt tuſa, & in maſſam redacta merſari. Si oleum turbulentia vexet, Tarentinus ſuadet in fideliam oris ampli coniectum oleum inferueſcere, tenuiſſimumq; ſalem frictum inſpergi, & vbi ſubſtiterit, ſpurcum oleum elutriari. Pellucidum effeceris oleum, ſi corticem & ramulos oleaginos cum ſale detritos & linteo concluſos, in vaſe ſuſpendas. Oleum liburnico ſimile fieri aſſerunt Græci, ſi in viridi oleo vel aliàs optimo, inulam ſiccam, & lauri folia, & cyperum, omnia ſimul tuſa, & ſubtiliter creta, permiſceas cum ſalibus torrefactis ac tritis, & diu oleo iniecta pturbes, dein tribus aut aliquanto amplius decurſis diebus, cum quieuerit, vtaris. hoc & iſtrianū & libur-

nicum nominatur. Diophanes odorati olei faciundi rationem ita docuit, vt muſti ſextarios octo cum duobus olei, & bonam iris tuſæ portionem, linteo conuolutam miſceant in vaſe, & exactis decem diebus excolatum recondant: hoc autem mulieribus potu gratiſſimum. Damegeron oleum Hiſpanienſi ſimile cōficiebat, hac ratione, Oleo ſyncero & omni amurcæ ſpurcitia repurgato, vbi efferbuiſſet, triplū aquę quàm feruidiſſimæ, & exiguum ſalem in farinam detritum confundebat, & tantiſper conturbans agitabat, dum cōcorporari & in vnum coire perciperet: tum ſpatio quodam cōquieſcere patiebat, donec iniecta aqua amurcæ ſubſideret, dein exiſtens oleum concha deplebat, rurſum cum aqua tepente mouebat, & vbi pacata ea ſecernebantur, iterum emergens ſyncerum eximebat: poſtremò ſuccum recentium oleæ foliorum commiſcebat, vt acrimoniam quandam & amarulentiam oleum contraheret, & poſt triduum vbi conſtitiſſet ad vſus depromebat: aliqui poſt diem vtebantur. Alii in pilam eodem ſucco prælitam oleum defundebant, & cum vocaret neceſſitas, Hiſpani vice in vſus veniebat. Sed iam reddenda eſt medicinę ratio. Oliuarum liquor oleum eſt, cui natura tepefacere corpus, & contra algores munire, eidem feruores capitis refrigerare, quod mirari poſſis. quàm multis polleat remediis, vel per ſe, vel cum aliis miſtum, neminē enumerare poſſe exiſtimo, quando & à vino nullus pretioſior ſuccus. omni oleo mollitur corpus, vigorē ac robur accipit. Democritus (vt Diophanes tradit) interrogatus, qua ratione homines inoffenſa valetudine degerent, ac vigorē illum animi cuſtodirent, reſpondiſſe fertur: Si externa corporis oleo, interna melle linirentur. Calfacit: ventrem emollit: aluum mouet, lenitq́. Idem à perfrictionibus corpus vindicat, ipſumq́ gerendis rebus habilius ac prōptius efficit. Cōiunctum idem medicamentis exulcerantibus, acrimoniam eorum domat: venena omnia cohibet hebetatq́ crebro potum, redditumq́ vomitionibus. Laudatiſſimum pręſertim contra ceruſſam, & gypſum ex aqua mulſa, aut ficorum ſiccarum decocto potum: item contra meconium, cantharides, bupreſtimq́, ſalamandras, pityocampas. Soluit aluum he-

minæ menſura, cum ſucco ptiſanæ pari portione, vel cum aqua. Laſſitudinum perfrictionumq́ refectio eſt. Termina calidum potum cyathis ſex magiſq́ ruta ſimul incocta pellit, item ventris animalia. Vtiliſſimè ſubter in aluum datur ileoſis, quos tenuioris inteſtini morbus tentare ſolet. Auget vlcerum incrementa: emplaſtris vulnerariis vtile: faciem expurgat: bubus infuſum per nares, donec ructent, inflationē ſedat. Vetus autem magis excalfacit corpora, magiſq́ diſcutit ſudores, duritias magis diffundit. Lethargicis auxiliare, iam inclinato morbo. Oculorũ claritati ſublitum prodeſt. Capitis doloribus remedium eſt, item doloribus in febri cũ aqua: & ſi vetuſti non ſit occaſio, decoquitur ad craſſitudinem mellis, vt vetuſtatem repræſentet. Oleum ſylueſtris oliuæ vehementius aſtringit, cuius vſus per ſanitatem ſecundus. Roſacei vice doloribus capitis expetitur: ſudores cohibet, capillorum defluuia compeſcit. Vlcera in capite manantia, furfures, ſcabiem, lepraſq́ ſanat. Tardius canitiem ſentiunt, qui eo quotidie perunguntur. Eo gingiuæ laborantes vligine. ſalubriter imbuuntur: iuoluta enim ſtilo lana intingitur oleo, & gingiuis admouetur vſq; dum albeſcant. Ad ſtabiliendam dentium mobilitatem os colluitur: eo defluxiones gingiuarum foueri vtiliſſimum. Oleum candidũ fit hoc genere. Albicans oleum capis, nec anniculo vetuſtius, tũc dimittis in fictile nouum oris ampli heminas centum: deinde in ſole ponis media die, & concha refundis, & ex alto deturbas, vt aſſidua deuolutiõe crebroq́ diuerberatu ſpumeſcat: octauo die fœnum græcum aqua calida maceratum, emolleſcenſq́, ita vt ſubſtillat ac madet, denariis quinquaginta, in ſupradictum oleum confundis: mox titionem quàm pinguiſſimæ pinus in aſſulas minutatim cõciſæ, ſuperindis mẽſura pari. at vbi dies octo conſudarint, iterum concha permoues, tandemq́ ſi reſpondet deſiderio, in dolium nouum vetere vino prius imbutũ decapulas, ſubſtratis ſertæ Campanæ coronis, vndecim drachmas pendentibus, cum pari iridis portione. quòd ſi res tuo non ſubſcribat arbitrio, in ſolem denuo repetis, & iugem operam impendis, dum candorem contrahat, Omphacinum etiam ad medicinam

pertinet, ſanis corporibus vtiliſſimum. Laudatur quā maximè recens, niſi cum vetuſtiſſimum quæritur, tenue, odoratum, quodq́ non mordeat. hoc quidem ad vnguenta expetitur. Stomacho propter aſtrictoriam vim amicum probatur: gingiuas comprimit ſi contineatur in ore: dentes firmat, & eorum colorem cuſtodit, magis quàm aliud: ſudores cohibet. Vetuſtius ac pinguius magis medicamentis cōmendatur. Iam amurcam diximus eſſe ſaniem expreſſæ oliuæ, ſidensq́ retrimentum, veterum placita ſequuti. Super omnia hanc celebrauit laudibus Cato, areas terendis meſſibus amurca ſubigi, imminutisq́ glebis æquatas, pauculis verberari, ne formicæ noceant, vel herbæ ſubnaſcantur, néue rimæ dehiſcant. Quin & ſi lutum quod amurcam combibit, parietum & tectoria & pauimenta horreorum obleuerit, neq; gurguliones neq; mures frumentum attingent. Item ſi ablaqueatis radicibus olearum fructus non ferentium, amurcam cum aqua partes æquas miſtam circunfuderis, & arbores feraces, & has quoq; meliores effeceris. Fici groſſos continebunt, radicibus cum ver appetit, amurca ſatiatis: ita curatis nec groſſuli cadent, nec ſcabræ fient arbores, multoq́ reddentur feraciores. Conuoluulus in vinea non naſcetur, ſi vitem circum caput & brachia perunxeris amurca, igni leui cocta, & rudicula crebro agitata, dum mellis craſſitudinem retulerit: ſed bituminis tertiarium, & ſulphuris quartarium quàm minutiſſimè ſub dio infrientur, nam ſub tecto iis additis excandeſcit. Si quadrupedes & detonſæ oues totæ ea, ſic vt biduum vel triduum conſudent, illinantur cum aqua, vbi lupinus deferbuerit, deinde mari vel aqua ſalſa lauentur, neq; ſcabræ fient, neq; ricini erunt moleſti. Lora etiam, coria, calceamina, axesq́ commodè perunguntur, atq; etiam æramenta prius exterſa contra æruginem. Arcam illito fundo neq; recondita veſtimenta, nec ligneam ſuppellectilem vllam, amurca perlitam, contingent tineæ, quæ coloris gratia ſplendidioris elegantiorisq́ poſtea detergeantur. Vaſa fictilia, in queis ficum aridam libeat aſſeruare, item dolia olearia cadiq́ imbuuntur, ne bibant oleum. Virgas myr-

teas cum baccis, item ramulos ficulneos cum foliis, immerſos amurcæ ſeruabis. Boues qui faſtidiunt cibum, magis cupidè appetent, ſi pabulum quod dabis amurca conſpergas: ita curati & corpore valebũt, & ſi quis ſuberit morbus abigetur. Ligna macerata amurca nullo fumi tædio ardebũt. Iam reddenda eſt quoq; medicinæ ratio. Gingiuis & oris vlceribus, dentium firmitati efficaciſſimè ſubuenit: item ignibus ſacris infuſa, & iis quæ ſerpunt, pernionibus. Nigræ oliuæ amurca vtilior, item infantibus fouendis. Albæ verò mulierũ vuluæ in lana admouetur. multo autem omnis amurca inueterata efficacior. exulcerationibus vuluæ, virilitatis, & ſedis infunditur. Si verò decoquatur ad mellis craſſitudinem carie vitiatos dentes extrahit. iumentorum ſcabiem cum decocto lupini & chamæleonte herba, illitu ſanat. cruda & recẽti, podagras & articularios morbos calida foueri vtiliſſimum. decocta in cupreo vaſe ad mellis craſſitudinem, longè maiorem aſtringendi nãciſcitur facultatem. Vſus eius cum aceto aut vino vetere, aut mulſo, vt quæq; cauſa exigit, in curatione oris, dentium, aurium, vlcerum manantium, genitalium, rimarum ſedis. Vulneribus in linteolis imponitur, luxatis in lana. Ingens hinc vſus inueterato medicamento, tale enim fiſtulas ſanat. Illinitur podagris incipientibus. Illita in corio & impoſita reprimit hydropicorum tumores. iis omnibus confert quibus lycium, eoſdemq; præbet effectus.

Olea Aethiopica. Oleagnus. Opulus. Ornus. Oxya. Cap. CV.

LACHRYMA quæ ex arbore diſtillat Aethiopicæ oleæ, quadam tenus ſcammonio ſimilis eſt, rufiuſcula, ſtillicidiiſq; minutis mammoſa, mordaci guſtu. Damnatur gummis aſpectu, & ammoniaci ſimilitudine nigricans, guſtatu iners, nec linguam vellicans. eandem guttam noſtrates fundunt oleæ, etiam in oleaſtro quærendam. hebetiores oculos illitu clarificat, cicatrices in iis & albugines exterit, vrinam molitur, menſes ciet, dentium dolores cauernis impreſſa efficaciter illinit, adſcribit̃ venenis, enectos partus vtero ex-

trahit, ĩpetigines leprasq́ tollit. Oleagnos ſeu elæagnos Theophraſto, frutex eſt aquatilis amerinæ folio, ſed molli, lanuginoſo, flore populi albæ, verum minore, fructu nullo. Naſcitur plurima ſuper inſulas fluitantes. Natura ei quæ & vitici, cuius etiam ſpecies videri poteſt: quare folia drachmę pondere pota, febres diſcutiunt: medentur aquæ inter cutē fuſæ, lienoſis, morſibus venenatis: lactis augent vbertatem: vrinas mouent & menſes, alioqui caput tētant vini modo. Capitis dolores decoctū folii ſedat, vuluas corrigit inſeſſu, vel appoſitu. laſſitudinē intertriginemq́ ſcipio ex ea manu geſtatus amolitur. Opulus corno ſimilis arbor, arbuſto gallico faciundo idonea, obierus vel opierus apud nos ruri dicitur. vlmi proceritate adoleſcit, caudice recto, enodi, rarioribus ramis brachiato, frondibus ferè vitigineis, baccis racematim depēdentibus, prima pubertate viridibus, à maturitate puniceis. V item opulus alit, verum quoniam frondem non habet idoneam, à pleriſq; repudiatur. Ieiunum ſolum horret: quare ſi aſpera & ſiticuloſa loca arboribus obſerenda erunt, opulus non admodum idonea. Si arbuſtum ex ea vitibus quis conſtituere volet, ante annum q̃ deponat arborem, ſcrobes faciat quatuor pedum quoquouerſus: deinde circa Calendas Martias, in eandem ſcrobem opulum & vlmum ĩfigat, vt ſi opulus defecerit, vlmus locum obtineat: ſi autem vtraq; vixerit, altera eximatur, & alio loco pangatur. Arbuſtiuæ viti q̃ optimè opulus maritatur. Quas medicinæ facultates repræſentat, nondum quærenti licuit offendiſſe. Ornus gallicum nomen non inuenit, quod miror, cum ſatis frequens reperiatur, vulgo tantum freſnæ campeſtris voce cognita. arbor ſatis procera, caudice tereti, læui cortice, ſpiſſo, ramulis vtrinq; pinnatis, folio fraxini, paulo profundioribus crenis per ambitum ſerrato, bacculis racematim coactis, ab adoleſcentia rubeſcentibus, ſecundum maturitatem ex purpura nigricantibus, ſapore ex acido in amarum degenerante, meſpilaceo quaſi concretu, multo graciliore. Habitu reliquo & effigie tota, fraxinum æmulatur. quare Lucio Columellæ orni ſylueſtres fraxini ſunt, foliis latioribus q̃ cæterę fraxini, nec deteriorem frondem quàm

vlmi præſtant. Capræ autem & oues libentius etiam hanc frondem appetunt. Aſperis & ſitientibus locis gaudet. montes eadem amat. in plana etiam deſcendit, vt viti quoq; indiſſolubili connubio copuletur, & arbuſtiuã ſuo fulciat adminiculo. Folia ex vino bibuntur ad iocineris & laterũ dolores. aquæ ſubter cutem tumores reprimunt. Corpus obeſum leuant onere, id ſenſim ad maciem reducendo, ſi cum vino terantur ad virium portionem, ita vt puero quinq; folia tribus cyathis dentur, robuſtioribus ſeptem, quinq; vini cyathis. Scobs eius & ramenta pernicioſa traduntur, proinde vitanda. Vide quantum hallucinantur, qui oxyã Græcis, noſtris ſciſſimam, ornum eſſe cõtendant. quorum ſententiæ nequaquam accedo, quum oxya abietis aſpectu conſurgat, erecta, læuis, enodis, proceritate craſſitudineq; illi ferè æqualis, cortice glabro, materie colorata, robuſta, neruoſa, folio craſſo, bifido, aculeato. Fructus in ea pendet glande in calyce echinata, placida tamen nec hiſpida, vt caſtaneæ, nihilominus illi ſimilis dulcedine, atq; ſucco. Quæ in montibus naſcitur, materiam habet candidam, ad multa vtilem, quippe ad carpenta, ſubſellia, menſas, lectos, & nauigia: campeſtris nigricat, ad hæc inutilior. Non minori in errore verſantur qui roboris ſpeciem eſſe velint, quæ ſterilis ſit, quorum error ſatis à Lucio Columella refellitur, qui ornos ſylueſtres eſſe fraxinos prodat, foliis paulo latioribus quã cæteræ fraxini. nanq; nulla non nota diſcordare cognoſcuntur. Quis videat ornum abietis facie, nec craſſitudine nec proceritate ei cedentem? quis aculeatum folium & glandoſam frugem in calyce echinato tribuat? Porrò ſatis ſuperq; folium inſignibus crenulis ſinuatum, errorem explodit. Cæterum nec calycibus acinos claudit ornus, rarioribus vuis contenta. Oxyæ folia conſtringunt. iis tritis & impoſitis, vulnera vix credibili celeritate glutinantur. Corticis materiei decoctum propinatur cœliacis, dyſentericis, & ſanguinem reiicientibus. Idem in peſſo fœminarum abundantiam ſiſtit. efficacius habetur, quod ſub cortice trunci cartilaginoſum inuenitur, item quod ſub calyce exteriori glandis, fœtus carnẽ cingit. Glans intrita cacoëthica ſanat vlcera. Hu-

fus decoctum cum bubulo lacte toxicis aduerſatur, ſerpentiumq́; plagis. datur & ex vino dyſentericis. Glandis cibus difficillime coquitur, ventrem aſtringens, & caput tentans.

Oxyacantha. Oxyphœnix. Cap. CVI.

OXIACANTHA, id eſt acuta ſpina, aliis pyxacanthos, aliis pyrina nominatur, arbor eſt ſimilis pyro ſylueſtri, ſed minor magiſq́; ſpinoſa. fructũ gerit myrti ſimilitudine, grandiuſculum, rubentem, fractu facilem, & intus nucleũ, radice alta, multis diuiſuris præſciſſa. Noſtræ officinę Mauritanos imitatæ, berberim hodie vocant: rura noſtra, quòd huius acinis vinũ exprimatur, ſpiniuinetã appellant. aliqui acrem ſpinum. Nanq; arbuſcula eſt pyri ſylueſtris aſpectu, ſed humilior, ramis ex interuallo ſenticoſis, folio lentè per ambitum aculeato, acinis rubẽtibus, in pediculo iuxta & racemo pendulis, guſtu acido & ſubauſtero, duobus intus granis, radice numeroſa. Germinat ineũte vere, ab occaſu Vergiliarum fructifera, flore coronario, fructu cedri atq; myrtoti, Olympo monte plurima, ſylueſtrium arborum frondis æternæ. E baccis vinum exprimitur eodem fere vſu, quo vinum ex malo punico. Cõduntur item acini vel melle vel ſaccharo ad reſtringendam ſitim, depellendamq́; febricitantiũ malaciam, quorum moroſum nimis palatum cibum fer`quẽcunq; reſpuit. elangueſcens appetentia grato huius acore recreatur. Longè diuerſum genus eſt, quod groſſulã fert vulgo dictam, veteribus ſilentio præteritam, aculeato frutice, folio apii ferè, acinis candidis, & in maturitate dulcibus, in hortis frequens. Bacca huius non ingrata diſplicet acerbitate, magnamq́; à palato init gratiam, quare iuribus innatat. Vere cum primum pubet, in vſum venit eadem acerbæ vuæ loco. Vulgus noſtrum quòd groſſulorum quandam referat imaginem, & groſſulariam fruticem, & fructum groſſulam nominat. Bacca maturitate dulceſcit in cibum, qui tamen lautioribus menſis repudietur, grauidis mulieribus ſatis expetitus. Et alter frutex nullis planè ſpinis horridus, ſed topiarius magis, & vitis puſillæ fo-

lio,rubentis vuæ fertilis,ſapore ſubacido.ſepit elegāter hortorum puluinos & areas.acini racematim congeſti pendēt, quibus faſtidium cibi diſcutitur,& deperdita punici more mali adpetentia reuocatur.noſtris hodie rubra groſſula vel tranſmarina vulgò vocitatur.Sunt qui putent à Mauritanis ribem appellari.Acini ſapore placent acido.refrigerant æſtuantem ſtomachū:ſitim reſtinguunt,quæ cum alios,tum maximè febricitantes excruciet:cibi faſtidia diſcutiunt, & appetentiam inuitant:fœdam ventris proluuiem cohibent: vomitiones ſiſtunt:ſtomachum firmant:proluuium alui retinent,quod flaua bilis attulerit:eroſiones & eiuſdem vellicatus tollit:ſanguinis feruorem demulcet,& bilis acrimoniā domat.Salgamarii ſaccharo vel melle condiunt ad anni totius vſum.Sed iam ad acutæ ſpinæ medicinas redeamus. Baccæ huius potu vel cibo aluum ſiſtunt:abundantiam fœminarum retinent:dyſentericis,cœliacis,ac cholericis proſunt.Radix trita & illita extrahit infixa corpori,ſagittas, ſpicula,haſtulas.Vtiliſſima & luxatis,tumoribusq́;.Authores ſunt ventre prægnantis leni ictu ter percuſſo, aut peruncto radice abortum contrahi. Oxyphœnix ſylueſtris eſt palma,fronde ſaligna virens,pomo pruni,oſſe duro,nucleo intus exili,carne foris copioſa,colore è nigro in luteum languеſcente.Recentioribus huius fructus non parum exiſtimantur,quos à saporis acrimonia oxyphœnica nominarũt, algentis naturæ cōtra flauam bilem pollentis.Non inuenio e veteribus qui de hoc genere quicquam memoriæ prodiderit.Officinæ à barbaris edoctæ thamarindos appellare didicerunt.Oxyphœnicum probatur recens,quàm acerrimum ſapore,non exuctum vetuſtate nec tabem aut marcorem ſentiens.Plurimum in India naſcitur,vnde ad nos frequens mittitur:hinc thamarindum ſua lingua, quaſi palmulam Indicam,negociatores nominant. Oxyphœnicum, vt Actuarius ſcriptum reliquit,abceſſu ſecundo refrigerat & humectat.flauæ bilis impetus nihil æque domat,ꝑter rheon Indicum.Arquatis auxiliatur:ſitim reſtinguit:doloribus capitis remedio eſt:noxios humoresq́ in ventre coierũt deiicit:appetētiam inuitat,cibi faſtidium abigit:nauſeas & vo-

mitiones (vt eſt Oribaſius author) ſedat: ſyderationē, inſaniam, ac furorem mulcet. Tertianis febribus cum rheo & caſia nigra prorſus eliberat. ardentibus quoq; ac incandeſcentibus medetur. laterum inflammationibus cum mentha & apio potum auxiliatur. dandi modus vnica. Animi nubila, vt Porphyrius ſcribit, ſerenat: triſtitiam diſcutit: noxas omnes à calore conceptas mitigat: deſtillationes quas bilis feruor excitarit, infrenat.

¶ Pala, Paliurus. Cap. CVII.

PALA arbor eſt Indica, oſtentoſæ magnitudinis, folio longitudine trium cubitorum, duum latitudine, nec abſimili pennis ſtruthiocamelorū, qui conos bellicos adornant. Pomum cui nomen arienæ è cortice exit, Indicæ ficus ſpecie cæterum longè maius, & omnino ſuauius, vt quo Gymnoſophiſtæ viuant, vno quaternos ſatiante. Paliurus Dioſcoridi frutex eſt vulgaris notitiæ, aculeis frequens, durusq;. ſemē ei pingue, fuliginoſum. Theophraſto, vt in fruticum genere collocatur, ſic in magnitudinē arboris adſurgit, cum maius capeſſit incrementum. Germinat ineunte vere, & ab occaſu Vergiliarū fructificat. Folia cum in extremo tum lateribus ſinuata conſidunt, quæ, vt rhamno, ſunt excidua. Fert in ſiliquis terna aut quaterna ſemina, lentorem quendam emittentia, vt lini ſemen, quibus contuſis medici contra tuſſim vtantur. Amat naſci quemadmodū & rubus, aridis, nec minus quoq; dilutis. Sentit paliurus nōnulla nationum diſcrimina. Cyrenis laudatiſſima, vbi loton ſuam poſtponunt paliuro. Fruticoſior hæc, folio huic noſtrati ſimilis, ſed fructu diuerſo, vt qui non latus, ſed rotundus ruberq; ſit, nucleo qui non ſimul mandatur, acinorum punici modo. magnitudo ei quæ fructibus cedri, paulo amplior, iucundus per ſe, atq; ſuauior etiam vino affuſus: quin & vina ſucco ſuo commendans. Paliurus ramis ſpinoſa, veluti rubus, plurima in Africa: quippe apud Heſperides hac ad vrendum vtuntur. Apud nos paucis antea annis frutex inuenitur, qui etiam arboreſcere poſſit, folio per ambitum laciniatim ſinuato, rotūdo, molli, ramis ſpini, quem album cognominăt, modo necu

leatis.baccis rotundis,rubris,myrteis,longè maioribus,guſtû iucundo, qui & vinum ſuauitate ſua commendet.condiuntur & grato ori cibo.Cœpit mea memoria propagari,inſita quantum reor,albo ſpino.Qui colunt in hortis velut alienigenam,& aduenam arborem, myrobalanũ appellant:hanc eſſe putauerim nullis ferè notis reclamãtibus,paliurum Africanam,eam præſertim quæ non ſiliquetur.Agathocles paliurum ab Alexandrinis conarum vocari tradit, enatam primum ſcribens icto fulmine ſepulchro, quam repræſentat,vlmi atq; pinus amplitudine, ramis frequentibus,prælongis,ſubaculeatiſq;,folio viridi,rotundo,molli, biferam.nam vere & autumno fructum parit,oliuæ phauliæ vocatæ magnitudine,cui & nucleo & carne ſimilis ſit, ſapore vincens.Crudus virenſq; manditur:vbi exoleuit,farinam ex eo fieri,atq; ita eſitari,nec ſubactam, nec conſperſam aqua.Ichthyophagi piſcium carnes,ſemine paliuri conditas inueterant.Troglodytæ ſucco paliuri pro vino vtũtur vulgo:nam proceres florem quendam exprimunt,cuius liquor noſtrati muſto ſimilis traditur.Plutarchus eſt author in Coccygio monte paliurum arborem haberi,cui ſi vel beſtia,vel auis,aut aliud animal volucre ſidat velut iuiſcatum cohærebit,præter cuculum,huic enim ſoli parcit,& ne ſcripto derogetur fides Cteſiphonta citat in teſtem, libro arboribus dicato.De paliuro apud varias nationes diſcrepãt hiſtoriæ,quæ facie multo diſſimili,vt apud ſe naſcitur,oſtendant.Inter omnes tamen conuenit,eam viuis hortorum ſepibus dicatam,quòd ſuis minacibus aculeis noxium pecus abigat.Maro totius naturæ peritiſſimus,acutis ſpinis paliurum ſurgere tradit, quod & Columella libello,quem de cultu hortorũ ædidit,teſtatur,non improbans humũ quæ,

“ Terga rubi ſpiniſq; ferat paliuron acutis.

Commendatq; ſpinarum maxima ſemina rubi,paliuriq;:loco quem ſepire deſtinaueris circũuallato duobus ſulcis,illita cum erui farina funibus nauticis aut quibuſcunq; aliis reſtibus obſerenda,vt viuam ſepem excitet, qua hortum ab incurſu hominum pecudumq; munimus.De fructu parum inter ſcriptores conſtitit,Dioſcorides pingue ſemen ei fuligi/

noſumq; reddidit quaſi velit oleoſam ferè naturam, & fuliginis modo digitis friabilem, vel quodam pingui fuliginis non atræ concretu conſtare. Theophraſtus ſemina lentorem quendam pinguem præſeferentia ſiliquis concluſit, ita vt ſimili veri coiectura poſſit colligi, Dioſcoridi id eſſe, quod hortos viua ſepe cingit, aubepinum, hoc eſt album ſpinum Galli nominant, fruticem aculeatum, folio minuto & fimbriato, flore candido, odoris ſuauiſſimi, baccis rubentibus, racematim coeuntibus, vliginoſis, duro intus oſſiculo, quo deturbandis calculis & ciundæ vrinæ vtuntur, has vulgus ſenellas vocat. Theophraſto autem genus quoddã eſſe putauerim Aegyptiæ ſpinæ, quæ inſtar arboris inſurgit frutice ſpinoſo, ſemine in ſiliquis concluſo, è quo acaciam exprimunt. Non deſunt qui id eſſe arbitrentur, quod groſilierum, vel groſſularem vulgus appellat. nam & ſenticoſi eſt generis ramulis vietis, & recto ſpinarum mucrone horridis, flore ex herbido candicante, folio ferè rotundo, rudem apii effigiem exprimente, per ambitum laciniato, ſparſis per ramos tralucidis granoſiſq; acinis, ad ciborum condimenta expetitis, folliculari ſpecie in orbem ferè verticillata. Quorum opinioni nõ auſim accedere, cum etſi nonnulla conſentire deliniationi putentur, plurima tamen redamare etiam conſtat. Eſt & apud nos fruticis genus in montibus & aſperis naſcens, quo & ſepes tam viuas quàm ſtructiles etiam ruſtici ſtipant. is vice foliorum ſpinarum armatur vallo, flore luteo, ſiliqua breui, in qua pauca ſemina lata clauduntur. rura noſtra iuncum marinum, vel potius iomarinum appellant. huic aliquantum adſtipulari deliniatio videtur, an tamen paliurus ſit non auſim aſſerere, quòd ei ſpina pro folio ſit. Paliuri ſemen Afri zuram vocant, contra ſcorpiones efficaciſſimum, item calculoſis, & tuſſi. venena ſerpentium expugnat. Folia aſtrictoriam vim habent, eorum decocto ſiſtitur aluus, & vrina pellitur. ſerpentibus eadem aduerſantur. Contuſa addito ſale articulorum morbis imponuntur. Radix trita & illita diſcutit panos, collectiones, vomicas. trahit vrinas pota.

¶Palma. Cap. CVIII.

PALMA quæ Græcis phœnix, latino Gallis nomine cognita eſt, arbor tereti ac procero quidem trunco, verum denſis gradatisq́ corticum pollicibus ſalebroſo potius q̃ ſcabro, quibus vt orbibus, facilem ſe ad ſcandendum Orientis populis præbet: ramos à cacumine tantum ſpargit, folio arundinaceo, duplici, ſatis ad gladioli frõdem accedente, niſi minus eſſet & tenuius, vnde ſpaten Græci nominant. fructu (quem iidem dactylos, latini palmulas, Franci datas, & ficus regias dicunt) aliàs cãdido, aliàs nigro, aliàs herbaceo, aliàs purpureo, oblongo, carnoſo, ramis ſuis racematim dependente. Hæc arbor in Gallia, Italiaq́ ſterilis eſt, in Beticæ maritimis quidẽ frugifera, ſed immitti pomo, vt in Africa dulci, ſed euanido: in Oriente ex iis vina, gentiumq́ aliquibus panis, pluribus verò etiã quadrupedum cibus. Hanc Gallia quibuſdam in locis ſerit, ſed nec in Italia ſpõte gignitur, nec alibi q̃ in calidis. fructuaria vero nuſquã niſi in feruidis. Prouenit leui ſabuloſaq́ terra, plurimum & nitroſa. Gaudet & riguis, totoq́ anno bibere cum amet, anno ſitiẽti ſqualidoq́ lætior eſt. quapropter etiam à fimo lædi quidam putant. Palmæ teneritas proceſſu ligneſcit. Vita in ſicco æquè vt in humore. Salſis ſabuloſiſq́ lætatur adeò, vt in Syria Cœle, tribus dũtaxat locis vbi arenæ ſint, exiliat, alibi computreſcit, etiam ſi recentes earũ palmulæ ſuaues ſunt guſtu. nouellæ fructum nullo intus ligno ędunt, poſtea cum ligno. paucos ferè palma ramos habet, læui cortice dũ adoleſcit, ſcabriore multo craſſioreq́ cum ſenet, medulla omnino nulla. neruos tamen non per corpus totũ expandit, neq́ prolixos, neq́ poſitu eodem extenſos, ſed multifariam cunctos porrigit, materie tractatu facili, & cum dolatur & ſeratur, molliore & lentiore q̃ ſuberis. ſubter ſiquidẽ rigidius eſt: quare ſimulachra è palmis condere cœperunt, repudiata ſpretaq́ ſuberis materie, vt incommoda. cremata fumo infeſtat, de quo & Cheremonis poetæ carmen Theophraſtus ſubtexuit, palmas ad venas vſq́ & radice tenus eſſe fumoſas dicentis. Mari tantum flores, fœminæ ſtatim fructus. è ſemine ſuo naſcitur, pręterquam Babylone, vbi & virga ſeritur,

ritur,

ritur, inibiq; fructum copioſiſſimum largitur. In Gręcia nec fructum quidem maturat, apudq; nonnullos nec fructum etiam vllum oſtendit. Folia, fructū, germina, propemodum cacumine geſtat. quippe quum vis tota genitalis in eius vertice reſideat: quare decacuminata commoritur, nec tanquā eſſet aduſta regerminat. In India palmas eſſe tradunt quibus folia non decidant. Parte Africę, qua nunquam pluit, in magnam proceritatem adoleſcere, feraceſq; mirum in modum eſſe volunt. Ex vrbanis ea perpetuo viret, ramos perpaucos promens, ſucco dulci, ligno neruoſo. Palmæ tranſlatu gaudent, quanquā in Græcia loci mutatione ſterileſcant. Deli longæua proditur. In mari nonnunquā viuit cum terreſtri magis conſtet natura: in Tylo quoq; naſcitur inſula. Salſum ab iis, vt Theophraſtus eſt author, ſolum diligitur: ergo vbi non eſt tale, ſalem aſpergunt, nō radicibus ſed paulo longius amandando. amant crebram rigationem. De fimo, vt idem tradit, inter ſcriptores non conſtitit. quidā ab eo prorſus abhorrere ſtatuunt, eaſq; quouis modo delectari negant. Alii vſum fimi cōcedunt, inde conſequi maius incrementum adfirmant. Seruntur autem palmæ trūco duorum cubitorum longitudine, à cerebro ipſo arboris viridi fiſſuris diuiſo atq; defoſſo, & ab radice auulſæ vitalis eſt ſatus, & ramorum tenerrimis. In Aſſyria quoq; arbor in ſolo humido ſtrata tota radicatur, non in arborem, ſed frutices. Anniculas transferunt, & iterum bimas, gaudent enim mutatione ſedis, verna alibi, in Aſſyria circa Canis ortum. nec ferro attingunt ibi nouellas, ſed religant comas, vt in altitudinem exeant, nec virgæ contorqueantur. robuſtas deputāt craſſitudinis gratia, ſemipedales ramorū relinquentes truncos, qui deciſi alibi necant matrem. Quædam in Syria in binos ſe diuidunt truncos, in Creta ternos, quędā in quinos. Ferunt ſtatim in trimatu in Cypro, Syria, Aegypto quadrimæ. aliæ quinquennes: aliæ altitudine hominis, nullo intus pomi ligno quādiu ſunt nouellæ, ob id ſpadonum accepto nomine. Palmarum genera plurima. prima fruticem non excedunt, ſterilem & hunc, & alibi fertilem tradunt, breuiq; ramorum orbe folioſum. Tectorii vicem hęc parietibus ple

D

riſq; in locis præſtat contra aſpergines. Sunt è procerioribus ſyluæ, arbore ex ipſa foliorum aculeo circa totas pectinatim fruticante, quas ſylueſtres intelligi neceſſum eſt, inſerta tamen libidine vt mitioribus ſe miſceant. Reliquæ teretes atq; proceræ, corticum orbibus gradatim ſcãſilibus, coma omnis in cacumine: & pomum eſt nõ inter folia, vt in cæteris, ſed ſuos iter ramos palmitibus racemoſum. Vtraq; natura vuæ, atq; pomi. Folia cultrato mucrone lateribus in ſe bifidatis, bellas primum monſtrauere gẽmas, nunc ad funes vitiliumq; nexus & capitum leuia vmbracula funduntur. Alio etiam genere continentur humiles & pumilæ palmæ. Nanq; excepto cerebro viuũt, & ab radicibus ſucciſæ repullulant. Fructu quoq; & foliis diſtant, ſunt enim lato molliq; folio, ob id ſportulas, tegetes, & capitis vmbellas eo contexunt. Longè diuerſa ab iis pelagica, fruticum generis, in alto naſcens, fronde corroſa, breui caudice, virgis rectis, parte ima non in orbem ſed in latitudinem ſigillatim ambientibus, continenti ſerie, aliquando tamen interrupta. Color toti plantæ puniceus, ſurculis eius natura foliorum ſonchi Acanaceorum. Omnibus ferè cum arboribus tum herbis diligentiſſimi quiq; naturæ vtrũq; ſexum aſſignarunt, nullis tamen quã palmis manifeſtius elucet. Mas in palmite floret, fœmina citra florem germinat, illicoq; fructum oblongum oſtendit. Vtriſq; prima naſcitur pomi caro, poſtea lignũ intus, hoc eſt ſemen eius. argumentum, ꝙ paruæ ſine hoc, reperiuntur in palmite. Eſt autem oblongum, non vt oliuis orbiculatum, præterea cæſum à dorſo pulvinato, & in aluo media fiſſura, pleriſq; vmbilicatũ, vnde primum ſpargitur radix. Seritur item pronum, & bina iuxta compoſita ſemina, ſuperq; totidem, oĩa tamen prona. Germen enim, vt idem Theophraſtus ait, non de ſupinis cauiſq; partibus mittunt, ſed è ſupernis. Plura ſimul ſeri debent, quoniam infirma ſingulis plantatio eſt. Quaterna melius coaleſcunt; ſi quidẽ horum radices amplexu mutuo connexæ, in vnum ex cunctis caudicem, primo ortu promiſcuo coeunt. Cæterum nõ eſt ſilentio prætermittendum quod Leontinus veterum teſtimonio fretus poſteritatis memoriæ mandauit, tradens pal-

mas vehementi ſe proſequi amore, ita vt altera alteram depereat, adeò eſt Veneris intellectus: nec prius ſtimulãte deſiderio cupiditatibusq́ leuabitur, q̃ ipſam adamatus mas cõſoletur. Quandoquidem videre licet pronam ſuis comis incumbere, impatientemq́ ſuum grauari ſtabilimentum: quin & quaſi viduam ſterileſcere, quę res agricolã non latet. Sed cuius amore deflagret, aut in quem maritandi cupidine ſolicitetur, incompertum habet. Quapropter cõplures palmas inibi circiter obſitas digitis contrectans, ac blandè demulcens, reuerſus ad hanc denuo quæ corripitur amore, & manibus hoc dato tanquam oſculo contingit: tum quadãtenus veluti refricato huiuſcemodi deſiderio denũcians, blandioribus comis perinde quaſi manibus in eum nutat cuius cupidinis tabe peribat. Hoc velut oculorum geſtu amorem confeſſa, ſeſeq́ huius ſtudio conſtimulata, quaſi radicitus abiicit. Huius veſaniæ remedia ſunt, ſi ſubinde manus ei admoliatur agricola. Quæ marem cuius inani amore capiebatur, attigerint, multo magis inſanus amor diſcutietur. Si maris flores trunco erutos idem amaſiæ capiti circumponat, hæc mariti ornamento colluſtrata fructum dabit, hocq́ pignore amoris exhilarata fœcundabitur. Ratio ſerendarum palmarum ita ab eodem Leõtino traditur, In excauatis binum cubitorum altitudine & totidẽ latitudine ſcrobibus, & aggere fimo quolibet præter caprillum ſaginato, ſeſquipedem in altum completis, oſſa ſeu nuclei palmularum humantur, ea tamen conditione, vt eorum mucrones in Orientem ſpectent, dein terra ſtercore ſatiata poſt reſperſum ſalem adobruunt. Quotidie dum germinẽt imbre rigant. Sunt qui plãtam transferant, alii vernaculo ſitu contenti ſic inoleſcere patiuntur. Cæterum cum ſalſa humo gaudeant, quotannis ablaqueare conuenit, & ſalem iniicere, ſic celeriter in magnã proceritatẽ exibunt. Lætiores vberioresq́ euadent, fece vini veteris epota. Palmarũ ſemina non illico terræ credi debent, ſed fictiliũ fundo mãdari, & vbi cõprehenderint, trãsferri. Nobiliorẽ creari fructũ Democritus promittit, ſi inutiles vaginas thecaſue, quas nõnulli vocant helices florentes, vbi reſiccatę fuerint, palmarũ caudicibus, queadmodum ca-

prificos ficis, adpendant. Vberiores & proceriores adoleſcere pollicetur Didymus, colata vini veteris fece & radicibus offuſa: iuuari quoq; conſperſo itidem ſale. Addit & candidos & ad implexus tegetum ſportularumq; aptiores reddi ſpadices, ſi à termitibus euulſi virides, quaternis diebus ſub tegmine condantur, poſtea ſinamus quatriduum imbre rorido perfundi, deinde ſolibus dum inalbeſcant inareſcere. Simulachra ex hac veteribus factitari certum eſt. Palma, vt Ariſtoteles & Theophraſtus tradiderunt, non cedit oneri quãlibet ingenti, nec intra flectitur pandatur've, ſed contra põdus reſurgit. Quapropter, vt inquit Plutarchus, in certaminibus ſignum eſt victoriæ, quando huiuſmodi ligni ingenium eſt, vt prementibus vrgentibusq; non cedat, ſed contra pondus renitens fornicetur. Hinc victoria Græcis νίκη quaſi μὴ εἶκον, id eſt non cedens, dicitur. Ideo, vt inquit Pauſanias, certaminibus coronariis non aliud ferè premium dabatur quàm palma, quòd Iaſios primus in equo ſeſſor, & dextra manu termitem gerens palmę, Olympię viciſſet. Quãuis Græcia quatuor tantũ, oleaſtro, pinu, lauro, & apio coronare victores maluerit: Olympię oleaſtro, Delphis lauro, in Iſthmo pinu, Nemeæ apio: reliqui omnes ferè certatores corona è palmis cõtexta donabãtur: ſed dextris geſtata, victoriæ erat indiciũ. Hinc, vt idem refert, ductũ, quòd è Creta reuectus Theſeus, cum in Delo cum Appolline certamen iniiſſet, palmam deportauit: inde tracta primũ origine, vt in certaminibus victores palma coronarentur, Et, vt Plutarchus eſt author, primus in Delo Theſeus dimicans, è ſacra palma ramum auulſit, à qua, vt inquit, vulſione ſpadix is nominatus eſt. Etenim ipſos cum fructu termites baia & ſpadices Græci, præſertim Dorici, nominant. A quo & color equino generi ſpadix, aut ſpadiceus & phœniceus, hoc eſt palmeus, vnde vulgò baius: alioqui phœniceus propriè is eſt color, qui vermiculus & puniceus vocatur. Partes vnde fructus dependent, ſpathæ nominãtur. Xenophon in ſecundo Anabaſeos ſcriptum reliquit, à palmis copioſam frugem, vinum & obſonium trahi. palmas græcanicis non diſſimiles famulis obiici: delectas & corporis magni

tudine & pulchritudine ſpectabiles,heris offerri. Quæ con ſpicuo ſuccini colore micant,ſiccæ pro bellariis exhibentur, vinum ex iis ſuaue quidem,ſed caput tentans. Herodotus iuxta Babylonem vbiq; agris prouenire tradit, fœminas quæ prennes nominantur fructiferas eſſe,frugem,vinum, mel fundere:maſcularum fructus palmuliferis adalligari, vt ſeriorem balanum maturẽt nec profluat. Ferunt eorum mares,quemadmodum caprifici,culices. Cacumini palmarum, vt Theophraſtus eſt author,cerebrum ineſt,quod Dioſcoriodi medulla eſt. Cerebrũ hoc comeſſe milites Xenophon prodit in ſecundo Anabaſeos,cuius permulti & ſpecimẽ & voluptatis proprietatem admirabantur,ſed eſu dolorem capitis vehementem concitabat.hoc cum eruebatur cerebrum, tota palma,vt Nicander tradit, efferebátur. Diphilus Siphnius refert palmæ cerebrum implere,& multam præbere alimoniam:grauãs,difficulter in corpus diſtribui,ſiti excruciare,ventrem ſiſtere. Palmulæ caryotæ celebrãtur cibo,ſed & ſuccus earum vberrimus eſt:ex quibus præcipua Orienti vina,capiti iniqua,inde pomo nomen. ex his acetũ & mella fiũt & farina. Babylone nuclei pro carbone ſunt,& pabulo quoq; iumentoꝝ aqua macerati. Laudatiſſimę in iudęa,nec in tota,ſed Hiericunte maximè. Quanquam & Archelaide in pretio & Phaſelide & Libyade,gentis eiuſdem conuallibus. Dos his præcipua,ſucco pingui lactentibus, quodã vini guſtu in melle prædulcibus. Tria caryotidum ſiue caryotarum genera. Nicolai ſicciores,amplitudinis vaſtæ,vt quæ cubitorum quaternum longitudinem compleant,ab Auguſto ita primo nominatæ, in honorem Nicolai Peripatetici philoſophi,crebro eas ad illum miſſitantis,vt inquit Athenęus. vel,vt eſt author Plutarchus,Imperator Nicolaum Peripateticæ familiæ philoſophum amore ſingulari proſequebatur,claris moribus,& egregia indole præditum quidem, ſed ſtrigoſa corporis proceritate, rubicundo vultu, à quo maximas pulcherrimasq; phœnicobalanos ſiue palmulas nicolaos appellauit,quæ nomen adhuc retinent. Alterum genus minus ſpecioſæ,ſed ſapore caryotarũ,ſorores,vnde nomen quo adelphides Græcis dicantur:proximam ſuauita

tem habent, non eandem. Tertium genus omnino liquore madidum, rumpente ſe pomo in ipſa parente, calcato ſimile, ob id pateton Græcis appellatum. Ariſtoteles in libro de ſtirpibus, eunuchos appellari ſcribit, quoddam genus palmulæ, quod alii enorchos vocent, quaſi teſticulares ac ſpadonias. Sunt & margarides authore Plinio, palmæ breues, candidæ, rotundæ, acinis quàm balanis ſimiliores: quare à margaritis nomen accepere. In meridiano tantum orbe naſcuntur, & quidem vna earum tãtum arbore in Chora, vna & Syagrorum, vt Plinius adfirmat. Diuerſum tamẽ genus ab hoc faciendum, quod palmidiũ audio nominari, non *Siciliæ* modo peculiare, ſed & Aegypto & Hiſpaniæ. In Italia quoq; naſci perhibent non procul Terracina. Sunt, inquit Plinius, cæduæ palmarum ſyluæ, germinantes rurſus à radice ſuccisę, dulcis medulla earum in cacumine, quod cerebrum appellant, exemptoq; viuunt, quod non aliæ, vocanturq; chamæriphes à Theophraſto, folio latiore ac molli, ad vitilia vtiliſſimo, copioſæ in Creta, ſed magis in Sicilia: nunc Romanum vulgus Siculumq;, quantũ audio, ciphilionem mercatu eius frequenti nominat: aliqui palmidium, à quadam palma ſpadicũ ſimilitudine. Ex quibus ſcopæ fiant, margylion Hiſpaniæ modo vocitant, ꝙ bacculas rubentes margaritis ſimiles ferant, quibus filo immiſſis, fœminæ ſupplicationes precesq; ſuas numerant. Palmulę Thebaides in totum arentes ſunt, quemadmodum & Arabicæ, macro corpore exiles, & vapore aſſiduo cruſta quàm cute verius obductæ, Iudaicis, vt inquit Strabo, ſuauiores, etiã ſi duriores, nec alio tractu, Aegypto tota nobiles. In ipſa qdem Aethiopia friatur hæc, tanta eſt ſiccitas, & farinæ modo ſpiſſatur in panem. Gignitur autem in frutice ramis cubitalibus, folio latiore, pomo rotundo, ſed maiore quã mali amplitudine, cycas vocant. Triennio matureſcũt, ſemperq; frutici pomum adeſt, ſubnaſcẽte alio. Hanc palmam chamęzelon vocatam à Dioſcoride, hoc eſt pumilam. Aliud ab ea genus eſt quam Theophraſtus chamæriphẽ appellat, hoc eſt abiectam, & repentem humi palmam, folio latiore atq; molli, ad vitilia vtiliſſimo, copioſam in Creta, ſed magis in *Si/*

cilia. Mirum quod traditur, in Aegypto etiam palmarum quarundam naſci truncis. In reliquo orbe duorum generũ, ſed eodem ceſpite proueniunt, mas & fœmina: ſexum diſtingui ſemine quod pappon appellant. Fallit hoc imprudẽtes, opertum cortice multiplici, tunicis ferrugineis interueſtientibus. Cortex folii in latum ex anguſto panditur & armatur aculeis, ideoq́; latum & ſpinoſum à Theophraſto dictũ eſt. ex eius craſſitudine in Aegypto charta modo tingitur, vilis ad contegendas inuoluendasq́; ſegeſtrium vſu merces. Ex tunicis quas intercurſare diximus, in eadẽ prouincia funes rudentesq́; nectuntur. Caulis cæduus quotannis, alioquin adoleſcit craſſitudine in tantum, vt arboris iuſtę truncum æquet ambitu. Thebaidis fructus extẽplo in cados cõditur, ni ita fiat, ſui ardoris animam celeriter expirat, marceſcitq́; non retoſtus furnis. Eorum plura genera. Differunt figura rotunditatis & proceritatis. differunt & colore nigriores & rubentes, nec pauciores quàm fico traduntur colores. maximè placent candidi. Diſtant & magnitudine, prout multi cubitum effecere. quidam ſunt nõ ampliores faba. Seruantur ii demum qui naſcuntur in ſalſis atq́; ſabuloſis, vt in Iudæa, Cyrenaica, Africa, non item in Aegypto, Cypro, Syria, Seleucia, Aſſyria. Quamobrem ſues & reliqua animalia ex his ſaginantur. Vitiati aut vetuſti eius pomi ſignum eſt, decidiſſe candidam verrucam, quæ in racemo adhæſerit. Alexandri milites palmis viridibus in Gedroſis ſtrangulati ſunt. Eſt enim tanta muſteis ſuauitas, vt finis mandendi non niſi periculo fiat. Hebenus Aethiopica fere palmarum generibus adſcribitur. Sylueſtris palmæ fructus exiſtimantur à recentioribus, quos officinæ tamarindos nominant, & nonnulli à saporis acore oxyphœnicas, algentis naturæ, contra flauam bilem pollentis. Sunt qui folia eius ſalicis ſimilia deſcribant. Cæterũ recentiorum Græcorum ſententiam ſuprà retulimus: non enim inuenio è veteribus qui de hoc genere quicq̃ prodiderit. Galenus palmulis principatũ dedit Iudęis, & inter eas maximè commendat quæ in Hiericunte, quod Syriæ Palæſtinæ oppidum eſt, naſcũtur, omium dulciſſimas, colore rufas aut luteas,

neq; amplitudine, neq; exilitate iſignes. Alioqui omnes ſtomacho nocẽt: tuſſim exaſperant: iecur inferctu vitiãt. Quòd ſi iam viſcus hoc inflammatione vel duritia tentetur, ſummopere eorum cibo noxam trahit. non diſſimili obſtructionis iniuriæ lien patet. Caput grauant, ægre coquũtur. Deterrimæ virides, cum inflationes ficuum modo pariant. Cęterum oleis vitibusq́; proxima palmis nobilitas tribuitur. Inebriant recentes: capitis dolorem adferunt minus ſiccæ, nec quantum videtur, vtiles ſtomacho: tuſſim exaſperant. Corpus augẽt. Succum decoctarum antiqui pro hydromelite dabant egris, ad vires recreandas, ſitim ſedandã: in quẽ vſum præferebant Thebaicas. Sanguinem quoq; excreantibus in cibo maximè. Illinuntur caryotæ ſtomacho, veſicę, ventri, inteſtinis. cũ cotoneis & cera, & croco ſugillata emẽdant. Nuclei palmarum cremati in fictili nouo cinere loto ſpodii vicem efficiũt, miſcentq́; collyriis & calliblephara faciunt addito nardo. lignum quibuſdam oſſeum, limatumq́; dente contra faſcinantes poliunt. Palma vt placet Dioſcoridi, in Aegypto erumpit. ſtringitur crudiuſcula, media ferè maturitate, myrobalani Arabicæ figura, nomen ei poma: colore viridi, odore mali cotonei. quod relinquitur ſolibus coquendum, ſi matureſcat, phœnicobalanus vocatur. Natura ei acerba & aſtrictoria ineſt. Aluum & menſes ſiſtit in vino auſtero. hæmorrhoidas cohibet: vulnera cõglutinat illitu. Ratio phœnicobalanis aſtringendi recẽtibus maior eſt quã ſiccis. Capitis dolorem adferunt: largiore cibo inebriãt: ſicciores ſanguinem excreantibus, ſtomachicis & dyſentericis cibo vtiles. veſicæ tollunt vitia cum cotoneo malo, & œnãthino cerato illitæ. Caryotæ faucium medentur aſperitati. Thebaicarum palmarum decoctum potu æſtus ardoresq́; reſtinguit. vires ex aqua mulſa potu recreant. Ipſæ quoq; ſi edantur eaſdem præbent vtilitates. fit ex his vinum ad eadem efficax. Decoctum earum in potu gargariſſatuq́; vehementer ſpiſſat reprimitq́;. Nuclei palmarum crudo fictili cremati & vino extincti ac loto cinere, ſpodii vicem efficiuut, miſcenturq́; in calliblepharum vtiles. ſi non recte videantur combuſti, denuo torrent. Facultas iis ſpiſſandi agglutinan-

diq;.Puſtulas oculorũ & ſtaphylomata exterunt:palpebrarum defluuia addito nardo coercent:excreſcẽtia cum vino reprimunt vlcera,& ad cicatricem perducunt,in quẽ vſum præferuntur ex pumilis Aegyptiæ.Elaten Galenus tenellũ palmæ germen intelligit,Dioſcorides ipſum fructus integumentum.Non ignorauit hoc Secundus cum inquit,Palmam elaten conferre medicinæ germina,folia,corticẽ.Laudatur Ammoniaca maximè,tum Aegyptia, demum Syriaca,dũtaxat in locis ſiccentibus,pingui lachryma,quæ in vnguenta additur. Palma, vt ſcribit Dioſcorides, quam modo elaten modo ſpathen appellant, inuolucrum eſt fructus è palma prodeuntis, vnguento naſcens, quo ſpiſſamenti loco ad domandum oleum vnguentarii vtuntur. Præcipua odoratæ authoritas guſtu aſtricto,ponderoſæ, præcluſæ,internum pingue cõtinentis.vſus ei aſtrictorius. Siſtit vlcera quæ paſcuntur:laxatos hianteſq; cogit articulos.Trita miſcetur cataplaſmatis emplaſtriſq; vt quęq; cauſa exigit.Prodeſt prçcordiis,ſtomacho torpenti,iocinerum vitiis.decocto capillum denigrat crebro ablutum.Succus idem datur bibendus,renum,veſicæ & viſcerum malis:vuluæ ac ventris fluxiones ſiſtit.Scabiem cum reſina & cera ſanat cortex eius tener,ſi viginti diebus apponatur. fructus quem fouet ſuo complexu,elate etiam nominatur,à quibuſdam boraſſus,aſtrictoria & ipſe vi vſuq; ad omnia eadẽ pari,ſed non ſic ad vnguenta quæſito.Alba caudicis medulla ſiue cerebrum recens in cibo aut decocta eadem prçſtat.Elate ſiue ſpathe imponitur præcordiis,ſtomacho,iocinori,vlceribus quæ ſerpũt cicatrici repugnãtia.pſoras cortex eius tener,cum reſina & cera ſanat diebus viginti.decoquitur ad teſtium vitia:capillum denigrat ſuffitu:partus extrahit.Datur bibendus renum vitiis & veſicæ,& præcordiorum.capiti & neruis inimicus. Vuluæ & vẽtris fluxiorem ſiſtit decoctum eius.Item cinis ad tormina potus in vino albo,in vuluarum vitiis efficaciſſimus.

¶ Papyrus. Cap. CIX.

PAPYRVS naſcitur in paluſtribus Aegypti aut quieſcentibus Nili aquis, vbi euagatæ ſtagnant, duo cubita

non excedente gurgitum altitudine, brachiali radicis obliquæ craſſitudine, triangulis lateribus. decem non amplius cubitorum longitudine, in gracilitatem faſtigiatum thyrſi modo cacumen includens. Semine nullo, aut vſu eius alio q̃ floris ad deos coronandos. In Euphrate quoq; naſci circa Babylonem intellectum eſt. Eundem vſum habere quẽ chartæ quæ præparantur ex ea, diuiſæ acu in prætenues ſed q̃ latiſſimas philuras. Naſcitur, vt Theophraſtus narrat, papyrus non excedente bina cubita gurgitum altitudine, volari hominis robuſti brachialiq; radicis craſſitudine. Obliqua hæc atq; denſa non amplius quàm cubitorum decem longitudinis, triangulis papyrorum lateribus, qui à terra multis partibus tolluntur, quaternis cubitis in gracilitate faſtigiati, ſuſtinentes comam ac thyrſi modo cacumen includentes exile, ad nihil vtile, ſemine nullo. Radicibus incolæ ꝓ ligno vtuntur, non tantum ignis gratia, ſed ad alia quoq; vtenſilia vaſorum, vt quæ proba & alta materia ſint. Ex ipſo quidem papyro nauigia texunt: è libro vela tegeteſq;, necnon & veſtis genus & ſtragula & funes. Mandunt crudum decoctum, ſucco deuorato corpus expuentes. Scitur vſus eius veteribus & ad chartas. Naſcitur & in Syria circa lacum quo & calamus odoratus. Rex Antigonus in naualibus vſus eſt rebus, funes ex eo faciens. Sari in aqua iuxta paludes prouenit, vbi recedens amnis plana dimiſit, radice prædura flexuoſaq;, triangulo caule, longitudinis duum cubitorum, & latitudinis pollicaris, coma papyri. Mandunt quoq; ſuccum tantum deuorantes, radice carbonibus dicata, quibus vt duris fabri vtantur ferrarii. Habetur & in Aethiopia & Ciminio lacu plurimum, ſed alterius fortè generis, nec ad chartas vtile. Quandoquidem Aegypto propria tribuitur, & biblos appellatur, parte eius quæ delta & inferior pars nominatur. Naſcitur in Euphrate circa Babylonem: alioqui in India quoq; Strabo biblum naſci ſcribit. Idem author, in parte Nili quæ dicitur inferior, abundare tradit eam, quoniam ibi præcipue colatur: & duorum eſſe generum, deteriorem & meliorem, quæ hieratica dicatur, vnde & nomen chartæ Plinio.

Nunc & alia eius officinis inuenta ratio, quippe cum ex papyri libro, in prætenues ſed latiſſimas philuras acu diducto, quondam factitabāt chartæ, quaꝝ vt in Europa nūc euanuit vſus, ita nomen remanſit. Etenim quam ex cōtritis hodie linteolis chartam paſſim conficiunt, iiſdem quibus & illa commendatam dotibus: quippe tenuitate, candore, læuore, denſitate Niloticæ noſtra charta non cedit, quā etiam vulgus illius imitatione papyrum vocat. Herodotus veteri conſuetudine pelles quoq; hircinas & ouillas biblos vocari tradit, ꝙ iis in penuria chartarum vteretur uita. Papyrus præcipuæ vtilitatis cum inaruerit, ad laxandas ſiccandaſq; fiſtulas, & intumeſcendo ad introitum medicamentorum aperiendas. Charta quæ fit ex ea cremata inter cauſtica eſt. Cinis eius ex vino potus ſomnū facit. Et ex ipſa aqua, impoſitum callum ſanat. Dioſcorides ſcriptum reliquit cognitam rem eſſe papyrum, vnde chartæ conficiantur, præcipuæ vtilitatis cum madefactum & lino circũuolutum inaruit, ad laxandas quæ percluſæ ſunt fiſtulas. Siquidem aſtrictum atq; demiſſum in hiatum completur vligine, & intumeſcendo fiſtulas aperit, vt medicamētis pateat introitus. Habet neſcio quid alimenti radix, ac eſui tenerum, quod mandunt Aegyptii, ſuccum tantum deuorantes, & manſum corpus expuentes. Radicibus incolæ pro ligno vtuntur. Cremati cinis nomas in ore cæteriſq; partibus graſſantes cohibet: ſed efficacius combuſta charta præſtat. Vidimus è papyro perſæpe ſcipiones baculoſq; triquetra ſpecie, læues ac perpolitos, quibus caduca ſenectus, aut imbecilla fulciatur iuuenta. Chartam cuius vſu maxime humanitas vitæ conſtet & memoria, Alexandri Magni victoria repertam author eſt Marcus Varro, condita in Aegypto Alexandria, antea non fuiſſe chartarum vſum. palmarum foliis primo ſcriptitatum: deinde quarundam arborum libris: poſtea publica monumenta plumbeis voluminibus aut ceris. Pugillarium enim vſus ante Troiana tempora inuenitur apud Homerum. mox priuata linteis fieri cœpta. Idem Varro ſupprimente chartas Ptolemæo, membranas Pergami tradit repertas.

Has adhuc hodie pergamina ab inuentrice natione (ni fallor) nominant. Nunc promiſcue patet vſus rei, qua conſtat immortalitas hominum. Emporetica charta ſcribendo inutilis, inuolucris chartarum ſegeſtriumq́ in mercibus vſum præbet, & ideo à mercatoribus cognominata. Poſt hanc papyrum eſt, extremũq́ eius ſcripto ſimile, ac ne ad funes quidem, niſi in humore, vtile. Texuntur omnes tabula madente Nili aqua. Turbidus liquor vim glutini præbet, cum primo ſupina tabula ſcheda illinitur longitudine papyri, quæ potuit eſſe ſegmentis vtrinq́ amputatis. tranſuerſa poſtea crates peragitur. premuntur deinde prælis. Nunquã plures ſcapo quàm vicenæ. Noſtrates chartæ contritis in lanuginẽ linteolis, tabulis glutino madentibus, premuntur prælis, & ſiccantur ſole, atq́ inter ſe plagulæ iunguntur. Laudat̃ eiſdem quibus Nilotica dotibus, vt inſit candor, tenuitas, læuor, denſitas. Scabritia læuigatur dente conchâue: ſed caducæ literæ fiunt, minus tamẽ ſorbet. Politur & charta vt magis ſplendeat. Fidelior eſt & minus bibula, quæ mediocri & redundante glutino texta coaluit. Glutinum è pollinis flore temperatur feruente aqua, minimo aceti reſperſu. Nam fabrili à gummi commiſſuræ fragiles ſunt. Diligẽtior cura, molli panis fermentati colata aqua feruente. minimum hoc modo intergerii, atq́ Nili lenitas ſuperatur. Rebellat ſæpe gluten incurioſe datum. Deprehẽditur cum fuerit indiligentius, & lentigo oculis, ſed mediis inſerta glutinamẽtis ceu tænia. Bibula charta literã transfundit, quod vitioſi glutinis argumentum eſt: quod nec vetuſtius vno die eſſe debet, nec recentius. Malleo tenuatur, & iterũ glutino percurritur, iterumq́ conſtricta erugatur, atq́ extenditur malleo. Linteolaris ergo charta eiſdẽ viribus quibus papyracea pollet.

¶ Perſea. Cap. CX.

PERSEA arbor ſui generis Aegyptia Straboni celebrata altitudinis eximiæ, grato aſpectu, materie vt celtis atra, folio, flore, ramo pyri, coma perpetua, neq́ non immortali fructu, quãdo nouus anniculum occupat, Caniculę exortu matureſcens. Huic pyri magnitudo, figura oblonga, amygdalę

modo putamine icluditur & corio:color herbidus. Nucem intus quemadmodum prunum continet, verum longe minorem molliorem'q;, pomo dulci, ſuaui, concoctu facili, & quãuis immodice ſumatur innocuo, radice prægrandi. Ex hac Aegyptii ſimulachra, lectos, menſas, & cætera id genus conſtruunt, materie tenui nõ tam grata q̃ fideli. Theophraſtus perſeam pyro ſimilem per omnia fecit, hilarem intuitu. Semper autem folia habet, & poma ſubnaſcẽtibus aliis. maturitas Eteſiarum afflatu. alio tẽpore crudiuſcula decerpũt, ac reponunt. Magnitudo longioris pyri, amygdalæ putamine clauditur & corio coloris herbidi. nucem intus habet vt prunum, ſed minorem multo molliorem'q;. Suauitas carni prædulcis & innocua etiam largiorem mandentibus, cõcoctu & deiectu facilem, radice prægrandi. materies longitudine, craſſitudine, copia inter commodiſſimas, bonitate, firmitudine, nigritia quoq; nihil differens à loto, quam fabam græcam vocant Latini. Simulachra, lectulos, & cubilia factitauere non tam decoro ligno q̃ fideli, vt quod magna ex parte ſit contortum. Proinde nauale tantum eſſe cœpit. Aegyptus, vt Plinio placet, perſicam arborẽ ſui generis habet, ſimilem pyro, folia retinentem. Fertilitas aſſidua eius, ſubnaſcẽte craſtino fructu. maturitas Eteſiarum afflatu. Pomum longius pyro, incluſum amygdalæ putamine & corio, colore herbido: ſed vbi nux illi, differens breuitate ac mollitie, & quãuis blanditur prædulcis ſuauitas, innocuum. Materies bonitate, firmitudine, nigritia quoq; nihil differens à loto. Simulachra ex ea factitauere, non eadem gratia, qua fideli materie, ſed magna ex parte cõtorta. naualis itaq; tantum eſt. Perſeam è Perſide in Aegyptum tranſlatã à regibus tradunt, propter ſupplicia, quoniã venenata ibi eſſet. quod eruditiores conſtanter negant, ſed à Perſeo Memphi ſatam fatentur. Ob id Alexãdrum illa coronari victores inſtituiſſe, in honorem ataui ſui. eam aliqui rubeſcentibus myxis ſimilem fecere. Alia omnino eſt à perſicis, de quibus mox dicemus, nec extra Orientẽ naſci voluit. Plutarchus author grauiſſimus, perſeam arborem inter omnes Iſidi gratiſſimã, & in Aegypto maxime celebrari tradit, quia fructum ferat cor

diſsimilem, folium vero linguæ, Huic porro Columellę verſus illi fortaſſe dicantur,

“ Quin etiam eiuſdem gentis de nomine dicta,
“ Exiguo properant miteſcere perſica malo.

Dioſcoridi Perſea Aegypti arbor eſt, fructũ ferens cibo idoneum, ſtomacho vtilem, in quo phalangia inueniuntur, quę cranocolapta nominant, maximeq́ in Thebaide. Folia huius ſicca tritaq́ eruptiones ſanguinis illitu ſiſtunt. Quidam prodidere venenatam in Perſide arborem eam gigni, ſed in Aegyptum tranſlata mitigatum cælo pomum euaſiſſe tenerum eſui. Galenus in Alexandria perſeam ſe vidiſſe teſtatur, magnis arboribus comparãdam, cuius vt tradunt (inquit) pomum in Perſide tam præſentis eſt veneni vt veſcentes interimat. In Aegyptum verò trãſlatam & peregrinatione mitigatam, poma ferre cibis idonea, turbinata pyri facie.

¶Perſica. Cap. CXI.

PERSICAM ex Perſide fuiſſe arborem vel ipſo nomine cõſtat, indeq́ primum aduectam. Scatent ea Galliæ, ſed inter cæteras malos humili ex pumila, folio amygdalę maiuſculo, flore ſubpuniceo, pomo carnoſo, ſucculento, extrinſecus lanuginoſo, dura intus & ſcabra nuce, in qua nucleus qualis amygdalis. Matureſcit autũni exitu celerrimè marceſcens. In totum quidẽ perſica peregrina Aſiæ, Græciæq́ eſſe noïe ipſo apparet, atq́ ex Perſide aduecta. Theophraſti tẽporibus in Aegypto & vicinis locis ferebat, ĩ Rhodo ad florem vſq́ pueniens, quod primũ ab Aegypto veniẽti fuerat hoſpitiũ. Inde rhodacina fortaſſe vernaculo Gręcorũ ſermone dicta, niſi qs inuerſum nomẽ putet q̃ſi doracina, ſic enim perſica ipſa nominantur à Græcis recentioribus, Paulo & Aetio, quaſi duracina. Falſum eſt venenata cum cruciatu in Perſis gigni, & pœnarum cauſa à regibus tranſlata in Aegyptum terra mutata. Id enim de perſea diligentiores tradũt. Perſicæ arbores in Rhodo florent tantum, loci vitio infructuoſæ peregrinæ, quarum Græca aut aliena nomina. Perſici ante brumam per autumnum feruntur, quarum non minima gratia eſt, Nouembri menſe calidis locis, cæteris Ianua

rio. Perſici oſſa in paſtinatis areis ſunt ponenda, binis à ſe pedibus ſeparata, vt cum inibi plantæ excreuerint, transferantur. Sed oſſa obruantur cacumine deorſum verſo, & nō altius duobus tribusue digitis humentur. Sed quę ſerenda ſunt oſſa, nonnulli paucis prius diebus in qualis cineris miſtione terra ſoluta reſeruāt. alii ſine vlla cura. Qualibuſcūq; proueniunt locis. Sed & pomis, & frondibus, & durabilitate præcipua ſunt, ſi cęlum calidum, ſolum arenoſum & aridum ſortiantur. frigidis verò & maxime ventoſis, niſi obiectu aliquo defendantur, intereunt. Dum tenera ſunt germina ſæpe herbis circumfoſſa liberentur. Bimam plantam rectè transferemus ſcrobe breui. Nec à ſe longè ſtatuendæ ſunt, vt inuicem ſe à calore ſolis excuſent. Ablaqueandæ per autumnum, & ſuis ſtercorandæ foliis. Collucanda per idem tempus perſicus, vt arida & putria tantū virgulta tollantur. Nam ſi quid viride reſecetur, obareſcit. Arbori languenti veteris vini feces, aquæ miſtæ ſuffundantur. Si arbor ardore ſolis ſiccata contabeſcat, frequēti aggeſtione cumuletur. Veſpertino iuuetur humore, obiectis defendatur vmbraculis. Prodeſt in ea quoq; ſpolium ſerpentis appendi. Cōtra pruinas perſico ſtercus ingeratur, vel vini feces cum aqua permiſtæ, vel, quod magis valet, aqua in qua faba fuerit incocta. Si vermes arborem infeſtent, eos cinis amurcæ miſtus extinguit, vel bouis vrina cum aceti tertia parte confuſa. Si poma perſici caduca ſunt, nudatis radicibus, vel trunco, lentiſci vel terebinthi cuneus adigitur: vel terebratis in medio, palus ſalicis imprimitur. Si poma rugoſa creabit, aut putrida, circa imum truncum cortex recidatur, & cum inde modicus effluxerit humor, argilla vel paleato luto plaga retegatur. Grandia poma perſicus defert, ſi florenti per triduum terni caprini lactis ſextarii ingerantur. Contra vitia perſici proficit illigatum ſpartum, vel ſuſpenſa ramis ſpartea. Inſeratur ſurculis plenioribus & prope arborem natis, Ianuario vel Februario frigidis, Nouembri calidis: aliàs cacumina, vel non tenebunt, vel durare non poterunt. Inſeritur in ſe, in amygdalo, in pruno: ſed armenia, vel præcoqua prunis, duracina amygdalis

melius adhæreſcunt, & tempus ætatis acquirunt. Menſe Aprili, vel Maio locis calidis, in Italia verò vtroq; exeunte, vel Iunio perſicus inoculari poteſt (quod emplaſtrari dicitur) præciſo ſuperius trunco, & emplaſtratis pluribus gēmis. Perſicus rubeſcit, ſi platano inſerta figatur. Adfirmant Græci perſicum inſcriptum naſci, ſi oſſa eius obruantur, & poſt dies ſeptem, vbi patefieri cœperint, apertis his, nuclei tollantur, & iis cinnabari, qua libuerit effigie, deſcriptis ligati, mox cum ſuis oſſibus diligentius adhærentes, humentur. Perſica malus, vt Græci ſcribunt, gaudet aquoſis. ſi non talem ſortiatur locū, aſſiduo potu deſiderat inebriari. hunc in modum iugi rigatu ſatiata, maiora multo poma creabit. Complures interlegenda cenſent, quæ vbertate nimia matrem onerauerint, vt arboris ſuccus ad relictorum nutrimēta pomorum conuertatur: ſic enim ſaliuę copia in pauciores fœtus ſe conferens, altili ſaginat incremento. Habitu lętiore plantulæ gliſcunt, quæ verſatis in ora frequēter oſſibus, relicta carne lignum inuoluēte, & ita depoſitis, proſilierūt. Arbor hæc celerem ſentit ſenectā. Inſeritur pruno, amygdalæ amaræ. Verum quæ ex oſſe perſicæ prouenerit, Græcis agriculturę peritis barbillos appellatur. Inſcripta perſica naſci putat Democritus, ſi exeſo corpore internum os triduo madeſcat in aqua, dein aperto ſenſim ligno, nucleus itus inuentus cortice tenus æneo ſtylo non alte quibus placebit literis exaretur: dein papyro vel charta inuolutus, commiſſis carinis feratur. quod enim in eo amygdalo depinxeris, hoc enatum inde pomum repræſentabit. Nec ſecus Græci inſcripta amygdala aſſerunt naſci, ſi aperta teſta nucleum tollas, & in eo quodlibet ſcribas, iterumq; luto aut ſuillo ſtercore conuolutum reponas. Rubra naſcentur, adfirmante Democrito, roſis ſub arbore conſitis. Altera ratione rubra crear promittit, ſi poſt ſeptē dies q̄ patefieri cœperūt (nam ſponte totidem diebus aperta fatiſcunt) in oſſium internos ventris ſinus cinnabarim infundas, mox vt cohæreant, ſtrictim obligata ſimul cum ſuis nucibus obruas, ſic rubra dabunt arbores perſica. Si alium quēuis inſtillaueris colorem, in talem enata progenies degenerabit. Perſicus rubeſcit authore Didymo,

dymo, quæ platano inſita coaluit. Sine oſſibus perſica naſci tradit Africanus, ſi in perforatum trũcum extuſa medulla, ſalicis vel corni palum adegeris. Perſicorũ genera quatuor. Palma duracinis. nationum habent nomen Gallica & Aſiatica. Poſt autumnum matureſcũt, ſicut æſtate præcocia, quę Plinius intra triginta annos inuenta prodēte ſe teſtatur, & primo denariis ſingula vænundata. Supernatia è Sabinis ſunt, popularia Vbiq;. Pomum innocuum expetitur ægris, pretiumq́; ſingulis iam triceni nummi fuere: nullius maiore, quod miremur, quia non aliud fugacius. Longiſſima quoq; decerpto bidui mora, cogitq́; ſe vęnundari. Nullus perſicis ſuccus, odor dilutus, cum duracina abundent ſucco. Omnibus foris corpus, intus lignum nucum. carne cuteq́; cõſtant, quæ ſtatim recedit à ligno perſicis: duracinis adhæret corpus, è lignoq́; auelli nequit, cum in cæteris facile ſeparetur, inde forſitan nomen. Perſici poma ſine ſuis oſſibus naſci volunt qui ſeſe aſſerunt expertos. brachii craſſitudine ramum ſalicis ſolidum, longum cubitis duobus, iubent perforari in medio: plantam perſici ramis omnibus ſpoliatam ſolo capite relicto, per impreſſum foramen induci loco in quo conſiſtit. tunc eundem ſalicis ramum capite Vtroq; demerſo in arcus ſimilitudinem incuruari, foramē luto, muſco, Vinculiſq; aſtringi: anno deinde exacto, Vbi infra medullam ſalicis caput plantulæ ſic cohęſerit, Vt Vnitas ex duobus miſta corporibus contrahatur, plantam ſubterincidi atq; transferri, terramq́; aggerari: quę ſalicis arcum cum perſici cacumine poſſit operire: ſed hoc locis humidis Vel riguis conuenire. Salices aquationibus iuuandas Vt tigni natura vigeat, quæ humore delectatur, & copiam ſucci germinibus miniſtret alienis. Tria pomorum obſeruant genera, poſteritas innumera penè fecit. Populare vulgo notum eſt peſche Vocabulo. Duracinum ex re dictum, ꝙ corpus pertinacius hęreat oſſi quã Vt auelli queat. Galli preſſum, ꝙ caro ligno interiori apprimatur. In quo etiam genere repériuntur poma quæ ſanguineo ſucco manus inficiant. Præcox ante perſicum officinis, vulgo Trecacinum, ꝙ inde ad nos adferatur æſtate matureſcens. Hoc Vt reliquis eſt minus, ita iucundiſſimo, cętera

præueniens,placet ſapore,atq; innocenti guſtu,vt q̄d impunè manditur ægris. Nec figura,nec ſucco,nec guſtu,nec colore,ſed ſola celeritate proueniendi diſſidet à vulgari. Armeniaca peregrina & ipſa nomine cognoſcuntur. Armeniaca vocari deſita & præcocia tantum dici teſtis eſt Galenus. De quibus cecinit Martialis,

" Vilia maternis fueramus præcoqua ramis,
" Nunc in adoptiuis perſica ſola ſumus.

Armeniaca prunorũ generis eſſe tradunt, ſola è prunis odore commendantur. Græci non præcocia,ſed ferè bericoca pronunciant. Hinc vt arbitror, ducto vulgi nomine abricoca, vocantis, vtriq; potius pruni quàm perſici & naturam & faciem referre videntur: quanq̃ diuerſi generis eſſe multis placet. Perſica ſalgamorum ſtudioſi in prouentum alium cadis condiunt. Duracina ſeruantur obruta muria, vel aceto mulſo, vel detractis oſſibus ficorum more ſiccantur in ſole ac pendent. Item ſæpe oſſibus exẽptis, duracina melle cõdiuntur, grato ſapore ac iucundo. Item optime ſeruantur, ſi vmbilicus pomi gutta picis calentis oppleatur, vt ſic vaſe concluſo, ſapæ cogatur innatare. Succus perſicorum, vt eſt Galenus author, facile corruptionem ſentit, ac noxam adfert: quapropter poſtremo cibo ſumenda non ſunt, vt moris eſt pleriſq;. innatãt enim ſtomacho, & quicquid pręſumptum fuerit vnà ſecum in corruptionem trahunt. Itaq; primis menſis ſumi tolerabilius fuerit. Sic celeriter diſcedentia ſternunt aliis viam commode præeuntia: reliqui cibi facilè lubrico meatu ſequentes elabuntur. Innocentiora armeniaca præcociaq;, nec ſimiliter corruptioni patent, neq; acorẽ contrahunt, ſuauiora ſtomachoq; commodiora. Cæterum præcocia armeniacis meliora cẽſentur, exigui vt reliqua poma, nutrimenti. Sed noſtrum vulgus hoc ſibi perſuaſit, nucleo ſuo noxam expediri, quam impediens perſicum attulerit. ita vulgatum Gallis adagium, Malum quod implicuit perſicum, nucleus explicat. Nec eſt alius Plinio authore his pomis innocẽtior cibus: nuſquam minus odoris, ſucci plus, qui tamen ſitim ſtimulet. Folia eius trita ſanguinis eruptionem ſiſtunt. Nuclei perſicorum cum aceto & oleo capitis do

loribus illinuntur. Perſica poma duntaxat matura, tam ſtomacho quàm ventri vtilia. cruda aluum cohibent, ſed paſſa vehementius. Perſicorum quæ ſiccata ſunt decocto fluxiones ſtomachi ventriſq́ʒ ſupprimuntur. Infra magnitudinē eorum ſunt armeniaca, quæ Latinis præcocia nominātur, magis ſuperioribus ſtomacho ſalutaria ſunt. Armeniaca à præcocibus diſtinxiſſe Galenus videt, cum pręcocia ꝑferat armeniacis. Folia puerorꝝ vmbilicis impoſita, tineas enecāt: eorūdem ſuccus vermioſis auribus inſtillatur. Nucleum improbitati ſucci diximus occurrere: noxa vino diſcutitur.

Picea. Pinus. Cap. CXII.

PINVS latinum quoqʒ in Gallia nomē habet à pinnato foliorum cacumine, arbor vulgo nota. Iam duo tantum apud nos obſeruantur genera ſylueſtris & vrbani diſcrimine. Hanc pinum vocamus, non niſi à vertice ramoſam, folio pectinmmuodo diſſecto promiſſoq́ʒ, ac mucrone aculeato, conis lignoſis frequenti nucamento in turbinatam effigiem compactilibus, in quibus nuclei ſingulis cameratis toris incluſi. Sylueſtre pinaſtrum appellant, eximiæ proceritatis, ſed à medio ſtatim caudice ramoſam. Pinus & pinaſter folium habent capillamenti modo prætenue longumq́ʒ, & mucrone aculeatum. Pinus fert minimum reſinæ: interdum ex nucibus ipſis. Pinaſter nihil aliud eſt quā pinus ſylueſtris, mira altitudine, & à medio ramoſa ſicut pinus. in vertice copioſiorem dat hæc reſinam. Picea larici ſimillima eſt, folio breui, ſetæ proximo, craſſiore tamē duroq́ʒ vt cupreſſis, immortali virore: ad laricis verò comam colliſo, rariore, ſicciore, tenuioriq́ʒ, ac magis algenti: rami ſtatim ab radice modici velut brachia lateribus inhęrent, materię abieti proxima. frequens in Alpibus Cottiis viſitur, fundens reſinam thuri vſqʒ eo ſimilem, vt pro eo ſæpe fallat, & odor adeſt non ingratus. Nuces pineis ſimiles, ſed minores, vt & arbos tota pino humilior graciliorq́ʒ. Differt à pinu picea, ꝙ piguior ac tenuior folio eſt, quodq́ʒ minus alta, minuſq́ʒ recta ꝙ pin[illegible] adſurgit: præterea & conum minorem ac magis alg[illegible] [illegible]s nucleos quoqʒ reſina perfuſos obtinet. Vtriqʒ fo[illegible] [illegible]atem, [illegible]um capil

lamenti modo prętenue,ac breui ſeta villoſum,craſſiore,duráq; ceu cypreſſis.materies candida & abieti ſimilior.Pinus vſtis radicibus non repullulat,picea repullulat,vt in Leſbo accidiſſe Theophraſtus ſcribit,incenſo Pyrrhæi montis nemore,quod piceis ſcatebat.Picea veteribus eſt quam Gręci pityn fere vocant.Huius ſpeciem Theophraſtus phthiropœon,hoc eſt pediferā tineoſamq́; nominat,quia totis paniculis non prima tantum in parte vt abietes,nucleos & minores & nigros habeat,ſed ipſas quoq; paniculas minores gracilioresq́;.Sunt autem paniculæ,nucamenta quędā quę e ramis arborum reſinam fundentium callo ſquamatim cōpactili dependent,præterquàm larici.Negant aliqui florere piceam,ſed vice floris eſſe nucamenta,quæ cittaros Græci vocant, groſſis præciduis fici proportione reſpondentia. hæc compreſſiora maribus ſunt,ac minus reſina madent q̃ fœminis.Præuenit germinatio huius florē abietis,quia paulo ante ſolſtitium erūpit,diebus ferè quindecim,& ad proportionem fructificat poſt Vergilias.Sed ſcire conuenit Plinium ferè larici tribuiſſe,quod Theophraſtus de peuce,hoc eſt pinu prodidit.Decacuminatio,quam Græci vocant epicopen,piceæ,pino,abieti,palmæ,aliqui addunt & cupreſſo & cedro,perniciem adferre perhibetur.Picea montes amat atq; frigora.Feralis arbor & funebri indicio ad fores poſita,ac rogis virens,iam tamen in domos recepta,tonſili facilitate.rami penè ſtatim ab radice modici velut brachia lateribus inhęrent.Hæc plurimam reſinam fundit,interueniente candida gemma tam ſimili thuri,vt miſta viſu diſcerni nō queat,& inde ſeplaſiæ fraus & adulteria Aſiæ.In Hiſpania & piceaſtri ſunt.ex quibus reſinam,vnde pix coquatur,colligunt. Pinus procera eſt.Hanc vecte ſolicitatam octo cubitis longiorē effici,Theophraſtus adfirmauit:nec radice quidem ſolida,ſed abrupta.Germinatio cœpta in pinu, ſicut in robore abieteq; intermittitur:ideóq; turget ter,& terna ædit germina.quod genus arbores,triſlepi Græcis appellantur,quæ ter inchoatum opus,intermiſſumq; repetant. Theodorus Gaza ter ſquamoſas,quaſi trilepros legendum eſſet,aperto errore interpretatus eſt.Germinatio prima Fe

bruario ineunte, quanq̃ in monte Ida ſerius, ac ferè Idibus. Secunda menſe Martio, qua & omnis galla gignitur. Aprili tertia, paucioribus interiectis diebus q̃ inter primam & ſecundam fuerant. Cæditur vere vbi tantũ cortex detrahendus eſt, ad operum rotũda. nam ad quadrata, vbi germinatio deſierit, & ſi validior quæratur, etiam vbi fructum excoxerit. ſed tunc vermiculi quidã ſub libro naſcuntur, qui ſummotenus corticem non erodant, ſed velut inſcribant: vnde quibuſdam ſigilla. Hoc nõ in pino tantum vel larice euenit, ſed in omnibus quæ poſt fructus maturitatem cædũtur. Et illa communis iis omnibus in arte, fabricáue diſtinctio, vt aliæ quadrifidos venarum curſus habeant: bipartitos aliæ, vel omnino ſimplices, hoc eſt, vt Theophraſtus inquit, tetrazoos, dizoos & monozoos: quæ manifeſto errore, Gaza cõuertit quadriuiuas & biniuiuas & vniuiuas. Ex pino nauigiorum rotũda fiunt & onerariis carinæ, quanq̃ nec è quercu negligũt: ſed illa magis triremibus idonea eſt. Excuſores carbonem pini, querno præferunt, non quia viribus parem, ſed ꝙ ad flatum cõmodius reſpondeat, nec vt quernus marceſcat. Reſina huius à germinatu tollitur, detracta prius teda. Ex omnibus reſinam ferentibus ſcandulas è pino firmiſſimas eſſe conſtat, ex cæteris faciles omnino, ſed imbecillas. Materies verò præcipua trabibus & plurimis vitæ operibus: expetitur quoqꝫ nauigiis. Reſina ei vitiũ, vnde fructus vnus piceæ: exiguumq́ꝫ ſudat aliquãdo contactu ſolis. Materies pulcherrima ad fiſſiles ſcandulas, cupas, & alia quędã ſecamẽta. Situs in excelſo montiũ quaſi maria fugerit. amat montes atqꝫ frigora. Folium pino pinaſtroq́ꝫ aculeatum mucrone, prælongum, exile. Pinus fert minimum reſinæ, interdum ex ipſis nucibus, vix vt aſcribatur generi. aduerſus cariem tineasqꝫ firmiſſima. Noxia eiꝰ vmbra necat germina pinus, ſed ventis reſiſtit. Si quis pino cacumen auferat, ſterilitatem non necem adfert. Pinaſter nihil aliud q̃ pinus ſylueſtris, mira altitudine, & à medio ramoſa, ſicut pinus in vertice. copioſiorem dat hæc reſinã. Gignitur & in planis. Eaſdem eſſe arbores alio nomine per oram Italiæ quas ſtrobilos Plinius vocari exiſtimat, è nataliũ cognatione ſic dictas,

ſed graciles ſuccinctioreſq́ & enodes, liburnicarũ ad vſus, penè ſine reſina. cura degenerant. Hæc omnia genera accenſa fuligine immodica, carbonem repente expuunt, cum eruptionis crepitu, eiaculanturq́ longè excepta larice, quæ nec carbonem facit, nec alio modo ignis ui conſumitur quàm lapides. Omnia ea perpetuo virent, nec facilè diſcernuntur in fronde, etiam à peritis: tanta eſt nataliũ miſtura. Aliqui duo genera faciunt. in Troade, mõtanum ſiue Idæum, recta, celſa, craſſa materie, nucibus oblongis, viridibus, ſero dehiſcentibus, vtpote ſylueſtrius, pice copioſum: maritimũ, folio tenuiore infirmioreq́, cortice lęuiore, & coriis vtiliore quàm Idæi, nuce rotunda, breuiq́ aperiẽda, valida & robuſta materie. Alii, vt Macedones, marem intelligũt ſterilem, breuiorem, folio duriore. Fœminam procerã, foliis pinguiter mollibus & ſimplicibus atq́ non rigentibus. Lignum maribus retorridum, præcinctum medulla, durum & ad fabrorum opera contortum. Nigrior radix fœminæ, mollius & omnino tractabile ſecuribus. Pinus fœmina habet quã Gręci vocant ægida, mellei coloris, pictorum tabellis immortalẽ, nulliſq́ fiſſilem rimis proximum medullæ cor pinus. Naſcitur hæc in fœmina dũtaxat, vt quæ minus tedacea ſit quã mas, leuigatior ac probior curſu meatuum. Ficum vocant Idæi tedarii, cum grandium arborum medullæ ſecuris adigitur: quibus proſtratis, partes candidæ, ambienteſq́ computruerunt, colore vehementer abiecto, & neruo prætenui. Nam id quod in pinu rubidius teda naſcitur, mares potius habent quàm fœminæ. Hoc maribus tantum accidit, & odore grauiſſimo eſt, neq́ tedam redolens, nec ardens, ſed ab igni reſiliens, ſyce dicta. Pini morbus eſt vt teda fiat, tam parte caudicis externa quàm corde: id quód abundantia ſucci, & vbertate larga luxuriantis naturæ prouenit. Mares hanc tantum ferunt. In quo noſcendum: permulta quæ de pino Theophraſtum ſequuti diximus, ea larici à Plinio adſcripta ſunt: nec mirum, quando & perpetua fronde larix, & ſitus idem qui piceæ in montibus, eademq́ facies. Materia præſtantior longè, incorrupta vis, meri contumax, rubẽs, odore acrior, nec ardet, nec carbonem facit, nec

alio modo ignis vi conſumitur quàm lapis, cum cætera quæ picem & reſinam fundũt, immodicè accenſa carbonem expuant, cum eruptionis crepitu, eiaculaturq́; longè. pluſculum huic melleo colore atq; lentiore, nunquam dureſcenti. Teda propriè dicta, à Græcis das & dadion vocata. Sed ſui generis arbor in Illirico eſt, redũdantior humore quàm reliquæ, parcior liquidiorq́; quàm picea, flammis & lumini ſacrorum quoq; grata. Impropriè autem tedas appellamus, cum piceæ ſatiuæ partes imas, tũ alia quoq; ligna quæ flamma olei vel picis illitu concepta faculæ modo luceant. Ex iis quæ dicta ſunt, conſtat in Europa haberi ſex genera cognatarum arborum, quæ reſinam ferant: pinum, piceam, pinaſtrum, abietem, laricem, tedã. addi poteſt & ſeptimum piceaſter in Hiſpania. Pinum vero pineas nuces ferentem quam Græci conon appellitãt: pinaſtrum & laricem, quam peucen, in Troade viſenda magnitudine quatuor & viginti pedum ambitu, altitudine duorum iugerum: præterq́; cubitorum quindecim piceam quam pityn exiſtimant: tedam vero quam dada & dadion. atq; omnia hæc Plinium ſequẽtibus. Nam Theophraſto pinus atq; larix idem, quemadmodum ſupra teſtati ſumus. Cæterum vt Græci non illepide hoc verborum inuolucro naturam explicantes fabulantur, Pitys puella fuit olim perquàm illuſtris, quã vnice Pan adamabat, contrà, hanc deperibat riualis Boreas. Vtriq; adducta potius Pani puella adheſit, propterea zelotypia ſtimulatus Boreas, Pityn in ſaxa propulſans neci dedit. Dolens vicem puellæ Tellus, cognominem ei arborem ædidit, mutatoq; vitæ genere apud eos manſit: ſed Pana virenti ramo coronat. Luget facinus arbor collachrymans, quòd Boreas immeritam proteruo ſpiritu depulerit. Pinus creditur prodeſſe omnibus quæ ſub ea feruntur. Seritur nucleis ſuis, vt Græci volunt, ab Octobri menſe vſq; ad Ianuarium calidis & ſiccis regionibus, frigidis & humectis Februario vel Martio. Leguntur pineæ nuces Iunio antequàm Eteſiæ venti ſpirare cœperint: item prius quàm dehiſcente tegumento procidant. Amat locum gracilem, ſæpe maritimum, Inter montes & ſaxa vaſtior & procerior

inuenitur. Ventoſis & humidis arborum fiunt incrementa lætiora. Sed ſiue montes ſiue ſpatia quæcunq; velis conſerere, exarabis ea loca diligēter, & frumēti more ſemen aſperges, ac leui ſarculo curabis operire, nec enim pluſquā palmo debet abſcondi. Defendēda eſt arbor tenera à pecore, ne calcetur inualida. proficiet ſi nucleos aqua triduum ante maceraueris. Aliqui dicunt fructum pineum tranſlatum miteſcere. Sed plantas hoc modo procurant, vt prius multa ſemina in calyculis fimo & terra repletis obruant: quæ vbi proceſſerint, relicto eo quod ſolidius eſt, auferunt alia. Vbi iuſtum ceperunt incrementum, trimam plantam cum ſuis calyculis transferunt: quibus fractis in ſcrobe radicibus indulgentes largitati conſulunt. terræ tamen equæ ſtercus eſt admiſcendum, facta ſtratura ordine alterno ſubinde creſcente. Danda eſt opera, vt radix quæ vna eſt & directa, vſq; ad ſummitatem ſuam integra & illæſa transferatur. Putatio nouellas pini arbores tantum promouet, vt quæ ſperaueris incremēta duplicentur. Nuces prius legendæ ſunt quàm pateſcant. nuclei niſi purgati durare non poſſunt: tamen aliqui in vaſis fictilibus nouis & terra repletis cum teſtis ſuis miſſos, aſſerunt cuſtodiri. Nuces ergo pineæ grandiſſimę altiſſiméq; à terra ſuſpenſæ, intus exiles nucleos lacunatis toris ferruginea tunica veſtitos contegunt. Quarum genera ſunt quaterna: durum quod & vulgare. tenerum & putamine digitis fragili, ideóq; auibus expoſitum, tarentinam vocabant. Tertium è picea ſatiua, nucleorum cute verius quàm putamine adeò molli vt ſimul mandatur, ſapineum Plinius vocat. Quartum pityidas vocant è pinaſtris, ſingularis remedii aduerſus tuſſim. In melle decoctos nucleos Taurini aquicellas vocant. Pinea corona victores apud Iſthmū coronantur. Græci, vt teſtatur Galenus, pineas nuces conos & ſtrobilos appellant. Idem in Hippocrate coccalos vocat eos nucleos. Alunt corpus etſi ęgre concoquant̃, humoremq; craſſum pariunt. Nuces pineæ quæ reſinam habent cōtuſæ leniter, additis in ſingulis ſextariis aquæ ad dimidiū decoctæ, ſanguinis excreationi medentur, vt cyathi bini ſumātur ex eo. Nuclei nucis pineę ſitim ſedant, & acrimoniam ſtomachi

roſionesq́; leniunt. Contrarios humores cõſiſtentes ibi digerunt: infirmitatem virilium roborant, renibus & veſicæ vtiles. Fauces videntur exaſperare & tuſſim, bilem pellunt poti ex aqua, aut vino, aut paſſo, aut balanorũ decocto. Miſcentur iis contra vehementiores ſtomachi roſiones cucumeris ſemen & ſuccus portulacæ. Item ad veſicæ vlcera & renum, quoniam & vrinam cient. Cortex è pino in vino decoctus contra tormina datur. Piceę folia trita & decocta in aceto dentium dolori proſunt. Cinis corticis itertrigini & ambuſtis medetur: potus aluum ſiſtit, vrinas ciet, ſuffitu vuluas corrigit. Folia priuatim iocinori vtilia drachmæ pondere in aqua mulſa pota. Syluas eas dũtaxat quæ picis reſinæq́; gratia raduntur vtiliſſimas eſſe tabidis, aut qui longa valetudine non recolligunt vires, ſatis conſtat, & illum cęli aera plus ita quàm nauigationem Aegyptiã proficere, plus quàm lactis herbidos per montium æſtiua potus. Pinus & picea, vt ſcribit Dioſcorides, eidem adſcribũtur generi: ſed quandam flagitant ſpecierum diſtinctionem. In vtraq; uis aſtrictoria corticis: intertrigines tritus & illitus ſanat. Vlceribus cutis, ambuſtiſq́; cum ſpuma argenti & manna thuris imponitur. Collectus cerato myrteo vlceribus mollium & fœminei corporis medetur. Cum atramento ſutorio vlceribus quæ ſerpunt interitur. Partus & ſecũdas ſuffitus eiicit: aluum fluentem potu conſtituit: vrinas mouet. Folia earum trita litu inflammationibus auxiliantur, vulnera ab inflammationis periculo vindicant. Trita & decocta in aceto feruenti collutione dolores finiunt. Priuatim iocinori vtilia ſunt drachmæ pondere in aqua mulſa pota. Cortex & folia ſi bibantur, ſtrobili appellatæ eandem vim obtinent. Teda earum in tenues aſſulas pręciſa decoquitur in aceto ad mulcendos dentium dolores, contento qua parte dolent decocto. Ex eadem materia fiunt rudiculæ ad medicamenta laſſitudinum, & ad muliebres peſſos. Quin & crematarum aſſularum fuligo ad confectionem accipitur atramenti, quo ad volumina ſcribenda vtuntur. Circilitionibus imponitur, quibus palpebras ornant, & verum in eis colorem mentiuntur, calliblephara Gręci vocant. Angulos oculorum eroſos

emendat, glabraſq; genas ad pilum reducit. Delachrymationes cohibet. Pityides appellantur pinorum piceæq; fructus, qui in conis metis ue reperiuntur, quibus vis aſtringēdi, ſimul & excalfaciēdi ineſt. Per ſe vero & cum melle adhibentur aduerſus tuſſim & pectoris vitia. Nuclei pinei cum repurgati manduntur, aut cum paſſo, vel cucumeris ſemine bibuntur, vrinam cient, veſicæ & renum acrimonias hebetant. Stomachi roſiones mulcēt dati cum portulacæ ſucco. Infirmitatem virium roborant, humores qui computreſcentes in ſtomacho coierunt retundunt. Recentes ex arbore in paſſo confracti coquuntur ad veterem tuſſim, & tabem, vt liquor quoq; per ſingulos dies bibatur trium cyathorum menſura.

Pix, Reſina. Cap. CXIII.

PIX nihil aliud eſt quàm fluxus combuſtæ in teda ſuæ reſinæ: de pinu ferè omnis vt Theophraſtus inquit. Quanquã in Syria terebinthi quoq; picem ferunt, qa deſint ibi pinus. E picea quoq;, cedro, palma colligitur. Pix hyeme frigida deterior, minus copioſa, decolor: vbiq; optima ex apricis Aquilonis ſitu. Ex opacis horridior, viruſq; præferens. Ex Idęa & mõtana pinu largior, coloratior, dulcior. Odore gratior vtiq; cruda, quoniam decocta multum deperdit, propter ſerum quod in ea contentum redundat. Eſt & maritima flauentior & craſſior quãdiu reſina eſt, videlicet quãdiu cruda. Sed decoctio ex ea parcius abſumit. Idæa tædoſior imbribus admiſſis quam ſqualoribus, pix abũdantior & liquidior excipitur. Hæc Idæi, priora Macedones. In Ida pinus aperiuntur parte ſolari, ablato per vulnus cortice, binis ternis ue à terra cubitis cumplurimum, ſingulis cumminimum. poſtea confluit è tota pix in vlcus nõ ſine teda. cum humor manare deſiit, ſimili modo alia parte cęditur, ac deinde alia, & ſequenti ſemper anno teda locum implet. Extenuata per hæc arbor, facillimè vento ſubuertitur: quod cum fit, tota ſucciditur, & cor, id eſt medulla eius vritur. In qua & in radice plurimum tedæ ſemper eſt. Explentur vero in pinu ca-

ua vulnerum,non cortice,non cicatrice,quæ in hac arbore non coit,ſed reſina ſeu pice,anno maxime ab inciſu proximo ſi pinus frugi ſit,aut ſecundo,aut tertio ſi peſſima.Probæ multas vices perferũt,vitioſæ niſi quis modicè inaniat, prouentumq́ꝫ diſpenſet, detractionem quartam non tolerant.Pinus nouellæ fructificant:veteres teda, non fructu ſunt fertiles.Plinius hæc de pinu à Theophraſto dicta tranſtulit ad laricem,partim ad piceam:cuius aſſulas terræ proximas laudauit,altiores amaritudinẽ adferre ſcribit.In Syria quoq; terebintho ad picem detrahũt cortices,è ramiſq́ꝫ etiamnum ac radice vindemiantur,cum reſina tamen damnatur iis partibus.In Hiſpania è piceaſtro fit minimè laudata,quoniam reſina eius arida,viroſa & amara ſentiatur. Pix cõficitur hoc modo,Pauitur area canali præparato per quem humor in medium confluat,tum lignũ in haſtulas conciſum locatur ſtruis cõgerie velut in carbonis vſu,mox igni ſuccenditur,terra vndiq; circũdata ne flamma erumpat.Perit enim pix ſi hoc eueniat.Quòd ſi fumus parte aliqua ſe ſuſtulerit,ſcalis protinus admotis locum terra ſepiunt,lutoq́ꝫ obſtruunt,ne quouiſmodo flamma queat exire.Canalis ſubiectus picem fluentem corriuat in ſcrobes cubitis à congerie circiter quindecim remotas.Strues ipſa ſexagenis aut quinquagenis cubitis,centenis & octogenis alta,patet per ambitum.Sunt qui per vtrũq; menſum cubitos centenos agant, humor qui fluat, obiter frigeſcit contactu: vritur ferè biduum.Operis perfecti ſignum,ſi rogus decũbat ſubſidatq́ꝫ, & quaſi latus det.Sũma hoc illi diligentia & religione peragunt ceu feriantes,& cum apprecatione præſentium ſolẽni,vt pix ea tum copioſa tum proba euadat.Ac primus quidem ſudor qui aquæ modo fluxit in canali, cedrium vocatur vtiq; in Syria,vbi pinus non ſunt,quo in Aegypto defunctorum corpora perfuſa cuſtodiuntur.Sequens liquor picem fundit,quæ in cortinas æreas coniecta aceto ſpiſſat̃, & coagulata brutiæ cognomen accipit,doliis dũtaxat vaſiſq́ꝫ cęteris vtilis,lentore ab alia pice differens,item colore rutilãte,& ꝙ pinguior eſt authore Plinio.Brutiã à Brutiis dici conſtat,vbi naſcit̃ ad oppidũ Mamertiũ,feraci nemore

vt ſcribit Strabo,ad vaſa quoq; in Italia condiendo vino vtiliſſima,quoniam pinguiſſima & reſinoſiſſima vtrāq; prębeat commoditatem. Hanc ex maſcula arbore meliorem eſſe adiiciunt , id qđ intelligi nō poſſe Plinius exiſtimat. Theophraſtus vri pinum in Macedonia non omnem ſed marem ſcripſit picis gratia:nec fœminę tamen radices negligi,ꝙ ea tantum pars in fœmina tedā habeat,ex qua omnia illa fiāt. In Aſia Syri non detrahunt tedam,ſed machinamēto quodam in arbore ipſa picem vrūt. Fit pix reſina quoq; ſola piceæ,feruētibus cocta lapidibus in alueis validi roboris:aut ſi aluei non ſunt,congeſta ſtrue,vt in carbonis faciendi ratione.hæc in vinum additur farinæ modo tuſa,colore nigrior. Vitia picis acor,aut odor fumidus,aut picis aduſtio. Experimentum,ſi fragmenta ſubluceant,ac ſub dente lenteſcat,odore iucundo. Aſia picem Indicam maximè probat, Græcia è Macedonica piericam, Virgilius naritiam. Condiendis vinis Columella nemeturicam commendat, quæ in Liguria conficitur,& Allobrogicam quæ corticata dicitur. Siccata hæc vetuſtate in puluerem reſoluitur. Idem author picis quoddā genus crudæ,taſim vocari tradit, in defrutum Neapolitanum addi ſolitum. ſunt qui rheticam commendant. E Græcis rei ruſticæ ſcriptoribus Didymus, veterum fretus authoritate,palmam Idææ pici tribuit:ſecundam laudem ſibi vendicat pierica. Sunt qui Rhodiam præferant:alii rheticam. In omni tamen natione probatur magis quæ ſplendida niteſcat,dānatur ea cuius fragmenta nō eluceant. Probæ picis experimentum eſt,ſi feruens in frigidam aquam merſa non odore modo,ſed guſtu quoq; placeat. Item maximè commendatur quę inter coquendū neq; bullas expuat,neq; proſiliēs ſtrepitum elidat. Laudat̄ etiam imprimis pura,leuis,odorata,quæ linguæ dulcedinem reſipiat. præfertur cocta crudæ,& arida liquidæ. Cæterum liquida in Europa è teda coquitur,naualibus muniēdis,multoſq; ad alios vſus. Lignū eius conciſum furnis vndiq; igni extra circundato ferro, vt prius ſudor aquæ modo fluat in canali:ſequens liquor craſſior iam picem fundit. Reſina picea ſi cum aqua leuius coquatus coleturq;,rufo colore lente-

ſcit, ac ſtillatitia vocatur. Sed alia temperies ad crapulam. Nam flos crudus reſinæ cũ multa haſtula tenui breuiq; auulſus conciditur ad cribrum minute, deinde feruenti aqua, donec coquatur, perfunditur: huius expreſſum pingue præcipua reſina fit atq; rara, nec niſi paucis in locis ſubalpinæ Italiæ, medicis conueniens. Reſinæ multis arboribus leguntur inciſis à germinatu, ſed variè. De pinu, teda demum detracta, de abiete & picea ligno prægustato, de terebintho radicibus, ramis, & caudice vulneratis, ſed melior quæ defluxit in caudice. Optima terebinthina eſt ſpiſſitudine, leuitate, odore: ſecunda bonitas abietinæ ac piceæ: ponderoſiſſima, piciq; proxima è pinu eſt. Portatur vtribus liquida, tũ ſponte creſcit authore Theophraſto. Hanc ex pinu & picea ſiccã eſſe Plinius itelligit. Dioſcorides ex iiſdem arboribus alias eſſe ſiccas, alias haberi liquidas vult: item liquidas è terebintho, larice, lentiſco. cupreſſo. Nam & eæ ferunt in Aſia Syriaq;. Picea pinguem & thuris modo ſuccoſam fundit. larix gracilem, colore mellis Attici, ac mellei etiam liquoris, virus redolentem: quare falluntur qui eandem eſſe putent è picea & larice. Reſina laudatur nationũ Cypria, Syriaca, vtraq; mellis Attici colore, ſed Cypria carnoſior ſicciorq;, antecedens omnes. In ſicco genere candida: in omni mõtana & cãpeſtri præfertur Aquilonia. Terebinthi tenuiſſima eſt, cupreſſi acerrima ſapore, craſſior cedri, & faciẽdis picibus idonea. Arabica alba eſt, acri odore difficilis cõcoquenti, Iudaica calloſior. Colophonia præter cæteras fulua, ſi teratur alba fit, grauior odore, ob id non vtuntur ea vnguentarii. Liquida raro vtuntur medici & in ouo fere, nec pinea magnopere in vſu, cæteris non niſi decoctis. Reſina vtiq; diſſoluitur oleo ad malagmata, vſuſq; vulnerum. Quidam & creta figlinarum hoc fieri arbitrãtur in potiones amaris amygdalis. Abieti reſina, vt larici teda vitium eſt. Exiguum abies ſudat aliquando contactu ſolis. Oribaſius & Paulus reſinę genus Italiæ tantum naſcentis xylodis, hoc eſt lignoſæ cõmendant, intelligẽtes quam Dioſcorides Tyrrhenam ſiue Gallicam vocat, vel corticatã Columella. Picis duo genera, ſpiſſum & liquidum vt dictum eſt. Natura picis excalfacit, ex-

plet. Aduerſatur priuatim ceraſtæ morſibus cum polenta, item anginę cum melle, deſtillationibus & ſternutamentis, pituitis. Auribus infunditur cum roſaceo, illinitur cum cera. ſanat lichenas, aluum ſoluit, excreationes pectoris adiuuat eclegmate vel illitu, tonſillis cum melle medetur. Sic & vlcera purgat, explet cum vua paſſa & axungia, carbunculos purgat, & putreſcentia vlcera. quæ vero ſerpunt, cũ pineo cortice vel ſulphure. Tabidis cyathi menſura quidam dederunt, & cõtra veterem tuſſim. Rimas ſedis, & pedum, panosq́;, & vngues ſcabros emendat. Vuluæ duritias emollit, & conuerſiones odore reuocat, item lethargicos. Strumas etiam cũ farina hordeacea & pueri impubis vrina decocta ad ſuppurationem perducit. Ad alopecias ſicca vtuntur: ad mulierum mammas brutia ex vino feruefacta cũ polline farraceo, quàm calidiſſimis impoſitis. Liquida anginæ perunguntur, intus & vua. ad aurium dolores, claritatem oculoꝝ, orisq́; circũillitiones valet. Suſpirioſos, vuluas, tuſſimq́; veterem emendat: excreationes pectoris adiuuat: conuulſiones, opiſthotonos, reſolutiones neruoꝝ doloresq́; lenit. Canum iumentorumq́; ſcabiem diſcutit. Zopiſſa vocatur deraſa nauibus maritimis pix, efficacior omni pice & reſina traditur, ad omnia quibus illæ proſunt: videlicet adiecto ſalis callo. Optima à tyrocinio nauiũ eraditur nauibus cera marino ſale macerata. Additur in malagmata ad diſcutiendas collectiones. Piſſaſphaltos traditur miſta bitumini pice, naturaliter in Apolloniatarum agro. Quidam autem ipſi miſcent, pręcipuum ad ſcabiem pecorum remedium, aut ſi fœtus mammas læſerit. Naturale optimum ex eo, qđ cum feruet, innatat. Palimpiſſa nihil eſt aliud quàm cocta bis reſina. Nam prima decoctione pix fit, ſecunda bis pix, hoc eſt palimpiſſa. Picis Dioſcoridi ſummæ ſpecies duæ, ſicca & liquida. hanc pinus & picea largitur ex aſſulis arboris ſuæ pinguiſſimis. Melior intelligitur quo nitidior, læuior, purior. Aduerſatur venenis, quę quis in cibo potioneúe ſumpſerit. Phthiſicis, purulenta expuentibus, tuſſi, ſuſpirio, excreationibus pectoris difficilibus datur cyathi menſura in linctum cum melle. Tonſillarum & vuæ inflammationes anginæq́;

commodè perunguntur.purulētis auribus infunditur cum roſaceo.morſibus ſerpentium cũ ſale trito illinitur.cum cera pari portione,ſcabros vngues emendat.Vuluæ tubercula & duritias ſedis diſcutit.ſtrumas cũ farina hordeacea & pueri impubis vrina rũpit.cohibet vlcera quæ ſerpunt cum piceæ cortice,aut ſulphure,aut furfuribus.Cæterum cum thuris manna & cerato,ſubductos vlcerum ſinus glutinat. Rimis ſedis ac pedum magno commodo linitur.vlcera replet,ac cum melle purgat.quin & cum vua paſſa & melle putrida & carbunculos emarginat.medicamentis addita exedentibus proficit.E pice oleum,vt eidem placet Dioſcoridi,fieri ſolet quod picinum appellant,ſeparata parte aquoſa eius:innatat autem,vt in lacte ſerũ.Excipitur vero dum coquitur pix,velleribus puris ſupra halitum eius expanſis, & cum illo permaduerunt, expreſſis in vas. hoc fit quãdiu pix coquitur.quas pix liquida præbet vtilitates.Alopecias capillo replet cum farina hordeacea illitum.Vlcera iumentorum & ſcabiem emendat.Liquida pix decocta in ſpiſſam coit,quam vocãt aliqui palimpiſſam.eius genera duo,viſcoſum & aridum.priori nomen boſcas. Optima eſt pinguis, odorata,ſubrutilãs,reſinoſa.Excalfacit,mollit, pus mouet, tubercula panoſq́ diſcutit,vlcera replet.In vulnerarias medicinas vtiliter additur zopiſſa quam aliqui apochyma vocare maluerunt,deraſa nauibus reſina eſt cum cera,diſcutiẽdis collectionibus efficax,videlicet marino ſale macerata. quidam reſinam è picea intelligũt.Reſina liquida è pinu & picea gignitur,vtiq́ nõ omni loco,ſed in Gallia & Tvrrhenia.pridem Colophone inuehebatur,vnde ei nomen Colophoniæ.Importatã & è Gallia ſubalpina patrio laricis noie, ſingularis remedii aduerſus veterẽ tuſſim in eclegmate tradita,& per ſe.Differentia earũ in colore habetur,aliis candido,aliis oleagino,quibuſdã melleo,qualis larignæ.Raditur & è cupreſſo ad eadẽ vtilis liqda.ſiccas partim è ſtrobilo & abiete,partim è pinu & picea colligũt.In ſicco genere q̃runt vt ſit odoratiſſima atq́ perlucida. Diſplicet rufa dilutaq́, placet ſimilis ceræ nec contumax frangi.Antecedit alias bonitate quam piceæ & abietes reddũt,quoniam odorata ſit,

redolenſq; thus.Reſinam excellentem & Ebuſus mittit,inſula ea eſt ſecundum Hiſpaniam obiacens.E cupreſſo,pinu,ſtrobilo inferiores multo fundũtur,nec opera vt illę reſpondentes.Cæterum ad eoſdem vſus cum has tum illas conuertimus.Lentiſcina terebinthinæ vtilitates repræſentat ſanè. Ex omnibus reſinis principatus terebinthinę datur,poſt eã lentiſcinæ,tum ei quæ de picea raditur & abiete.Vltimum locum pinea ſtrobilinaq; poſſidet.Natura in medendo excalfacere,mollire,purgare,diſcutere.In tuſſi & tabe delingitur & per ſe & melle accepto,item ad pectoris vitia.Vrinã exigit,cruda concoquit,ventrem emollit, palpebrarum pilos incommodos replicat.Lepris illinitur cum nitro,erugine,atramento ſutorio.Vtiliſſima & auribus ſanioſis cũ oleo atq; melle,item in pruritu genitaliũ,miſcetur emplaſtro malagmati acopo.Laterũ dolores finit illita aut impoſita.Sic in vniuerſum reſinæ cõtrahunt,vulnera purgant,diſcutiũt collectiones,itẽ pectoris vitia.Terebinthina priuatim mẽbrorum doloribus,conuulſis illinitur in ſole,totiſq; corporibus,mangonum maximè cura ad gracilitatem emendandam,ſpaciis ita laxantium cutem per ſingula membra capacioraq; ciborum facienda corpora.Proximum locum obtinet è lentiſco,ineſt ei vis aſtringendi,mouet ante cæteras vrinam.Reliquæ ventrem emolliũt,cruda concoquunt,tuſſim veterem ſedant,vuluæ onera extrahunt etiam ſuffitæ. priuatim aduerſantur venenis ixiæ.Panos & ſimilia tubercula cum ſeuo taurino & melle ſanant.Palpebras lentiſcina commodiſſimè replicat, fractis quoq; vtiliſſima & auribus purulentis,item prurientibus genitalibus.Pinea capitis doloribus optimè medetur.

¶Pyrus. Cap. CXIIII.

PYRVS auctu faciliſſima,ſimplici conſurgit caudice,plurimis ramis brachiato,rutila criſpaq; trũci materie,orbiculatis foliis, floribus foliatis, turbinata fructus figura, ſeminibus tunica contentis.Cacumine & lateribus germinat & ex anniculis fructificat ſurculis. In plana deſcendit,in quibus lætior prouenit. Vita breuior pyro q̃ pyraſtro,quare pyrum fieri prorſus recuſat:

cuſat: ex pyro tamen vitiata naſcitur piraſter. Pyrus ſata ſemine degenerat, fructus antequam maturitatem ſentiant, facile perdit. tentantur & vermiculatione pyra, eorum humor eſt aquoſus. Seri pyros præcipiunt paulo plus nouem pedibus diſtantes. Sterili pyro quernum palum adigunt foramini, terraq; occulunt, vt hoc velut initia fœcundetur. Circinata pyro folia: incremento velox celeriter adoleſcit, vt quæ cito occidat. Perdit facillimè ante maturitatem fructum ſuum pyrus, etiam ſi non pluat, ſed fiat auſtrinum cælum atq; nubilum. Amittit florem & primos fructus, ſi quū defloruerit, tales dies fuerint: ſi blandiātur etiam auſtri cum defatiſcit in florem, ſi ſequantur protinus imbres, in totum poma depereūt. Adeo ſi nubilus fiat auſtrinuſq; flatus amittat fœtus. Biferæ in pyris etiam præcoces. Pyra nō eodem tempore ſeri iubent, oblonga & rotūda ab occaſu Vergiliarum ad brumam, reliqua genera media hyeme ab occaſu Sagittæ, Subſolanum aut Septentrionem ſpectantia, ſed brumam quindecim ne minus diebus antecedant. Quæ vt ſit ferax, cum adoleuerit altè ablaqueāda eſt, iuxta radicem truncus findatur, fiſſuræ cuneus tedæ pineæ adigatur, cinis ſupra terram iniiciatur. Plantæ pyrorum menſe Februario locis frigidis rectè ponuntur: calidis tepidiſq; Nouembri pyra ſunt conſerenda, vt ſolo iuuentur irriguo. ita plurimum florem proferent & pomi turgentis acquirent magnitudinem. Naſci læto ſolo diligunt, in quo & validas arbores fructuſq; plurimos conſequemur. Lapidoſi generis vitiū exuere creduntur, ſi terris mollibus conſerantur. Si pyrorum ſemen aſpergatur, naſci quidem neceſſe eſt, originem ſuam refouente natura, cuius æternitati nulla tarditas poteſt adferre faſtidium. Sed homini longa eſt expectatio, cum ſero admodum veniant, & à generis nobilitate deſciſcant: melius itaq; radicatæ ſylueſtrium plantæ, ſubactis bene ſcrobibus, feruntur Nouembri, vt cum prehenderint inſerantur. Pyri quoq; plantis ſuis ſatæ propè minus tardus eſt euentus. Si tamen quibuſdam hoc placet, plantas bimas trimaſ'ue radicatas ſcrobibus deponant, ſupra terram tribus aut quatuor pedibus altas, deciſiſq; earum cacumina argilla miſta muſcus

operiat. Tradunt crebris foſſionibus ac frequenti humore, proficere. Vt nulla floris iactura fiat, foſſore iuuentur. Multum quoq; prodeſt ſi interiecto anno qualelibet adiũgatur lætamen, ſed bubulum ſpiſſa & grauia creare poma fertur. Aliqui cinerem miſcent, exiſtimantes argutiores pomis contrahi ſapores. Si languida eſt arbor pyri, Gręci præcipiunt ablaqueatæ radici & terebratæ ligneum palum imprimendum, vel perforato trunco ex teda cuneum infigendum, vel ſi hoc deſit, quernum adigendũ. Vermes vt iidem affirmant, enati necantur, & naſci quoq; prohibentur, radicibus felle taurino frequenter infuſis. Item ſi lapidoſa pyrus eſt vt iubent Græci, ab extremis radicibus terrã leuas, & omnes ſecernis lapillos, quibus diligenter ſummotis nouam terrã cribro cretam in alterius locum ſuffundis. frequens rigatio calculoſæ pyro præſenti eſt remedio. Pyri frigidis & humidis tractibus gaudent. Seruntur radicatis plantis, viuiradice, auulſis ſtolonibus. trimæ plantulæ eo more quo oleę ponuntur. radicatæ iuniores bimis ſcrobibus obrui non debent. Aliqui generoſos caudicis ſtolones, alii lætiſſimos ſurculos è cacumine lectos pangunt, quos rectè putant comprehendere. Inter cæteros Græcos conuenit, pyros irriguo ſolo, fertili, algenti lætari, ſed pro diuerſa earum natura variam ſerendi rationem poſtulare. quando proceræ generis huius arbores, quæ ſuos in matre partus maturant, aliquanto celerius ad medium vſq; ver ſeri volunt, locis ad ortũ ſolis vel Septentrionem ſpectantibus: verum radicatę plantulę non iuniores bimis deponantur. Porrò longè melius plantas ſylueſtrium pyrorum radicatas ſerimus, ſubactis bene ſcrobibus, vt dum cõprehenderint, inſerãtur. Cæterum ſi & dulciora & copioſiora pyra velis arborẽ exhibere, trunco proximè radicem terebrato, ligneũ ex fago cuneũ figis: ſi deſit, ex quercu. Arbores in floribus morbo non laborabunt, ſi feces vini veteris radicibus ablaqueatis affundantur, & quindecim diebus regeſto ſolo rigentur. etiam ſi vitio non elangueſcat arbor, inſtillata vini fece dulciorẽ fructum creabit. Vermibus pyra non infeſtabuntur radicibus in ſatu felle bubulo perunctis. Inſeritur vt Tarentino placet, punico, cy-

donio,amygdalo,item terebintho.Sed inſita moro rubicũda pyra feret.Inſeritur ſylueſtri pyro,item malo, ſpino.Vt Vergilius tradit,orno,fraxino, ſed ſurculus anniculus eſſe debet,& prius quàm figatur omnibus foliis exutus.turbinatior pyris figura.In iis ſerotina ad hyemem vſq; in matre pendent,gelu matureſcentia. Multis generibus alia parua ocyſſima & odoratiſſima nominantur ſuperba.In iis cruſtumina quæ gratiſſima & ex parte rubent: & proxima iis falerna,ceu largo ſucco abundantia. hæc lactea vocantur. In iiſq; alia colore nigro donant Syriæ. reliqua aliter in aliis atq; aliis locis appellãtur.Sed confeſſis vrbis vocabulis authores ſuos nobilitauere decuminiana & ex iis tracta origine pſeudodecuminiana. Dolobelliana longiſſimi pediculi, pomponiana cognomine mammoſa,liceriana,ſiueriana, & quæ ex iis nata ſunt tyranniana,petioli longitudine diſtantia:fauoniana rubra,paulo ſuperbis maiora. lateriana,anitiana,poſt autumnalia acidulo ſapore iucunda,& quæ maximè Tiberio principi placuere tiberiana appellantur.Colorantur magis ſole grãdeſcuntq;,alioqui eadem eſſent quæ liceriana.Patrię nomen habent,feriſſima omnium amerina, picentina,numantina,alexandrina,numidiana, græcula,& in iis tarentina,ſignina,quæ alii à colore teſtacea appellant, ſicut onychina,purpurea:ab odore myrapia, nardina, laurea:à tempore hordearia à comitatu frugis huius,à collo ampullacea, & coroliana, & brutæ gẽtilitatis cucurbitana,acidula ſucco,à melle mulſa.Incerta nominum ratio barbaricis & veneriis,quæ colorata nuncupantur.Item regiis,quę minimo pediculo quaſi ſeſſilia ſunt,patritiis,voconiis,viridibus oblongiſq;. Præterea dixit volema Virgilius à Catone ſumpta,qui & ſemẽtina & muſtea nominat.Quàm generoſiſſima ſunt Columellę cruſtumina,regia,ſignina,tarentina quæ ſyria dicũtur,purpurea,ſuperba, hordeacea,auitiana, neuiana,fauoniana,lateritiana,dolobelliana,turaniana,volema,mulſa præcocia,& quædam alia quorum enumeratio longa eſt.Macrobius Cloatium ſecutus recenſet bolemium, ceritium,calculoſum, lolianum, lauinium, mileſium, myrteum,orbiculanum,precianũ,rubile,tullianum,titianumq;.

Item meſpilaceum & valerianum adnumerauit. Serotina ad hyemem vſq; in parente pẽdent. Gelu matureſcentia pyra ſunt, quæ libralia vocãtur, ſed ſola tamen è piris mala dici conſueuerunt. vino & aqua coquuntur & in eſcam ęgris dantur, atq; pulmentarii vicem implent. Multa apud nos genera quæ magno habentur in honore. Sed iam nouis inſitionum coniugiis tot occurrunt, vt ſingula perſequi perquam difficile cognoſcatur. Francis gratiſſima bonchreſtiana cognomine, non ob hoc ſolum quod in eximia ſuauitate librale pondus æquent. ſed quia in teneritudine tanta vt à guſtatu vel ipſo ore ſtatim eliqueſcant, & perennent, geſtatumq; tolerent, ad Neapolim vſq; delata Carolo octauo ibi res gerẽte, à felici illa Campania iis dotibus adoptata. Proxima magnitudine ſunt iis Mariana, vulgo diuę Marię pyra dicta, aquoſa dulcedine ſuauia, miraq; teneritudine placent ſed fugaciora multo. Minima omniũ ſunt muſcata quę nomine alio chia vulgò dicuntur, baccas corporis tuberculo non excedentia: quina ſenáue, ſepe plura, ab vna origine longis dependent pediculis, odorata moſchi iucũditate, ob hoc nomen contraxerunt. Condiuntur ſaccharo à ſalgamariis, vt in ſequentem annum prorogentur. Media magnitudine ſunt calliona, carne iucunda, dulci, odorata, friabili, à præſtantia pyri Græcum nomen vulgus emẽdicauit, quaſi dixeris meliora. Roſatis odor nomen dedit qđ roſas oleãt. Bicipitia quod gemino capite viſantur, ſingulari ſunt commendatione, corpore ſuaui, non lapidoſo, ſucci grati, palatum etiam moroſum recreantis. Turbinatiora omnibus certoliana, quæ Campanica alio nomine dicuntur. ea in metæ formam mucronantur, hyemem tolerant, duriore corporis callo, mira ſuauitate, ſucco pauco. ea prunis toſta fugacium ad veris exitum ſupplent inopiam. Condiuntur & ſaccharo adiecta cinnamomi portiuncula vt cœnas claudant. Alia item Martiniana quæ ad hyemem vſq; in parente propendent, ſuaui guſtu, firmiuſcula carne, quæ non niſi cocta ferè manduntur. Vbi gelicidia ſenſere, teneriora multo, ea etiam hybernas menſas finiunt. Quæ finora gallicè nominantur, quod auri puti colorem referãt, aſperiore carne dureq;,

nam prius quàm gelu experiant, edomita duritie miteſcũt. Ea diutiſſimè durant, quãuis in eo genere æſtiua inueniantur & præcocia. Magnopere commendantur bergamota, ſeri mea memoria cœpta & ſapore & ſucco prȩſtantia. Non ſunt omittenda pyra quæ vt pulchritudine & rubro colore & luteo, quaſi maturitatis indice, prætereuntes inuitent ad carptum, manſa tamen tanta diſplicent acerbitate, vt deuorari nequeant, ſed demorſa protinus reſpuãtur, ob id ſtrangulanea vulgò dicuntur. Verũ ſi ſingula quotidie nouis inſitionum adulteriis emergentia proſequi vellem, me deficeret charta, nedum dies. Pyra ſecundis menſis Grȩcorum inferuntur aqua merſa. Conduntur hæc totidem quibus vua modis non aliter q̃ cadis. Seruari pyra Democritus adfirmat, quæ illis pice ſurculis ſuſpendant. Alii in ſapa, vel paſſo, vel dulci vino, vel muſto merſa cuſtodiũt cadis plenis. Plurimi inter ſcobem obruta ſeruarũt. Alii ſiccatis frondibus iuglandis inuoluta recõdunt: alii in vrceis fictilibus in vino vel muſto demergũt, & operculato vaſe reponunt: alii vinaceis diſcreta ne ſe contingant obruũt. Pyra ſeruantur in fictilibus picatis inuerſis obruta inter ſcrobes: item illitis omniũ ſurculis pice. Alii pyris ſingula vaſa fictilia aſſignãt, & opercula eorum picata dolio iterum includũt. Aliqui arena in ſcrobe ſubiecta ita ſicca operiũt, mox terra. Alii in floccis, capſis cõdunt, quas luto paleato illeuerit. Plurimi pyra inter paleas aut frumenta obruta ſeruarũt. Alii ſtatim lecta cum tenacibus ſuis picatis vrceis condiderunt, & oribus vaſculorum gypſo vel pice clauſis ipſa ſub diuo obruta ſabulo contexerunt. Alii pyra quæ ſe non contingerent in melle ſeruarunt. Aliqui aquam ſalſam cum cœperit vndare calfacta, deſpumant: & ei poſt iam frigidȩ pyra ſeruanda demergũt: tunc exempta poſt tempus exiguum condunt vrceo, & eius lito ore cuſtodiunt: vel diu noctuq; in frigida ſalſa manere patiuntur, poſt in aqua pura biduo macerant, deinde ſapa, vel paſſo, vel dulci vino merſa ſeruant. Sed pyra quæ huic negocio deſtinantur, à cadiuis diligenter electa integra debent eſſe, placido die creſcente luna, manu decerpta, vegeto ſolis calore. Dura tunc & aliquantum viridia vaſe claudan-

tur,quod tegatur operculo:& inclinato deorſum ore breui obruitur ſcrobe,loco iuxta quē perennis aqua defluit.Item quæ dura ſunt in carne & cute prius in aceruo poſita vbi ſe mollire cœperunt,in fictile picatum ponuntur,& operculo ſuperueniente gypſo linūtur:vas breui ſcrobe demergitur, loco qui quotidie ſole tangatur.Item pyra diuiſa & granis purgata ſole ſiccantur.Liquamētum è pyris fieri ſolitum ad ieiunia fœminarum inuenio,quod caſtimoniale dicebatur, pyrorum quæ maturiſſima ſint carnibus integro ſale calcatis & reſolutis,atq; ita fictilibus picatis,cupis'ue conditis. Pyra cum immatura non tamen percruda legeris,diligēter inſpicito vt ſint integra,ſine vitio aut vermiculo:tum in fictili picata fidelia componito,& aut paſſo,aut defruto cōpleto,ita vt omne pomum ſubmerſum ſit,operculo deinde impoſito gypſato.Illud in totum præcipiendum exiſtimaui,nullum eſſe pomi genus quod non poſſit melle ſeruari. Itaq; cum ſit hæc res ſalutaris ęgrotantibus,cenſeo vel pauca poma in melle cuſtodiri,ſed ſeparata generatim:nam ſi cōmiſceas,alterum ab altero genere corrumpitur. Omnibus aquoſa dulcedo cū lenta acerbitate,vt Galeno placet,quod inæquale temperamentum arguit:ob hoc à cibo ſumpta cōferunt ſtomacho.Ventrem ſubſtringunt præſumpta.Pyrorum tamen omnium cibus etiam valentibus oneroſus,ęgris quoq; vini modo negatur.Decocta eadem mire ſalubria & grata.Quæcunq; vero cum melle decocta ſtomachum adiuuant.Fiunt cataplaſmata è pyris ad diſcutienda corporum vitia,& decocto eorum ad duritias vtuntur.Ipſa aduerſantur boletis & fungis,pelluntq; pōdere pugnante ſucco.Pyra vel pauca portata iumentis mirè grauia,remedio eſſe putant ſi prius edenda dentur aliqua,aut vtiq; oſtendantur. Pyrorum genera omnia aſtringunt,quapropter vſus repellentibus cataplaſmatis accommodius.ieiunos ſuo cibo lædunt,decoctum è ſiccis aluum ſiſtit.

¶Pyrus ſylueſtris. Cap. CXV.

PYRVS ſylueſtris achras Gręcis,hoc eſt ſyluatica,Latinis quoq; pyraſter dicitur,ramoſa ſurculoſaq;,caudice rimoſo,& hiulco ferè cortice,folio circinato,floribus fo/

liatis, fructu quoq; turbinato, ſed cum primis acerbo, & guſtu aſtringente. Fertiliorem Vrbana prædicant. hyeme fructificat ferè, tardéq; ſua perficit poma: autumno tamen genus eius vnum, vt Theophraſtus tradit, nec mirum cum tarde germinet. Materies ei apprimè dura. idecq; diſcos, tabellasq; ſutorias è pyro ſylueſtri faciunt, quoniam vt in molli retunditur, ita in duro ferrum acuitur. Aculeatos hæc habet ramos. Achrades in cibo primum Tyrinthios habuiſſe memorat Helianus. Ante panis vſum Argiuos eſitaſſe pyra meminit, vt Athenienſes ficos, glandem Arcades, Indi arundinem, Carmani palmulas, milium Sarmatæ, terebinthum naſturtiumq; Perſę. Arcades radicibus herbarum arborũq; foliis recentibus ante glandis fagineæ vſum à Pelaſgo traditum victitaſſe creduntur. Vita longior pyraſtro q̃ pyro. Nec pyraſter, vt eſt author Theophraſtus, pyrus fieri poteſt, ex pyro tamen vitioſam pyraſtrum naſci credidit. Serotinæ ſylueſtres pyri. Sylueſtre pyrũ tardiſſimè matureſcit. Conciditur ſuſpenſumq; ſiccatur ad ſiſtendam aluũ, quod & decoctum eius pręſtat. Decoquuntur & folia cum pomo ad eoſdem vſus. Pyrorum ligni cinis contra fungos etiamnum proficit. Tarde, vt Dioſcorides tradit, maturitatẽ ſentit. natura ei ſpiſſandi: efficacius eſt q̃ ſatiuum ad eadẽ omnia. Foliis quoq; ipſis aſtrictoria ineſt poteſtas. pyrorum ligni cinis nauiter iis auxiliatur quos inanes ſtrangulant fungi. Quidam tradidere pyro ſylueſtri vnà cũ his decocto debellari eorũdem virus, innocentesq; reddi veſcentibus.

Piſtacea. Cap. CXVI.

PISTACEA in Syria naſcuntur ex arbore omnino nuda præterquam ramorum cacuminibus. Hæc enim comantur denſiore folio, anguſto & ſubrufo, ex ſurculis dependentibus piſtaciis, pineæ nucis ſimilitudine, atq; adeo effectu. Piſtacia Syrię ſunt, vt Dioſcoridi placet, nucleis pineis ſimilia, in nucum genere nota. Hæc ante Vitellius qui cenſor fuit, in Italiã primus itulit è Syria, cũ legatus in ea prouincia fuiſſet, nouiſſimis Tyberii Cęſaris tẽporibus: mox & in

Hiſpaniam qui cum eo militauerat Flaccus Pōpeius eques Romanus. Iam in Parienſi agro in ædibus ſacris diuæ Mariæ ſatu ſeminis enata vidimus, folio maiore q̄ lentiſci, ita in ordinem vtrinq; diſpoſito, diſtantioribus frondium interuallis. Marem in hoc genere accipiūt, cui ſub corio velut oſſei, longiores videntur latere teſticuli. Diophanes nucem integram ſuiſq; putaminibus illæſam terræ mandabat. Didymus in Georgicis amygdalo inſeri voluit. Piſtacia Damegeron ſerebat Aprilibus Calendis, ſexum vtrūq; matrimonio coniungens, ſic tamen vt maris dorſum in Fauoniū ſpectaret, ita connexæ largiorem vt aſſerit fructum dabūt. Inſeritur eodem tempore & ſui generis arboribus, & terebintho, & vt idem arbitratur, amygdalo. Paxamus ſcrobes locis apricis & iugiter inſolatis elaboratos excauabat, & viui radices vegetas, recentes vnà colligatas inſuſo ſtercore luna ſecunda demergebat, iiſq; plantulis ab imo ſolo ad ramos vſq; vinculo conſtrictis, terra in gyrum accumulata ſcrobiculos implebat. Sed dabat operam vt rigatione potuq; ſatiarentur. Ab octauo die rurſum vinculis vt committerentur coirentq; comprimebat. ſed vbi caudices trimatum agerent, ablaqueatione facta effoſſiſq; ſcrobibus fimum inſpargebat, & impulſo altiùs trunco aggere terræ muniebat, vt cum arbor in vaſtam exiiſſet proceritatem, hoc munere firmius hærens, impetu ruentis venti nō deturbaretur. Nicander Colophonius pſittacia. Poſſidonius liſtacia, Damegerō pſittacia dicunt. Athenæus author eſt terebinthos credi ſolitos à nonnullis, quæ nunc Syri piſtacia vulgo nominant, foliorum ſimilitudine vt arbitror fallente. Officinæ noſtræ fiſtica & fiſticorum grana hodie vocant: item ſequaces ſeplaſiarum medici. Galenus Alexandriæ magnæ naſci piſtacia perhibet, verum in Berrea Syriæ municipio vberrima prouenire teſtatur. Paucum præbent alimentum, infarctas humore iocinoris vias expediunt, & vitiis eliberant, & ſubauſtera quadam vi & odorifera viſcus ipſum roborant. Porrò an ſtomacho noxia, an frugi, an aluum moueāt, an firment, nullum huius rei certum habuit Galenus teſtimonium. Prodeſſe aduerſus ſerpentium traduntur morſus & potu & ci/

bo. Piſtacia eoſdem vſus & effectus habent quos pinei nuclei, præterq; ad ſerpentium ictus ſiue edantur ſiue bibantur. Piſtacia ſtomacho amica eſſe Dioſcorides prodidit: itē contra ſerpētium ictus, cum vino prodeſſe ſiue potu ſiue cibo. Paulus commēdat ad diſcutiendas iecineris obſtructiones. Galeni ſententia ſtomacho neq; proſunt neq; officiūt.

¶ Pyxacanthum. Cap. CXVII.

PYXACANTHI, quaſi dixeris buxeā ſpinam, tria inuenio faſtigia. Primum ramis cubitalibus, foliis buxi, ſed admodum raris, baccis piperis ſimilitudine, amariore guſtu, pallido cortice, radice numeroſa, hoc & in Græcia gigni. Secundum vero in India tantū, frutice quoq; ſpinoſo, ramis triū cubitorum, rubo craſſioribus, foliis oleæ paruis, radice lata, lignoſa, buxei coloris. Tertium fruticem qui lonchitis dicatur. Eſt autem ſentis virgas habēs ſubrectas, tricubitas, aut eo etiam ampliores, protinus ab radice multas, ruboq; craſſiores. cortex abſcedēs cruentus. Fert, vt Plinius refert, India ſpinam piperis ſimilitudine, præcipua amaritudine, foliis paruis denſiſq; cypri modo, ramis trium cubitorum, cortice pallido, radice lata, lignoſa, buxei coloris. Hac in aqua cum ſemine excepta in æreo vaſe medicamentum fit, quod vocatur lycion. Ea ſpina & in Pelio monte naſcitur, adulteratq; medicamentum, item & aſphodeli radix, aut fel bubulum, aut abſinthium, vel thus, vel amurca. Lycium aptiſſimum medicinæ quod eſt ſpumoſum. Indi in vtribus camelorum aut rhinocerotum admittunt. Spinam ipſam Græci pyxacanthum chironium vocat. Eſt & eidē ſylueſtre rhamni genus nigrius & quadam tenus rubens. fert veluti folliculos. Huius radice decocta in aqua, fit medicamentū quod vocatur lyciū. Semen ſecundas trahit, alterq; ille candidior ſtringit, magis refrigerat, vulneribus accommodatior. Folia quoq; vtriuſq; & cruda & cocta illinūtur cum oleo. Lycium præſtantius ſpina tradunt fieri, quam & pyxacāthon chironiam Indicis arboribus adnumeratam: quoniam lōge exiſtimatur Indicum. Coquūtur in aqua tuſi rami radiceſq; ſummæ amaritudinis æreo vaſe, & per triduum, iterumq;

exempto ligno donec mellis craſſitudo fiat. adulterat̃ amaris ſuccis, etiam amurca & felle bubulo. Spuma eius ac flos quidem oculorum medicamentis additur. reliquo ſucco faciem purgat & epiphoras ſanat, eroſos angulos oculorum veteresq; fluxiones, aures purulẽtas, tonſillas, gingiuas, tuſſim, ſanguinis excreationes fabæ magnitudine deuoratum, aut ſi ex vlceribus fluat. Illitum ſedis rimas, genitalium vlcera recentia, & ſerpentia ac putreſcentia, attritusq;, in naribus clauos & ſuppurationes. bibitur & à mulieribus in lacte contra profluuia. Indici differẽtia glebis extrinſecus nigris, intus rufis, cum fregeris cito nigreſcentibus. aſtringit vehementer cum amaritudine, ad eadem omnia vtilis, ſed præcipuè ad genitalia. Nomen lycio inuentum puto, quoniam à Lycia inueheretur, præcipuum vrbe Patara, quanq̃ Indicum omnibus præfertur. Lycium, vt Dioſcorides teſtatur, aliqui pyxacanthum appellant, armatam aculeis arborẽ, ramis trium cubitorum, aut etiamnũ maioribus. Folia denſa, buxo ſimilia. fructus piperis, niger, amarulentus, læuis, denſus. Arbor ipſa cortice pallido, & colore medicamenti ſui cum ſoluitur, radice multiplici, obliqua, lignoſa. Cappadociæ Lyciæ abundat, naſcens & locis aliis pluribus. prouenire amat ſolo gracili. Radices eius contuſæ cum ramis ſuis macerantur aqua multis diebus, tum coquuntur ſemel, iterumq; ligno exempto, donec mellis craſſitudo repræſentetur. Adulteratur variè, primum amurca dum coquitur, coniecta, ſucco abſinthii, felle bubulo. Spuma quidẽ eius ac flos in coquendo innatans cortinæ detrahitur oculorum medicamentis, reliquus cremor ad alia perquam idoneus conditur. Ipſum quoq; ſemen expreſſum & cõtentum in ſole, dat vtilem medicinæ ſuccũ. Commendatio lycii vt in carbone ardeat, & in reſtinctu ſpumã rubentem obtineat, glebis intus rufis, foris nigris. cum fregeris minime præminoſum, olfactu guſtum aſtringens cum amaritudine, croci colore. Omnia hæc Indici diſcrimina: id enim præſtantiſſimũ exiſtimatur efficaciſſimũq;. Vis lycio ſpiſſandi. quibus oculi caligant oblinitur. genarũ ſcabiem, pruritus & veteres fluxiones ſanat, item purulentas aures, tonſillas, gingiuas exulceratas, la

bia rimoſa, rhagadas ſedis, atritus. iam cęliacis, dyſentericis vtralibet medeť, ſeu bibi ſeu in aluum dari cõueniat, ſanguinis excreationes & tuſſim in aqua ſumptum cohibet. aduerſus canis rabioſi morſus in pilula deuoratur, aut ſorbetur ex aqua. capillum ruſat, digitorũ reduuias, ſerpentia vlcera, ac putreſcentia ſanat. admouetur mulierum vuluæ cõtra profluuia. iis quos animal momorderit in rabie datur bibendũ in lacte, aut more catapotii deuorandum. Fruticis qui lonchitis dicatur herba, in aceto decocta & pota, inflammationes lienis tolluntur. regius diſcutitur morbus, fœminarum purgationes eliciuntur. trita cruda in eoſdem vſus confertur. ſemen dimidio cyatho potum, aquas detrahit, quę quis ſorbuerit venena frangit. nomẽ lycium in officinis retinet.

¶Platanus. Cap. CXVIII.

PLATANVS Latinis & Græcis dicta nomine apud nos caret, rarior in Gallia, oĩbus inuiſam arboris ſpeciẽ demirantibus, & nomen eius & naturam ignorantibus: alioqui peregrina eſt & vmbræ duntaxat gratia expetita. Quæ in noſtro orbe adoleuit, cubitorum ſexdecim æquat proceritatẽ, cortice craſſo, fronde vitiginea, longo rubroq; pediculo, floſculo pallido, pilulis ſcabris, lanuginoſis, minutis. Platano in quantãuis altitudinẽ ſe radicandi natura, modo nihil obſtet, & aque ſuppetant. Qualis in Lycio Athenis fuiſſe traditur, quæ iuxta aquęductum nouella adhuc in dodrantes ferè centũ progreſſa eſt. In Creta inſula ad Cortyniã platanus ſtetiſſe ferť apud fontem quendã, quæ folia hyeme nõ amitteret, ſub qua Ioui cõpreſſam Europẽ indigenæ fabulanť. Platanũ in ærea tripode naſci credidit Theophraſtus. Hæc Italiæ aduena, diuq; in ea, vt idẽ memoriæ prodidit, rariſſima, per Ioniũ mare in Diomedis inſulã primum inuecta, cõmunicata quoq; populis Occidentis ad Morinos vſq; Imperii Romani terminos perducta. In Lycia vnius ſpecu, Plinii ætate, octoginta atq; vnius pedũ cauo p̄dicata. Vna hæc tolerat ſecurim, & ſubuerſa flatu ab radicibꝰ reponi ſolet, vt ſalix & populus. Sub eius vmbra delectatũ Xerxẽ in terra Lydia, ſcribit Helianus, dieq; integrũ cũ exercitu cõſumpſiſſe ſub ea, atq; vt

capti amore ſolent, multis arborem donaſſe muneribus, & quod ridiculo proximum eſt, ei, vt pellici, Meledoniũ quendam cuſtodem reliquiſſe. Platanus auctu facilis. amat aquas, riguis lenta & humidior germinare feſtinat. Latiſſima ſunt ei folia diuiſaq;. iucunda platani vmbra quanq̃ craſſa. Commendatio eius ſumma ſolem æſtatibus arcere, per hyemem admittere. nutritur mero platanus radicibus ĩfuſo. Vmbræ gratia ex alieno petita orbe, nũc numeroſo vertice, & ſe vaſtis protegens ramis arborum inſtar, agros longis obtinens vmbris, largè ipſa toros præbente, ita vt epulari intra eam complures poſſent omni afflatu ſecuri. Nam concamerato ramorum ſinu capaci, centurias excipit, & per æſtus vindicat à calore, optantes imbrium per folia crepitus. Narrat Theophraſtus proſtratam platanum ramis putatis, trunco ſecuri dolato reſurrexiſſe, atq; noctu leuatam onere reuixiſſe, corticem iterum conueſtiuiſſe. Erat autem vtroq; circũdolata latere, proceritate decem excedens cubita, craſſitudine quã non facile quatuor homines amplecterentur. Idem refert, Dionyſium priorem Siciliæ tyrãnum Rhegium vrbẽ tranſtuliſſe eas, domus ſuæ miraculum, vbi poſteafactũ eſt gymnaſium, nec potuiſſe in amplitudinem adoleſcere. Viuax platanus, longitudo vitæ famæ à fabularum authoribus traditæ, teſtimonio patet. Delphicam platanum & alterã in Caphyis Arcadię ſtantem Theophraſti adhuc ętate ſatas Agamẽnonis manu prædicant. Paulo poſt æquinoctium germinat. Sunt & pumilæ platani chamæplatani vocatæ, coactę breuitatis, quoniam arborum etiam abortus inueniunt. hęc ergo in genere pumilionum infelicitas dicitur. Id genere ſerendi & recidendi fit ratione inuenta ſub Auguſto Cęſare, quemadmodum nemora tonderentur. Theophraſtus è platano Aegyptia vnguentum fieri ſolitum ſcribit commendatum veſtibus, nõ per ſe, ſed additum præſertim in irinum. Platani aduerſantur veſpertilionibus. Pilulæ earum in vino pote denariorum quatuor pondere, omnibus ſerpentiũ venenis reſiſtunt. Item ambuſtis tuſę, aut cum aceto acri magisq; ſcyllite ſanguinem omnem ſiſtunt. Lentiginem, carcinomata, vetereſq; nigritias addito melle emẽdant. Folia &

cortex illinuntur collectionibus, & ſuppurationibus, & decoctum eorum. Cortex autem in aceto dentium remedium eſt. Folia eorum tenerrima in vino albo decocta, oculorum. Lanugo foliorum auribus & oculis inutilis. cinis pilularum ſanat ambuſta igni vel frigore. Cortex è vino ſcorpionum ictus extiguit. Folia platani tenerrima in vino decocta, vt tradit Dioſcorides, fluxiones ac pituitas oculorum compeſcunt. Tumores, inflammationesq; leuant, Decoctus in aceto cortex dentes in dolore colluit. Virides pilulæ in vino potæ ſerpentium morſibus auxiliantur. Ambuſta igni ſanāt cum axungia. Incidēs foliorum pilularumq; lanugo oculos & aures offendit.

¶ Populus alba. Cap. CXIX.

POPVLVS alba λεύκη Græcis appellata, Gallis trambula quaſi tremula, caudice procero erectoq; conſurgit, læui & carnoſo cortice, foliis tremulis, in iuuenta circinatæ rotunditatis, in ſenecta anguloſis, ſemp verò infernè herbaceis, ſupernè candicantibus, lanuginoſis, & inter ſe crepitantibus, ſine flore. vua exigua populi. Aquoſa & paluſtria magis amat, lætiorq; ſecus amnes naſci ſolet, ſtagniſq; gaudet, auctu perquam facilis, quod humori acceptū ferendum eſt. minus durans viuit aquaꝝ auida. in plana deſcendit campeſtris arbor. Inter primas populus germinat, pauloq; ante Aequinoctium. Huic vt ricino folia in iuuenta circinatę rotunditatis ſunt, vetuſtiora in angulos exeunt: è contrario, hederæ anguloſa rotundantur. Propterea vt refert Theophraſtus, putant quidam vetuſtate candidam mutari, vt helix in hederam, & pyrus in pyraſtrum. Populoꝝ foliis grandiſſima lanugo, euolat candidę vt iulus. Habet cum paucis proprietatem hanc, vt ab æſtiuo ſolſtitio circūagatur, hoc eſt partes ſupinas foliorum cōuertat, quod ſalici & vlmo & oleæ accidit. quod quidem ſyderis confecti ruſticis argumētum eſt. Populus an fructum ferat necne varia eſt ſententia. Arcades ſterilem putauere, ſed in Creta fructificat in ipſo Idææ ſpecus aditu: ad fontem quoq; Sauri duodecim ab eo loco ſtadiis: in Cindrio quoq; proximo ab Ida mōte, & car-

ca Tiraſiam parte montuoſa. Herculi dicata populus, vt arbores aliæ numinibus ſuis, Ioui eſculus, Apollini laurus, olea Mineruæ, Veneri myrtus. Alba folio bicolor ſupernè candicans, inferiori parte viridi, numeroſiore. Populi ferunt in foliis guttam ex qua apes propolim ſuam faciunt. Reſina è populo exigua eſt, humor è cauis eius effluit. Ariſtoteles author eſt acheroin vocari nigram populum: Pauſanias verò candidam, ita nominatam quòd Hercules in deſcenſu ab inferis apud Acheronte vidiſſet eam, ramumq; extuliſſet: non alio ligno cremari victimas in Elide Ioui Olympio. Multum eructat fumum populi lignum ignibus dicatum. Pediculus populis tremulus & eiſdem folia inter ſe crepitantia. Scopis tantum naſcentes. Infelices autē exiſtimantur damnatæq; religione, cum neq; ſemen vllum neq; fructum ferant. Vinearum cauſa populus alba ſeritur, bipedaneo paſtinatu, talea ſeſquipedali, biduo ſiccata, ſemipede interuallo, terra ſuperiecta duum cubitorum craſſitudine. Populus arbor vitibus placet. Lenta vtriq; materia, ideo ſcutis faciendis aptiſſima quoq;, plaga ſe contrahit protinus clauditq; ſuum vulnus, ob id contumacius tranſmittit ferrum. Vnguentum populneum quod ægirinon Græcis dicitur, ex vua populi, quæ bryon eſt, conficitur verno tempore, cum plurimum grauis eſt prægnansq; reſina. Cortex potus iſchiadicis & ſtranguriæ prodeſt. Foliorum calidus ſuccus aurium inſtillatur dolori. Virgam populi tenentibus intertrigo non metuatur. Potus albæ populi cortex, vt ait Dioſcorides, denarii pondere iſchiadicis & vrinæ ſtillicidio medetur. Abortiuum naſci tradunt, ſi cum mulino rene bibatur. Folia quoq; cum vino à purgatione pota idem maleficium præſtare produntur. Tepens foliorum ſuccus vtiliter aurium dolori funditur. Pilulę quę primo foliorum partu proſiliunt, illitæ cum melle hebetatam oculorum aciem recreant. Memoriæ prodiderunt corticem huius & nigræ conciſum in minutias, & ſulcis ſtercoratis inſparſum, edules innoxioſq;, totoq; anno reſtibiles creare fungos.

Populus nigra. Cap. CXX.

POPVLVS nigra αἴγειρος Græcis, fronde eſt anguſtiori, ſcabriore cortice, in totum ſtrigoſior. folia circinatæ ſunt rotunditatis in iuuenta, vetuſtiora in angulos exeunt, infernè herbacea, ſupernè candicant, tremulo pediculo, inter ſe crepitantia. Vtrunq; genus erectum, ſed nigra procerior & lęuior, folio bicolor. vtriq; dẽſa lanugo quę vt iulus euolet. ligno vtriq; par candor, neutra putatur florere, ſed alba numeroſiore folio, quæ vuas brya vocatas ferat vnguentis. In hãc vetuſtate alba degenerat. Cum cæditur quoq; intus lignum albicat. mature germinat & ante æquinoctium. Lęuior apud aquas adſurgit, amat amnes, inde lachrimam quę in Eridanum defluat, durari accoire in ſuccinum aliqui prodiderunt. Nigram Arcades fructum parere negant, quanuis in Creta fructificet: ſi tamen hinc transferatur, ſterileſcit. Tertium genus Theophraſtus facit eius quã Alpinam, non nulli Libycam cognominant, ſupradictarum altitudine, cortice pyri ſylueſtris ſcabro, ramis candicantibus, folio hederæ, hinc inde exaturato virore nigro, ſed parte vna hebete, altera anguloſa, pediculo tenui, oblongo, colore parte ſupina pronaq; ferè cõſimili. Lybica appellatur minima folio ac nigerrima, fungiſq; enaſcentibus laudatiſſima. De ſuccino ſuprà diximus. Electri tamen ſunt qui tria conſtituant genera. Vnum naturale, quarta parte argẽti, vt in canalenſi auro. Aliud cura fit, tribus auri partibus & vna argenti: quanquã quod quintam partem argenti excedit, incudibus nõ reſiſtat. Errare Plinius putat qui melius eſſe naturale exiſtimẽt. Cuius probatio, vt veneno accepto ſtridorem emittat, & varios quaſi arcus cęleſtis in diſſimilitudinem reddat colores. Narrant ad lucernarũ lumina clarius argento ſplendere. Longè diuerſum ab hoc videť genus quod ambra ſiue ampar dicitur, Aetio ambar, incompertum veteribus arbitror, multis locis ſcaturiens bituminis & ſulphuris modo. diſcrimen eius triplex. Rufum & pingue præferunt, Selachiticum à quodam Indiæ municipio vocatum, vbi naſcitur. Subalbidũ ex Arabia felici minus probatur, è maritimo quodam oppido cui Sechra nomen eſt. Deterrimum nigre-

ſcit, quod piſces deuorauere. Alii aliter ſentiunt, nos græcam fidem ſequimur. Sed ad noſtrũ reuertamur inſtitutum. Populus nigra efficaciſſima habetur, quę in Creta naſcitur. Comitialibus ſemen ex aceto vtile. Fundit illa & reſinã exiguam qua vtũtur ad malagmata. Folia in aceto decocta podagris imponunt. humor ẽ cauis nigræ populi effluens verrucas papulaſq; & attrita corporis tollit. Populi in foliis ferunt guttã ex qua apes propolim faciunt. gutta quoq; aquę propolis remedium efficax eſt. Negant & intertriginem ſentire qui virgã in manu tenuerit. Populi nigræ folia, vt Dioſcorides perhibet, magna vtilitate podagris illinuntur. Reſinam populus fundit quæ in malagmata quæritur. Semen potum ex aceto comitialibus vtile eſt. Lachrymam narrant quæ in Eridanum amnem potum è populis diſtillet durari ac coire in electrum, hoc eſt ſuccinum, quod chryſophoron appellãt. Id attritũ iucũdum ſpirat odorẽ, colore auri ęmulo, tritum hoc potumq; ſtomachi ventriſq; fluxiones ſiſtit.

¶Prunus. Cap. CXXI.

PRVNVS arbor eſt procera, radicib' ſummo ceſpite vagãtibus, paucis, caudice ſubrecto, ſcabro, multis brachiato ramis, folio ex oblõgo ferè rotundo, p oras minutim ſerrato, flore cãdido, foliato, ſuper fructũ inſidente, pomo carne cuteq; veſtito, ligno intus duro in quo nucleolus includit. Inter paruas arbores reddidit Theodorus, vt in ea peculiare ſit fructum in lanuginem ſolui, qđ nulli arborum euenit. Sed hoc Plinius Theophraſtum ſequutus non pruno ſed coggygriæ vocatæ tribuit. Decepit hominẽ vel corrupta lectio, vel nominum affinitas, forte quia cocconeliam ſcribẽdum erat: nam & vnedo, cui ſimilis eſt coggygria, neliæ nomen apud Theophraſtum habet, cui, non pruno, folium arbuti tradidit. Prunum ſylueſtrem Vergilius vocauit ſpinũ eo verſu, Spinos iam pruna ferentes. Pruni ſylueſtres genera ſpinarum ſunt Columellæ, quæ non ſunt negligendæ, cum per ſtirpes exploratur terra noualibus. Nam ſi læues, nitidas, prolixas, fœcundaſq; non retorridas vel ſcabras viderimus ſylueſtres prunos vel rubos, itelligemus terram eſſe ſurcularẽ. Sylueſtres prunos Theophraſtus quoq;

tradidit.contumacis vitæ prunus.Seritur poſt mediã hyemem vſq; in Idus Februarias.Si tamen oſſibus ſeratur autumno,menſe Nouembri,ſolo putri & ſubacto duobus palmis obruantur oſſa.eadem ponantur menſe Februario,ſed tunc lixiuo ſunt maceranda per triduum,vt cito germinare cogantur.Ponitur & plantis quas ex caudice ſumemus menſe Ianuario exeunte,vel Februario circa Idus, radicibus fimo oblitis.Gaudet ſolo læto & humido.cælo tepido melius adoleſcunt,cum tamen & frigidum poſſint ſuſtinere.Locis glareoſis & lapidoſis ſi iuuantur lætamine, præſtant ne caduca poma & vermiculoſa naſcantur.Extirpari iubentur à radice ſoboles,exceptis rectioribus, quæ ſeruantur ad plantas.Si languida pruni arbor eſt, vt Græci tradunt,amurca cum aqua æquis partibus tẽperata debet infundi,vel bubulum lotium ſolum,vel humanum vetus ęqualiter aquæ miſtum,vel cineres è furno,maxime ſarmentorũ. Si poma decidant,oleaſtri cuneus perforatæ radici eſt impingendus.Vermes atq; formicas rubrica cum pice liquida ſi adliniatur,extinguet:ſed modeſtius propter arboris noxam,ne idem efficiat remedium quod venenum.Iuuantur frequenti humore & aſſidua foſſione,Menſe Martio extremò prunus inſeritur,melius trunco fiſſo quàm cortice: vel menſe Ianuario ante quã incipiat gummi collachrymare.Inſeritur in ſe,& perſicum recipit,vel amygdalum,ſed eã degenerem reddit & paruam.Non temerè in mõtibus viſa eſt prunus.Damaſcena ſicca terra & cælo calido gaudet,vt Pãphilus nobis ſcriptum reliquit.inſeritur iiſdem horis qbus reliqua prunus.Seruantur damaſcena, vt idem prodit,cadis vino dulci vel nouo fluitantia, operto diligenter vaſe. Prunis foris corpus,intus lignum,vitiumq; cinctũ fructu, cum fructus alibi muniatur vitio.Ingens eſt turba prunorum,verſicolor,nigra candicans,hordearia à comitatu frugis eius appellata.Alia eodem colore ſeriora,maioraq;,aſinina cognominata à vilitate.Sunt & nigra ac laudatiora, cerina atq; purpurea,nec non ab externa gente Armeniaca, quæ ſolo odore commendantur. Sunt & onychina Columellæ nigris laudatiora.Habentur & nucibus inſita,quę fa

ciem parentis & ſuccum adoptionis exhibent, appellatá ab vtroq; parête nucipruna, hæc & cerina & ſylueſtria vt nuç autumno cadis condita vſq; ad alia naſcentia ætatê ſibi prorogant. reliquorum velocitas tranſuolat mareſcentiû. Memoria Plinii in Betica, malina appellari cœperunt malis inſita, & alia amygdalina amygdalis. His itus in ligno nucle? amygdalæ eſt, nec aliud pomum ingenioſius geminatû eſt. A peregrinis arboribus dicta ſunt Damaſcena, à Syriç Damaſco cognominata, in monte nata. Iam Galliæ familiaria, grandiore quanq̃ ligno, & exiliore carne, nec vnquam in rugas ſiccata, quando ſoles ſui deſunt. Populares iis myxæ, de quibus & in Aegypto vina fiût. familiares & ipſæ Italiç vel ſorbis inſitæ: Græci myxa: quibus ſimilis eſt perſicus Aegyptia, niſi q; poma Aegyptiç rubeſcût. Pruna omnia poſt Catonem in Italia cœpiſſe manifeſtum eſt. In ſylueſtribus ſatiuiſq; prunis, limus eſt arborum quem lichena Græci vocât. Eſt & ſua prunus, vt Theophraſto placet, Aegypto, magnitudine inſigni, non diſſimilis ſpinæ Syriæ, folio pruni ſed immortali. pomo meſpili, ligno intus grandi, ac rotundo. Florere incipit menſe Iulio, matureſcit bruma, nec folia dimittit. Corpus ipſum pomi natura copiáq; meſſium inſtar incolis. purgatû enim tundunt, ſeruâtq; eius offas qui Thebis habitant. Prunorum apud nos innumeræ ferè differentiæ. prima laus damaſcenis tribuitur, nigra cute, carne ſuaui, rotundo ligno, exili nucleo. Secundas partes ſibi vendicant pertigona cognomine, Iberica, vt credo, vocata, quoniam primum ex Hiſpania venerunt, vt inquit Aetius, ſucci dulcioris, durioriſq; carnis, ſuaui guſtu. ea qua parte ſolem ſpectant, purpureo nitêt colore, aduerſa parte candicât vel ſubrubent. vtraq; preſſa digitis internum os dimittût. Alia coloris ceræ ex candido in luteum palleſcentia, quâ cereola vel cerea apud nos etiam vocitatur. Alia maiuſcula, mollia, purpurea, pedicularia vulgo à vilitate dicta, iis ſues rura ſaginant. aſinina non ab re putauerim quoq; dicenda. Commendantur maxime quoq; quæ pruni dactyla: à longitudine digiti, vt puto, dicta, purpurea, ſuaui carne, ouata pomi ſpecie, inſitionis mangonio nuſquâ non naſcentia. Alia No-

berdiana, item Iuliana, aliquanto ſeriora, cęruleo colore, cūmulatum in parente intorto ſurculo pendent dum paſſa contrahantur in rugas. Cętera genera minime proſequi libet. Id ſatis fuerit nūc, quæ Gręcis myxa, & per diminutionem myxaria nunc officinis dicantur, Galenus ſerica maluit appellare, quæ vt inutilia ſtomacho, nec niſi faſtidioſis pueris aut malacia laborantibus mulierculis expetita repudiat. Syrii Auguſti, vt coniicio, honore ſebaſtos hæc myxa vocauerunt, nunc, vt interpretor, officinæ ſebeſten. Arboris eius ligno cortex albus, ramis virens, folio rotundo, amplo, fructus in racemo dulcis, candido lentore plenus, cum interiore nucleo quaſi oliuæ ſiccatur. Damaſcenum inde viſcum paratur commendatiſſimum aucupiis, præterquam aquatiliū volucrum. Recentioribus medicis ventrem reſoluit: deſtillationes comprimit: eroſiones ſedat veſicę, & inteſtinorum pellit animalia, ꝙ amariora prunis Paulus putet. Pruna ſiccantur in ſole p crates loco ſicciore diſpoſita. hæc ſunt quæ Damaſcena dicuntur. Alii aqua marina, vel muria feruente recenter lecta demergunt, & inde ſublata aut furno tepido iubēt, aut in ſole ſiccari. Pruna onychina vt Columellæ placet, item pruna ſylueſtria circa meſſem condiunt. Pruna purpurea immatura non tamen percruda, integra & ſine vitio aut vermiculo lecta, in fictili picata fidelia componūtur, & defruto aut paſſo ita vt omne pomū ſit immerſum, vas completur, impoſitoq; operculo gypſatur. Prima laus, vt Galenus author eſt, Damaſcenis à Damaſco Syriæ monte oriundis, proxima datur Ibericis quæ ab Iberia & Hiſpania deuehuntur. Cient aluum, ex aqua mulſa decocta ventri molliendo ſunt, etiam ſi ſola manduntur, ſed prandiū inchoare debent. Vis omnibus quædam refrigeratrix ineſt. Sylueſtris prunus, vt idem, in Aſia prumnon dicitur, nos vulgari more prunula vocamus. Damaſcena Theocritus brabyla vocauit, quæ & madrya & badrya dicuntur Athenęo. Miratur Galenus Dioſcoridem quòd pruna damaſcena ſicca aluum ſiſtere prodiderit. Pruni folia tonſillis, gingiuis, vuæ proſunt in vino decocta, & ſubinde ore colluto. Ipſa pruna aluum molliunt, ſtomacho vtiliſſima, ſed breui momento.

nolenta dulciſq; in Aegypto exit, in Cilicia circa Solos ad Pinarum amnem, vbi contra Darium pugnatum eſt, vt inquit Theophraſtus: quanq̃ alicubi punicum acidum ædere dulce, vel dulce acidum, oſtentum aruſpices exiſtimauerint. Omnes ſine nucleo ſatæ proueniunt. Fructu ſatæ, item neglectæ degenerant, cultuq; deſciſcunt, fimum ſuillum aquarumq; fluentium copiam nactæ, Ex acinis tamen mali punici glaucis vilia exeũt, ex nucleatis dura & plerũq; acida. Punicum ſuo caudice fructificaſſe nonnunquã, ſed prodigioſe retulit Theophraſtus. Rigatum & purgationē arbores deſiderãt. Punicum malum Carthagine laudatiſſimum, indeq; cognomen malum punicum, granatum aliqui appellant. Satam primum arborem in Cypro à Venere teſtantur fabulæ Græcorum. Diuiditur in genera apyrenon vocando, cui lignoſus nucleus abeſt, ſed candidior ei natura, & blandiores ſunt acini, minuſq; amari, diſtincti membranis. Alia ſtructura eorum vt in fauis. Communes nucleos habẽtium quinq; ſpecies. Dulcia, acria, mixta, acida, vinoſa. Samia & Aegyptia diſtinguũtur, erythrocomis & leucocomis. ita nouem genera colliguntur omnium. Summa tamen faſtigia duo: alteri lignoſus adeſt nucleus, ſcleroccocon ob hoc vocatũ: alteri non adeſt, aut certè minimus, quod ex argumento apyrenon dicitur. Corticis maior vſus ex acerbis ad perficienda coria. Flos balauſtiũ vocat̃, & medicinis idoneus & tingendis veſtibus, quarum color inde nomen accepit. Punici acini anguloſi, quippe ſoli: nec cutis vlla ſingulis prçter communem quæ candida eſt, totiſq; ſuccus & caro eſt, iiſq; præcipue quibus paruulum ineſt ligni. Corio & membrana tinguntur punica, iis acinus ſub cortice intus. Non temere in montibus viſa eſt arbor punica. Perdit facilè ante maturitatem fructum, quæ etiã roribus nimiis & pruinis florē amittit: qua de cauſa inflectũt ramos eius, ne ſubrecti humorem infeſtum excipiant atq; contineant. non longo durat æuo, ſed cito occidit. Malum punicũ vere vſq; in Calendas Apriles recte ſeritur. Quòd ſi acidum aut minus dulcē feret, hoc modo emendabitur, Stercore ſuillo & humano vrinaq; vetere radices rigato, ea res fertilem arborem reddet, & primi

tiuis annis fructum vinceſum: poſtea verò dulcem & apyrenum facit. ſi modico laſere vino diluto cacumen oblinatur, ea res acorem malorum emendabit. Mala punica ne rũpantur in arbore, remedio ſunt lapides tres cũ ſeritur arbor ad radicem collocati: aut ſi iam ſata ſit, ſcylla ſecundum radicẽ conſeratur. Alio modo, Cum iam matura mala fuerint antequam rumpantur, petiolos, quibus pendent, intorqueto. Eodem etiam modo ſeruabũtur incorrupta anno toto. Alii qui intra fictile vaſculum ramũ punici claudunt, vt ad eius magnitudinẽ poma reſtituat. Locis temperatis menſe Martio vel Aprili mala punica ſeramus: calidis & ſiccis Nouembri. Amat hæc arbor ſolũ cretoſum, macilentum: ſed in pingui quoq; prouenit. regio ei eſt apta quæ calida eſt. Seritur & plantis de matrum radice deuulſis. Sed quãuis multis generibus pangatur, melius tamen eius ramus cubitalis inciſus manubrii craſſitudine, & capite vtroq; acuta falce læuigatus, ſcrobi velut obliquus imergitur: prius tamen ſuillo ſtercore & ſummum & imum oblinatur, vel in crudo ſolo malleo cogatur ad inferiora defigi. Melius proueniet, ſi ponendus ramulus gemmatã iam matre ſumatur: ſed inditi ſcrobibus lapilli prouident ne poma findantur. Creduntur acida fieri ſi rigentur aſſidue: nam ſiccitas in iis ſuauitatem præſtat & copiam. Circũfodi autumno & verno debet. Si acida naſcantur, ablaqueatis radicibus tedæ clauus infigatur. Alii algam marinam ad radices obruũt, cui nonnulli ſtercus miſcent aſininum atq; ſuillum. Si florem arbor non continet, vrinam veterem cum aquæ mẽſura pari temperabis, & ter per annum radicibus infundes. vni punicę amphora ingeſta ſufficiet. vel algam immittis inſulſam, vel algam radicibus iungis, vel bis in menſe rigabis, vel arboris florẽtis truncum plumbeo concludis circulo, vel anguis corio innoluis. Si crepant poma, lapidem arboris radicibus ſuppoſuiſſe ſatis eſt, vel ſcyllam circum caudicem ſeuiſſe. Si vermibus laborant, tangis radices felle bubulo, & continuo moriuntur. Clauo æneo ſi vermes eoſdem purges, difficile renaſcẽtur. Vermioſis arboribus vrina aſini ſuillo fimo permiſta medetur. Tradunt candidos in iis acinos fieri, ſi argillæ & cretæ.

quartam gypſi partem, & toto triennio hoc terræ genus radicibus adiungas. Tradunt mira magnitudine poma protuberare, ſi olla fictilis obruatur circa arborem, in eaq; ramus cum flore claudatur, ne reſiliat ad palum ligatus: tum operta olla contra incurſus aquæ muniatur, autumno patefacta ſuæ magnitudinis poma exhibebit. Cinis cum lixiuio circa punici truncum frequenter infuſus, læta & fructuoſa reddit arbuſta. Punica, vt Græci tradunt, feruẽte cęlo gaudet, riguis ſeri locis optat comite ſcylla. Si dum pendent in matre poma, ſurculos ſemel vel iterũ intorſeris, ad ver uſq; integritate vegeta cuſtodientur. Addunt ab auibus non impeti, ſi cucurbita & rapũ quæ nullo antea humore maduerint, opponantur. Languentes arbuſculæ fuco in mari ſcaturiente recreantur, ſi parte ima caudex radice tenus inuoluatur. Diophanes in ſuis Georgicis ſcriptum reliquit, rubra creari mala, ſi glandium cinere radices aſpergãtur. Democritus teſtatur punicam myrtumq; mutua conſuetudine mirum in modum oblectari, ꝙ ſi inter ſe ſocietate ac conſortio fruantur, fertiliores reddi: radices quoq; etſi aliquanto diſtẽt interuallo, mutuo complexu exhilarari. Africanus in excauatos ſcrobes, cum pangerentur, cochleas ingerebat ſi inuenirentur, aut iam ſatis ſcyllæ bulbos obſerebat. quippe cum ea cæca quadam naturarum diſcordia diſſilire mala, aut rupta fatiſcere non patiuntur. Non dehiſcent in arbore poma quæ in caput conſita fuerint. Sine nucleis naſci idem promittit author, ſi dempta, vt in vite, medulla, ſurculus adobruatur, & dum cõprehenderit, amputetur quod emergit. Ramos punicæ idem adfirmat ſerpentes arcere. quapropter in amœnis tutaminis gratia deponi conſueuit. Didymus rubicundiora fieri mala tradit, ſi cinis cum lixiuio circa truncum eius frequenter fuerit infuſus. Malum acidum fieri tradit paxamus, ſi circunfoſſis radicibus arbos ſuillo ſtercore ſublinatur, aut humana rigetur vrina. Copioſa in punico mala naſci Democritus aſſerit, ſi tithymali & portulacę ſuccus bene cõmiſtus arboris truuco antequam germinet adlinatur. Acinos granatis totidem numero in ſingulis adfirmat Aphricanus, etiã ſi magnitudo

variet, modo ex eadē arbore legantur. Varie, vt Græci produnt, inſeritur, in ſe, & aliis arboribus. Caudex itaq; flexilis qui poſſit ad terram vſq; deduci obruitur, ita vt ramulorum connexione medulla vtrinq; diuiſa ſe iungat: deinde vinculis diſtrictus ligatur, ne poſſit in ſuam ſedem reſilire, demum amurca ſuffunditur. Sed inſecto trunco ſurculus q̃ recentiſſimus ſtatim debet infixi, ne mora exiguum, qui ineſt, ſiccet humorem, alia tamen ſcitu non indigna quàm cæteris ratione. nam in punica ſurculus iam oculis gemmaſcēs accipi debet, in aliis verò prius quàm germinent. Lætatur hæc myrti coniugio, vt refert Didymus: ideo inſita myrto punica, multo plurima poma largietur. ſalici item & citrio, vt idem teſtatur, inſeri conſueuit. Punica mala, vt Græci tradunt, ad hybernos vſus reſeruanda leni manu, ne tactu aſperiore vitientur aut vulnus ſentiant, interlegi debent, nam ea putrilaginis originem adferunt, & incocta pice mergi, refrigerataq; ſuſpendi. Alii arente flocculo ſigillatim inuoluta funiculis obſtringunt, ne tumeſcentia dehiſcāt in rimas: ſic tamen munita, in parente patiunt̄ hærere. poteſt & hoc in aliis malis obſeruari. Sunt q̄ in ſcobe querna, ſuffuſo pri aceto, compoſita obruant. Alii integra in feruente aqua marina vel muria demergunt vt combibant, dein ſole reſiccāt, & loco ſuſpendūt frigido: & cùm vti volunt, aqua dulci pridie macerant. Alii in ſingulis fictilibus ollulis ſingula collocant, & diligenter opertas ita ſtabiliunt, nec vel caudicis occurſu vel mutuo earum colliſu poſſint confringi: ita & vberibus & adultis ſemper potiētur. Longo cuſtodiuntur tempore, ſi in feruentem aquam intingātur, & protinus erepta, in arena ſicca cōponantur, aut tritici cumulo in vmbra dum rugas contraxerint recondantur. Item ſi tactu inuicem ſeparata paleis obruantur: aut ſi induantur argilla, & ea ſiccata, loco frigido pendeant: aut ſi feriola obruantur ſub dio, quę habeat arenas vſq; medium, & cum ramulis lecta imprimātur cannis ſingulis vel ſambuci virgulis, & ita ſeparata in arenis figantur, vt ipſa quatuor digitis emineant ab arena. Hoc & ſub tecto in ſcrobe bipedanea fieri poteſt, & vtilius eſt ad ſeruandum, ſi cum ramo longiore tollantur. Alii in ſe

riola cui ad medium aqua mittatur ſuſpendunt mala, ne humorem tangant, ſeria clauditur ne vetus irrumpat. item in dolio intra hordeum ſic ordinantur, ne ſe inuicem tangant, & dolium ſuperoperitur. Vinum hac ratione cōficitur, Acini maturi diligenter purgati in fiſcellam mittuntur, & cochlea exprimuntur, hoc coctum ad medietatem vſq; cum refrixerit, picatis vaſculis clauditur. aliqui ſuccum non excoquunt, ſed ſingulis ſextariis libras mellis ſingulas miſcet, & ſupradictis vaſculis reponunt. Dulcia mala ſæpe intelliguntur, cum apyrena dicitur. Vinolenta nucleum fere paruum habent, vuam in iis, ac ne muſtum quidem protinus aperuit natura. apyrenis & vinoſis cortex aſperior. Punicā malum ferè Græcia rhoan & rhœan vocat, reliqua vt apud Callimachum eſt, item Hippocratem, ſidam. Side porro & Bœotia terra dicitur, à quo & arbori nomen datū. quo argumento Athenienſes ab Epaminunda in Sidæ regionis quęſtione victi memorantur. Nanq; ſicut refert Athenæus, quid ſidam appellarent orta cōtentione, Epaminundas protinus ex dextera conditum depromens punicum, ſciſcitatur quonam modo malum hoc vocarent, qui rhoan reſponderunt. ſed nos, inquit, ſidam. Dulcia quæ apyrena nomine alio vocantur, ſtomacho inutilia habentur, Inflationes pariunt. dentes gingiuasq; lædunt. Quę verò ab his ſapore proxima vinoſa dicuntur. Paruum nucleum ferentia vtiliora paulo intelliguntur: aluum ſiſtunt & ſtomacho proſunt dūtaxat pauca, citraq; ſatietatem. Hæc dari in febre nonnulli negāt, nec ſucco, nec carne acinorum vtili. Cauentur ęquè vomitionibus ac bilem reiiciētibus. Cortex in magno vſu eſt. Vulgus coria maxime perficere illo nouit, ob id malicoriū appellant medici. vrinam cieri eodem monſtrant, miſtaq; galla in aceto decocto mobiles dentes ſtabilire. Expetitur malū in grauidarum malacia, quoniam guſtatu moueat infantem. diuiditur, cęleſtiq; aqua madeſcit ternis fere diebus. hęc bibitur frigida cœliacis & ſanguinem excreantibus. Ex acerbo fit medicamentum ſtomatice vocatum, vtiliſſimum oris vitiis, narium, aurium, oculorum caligini, pterygiis, genitalibus, & nomis, & quæ in vlceribus creſcunt. Contra leporē ma-

rinum hoc modo, Acinis detracto cortice tuſis, ſuccoq; decocto ad tertias, dein cũ croci & aluminis ſciſſi, myrrhæ & mellis Attici ſelibris. Alii hoc modo faciũt. Punica acida multa tunduntur, ſuccus in cacabo nouo coquitur mellis craſſitudine ad virilitatis & ſedis vitia, ad purulentas aures epiphoras incipientes, ad rubras maculas. In manibus rami punicorum ſerpentes fugant. Cortice punici ex vino decocti & impoſiti, perniones ſanantur. Cõtuſum malum ex tribus heminis vini decoctum ad heminam, tormina & tineas pellit. Punicum in olla noua operculo indito in furno toſtum & contritum potumq; in vino ſiſtit aluum, diſcutit tormina. Primus partus huius florere incipiẽtis, vt Plinio placet, cytinus appellatur à Græcis, miræ obſeruationis multorũ experimento. hũc ſi quis duobus digitis & pollice decerpſerit, luſtratis leui tactu oculis, mox in os additum deuorauerit, ne dente contingat, affirmatur nullam oculorum imbecillitatem eo anno paſſurum. Iidem cytini ſiccati tritiq;, carnes excreſcentes cohibent, gingiuis & dentibus medentur, vel ſi mobiles ſint, decocto ſucco. Ipſa corpuſcula trita vlceribus quæ ſerpunt, putreſcunt'ue, illinũtur. item oculorum inflammationi, inteſtinorumq;. In hoc ipſo cytino floſculi ſunt anteq̃ ſcilicet malum ipſum prodeat erũpentes, quos balauſtium vocat Plinius. hi ſcorpionibus aduerſantur, ſiſtunt potu menſes fœminarũ. Sanant oris vlcera, tonſillas, vuã, ſanguinis excreationes, ventris & ſtomachi ſolutiones, genitalium vlcera & quacunq; in parte manantia. Tuſorum farina, vt tradunt, dyſentericos à morte reuocat. Nuclei toſti tuſiq;, ſtomachum iuuant cibo & inſperſione. bibuntur ex aqua cæleſti ad aluum ſiſtendam. Radicis decoctæ ſuccus tineas necat victoriati pondere. mali punici corticis fumo culices fugantur. Eſt & ſylueſtre punicum à ſimilitudine appellatum, eius radices denarii pondere in uino potæ ſomnos alliciunt. Semine poto, aquã quæ cutem ſubierit ſiccat. Malum granatum omne, vt Dioſcorides ſcribit, boni ſucci, ſtomachũ adiuuat, carnes minus alit. Ex iis dulcia, ſapore grato, ſed inutiliora ſtomacho habentur, vtiq; nõ omnino, ſed quatenus partem illam aliquantum excalfaciunt, inflamma-

tionesq́ pariunt. proinde in febri abdicantur. Acida feruoribus ſtomachi auxiliantur: melius ſiſtunt ac vrinas moliuntur facilius. ora gingiuasq́ lædunt. Vinoſa vero mediã ſibi vendicant naturam. Nuclei acinorum acidi punici ſiccati & obſoniis inſparſi incocti ue fluentẽ aluum ſtomachumq́ cohibent. madeſcunt aqua cæleſti, bibũturq́ ſalubriter ſanguinem excreantibus. Ad deſeſſus dyſentericorũ, fœminarũq́ vuluæ fluxionibus obnoxiarum vtiles habentur. Expreſſus ſuccus coquitur cum melle ad oris, virilitatis, & ſedis vitia, nomas, reduuias, & quæ in vlceribus excreſcunt, auriũ dolores, narium tædia, pręſertim acidi. Flores huius cytini vocantur. aſtringunt. ſiccant, cohibent, cruenta glutinant. Eaſdem quas pomum præſtant vtilitates, madidis pituita gingiuis collutione medentur: mobiles firmant dentes. hernias prolapſu inteſtini erumpentes emplaſtro ſuo repellunt. Memoriæ prodiderunt, ſi quis ternos cumminimum deuorauerit, nullam eo anno lippitudinem ſenſurum. Exprimitur hypociſthidis exemplo. Malicorium aſperũ eſt mali punici putamen, quod aliqui ſidion vocant. hoc ſpiſſandi vim habet, & eiſdem pollet vtilitatibus quibus cytinus. Decoctum radicis potu latas ventris tineas pellit, & eaſdẽ enecat. Balauſtion flos eſt ſylueſtris punicę cytino ſimilis. genera eius multa, candidi, rubri, roſacei. Succus vt hypociſthidis premit. natura ei ſpiſſare cytini & hypociſthidis effectibus.

¶ Rhamnus. Cap. CXXIII.

RHAMNVS, aliqui perſephonion vocant, alii leucacantham, Romani ſpinam albam aut ceruallem vocant, fruticat in ſeptis ramos ſpargens rectos, & aculeos in acutæ ſpinæ modũ foliis paruis, oblongisq́, ſuppinguibus, teneris. Alterum genus candidius. Tertium fuſcius latioribus foliis, & quadantenus rubentibus: virgæ quinum ferè cubitorum proceritatem implent, infirmioribus horrentes ſpinis, innocentioribusq́, aculeo mucronato. fructus ei candidus, latus, prætenuis, folliculari ſpecie, non diſſimilis verticillo. Theophraſtus rhamni duo genera conſtituit, nigrum & candidum, vtriq́ fructus parentum colore. Nigrum folliculos

fert in quibus terna aut quaterna ſemina: quibus medici cõtuſis contra tuſſim vtuntur, continent enim lentorem quendam quale lini ſemẽ. Naſcitur dilutis vt rubus, perpetuã coma viret. Rhamnus inter ruborum genera à Plinio deſcribitur: candidior & fruticoſior is floret, ramos ſpargens rectis aculeis non vt cæteri aduncis, foliis maioribus. Alterũ genus eius ſylueſtre, nigrius & quadãtenus rubens: fert veluti folliculos. Aliter à Dioſcoride ſupra mõſtratur. Rhamnum igniariis vtilem ferunt, præſertim cõceptaculo & craticulæ. Phocion rhamnum à quibuſdã agnon à virtutis ſimilitudine vocatam ſcribit, quod Venerem coerceat vt vitex. Rhamni vnum genus putamus eſſe, quod Galli burgam ſpinam vel neprum vocant, fructu myrti, foris nigro, intus viridi, ob id ad colorem eum pingentibus idoneo. Cortex arbori ſubniger & nitidus quaſi ceraſo, intus virens, poſt luteus, lignum extra candidum, interior medulla rubet: eo validos arcus noſtri fabricant. Audio etiam adhuc hodie Italis ſpinum ceruinum vocari, nam & ab iiſdem Dioſcorides ſpinam cerualem dici teſtatur. Aliud genus in afflatu maris naſcens, quod putauerim rhamni faſtigiis annumerandum, frutice nonnunq̃ arboreſcente, prælongis ramulis, qui rigidis armantur ſpinis, aculei mucrone ſæuientibus, foliis tam æmula facie liguſtrũ exprimentibus, vt pro illis fallant, bacca folliculari ſpecie, verticillata, primum candida, poſt maturitatem rubeſcente, foris flaccida, intus vliginoſa, quam paſtores pecorũ pabulo decutiunt. Hallucinari credo eos qui primum rhamni genus arbitrantur eſſe, quod groſſularem vulgus vocat: nam & ſi fruticoſi generis ſit, ramulis vietis, recto ſpinarum mucrone horridus, flore ex herbido candicante, in frutetis & ſepibus naſcens, nihilominus folia non reſpondent: quæ circinatæ rotunditatis cõſpiciuntur apii modo diſſecta, frutice aculeato, acinis candidis, & à maturitate dulcibus, granoſis, translucidis, ciborum condimentis expetitis: hanc veteribus prçteritã obiter putamus, vt eam quam tranſmarinam groſſulam vulgus appellat, frutice topiario, nullis horrẽte ſpinis, folio puſillæ vitis, rubẽtis vuæ fertilis, in hortis frequens, acinis ſapore & guſtu punici ad

di. Rhamni ſemen ſecũdas trahit. alter ille candidior aſtringit, magiſq́ refrigerat. Collectionibus & vulneribus accõmodatior. Folia vtriuſq́ cocta vel cruda illinũtur cũ oleo. Folia omnium generum ignibus ſacris & vlcerum ſerpentibus imponuntur. Rami ex ea foribus & feneſtris additi, remedio eſſe contra veneficia produntur.

¶ Rhododendron. Cap. CXXIIII.

RHODODENDRON, alii neriõ, alii rhododaphnen vocant, frutex vulgaris notitię, folium ei amygdalę, longius, craſſius, ſcabrius, flos roſæ ſimilitudine. Fructum habet nucis Græcæ æqualẽ ceu cornicula, qui dehiſcens intus laneã naturam pappis acanthinis ſimilem oſtendit, radice faſtigiata, longa, lignoſa, guſtanti ſalſa. Naſcitur in maritimis & ſecundum amnes. Folia non decidunt rhododendro, & quãuis herba ſabina nonnullis dicatur, rhododendron, vt noĩe apparet, à Græcis venit. Alii nerion vocant, alii rhododaphnen, ſempiternum fronde, roſæ ſimilitudine, caulibus fruticoſum. Iumentis, capris, & ouibus venenum eſt. Idem homini cõtra ſerpentiũ venena remedio. mel inſanum è Ponto cõtrahit. Hoc ne nomen quidẽ latinum inuenit, q̃d miror, cum eius flore ſcatent ſyluæ. Phocion rhodoniã quoq́ dici meminit, quãuis aliqui, vt inquit, rhodoniã interpretantur vitẽ flauas vuas ferentem, roſaginẽ rura vocant, foliis lauri nunq̃ decidentibus, amaris, roſę flore leuiter in puniceũ vergẽte ſed modico, ſemine itus lanuginoſo, radice lõga, guſtu ſalſa, inuenitur ĩ aquoſis & maritimis. Huius & flores & folia cunctis quadrupedibus pnicioſa ſunt, ſi Luciano & Apuleio credimus. Emoriuntur autem veluti comitiali morbo correpti, quod & Alexandro res in India gerente conſtitit. Mirum, folia eius quadrupedum venenum eſſe, homini vero contra ſerpentes pręſidium, ruta addita & vino pota. pecus etiam & capræ, ſi aquã biberint in qua folia maduerint, mori dicũtur. Folia eius & flores, vt teſtatur Dioſcorides, perniciem omnibus iumentis adferunt, homini verò cõtra ſerpentium venena remedio eſt in vino pota, addita ruta. Pecus quidem infirmius, vt oues & capræ, ſi aquam biberint

in qua folia maduerint extinguuntur.

Rhus. Cap. CXXV.

RHVS, vt Dioſcoridi placet, arbuſcula in petroſis naſcens, duorum cubitum altitudine, foliis oblongis, modiceq́ rutilis, ſerratimq́ per oras inciſis, acino vuarum gracilium, denſo, magnitudine terebinthi, latiuſculo, corticea racemorum tunica. obſoniis aſpergitur, & ab aliquibus erythros appellatus. Semen excoriarii fruticis eiuſdem nominis. Porrò excoriarius vocatur, quoniam qui pelles cõdepſant, ſpiſſandis coriis folio eius vtantur. Maris & fœminæ differentia, vt ſcribit Theophraſtus. mas fructificat, fœmina ſterilis eſt. Virgas fundit rhus breues & graciles, folio vlmi longiore paulo ſubhirſutoq́, diſpoſito per verſus, ita vt in nouellis ramorum, cõtrariis inter ſe pediculis germina reſpondeant. iis candidas pelles inficiunt. Flos in racemis candidus, à quo ſemẽ collectum lentis & terebinthi ſimilitudine, rubeſcens cum vua, quod vocatur rhus, medicamẽtis neceſſarium, in eoq́ oſſeum. Radix ſimplex per ſumma ceſpitũ cohærens. vt facile poſſit vniuerſa velli. Naſcitur vbiq́ ſed in argilloſis potiſſimum. Nec rhus latinum nomen habet Plinio, cum tamẽ in vſum pluribus modis veniat, & frutex excoriarius appellatur, ſubrutilus, bicubitalis, craſſitudine digitali, cuius aridis foliis, vt malicorio, coria ꝑficiunt. Duo Græci faciunt genera, magiricum quod additur in obſonia, idem vt opinor cum Syriaco: alterum byrſodepſicon, hoc eſt excoriarium. quandoquidẽ vtrunq́ in paſtillum pantolmion quoq́ dictum medici diuerſis ponderibus contra dyſentericos & cruenta reiicientes requirunt. Rhos Syriacus Columellæ nominatur. Actuarius in quibuſdam compoſitionibus ſumachum tradit rhom appellari, quod nomẽ omnes vſurparunt officinæ ſumach vocabulum, vt à barbaris emendicatum, proterentes. Theodorus Græci nominis ſequutus etymum fluidã interpretatur. In montibus & petroſis apud nos frutex inuenitur fructuarius, ramulis digitali craſſitudine, bicubitalibus, foliis vlmeis, philoſioribus, quæ paribus internodiis aduerſis pediculis coniugatim ad-

hærent, per ambitum minutiſſime ſerrata. Flos albus racematim enaſcitur, eoq́ꝫ marceſcente acini oſtenduntur in vuã congeſti, grano lentis magnitudine, latiuſculo, & velut leniter vtrinq́ꝫ cõpreſſo, cum ematuruit rubro, radice per ſummã ceſpitum vagante. rura noſtra Viurnam appellant, flexu ferè inuictam, & ob id faſcibus ligandis vtuntur. Sed folia & frutex incano ferè colore nitent, ruborem tantum procidentia præ ſe ferũt, niſi hoc fuerit genus, extrita vna litera, viburni nomen fateretur: de quo Virgilius cecinit,

Quantum lenta ſolent inter viburna cupreſſi. „

Habetur & ſylueſtris herba foliis myrti, coliculis breuibus, quæ tineas & venena pellit, rhus vocata vt Plinius tradit. Rhus quæ erythros appellatur, frutex eſt cuius ſemen vim habet aſtringendi, refrigerandiq́ꝫ. Aſpergitur pro ſale obſoniis. Aluos ſoluit, omneſq́ꝫ carnes cum ſilphio ſuauiores facit. vlceribus medetur manantibus cum melle, aſperitati linguę, percuſſis, liuidis, deſquamatis eodẽ modo. Capitis vulnera celerrimè ad cicatricem perducit, & fœminarũ abundantiam ſiſtit, cibo. Excoriario vtuntur medici ad defluxiones, contuſa, cœliacos, & ſedis vlcera, aut quæ phagedenas vocant, cum melle aut aceto. Decoctum eorum iſtillatur auribus purulentis, illinitur & hydropicorum tumoribus. Folia, vt teſtatur Dioſcorides, vim habent aſtringendi, acaciæ effectus præbentia. Decoctum capillos denigrat. Dyſentericis prodeſt potu, infuſione, aſſeſſu. Inſtillatur auribus purulentibus. Pterygia & gangrænas folia ex aceto vel melle compeſcunt. Fit ex aridis foliis ad craſſitudinem mellis in aqua decoctis ſuccus ad eadem quæ lycium cõueniens. Fructus cœliacis eſtur & dyſentericis, aut eorũ obſoniis inſpargitur. Inflammationes arcet. Percuſſis, liuidis, deſquamatis medetur, aſperitati linguæ cum melle. alba fœminarum profluuia ſiſtit. Hæmorrhoidas ſanat cum querno carbone intrito & impoſito. Aqua ipſa in qua ſemen maduerit coquitur & concreſcit, melior medicinæ quàm ipſum ſemen. Gummi ſtillat frutex, quod dentium cauis impreſſum dolores finit.

ℂRobur. CXXVI.

ROBVR quæ Theophraſto drys, licet pro communi omnium glandiferarum arbore ſumatur, ea tamen propriè putatur eſſe quæ vulgo cheſna dicitur, paſſimq; ſpectatur, folio latebrarum anfractibus ſinuoſiſſimo, glande exigua, materie duriſſima. Nam & hæc ſola præter fructũ, gallamq; vtriuſq; generis & fungos, plurima alia gignit. Siquidem fert & quædam veluti mora, ni diſtarent arida duritie, plerũq; tauri caput imitantia, quibus fructus ineſt nucleis oliuæ ſimilis, ſed hoc admodum raro. Naſcuntur & in eo pilulæ nucibus non abſimiles, intus habentes flocculos molles, lucernarũ luminibus aptos. Nam & ſine oleo flagrant, ſicuti galla nigra. Fert & aliã inutilem pilulam cum capillo, verno tempore, melligeni ſucci. Gignunt & alæ ramorum eius pilulas corpori non pediculo adhærentes, candicantes vmbilicis, cætera nigra varietate diſperſa, media cocci colorẽ habent. apertis amara inanitas ineſt. Aliquando & pumices gignit, necnon è foliis conuolutas pilulas, & in folio rubentes, aquoſos nucleos candicantes & tranſlucidos quãdiu molles ſint, in quibus culices naſcuntur & indureſcant in gallę modum. Fert & robur cachryn, ita vocat̃ pilula in medicina vrendi vim habens. Robur, vt Theophraſtus, pręter fructum multa gignit, gallam paruulam, atq; alterã reſinoſam & nigram, & aliud fert veluti morum fractu contumax, durum, id tamen raro. Gerit & pilulam nuci non diſſimilem, quæ fungoſam lanuginem habet, mollem, lucernarum luminibus apta. Nam & ſine oleo flagrat vt nigra galla. Aliud parit effigiẽ colis repręſentans, quod cum perficitur, tauri caput imitatur, fructu intus nucleis oliuę ſimili. Gignit & comatam capillo pilulam ſed inutilem, tum tactu tum guſtatu melligeno ſucco, vere inficientem. Promit quoq; in ramorũ alis pilulas ſine pediculo ſeſſiles, ac verſicolores. enimuero prominentes quidam vmbilici candicant, cætero varietas aſpergitur, media cocci rubore rutilant, apertis putris & nigricans ineſt inanitas. Profert & rubentem lapillum, ſed frequentius aquoſos nucleos albicantes & tranſlucidos quandiu teneri ſunt, in quibus & pumiles naſcuntur, indureſcentes gallæ modo, vbi ad iuſtum

incrementum

incrementum Venerint.ii foliis à tergo adhærent.Gignuntur & foliis aliæ conuolutæ pilulæ compreſſæ & oblongę. Fungos omitto qui in aliis quoq; arboribus erumpunt. Taceo etiam Viſcum,cum in aliis quoq; proueniat.ferax earum rerum hæc arbor eſt,nec alia quercus ſpecies. E glandiferis coronas necti Veteribus mos fuit,quæ omnibus anteferrentur.Ciuica iligna primo fuit.poſtea placuit ex eſculo Ioui ſacra.Variatumq; & hoc cum quercu eſt,ac data quæ Vbiq; fuerat.Non puto prætereundum Alexandri Macedonis inuentum ſeruandæ niuis,in ſcrobes Vbi ea ſit cōiectis è quercu ramis.Galla è robore deterrima,ſignum eius eſt ꝙ cauernæ tranſlucent.Glandem quæ proprie intelligitur,fert robur.cōtinetur hiſpido calice,folia carnoſa,grauia, procera, ſinuoſa lateribus,nec cum cadūt flaueſcentia.montes & Valles diligit.Germinationem intermittit.tripartito,ac terna germina ædit:ideóq; inter ſquamas corticem ſpargit.Prægnantis in germinatiōe rumpitur cortex,quod in omnibus arboribus euenit.Eſt autē prima germinatio incipiente Vere circiter quindecim diebus. Iterum germinat tranſeunte Geminos ſole,ſic Vt dum prima cacumina impellūtur,ſe cutis aperiat geniculato incremento.Tertia ad ſolſtitium breuiſſima,in qua tunc clare cernitur excreſcentiū cacuminum articulatio.Solæ robur abies atq; larix germinatione terna parturiunt,corticemq; inter ſquamas rūpunt,ob id triſlepi Vocatæ,hoc eſt intermiſſariæ,Vel Vt alii legere malunt, triſlepri,hoc eſt triſquamiæ.Robur in profundum ſuas radices agit carnoſas.Vere cæſum teredines nō ſentit: bruma autem Vitiatur,neq; finditur,aliàs obnoxium Vt torqueat ſeſe.Tardiſſime robur cæditur,ineunte hyeme,ante cōputreſcit.Tempeſtiuè cæſum durat ſpiſſatum Vt cornu. Non deſunt tamen qui tempeſtiuū putent Vere,quum amentum, hoc eſt cachryn ſuam gerit.Medullā eius inter ſpiſſa commemorant melādryon Vocatam.Aeterna in aquis materia,ſed dulcibus:mari putreſcit,contra q̄ magna pars arborum:hoc tamen & in mari Vtile,ſed nauibus & ædificiis cæteris quę terra obruūtur.Carbones è robore annoſo & nouello damnant,media ætas in pretio eſt,Sed Vtiq; robori tāta eſt du-

ritia, vt terebrari niſi madefactum non queat, & ne ſic quidem adactus auelli clauus. Materia eius tardiſſimè vetuſtatem vel cariem ſentit. Sed in hac & etiam reliqua, multum refert lunaris ratio, nec niſi à viceſima in triceſimam cędi vo lunt. Inter omnes conuenit vtiliſſimè in coitu eius ſterni, quem diem alii interlunium, alii ſilentis lunę appellant. Quidam addunt, vt in coitu & ſub terra ſit. Robur omne aſtringendi vim habet, præſertim interior & ſubiecta cortici tilia, quæ ligno membranacea cohæret. Idem pollet & tunica ea quæ glandem ſub calyculo obducit. Decocto earũ iuuãt cœliacos, dyſentericos, ſanguinem excreantes. Tritæ fœminis contra profuſiones immodicas admouentur in vellere. Pilulæ roboris ex adipe vrſino alopecias replent. Glans ſiccat collectiones, ſuppurationeſque, fluxiones ſiſtit. Torpentes membrorum partes corroborat decoctum eius fotu, cui & inſidere expedit ſiccandis aſtringẽdiſque partibus. Aſtringit, vrinam trahit, capitis dolores creat deuorata, inflationeſque parit. Reſiſtit veſcentibus venenatorum ictibus. Succus decocti prodeſt contra toxica cum vaccino lacte potus: intrita glande cruda collectiones diſcutiunt. Duritias quas cacoethe vocant, & vlcera maligniora ſanat, & cũ ſalſa ſuis axungia linit. Ilignæ glandi uis maior.

¶ Roſa. Cap. CXXVII.

ROSAM Græci rhodon, & plantam rhodoniã appellãt. Roſam aculeatam ramis nemo ignorat. ei vita ad quinquennium non reciſæ nec aduſtæ, illo enim modo iuueneſcit. Flos ſeneſcentis deterior, ad cuius odoris iucunditatem cælum plurimum conferre creditur. Flos bicolor, cuius folia interna quæ admodum exigua ſunt: item ex maioribus externa minus odorata. Inter amplas odore præſtant, quibus ima pars ſcabra & corticea eſt. Vſta, reciſa, tranſlata fit melior. Syluestres ex toto aſperiores odore, colore, magnitudine ſuperantur. Roſa vt nouiſſima erumpit iter vernos flores, ita prima deficit ſatiua excepta. Capita foliorum parteſque candidę, vngues vocãtur. In flore aliud ſemen, aliud capillus in capite, aliud cortex,

aliud calyx. Coronas è roſa quæ pactilibus & ſutilibus ſucceſſerunt, roſalia dixere veteres, nec erat iis gratia niſi folio ſolo nexis. Recens à longinquo olet, ſicca propius. Serenis diebus lecta odoratior, item ſiccis, ruderatis, gracilibus. Roſa naſcitur ſpina verius q̃ frutice, in rubo quoq; proueniens, illic etiam iucundi odoris, quãuis anguſti. Germinat primum omnis incluſa granoſo cortice, quo mox intumeſcente, & in virides alabaſtros faſtigato, paulatim rubeſcens dehiſcit, ac ſeſe pandit, in calycis medio ſui ſtantis complexa luteos apices ſtaminaq;: ſub quibus ſemen inſidet, quæ propriè flores dicuntur. Deſitum eſt ſeri ſemine, cum alioqui poſſit, quoniam ſero ita naſcatur. Roſam fruticibus & ſurculis per ſurculos pedales diſponi conuenit, ſed omnibus annis ante Calẽdas Martias, & interputari oportet. hoc modo culta multis annis perennat. Roſaria Februario menſe conſeruntur, quæ ſulco breuiſſimo, aut ſcrobibus ponenda ſunt, vel virgultis, vel etiam ſemine. Sed ſemina roſarum non putemus medios eſſe floſculos aurei coloris, quos roſæ ferunt: ſed baccas nutriunt, quas in breuiſſimi pyri formã turbinatas ac ſemine turgentes poſt vindemiam reddunt maturas. Quarum maturitas ex colore fuſco & mollitie poteſt æſtimari, quo tempore antiqua roſaria ſarculis circunfodiuntur, & ariditas vniuerſa reciditur. rara propaginibus reparantur. Si roſam temperius habere voles, duobus palmis ab ea in gyrum fodies, & aqua calida bis rigabis in die. Roſas nondum patefactas ſeruabis, ſi in canna viridi ſtante fiſſa recludas, vt fiſſuram coire patiaris, eoq; tempore cannam recidas quo roſas virides habere volueris. Aliqui olla rudi cõditas ac bene munitas ſub dio obruunt, ac ita reſeruant. Vſus in coronis propè nimius eſt. Oleo quoq; maceratur & in vnguẽta tranſit, idq; iam à Troianis temporibus, Homero teſte, per ſe medicas artes præbet menſarum deliciis inungendis minimè noxia. Genera Latini multa fecere. Celeberrimum Præneſtinæ quæ nouiſſimè deficit. Campanæ quæ præcox eſt, Mileſiæ cuius color ardentiſſimus, Serotinæ duodecim folia non excedentis, Proximã tradidere Trachiniam, minus ru-

bentem: mox Alabandicam, viliorem, albicantibus foliis. Viliſſimam pluribus, ſed minutiſſimis, ſpermoniam. Differunt verò multitudine foliorum, aſperitate, læuore, colore, odore. Pauciſſima quina folia, ac deinde numeroſiora, cum ſit genus eius, quam centifoliam vocant, Campaniç tributam, & Philippis Græciæ à Pangæo monte vicino tranſlatitiã, numeroſis foliis ac paruis, vnde accolæ transferentes conſerunt, plantatuq; proficiunt. Nec tamen talis odoratiſſima, nec cui latiſſimum maximumq; folium. Ideo nec coronas intrat centifolia, niſi extremos velut ad margines, nec ſpecie nec odore probabilis. Eſt quæ græca Latinis appellatur, à Græcis lychnis non niſi in humidis locis ꝓueniens, nec vnquam excedens quinq; folia, violæ magnitudine, odore nullo. Eſt & alia græcula appellata conuolutis foliorum paniculis, nec dehiſcens niſi manu coacta, ſemperq; naſcenti ſimilis, latiſſimo folio. Alia funditur è caule maluaceo, folia oleacea habens: moſchenton vocãt. Atq; inter has media magnitudine, autũnalis roſa, coroneolam appellant, in rubo natam, iucundi odoris, ſed anguſti. Coroneola in rubro nata tot modis adulteratur. Reliquæ ſine odore, hoc eſt, maluacea & duæ græculæ. Semen roſæ in ipſo cortice eſt, ſub flore opertum lanugine. Præcox emergit roſa ſi pedali ſcrobe ab radice facta, calida infundatur, germinare incipiente calyce. In Hiſpania, Carthagine præcox roſa hyeme tota viſitur. Refert & cæli temperies. quibuſdam annis minus odorata prouenit, præterea locis omnibus, ſed ſiccis q̃ humidis odoratior. Seri nec pinguibus vult, nec argilloſis locis, nec riguis cõtenta ruribus, proprieq; ruderatum locum amat. Fodiuntur altius q̃ fruges, leuius q̃ vites. Tardiſſimè proueniunt ſemine, quod in ipſo cortice ſubeſt ipſo flore opertum lanugine: ob id potius caule inciſo inſeruntur, & ocellis radicis vt arundo. Vnum genus inſeritur pallidç ſpinoſæ lõgiſſimis ſurculis quinquefoliæ, quæ altera græcula eſt. Omnis autem reciſione atq; vſtione proficit, tranſlatione quoq; vt vitis. optimè ocyſſimeq; ꝓuenit, ſurculis quaternum digitorum lõgitudine & ampliore poſt Virgiliarum occaſum ſata, dein per Fauonium tranſlata pedalibus inter-

uallis,crebroq; circũfoſſa.Roſam multiplex comitatur fabula,non niſi candidam per initia fuiſſe,mox vulnerato Veneris pede,dum Adonidi opem latura præcipiti curſu per dumeta rapit,adrubuiſſe.Alii ſanguine Cupidinis, vt Auſonius,Græci admirandam illam pulchritudinẽ odoriſq; ſuauitatem à Venere contributam fingunt.Quando deam Adonidis amore captam Mars deperibat.qui zelotypus, Adonidis morte initam conſuetudinem ſolutũ iri ſperans, Adonim interficit.Venus reſciens geſtum facinus, dum omni ſtudio diligentiaq; properè fertur ſubſidium allatura,in roſæ frutices irruens,pedem nullo munitum ſcandalio eius ſpinis transfigit:ita roſę priſtinum candorẽ,in profuſi cruoris memoriam,in ruborem conuertit.Alii aliter fabulantur: Cupidinem cum in deorum conuiuio laſciuis ſaltationibus indulgeret,pateram nectaris plenam alæ concuſſu ſubuertiſſe,nectar inde fuſum humi florem roſæ rubicundum reddidiſſe.Philoſtratus roſæ fruticem Cupidini dicat,quẽ tota facie videtur æmulari.Semper illa recens iuueniſq;,nec non mollis vt Cupido.Aureis comatur capillis.ſpinas pro iaculis geſtans,pro facibus fulgorem.folia pro alis roſæ data ſunt:neq; Cupido neq; roſa tempus norunt.Idem lumina terræ,veris comas,amoris igniculos,terræ fulgur appellat.Odoratiores fieri roſas Didymus affirmat,quibus allia prope fuerint conſita.Si velis ſine temporis intercapedine roſis frui,ſingulis menſibus loco ſtercorato pangis,ſemper roſas habiturus.Serendi ratio variat,Aliqui integras plantas cum ſuis radicibus transferunt:alii in palmares taleolas cum ſuis radicibus in ſobolis modum cubitali interuallo deponunt,& crebris irrigationibus & ſtercore iuuant.Nonnulli vt maiorem odoris fragrantiã adſciſcant, intertextas iis coronas ſimul adobruunt.maiorem odoris gratiã habent quæ ſiccaneis enaſcuntur.Si roſam,vt idem refert,præcocẽ habere volueris,duobꝰ palmis in gyrũ ab ea fodies,& aqua calida bis rigabis in die.Ros ille qui inſidens roſis inuenitur hærere,munda pinna lectus,& ſpecillo genarum palpebris inſtillatus, oculorum lippitudini medetur.Vita vigorq; manet roſis,quæ in amurca ſic mergantur vt humor

extet. Alii vt diu ſeruentur, hordeum dum in herba eſt, cum radicibus euulſum, in fictile non picatum demitti, roſamq́ prius quàm dehiſcens ſe pandat, operiri præcipiunt. Alii virentem hordei ſegetem pauito loco ſternunt, & roſas ipſas recondunt. Democritus fruticem bis die rigatum Ianuario menſe roſas ædere promittit. Florẽtinus eſt author, florem roſæ inoculationis modo cortici mali inſitam, eodẽ quo malus tempore partus ſuos excludere. Zoroaſtres anno toto oculos eius dolorem ſentire negat, qui calyces antequam in flores explicentur, leui tactu luſtret, tribusq́ earum alabaſtrulis viſum detergat, relictis in parente roſis. Sunt qui recentes hac ratione cuſtodiant, Alabaſtros turgentesq́ calyces in ventre adoleſcentis arundinis facta rima claudũt, & papyro vel charta molliter fiſſuram obſtringũt, qua poſſit aura vel vapor expirari. Roſa protinus candorem contrahit, quę ſulphuris nidore ſuffiatur, cum dehiſcens in folia cępit euolui. Si plantarum indigus volueris ex paucis virgultis habere copioſa, quaternum digitorum paulóue longiorum gemmantes ſurculos cum ſuis ſarmentulis debebis excidere, & in modum propaginis ſternere, ſtercoratu, rigationibusq́ tueri: vbi anniculam ætatẽ compleuerint, pedis ſpatio inter ſe disiunctos transferre, luxuriantem materiã omnem adimere, crebris defoſſionibus exhilarare. Diuina ferè natura pollere roſam credit Didymus. Etenim vnguentum creat pretioſum, laborantibus oculis ſalutare. Folium roſæ modis tribus exprimitur: aut per ſe cum vngues non detrahuntur, ibi enim humoris plurimum, aut cum detractis vnguibus reliqua pars aut oleo aut vino maceratur in ſole vaſis vitreis. Exprimuntur eadem folia detractis vnguibus, trita per linteum ſpiſſum in ęreum vas, leuiq́ igni ſuccus coquitur donec fiat craſſitudo mellis. Vſus ſucci ad aures, oris vlcera, gingiuas, tonſillas gargarizatu, ſtomachum, vuluas, ſedis vitia, capitis dolores. In febre per ſe, vel cum aceto ad ſomnos, nauſeas. Folia vruntur in calliblepharum. E ſiccis fœminæ conſperguntur. epiphoras quoq; aridis leniunt. Flos ſomnum accerſit, inhibet fluxiones mulierum maximè albas in poſca potus, & ſanguinis excreationes. Stomachi

quoq; dolores quantum in vini cyathis tribus. Semen optimum croccinum, nec anniculo vetuſtius, & i vmbra ſiccatur: nigrum inutile. Dentium dolori illinitur, vrinã ciet, ſtomacho imponitur, item igni ſacro non veteri. naribus ſubditũ caput purgat. Capita pota ventrem & ſanguinẽ ſiſtunt. vngues roſæ epiphoris ſalubres ſunt. Vlcera oculorũ roſa ſordeſcunt, præterquam initiis epiphoræ, ita vt arida cum pane imponantur. Folia quidem vitiis ſtomachi, roſionibus. & vitiis ventris, & inteſtinorum, & præcordiis vtiliſſima, vel illita: cibo quoq; lapathi modo condiuntur. Cauendus quoq; in iis ſitus celerrimè inſidẽs. Et aridis & expreſſis aliquis vſus. Diapaſmata inde fiunt ad ſudores coercendos, ita vt à balneis inareſcant corpora, dein frigida abluantur. Syluestris cum adipe hircino alopecias mirifice emẽdat. Roſa, authore Dioſcoride, refrigerat & aſtringit, ſed ſicca multo magis. Succus recentibus foliis exprimitur vnguibus forcipe detractis (capita enim & partes eius candidę foliorũ, vngues vocantur) reliquum teritur, premiturq; mortario in vmbra donec cogatur. ita paratus ad circunillitiones oculorum promendus reponitur. Folia quoq; in vmbra ſiccantur, crebro verſanda ne vel muceant, vel ſitus iis inſideat. Aridis roſis in vino decoctis expreſſus cremor probatur ad capitis, oculorum & aurium dolores, gingiuas. Vitiis ſedis, recti inteſtini, pẽna illitus collutuſ'ue aut infuſus medetur. Eædem citra expreſſionem contuſæ, contra humores qui in ſtomacho coierunt. Inflammationibus & ſacris ignibus illinuntur. femora ſiccatis tritiſq; aſperguntur. Miſceri ſolent. vulnerariis antidotis, atq; in compoſitionibus quas antheras vocãt. Vruntur folia in calliblephara. Flos qui in mediis roſis inuenitur ſiccatus, gingiuarum fluxionibus efficaciter inſpergitur. Capita pota citæ alui proluuiem & cruentas reiectiones conſtituunt. Rhodides vocantur è roſa paſtilli, quos ita componunt: Roſæ virentis quæ non madeat flaccidæ, ſiue quæ modo marcuerit, denarios quadraginta, nardi Indici decem, myrrhæ ſex terunt, & in orbiculos obolorum ternum effingunt. ſiccãtq; in vmbra, atq; fictili non picato recõdũt. Quidam adiiciunt ſuperioribus coſti

denarios binos,iris illyricę totidem,affuſo Chio vino cum melle.Vſus horum ad fœminas circũdato collo vice monilium,contra ſudoris virus.Tritis iis vtuntur ad diapaſma collitioneſq́;,ad coercendos ſudores,ita vt balneis perareſcant in corpore,dein frigida abluantur.

¶ Rubus canis. Cap. CXXVIII.

RVBVS canis,quem Græci cynosbaton appellant,frutex eſt multo amplior rubo, arboris inſtar,foliis longè q̃ myrtus latioribus, aculeis circa virgas robuſtis.flore albo, fructu oblõgo, ſimili nucleis oliuarum,& cum matureſcit rubēte,lanea intus natura.Columella ſentem canis noíat.Theophraſto fructu eſt malopunico ſimilis,ſubrubro,media iter arborem & fruticem ſpecie,& punicæ proxima,folio viticis.Cynosbaton vt Plinius tradit,quam alii cynoſpaſton, alii neuroſpaſton,vocant,folium habet veſtigio hominis ſimile,fert vuam nigram,in cuius acino neruum habet:vnde neuroſpaſtus dicitur.Alia eſt à cappare quam medici cynosbaſton appellauerunt. Sunt qui apud Theophraſtum pro agno, ἴχνει legendum putēt,quod ſimile humano veſtigio Plinius verterit.Flatu auerſo fructum huius legendũ præcipiunt,alioqui periclitantur oculi.Plinio parit vuam nigrã cynosbatos,quod nemo præter eum,quod ſciam,cõfirmat. Quòd ſi error eſt,fortaſſe natus inde ſit,quoniã ſmilax aſpera labruſcæ modo ferens vuas cynosbatos à quibusdam vocari ſoleat,vt Dioſcorides teſtatur.Alia etiã cynorrhodon, de qua inter roſas dicitur.Rubus certe qui ſimilitudinẽ roſæ ferat & caſtaneæ ſimilem pilulã,cynosbaſtos à Plinio dicta eſt.Hoc rubo nata multis creditur coroneola,iucundo odore,ſed exili.Aliqui cynorrhodon à cynosbato non flore roſeo quem fert vtrũq;,ſed ſpongiolis diſtinguunt,quas cynorrhodon habet,cynosbaſtos nõ habet.Frutex apud nos englēterii cognomine venit,rubo vulgari maior,foliis myrti latioribus,ramis albis,ſpinis horrentibus,flore roſeo,candido,odorato,fructu oliuæ longiuſculo,cũ ematuruit ſubrubro,lanuginoſo intus flocco.is proximè accedit ad eã arbuſculam quam paulo ante Dioſcorides deliniauit. verum

non frutex ſed roſa iucundum expirat odorem, & qui longiuſculo olfactu caput feriat & nares tentet. Rubi canini thyrſus conditus ex aceto, ad remedia ſplenis & inflammationes manditur. Roſa cũ axungia alopecias emendat. Fructus detracta lanugine interiori reſiccatus aluũ ſiſtit: ſed feruefactus in vino, vel potus arteriam infeſtat menſium profluuia cohibet. Radix corpori infixa extrahit: folia ſuppurationes diſcutiũt. Neſcio an eadem ſit certe aut latè diſſideat ab ea quam Theophraſtus cynosbaton appellat. fructu malopunico ſimili, ſubrutilo, magnitudine inter fruticem & arborem punicæ.

¶ Sambucus. Cap. CXXIX.

ACTEN, Romani ſambucũ vocant. Duo eius genera: vnum arboris ſpecie fruticat virgis arũdinum rotundis, inanibus, proceris, folio tripli ci aut quadruplici per interualla, nucis iuglãdis ſimilitudine, graui odore, inciſuris pluribus, ramis ſiue caulibus à capite vmbellas ferentibus floris albi, acinis terebinthi, ex nigro purpureis, vuarum congerie, copioſo ſucco vinoſis. Sabucus raro eſt corpore, breui durans vita. Paulo ante Aequinoctium germinat. Nodos paucos ordine naturæ nanciſcitur, ita vt merito inter enodes numeretur. Sabucum medulla carere aiunt nonnulli. Theophraſtus ei carnoſam attribuit. Fruticoſa virgis arbor, quæ anniculæ donec folia deciderunt, in longitudinem creſcunt in ſena maximè cubita, poſt id tempus in craſſitudinẽ funduntur. Lignum fungoſum, & cum inaruit leuiſſimum, medulla molli, quæ tota virgulis eximitur baculorum vſu. Siccatum durat, inoffenſumq́; aquis redditur etiã decorticatum. qđ ei ſponte arido contingit. Radices tellure ſumma nec multas nec grandes agit. Folium minus, quod quidẽ pars eſt maioris, molle oblongumq́; habet vt latifolia laurus: maiuſculũ tamen latiuſculumq́; ſubtus & ſitu medio rotundius, exacutum, ſerratũq́;. Folium vero maius quod ex illis minoribus quaſi coaleſcit, pediculo vno craſſo & neruoſo geritur, ceu ramulis, foliis vtriq; geniculatim & ex ordine iugatis, vno in verticibus relicto ſingulari. Subrufa hęc & fungoſa & de

ſingulis petiolis, vniuerſa collabuntur. Sunt & in ramis nouellis internodia, ſed quaſi rudia inarticulataq;. Flos candidus ex floſculis minutis, faui ſpecie congeſtus e pediculi fiſſura, graui odore, quanquã lilii: fructusq; racematim pediculo vnico dependet, qui cum maturuit nigreſcat. Immaturo color vuæ acidæ, paulo maior q̃ eruum, humore lento manus capillumq; inficit. Grana intus ſeſamacea non ingrata turdis ſturnisq;. Locis potiſſimũ opacis, & iuxta aquas emicat. Acinum action vocant, corticem ligni canopon. Paulus florem eſſe ſabuci canopon aſſerit. Inter aquaticas arbores ſunt ſambuci fungoſi generis, aliter tamen q̃ ferulę, qppe plus ligni ac ſucci ſambuco: ex qua magis canoram buccinã, tubamq; credidit paſtor ibi cæſam, vbi gallorum cantũ frutex ille non exaudiat. Sambuci acinos habẽt nigros atq; paruos humoris lenti, mãduntur. Materies eius mirè firma traditur: nanq; venabula ex ea faciunt, præferunt omnibus. cõſtat enim ex cute & oſſibus. Aquoſis gaudet, floret ex ordine naturæ. Sylueſtrium prima ſabucus, cui medulla plurima eſt, firmiſſima ad palum. Taleis ſeritur: accepta plaga ſe contrahit protinus clauditq;. ob id ſcutis faciendis aptiſſima, contumacius enim tranſmittit ferrum. caudici ſæpe craſſitudo galeæ. Dictam puto arburem à ſabuca muſico inſtrumẽto, quod pectida, alii magadin vocant. Sambuca porrò ab authore videtur appellata cui nomen Sambyx fuerit, vſam tamen ea primam omnium Sibyllam perhibẽt. Arbor vtiq; ipſa ſabucus dicenda non ſambucus, ſi Quinto Sereno credimus. Gallis nũc ſus, aliquibus ſuin, quod Dioſcorides ſobin à noſtris dicit vocari. Siquidem frutex arboroſus, trunco galeę craſſitudine, intus fungoſo, cortice læui, tenui, denſo, ramis ferulaceis, geniculatis, folio molli, turbinato, ſerrato, circa ſingulos pediculos frequenti, & odore grauiſſimo, candidis in vmbella floſculis, tantæ ſuauitatis, vt eorũ conditura Galli acetum precioſius faciant. Semen fert vt hedera, baccis mollibus, ſanguineo colore, manus inficientibus, radicibus per ſumma ceſpitum exiguis. in opacis & aquoſis inuenitur. Sambuci alterũ genus chamæacten vocant, quidam & hoc ſambucum paluſtrem, Latini ebulum. Iacet hu-

mi breuius & herbaceo generi propius accedens, quadrato caule geniculato, denſis articulis. Folia ex interuallis circa nodulos expanduntur amygdalæ ſimilia, ſed ambitu marginum ſerrato, lõgiora, graui odore nauſeoſa, muſcario ſambuci, flore & acino eiuſdem, radice nititur longa, digitali craſſitudine. Sambucus habet alterum genus magis ſyluestre, quod Græci chamæactē, alii helion vocant, multo breuius. Chamæacte ſabucus pumila eſt, Latinis ebulum dicitur. læto gaudet ſolo, vt teſtatur ſuo carmine Columella:

Atq; habilis natura ſoli, quæ gramine læto
Parturit, & rutilas ebuli creat vuida baccas.

Gallis hodie dicitur hyeblum longè humilius ſambuco, magiſq; herbaceo generi aſſignandum. Fruticat caule quadrangulo, geniculato folio ex ſingulis articulis emicante, amygdalæ ſimilitudine, per nodos diſtributo, graueolente, venoſo, in ambitu ſerrato, vmbella ſabuci, flore & acino eiuſdem, cætera pumilam ſabucum dixeris, radice longa digiti craſſitudine. Aut hanc aut valde ſimilem eſſe puto quam Plinius acteam vocauit, nam, vt inquit author, quidam eſſe ebulum putant. Actea, vt tradit, „ graui foliorum odore, caulibus aniſi geniculatis, ſemine nigro vt hederæ, baccis mollibus. naſcitur in opacis, & aſperis & aquoſis. Datur acetabulo pleno interioribus fœminarum morbis, quanq̃ non caulibus aniſi, ſed aſperis in pleriſq; legitur codicibus. Dioſcorides pro eo vmbellas & capitula chamæacten habere ſcribit, nam acteam quaſi ſambuceam interpretor. Ebuli recentis radix excuſſa tantum nec colluta quantum duo digiti comprehendunt, ex vini calidi hemina ſanat hydropicos. Item acte quam quidam eſſe putant ebulum, aquæ inter cutem medetur, radice contrita in vini cyathis tribus, ſi febris abſit, vel ſemine ex vino nigro. Præcipuè tamen chamæactæ ſuccus aptiſſimus creditur. Ebuli quem nemo ignorat fumo ſerpentes fugantur. Folia contrita ex vetere vino impoſita boam ſanant, id eſt, rubentes papulas. Impoſitum teſtes ſanat. Vtriuſq;, ſambuci dico & ebuli, decoctum in vino veteri foliorum vel ſeminis vel radicis ad cyathos binos potum ſtomacho

inutile eſt, aluo detrahens aquam. Refrigerat etiam inflammationem maximè recentis ambuſti, & canis morſum cũ polenta, molliſſimis foliorum illitis. Succus cerebri collectiões priuatimq́ mẽbranæ quæ circa cerebrum eſt, lenit infuſus. Acini eius infirmiores q̃ reliqua. Tingunt capillum, poti acetabuli menſura vrinam mouent. Foliorum molliſſima eduntur ad pituitam bilemq́ detrahendam. Ad omnia efficacior quę minor. Radicis eius & vini decocti duo cyathi poti hydropicos exinaniunt, vuluas emolliunt, hoc eſt foliorũ decocto inſidentium. Caules teneri minoris ſambuci in patinis cocti aluum ſoluunt. Reſiſtunt folia ſerpentium ictibus in vino pota, podagris cum ſeuo hircino vehemẽter proſunt. Cauliculi illiti iidem in aqua macerantur, vt ea ſparſa pulices enecentur. Foliorum decocto ſi locus aſpergatur, muſcæ necantur. Boa appellatur morbus papularũ cum rubent corpora, ſabuci ramo verberatur. Cortex interior tritus, ex vino albo potus aluum reſoluit: eadem, vt Dioſcorides perhibet, vtriuſq́ vis & par vſus. refrigerant & exiccant, aquas detrahunt, ſtomacho aduerſantur. Folia olerũ modo coquũtur ad pituitam bilemq́ detrahẽdam. Caules teneri ad eundem effectum in patinis coquuntur. Radix in vino decocta & cibis data hydropicis prodeſt. Eodem pota modo viperarum morſibus medetur. Vuluas emollit inſidentium decocto, laxat ſpiracula earum & vitia corrigit. Acini in vino ad eadem omnia bibuntur, denigrant capillos inuncti. Tenerrima foliorum illita cum polenta inflãmationes mitigãt. Ambuſtis & canis morſibus efficaciter illinũtur, vlcera quæ dehiſcunt in cauernas agglutinant. Podagris cum ſeuo caprino lita auxiliantur.

❡ Salix. Cap. CXXX.

SALIX contorto & breui caudice conſurgit, ramis longis, è trunco extremo velut à capite prodeuntibus, lentis, flexilibus, foliis longis, ſubtus incanis, ſupernè virentibus, flore ſeu nucamento ſquamatim compactili, lanuginoſo propendente, fructu qui facile ante maturitatem euaneſcat. Paulo ante Aequinoctium

germinat, au ctu perquam facilis, qđ apud aquas degat. breui vitæ ſpatio durat. Aquoſis lætatur, etſi vitam agat ancipitem. Ocyſſimè ſalix amittit ſemẽ, antè quàm omnino maturitatem ſentiat, ob id dicta ab Homero ὠλεσίκαρπος, hoc eſt frugiperda. Nanq; fructum fert abeũtem in araneam anteq̃ percoquatur. Vna tantum proditur ad maturitatem proferre ſolita in Creta inſula, ipſo deſcenſu Iouis ſpeluncæ, toruum, ligneũ, magnitudine ciceris. Secuta ætas interpretata eſt ſcelere ſuo hanc ſententiam. Quando ſemen ſalicis, mulieri ſterilitatis medicamentum eſſe conſtat. Sed hoc quoq; prouidẽs natura, facile naſcenti & depacto ſurculo, incuriosius ſemen dedit. Salix, vt à Theophraſto memoratur, in Philippis procidua atq; detruncata reſurrexit, ſed non circũdolata fauſto omine, vt populus quæ procumbebat ſponte reſtituta eſt. Nec ideo ab re actionẽ dabat Labeo arborum furtim cæſarum contra eos qui proſtratas vel ſuccidiſſent vel aſportaſſent: quoniam nomine arborum continentur quæ poſſent reſurgere. Lentiſſima & frigidiſſima ſalix, ideoq; ſcutis faciundis aptiſſima, q plaga contrahit ſe oprotinus clauditq; ſuũ vulnus, ob id Theophraſtus eſt author, vt leuiore rarioreq; materia, ea magis vtũtur. Eadem ad caniſtra & ciſtellas vtilis. Exiccata tantũmodo læuis, fumumq; igni dicata copioſum eructat. Non niſi in aquoſis ſaliceta commodè proueniunt, ſata germinant, ſed lætiſſimè & celeriter ex auulſione. Circa Martias Calendas in humidis ſalix virga ſeritur; creſcẽte luna: humida loca deſiderat, ſed prius q̃ frondeat deponenda, Salicta fodienda, runcanda, deputanda. Salicem riguus ager vel vliginoſus optimè, nec incommodè tamen alit planus & pinguis, atq; is cõuerti debet bipalio, in duos pedes & ſemiſſem ſalicto deſtinatũ ſolum paſtinare oportet, nec refert cuius generis vimen ſeratur, dum ſit lentiſſimũ. Cacuminibus vel taleis deponitur: perticæ cacuminum modicę plenitudinis, quæ tamẽ dipondiarii orbiculi craſſitudinem nõ excedant, optimè panguntur, eo vſq; dum ad ſolidum demittantur. taleæ ſeſquipedales terreno immerſæ paululũ obruuntur. Riguus locus ſpatia laxiora deſiderat, eaq; quinum pedum per quicuncem

rectè faciunt, ſiccaneus ſpiſſiora, ſic vt facilis ſit acceſſus colentibus ea. quinum pedum interordinia eſſe abunde eſt. Satio eſt eorum priuſquam germinent, dum ſilent virgę, quas arboribus detrahi ſiccas conueniet: nam roſcidas ſi recideris, parum proſperè proueniunt. Dies pluuii in exputanda ſalice vitentur. Fodienda primo triennio ſalicta crebrius, cum deinde conualuerint tribus foſſuris contenta ſunt. Aliter culta celeriter deficiunt, nam quanuis adhibeatur cura, plurimæ ſalices intereunt, quarũ in loco ex propinquo mergis propagari debent, curuatis & defoſſis cacuminibus, quibus reſtituatur quicquid intercidit. anniculus deinde mergus à ſtirpe decidatur, vt ſuis radicibus ali poſſit. Salix tamen niſi in aquoſis vbi aliæ arbores difficiliter comprehendunt, ponenda non eſt, quia vini ſaporẽ infeſtat. Theophraſtus tria ſalicis obſeruauit faſtigia. Primã nigro cortice aut puniceo, nigra nominatur. candida ex re nomen traxit. tertiam coactæ breuitatis, ſponte naturę pumilam, fœcundo, vt quidam putant, fructu, helicen appellant Arcades. virgas è nigra commodiores & pulchriores, è candida ſpiſſiores & agricolarum vtenſilibus aptiores eſſe. Plinius tria ſalicis nomina commemorat, viminalem eãdemq́ purpureã: vitellinam à colore luteo, graciliorem priore: Gallicã quæ ſit tenuiſſima. Lucius Columella Græcam, Gallicam, Sabinamq́ reddit. Græcam flaui coloris, Gallicam obſoleti, purpurei tenuiſſimiq́ viminis, Sabinam gracilibus virgis atq; rutilis quam plurimi vocant Amerinam. Plinius Græcam rubentem, Amerinam cãdidiorem aſſerit. Inuenitur & alia diſtinctio: nam quædam in proceritatem magnam emittũt iugis vinearum perticas, pariuntq; balteo corticis vincula, perticales vtiq; vocentur, iugandis vitibus celebres, & balteo corticis vinctus præbentes. Alię prætenues viminibus texendis ſpectabili ſubtilitate, viminales dicantur. Aliæ ſequacis aduinctum lẽtitiæ virgas ferentes. Aliæ corbibus & ſupellectili villicæ firmiores candidioresq; detracto cortice, leuiq; tractatu, mollioribus inde vaſis, quàm è corio & cathedrarum delitiis aptiſſimæ. Cædua ſalici fertilitas, denſiorq́ tonſura: nullius quippe tutior reditus, minoris ue

inpendiiſ, aut tempeſtatis ſecurior. Tertiumq́; locum ei in æſtimatione ruris Cato tribuit, prioremq́; quàm oliuetis quamq́; frumento aut pratis, non quia deſint alia vincula. Siquidem optima præbent geniſtæ, populi, vlmi, ſanguinei frutices, betulæ, arundo fiſſa, vitis, reciſisq́; aculeis rubi. Alligat & intorta corylus, ſed ſalici præcipua dos. Finditur græca rubens candidiorq́; amerina, ſed paulo fragilior, ideoq́; ſolido ligat nexu. Dictam putat Feſtus ſalicem, quòd ſaliat ſurgatq́; cito, iteam Græci vocant, Galli ſaulem. Si fructus priuſquam in araneam abeat, legatur, ſanguinem reiicientibus prodeſt. Corticis è ramis cinis clauum & callum aqua miſta ſanat. Vitia cutis in facie emendat magis admiſſo ſucco. Eſt aũt hic trium generum. vnum arbor ipſa exudat gummi modo. alterum manat in plaga cum floret exciſo cortice, trium digitorum magnitudine: hic ad purganda quæ obſtant oculis, item ad ſpiſſanda quæ opus ſunt, ciendamq́; vrinam, & ad omnes collectiones intus extrahendas. Tertius ſuccus eſt detruncatione ramorum à falce deſtillans. Ex iis aliquis cum roſaceo in calyce malipunici calfactus auribus infunditur, vel folia cocta & cum cera trita imponuntur, item podagricis. Cortice & foliis vino decoctis fouere neruos vtiliſſimum. Flos tritus cum foliis furfures purgat in facie. Folia trita & pota intemperantiam libidinis coercent, atq́; in totum auferunt vſum ſæpius ſumpta. Amerinæ nigræ ſemen cum ſpuma argenti pari pōdere illitum à balneo pſilothrum eſt. Salix vt Dioſcoridi placet, ſpiſſantia habet omnia. folium, ſemen, corticem, ſucci. Trita folia cum modico piperis in vino bibenda in gracilioris inteſtini morbo. Sumpta ex aqua concipiendi ſpem adimunt. Semen ſanguinem expuentibus prodeſt. vtilitas corticis eadem. Eius cinere aceto miſto clàui & calli tolluntur. Ex foliis & cortice ſuccus cum roſaceo in calice punici calfactus auribus inſtillatur quæ doleant. Eorũdem decocto podagras foueri vtiliſſimum, quo furfures quoq́; purgantur. Excipitur ſuccus qui manat ex ea cum floret exciſo cortice: in plaga enim cõcretus humor legitur, ad purganda quæ obſtent oculis.

¶Siliqua. Cap. CXXXI.

SILIQVA arbor eſt ſiliquas ferẽs digitorum hominis longitudine, falcatas, pollicari latitudine, in quibus ſemen qđ neq; caro, neq; lignum, neq; cartilago dici poteſt. Siliquæ ipſę quamuis lignoſæ, dulcedine tamẽ cibis expetuntur. In ſiliquis quod mãditur lignum eſt. In pluribus ſemina placẽt, in ſiliqua damnantur, ipſis dulcibus ſemenq; complexis amarum. Siliquæ græcæ ante brumam per autumnũ ſeruntur. Non puto quẽquàm neſcire ſiliquas prędulces eſſe, earumq; mandi corticem digitorum hominis longitudine, interim falcata, pollicari latitudine. Seritur & ſemine, ſed parum feliciter, quandoquidem nec fructum fert, & breui moritur: melius plantis, Februario & Nouẽbri. Amat loca maritima, calida, ſicca, campeſtria. Locis calidis fœcundior fiet, ſi adiuuetur humore. Poteſt & taleis poni: ſcrobem deſiderat largiorem. Inſeri etiam poſſe menſe Februario credunt aliqui pruno vel amygdalo. Siliquæ ſeruantur diutiſſimè, ſi expãdantur in cratibus. Columella ſiliquam tradit Græcis ceration vocari, recentiores Græci xylocerata. Galenus arborẽ ceratoniam nominari ſcribit, fructum vero à corniculi ſimilitudine ceration. Longè alia eſt ſiliqua, quã Iones ceroniam appellant, in Syria Ioniaq; circa Rhodum Gnidumq; naſcens, foliis ſemper comantibus, flore candido, cum vehementia odoris, pomo ſiliquę: ob id nomen. radice ſublimi ſed nõ multum, plantigera ab imis partibus, ſuperficie flaueſcẽs inareſcensq;, ſuccum auferente ſobole. Pomo antecedẽtis anni detracto poſt canis ortum, ſtatim cõcipit, vterumq; perfert, & molem quandã modo vuę informem, indiſcretamq; primum ædit, quæ poſtq̃ adoleuit, per Arcturum & Aequinoctium florem emittit, hyeme fœtus enutriente, qui vſq; ad ortum canis in parente durant, vt author eſt Theophraſtus. Galenus ſiliquæ græcæ vſum in cibo damnauit, vt mali ſucci & lignoſi, qui non facile perficiatur. Poſteritas commendat ad ſtomachum fulciendum vtiq; poſt cęnam, & ad ventris profluuia, ſi quis pręſumpſerit. Siliquæ recentes ſtomacho inutiles, aluum ſoluũt. Eædem ſiccatæ ſiſtunt, ſtoma

choq; vtiliores fiunt, vrinam ciunt. Dioſcoridi ſtomacho alienæ ſunt, aluum leuant. eædem ſiccatæ conſtringunt, vrinas cient maximè quæ vinaceis conduntur.

¶Sorbus. Cap. CXXXII.

SORBVS oe Græcis dicta, Gallis corma vel ſorba, arbor eſt procera, recto caudice, læui cortice, pinguiuſculo, colore qui ex flauo albicet, folio lauri, ſed tenuiore minoriq; & per ambitum crenato, quod neruoſo prolixoq; pediculo depēdet, vtrinq; ramos veſtiens. Flos candidus ſingulari petiolo racematim coit fructu vel orbiculato, vel ouato, qui vuæ modo aceruatus producitur, ita vt faui quodam modo ſpeciem gerat. Folia non paulatim ſed tota ſimul decidunt, ſuo creſcente amentaceo pediculo, pingui, turgido. Radices habet raras nec alte deſcendētes, validas alioqui & craſſas, materiem ſolidam, ſpiſſam, coloratam, firmam. Sorbo ſyluaticæ præſtantior quàm vrbanę fructus, quod in hac, & in corno præcipuum Theophraſtus notauit. Sorbum ſterileſcere volunt, ſi ad feruētia loca venit: ſiquidem ſuapte natura frigidos quærit tractus. Radix ei per ceſpitum ſumma vagatur, fœmina fructificat ſola. Diſcrimen in fructu, ꝙ aliæ figura orbis, aliæ oui ferunt. Item aliæ ſucco odoratiore, dulcioreq; placent, vt orbiculati ferè omnes fructus: aliæ acidū peiuſq; olentem vt ouales repræſentant. Vtriq; folia pediculo ſingulari, prolixo, neruaceo, condita in verſus, alę modo à lateribus emicantia, tanquā ex omnibus vnum fiant, laciniis pennatim ut in filice ad neruū vſq; diductis, ampliuſculo diuiſis interuallo, atq; hæc nō paulatim vt cæteris ſed vniuerſa collabuntur. Omnibus ramulis in extremo pediculi folium prominet, cuius acceſſiōe impar numerus efficitur. figura iis lauri tenuifoliæ, præterquā ꝙ ſerrata per ambitū breuioráq; ſunt, neq; cacuminibus mucronatis, ſed in rotūditatem retuſis. Flos racematim coactus ex pluribus candidis ac minutis, petiolo vnico dependet. Fructus, cum largè proueniunt, vuæ modo farcti congeſtiq; viſuntur, ex vno petiolo faui ſpeciem præbentes. Exeſt eos vermiculus etiam nu n crudos acerbiſſimoſq;. Ipſa quoq; arbos ſenecta ver/

mibus eſt obnoxia rufis,hirſutis,ſui generis.à trimatu fert. Autumno foliis ſubinde amiſſis,cachryn ſuam fundit eduraturam hyeme,vt in robore. Aculeos,ſorbus nõ habet vt meſpilus,nouella cortice læui,pinguiuſculo . flauet è candido annoſa ſcabro atroq;. Arbor ipſa de grãdibus & ſubrectis, coma concinna , & niſi quid impediat,verticem nucis pineæ repræſentans.Materies ſolida,colorata,firma, compactilis,radicibus neq; multis neq; in altum defixis,validis tamen & craſſis,auelliq; difficillimis.Naſcitur ſemine,radice, auulſione.Solo alſioſo,humecto,interimq; mõtibus viuax, aboleriq; cõtumax.hęc tradit Theophraſtus.Latini differẽtias in ſorbo quatuor nouere,aliis rotunditatem mali reddunt,aliis turbinationẽ pyri,vtriq; ſaporem vini,generoſiſſimum,cui circa pediculos folia: aliis ouata ſpecie,odore a cri,ſuauitate nec perinde iucunda.Quartum genus torminale appellant,remedio tantum probabile,aſſiduum prouẽtu,minimumq; pomo,arbore diſſimili, foliis ferè platani. Non ferunt ante trimatum ex vllo genere. Gaudet frigidis ſorbus,& montibus aquoſis.Sorba ſemine & à radice,planta,& auulſione proueniunt in frigidis & humidis.Conſerendi tempus poſt mediam hyemẽ in Idus Februarias.Sorbus infeſtatur vermiculis rufis,piloſis,atq; ita emorit̃.Mẽſe Februario,Martio locis frigidis,calidis vero Octobri aut Nouembri ſorba feruntur egregie,ita vt matura ipſa poma in ſeminario pangantur.Experimento compertum eſt arbores ex pomis progenitas ſponte,& incremento, & feracitate non eſſe infelices.Amat humida loca,mõtana,& frigidis proxima,& ſolum pinguiſſimum. cuius indicium facit certiſſimum,ſi frequens vbicũq; naſcatur.Planta eſt transferenda robuſtior,ſcrobem deſiderat altiorem & ſpatia lõgiora, vt,qđ illi maxime prodeſt,ventis frequẽtibus agitata grandeſcat.Si vermes patiatur infeſtos,qui in ea rufi & piloſi ſolent medullæ interna ſectari,aliquot ex iis ſine arboris iniuria detractos vicino crememus incendio,creduntur hoc genere vel fugere vel perire.Si minus arbor cœperit ferre,tedæ cuneus eius radicibus inferatur,vel circa partem vltimã foſſa facta cumulo ingeſti cineris adæquetur.Aprili menſe

ſorbi inſeruntur in ſe, in cotoneo, in ſpina alba, vel trunco, vel cortice. Cato ſorba ſapa condi iubet. Alii præcipiunt in vaſis fictilibus picatis ſeruari, in ſcrobibus gypſato operculo duum pedum terra ſuperinducta, in loco aprico, inuerſis vaſis, & in doliis cum ramis. Alii integra dolio picato ſuſpēdi, excluſa omni aura operculo & gypſo, illitis omnium ſurculis pice, dolia ab aqua procul eſſe. Seruant̃ item ſorba hoc genere, Lecta duriora ac poſita, vbi miteſcere cœperint, fictilibus vſq; ad plenum clauduntur vrceolis, gypſo deſuper tectis, & bipedanea ſcrobe loco ſicco ſub ſole merguntur ore peruerſo, ſuper ſpiſſius terra calcatur. Item ſecta in partes ſiccantur in ſole & ſeruātur in vaſculis in hybernum. Cum voluerimus vti aqua feruenti macerata reuireſcunt, ſapore iucundo. Aliqui cum pediculis ſuis viridia lecta ſuſpendūt locis opacis & ſiccis. Alii ſorba in defruto aſſerunt diu poſſe cuſtodiri. Fit ex maturis ſorbis, ſicut ex pyris, & vinum & acetum. Sorba manu lecta curioſe in vrceolos picatos adiicis, & opercula imponis picata, & linis gypſo: tum bipedaneis ſcrobibus ſicco loco intra tectum factis, vrceolos ita collocas, vt oblita eorum ora deorſum ſpectent, deinde terram congeris & modicè deſuper calcas. Melius eſt autē pluribus ſcrobibus pauciora vaſa diſtantia inter ſe diſponere: nam in exemptione eorum dum vnum tollis, ſi reliqua commoueris, celeriter ſorba vitiantur. Quidam hoc idem pomum in defruto commodè ſeruant, adiecto ſpiſſamento aridi fœniculi, quo deprimantur ita ſorba, vt ſemper ius ſupernatet, ac nihilominus picata opercula diligenter gypſo liniunt, ne poſſit ſpiritus intrare. Sorba ſicca aſtringunt, ſiſtunt aluum: nam & recentia ſtomacho & aluo citæ proſunt. Sorba cum adhuc lutèola necdum matura ſunt decerpta, diſſecantur vt adſicceſcant in ſole, probabili remedio ad ſtipandam aluum. Idem vſus eſt tuſorum pila farinæ, ſi polentæ modo ſumatur. quod eorum decoctum itidem præſtat. Eiuſdem naturæ Galeno qua meſpila, quapropter aluo profluenti ſunt vtilia, ſed imbecilliore effectu, gratioriq; ſapore placent, in medico tamē vſu magis quàm cibo probata.

Spina Aegyptia, ex qua acacia. Cap. CXXXIII.

IN AEGYPTO ſpina, alba, nigra & viridi arbore conſpicitur. tota aculeis horret excepto caudice. Prætendit eos & germinibus & foliis, ligno in duodena cubita ſæpe procero. Celebratur in eadem gente dũtaxat nigra. Cæditur tectis, nauium coſtis, incorrupta etiam in aquis durat. candida facile putreſcit. Spinarum aculeus in foliis, ſemen in ſiliquis ad coria pficienda gallæ vſu. Flos & coronis addi blandus, & medicamentis petitus. Manat & gummi ex ea cum ſponte tum plaga, non è cortice ſed è vaſe. Præcipua vtilitas ꝙ cæſa anno tertio reſurgit, numeroſa omnino arbor, ingenti ſylua eius Thebaica præfectura, vbi & olea & quercus & perſica. Prouenit & in Galatia teneritudinis ſummę, ſpinoſior arbore. Colligitur autumno ſemen, quoniam collectum maturius nimis vehemens. Spiſſatur ſuccus ex folliculis aqua pluuia maceratis, mox in pila tuſis exprimit: tum denſatur in ſole mortariis in paſtillos, acacia vocatur, arboris videlicet ſuæ nomine. Fit & è foliis per ſe minus efficax. Galaticæ acaciæ nigerrimus improbatur, item qui valde rufus: placet purpura & leucophea, & quæ facillimè diluitur. Nunc acaciam ex ſylueſtri pruno colligit officinarũ deſidia. Acaciam fundentem idem video accepiſſe authores cũ ſpina Aegyptia, teſtis eſt Oribaſius & Aetius, niſi ꝙ acacia etiã alibi ꝗ in Aegypto naſcitur. Hæc & Syria quoq; ſpina dicitur. Dioſcoridi acacia in Aegypto exit ſpina, magnitudine arboris fruticoſæ, nec in rectitudinem adſurgentis, flore candido, ſemine lupini in ſiliquis, ex quo ſiccatur in vmbra ſuccus, qui è maturo niger euadit, è crudo rufeſcit. probatur qui quadam tenus rubeat, odoratusq; ſit tanquã acacia. Quidam cum ſemine folia quoq; ipſa exprimunt. Ex ſpina colligitur gummi. Vis ei ad refrigerandũ ſpiſſandumq; pollens. Oculorum medicamentis ſuccus accommodatur. ſanat ignem ſacrum, & mala quæ ſerpunt, perniones, & pterygia, & quæ in ore ſunt vlcera. Oculos procidẽtes reſtituit, abundantiam menſium in fœminis ſiſtit, vuluam prociduam reponit, cogitq; reſilire. Aluum fluẽtem potu infuſuq; ſuppri-

mit,capillum tingit.Lauatur ad oculorũ vtilitates in aqua tritus,effuſo ſuperiore illo quaſi ſpumæ tectorio,quãdiu ſupernatantis aquę ſynceritas conſtet:poſtea defingitur in paſtillos.Vritur & in cruda fidelia vſq; dum figlina fornacibus percoquant.Ab aliis carbonibus torretur,idẽtidem follibus flata.Decocto ſpinæ articuli diſſoluti fouentur.Gummi optimum eſſe conuenit ex hac ſpina vermiculatum, colore vitri,pellucidum,ſine corticibus.ſecunda probitas candido,reſinoſum & ſordidum improbatur.effectus ei glutinãdi.Medicamentis additũ acrimonias hebetat,ambuſtis prodeſt,& puſtulas gigni prohibet illitum cum ouo. Illud meminerimus,ſemen Aegyptię à Dioſcoride lupino ſimile reddi:Ponticæ,ſeu quod idem puto Galatiacæ,lenticulæ. Plinius nihil diſtinguit,ſed vtrũq; ſemen lenticulæ par exiſtimat,minore tantum grano & folliculo.Demetrius in Aegypto ſpinam quæ ſit arbor,ramos coronarũ ſpecie natiua tradit effundere,in quibus ſemen rotũdum ſit,flore ſubobſcuro,ex qua in Aegypto coronæ fiebant tindieæ & abyleæ. Spinam porrò Aegyptiam ſunt qui & Arabicam vocarint, vt Dioſcorides & Galenus.Aliud acaciæ genus in Ponto & Cappadocia naſcitur,vt Dioſcoridi placet,figura quidẽ Aegyptiæ,minor multo,atq; humi ſe cõtinens,tenerior & ſpinoſior acacia,cruciformi ſenticum implexu , foliis rutæ. Autumno fert ſemen folliculis iugatis,qui modo triloci modo quadriloci ſunt,minus grano lẽticulæ:Fit ex hac expreſſa tota ſuccus ad aſtringendum,ſed minus efficax,oculiſq; minus conueniens.Non videri debet ſuperfluum,vt ſpinarum hoc loco genera ſubiiciantur,quæ nominis communione Græci,legentibus dubitationem adferunt:acantha, pyxacantha,oxyacanthos,acantha leuce, tragacantha, acãtha Arabica vel Aegÿptia,acantha Indica,ariana,Babylonia ſiue regia.Adduntur & à Latinis ſpina ſitiens,ſpina pennata in Aegypto,ſpina appẽdix.Accedit & iis Galatica ſiue Pontica.

ℭ Styrax. Cap. CXXXIIII.

STYRAX arbor eſt cotoneæ malo ſimilis,fructu maiore ꝙ auellana,ſpecie candidi pruni.ma-

nat ab ea liquor coloris flaui, ſordidi. albicantibus fragmentis, odoris perſeuerantis. Styracem Syria ſupra phœnicen gignit, circa Gabala & Marathunta: & Caſſium Seleuciæ montem. Arbor eſt eodem cotoneo malo ſimilis, lachrymæ ex auſtero iucundioris, intus arbori ſimilitudo arũdinis, ſucco prægnans. In hanc ferè per Canis ortum aduolant pennati vermiculi erodẽtes, ob id in ſcobe ſordeſcit. Laudatur ſtyrax ex Piſidia, Sidone, Cypro, Cilicia, è Creta verò minimè, ex Amano Syriæ medicis, ſed vnguẽtariis magis. Colos in quacunq; natione præfertur rufus & pinguiter lẽtus, deterior furfuroſus & cano ſitu obductus. Placet maximè purus. Adulterat̃ cedri reſina vel gũmi, aliàs melle aut amygdalis amaris, omnia ea deprehenduntur guſtu. Exit, & in Pamphylia, ſed acrior minuſq; ſuccoſus. In Piſidia propè Selgam Lacedæmoniorum in eo tractu coloniã, vt Helianus author eſt poſt Strabonem, Syluam huius ligni fertilẽ fuiſſe tradunt, è quo miſſilia corneis ſimilia conficerent, vnde ortum vt tonſillæ præpilatæ, quas Græci alio nomine vroſcos vocant, ſtyraces appellari conſueuerint. Ibi ad caudicem vermiculus exeſt, ramẽtaq; congerit ad radicem, deinde fluit humor, & ſe ad radicẽ collectæ ſcobi miſcet. Pars quæ non leproſa modo, ſed terroſa quoq; odoratior eſt, vt inquit Strabo. Ex Syria reuehunt ſtyracem, acri odore eius in focis abigentes ſuorum faſtidium. Vrunt ſtyracem in pellibus hircinis, ſuffiuntq; tecta ad ſanandum fumum, atq; ex aris nidorem, adeo nulla voluptas quæ non aſſiduitate ſui faſtidium pariat. Eundem ad ſerpentes fugandos vrunt in odoriferis ſyluis frequentiſſimos. Dioſcoridi ſtyrax lachryma eſt arboris cotoneo malo ſimilis, probatur colore rufo, pinguis reſinoſuſq;, albicantibus fragmentis, odore perſeueranti, & cum ſubigitur quodã mellis ſucco lenteſcens, cuiuſmodi eſt è Caſtabalis Piſidia Ciliciaq; inuectus. deterior furfuroſus, niger, & arena obſitus. Inuenit̃ & lachryma ſimilis gummi tranſlucida, redolens myrrham, ſed perquam exigua. Adulteratur ligni ſcobe quam erodentes vermiculi excuſſerunt, melle & iridis ſedimento, & aliis item pluſculis. Alii ceram aut adipem odoribus imbutam, flagrantiſſi-

mis diebus in ſole ſubigunt cum ſtyrace, & per laxa cribri foramina peruium exprimunt aqua frigida recipiente, ita confictum vænalem proponunt. Hunc ſtyracem quoniã in vermiculorum ſpeciem contrahatur, ſcolecitem, quaſi vermiculatum dixeris, appellant. Nec difficile ignaris imperitiſq; imponitur, eũ pro ſyncero emercãtibus: alioquin odoris ſignauia deprehendit adulterium: is enim vbi dolus abſuerit, vehementer acutus præſentiſcitur. Naturam eius non eſſe vnã argumento ſunt cognomina in compoſitione medicinarum frequentia, chrymatias, calamitis, aſpros, hoc eſt, vt puto, cãdicans. Chrymatiam Arabes interprętantur eum qui rarus inuentu, & gũmi ſimilis deſcribitur. Iidem calamitin, quanquam arundine ſua miſtus ipſo nomine ſignificatur, pro liquido tamen accipiunt. Et faſtigia ſtyracis duo faciunt, ſiccum & liquidum, magna confuſione, quòd aliquando liquidum ſtyracem pro myrrha ſtacte ſumunt. Aliquando ex eodem arbore colligi putant liquidum atq; ſiccum. hodie officinæ ſtoracem appellant, & alteram ſpeciem calamitã. Produnt Arabes ſtyracem è Syria petentes in pellibus hircinis vrere, vt odorum ſuorum thuris & myrrhę ſatietatem acrimonia peregrini ligni redimant. Iidem petunt in Elimęos arborem brutam cupreſſo fuſæ ſimilem, exalbidis ramis, iucundi odoris accenſam, & cum miraculo, vt Plinius inquit, hiſtoriis Claudii Cæſaris celebratam, cuius Parthi folia potionibus inſpargant, odore cedri: fumum eius contra ligna alia remedio eſſe prædicant. Naſcitur vltra Phaſim Tigrimq; in finibus oppidi Scinæ, in monte Scanthro. Petunt & in Carmanos arborem ſtrobum, quam in vino palmeo infuſam vrunt ſuffiuntq; tecta. nidor à lacunaribus ad ſolum iucundus reciprocat, qui citra dolorem caput aggrauet, & ſomnum ægris conciliet. Placet maxime pinguis, purus, albicantibus fragmentibus. Medetur tuſſi, faucibus, pectoris vitiis, vuluæ præcluſæ duritiáue laboranti. Cit menſes potu appoſituq;, aluum emollit. Tradunt potu modico triſtitiã reſolui, largiore contrahi. Sonitus auriũ emendat infuſu, ſtrumas illitu neruorumq; nodos diſcutit. Aduerſatur venenis quæ refrigerando nocent, &

ideo cicutę. Styrax Dioſcoridi mollit, excalfacit, cōcoquit, medetur tuſſi, deſtillationibus, raucitati, grauedini, vteri oblisæ, vuluæ præcluſæ duritiáue laboranti. Cit menſes potu appoſitúq;. Aluum leuiter mollit, ſi exiguum cum reſina terebenthina bibatur. Miſcetur in malagmata quę diſcutiant, acopisq́; vtiliter. Adoletur, torretur, inflammatur ad fuliginem vt thus, quæ pares effectus prębet. Oleum quod in Syria è ſtyrace fit calfacit & mollit inſigniter, cæterum minimū capitis dolores creat grauatq́; ſoporifera vi.

¶ Suber. Cap. CXXXV.

SVBER Græcis phellos, Francis liegium nominatur, arbor eſt caudicoſa parúq; ramigera, admodum procera, auctúq; inſignis, ligno robuſto, cortice vnice craſſo, ſolito diſrumpi, fraxini folio, ſed oblongiore, perpetuo virenti, fructu glando o, nec aquifoliæ glandi longe diſſimili. Theophraſto arbor eſt procera ſine multis ramis, materie robuſta, cortice præcraſſo & aſpero in ſenectute, folio fraxini longiore, ac perpetuo. glans aquifoliæ. Corticem detrahere oportet ne deterior fiat arbor, qui triennio poſt ſubnaſcitur. Simulachra è ſubere diis factitata, ſed ſucceſſit in eius locum palma. Plinius ſuberi, inquit, minima arbos, glans peſſima, rara, cortex tantum in fructu, præcraſſus ac renaſcēs, atq; iam in denos pedes vndiq; explanatus. Vſus eius anchoralibus maximè nauium, piſcantiumq́; tragulis, & cadorum obturamentis: præterea in hyberno fœminarum calceatu, quamobrem non inficete Græci mulieres, cortices arborum appellant. Plinius contra quàm Theophraſtus phellodryn videtur eandem exiſtimaſſe cum ſubere, quod & phellos dicatur, in fœminarum calceatus vtilem hyberno tempore. Familiaris hæc arbor ſua ætate fuit Pyrenicæ. Nec in Italia tota naſcitur, aut in Gallia omnino: attamen in Hiſpania videri nunc audio humilem, folio ilicis, aculeato, triſti glande, cortice præcraſſo & multis inanitatibus fiſtuloſo. Cortex ad nos copioſus defertur muniendis aduerſus frigoris iniuriam hyeme calceamētis. Is enim magna leuitate fultus nunquam aquis mergitur, ſed exiſtens enatat, quare ſuſtinendis

verriculorum alis contra deprimētes plumbeas glandes piſcatores opponunt, vt leuitas demerſu cōtumax ponduſculis renitatur. Glandifera tardiſſimo germine ſuber, cui folia non decidunt. Cariem vetuſtatemq́ non ſentit, aut ſaltem ex reliquis tardiſſime. Materies eius ſpiſſa. Cortice etiam in orbem detracto iuuatur, cum cæteræ necētur arbores: craſſeſcens enim periſtringit & ſtrangulat. Suberis cortex tritus ex aqua calida potus, ſanguinem fluentem ex vtralibet parte ſiſtit. Eiuſdem cinis ex vino calido ſanguinem excreantibus magnopere laudatur.

¶ Taxus. Cap. CXXXVI.

TAXVS Græcis ſmilax, aliquibus milos appellatur, folio æterno, extremitatibus & lateribus ſinuato. Theophraſto arbor eſt ꝓcera, ſimilis abieti, minus excelſa, ſed alis crebrioribus ſinuata, folio abietis, pinguioriq́ ligno, facillime augeſcit, fructificat à Vergiliarum obitu, floret paulo ante ſolſtitiū, ei folia non decidunt, germen maxime ſerotinum. Soluta & tenera in operibus eſt taxo materia, præſertim in Arcadia, vbi nigra eſt ac punicea. Flauet in Ida tam ſimilis cedro, vt imponat emercantibus medulla. Cortex cedro perſimilis tum ſcabritia, tum colore, quo detracto, totū ſubeſſe cor cernitur. Radices ei graciles per ſumma ceſpitum, breues, circa Idam rara, in Macedonia & Arcadia frequentior, rotundo fructu & paulo ampliore quàm faba, colore rufo, tactu molli, folio veterinis lethifero, nō item ruminantibus. Sunt qui fructū mandant ſuaui cibo, & innocentē prædicant. Similis abieti & piceæ (ne quid prætereatur) aſpectu taxus eſt, minus virens, gracilisq́ & triſtis, ac dira, nullo ſucco, ex omnibus ſola baccifera. mas noxio fructu. Lethale quippe baccis in Hiſpania præcipue, venenum ineſt. Vaſa etiā viatoria ex ea vinis in Gallia facta mortifera fuiſſe compertum eſt: & eſſe in Arcadia tam præſentis veneni, vt ſi qui dormiant ſub ea, cibum'ue capiant, moriantur. Sunt qui taxica hinc appellata dicant venena, quę nunc toxica diximus, quibus ſagittę tingantur. Repertum innoxiam fieri, ſi in ipſam arborem clauus æreus adigatur. Dioſcorides taxum arborem repręſen/

tat folio & magnitudine abietis. In Italia & Narboneſi prouincia Hiſpaniæ latere baccas ſi gallinacei edant nigreſcũt, homines vero reſolutione alui periclitãtur. Narbonenſi vis tanta, vt ſi qui ſedeant ſub ea ſomnum'ue capiant, lædãtur, ſæpe verò & extinguant. Plutarchus tradit vmbrã eius dormientes enecare, cũ irruens arcẽ ſenſus obſidet. quare de hac tantum cauendi gratia ſcribendũ fuerat. Conglutinamẽta ſiue ſubſcudes ex ea ſcriniis & ſubſelliis parantur, nũc & arcus apud nos & ſcorpiones. Seſtius à Græcis ſmilacem vocari dixit. Gallia noſtra nominat, iſum vel if, ſatis frequens perpetua fronde, abietis aſpectu ſed humilior eſt, aliſq; frequentioribus ſinuoſa, folio pinguiore & molliore, baccis rufis, rotundis, mollibus, guſtu non inſuaui, radice breui, gracili per ſumma ceſpitum. In medicina nullum vſum inuenio præterquàm vt ſuffitu mures enecet. Sunt tamẽ qui tradãt eius baccis aluum reſolui, & altiles, & cohortales gallinas ſaginari. Arcus apud nos elegantes & pulchros puniceo ferè colore fabricant.

¶ Terebinthus. Cap. CXXXVII.

TEREBINTHVS terminthos gręcè dicta, arbor eſt circa Idam Macedoniamq; breuis, fruticoſa & contorta, in Syria verò magna & copioſa decoraq;, materie lenta, nigra, lauri penè folio, oleæ flore, ſed puniceo, baccis primum herbaceis, mox rubris, & tandem maturitate nigrãtibus, magnitudine fabæ, reſinoſis & ſulphuroſis, radice valida in profundum acta. Meſſibus tritici aut paulo ſerius fructificat. Theophraſto mas ſterilis, fœminę diſtinguunt: aliæ protinus fructũ rubẽtẽ magnitudine lentis ędũt, qui cõcoqui non põt: aliæ viridẽ pallidum'ue primo, demũ rubẽtẽ, nouiſſime cũ vua mature ſcentẽ & nigreſcẽtẽ, q & odore iucũdior, amplitudine fabę, interim maiorẽ & reſinoſum tactu, furfuroſumq;. In Troade circa Idam & Macedoniã breuis, & fruticoſa cõtortaq;. Damaſco Syriæ inſignis, copioſa, decoro aſpectu, vbi mõs terebintho nec alia ſylua ſcatens. Materies admodũ lenta, radicibus validis, actiſq; in profundum, fidelis ad vetuſtatem. Flos racemoſus oliuæ modo, ſed rubens folium, nume-

roſum ab eodem pediculo, figura laurei, digeſto inuerſus vt ſorbo. Vnicum ad cacumen exit & numerum parem conturbat, minus tamē angulata ſunt quàm ſorbo, & ſimiliora per ambitum laurinis videntur, oleoſaq; vt fructus. Fert & nucamenta quædam caua, ceu folliculos vlmi exemplo, in quibus animalia quaſi culices erumpūt, & reſinoſus lentor qualis è ligno, vnde fit reſina. Fructus quādiu maturus non eſt in aqua ferè ſupernatat, niger ſidit. Vulneribꝰ profundis vt abies, & quæ reſinam tedamq; ingerunt, fœcundior efficitur, contra quàm cæteræ arbores. Materia vehementer nigra, ſpiſſa, ſplendida, præcipue in Syria tantum vt hebenū prouocet. Cultellis ex ea capulos & calices detornant, tam feliciter, vt à figlinis internoſci nequeant. Syria, vt Plinius tradit, terebinthum habet. Ex iis maſcula eſt ſine fructu. Fœminarum duo genera, alteri fructus rubet lentis magnitudine, alteri pallidus, cum vite matureſcit nō grandior faba, odore iucundior, tactu reſinoſus circa Idam Troadis. Sed in Macedonia breuis arbor hæc atq; fruticoſa, in Damaſco Syriæ magna, materia admodum lenta ac fidelis ad vetuſtatem, eximii ac nigri ſplendoris, flos racemoſus oliuę modo, ſed rubens, folia denſa. Fert & folliculos emittentes quædā animalia ceu culices, lentorēq; reſinoſum qui ex cortice erūpit. montes amat terebinthus. Vere cōcepto germinat, reddit meſſibus ſemē, perpetua coma viret. Materies omnium hęc ſola vngi vult, meliorq; oleo fit. Quare Thericles eo nomine celebratus eſt, ꝙ è terebintho Syriaca nigriore, vt adfirmant, calices facere torno ſolitus ſit. Sed colos mire adulteratur iuglande, pyro ſylueſtri, tinctis atq; in medicamine decoctis. In Oriente optimam tenuiſſimamq; reſinam terebinthi fundunt, ſed quàm à cæteris odoratiorem, non niſi fructu & reſina vtiles. Refert Theophraſtus Indicam terebinthum haberi reliqua omnia ſimilem, fructu tantū diuerſo, amygdalarum ſimilitudine, ſuauitate p̄ſtantiori, & ideo incolas his potius vti. Terebinthi folia & radix collectionibus imponunt: decoctum eorꝝ ſtomachū firmat. Semē in capitis dolore bibit in vino, & cōtra difficultatē vrinę, vētrē leniter emollit, venerē excitat. Dioſcoridi inter compertas

fuit.cortici,foliis,ſemini aſtringẽdi vis adeſt.profectus idẽ qui & lentiſco. Temperatur ſumiturq; ad eundem modum. Semen eius veſcendo eſt,ſtomachum lædit,excalfacit,valet & contra difficultatem vrinæ. Venerẽ ſtimulat: contra phalangiorum ictus ex vino propinatur. Natura terebinthinæ in medendo contrahere vulnera, purgare, diſcutere collectiones,item pectoris vitia. Illinitur & eadem calida,membrorum doloribus,ſpaſticiſq; illinitur in ſole,totiſq; corporibus,mangonum maxime cura ad gracilitatem emendandam,ſpatiis ita laxantium cutem per ſingulas partes, capacioraq; ciborum facienda corpora. Reſina terebinthi ẽ multis locis conuehitur,Arabia Petræa,Iudæa,Cypro, Syria, Africa,inſulis cycladibus,quæ pręſtãtior. eſt enim alba,perlucida,colore vitri,cærulea,odorata,& terebinthi plus referens. Ex omnibus reſinis principatus terebinthinę datur, poſt eam lentiſcinæ,tum ei quæ de picea raditur & abiete, vltimum locum pinea ſtrobilinaq; obtinet. Natura excalfacere,mollire,purgare,diſcutere. In tuſſi ac tabe per ſe aut cũ melle delingitur:item ad pectoris vitia. Vrinam exigit,cruda concoquit,ventrem emollit:palpebrarum pilos incõmodos replicat. Lepris illinitur cum nitro,ęrugine,atramento ſutorio. Vtiliſſima auribus ſanioſis cum oleo atq; melle,itẽ pruritui genitalium. miſcetur emplaſtro,malagmati, acopo. Laterum dolores finit per ſe inuncta & impoſita.

❡Tilia. Cap. CXXXVIII.

TILIA Gallis nomen retinet, Græcis philura dicitur,folio hederaceo, molliore, & in angulũ acutiorem rotundiore & prolixiore, & in orbem lente criſpo atq; ſerrato,flore tantiſper dum calyculo continetur herbaceo, vbi emerſit flauo, fructus magnitudine fabæ,ſimilis acinis hederæ,in quo ſemen prætenue quantum atriplicis,omnibus animalibus ingratũ cum foliorum pabulo maximè ducantur,eorumq; mira dulcedine capiuntur,quæ in cortice intelligitur. Dioſcoridi arbor eſt magnitudine qua cyprus,foliis oleæ nigrioribus,latioribusq;,fructu lentiſci,nigro,ſubdulci,vuarum modo cõgeſto,locis aſperis prouenięns. Montibus gaudet,paulo ante

Aequinoctium germinat. Vireſcit ſemper, multiplici inter lignum & corticem tunica, quæ tenuis eſt, obſequentiſſima humoris lentore mollitiaq; flexilis. Vertit partes foliorum ſupinas, mox poſt ſolſtitiũ, quo argumento ruſtici ſydus cõfectum intelligunt. Arbor hæc ſerotina, foliis dulcibus eſculentiſq; pecori, ſed fructu animalibus omnibus inguſtabili. Teredinem nõ ſentit, proceritate perquàm modica, verum vtilis & operibus inteſtinis vel obedientiſſima, etſi abies, vt Theophraſtus ait, pulcherrima defenditur. E cortice fœminarum cunæ fiunt atq; ciſtæ, nauium longarũ aſſeres & arculæ, menſarumq; nonnulla genera è ligno. probat̃ & igniariis. Medulla exigua eſt, materies inter carnoſas molliſſima calidiſſimaq; dicitur, quoniam ferri aciem hebetet tincturã eius caloris vi reſoluens. cæditur autumno. Cortex ſummè funibus expetitur. Theophraſtus quandoq; nominat philycam. Sylueſtris, inquit, arbor eſt philyca, fronde perpetua, Olympo mõte, fructum ſuum ab occaſu Vergiliarum ędit, celaſtri modo candida. Celaſter porrò ſylueſtris arbor perpetuo virens, fructum ſero perficit, atq; hyemis ſuperuentu operdit, & vt quidam putant, gelidiſſimis montium cacuminibus innaſcitur. Cura deterior efficitur, vſus ad baculos ſenibus. Theophraſtus odoratiorem fœminæ corticem q̃ mari tribuit: Plinius contrà. flos calyculaceus, pediculo quiſq; ſuo annexus, viridi quãdiu alabaſtro induditur, dehiſcẽtes iis flaueſcũt, floret pariter cum mitibus & vrbanis. Fructus oblongus ad fabæ magnitudinem, rotundus, ſimilis acino hederæ, maiuſculus, angulis quinis ceu neruis quibuſdã in acutum extuberat. Partitionem exilior ĩdigeſtam & omnino confuſiorem habet. maior ſi ſcabitur femina emittit puſilla & prætenuia, vt videri poſſint atriplicis. Folium hederę, niſi q; ſe in acutiorem angulum rotũdat, incuruum. quà pediculo innectitur, è medio ſui prodit in acumen, criſpũ per orbem molliter ac ſerratũ. Cineſias poeta flagitioſiſſimus, in quem Lyſiæ oratoris plena conuitiorum legitur oratio, tam gracilis fuiſſe dicitur, vt tiliaceis aſſeribus corpori circũdatis imbecillitatem ſuam fulciret, vt Philetas alter poeta plumbeis orbiculis circum pedes alligatis, ne vento ſubuerti

poſſet.Latinis in tilia mas & fœmina differunt omni modo.
Nãq; materies maris dura,nodoſa,rufior & odoratior,cor
tex quoq; craſſior ac detractus inflexibilis. nec ſemen fert
aut florem vt fœmina,quæ craſſior arbore,materia candi/
da,præcellenſq; eſt.mirumq́; in hac arbore fructum à nullo
animalium attingi,foliorum corticiſq; ſuccum dulcem eſſe.
inter corticem & lignum tenues tunicas multiplici mẽbra/
na,è quibus vincula tiliæ vocantur,tenuiſſimum earũ phi/
lyræ,coronarum lemniſcis celebres,antiquorumq́; honore.
Mõtes & valles diligit tilia,ſed plus mõtibus gaudet aquo
ſis.Molliſſima eadem videtur & calidiſſima, argumentũ ad
ferunt,ꝙ citiſſimè aſcias retundat.Scutis aptiſſima,ꝙ con
tumacius tranſmittit ferrum,acceptumq́; vulnus illico clau
dat.Viſa eſt tilia inſitionum adulterio omni pomorũ gene/
re onuſta,alio ramo nucibus,alio baccis,alio ficis,pyris,ma/
lorumq́; generib.ſed huic fuit vita breuis.Huius cortex in
magno vſu agreſtium.Vertit folia confecti ſyderis ſignum,
ad multos vſus expetenda.præſtat tilia ſuos cortices.Mul/
ti corticem commanducatum vulneribus putant vtiliſſimũ:
folia trita aſperſa pedum tumori.Humor è medulla caſtra/
tæ arboris effluens capillũ reddit capiti illitus, defluenteq́;
continet.Arbor tilia leniter tuſa ad ea ferè vtilis eſt,ad quę
oleaſter.Folia tantum in vſu ad infantium vlcera in ore &
commanducata & decocta,vrinam cient,menſes ſiſtunt illi/
ta,ſanguinem pota detrahũt.Folia huius Dioſcoridi aſtrin
gunt eodem quo oleaſtri profectu,ideo ad omnia quæ ſpiſ/
ſanda ſunt pertinent.Commanducata vlceribus oris infan
tium imponuntur.ad idem decocto colluere ſalutare eſt.Po/
ta vrinam pellunt,menſes cient.

¶Thus. Cap. CXXXIX.

THVRIS facies à nullo,qđ equidem legerim,
Latinorum tradita eſt,neq; Græcis authoribus
etiamnum de arboris effigie ſatis conuenit.Alii
thuris altitudinem ad quina cubita proſurgere
tradunt,ramis frequentibus,folio pyri,ſed multo minore,
coloris herbacei modo rutæ,læui cortice vti lauro.Alii fo/
lium lauri læueq; prodiderunt.Alii lentiſco ſimilẽ etiam fru

ctu,folio ſubrutilo.Nonnulli proximam terebintho faciũt. Alii terebinthũ eſſe,& hoc viſum Antigono regi allato frutice.Sũt qui ex eadẽ arbore thus & myrrhã manare putẽt. Diodorus paruã, Aegyptiæ ſpinæ albæ ſimilẽ,folio ſalicis, flore aureo.Placet Theophraſto & Plinio ſententia eorum qui lauro ſimilẽ tradunt,quoniã talis arbor fuerit Sardib9, ſtudio regũ Aſiæ delubro quodã ſata.Iuba rex contorti eſſe caudicis,ramis aceris maximè pontici,ſuccũ amygdalę modo emittere,talesq; in Carmania apparere,atq; i Aegypto cura Ptolemæorũ regnantium cõſitas,è virgis ad Italos cõmeantibus crediderunt,matrẽ quoq; teretẽ,& enodi fructificare trũco.Thus collectũ Sabotam camelis conuehitur,vt Theophraſtus prodidit,porta vna ad id patẽte in delubrũ Solis,quẽ Sabin vocant,armatis ibi cuſtodibus,tabella ſup' ſtruem poſita,deſcripto quẽ modum attulerint,quãtiq; indicent.mercatores tabellis perlectis,pretium thure ſublato deponunt,idq; abſentibus dñis fit.Sacerdotes partẽ pecuniæ tertiã deo reponunt,reliquũ dominis redeuntibus numerant.Thus ſpontinũ præter Arabiam nullis, ne Arabiæ quidẽ vniuerſæ.Cõmendatiſſimũ quod ſpectat ad Perſas, vt Straboni placet.Cæterũ in medio fere Atramitæ ſunt pago Sabæorũ,qui caput regni eſt.In Sabota mõte arduo ab hoc mãſionibus octo diſtat regio eorũ thurifera,Sabaq; appellatur.Solũ id rubrum è lacteo traditur,ſpectãs ortus ſolis ęſtiui,vndiq; terra argilloſa cruſtaceaq;,raris fontibus ac nitroſis,per Minæos proximũ pagum euehitur tramite anguſto.hinc & thus Minęũ vocatur.Ius in thura tricẽtũ eſſe familiarum dicunt,quæ ob id Sacræ vocant:& cum arborem vulnerant,nec fœminarũ congreſſu,nec funerũ pollui.Quidam promiſcuũ ius iis populis perhibent in ſyluis: alii per vices annorum diuidi.Duplex eius vindemia,prior naturaliſq; Canis ortu,flagrantiſſimis æſtibus,cortice qui prægnans & tenuiſſimus tenditur,laxato plaga non adempto.Indeq; proſilit ſpuma pinguis,quæ concreta denſatur, vbi loci natura poſcit tegete palmea excipiente,aliubi area circumpauita , purius illo modo , ſed hoc ponderoſius. quod hæſit in arbore ferro depectitur , ideo corticoſum.

Saucias arbores nemo cuſtodit, tanta inter barbaros fides. Contrà, Alexandriæ vbi thus rude interpollatur renouaturq́; nihil tutum à fure. Autumno quoq; legitur ex partu æſtiuo, hoc puriſſimum & candidum, carpheotum vocant. Sequens vindemia verna, inciſis per hyemem arboribus: rufum hoc exit, nec comparandum priori, dathiatum appellant. Nouellæ arboris candidius, veteris odoratius in inſulis, in Arabia ſuauius: quanquàm in inſulis naſci negat Iuba. Quod ex eo rotunditate guttæ pependit, maſculum vocatur: cum ferè aliàs non vocetur mas, vbi non ſit fœmina. religioni tributum ne ſexus alter vſurpetur. Maſculum aliqui putant à ſpecie teſtium dictum. Pręcipua gratia mammoſo, cum inhærente lachryma priore conſequuta alia ſe miſcuit. Singula hęc manum implebant, cum tardius depecteretur. Græci hoc modo ſtagoniam & atomum thus vocabant. minores guttas orobiam appellant. Micas concuſſu eliſas mannam vocamus. Inueniuntur tamen etiamnũ guttæ quæ denariorum trigintatrium pondus æquent. Conuehentibus thura capitale eſt digredi via. Decimas deo menſura non pondere ſacerdotes accipiũt, nec ante mercari licet, inde impenſæ publicæ tolerantur. Nam & benignè certo itinerum numero deus hoſpites paſcit. Euehi non poteſt niſi per Gebanitas, horũ regi penditur vectigal. Reſina piceæ nõ quacunq; adulteratur, ſed gemma ea quæ interuenit ei tam ſimilis thuri vt miſta diſcerni non queat, & inde fraus. Laudatur in thure candor, amplitudo, fragilitas, neu dentem recipiat, potius q̃ in micas frangatur. Omnia hæc cũ Theophraſti tum Plinii temporibus. Cæterũ in felici Arabia, vt Arianus in luſtratione maritimorum ad Imperatorem ſcripſit Adrianum, deſerta eſt inſula Trullas nomine, cui mediterraneum ſubiacet municipium, Sabbata vocatur, habitatione regis celebre, in quod quicquid in regione tota thuris inueniatur, nauigiis, ratibus, camelis, ſegeſtribus inuehi ſolet. Thurifera, vt idem tradit, regio denſa cæli conditione, nubilaq́; caligine cunctis penè hominibus inacceſſa, amplas nõ adeò nec proceras fundit arbores, concretam quãdam gummis modo ſaniem collachrymãtes. Demetitur thus ab iis qui

ſeruitute

ſeruitute regi ſunt adſtricti, vel qui extorres eò ſunt miſſi,
vt ſcelerum ſupplicia pendãt. Siquidem tractus is tam gra/
uibus morborum iniuriis patet, vt in liburnicis etiã vecto/
res propius appulſi peſtilens contrahant contagium: quãto
magis iis qui thura inibi expoliunt, maxima ex parte perni/
ciem moliatur. quanquàm pleroſq; cibo defectos mors ra/
piat. Eſt non procul editiſſimum orbis promontorium in
Orientem ſpectans, totius regionis & aſylum & propugna
culum, vbi portus quoq; qui Syagros appellat̃, in quo con
geſtum thus reconditur, ad vſus tãdem negociatoribus ex/
promendum. Addit ſaxoſos montes & abruptos hominum
ſeſe ſpeluncis & cauernis recõdentium, à quibus Sachalitæ
thuris portus Moſca dictus oſtendit̃, ad quem à Canè pro
uincia naues onerariæ tranſigunt, quæ à Limerice & Bary/
gazis, ꝙ ſeriore tranſuectu perhyement, ſe tardius appel/
lunt, pro thure frumentum & oleum referentes. Hoc in por
tu thus Sachalites in magnos aceruos coactum citra cuſto/
dum vigilantiam, tutãte ſolo numine cumulatim proiacet,
neq; furtim ſublatum neq; aperto citra regis conſenſum in
nauem transferri poteſt. Quòd ſi quis oram ſoluens vel gra
num, vel glebulã ſubripuerit, huic abire poſſe negatur. Phi/
loſtratus in Caucaſi montis præruptis lateribus proceras
arbores naſci prodit, è quibus manãs thus deſtillet, ſicut ad
eius radices cinamomum, quod nouis ſarmẽtis aſſimiletur:
vbi bonitatis ſuæ dat experimentum capra, cui ſi quis por/
rigat veluti catulus admurmurat, abeuntemq; proſequitur,
nares quoad poteſt propius adhibens. Quòd ſi paſtor eam
abigat, non ſecus quæritur quàm ſi pabulo diſtracta depelle
retur. Thus aut à verbo græco theos, aut ſacrificium ſignifi
cante flectitur, aut certè à tuſis glebis, vt tunc latinè ſcribi
debeat. Arbor porrò ipſa libanos & dẽdrolibanos interim,
lachryma verò libanotos à Galeno dicitur. Euripides con/
trà, libanum pro lachryma, libanoton pro arbore thuris ac/
cipit. A iuuene Aſſyrio, cui nomen eſſet Libanos, in hũc fru
ticem conuerſo dictam Græci fabulantur, quem deos ſtu/
dioſiſſimè colẽtem inuidi occiderint, hinc eſſe diis gratius.
Thus in Arabia, vt Dioſcorides ſcribit, naſcitur, parte vna

quæ ob id thurifera cognominatur. Primatum tenet in eo genere maſculum, quod ſtagoniam vocant, huic natiua rotunditas guttæ. Tali modo & atomon appellat, hoc eſt indiuiduum, foris candidum, & ſi frangas, interius pingue, in ſuffitu ſtatim ardens. Habetur & Indicum thus, ſubrufum, & liuidum colore. Adulterio quoq; rotunditas quæritur. Circũſciſſum in quadrangularẽ formam cõiiciunt in fictile, circũaguntq; donec abſoluti orbis rotunditate circinetur, tempore aũt poſt ruſeſcit, atomon, aut ſyagron nominant. Proxima cõmẽdatio eius quod Arabias dictum eſt, quod in Smilo aliqui copiſcon vocãt, minus multo & rufius. Celebratur & amomitis, candidũ, & cum fricatur maſtiches modo digitis cedit. Adulteratur reſina piceæ & gũmi, alioqui præſtigia facile colluditur. Nam gummi flammã non eiaculatur, reſina in fumũ abit: thus vero ſtatim accenditur. idem maleficium odor ꝓdit. Natura thuris excalfactoria aſtrictoriaq;, diſcutit oculorũ caliginem, caua vlcerum replet, & cicatricibus claudit: cruenta vulnera protinus glutinat, infrenatq; ſanguinis eruptiones, etiã ſi cerebri mẽbranis exeat. Vlceribus quæ cacoethe dicunt, circiter ſedẽ aliaſue partes enatis medetur cum lacte tritũ impoſitoq; linamento. formicas incipientes & impetiginẽ cum aceto & pice tollit perunctis. Ambuſta pernioneſq; cum ſuillo pingui, anſerinoue additũ ſanat. Erumpentia in capite cũ nitro infricatũ, paronichiis cum melle, auribus fractis cũ pice ſuccurrit. Ad reliquos earum dolores cum vino dulci inſtillat. Mammas à partu inflãmatas cum cimolia & roſaceo perũgit, medicinis ad arteriã vtiliter miſcetur, item iis quæ ad viſcerũ morbos condunt. Sanguinẽ expuentibus prodeſt in potu datũ. Sed qui ſecũda valetudine fruunt, ſi bibant, inſania periclitant. largius cum vino potũ interficit. Thus puro fictili granatim de lucerna ſuccenſum donec cõflagret, vbi ad plenum exarſerit, operitur vſq; quo ſe reſtinguat, ita in cinerẽ non redigitur. Quidã patellę vas ahenum circũdant cauum pertuſumq; in medio ad fuliginẽ capiendã, vt in mentione huius paulo infrà docebimus. Alii in crudã fictilem cõponunt, & oblinunt luto, atq; ita in fornace vrunt. Torretur verò in noua teſta

carbone ardenti vſq; eò dum neq; amplius bullet, neq; lentorem & halitū reddat. quod deuſtū non eſt facile frangit. Cortex thuris melior qui craſſus, pinguis, odoratus, recēs, læuis, neq; porriginoſus aut mēbranaceus. Adulterat cortice arboris pinus & piceæ, & huius exploratio ab igne, mutatus in eo non ardet, ſed in vaporē ſine odore expuitur. Syncerus accendit, & cum odoris fragrantia vaporem eructat. Vritur thuris modo, effectus eoſdem habens, valentior tantum, magiſq; aſtrictorius, vtilior & ſanguinē excreantibus: vuluis fluxione laborātibus in peſſo cōfert, cicatricibus oculorū, ſordibus & cauitatibus atq; lacunulis prodeſt. Toſtus ſcabris lippitudinibus auxiliatur. Manna thuris probat alba, pura, cartilaginea, vim repræſentat eandē quam & thus, ſed inualidiuſculā. Quidam reſina piceæ cribro effuſa ac polline, aut cortice thuris cōtuſo adulterāt. Sed hęc fraus igne coarguitur. Neq; enim aerium nidorem ſed fuliginoſum, expuit, odore ſatis miſturā prodente. Thuris fuligo ita quęritur, Grana thuris forcipicula cōprehenditio, ſingulatim ad lucernam accendito, & in patinā concauam, quæ fictilis & noua ſit, imponito, ſupernè ahenū cauum purū, cuius in media teſtudine foramen inſit applicato. Sed lapillos ad latus eius alterutrū aut etiam vtrūq; ſubiicito, altos ſemidodrantem, vt facile poſſit introſpici, ſi probè thus cremet. Prius vero quàm granum primum extinguatur alia ſuggerātur. Nam aditus patere debet quo noua in vſtorū vicem ſufficiantur. Hoc faciēdum quoad fuliginis modus tibi fecerit ſatis. Cæterū habenda tibi præ manibus ſpongia eſt, qua partes æris ſummi forinſecus ex aqua identidē refrigeres: ita enim fuligo quæ ſubierit adhęreſcet omnis agglomerabiturq; refrigerato fornicis feruore. alioqui vapore non caſtigato cōmeabit retro, naturali leuitate reciproca ita cineribus thuris commiſcebit ſeſe. Deterſa ergo pinna fuligine, cinereq; cremati thuris ſubſtracto idem repetes opus dum abunde fuerit tibi ſatisfactum. Oculorum inflammationes fuligo mitigat, fluxiones ſuſpendit, vlcera purgat, caua replet, carcinomata ſiſtit. Hoc exemplo è myrrha, reſina, ſtyrace, omni demum lachryma fuligo colligitur ad eaſdem vtilitates.

¶ Viſcum. Cap. CXL.

VISCVM non in nouiſſimis agnoſcitur mirabile, vt quædam in terra gigni non poſſint, in arboribus tamen naſcantur. Nanq; cum ſuam ſedē non habeant in aliena viuunt, ſicut viſcum eſt. Omnino aūt ſatum nullo modo prouenit, vnde Maroni dictum, Quod nō ſua ſeminat arbor. Sui generis planta eſt fruticoſa, ſeſquipedalis, lenta, ſemper virens, grauis odoris, buxi folio, baccis exiguis ſine flore, tactum ſequax, nunquā in terra naſcens, ſemper in arbore prouenīes, præſertim quercu, robore, ilice, pyro maloq; ſylueſtribus, & terebintho, nec aliis arboribus adnaſcitur. Copioſiſſimū in quercu pleriq; putant, qđ dryos hyphear vocat. Ion poëta ſudorem quercus noīauit. Nanq; quod in abiete & larice fit, ſtelin Eubœa dicit, hyphear Arcadia non viſcum. Porrò viſci genera bina vel terna faciūt, & in omni arbore, excepta ilice & quercu, differentiam conſtituit odor viruſq;: & folium non iucundi odoris. Viſcum coloris, vt Poeta inquit, aurei. Amarum & lentum è robore præcipuum. Hyphear ad ſaginanda pecora vtilius, quia & alimenti plus & pinguitudinis in larice & abiete ſit. Vitia purgat primùm, deinde pinguefacit, quę ſuffecere purgationi. Quibus ſit aliqua tabes intus negāt durare. Medendi ratio æſtatis quadragenis diebus. Adiiciunt & aliqui diſcrimen: in iis, quibus folia amittant, & viſco decidere: contrà, inhærere nato in æterna fronde. Omnino autem ſatum nullo modo naſcitur, niſi per aluum auium redditum, maxime palumbis & turdi. Hæc eſt natura, vt niſi maturatū in ventre auium non proueniat. quod vt voluit Plautus de turdis loquēs intellexit cum inquit, Ipſa ſibi auis mortē creat, cum viſcum ferat quo poſtmodum ab aucupibus capiatur. Altitudo eius nō excedit cubitalem, ſemper fruticoſi ac viridis. Mas fertilis, fœmina ſterilis, aliquando non fert. Viſcum fit ex acinis immaturis, hoc eſt viridibus, nōdum candidis, qui meſſium tēpore colliguntur. Siccantur deinde, & aridi tunduntur, ac conditi in aqua putreſcunt, duodenis ferè diebus, vnumq; hoc putreſcendo inuenit gratiam. Inde in profluente rurſus malleo tuſi, corticibus amiſſis interiore carne

lenteſcunt. Quidam decoquunt in aqua tuſum donec innatet. Nonnulli commanducatis acinis cortices expuũt. Si tamen meſſibus imbres acceſſere, amplitudine quidem augentur, viſco verò marceſcunt. Optimum eſt quod ſine cortice eſt, quodq́; læuiſſimum. Quidam efficacius futurum promittunt detractum prima luna è robore ſine ferro. Viſco nihil eſt glutinoſius, pennis maximè volucrum tactu ligandis, iuglandium oleo ſubactum, cum libeat inſidias omnibus moliri. Druides in Gallia nihil habebant olim uiſco & arbore in qua gignatur, ſi modo ſit robur, ſacratius. Quare roborum eligebant lucos, nec vlla ſacra ſine ea fronde conficiebant, vt inde poſſint appellari interpretatione grȩca Druides videri, & adhuc apud nos veteris vocabuli relucet veſtigium, Dreus pro Druides vocãtes. Quicquid illis agnaſcitur, è cælo miſſum putabant. Erat autem id rarum admodum inuentu, & repertũ magna religione petebatur, & ante omnia ſexta luna. Poſt ſacrificium & epulas ſacerdos candida veſte cultus arborem ſcandebat, & aurea falce demetebat, candido id excipiebatur ſago. tum demũ tauros duos coloris candidi nunc primum cornibus vinctos immolabant, precantes vt ſuum donum deus proſperum faciat. Fœcunditatem eo poto dari cuicunq; animalium ſterili arbitrabantur, contraq; venena omnia eſſe remedio. Fit & apud nos viſcũ ex aquifolia arbore paſſim in ſyluis naſcẽte, folio aculeato, baccis purpureis. Huius cortices detrahunt, & facto humi ſcrobe locis vliginoſis maximè obruunt, frondibus arborum inuoluentes, & inibi putreſcere patiuntur, quod ferè duodenis diebus fieri ſolet: tum marcidos eruunt, & tantiſper pila tundunt, dum in viſcum lenteſcant: demum in profluẽte, vt obhærentes corticũ reliquiæ ſordesq; fluitent, proluũt, & adiecto olei nucum momento fictilibus recondunt ad aucupia. Fit & viſcum in Syria ex acinis, quos ab Auguſti, vt arbitror, honore, ſebaſtos appellauerũt, & hodie quoq; officinis adhuc ſebeſte vbiq; dicuntur: veteribus fuiſſe myxa conijcio, quæ & per diminutionẽ quoq; myxaria recentioribus græcis nominantur. Arbuſculæ eius ligno cortex albus, ramis virens, folio rotundo, amplo, Fructus in racemo

dulcis, candido lentore plenus, cum interiore nucleo quaſi oliuæ ſiccatur: hic in medicina ventrē ſoluit, diſtillationesq; comprimit, & roſiones veſicæ, & inteſtinorū animalia. Damaſcenum inde viſcum paratur commēdatiſſimū aucupiis, præterquā aquatilium volucrū. Fingitur & ex radice quadam viſcum lantanæ dicti fruticis, a quo veteribus incogniti, folio hirſuto, molli, flore cādido, odorato, quem ſuſtinet vmbella viminibus lentis annexum, acinis vt vua, primo rubentibus, poſt nigrantibus. Viſcum Dioſcoridi optimū læue, recens, intus porraceum, colore foris ſubfuluum, ſine ſcabritia, ſine furfuribus, ex acino quodā rotundo quem ferat quercus, folio buxi, tundit, mox lauatur, deinde in aqua decoquit. Quidam commanducantes acinos id conficiūt. Dant & malus & pyrus & aliæ arbores viſcū. Inuenitur id & circa radices fruticū quorundā. Vſus ad multa: diſcutit, mollit, extrahit, concoquit: tubercula & parotidas, omnis generis collectiões abſceſſusq; ſanat, cum reſina & cera pari portione impoſita. Epinyctidas, item in ſplenio vlcera vetera, & cacoethe cum polline thuris mollit. Lienem miſta calce viuo decoctum aut gagate lapide aut alio, atq; ita impoſitum extenuat. Vngues auripigmento, & ſandaracha illitum extrahit, additum calci viuæ & fecibus vim ſuam intendit. Optimum eſt quod ſine cortice eſt, quodq; læuiſſimum, extra fuluū, intus porraceū, quo nihil ſit glutinoſius: emollit, humores ſiccat, ſtrumas cū reſina & cera diſcutit, panos mitigat omnis generis, quidam galbanum adiiciūt, pari pondere ſingulorum, eoq; modo ad vulnera vtūtur. Vnguium ſcabritias expellit ſi ſeptenis diebus ſoluant, nitroq; colluantur. Quidam ſi terrā non attigerit putant comitialibus mederi, cōceptum fœminarū adiuuare, ſi omnino ſecū habeāt: vlcera commanducatum impoſitumq; efficaciſſime ſanare.

¶ Vitex. Cap. CXLI.

VITEX agnos Græcis dicitur, ꝙ authore Galeno caſtitatem conſeruet iis quibus aut eſtur, aut bibitur, aut ſuſternitur. Dioſcorides appellatam tradit, ꝙ matronæ in Theſmiophoriis Athenienſium caſtitati ſtudentes, huius foliis toros ſibi ſternerent, vocatq; lygus ob

ſurculorum firmitatem. herbarii agnum caſtum appellant, vtraq; voce idem ſignificãte. Duo eius genera, maior arboreſcit ſalicis modo, vel foliorum aſpectu, niſi q̃ gratiore ſpirant odore & perpetuo virent, ramis frangi cõtumacibus, flore ex purpura candido, piperis ſemine. Minor ramoſior eſt, foliiſq; candidioribus & lanuginoſis, flore purpureo. Vtraq; iuxta flumina naſcitur. Dioſcorides Latinis ſalicem amerinã, aliis piper agreſte tradit appellari, Græcis agnon aut agonon. Arboreus frutex eſt, ſecundũ amnes ſolo aſperoſo, & conuallibus naſcens, virgas habens lentas, proceras, folia oleacea tantũ teneriora. Vni generi flos in purpureo candidus, alteri tantũ purpureus, ſemine piperis. Non multum, vt Plinius refert, à ſalice vitilium vſu diſtat vitex, foliorum quoq; aſpectu niſi odore gratior eſſet, ſed Græci lygon vocant: alii agnon, quoniã matronæ in Theſmophoriis Athenienſium caſtitate cuſtodiẽtes iis foliis cubitus ſibi ſternũt. Duo genera eius, maior in arborem modo ſalicis adſurgit, flore cum purpura candido, vnde candida quoq; dicit̃, minor ramoſa, foliis albioribus, lanuginoſis, purpureo flore, tantum nigra nuncupata. Naſcuntur in paluſtribus campis, flos ſupra fructum inſidet. Lygon, vt inquit Athenæus, in nidos ſuos parituri cycni ferunt. Nec tamen ſatis habeo compertum, hanc quam cycni petant aliud genus oportere intelligi quam viticem, quod ſciam græcos lygon lygeamq; & arborem & herbæ genus interdum vocare. Corolla è lygo vſos eſſe veteres Anacreonti poetæ credimus, cuius origine Samii Careſq; dederint diuerſis cauſis. Nam & Lacedæmones arundine certis ſacris, vt author eſt Soſibius, coronabantur. Ariſtophanes quoq; ſcribit coronas ex arundine factitari ſolitas Athenis, quas Caſtori & Polluci dicatas fuiſſe conſtat, vt frugales atq; ſimplices. Inuenio & ſcopas amerinas ſpartis ſimiles deſcribi, folio tantum minore, ſed lentitia virgularum maiore, quas ſunt qui geniſtillam amerinam vocitent hoc tempore. Piper agreſte viticem dici Dioſcorides adfirmat, quare ſuſpicor eſſe mendum in nomenclatione vbi lecriſticum vocari à quibuſdam tradit, à ſimilitudine ſaporis & acrimoniæ, liguſticum legendum

puto. Galenus ſemen viticis mandi cum bellariis ſolere ſcribit, vſu tragematis, ita minus officere capiti. Arcere Veneris ſtimulos credit, & ob id perquam idoneũ iis qui caſtitatem cuſtodire ſtatuerunt. Semen vini quendam ſaporem habet, & dicitur febres ſoluere, & cum vngatur oleo admiſſam ſudores facere, ſic & laſſitudines diſcutere. Vrinam cit & menſes, caput tentat vini modo, nam odor ſimilis eſt. inflationes pellit in inferiora, aluũ ſiſtit, hydropicis & lienibus perquã vtile, lactis vbertatem facit. Aduerſatur venenis ſerpẽtium quæ frigus inferunt. bibitur ſeminis drachma in vino vel poſca, aut duabus foliorum tenerrimorum. Illinunt vtræque aduerſus araneorum morſus: vel perũctis tantũ, ſuffitu quoque aut ſubſtratu fugant venenata. At venereę rei impetus inhibent, eoque maximè phalangiis aduerſantur, quorum morſus genitale excitat. Capitis dolorem ebrietate ſedat cum roſaceo flos tenerique cauliculi. Seminis decoctum vehementiorẽ capitis dolorem diſſoluit fotu, & vuluã etiam ſuffitu vel appoſitu, purgat aluum cum pulegio & melle potũ. Vomicas panosque difficile coquẽtes cum farina hordeacea mollit. Lichenas & lentigines cum aphronitro & aceto ſemen ſanat: & oris vlcera & eruptiones cum melle, teſtium cum butyro & foliis vitium: rimas ſedis cum aqua illitum, luxatis cum ſale nitro & cera & ſemine & folio. Addit in malagmata neruorum & podagras. Semen inſtillatur in oleo decoctum capiti, in lethargia & phrenitide. Virgam qui in manu habeãt aut cinctu, negantur intertriginem ſentire. Vitici vt Dioſcorides ſcriptum reliquit, vis ineſt excalfactoria & aſtrictoria. Semen aduerſatur ſerpentum venenis, aquæ quæ cutẽ ſubit lienoſisque remedio eſt. Lactis parit vbertatem, menſes ciet drachmę pondere potum in vino. Genituram abſumit, caput tentat, & grauitatem ſoporemque adfert. Decoctũ fruticis ſeminis inſeſſu mulieribus vuluæ malo opportunis auxiliatur, item inflammationibus. Semẽ cum pulegio potum fœminas purgat etiam ſuffitu vel appoſitu. Capitis dolorem finit illitum. Inſtillatur cũ aceto & oleo capiti in lethargo, aut phreneſi. Folia nidore aut ſubſtratu fugant venenata, morſosque ab iis leuant vel illitu. Duritias teſtium cum bu

tyro & vitium foliis diſcutit,rimas ſedis,ſemen ex aqua li/
tum mitigat,& cum foliis medet luxatis vulneribusq́;. Vir/
gam eius viator qui geſtat negat intertrigine tentari. Agnō
vocant,hoc eſt caſtum,quoniam matronæ in Theſmopho/
riis Athenienſium caſtitatem cuſtodientes iis foliis cubitus
ſibi ſternunt:& lygon,quaſi vimen,ex argumēto naturę vſu
vitilium inuicta flexibilitate pollentis.

¶Vitis. Cap. CXLII.

VITIS ſuperuacuum eſt genera eius perſequi,
quoniam totidem adfirmantur eſſe quot ſoli,
nec poſſet quiſquam,niſi huic rei iuſtum ſecre/
tumq́; volumē dicaret. Viti multa propria tri
buuntur. Capreoli,quos & clauiculas & pam/
pinos vocamus, Græci helicas. Is eſt codiculus vt Varro tra
dit,viteus intortus vt cincinnus,à capiendo dictus,quoniā
ad locum capiendum ſurſum verſus ſerpat:ſicut vitis dicta
primò,quoniam inuitetur ad vuas pariendas,& à pariēdo
parilema,deinde palma literis immutatis. Eſt autem palma
maior flagellus,vnde naſcuntur vuę,dalma vnius inuerſio/
one literæ,à vēti flatu,vt idem inquit,dicta. Eadem vitis ca/
prea nominatur,quoniam capreolum pareret,quo ad ſca/
pos,frutices,pedamenta quibus hæreat,ſe vincire ſolet. Vi/
tem,ampelon hemeron,id eſt vrbanam vitem,& œnoen &
œnophoron,hoc eſt viniferam Græci vocant. Naſcitur paſ
ſim & in alto propinqua litori. Durare vitem ad infinitum
reſtibili fœcunditate perhibent,culturæ quodam genere.
Vitem Bœotii Thebis primum natam putant,quia & hic
Liber pater. Vites magnitudine inter arbores numerātur.
Siquidem in magnam altitudinem exeunt,ita vt ſæpe do/
morum tecta ſcandant,nec eſt ligno vlli æternior natura,ni
mis propemodum luxuriarent niſi tonſura annua coercerē/
tur,qua vis earū omnis euocatur in palmites, deprimiturq́;
in propagines,ſucci tantū gratia pluribus modis ad ſoli in/
genia cœliq́; mores. Iam arboribus nubunt,maritasq́; com
plexæ,atq́; per ramos earum procacibus brachiis genicula/
to curſu ſcandentes,cacumina æquant,in tantum ſublimes,
vt vindemiator authoratus rogum ac tumulū excipiat,Nu

lo ſine creſcunt, diuidiq; aut auelli nequeunt. Nec memoria quoq; indignum villas & domos ambiri ſingularum palmitibus ac ſequacibus loris. Nam & apud nos ſubdiuales hortorum ambulationes vmbroſis opacat frondibus, muſti cadis fœcunda. Vlmos vbiq; ſuperant. Populos rumpotinos Latini vocant alio nomine, quarũ comas in orbem patulas replent, puroq; producto dracone in palmam eius, inde ſub rectos ramorum digitos flagella diſpergunt. Eædem modici hominis altitudine adminiculatæ ludibus horrent. vineamq; faciunt. Et aliæ improbo reptatu pampinorumq; ſuperfluitate, domini arte media atria complent. Tot differentias Gallia recipit. Stat prouinciarum quarũdam per ſe vitis ſine vllo pedamento, artus ſuos colligens, & breuitate craſſitudinem paſcens. Vetãt hoc alibi venti, vt in Narbonenſis prouinciæ partibus, aliiſq; pluribus locis. Excreſcere quæ vltra ſuos pollices prohibitę, ſemperq; paſtinatis ſimiles, herbarum modo vagantur per arua, ac ſuccum terræ paſſim vuis bibunt. Vites arbuſtiuæ ſunt & ſimplices. arbuſtiuas Græci ãnedendrades vel dendritidas appellant, ipſa verò arbuſta quibus maritatæ fulciuntur eiſdem nominant vocibus. Vitẽ optime alit opulus, deinde vlmus, deinde fraxinus. opulus aliquibus improbatur, quoniam frondẽ non idoneam præbeat. Vlmus generoſiſſima & lætiſſima, multamq; frondem miniſtrat. orniq; ſylueſtres fraxini ſunt, nec deteriorem frondem quàm vlmi pręſtant. Ad Elephantinẽ vt Theophraſtus ſcribit, non decidunt viti folia, neq; circa Memphin. ad Deltam quoq; Nili, ferè tota ſemper viret, & Varro inde mutuans confirmat. Eſſe vites in Tylo quæ virentem comã non dimittãt, idem Theophraſtus eſt author. Multiplici cortice vitis cingitur, qui radicis ſpeciem gerat, caudice contorto, flagellis longe lateq; vagantibus, ſarmentis lata fronde laſciuientibus, longis pediculis pẽdente, neruoſa corticoſaq;. flos fructũ ambit lanugineus, vua cum pluribus acinis aceruata, ſeminibus tunica clauſis, carnoſa ei medulla, frequẽtes pampini, qbus ſuopte ingenio caduca colligetur. ex nouellis ſemp fructificat ſurculis. Acini numeroſi, qui magnitudine, colore, ſaporibus multiplicantur in vino.

Hic purpureo lucent colore, illic fulgent roſeo, nitentq́ꝫ viridi, candidę enim nigræq́ꝫ vulgares. Tument mammarũ modo bumaſti, prçlongis dactyli porriguntur acinis. Eſt & naturæ laſciuia, vt prægrandibus adhæreant pergulis parui, mites & ſuauite certantes, leptoragas vocant. Conſiſtit in vitibus lachryma largior inciſis paulo ante germinatũ, parcior autumno & hyemis initio. Minus fœcundæ crebrioribus oculis gemmantur, ſolidioresq́ꝫ feruntur. Inſanæ vites appellantur quæ ad florem vſq́ꝫ perducunt. Inſanas etiã alicubi Plinius appellat triferas vites, quoniam in iis alia matureſcunt, alia turgeſcũt, alia floret. Vitis candida melius reddit quo lætius fuit germen. Capnia vocatur vnum vitis genus, quæ vuam nigram ex candida, & candidã ex nigra ſine prodigio ferat. Auſtrinis flatibus vermes in vitibus naſcuntur, ſpes appellati. Peculiaris itẽ morbus hirculus, quẽ Græci tragõ vocant, importuno vento germinibus vel abſciſſis vel imperitia colentis oblæſis. Hircire porrò vites dicuntur, cum infœcundæ fiunt. Laborant etiam crambo, qui ſimilis rubigini eſt, vuæ ipſæ & pampini, ſole poſt humores longos inſequuto vehemẽti. Eſt & præterea niuatio ſiue roratio, quoties acini racemis defluunt. Ne rubigo vineam vexet, palearum aceruos verno tempore inter ordines cum frigus contra temporis conſuetudinem intellexeris incendito, ita fumus nebulam & rubiginem remouebit. Genus eſt animalis, volucra appellatur, id fere prærodit teneros adhuc pampinos. quod ne fiat, falces quibus vites putantur ſanguine linuntur hircino: vel quoties falx acuitur, pelle fibri acies in putatione detergetur. Vites quæ ſecundum ædificia ſunt à ſoricibus & muribus infeſtantur. Id ne fiat, cum luna Leonis, Sagittarii Scorpionis, vel Tauri tenet hoſpitium, noctu putantur. Ne formica vitem aſcendat tritus lupinus cum fracibus, eoq́ꝫ ima linea circumlinitur. Si bitumine ex oleo cocto imæ vites tangantur, formicæ non excedent. Contra animalia quæ vitibus nocent, cantharides quç in roſis inueniri ſolent, oleo mergi iubent Græci dum in tabẽ reſoluantur. putatoriæ falces hoc oleo perunguntur. Et ne cantharides vitibus noceãt, in co-

moſa vitis nimia humoris profuſione tabeſcit, & plorando vim roboris ſui auertit à fructu: tum volunt Græci reſcindendum radicis robur, vt adferat medicinā vulnus impreſſum: tunc inſulſa amurca ad dimidias cocta plagæ hiatus perlinatur, & acetum acre ſuffundatur. Sterilem ad fœcundam reduci adfirmant, ſi imo caudici fiſſo lapillus adigatur. Sarmentis luxurians coercetur radicibus vitium ſummis euulſis. Puluere conſpergi vitem aut vllo tangi pacto cum nigreſcit vua alienum putant, cum tamē omnino nigritiam contraxit id citra periculum tentari poteſt. Sic Megarenſes cum Eteſiæ anniuerſarii ue perflāt, peponibus, cucurbitis atq; cucumeribus puluerem ſarculo concitant, quo fructus molliores, dulciores ſine rigatu reddantur. Braſſica & laurus vitem offendunt, ſuccóq; ſuo & odore deteriorem faciunt; nam & eā olfacere & allicere dicūt: quamobrem cum germē iis propius acceſſerit, auerſum retrograditur, inimicum fugiens odorē. Ideo Androcides ſapientia clarus braſſicam aduerſari vino ac ebrietatē arcere hoc prodidit exemplo, ꝙ vitis etiā viua braſſicæ fugetur odore. Ea in cibis antecedente temulentia cauetur, poſtea ſumpta crapula diſcutitur. Vitis ęgrotat item vel cum alſerit, vel pręter modum incaluerit: ſiquidem gemmæ & algore nimio aut ardore hebetes ſyderantur. Ictus fodientium & vulnera reformidāt, maximam morborum partem iniurioſo cōtactu putant cōtrahi. Peſſimum vitibus fuerit malum, ſi defloreſcēti ſucceſſerit imber: ſimul enim labilem imbecillitate fructum rapiēs præcipitat. Etſi vitæ ſit breuis & multis obnoxia vitiis, fiſſionem caudicis citra iacturā ſuſtinet, & corticis quoq; detractionem citra noxam patitur, quod arborū plerisq; exitiale eſt: ſed non principis illius atq; vitalis, verum externi, qui plerunq; ſubnaſcēte nouo decidit. Multiplex cortex vitem veſtit. Genus vnū vitis Theophraſtus prodidit, quod fructum inchoans ad florem vſq; tantum perducat. Vitem in parte Idæ quę Phalacras dicitur, fruticoſam naſci tradit Theophraſtus, paruulis virgis, ramulis ferè cubitalibus exporrectam, quibus acini laterales nigri, tuberculo fabæ penſiles hærent, ſapore dulces, ligno intus modo vinacei condi

to, folio circinatæ rotunditatis indiuiduo paruoq́. In Hircania feraciſſimam eſſe Vitem mirati ſunt ſcriptores, cum ſit Aquilonibus expoſita. Nã in Carmanis & Margianis Ariniſq; craſſitudo tanta eſt caudicis, vt bini homines plerũq; amplecti nequeant, bicubitalibus racemis. Sine granis interioribus Vuas arte naſci poſſe Græci docuerunt hac ratione, Sarmentum quod eſt obruendum, quantũ latebit in terra, tantum findi debet omni ſublata medulla, ac diligenter exculpta membra diuiſæ partis iterum cogi, & vinculo conſtricta deponi. Vinculum papyro iubent faciundum, humidóq; ſolo figendum. Aliqui reuinctum ſarmentũ quantum fuerit exciſum, intra ſcyllæ bulbum demergunt, cuius beneficio ſata omnia facilius cõprehendere confirmant. Alii iam putatæ vitis fructiferum ſarmentum in ipſa parente nõ diuiſum ſublata medulla ꝗ alte poſſunt, excauãt, & adfixo adligant calamo, ne poſſit inuerti: tum in foramen Cyrenaicũ lac vel ſuccum ſuffundunt ex aqua ad ſapæ ſpiſſitudinẽ reſolutũ. hoc idem tranſactis diebus octonis renouant, & tantiſper dum vitis nouella pariat germina. Hoc idem in puniceis & ceraſiis malis proditur à Græcis expertum. Nigros & albos acinos adferre Græci aſſerunt, ſi vicinarũ vitium, albæ dico & nigræ, cum putantur, ſarmenta vtriuſq; inter ſe diuiſa ſic iungas vt medios vtriuſq; generis oculos æquãdo reddere poſſis vnitati: tunc papyro ligabis ſtricto & terra molli atq; humida curabis adlinire, & interiectis ternis diebus adaquare, donec germen nouæ frondis erũpat. Elapſo tempore ſobolem propagabis pluribus ſarmentis, vt vitis vuas tales creet, in quibus varii generis & coloris reperiantur acini. Rationem hanc Latini tradiderunt, Quatuor aut etiam plures virgæ diuerſi generis ſumuntur, eæq; diligenter & æqualiter compoſitæ colligantur, dein in tubum fictilem vel cornu arctè inſerũtur, vt extent ab vtraq; parte, & in ſcobem terra ſtercorata qua extabunt obruũtur, & dum germina agant rigãtur: & poſt biennium aut trienniũ cum virgæ cohæſerunt, tubulus diſſoluitur, circa medium ferè crus vbi maximè videbuntur coiiſſe, vitis ſerra præciditur, plaga leuatur, terra minuta exaggeratur. Cum coles egerit,

duo valentiores reliquis deiectis ſubmittũtur, ita vua compluribus acinorum generibus euariata naſcetur. Vt autem vuæ ſine vinaceis naſcantur, iidem ſuadent malleolũ ita ſcindendum, ne gemmę lædantur, medullamq́ omnem eradendam. Tum demum in ſe compoſitum colligant, ſic ne gẽmas allidant, atq; in terra ſtercorata deponũt, rigantq́. cum coles agere cœperit, altè defodiunt. Sic adulta vitis vuas ſine vinaceis creabit. Vitem theriacam ſic fieri Democritus præcipit, cuius profectus eſt, vt vinum eius, vel acetum, vel vua vel ſarmentorum cinis, cõtra morſus omnium beſtiarũ proſit. Sarmentum quod pangendum eſt trium digitorũ ſpatio in ima parte findatur, & ſublata medulla theriacæ medicamen addatur, tunc terræ mandetur vinculo papyri diligenter adſtrictum. Aliqui eadem ſarmenta iam antidoto ſatiata intra ſcyllæ bulbum recõdunt, & terris ſupradicta ratione committunt. Aliqui medicamentum vt combibant radices vitis, infundunt. Sanè ſarmẽtum, ſi de hac vite ſumatur ad transferendum, aut inſerendum, potentiam materni medicaminis non tenebit, proceſſuq́ temporis adſcititiã vim expirabit. Oportebit ergo aſſidua theriacæ ſuffuſione ſeneſcentis ſucci vim iterare. Contra ſerpentũ ictus vinum, acetum potu, vua tam recens q̃ paſſa cibo proficiunt, quę ſi deſint trita folia imponuntur. quorum ſi nõ detur occaſio, crematorum ſarmentorum cinis inditus hoīem à periculo vindicat. Quin & reliquæ vitis theriacam non expertę ſarmentum à canis morſus offenſa liberat. Sic & purgatoriam vitem facere idem docet Democritus, ſi ima parte ſarmẽti fiſſa, in medullæ vicem elleborus inſeratur. mirum eſt hoc pacto veratri naturam adſciſcere, quanq̃ quorũdam & odore & ſucci miſtura lædatur, non necetur. Odit laurum & braſſicam, olfactrix enim intelligitur & tangi odore mirum in modum recuſat: ideoq́ cum iuxta fuerit, auertitur & recedit, ſaporemq́ fugit inimicum. Hinc ſumpſit vt ſuprà diximus, Androcides medicinam cõtra ebrietates, braſſicã mandi præcipiens: quod de raphano Plinius ĩtellexit, quod erat tamen omnium opinione græcorum de braſſica legendum. Odit & corylum, niſi procul abſit, triſtis atq; ęgra. Si odo/

ratam fieri vuam velis quæ ſuauitate locum impleat, in fiſſa ſarmenta modo quo ſuprà dictum, odoriferum omne quod velis vuam olere, coniici præcipit Paxamus. Melius fieri putat idem ſi odore prius imbuta ſarmenta macerentur, quàm pangantur vel inſerantur. Democritus author eſt non attingi veſpis vuas, quarum matres imbre ſorbti olei roraueris. Præcocem vuam nigrã vitis, vt Tarentinus docet, in vere creabit, ſi ceraſo inſeratur. Siquidem eodem tempore feret vuam, quo ceraſus arbor ſua gerit mala. Celerrimè vitẽ germinare promittit, quæ trito nitro & aqua vt mellis craſſitudo cõtrahatur, permiſtis poſt putationem protinus gemmantes oculi largè linantur, germina infra ſeptem dies citabit. Præcocẽ itidem fieri tradit, ſi dulces vinacei, hoc eſt nõ calcati, plantulis abundè coniiciantur: aut cum panguntur, ſcrobiculis accumulentur. Aſſerunt Græci vuam in parente ſeruari vſq; ad veris initia, ſi loco vmbroſo ſcrobẽ fodis altitudine binum cubitorũ, & miſſo ſabulone adminicula figis, qbus intorques aſſiduè ſarmenta fructibus plena, & illęſis vuis alligabis, vt ſolum non contingant, & cooperies vt imber eò penetrare nõ poſſit. Itẽ Græcis docentibus vuas in vite ſi diu ſeruare volueris, vaſculis clauſas fictilibus ab ima parte pertuſis diligẽter à ſummo tectas ſuſpende, ſic in longam ſeruantur ætatem. Durant vuæ per hyemem penſili concameratæ nodo. Aliæ tantum in ſua continentur anima ollis fictilibus, & inſuper doliis incluſę ſtipatæ vinaceis circumſtantibus. Cõduntur & muſto vuæ, ipſæq; vino ſuo inebriantur. Aliæ decoctæ in muſto dulceſcũt. aliæ verò ſobolem nouam in matre ipſa expectant, tranſlucidæ vitro, adfertq; duratricem illam firmitatem auſteritas picis infuſa pediculo. Vuam Græci ſtaphylen à Staphylo Liberi patris filio, vt Ptolemæus voluit, appellãt: lenida etiam poetæ, nã & Lenæus dicitur is deus. Alia porrò vua eliqueſcit in potum, alia deligitur ad veſcendum. hæc autem in corbulã ſecernitur vt inde addatur in ollulas, quæ in dolia vinaceorũ plena trudantur. Alia in piſcinã picatis amphoris mittitur: alia in arã carnario ſuſpenditur. Vuam amineã minuſculam & apiciã cõmodiſſimè in ollis cõdi putauit Cato, Eiuſdem

generis in ſapa & mulſo rectiſſimè ſeruantur. Duracinas & aminæas adfirmant opportuniſſimas quæ pendeant, quod genus omnes conditaneas & conditanas appellamus. Vuæ in palea ſeruatæ penſilibus proximæ dicuntur. Vuæ vehementiores nigræ, ideoq́ ex iis vinum minus iucundũ: ſuauiores albæ, quoniam aere tranſlucido facilius accipiuntur. Florem vuæ in cibis dari gallinaceis præcipiunt, vt præterea non attingant vuas. Quidã è græcis authoribus altius curam petunt, putariq́ vites ad hunc vſum pręcipiunt decreſcente luna poſt horam quartam, cælo ſereno, aut diſcuſſis à vento roribus. Similiter deligi è locis ſiccioribus ante perfectam maturitatẽ, addito, vt luna infra terram ſit, vuas cum malleolo ſarmẽti ſui duro, demptis forcipe corruptioribus acinis, tabidis, & adhuc pubeſcentibus, ſic ne vitiũ tabis proximi ſentiant. Falcis acie citra violentiam ſecari, & illitis pice igni reſoluta ſurculis ſeorſum, ita ne ſe contingere poſſint, pauimẽto ſubſtratis paleis, ſi fieri poſſit, maximè lupinorum, collocari. ſiquidem & duriores & ſicciores eæ exiſtimantur, & mures infeſtos abigunt. Sin deſint lupinorum paleæ, fabagineæ, aut eruinæ, aut reliquorum leguminũ in vicem ſubſtituuntur. Hordeaceæ in frumẽtaceo genere pręcellunt. Si deſiderentur, fęnum quam ſicciſſimũ in minutas diſſectum particulas ſubſternitur. Simili ratiõe frondoſos palmites pauimẽto ſpargere vel ſuſpendi cõuenit. Alii vuas ſapa paululum obruunt. Sunt qui malunt in picatis capſis vuas in ſcobe ramentiſue ſiccis piceę, abietis, populi, vel milii farina recondere. Alii in marinam aquam feruentem, aut ſi non adſit, in muriã permiſto vino macerantes immergũt, & ita hordeaceis paleis ſeruant. Quidã in cinere uitigineo, vel ficulneo lixiuio tingunt, mox in ſole ſiccant, tum inuolutas paleis ſtipant. Sunt qui in granariis protinus ſuſpendi iubeant, quibus frumentum vannis agitatur, quoniam optimo ſit operimento puluis inſidẽs penſilibus, ita longiſſimo tempore ſeruari volunt. Alia cuſtodiendi ratio, Aquam ad tertias incoctam mox ſub diuo refrigeratam in dolium picatum fundunt, poſtea maturas vuas ſolidos accinos habẽtes detractis putribus & immaturis obruunt ita, vt ſuper

ueniat

ueniat aqua, nec fluitent, gypſatoq́ꝫ diligenter operculo vas loco frigido ſolem diei non admittente, quo etiam nullus ſuccendatur ignis, reponitur. Vinoſa reperietur aqua, fallēdæ laborantium ſiti non inutilis. Penſiles quoqꝫ in tabulatis cuſtodiuntur. Alii muſtum habentibus doliis dum ne cōtingant ipſum vuæ ſuſpendunt, quo genere tales remanēt quales à vite fuerint decerptæ. In dolio quoqꝫ picato excluſa omni aura, gypſato diligenter operculo, integræ quæ nulla in parte ſenſerunt offenſam, appenduntur. Simili modo litę figlino luto ſic ſubacto vt mellis referat craſſitudinē, intinctæ pendeant & ad vſum eluantur. Item portulacę ſucco illitæ penſiles diu cuſtodiuntur. In ſolidum annum vuas ſeruabis, ſi ante vindemias paulo lectas aqua calida alumen cōtinentę demerſeris, & protinus raptas ſuſtuleris. Seruātur etiam in melle. Eadem ratione & poma Didymus cuſtodiēda præcipit. Vuas quas ſeruari volueris, Græci iubent illæſas legi, neqꝫ acerbitate rigidas, neqꝫ maturitate defluentes: ſed quibus granum luce penetrabili ſplendet, tactu cū molli iucunditate calloſo. Si qua ſunt corrupta vel vitioſa reſecari, nec pati intereſſe, quibus inexpugnabilis acerbitas cōtra blandimenta æſtiui caloris induruit. Tunc inciſos vuarum tenaces amburi calida pice, atqꝫ ita in loco ſicco, frigido, & obſcuro ſine luminis irruptione ſuſpēdi. Vuarum acini differūt callo, teneritate, craſſitudine, interiore ligno, aliis paruo aliis etiam gemino, qui minime feraces ſunt muſti. Si per oſſa bubuli cruris vel per fictiles tubos traiecti obruantur malleoli binis eminentibus gemmis, humeſcunt hoc modo, reciſiſq́ꝫ palmitem emittunt: poſtea fiſtula fracta radix libere rapit vires, vuaq́ꝫ feret omnium colorum ſuoꝝ acinos. Alio genere inuentu nouitio finditur malleolus, medullaq́ꝫ eraſa in ſe colligantur ipſi caules, ita vt gēmis parcatur omni modo. Malleolus ſeritur, cumqꝫ ſpargere cœperit caules deciditur. talis vuę acinos nihil intus ligni habituros Columella promittit. Non fore conuoluulum in vinea, ſi duos amurcæ congios ad craſſitudinem mellis decoctos, addita bituminis tertia parte, & ſulfuris quarta, ſub diuo ne excādeſcat ſub tecto coxeris, & hoc vites circa capita & ſub brachiis vn

xeris. Voluocem appellant animal prærodens pubeſcentes vuas, quod ne accidat, falces, cum ſint exacutæ, fibrina pelle detergunt, atq; ita putant. Alii ſanguine hircino volunt liniri poſt putationẽ eaſdem. Contra veſpas remedio eſt oleo aſpergi ex ore vuas. Vuã paſſam Græci ſic fieri iubent, Melioris acini dulcis & lucidi pediculos vuarum in parente torqueri, & vt ſponte inareſcant pati: deinde ſublatas in vmbra ſuſpendi, conſtrictaſq; ſubſtratis pampinis algore ſicco frigentibus componi, & impleto vaſe operculari, ſtatimq; loco ſicco, quem nullus fumus infeſtet, recondi. A patientia nomen acinis datur paſſis. Conduntur muſto vuæ, ipſæq; ſuo vino inebriantur. Aliæ decoctæ in muſto dulceſcunt, aliæ ſobolem nouã expectant in ipſa matre tranſlucidæ vitro. Adfert acinis eandem quam in doliis amphoriſq; duratricẽ illam firmitatẽ auſteritas picis infuſa pediculo. Sunt qui vuã dictam paſſam velint, q; in rugas ſiccata cõtrahatur, vt paſſam frontem rugoſam & flaccidam Plautus appellat. Hanc curam deſiderant vuæ, vt paſſæ fiant, Albæ dulciſſimi ſaporis maximis acinis, nec ſpiſſis, luna decreſcente, ſereno, & ſicco cælo diſcuſſis roribus leguntur, & pauliſper ſic ne inter ſe pondere ſuo preſſæ poſſint collidi, in tabulas porrigunt. Deinde in aheno, vel olla fictili noua lixiuiam cineris ſarmẽti calfieri conuenit: quæ cum feruebit, exiguum olei q̃ optimi adiici atq; permiſceri. Deinde vuas pro magnitudine binas, aut ternas inter ſe colligatas in ahenum feruens demitti, & exiguum pati dum decolorentur. nec rurſus committendũ vt excoquãtur, nam quadam moderatione temperamẽtoq; opus eſt. Exemptæ deinde in crate rarius q̃ vt altera alterã contingat, diſponuntur, & poſt tres horas vnaquæq;, ſic tamen ne eodem veſtigio cohæreat, conuertitur, ne in humore qui defluxerit vitietur. noctibus contegi debent vt à rore vel pluuia tutæ ſint. Cum modicè tandem aruerint, in uaſa noua ſine pice operculata & gypſata recludũtur. Quidã vuam paſſam foliis ficulneis inuoluunt, & aſſiccant: alii foliis vitigineis, nonnulli plataninis ſemiuietas vuas cõtegunt, & ita in amphoras recondunt. Sunt qui culmos fabæ exurant, & ex eo quem cremauerint cinere lixiuiam faciãt, deinde in ſe-

xtarios decem lixiuiæ, tres ſalis cyathos & olei cyathū adiiciant, tum adhibito igne calfaciant & cætera eodem modo adminiſtrent. Oleum vuis paſſis pinguitudinem nitoremq́; dubio procul adfert. Sed iam ad vitium medicinas deſcendamus. Folio & pampino capitis dolores inflammatiōesq́; mitigantur cum polenta. Folia per ſe ardores ſtomachi ex aqua frigida reſtinguunt. Cum farina vero hordei articularios morbos mulcent. Pampini triti & impoſiti tumorē omnem ſiccant. Iidem ſanguinem excreantibus & mulierum à conceptu defectioni diluti potu proſunt. Succus eorum dyſentericis infuſus medetur. Lachryma vitiū quæ veluti gūmi eſt, lepras, lichenas & pſoras nitro ante pręparatas ſanat. Eadem cum oleo ſæpius pilis illitis pſilothri effectū habet, maximè aqua, quam virides accenſæ vites exudant, qua & verrucæ tolluntur. Clauiculæ ipſæ quibus repunt vites, tritæ & ex aqua potę ſiſtunt vomitionum conſuetudinē. Cortex & folia vitium arida, vulnerū ſanguinem ſiſtūt, ipſumq́; vulnus conglutinant. Cinis cum axungia vetere contra tumores proficit, fiſtulas purgat, mox & perſanat. Neruorum dolores frigore ortos, contractiones, cōtuſasq́; partes cum oleo diſcutit. Excreſcentes carnes in oſſibus cum aceto & nitro. Scorpionum & canum plagas cum oleo reprimit. Corticis per ſe cinis combuſtus pilos reddit. Cinis ſarmētorum vitiumq́; & vinaceorum condylomatis & ſedis vitiis medetur, ex aceto item ambuſtis, luxatis & lienis tumori. cum roſaceo, ruta & aceto. Item igni ſacro ex vino citra oleū aſpergitur, & intertrigines & pilos abſumit. Dant bibendum cinerem ſarmentorum ad lienis remedia aceto cōſperſum, ita vt bini cyathi in tepida aqua bibantur, & qui biberit in lienem iaceat. Vitis albæ viridis tuſæ ſucco & thure impetigines tollunt. Vitiū quæ vinum ferāt, vt Dioſcorides refert, folio & pampino capitis dolores tritis & illitis, inflāmationesq́; ſtomachi leniuntur cū polenta. Folia vt quæ refrigerēt & aſtringant etiā per ſe imponunt. Potus eoꝝ ſuccus dyſentericis, ſanguinē excreantibus, ſtomachicis, & grauidarū malaciæ medet. Eoſdē prębēt effectus capreoli in aqua madefacti potiq́;. Lachryma vitiū quæ velut gūmi cōcreſcit in

caudicibus, è vino pota calculos pellit. Illita lichenas, pſoras, lepraſq; nitro ante pfrictãs ſanat. Eadẽ cum oleo ſępius illitis pilis pſilothri naturam habet, maximeq; ſanies ea quã accenſa vitium ſarmenta reſudarunt, qua & formicæ corporis extrahuntur. Cinis ſarmentorum & vinaceorum erumpentibus in ſede cõdylomatis & thymiis illitis ex aceto medetur. Prodeſt luxatis & à ſerpente percuſſis. Contra lienis inflammationes cum roſaceo, aceto & ruta linitur. Omphacium è vite fit, incipientis vuę pubertate, cum ſunt acini ciceris magnitudine, ante Canis ortũ. In prima lanugine demetitur vua, eiuſq; melligo, reliquum corpus ſole coquitur, nocturni rores cauentur. In fictili condita melligo colligit, ſubinde Cyprio ære ſeruatur. optima quæ rufa acriorq; & aridior. Fit & alio modo, cum in mortariis vua matura teritur, ſiccataq; in ſole poſtea digeritur in paſtillos. Sanat ea quæ in humido ſunt vlcera, vt oris, tõſillarum, genitalium. oculorum claritati plurimum confert. Scabritiæ genarum, vlceribuſq; angulorum, nubeculis, vlceribus quacũq; in parte manantibus, gingiuis marceſcentibus, oſſibus purulentę limoſis. Frangitur vehementia eius melle aut paſſo. Prodeſt dyſentericis, ſanguinem excreãtibus, anginis. Omphacium vt Dioſcoridi placet, ſuccus eſt vuæ acerbæ necdum maturæ, nigreſcẽtis ue, qui ex uite ſit Thaſia aut Aminæa. Exprimenda eſt huius melligo ante Canis ortũ, inſolandaq; Cyprio in ære, quod linteolo adopertum ſit, donec penitus cõcreſcat, decutiẽdo aſſiduè in ſubiectum liquorem quicquid in ambitu lateribus cohæſerit: noctu à ſubdiuo refertur in tectum, quoniam decidens ros craſſeſcere humores prohibet. Optima erit colore fuluo, friabilis, ſpiſſans abunde, mordenſq; linguam. Sunt qui coquendo melliginem denſantes cogant. Prodeſt contra tõſillas, vuam, humida gingiuarum vitia, purulentas aures cum melle & paſſo: item fiſtulas, vetera vlcera, nomaſq; ex aceto. Dyſentericis & mulieribus fluxione vuluæ laborantibus clyſtere ſuffunditur. Oculorum claritati, ſcabritiæ, & vlceribus angulorum auxiliatur. Bibitur ad recentem ſanguinis excreationem, etiam ſi rupta intus aliqua parte acciderit. frangere autem vehementiã eius

aqua multa oportet, & in vſu præberi exiguum, quoniã inſigniter comburat. Tradũt aliqui ſtomacho diſſoluto & cibos non perficienti prodeſſe: item prægnantibus defectis à conceptu, ilei dolorem ſentientibus. Auxiliarem vim habere fertur ſorbitionis vſu cum peſtifera lues populatim graſſatur. Recentes vuæ ſtomachum & ſpiritum inflant, aluumq́ꝫ turbant. itaq; in febri damnantur vtiq; largiores, grauedinem enim capiti faciunt. Innocentiores quæ decerptæ diu pependerunt, qua ventilatione etiam vtiles fiunt ſtomacho ægris. Nam & refrigerant leniter, & faſtidiũ auferunt. Quę autem in vino dulci conditæ fuere, caput tentant. proximę ſunt penſilibus, in palea ſeruatæ. Nam & in vinaceis ſeruatę caput, ueſicam & ſtomachum infeſtant. Siſtunt tamen aluũ, ſanguinem excreantibus utiliſſimæ. Quæ etiã in muſto fuere peiorem uim habent, quàm quæ in uinaceis. Sapa quoq; ſtomacho inutiles facit. Saluberrimas putant in cęleſti aqua ſeruatas, etiam ſi minime iucundas, ſed uoluptatem earũ in ſtomachi ardore ſentiri, & amaritudinem iecoris felliſq; uomitione in choleris. At in ollis ſeruatæ & os & ſtomachum & auiditatem excitant, paulo tamen grauiores exiſtimantur fieri uinaceorum halitu. Vuæ florem in cibis ſi edere gallinacei, uuas non attingunt. Sarmẽta eorum, in quibus acini fuere, aſtringendi uim habẽt. Vua paſſa, quam aſtaphida uocant, ſtomachum, uentrem, interanea, tẽtaret, niſi pro remedio in ipſis acinis nuclei eſſent, iis exemptis, ueſicæ utilis habetur. Tuſſi alba utilior, utilis & arteriæ & renibus. Carbũculis & articularibus morbis trita ſine nucleis imponitur cum ruta, ſed fouere ante ulcera uino conuenit. Teſtium inflammationi cum farina fabali aut coriandro medetur. Sanat epinyctidas & dyſenteriam cum ſuis nucleis. & in oleo cocta gangrænis illinitur, cum cortice raphani & melle podagris, & unguium mobilibus. Per ſe ad purgandum os caputq; cum pipere commanducatur. Vua paſſa Dioſcoridi ſpiſſandi habet effectum, ſed candida maiorem. Prodeſt earum caro tuſſibus, arteriæ, renibus ac ueſicæ. Eſtur in dyſenteria per ſe ſine nucleis decocta in ſartagine, cum melle admiſta milii ac hordei farina & ouo. Valet ad purgandũ ca/

put. eiuſdem gratia cum pipere cõmanducatur. Teſtium epiphoras ſedat illita cum lomẽto fabarum, aut cumini farina. Sanat trita carbunculos, epinyctidas, fauos, articulorũ putrilagines & gangrænas ſine nucleis trita & cum ruta impoſita. Podagris cum ſucco panacis medetur. vnguium mobilibus illita velociter eliberat. Nuclei acinorum aſtringẽdi vim obtinent. ii ſunt qui in vino capitis dolorẽ faciunt, toſti tritiq́; ſtomacho vtiles ſunt. Inſpargitur farina eorum modo potionis dyſentericis, & cœliacis, & diſſolutis ſtomacho. Decocto eorum fouere pſoras & pruritũ vtile eſt. Vinacei per ſe minus capiti aut veſicæ nocent, q̃ nuclei. mammarum inflammationi triti cum ſale utiles. Decoctura eorũ veteres dyſentericos iuuat, & potione & fotu. Vua theriace contra ſerpentium ictus ualet, pãpinosq́; eius edendos cenſent imponendosq́;. Vinum & acetum ex iis factum auxiliarẽ contra eadem vim habent, vt ſupra diximus. Vuas quæ legitimè cõmaturuerint optimè alere, ea collegit Galenus coniectura, q; ruſtici qui cuſtodiendis vitibus præficiuntur bimeſtri nihil adhibentes ad vuas præter pauxillum panis, læta & vberi obeſitate exhilarantur. Cæterum robur & firmitudinem inani ſagina mentiuntur, q; nõ longè pòſt finito eſu ea laxa fluxaq́; in rugoſum ac flacceſcentem degenerat habitum. Nam ſuccum creant qui uix in probum ſanguinẽ tranſeat. Acini, vt idem teſtatur, quaternis cõſtant partibus, carne, humore qui vinoſus ſit, nucleo, membranoſa cute qua cõtegitur. Nucleus terreſtris ſiccusq́; per omnes inteſtinorũ anfractus citra commutationis ſenſum euadẽs exit foras. Nec cutis ab hoc longè diſſidet, quando in vẽtre nullam aut admodum cæcam experitur permutationem. quare pleriq; tunicam qua veſtitur acinus, exucto interiore ſucco expuunt. Sola igitur caro cum ſucco, reiectis foras nucleis ac cingente mẽbrana, deuorata melius nutrit. Succus qui nihil aliud quàm muſtum eſt, ventrẽ flatibus diſtendit, ni velociter deſcendat. Porrò quibus acinis exiguus ſuccus, iis uberior ineſt alimonia: quibus copioſior, maior ſoluendi uis ineſt. Quæ in dolia plena vinaceorum vuæ obruuntur, operculato diligenter vaſe, ne ulla quidem aura perſpiret, imbecillum reſo

lutumq; firmant ventriculum. Facilè perficiuntur, longior in aluo iis mora, ſed largiore eſu caput tentant. Faſtidiciſis auiditatem cibi moliuntur. Muſto conditæ multò magis caput feriunt, penſiles nihil adferunt noxæ, nec ventrem ciēt, nec ſupprimunt, nec elangueſcentem appetentiam vel inuitant vel infirmant. Inutiles prorſus cum ariditate diſtabuerint. Dulces calidiore ſucco ſentiuntur, ideo ſitim ſtimulāt, aluum cient. Acidæ frigidiore natura cognoſcuntur, item acerbæ. Coctioni magis reſiſtunt, aluum potius cōtinentes. Mediam ſortiuntur naturam vinoſæ, nullo vel caloris vel frigoris exceſſu notatæ.

ℂ Vitis ſylueſtris. Vinum. Cap. CXLIII.

LABRVSCAE alterū genus vuas ad maturitatem non perducit, ſed ad florem tātum dictum œnanthen promouet. Altera perficit paruis acinis. Vis huic eadem quæ ſatiuæ, folio, capreolis & caulibus, ſed nigra aſtringentioris eſt naturæ. Eſt & labruſca ſylueſtris vitis vna ſpecies œnanthen ferens, duorum generum albi & nigri, ne quenquàm decipiat Pliniana lectio. Labruſca, inquit, œnanthen fert quæ à Græcis ampelos agria appellatur, ſpiſſis & candicantibus foliis, geniculata, rimoſo cortice. fert vuas rubentes, cocci modo. Duos itaq; frutices non unum deſignauit, labruſcam, & eam quę ampelos agria vocatur. Oenanthe eſt vitis labruſcę vua. Colligitur cum flore quum optimè olet, ſiccatur in vmbra ſubſtrato linteo, atq; in cados conditur. Vua œnanthe quam vites ſylueſtres, hoc eſt labruſcę ferūt, laudatiſſima in Syria, maximè circa Antiochiæ & Laodiceæ montes. Item ex alba labruſca. Sunt qui principatum in vnguentis dent in Parapotamia naſcenti, deinde in Anthiochia & Laodicea Syriæ, tertium locum ex montibus Medicis, quæ & vtilior medicinæ. Quidā omnibus iis præferunt quæ in Cypro inſula naſcitur. Nam quæ in Africa fit ad medicos tantum pertinet, & ad odores, vocaturq; maſſaris. Omnis ex alba labruſca pręſtantior quàm è nigra. Labruſcam dici putant, quòd in marginibus terræ ceu La

bris quibuſdam naſcatur. Oenanthe, vt refert *Dioſcorides*, vitis eſt ſylueſtris vua cum floret. Legitur hæc, in *fictili* non picato componitur, ſiccatur verò in vmbra prius ſubſtrato linteo, atq; ita demum in cados conditur. præcipua ex *Syria*, Cilicia, Phœnice. Sylueſtres vuas cum florent, Græci iubent ſine rore legi, & in ſole, ne quid reſtet humoris, vt flos ad excutiendũ ſiccior appareat, expanditum cribello ſpiſſo, vt grana non tranſeāt, ſed flos ſolus decidat cerni, & hũc ita recondunt. alii melle infuſo ſeruāt. Oenanthe ex alba vite refrigerat & aſtringit, vulneribus inſpergitur, ſtomacho illinitur, vtilis vrinæ, iocinori, capitis doloribus, dyſentericis, cœliacis, cholericis. Faſtidia obolo ex aceto pota diſcutit, ſiccat manātes capitis eruptiones, efficaciſſima ad vitia quæ ſunt in humidis. Ideo oris vlceribus & verendis & ſedi prodeſt. Cum melle & croco ſiſtit aluũ, genarum ſcabritiẽ emendat, oculorum delachrymatiões cohibet. Ex vino ſtomachi diſſolutionem recreat. Ex frigida aqua pota ſanguinis excreationes retinet. Cinis eius ad vlcera, reduuias probatur. Vritur in furno donec panis percoquatur. Pota ſtomacho ciundæq; vrinæ vtilis, aluum ſiſtit, ac ſanguinis excreationes. Cõtra faſtidia & acores ſtomachi crebros illinitur. Capitis doloribus infuſa cum aceto & roſaceo tam virens q̃ arida præſidium eſt. Cruenta vulnera ſi protinus illinatur ab inflammationis periculo tuetur. Incipientes ægilopas & vlcera in ore verendorumq; nomas cum melle, croco, & myrrha trita diſcutit. Peſſis contra ſanguinis abundantiam miſcetur. Fluxiones oculorũ coërcet, cum polenta verò impoſita ex vino feruores ſtomachi reſtinguit. Eadem in teſta carbonibus cremata medicamẽtis oculorum adiungitur. Probatur ad paronychia, reduuias digitorum, gingiuas à dentibus recedentes, cruentaſq; melle. Naſci in Africa vitẽ Græci produnt quam accolæ vocant vbolimã, oliua in vites inſita, vtriuſq; arboris fructum ferentem: hanc & Græci elæoſtaphylon ab vtroq; parente nomen mutuantes appellant, de qua ſupra in olea dictũ eſt. Fit è labruſca hoc eſt vite ſylueſtri vinum quod œnanthinum cognominatur, duabus libris florũ in muſti cado maceratis, qui poſt triginta dies mu

tantur. Hi paulo poſtquã defloruere, ſingulare remediũ habent ad refrigerandum in morbis corporum ardores, gelidiſſima vt ferunt natura. Pars eorum æſtu moritur priusq̃ reliqui, qui ſolſtitiales dicuntur. Vniuerſi nunquàm matureſcunt. Incocta datur cibo gallinaceo generi, faſtidiũ gignit vuas appetendi. Oenanthen à vitibus dulce vinum ferentibus maximè arbuſtiuis Græci colligi præcipiunt, floremq́ꝫ detractis vuis in vmbra ſiccari & cadis condi. nouis, infuſo vetere defruto odoratoq́ꝫ menſura pari, & manibus diligẽter ſubigi & in offas digeri, vt ad vſum recondantur. Vinũ Græcis οἶνος dicitur, poetæ ϖυλὸν vocant, quaſi mentem vibrare faciat. inde κραιϖάλη inquit Photion, id eſt crapula nominatur. Tenuiſſimum eſt id quod celerrime inueteratur. nam cui fumi amaritudine accedit ætas, inſaluberrimũ putatur. Quo generoſius vinũ eſt, hoc magis vetuſtate craſſeſcit, & in amaritudinem minime corpori vtilem coit. Vinum alit vires, ſanguinem, ſicut lactis potus oſſa, frugũ neruos, aquæ carnes. Simias & quadrupedes digitatas negant creſcere aſſuetas vini potu. Vinum ſuccus eſt, qui feruendo vires è muſto ſibi fecerit. Muſtum Græci gleucos vocant. Vinum omne aut muſtum eſt aut vetus, vt in prouerbio ſit medium pro aqua, quod prandium caninũ dicitur apud Varronem, vt in Plauti Caſina, cœna canina, hoc eſt abſtemia. Vinum aqua miſceri Staphylus Sitheni filius inſtituit. Ob id græcum vulgus non aliter vinum modo nominat q̃ craſim, hoc eſt miſtum. De vino temperando quod & dilutũ & lymphatum dicitur, alii alia præcipiunt. Heſiodus tres partes vini in vna aquæ permiſcet. Cæteri meracius fecere, hoc eſt vt quinq́ꝫ in duas adderẽt, quaſi aut duas vini partes ad quinq́ꝫ laticis, aut vnã ad tres bibere oporteat non quatuor, cantio eſt græca, ceu futurum ſit dilutius q̃ ſanitatis vſus exigat. Anacreon, vt vinarius poeta, vnam vini duabus aquæ temperat. Alii aliter. Ebrietatem Plato nunquam niſi ſemel in anno liberalibus pmiſit in legibus. Porrò ante decimũ & octauum ætatis annum vino temperandum penitus exiſtimat, vt ne guſtetur quidem. Mneſitheus Athenienſis medicus inebriari nunquã, ſed ſtatis tamẽ diebus hilareſcere per-

miſit,quod genus cothoniſmon à calicis nomine vocauit, vt dilutum nihilominus,& ſine bellariorum comitatu biberetur.ac prima quidem potio quia meraca erat,cum præfatione ἀγαθοῦ δαίμονος,in honorem videlicet Liberi patris, nec tamen tota ſed quaſi prægustanda præbebatur.Poſtrema vero quoniam diluta eſſet & ſalutaris,cum præfatione Iouis liberatoris hauriebatur.Cæterum, vt eſt Ariſtoteles author,ſenes maximè,mulieres minimè temulentia tentantur.Sed diſquirenda ratio quid ſenes frequenter ad ebrietatem impellat,quidq́ mulieres ab ea defendat: contrariam enim naturã ſortiuntur, vt Plutarchus refert,ſenile corpus, & muliebre.Fœmina humectiſſimo eſt corpore. docet lenitas cutis,ſplendor,mollities carnis.docet & præcipuè purgationes humore ſuperfluo corpus exonerantes.Cum ergo vinum epotum in tam largum humorem ceciderit,edomitum vim ſuam exuit,& fit dilutius,nec facilè cerebri ſedẽ ferit,deuicto & prorſus extincto eius vigore.Sed & hæc ratio iuuat ſententiæ ueritatem,ꝙ fœmineum corpus crebris purgationibus obnoxium,pluribus conſertũ foraminibus, vt pateat in meatus,& vias præbeat humori in excretionis exitum confluenti.per hæc foramina uapor vini celeriter euaneſcit.Contrà ſenibus ſiccum corpus eſt, quod probat aſperitas & ſqualor cutis,vnde Græcis γέροντες appellantur,vt idem tradit Plutarchus,non quaſi εἰς γῆν ῥέοντες, hoc eſt in terram fluentes,ſed γεηροὶ, quod eſt terreſtres. Hæc ætas ad flexum difficilior,quod eſt indiciũ ſiccitatis, Dura item eſſe corpora nulla dubitatio eſt,ideo naturales meatus obſerantur.Quapropter hauſtum vinum ſenile corpus non expirat,ſed ad ipſam mentis arcem aſcendit.quare ſenes uitiis ebriorum laborant,membrorũ tremore,linguæ titubatu,obliuione,loquaciq́ garrulitate.Adde in fœminarum corporibus hauſtum uinum refrigeſcere & ita retundi, vt elangueſcens eius uis nullum calorem,quo naſcitur ebrietas,poſſit excitare.Ebrii fiũt tremuli,graues,pallidi, & ſaltu tumultuantis ſpiritus artus & mẽbra quatiuntur,corpus torpet,mens labat,lingua titubat,neruorũ in extremis partibus diſtentio cõſequitur,quæ ingentis frigoris teſtimonia

ſunt. quapropter nonnulli his freti rationibus, colligunt largius ſumptũ uinum refrigerare: q̃ eadem ferè tumulentis & algentibus incõmoda notantur. Addunt mero plurimo viros ad coitum fieri pigerrimos, geniturãq́ꝫ cõceptioni aſſerunt inutilẽ. Nanqꝫ calida venerẽ cient, ſemen adaugent, & generationi fauent. Adiiciunt reſpicienda curationũ genera, quæ adhibentur ebriis. Cubare ſub multis operimẽtis iubentur, vt extinctus ferè calor recreetur, in lauacra calida deſcendunt. Vnctionibus corporis calor excitatur. Poſtremo citam ſentiunt ſenectutẽ qui frequenter inebriant̃. Item & caluitium & præmaturã canitiem experiuntur, quę caloris inopia proueniunt. Addidere acetum quod culpatũ viciatumq́ꝫ uinum eſt, ex omnibus laticibus increſcentẽ flammam violenter extinguere, dum ſuo frigore flagrantẽ ignis calorem euincit. Cæterũ, vt Plutarchus memorię prodidit, merum conſtat cicutæ mederi propinatũ, quæ nimio frigore necat, id q̃d euidens eſt caloris argumentũ. In muſto autẽ ſola ineſt dulcedo, quapropter minus de ſe ſumi patitur, nec tantum quantũ ſufficiat ebrietati. Addo ebrietati dulcedinem repugnare. quare nõ inebriat muſtũ in quo ſola ſentit̃ dulcedo. Sed cito grauitate ſua deſcẽdit, iuuanteq́ꝫ flatus & aquæ pmiſtione, ponduſculo celeriter in inteſtina delabit̃, aquã́ꝫ quæ ei inſidet pfluit, nec partibus manet quæ ebrietate capiunt̃, vinoſam diluẽs inſaniã ac extinguens. Vinum adhuc cũ in iſantia, eſt dulce: cũ pubeſcit, magis ſuaue q̃ dulce. Cur in Aegypto, quæ regionũ aliarum calidiſſima cenſetur, vinum frigida uirtute naſcat̃? Hoc euenit aere qui circumfunditur, frigus in terrã ſemper demergente. Quod ergo varietate tẽporis alternatur ubiqꝫ, hoc in Aegypto ſemper perſiſtit in calore. Frigus enim repulſum ima petens, vitium radicibus inuoluitur, & talem dat ſucco inde naſcenti qualitatem. Heſiodus cum ad medium dolii peruentum eſt, comparcendum, cæteris eius partibus ad ſatietatem dicit abutendum: optimum vinum ſine dubio ſignificans, quod in dolii medio conſiſteret. Nam pars infima permiſtione fœcis non turbulenta modo ſed & ſapore deterior eſt: pars ſumma aeris vicinia corrumpitur, cuius admiſtione

fit dilutior. quapropter ruſtici operimentis extrinſecus dolia muniunt, ne aeris contagionem, qua maxime læditur, ſentiat, vt vix ſe tueatur in vaſe pleno & ideo aeri minus peruio. Vaſaq́; ſemiplena protinus in acorem degenerãt: ſiquidem aer aduena humorem elicit & exorbet, eo ſiccato vinũ viribus ſpoliatum vel acore vitiatur, vel imbecillitate conficitur. Contrà oleum in ſummo traditur optimum. Superuacuo enim humore ſiccato, & mucore q̃ in eo latuit abſterſo, nouam ſaporis contrahit ſuauitatem. Mel in imo creditur optimum, q̃ pondere præſtet & ideo ſupernatante pretioſius. Nanq; vt ait Plutarchus, ſi vas euertatur, pauco tempore ſuum locum vnaquæq; pars repetet, aut ad ima ſidẽs, aut ad ſuperna emergens. Colores vinis quatuor, albus, fuluus, ſanguineus, niger. Vinum dulce minus odoratum, quo tenuius eo odoratius. Paſſum γλυκὺ Græcis dicitur, quod fit paſſis & in vite diutius adultis vuis. Probatur Cilicium & Africum, & in Italia prouinciiſq́; finitimis. fieri certum eſt ex vua quam ſticam Græci uocant, Latini apianam, quod apes eam impopulari gaudeant. Hanc ſunt qui muſcatulam vulgò dictam interpretetur. Quidam è quacunq; dulci, dũ præcocta alba faciunt ſiccãtes in ſole, donec paulo amplius dimidium pondus ſuperſit, tuſaſq́; leniter vuas exprimũt: deinde quantum expreſſere adiiciunt aquæ puteanæ, vt ſecundarium paſſum faciant. Diligentiores eodem modo ſiccatis acinos eximunt, ac madefactos vino excellenti donec intumeſcant, exprimunt. Hoc genus ante cætera laudant. Similíq; modo aqua addita ſecundarium faciunt. Inter dulcia vinum eſt quod Græci aigleuces vocant, hoc eſt ſemper muſtum. Id euenit cura, quoniam feruere prohibeatur. Sic enim appellant muſti in vina tranſitum. Ergo mergunt è lacu protinus in aqua cados, donec bruma tranſeat, & cõſuetudo fiat algendi. Eſt aliud dulcis genus, cuius gratia aſſeruatur vua diutius in vite pediculo intorto. Ab aliis vua torretur in tegulis. Adiiciunt aliqui quod vocant diachyton, vuis in ſole ſiccatis, loco clauſo per dies ſeptem, in cratibus, totidem pedibus à terra alte, noctibus a rore defenſis, octauo die calcatis, ita fieri optimi odoris ſaporiſq́;. Nam ſiræũ

quod alii hepſema, latini ſapam appellant, ingenii non naturæ opus eſt, muſto ad tertiam uſq; partẽ menſuræ decocto, quod ubi factum ad dimidiam eſt, defrutum vocamus: & calenum, ad partes è tribus duas redacto. Defrutum, calenũ, ſapa, uno omnia genere ex muſto conficiuntur his modis, & vim emutant & nomina. Nam defrutũ à deferuendo dictũ, vt ad ſpiſſitudinem valide deſpumauerit effectum eſt: calenum cum tertia perdita duæ partes remãſerint: ſapa, vbi ad tertias redacta deſcenderit, omnia in adulterium mellis excogitata. Paſſum uniuerſa conſueuit Africa conficere, iucundum, pingue, quo uice mellis vtũtur, ut ſe ab inflationis iniuria uindicent. Leguntur ergo uuæ paſſæ quãplurimæ, & in fiſcellis iunco factis rariore cõtextu clauſæ, primo uirgis ualide uerberantur, deinde ubi corpus uuarum contuſionis uis exoluerit, cochleæ ſuppoſita ſporta comprimitur; hinc paſſum eſt quicquid effluxerit, & conditum uaſculo mellis more ſeruatur. Sed inter hæc genera potuũ poni debet protropum, ita appellatur à quibuſdam muſtum defluens antequàm calcetur uuæ. Hoc protinus diffuſum lagenis ſuis deferuere patiuntur, poſtea in ſole quadraginta diebus torrẽt æſtatis ſecutę ipſo Canis ortu, quod Iulius Pollux teſtatur. Habetur & protropon inter tranſmarina, quod Atheneus in Leſbo naſci dulce ſcribit, etiam prodromon ab aliquibus uocatum. At pramnium Hippocrates & prior Homerus celebrauit: premebat hoc Smyrnæ regio, in inſula primũ Icaro natum Seuius in petra, à quo nomẽ Pramno. Eſt & factitium quod uocant Græci adynamon. Albi muſti ſextarii viginti aquę dimidium feruet, donec excoquatur aquæ mẽſura. Alii marinæ ſextarios decem, tantundem pluuiæ in ſole quadraginta diebus torrent. Dant ęgris quibus uini noxã timent. Pro ueneno eſt ſapa, ſi quis ieiunus à balneis eam bibat. Polybius author eſt, Romanas mulieres non uinum ſed paſſum bibere ſolitas, ad reſtinguendam ſitim. Non poſſunt dici uina quæ Græci deuteria vocant, Cato & Latini lorã, maceratis aqua uinaceis. Sed tamen inter uina operaria numerantur, decima aquę parte addita quæ muſti expreſſa, & ita nocte & die madefactis uinaceis rurſusq; prælo ſubie

ctis. Alterum quod hoc modo: tertia parte eius qđ expreſſum eſt addita aquæ, expreſſoq; decocto ad tertias partes. Nulli ex iis plusq̃ anno vſus. dulci è genere eſt melitites. Diſtat à mulſo quod fit è muſto, quinq; cōgiis auſteri muſti, cōgio mellis & ſalis cyatho ſufferuefactis, auſterum. Fit & in Galliis vinum fictitii generis gratiſſimum, facili ratione. cinamomum ſaccarum & carpeſium teruntur in fiſcum, ex eo vinum liquatur, vt tranſeundo qualitates eas combibat. hoc vulgus hippocraticum cognominat. datur epulis præcipuis cum eſcharite pane bellariorum vice. Qui mos ſed in alio vino Athenienſibus fuiſſe legitur. Ex potuum generibus quæ naturam habent inebriandi, primas partes habet vinum, vt Leontinus eſt author: ſecūdas quod mirabile dictu eſt, aqua: tertias tenet quod frugibus aqua maceratis, triticū, auenā, hordeum dico, barbari confingunt. Addit ſenes facile temulentia capi, fœminas rarius viris ebrietate tentari. Vini deſideria Democritus ſanie tradit aboleri, quæ putatis vitibus emanans, inſcio temulento potui fuerit adiecta. Sic quā vitis attulerit noxam vini, ſuā ſanie luit. Berytius ebrios ad ſobrietatem reducere promittit acetum abundè potum. Ad ſe quoq; redire braſſicarum cibo atq; mellitis placentis. Africanus raphani ſucco manſo aut iride, tædia odoris vini diſcuti refert. Idem pollicetur ebrietatem non ſenſurum etiam ſi bibendi certamine prouocetur, qui caprinum pulmonē toſtum ederit, aut ieiunus quinq; aut ſeptem amara deuorarit amygdala, aut crudam braſſicam præſumpſerit. Arcet ebrietatem, eodem authore, corona è ramulis aiugæ facta. Vinū intra paucos dies optimi odoris Pamphilus effici tradit, ſi baccas myrti montanas ſiccas & tunſas mittas in cadum, & diebus decem requieſcere patiaris, tunc coles & vtaris. Vitis etiam flores arbuſtiuæ collectos in vmbra ſiccare iubet, tum diligenter tunſos & cretos in vinum coniici, dolium ſeptima die aperiri. Vinum fieri ad potandum ſuaue dicit, ſi fœniculi, vel ſatureiæ modum conuenientem mergi vino, atq; turbari feceris: vel fructum quem duę nuces pineę produxerint torrefactum, & linteo ligatum mitti in vaſculum, & vſui eſſe, quinq; diebus exactis. Vinum velut vetus effici

ex nouello Daniegeron pollicetur, ſi amygdala amara, abſinthium, frugiferæ pini coma, fœnum græcum tundantur, ex his cyathus in amphora vini fundatur. Anpiculũ quoq; vinum longã, vt inquit, ætatem ſimulabit, ſi meliloti vnciam vnam, dulcis radicis vncias tres, nardi Celtici tãtũdẽ, aloes duas tundis ac cernis, & in ſextariis quinquaginta, cochlearia ſex recondis, vasq; in fumo collocas. In albũ colorem fuſca mutari aſſerit Fronto, ſi ex faba lomentũ factum vino qs adiiciat, vel ouorum trium alborem infundat lagenæ, diuq; commoueat, ſequenti die candidum reperiri. Vitibus quoq; hanc eſſe naturã, vt alba vel nigra ſi redigatur in cinerẽ, vinoq; adiiciatur, vnamquãq; formam ſui coloris contribuere, vt ex nigra fuſcum, candidũ vero reddat ex alba, & hoc exactis quadraginta diebus inueniri. Diophanes ſcriptum reliquit, nigras vuas potẽtius vinum fundere, albas mediũ, fuluas nigris ſuauius. Addit nouellum vinũ frigidiſſimum eſſe, vetus calidiſſimũ, idemq; potentiſſimũ, & cum primis odoratũ: ſiquidem mora longa omnẽ aquoſam partem abſumit. Muſtum quod per pluuias frequentes imbecillitatẽ contraxit, crebro imbre perfuſa vua, ſic curari iubet, quod probari ipſius guſtu poterit. Hoc muſtum decoqui præcipit donec pars eius vigeſima poſſit abſumi, melius fieri ſi centeſima gypſi pars adiiciatur. Lacedæmonii eo vſq; decoquunt, donec vini qnta pars pereat, & quarto anno vſibus miniſtrãt. Quidam ſtatim atq; primum efferbuit muſtum, in noua dolia transferunt, in fundoq; ſidit ſuo pondere fæculentũ omne, atq; in metretas decem vini tres ſalis heminas adiiciunt. Intermenſtruo cum ſilet luna Zoroaſter maxime elutrianda præcipit vina, quod Sotion confirmat, obſeruariq; exortus ſyderum & emerſus, in iis enim fecem moueri volunt. Item cum roſa floret, aut germinat vitis, quã frondente conſulunt ſapientes, præſertim Heſiodus, aperto dolio ſummum imumq; vinum expendendum. Quod medias dolii partes tenet ſeruandum, vtpote quod & validius atq; durabilius ac patiens vetuſtatis exiſtimetur, Quod enim ſummis vaſis faucibus reſidet, aeris conſuetudine vires exhauriente, degenerat in vappam. quod fundo ſidit fęcis vicinitate vitia/

tur, quod ita cecinit Heſiodus.

ἀρχομένου δὲ πίθου καὶ λήγοντος κορέσσασθαι,
μεσσόθι φείδεσθαι.

Vaſa non ad ſummum uſq; labrum replenda, ſed fauciũ tenus, ne occluſo ſpiritu ſtrangulentur, coercitaq; ſuſpiret aura. Laborat uinum, ut Paxamus tradit, occaſu Pleiadũ, item bruma, uel cum flore uitis exuitur, æſtiuo ſolſtitio, uel exortu Caniculæ. Sentiunt uitia cum cælum incendio flagrat, cum etiam nimio frigore riget, cum uehementes inceſſerũt pluuiæ, item cum duro tonitru concutitur, aut uiolentis coruſcat fulgetris. Arcere tonitrus & fulguris noxam credidit Zoroaſtres, ferrum operculis doliorum ſuperpoſitum. Alii admotos lauri ramulos cæca naturarum diſcordia uinũ ab huiuſmodi iniuria uindicare ſcripſerunt. Vino quod acorẽ quendam iam concepit, ut author eſt Tarentinus, medetur ollula aquæ bonæ plena, quæ diligenter operta in dolium demergatur, poſt triduum inuenietur ab acore uinum ſeſe recollegiſſe, & aquam olere, ſi priſtinum robur reſumpſerit. Alii lactis caprini quinquageſimam partẽ infundunt, & inregunt, poſt quinq; dies eluctriant. Si ſitum oleat uinum uel aſpergmẽ ſentiat, iubet Apuleius tedas pingues igni flagrãtes in dolium coniici, & accenſas in uino reſtingui. Alii candentem teſtã immergunt, alii uas cõtinens aquam obruunt, & poſt triduum eliberari uitio experiuntur, alii apii ſemen & folia intingunt, alii recentis caſei ſerum permiſcent. Salignum lignum uino inditum omnem nequitiam tollit. A ſerpente immiſſum uirus, ut Democrito placet, ferreus ãnulus elicit. Turbulentiam uini confeſtim reſidere promittit Anatolius, ſi decoctæ ad tertias amurcæ ſingulas heminas in ſingulas uini metretas quis infundat. Si ſcire cupis emptor, ſi nullam miſtionis fraudem uinum experitur, mala aut pyra ſylueſtria in uas mitti præcipit Democritus. q; ſi ſupernatauerint fluitantia, meri ſynceriq; putat indicium: ſin demergantur, aquam contineri. Aliqui arundinem, papyrum, vel lignum, aut fruticem oleo illitum dolio mandant, dein extrahentes conſiderant ſi oleo guttulæ aquæ ſtillatim congeſtæ cohæreant: quod ſi deprehendatur, aquã continere certum

tum eſt. Si in ollam nouam antea nullo perfuſam humore biduo vinum adhibeatur, ea miſtam aquam extillabit. Alii calfactum vinum ſub diuo in nouum mittunt fictile, ſi aquam nouit degenerat in acetum. Alii in uiuam calcem vinū iniiciunt ſi ſyncerum eſt, hāc cogit: ſin aquoſum, diffundit. Porrò ſi in ſartaginem feruens oleum capientem vinum aquam habens fundatur, obſtrepet, & bullans exiliet. Aliqui ſpongia oleo imbuta ſpiraculum vaſis obturant, & inuertunt, ſi aqua inſit à ſpongia manās effluet. Si uas ad experienda vina è ligno hederę fiat, vinum transfluet & remanebit aqua, ſi qua miſta fuerit. Aphricanus in dolium vini liquidum alumen infundebat, & penicillo oleo peruncto dolii ſpiraculū operculabat, per quod inclinatū ſola profluebat aqua. Græci vini naturam tali ratione diſcernunt, & hanc in eo volūt eſſe diſtātiam, vt quod dulce eſt, grauius dicant: quod albū, conuenire veſicæ: quod luteo colore blanditur, concoctioni commodum: tranſmarinum pallorem gignere, & id tantum ſanguinem non creare. Ex nigris vuis potentius fieri, ex rubris, ſuaue, ex albis mediocre. Vino exhauſto natura eſt ſuccedendi viſcera calore: foris infuſo refrigerandi, vt iure dici poſſit viribus corporis non aliud vtilius, neq; aliud voluptatibus pernicioſius, ſi modus abſit. Muſta differentias habent naturales, q̄ ſunt candida, aut nigra, aut inter utrūq; media. Muſtum omne ſtomacho inutile, venis iucundum, à balneis raptim & ſine interſpiratione potum necat. Cantharidum naturæ aduerſatur, item ſerpentibus, maxime hęmorrhoo & ſalamandræ. Capitis dolores facit, gutturi inutile. Prodeſt renibus, iocinori, interaneis, & veſicæ: colleuat enī ea. Priuatim contra bupreſtim valet, contra meconiū, lactis coagulationem, cicuta.n, toxica, dorycnium, ex oleo potum redditumq; vomitionibus. Ad omnia infirmius albū, iucundius paſſi muſtum, & quod minorem capitis dolorem adferat. Vino aluntur vires, ſanguis, colosq; hominū. Vino modico nerui iuuantur, copioſiore lædūtur, ſic & oculi. ſtomachus recreatur, appetentia ciborū inuitatur. Cura triſtitiarum hebetatur, vrina & algor expellit, ſomnus conciliatur. præterea vomitionem ſiſtit. Collectiones extrà lanis humi-

dis impoſitis mitigat.multū roboris hic ſuccus facit. Lactis potus oſſa alit, frugum neruos, aquæ carnes. ideo minus ruboris eſt in corporibus illis, & minus roboris, contraq; labores patientiæ. Aſclepiades vtilitatem vini ferè æquari deorum potentiæ pronunciauit. Vetus copioſiore aqua miſcetur, nouum urinā magis expellit, minuſq; ſiti reſiſtit. Dulce minus inebriat, ſed ſtomacho innatat: auſterū facilius concoquitur. leuiſſimū eſt quòd celerrimè inueteratur. Minus infeſtat neruos quod vetuſtate dulceſcit. Stomacho minus eſt vtile pingue, nigrū, ſed corpora magis alit. Tenue & auſterum minus alit, magis ſtomachū nutrit, celerius per vrinam tranſit, tantoq; magis capita tentat. Vinū ſi ſit fumo inueteratum, inſaluberrimū eſt, etſi in iis quæ cariē traxerunt fortaſſe vt in materiis eã fumus erodat. Fumi amaritudine vetuſtatem indui perſuaſum eſt. Quo generoſius eſt vinū, hcc magis vetuſtate craſſeſcit, & in amaritudinem corpori minime utilē coit. Sua cuiq; ætas, media gratiſſima eſt. ſua cuiq; ſaliua innocentiſſima. Vinū annoſum, vt prodidit Dioſcorides, neruis & ſenſibus cæteris officit, quanq̃ iucundū guſtu. Damnatur ægrotantibus, quibus aliquid intus adfectū laceſſitum'ue ſit: innocens ſano, ſi dilutū & modicū fumat. Nouitium inflat, difficile coquitur, ſomnos graues facit, vrinas pellit. Media ætas & hoc & illud incōmodum vitabit, ideoq; ad valetudinem vtranq; pertinet. Albū leue, deiectu facile, ſtomachū excitat: contrà, nigrū pingue, peragi contumax, ebrietatē carnesq; alit. Rubrum vt colore ita & naturam inter illa mediã poſſidet. Candidū vtroq; ſtatu corpori ſalubrius eſt. Differentia in ſapore. Dulci craſſitudo maior, expiratio difficilior. In ſtomacho ſpiritus creat, aluū & inteſtina muſti modo turbat, ſed parcius inebriat: veſicę neruiſq; prodeſt. Auſterū urinas vehementius molitur, temulētiam & capitis dolores facit. Acerbū coquendo cibo vtiliſſimum, itē aluo continendæ rheumatiſmiſq; ſiſtendis. Quod verò lene, tenerū atq; molle dicit, minus infeſtat neruos, minuſq; vrinã ciet. Vinum marina aqua factum inutile ſtomacho eſt, ſitim creat, neruis nocet, ventri facile, ab infirmitate ſe recolligentibus inimicum. Reſina conditum frigidis ſto-

machis vtile putatur, non expedire vomitionibus ſicuti nec muſtum, neq; ſapa, neq; paſſum. Nouitium reſinatũ nulli cõducit, capitis dolorem & vertigines excitat, & ab hoc dicta crapula eſt. Tuſſientibus & rheumatiſmo prodeſt, item cœliacis, dyſentericis, mulierum menſibus. In hoc genere rubrũ nigrum'ue magis conſtringit magiſq; calfacit. Innocentius pice ſola conditum. ſed picem ſcire debemus non aliud eſſe quàm combuſtæ reſinæ fluxum. Hoc genus uini excalfacit, concoquit, purgat: pectori, ventri vtile. Item vuluarum dolori ſi ſine febre ſint, vetuſtæ defluxioni, exulcerationi, ruptis, conuulſis, vomicis, neruorũ infirmitati, inflationibus, tuſſi, anhelationibus, luxatis in ſuccida lana impoſitum. Merum remedio eſt contra cicutas, coriandrum, aconita, meconium, argentum viuũ, apes, veſpas, crabrones, phalangia, ſerpentium ſcorpionumq; ictus, contraq; omnia quæ refrigerando nocẽt. priuatim cõtra preſteres, hæmorrhoidas, fungos, aduerſus inflationes roſioneſq; præcordiorũ, & quorum ſtomachus in vomitiones effunditur, & ſi venter aut interanea fluxiones ſentiant, dyſentericis, ſudatoribus, in longa tuſſi, in epiphoris meracum. At vero cardiacis in mãma læua merũ in ſpongia poni prodeſt. Ad omnia maximè album inueteraſcens. Vtiliter etiã uino fouetur uirilitas iumentis, quo etiam infuſo cornu laſſitudinem auferri tradunt. Simias & quadrupedes quibus digiti ſunt, negãt creſcere aſſuetas meri potu. Quòd ad febrium valetudines attinet, certum eſt non dandum in febri niſi veteribus ægris vinum, nec niſi declinante morbo: in acutis verò periculis nullis niſi cum manifeſtas habent remiſſiones, nec à partu abortuue, nec à libidine ægrotantibus, nec in capitis doloribus, nec quorum acceſſiones cum frigore extremitatum veniant, nec in febri tuſſientibus, nec in tremore neruorumq; doloribus vel faucium, vel ſi uis morbi circa illa intelligatur, nec in duritia præcordiorum, venarum vehementia, neq; in opiſthotono tetanóue, nec ſingultibus, nec ſi cum febre difficultas ſpirãdi ſit, minime oculis rigentibus & ſtantibus genibus, aut quorum conniuentium perlucent oculi, neu palpebris nõ coeuntibus, aut ſi cruore ſuffundun-

tur oculi, vel ſi lachrymæ in oculis erunt. minime linguą graui fungoſaq́ꝫ iperfecta ſubitͦ de loquentibus, nec ſi vrina difficile redditur, neqꝫ expaueſcentibus repente, neqꝫ defectis, aut torpentibus, nec ſi per ſomnos genitura effunditur. Cardiacorum morbo vnicam ſpem in vino eſſe certum eſt. Meracis potionibus p viginti dies ante Canis ortum, totidēq́ꝫ poſtea, ſuadet Heſiodus vti: aquæ, tamen potum interponere vtiliſſimum. Item iugi ſuper bibere ebrietati, quam frigidæ potus extemplo diſcutit. Dari nō niſi inter cibos debet, nec à ſomno ſtatim, nec præcedente potu alio, hoc eſt vtiqꝫ ſitienti. Viro facilius q̄ fœminæ, ſeni q̄ iuueni, iuueni q̄ puero, hyeme q̄ æſtate, aſſuetis potius q̄ expertibus. Modus dādi pro vehementia vini, item miſtura. atqꝫ vulgo ſatis putāt vnum vini cyathū duobus aquæ miſceri. Sed diſſolutio ſtomachi ſit, dandum, & ſi cibus non deſcendat. Vinū quod ex vuis à decerptu ſole aduſtis, aut diutius i vite percoctis exprimitur, dulce Creticum, ſiue protropon, ſiue pramnion Dioſcorides appellari tradit. Item quod muſto decocto fit & ſiræum, ab aliis hepſema & ſapa dicitur. Si nigra ſpectantur, pinguia copioſiq́ꝫ alimenti erūt: ſi alba, tenuiora: media, mediam vtriuſqꝫ naturæ vim ferent. Omnibus tamē aſtringendi continendiq́ꝫ vis adiuncta. Arteriæ languidos ictus recreat. Contra venena omnia quæ exulcerando necāt pro remedio eſt, ex oleo potum redditumqꝫ vomitionibus. Datur contra meconium, toxica, lactis coagulationē, cicutam: item aduerſus renum veſicæq́ꝫ roſiones atqꝫ morſus, aliqui inflationem & vitium afferre ſolent. Nigrum priuatim alui fluxiones cohibet, album emolliendo eam efficacius. Vini naturam in commune ſic proſequitur Dioſcorides. Vinū meracum ſyncerumq́ꝫ omne cui auſteritas ſponte naturę cōtigit, excalfacit, facile digeritur in mēbra, ſtomachum recreat, appetentiam ciborum inuitat, carnes alit, ſomnū conciliat, vires coloreq́ꝫ nutrit. Copioſiore hauſtu valet contra cicutas, coriandrum, pharicum, ixiam, ſpumam argenti, taxum, aconita, ſungos, morſus & vulnera ſerpentum, & omnia quę refrigerando necant, aut ſtomachum in vomitiones effundāt aut redundare faciant, ac quorum ſtomachus flacceſcat diſſo

lutuſq; infirmitatem contraxerit, ſi vēter & interanea rheumatiſſimum ſentiant. Sudatoribus, expaueſcentibus repente, & quibus corpus immodico ſudore digeritur, album maxime, inueteraſcēs, dulceſcitem renibus ac veſicæ. Vlceribus inflāmationibusq; in ſuccida lāria imponitur. Vtiliter theriomata & phagedænæ & vlcerum fluxiones fouentur vino. Ad ſanorum vſus prima authoritas Italicis tribuitur, phalerno, ſurrentino, ſetino, & pluribus aliis quæ in Campania premuntur. Inter græca palma tribuitur Chio, Lesbio, Phygelitæ, & quod Epheſi naſcitur. Stomacho minus vtile, inflans, pingue, nigrū, ſed corpora magis alit. Tenue auſterū minus nutrit, magis ſtomachū iuuat. Vetus, candidū tenue, validius vrinas proritat, tātoq; magis capita tentat: copioſius neruis infenſum. Nec in vetuſtate, nec nouitate, ſed media ætate bene valentibus ſalubria. Modus autē pro ætate, & bibendi conſuetudine, pro temporū ratione, pro vini vehementia decernitur. Optimū habetur præceptū ut ſitienti demum bibatur ad deſideriū redimendū, vt cibus potu madeat. Omnis ebrietas pſertim iugis pernicioſa corpori, quoniam nerui copioſo vino diebus ſingulis obſeſſi acutis morbis iaciunt fundamēta. Vino tamē copioſius indulgere poſt aquæ potus non eſt alienū, quoniam ita repurgatis ſenſibus ex alto extrahunt quæ impedimētō ſunt, & per cæcos meatus diſcutiunt: cęterū aquā ſuperbibere conuenit. Ebrietatē ſequunt pallor, genæ pendulæ, oculorū vlcera, tremulæ manus, effundentes vaſa plena, inquies nocturna, omnium ferè rerū obliuio, morſq; memoriæ, poſtero die fœtidi halitus. Præmium ſummū ebrietatis libido portentoſa, & iucundū nephas. Omphacites vinū priuatim in Lesbo fingi Dioſcorides eſt author, vuas paulo ante maturitatē decerptas, etiam ſemiacerbas per triduū aut quatriduum ſole torreri, donec acini paſſi fiant, rugaſq; planè contraxerint: tum premi, deinde fictilibus fideliis ſole inueterari. Cōſtringit hoc, ſtomacho vtile cibos non coquenti diſſolutoq;, grauidarum malaciis defectionibusq;, neq; nō ilei tormentis. Placere incipit ab annis pluribus, non aliter idoneo, poculento've vſu eius. Vinum omphacites idem eſſe videt quod & biæum Græci

vocant, quanq̃ largiorem marinam ei aquam adiiciunt: cætero conueniunt. medicinæ item cõgruunt. Vt errare mihi videantur, qui potius bion, quaſi à vita ductum nomẽ ſcribant: cum Plinius biæon à feſtinatione, quaſi violenter fiat, vocari ꝓdiderit. Deuterias ita fieri præcipit Dioſcorides, In uinaceos è quibus trigita muſti cados expreſſeris, cados aquæ tres addi, tum calcari, expreſſumq́; ad tertias decoqui, deinde in ſingulos congios modi huius qui remanſit, ſextarios ſalis binos cõiici, acta hyeme decapulari in fictilia, poſt annum vti. Datur hoc ægris quibus vini timetur noxa, appetentia eorum ſæpenumero vrgente, quorũ deſiderio ſubſcribere nonnunquã cogimur: item iis qui à longa valetudine ſe recolligunt. Vinum melitites, vt Dioſcoridi placet, diſtat à mulſo: quod illud è vino vetere auſtero addito mellis exiguo tẽperatur: hoc è muſto in quinq; congios auſteri muſti, congio mellis & ſalis cyatho inditis. Vas in quo id fiat amplitudine capaci quæritur, vt locus feruenti & ob hoc intumeſcenti ſufficiat. Salis modus qui dictus eſt, paulatim inſpargitur donec bulliat: ſimul uero quàm feruere deſiit, in cados diffunditur. Vinum hoc alit vires, odoratumq́; habetur. Datur in febri vetuſta, imbecillo ſtomacho, quoniã ventrem molliter lenit: item articularis morbis, vitiis renũ, capitis infirmitate laborantibus, mulieribus vini abſtemiis. Mulſum quod œnomeli vocant, ex annoſo auſteroq́; vino & melle quã optimo vtiliſſimum fit. Minus hoc inflat & velociter ſidit, inueteratum corpus auget, media ætate aluum vrinasq́; ciet, ſuperſumpto cibis noxa contrahitur, antecedens implet quidem, ſed auiditatem cibi cõmouet. Temperatur duobus cadis vini, uno mellis adiũcto. Quidã vt compendium operæ faciant, cum vino mel decoquunt, deinde ita in fictiles lagenas diffundunt. Alii parcentes impẽdio in ſextarios muſti feruentis ſextarium mellis adiiciũt, cum deferbuerit elutriant, ita conditum dulcedinem continet. Vinum facillimè cum melle concorporatur, quod in dulci nunquã euenit: verum ex auſtero factũ mulſum & decocto melle non implet ſtomachum, ac minus inflat, appetẽdi reuocat auiditatem cibi, aluum mollit frigido potu, calido ſiſtit, au-

get corpora. Mulſum in Thracia primus Ariſteus cōperit. Multi ſenectam longā intinctu mulſi tolerauere, nihil ad cibum adhibentes q̄ panem. Longæuos integris ſenſibus degere pollicetur Diophanes, qui mellis vſum ſequuntur. Interrogatus itaq; Democritus quanam ratione homines vigorem animi & corporis integritatē cuſtodirent, ille reſpōdit: Si foris oleo, intus melle linirentur. Multi itaq; annos vitæ longos mulſo vino retulerunt acceptos. Porrò ex muſto quod fit mulſum, Græci nectar vocāt, & hac ratione cōficiunt. Muſtū quouſq; ad dimidias ferè reſideat excoquūt, & in decem eius ſextarios vnum mellis Attici miſcent ſextarium, & in cadum transfundunt, gypſatoq; vaſis ſpiraculo in vmbra recondunt. Hoc genus inflationibus obnoxiū eſt, aduerſum ſtomacho: datur alui ciendę cauſa. Sed quod emēdicato à Latinis, vt arbitror, cognomine conditū iidem appellant, ita ſolent conficere, Piperis eloti, & vbi fuerit reſiccatum triti ſcrupulos octo, mellis Attici ſextarium vnum, vini veteris albi ſextarios quinq; permiſcent. Sed res expoſtulat, vt ſimul de aceto diſſeramus: eſt enim vini vitium, quod ad luxuriam ceſſit hominibus, tot ad vſus expetitū, ſine quibus vita mitior exigi non poſſet. Eſt vappa vitium vini ſed nulla commēdatione, quin probroſa quoq; res vel hominum cōuitio quorum degenerauit animus. Fit autem vappa cum iterum ſponte muſta feruēt, qua calamitate cum deferbuit, deperit ſapor, vappæq; nomen accipit. Infuſum terræ acetum ſpumat, ſaxa rumpit, quæ non ruperit ignis antecedens. cibos quidem & ſapores non alius magis ſuccus commendat & excitat. Compeſcitur aſperitas eius toſto pane, aut vino, aut ſale: contrà iners accenditur pipere aut laſere. Acetum aliud non eſſe quàm culpatum vinum quis neſcit? Aqua miſtum oxycratum, Latini poſcam vel puſcam appellant: ipſi quoq; Græci, vt Paulus & Aetius, phuſcam nominant. Acetum ſubito ſic fieri Græci promittunt, ſi tuſam betæ radicem in vinum conieceris, poſt horas tres in acetum degenerabit. Quòd ſi in priſtinum ſtatum reſtitui voles, braſſicæ radicem indidiſſe ſatis eſt. Mirum acorem cōcipere tradit Sotion, ſi aridi vinacei aut pau

ci vuæ acerbæ acini demittantur. Pyrethrum infuſum acorem ſupra modum accendit, ſi cum vna parte ferueſactũ reliquę miſcueris. Acerrimum idem fieri putat & ſuaue, vetuſtis graminis radicibus aut immerſo lactis ſero, aut cinere querno, aut candentibus carbonibus in eo reſtinctis, aut ſi ciceribus teſtiſue igni flagrantibus acetum uratur. Diu ſuũ acorem tueri refert Apuleius, ſi fabæ cum citrii mali ſucco vaſi confundantur. Si iniecto alumine tanq̃ ferueſcens intumuerit, aquam cõtinere Græci exiſtimant. Dulce faciunt addito muſto, quo poſt triginta dies vtuntur. aliqui muſti quod vuarum calcatu confluxit vnam metretam in duabus aceti, vt triens ex modo ſuperſit. Alii mẽſuram muſti duplã, aquæ potabilis triplam ad aceti partẽ diſcoquunt, dum totius modi dimidium reſtet. Acetum etiam fit non ex uino cõmentitium multis modis. Perſica mala mollia & torrefactum hordeum in vaſe mixtim cõputreſcere ſinuntur, expreſſus ſiſco ſuccus acorẽ concipit. Alii ſine vino ita acetum confingunt. Fici veteres & torridum hordeum & citrioꝝ malorum interna caro crebrius ſubacta cõturbataq; colis exprimũtur, vt in aceti vicẽ ſuccus cedat. Alii marinam aquã & gypſum concoquunt, admiſtaq; aqua fluuiali percolãt aceti vſu. Acetum tranſit in remedia, calidiſſimũ Theophraſtus exiſtimauit natura, frigidum cõprobat Galenus. Vis ei ſumma in refrigerando, non tamen minor in diſcutiendo. Hauſtũ per ſe faſtidia diſcutit, ſingultus cohibet, ſternutamẽta olfactu ſiſtit, vim æſtus in balneis arcet ſi contineatur in ore. Itẽ cum aqua bibitur aut vtiliter gargariſſatur iis præſertim qui à ſolis ardoribus conualeſcunt. Plurimũ fotu medet̃ poſt vredines. Lepris, furfuribus, manantibus vlceribus, canis morſibus, ſcorpionum ictibus, muris aranei & ſcolopendrarum venenis auxiliatur. Cõtra aculeatorum virus, multipedum morſus remedio eſt. Conglobatum vtiq; ſanguinem diſcutit. Aduerſus lichenas bibitur & imponitur. Siſtit aluos & defluxiones infuſum. Calidum in ſpõgia appoſitũ medetur ſedis uitiis, melius adiecto ſulphuris ſextante, ſextariis tribus aceti, aut hyſſopi faſciculo. In procidẽtia ſedis ac vuluæ ſalutare. Tuſſim ueterem inhibet, gutturis rheumatiſmos,

orthopnœã, & dentium labefactionem leuat. Veſicæ nocet & neruorum infirmitatibus. Acetum vſus docuit, vt Celſus tradit, bibendum cum aſpis percuſſit. quod demonſtraſſe caſus dicitur cuiuſdã pueri, qui cum ab hac eſſet ictus, partim ob ipſum vulnus, partim ob immodicos æſtus ſiti premeretur, & ſiccis locis aliũ humorem non habentibus, acetum qđ ſecum forte habebat, ebibit & liberatus eſt. Credit quoniã id quãuis refrigerandi vim habeat, tamẽ habet etiã diſſipandi, quo fit vt terra reſperſa eo ſpumet. Eadẽ ergo ui ſpiſſeſcentem quoq; intus humorẽ hominis ab eo diſcuti, ſic dari ſanitatem. Idem refert Plinius contra aſpidem pollere: nam cum aſpide calcata quis percuſſus utrẽ aceti ferens, quoties depoſuiſſet ſentiebat ictum, aliàs illæſo ſimilis. Intellectum inde remediũ eſt, potuq; ſuccurſum. Neq; altero os colluũt venena exugentes. Non eſt prætereundum ſilẽtio: quoſdam graui morbo pedum conflictatos, cum dolori pares non eſſent, demerſis in acetum calidum cruribus in acerrimo ualetudinis impetu, ſoſpites euaſiſſe, portentoſa medicorũ ſcientia. Aceto refrigerandi & ſpiſſandi vim tribuit Dioſcorides. Stomachum & appetentiam excitat, omnem abundantiam ſanguinis potu inſeſſioneq; ſiſtit. Alui fluxiones cibis incoctum reprimit. In velleribus ſuccidis aut ſpongia impoſitum ſanguinem vulnerum & inflãmationes inhibet, procidentiam ſedis & vuluæ conſtituit, gingiuas ſanat abſcedentes & ſanguine manãtes. Prodeſt nomis, ignibus ſacris, ulceribus quæ ſerpunt. Eodẽ pterygia, lichenes, & lepræ curantur, addito vtiq; ſemper aliquo ex iis quæ priuatim aduerſus ea vitia polleant. Vlcerum phagedænas nomaſq; ſępius fouendo cohibet. Podagricis calido fotu cum ſulphure auxiliatur. Sugillata cum melle litum emendat. Capitis ardores cum roſaceo in ſpongia vel ſuccida lana refrigerat. Iuuãtur hydropici, grauitates aurium, ſoni tinnituſq; ſuffitu feruẽtis. Eodem inſtillato uermes earum necãtur. Panos coercet tepidi fotus aut imbuta eo ſpongia, pruritus mulcet. Cõtra venenatos morſus qui refrigerando nocent calidũ cõmodè fouetur: frigidũ aculeatis è quibus vredo ſequitur remedio eſt. Aduerſus omnia venena propinatur calidum vomitio-

tibus redhibendum, præſertim contra meconium, cicutam, conglobatum in ventre ſanguinem, concretum lac, fungos, ixiam, taxumq; cum ſale. Hauſtu raptas hirudines ſorbitione pellit. Tuſſim veterem placat, recentem laceſſit, gargariſſatum fluxionibus faucium reſiſtit. Anginis, vuæ precidenti, dētium dolori calidum colluitur. Acetum mulſum quod oxymeli vocant Græci, hoc modo temperatur. Aceti heminas quinq;, ſalis marini pondo, mellis minas decem, aquç ſextarios quinq; pariter coquito, decies efferueſcente cortina. atq; vbi refrixit diffundito, & ſinito inueterari. craſſitudines detrahit potum Iſchiadicis, morbis articularibus, & comitialibus prodeſt. Contra ſerpentes quos ſepas vocant & contra meconium hauſtum ixiæq; venena auxilio eſt. Anginis vtiliter gargariſſatur. Democritus aceti ſcyllini temperandi hanc rationem dedit, Scyllæ quç ſit alba, direptis duris atq; extrinſecus poſitis omnibus, tenera medietas pōdo ſelibræ in minutas partes reciditur, ſegmenta per dies triginta in ſole reſiccantur, duodecim imbre aceti conſperguntur, dein in aceti q̃ acerrimi duodecim ſextarios mergūtur. Poſt eum numerum dierum ſcylla eximitur, acetum diligenter excolatur, in vas bene picatum transfunditur. Quidam pondo ſcyllæ in ſextarios aceti quinq; demittunt. Alii tunicis quidem eas repurgant, ſed exareſcere non patiuntur, ſtatimq; muſteas & recentes alias pari menſura conijciunt in acetum, & initio ſeptimi menſis eximunt: hoc aſperius acriusq; cenſetur. Gingiuas labētes collutum aſtringit, mobiles dentes firmat, graues oris halitus & putrilagines tollit. Corroborat & faucium callum iis qui vocis ſtudioſi ſunt, eã enim expedit clarãq; ac canorã efficit. Prodeſt affectis ſtomacho, ciboſq; ægre concoquentibus: item comitialib. melancholicis, vertiginoſis, mente captis, vuluarum ſtrãgulationibus, lienis incremento tumidis, vitio coxendicum, recolligendis corporibus. Colorē alit, valetudinem firmat, oculorū aciem obiter exacuit, tarditatem aurium inſtillatione purgat. Generatim ad omnia laudatiſſimum, modo inteſtina vlceratio non ſentiatur. Capitis doloribus, neruis infirmis dat̃ quotidie bibendum, inter initia modice, proceſſu copioſius, pau-

latim,modo creſcente vſq; ad cyathum,quanquàm non deſint qui cyathos binos & amplius dari præcipiant. Fęx vini non incōmoda medicamentis,cui tanta vis ineſſe creditur, vt deſcendentes in cupas enecet. Experimentū demiſſa prębet lucerna,quādiu extinguatur deſcenſionis periculum denuncians. Siccata recipit ignes ac ſine alimento perflagrat, cuius vis & natura quæ nitro. Fęx cum expirauerit lauādis corporibus vtilis. Fęx aceti pro materia acrior ſit oportet, vtriq; multum adiicit virium crematio. Vſta ſphecle quaſi fęcula dicitur,interim ſpheclen pro cruda fæce Græci vſurpant. Cruda reprimit humores,aduerſus alui defluxiōes & ſtomachi imponitur,profluuia mulierum illita genitalibus & imo ventri mitigat,panos diſcutit nondum exulceratos, rigentes mām̄as & ſui lactis impatientes extinguit. Cremata vngues ſcabros aufert cum reſina,addito lentiſcino oleo. Illita vna nocte rufat capillum. Oculorum medicamētis eluta miſcetur,cicatrices hęc eorum & caligines pellit. Crematur noua teſta copioſo igni donec ardeat. Aliis gleba fecis in carbones accenſos abſconditur. Experimentum legitimæ coctionis vt exalbeſcat,aut æris colorem ſibi adſciſcat,illataq; linguę videatur vrere. Illo modo & aceti fęx coquitur. Virtus inſigniter adurens & vehementer exiccans, melior quo recentior. celerrimè exanimatur nō incluſa. Hæc cremata ampliat vires, vtiliſſima ad compeſcendas lichenas furfureſq;. Sic lepris & vlceribus manātibus imponit̃,eruptionibus pituitæ illinitur. Sicca vel madida contra phalangia & teſtiū mām̄arūq; collectiones. Medet̃ illita & teſtibus & genitalibus. In vino aduerſus ſtrangurias bibit̃. Reſiſtit ſuppurationū incremētis. Stomachū,interanea,ventrem illitu adiuuat. Appoſita in linteo vuluas purgat. Decoquit̃ in patinis cū ſale & adipe ad tumorē maxillarum & ceruicū. Fęx aceti ſua pro materia acrior ſit eſt neceſſe,multō magis exulcerat. Acetū aqua miſtū oxycratū,Latinis poſcā,recentioribus Græcis phuſcā diximus appellari. Sed vt Aetius eſt autor,ſi ſimplici ratione cōſtruatur,refrigerat & humectat: condita tamen & calorem ſibi & ſiccitatē adſciſcit. Inter veteres,ut idem inquit,omnes ferè cōuenit,noxiū parere ſuc/

cum. neruis officere, flatuoſos ſpiritus creare, capitis dolores concitare, contra ſacrum morbum prodeſſe, vini crapulam mitigare, ſanguinis acrimoniam lenire. Conſuluntq; ea potione abſtinēdum, quod facile putrilaginē concipiat qui ex eo contrahitur humor, item propter noxā quam neruis infert. Produnt ebur aliquādiu phuſca maceratum ceræ inſtar emolleſcere, obſequioſumq; in opus quodcūq; tractari, quod Dioſcorides zytho tribuit. Recentiores, qui diligenter placita veterum obſeruarunt, multis vtilem, & ſecūdam tueri valetudinem deprehenderūt: & vt verū, idem inquit Aetius, fatear, prodeſt calidiore natura p̄ditis: item iis qui inteſtino ventris calore flagrantes perpetua ſiti cruciātur, maximè ſi citra quācunq; miſturā ſimplex meraq; propinetur. Tum deſideria ſitis ardoresq; reſtringit, cibi faſtidium abigit, appetentiam inuitat. Ventrē mouet & ſubinde molitur vrinam. Cæterum apprimè nocet iis quibus in humidiore ſtomacho pituita coiit, frigidamq; ſortiuntur huius partis naturam.

Vlmus. Cap. CXLIIII.

VLMVS Græcis ptelea Gallis orma nominatur, procera eſt arbor, folio idiuiduo, lente crenato, ſcabro, oblongiore q̄ pyro, ſemen racemoſum. in foliolis & petiolis gummi producit, & quoddam beſtiolarum genus quod cnipes dicunt, materie flaua, robuſta, neruata, deformi, & quæ nihil præter cor habeat. Viridis cęſu facilis, ſicca difficilis. Germinat inter primas paulo ante Aequinoctiū. facilis apud aquas incrementi. Duum eſt Theophraſto generum, montanę quā oripteleam nominant: alterum campeſtris, quæ fruticoſior, folium indiuiſum, leniter per oram ſerratū, oblongius q̄ pyro, ſcabrum. Arbor grandis & celſa, irriguis amica, ligno flauo, neruoſo, robuſto, vt quæ tota cor ſit. Vtuntur ea ad fores lautiores, ad cardines, aſſamēta portarum, & torcularia prelaq; & ſontiſi caueas, & ad carpentariū quandoq; opus. Viridis facile cęditur, ſicca difficile. Sterilis habetur arbor. Cradæ vlmo vt fico, robori, platanoq; gignuntur. Vuam fert, & in petiolis lachrymæ modo gummi, & beſtiolas culi-

cibus caprifici ſimiles in folliculis, & autumno cachryes vocatas, complures, minutas atq; nigras. Rigorem ſuum materies conſtantiſſimè tuetur, ob id cardinibus vuluarum dicatur, in aere perpetua, vt immerſum aquis robur æternum. Poſt vindemiam & Arcturum cæditur. Lenta eſt & humidior, argumēto quod poſt cęſuram erecta multum remittit humoris. Italię quatuor ſunt vlmi faſtigia, noſtrates dēſiore folio & ab eodem pediculo numeroſiore, Gallicum, item ſylueſtre, quartum attinias vocant excelſiſſimas, & in iis ſiccanas illis præferunt, quæ non ſunt riguæ. Steriles attiniæ, ideo plantis ſeruntur autũno vitibus, & maritæ appellant̃. Omnes radicum plantis proueniunt, reliquæ ſamara, ita nominatur vlmi ſemen. Vitium amicitia accipitur vlmus. Attinia ſcopis tantũ naſcitur, damnataq́; religione, quia fructũ non ferat. Circũaguntur vlmo folia poſt ſolſtitiũ. quo argumento intelligitur ſydus confectũ. Tradunt vlmũ in exemplis cuius cacumen amputatum erat, reſtitutã ſponte, ita ut poſtea floruiſſet. Fluit ex ea gũmi in Corico monte Ciliciæ ad nihil vtile, & culices ibi naſcuntur. Rigorem fortiſſimè ſeruat ulmus, & ob id cardinibus aſſamentiſq́; portarũ utiliſſima, quoniam minimè torqueatur, permutanda tantum ſic vt cacumē ab inferiore ſit cardine, radix ſuperior. Vlmorum prius q̃ folio veſtiant̃, ſamara, ita vocatur eorum ſemē, colligenda eſt circa Martias Calēdas, cum flaueſcere incipit: deinde biduo in vmbra ſiccata ſerēda denſa in refracto, terra ſupra minutatim cribrata. pluuiæ ſi non adiuuent, riganda. Deferendæ ex arearum venis poſt annum in vlmaria interuallo pedali in vnamquãq; partem. Maritas vlmos autũno ſerere vtilius, quia carent ſemine, nam eæ à plantis ſeruntur. In arbuſtum quinquennes transferuntur, aut vt quibuſdam placet, quæ vicenum pedum eſſe cœperunt, altitudine pedum trium, pari latitudine, circa poſitas terni pedes vndiq; ex ſolido exaggerentur. Columellæ vlmorũ duo tantũ genera, Gallicum & vernaculum: illud attinia, hoc noſtras dicitur. Attiniam vlmum, vt idem ait, Tremellius Scropha ferre ſameram, quod eſt ſemen huius arboris, falſo eſt opinatus, nam rariorē ſine dubio creat, idcirco pleriſq; ſterilis vi-

detur, ſeminibus inter frondem, quam prima germinatione ædit, latentibus. Itaq; nemo iam ſerit ex ſamera ſed ex ſobolibus. Eſt autem Vlmus longè procerior & lætior quàm noſtras, frondemq́; iucundiorem bubus præbet, qua cum aſſiduè pecus alueris, & poſtea generis alterius frõdem dare inſtitueris, faſtidium bubus adfert. Itaq; agrum genere vno attiniæ Vlmi conſerendũ probat Columella: ſin minus fieri poterit, dabitur opera vt in ordinibus diſponẽdis pari numero Vernaculæ & attiniæ alternentur: ita ſemper miſtis frondibus erit vtendum, quaſi hoc condimento illectæ pecudes fortius iuſta cibariorum conficiant. Vlmus ꝙ iucũdiſſimum pabulum bubus adfert variis generibus ſoli prouenit, à pleriſq; reſeritur. Minus lætatur mõtoſis, vitem alit, eiusq́; ſocietatem commodiſſimè patitur. Vlmus quam attiniam vocant ruſtici, generoſiſſima eſt & lætiſſima, multamq́; frondẽ miniſtrat, eaq; maximè ſerenda pinguibus locis vel etiã mediocribus. Capræ quidem & oues libentius hanc frondẽ appetunt. Ea ad recipiẽdum vitem formatur, alternis brachiis in modum ſcalarum relictis. Cum firma videbitur, ab ipſo crure pedali intermiſſo ſpatio maritabitur viti. Vlmi folia, cortex, rami, vim habent ſpiſſandi & vulnera contrahendi. Corticis interior tilia lepras ſedat, & folia ex aceto illita. Corticis denarii pondus potum in hemina aquæ frigidæ aluum purgat, pituitas & aquas priuatim trahit. Imponitur collectionibus lachryma, & vulneribus ambuſtisq́; decocto fouere prodeſt. Humor folliculis arboris huius naſcens cuti nitorem inducit, faciemq́; gratiorem præſtat. Cauliculi foliorum primi vino decocti tumores ſanant, extrahuntq́; per fiſtulas. Folia, cortices, rami, vt Dioſcorides adfirmat, aſtrictoriam obtinent naturam. Folia ex aceto trita lepris efficaciter illinuntur, vulnera glutinant, ſed multo magis corticis tilia, ſi faſciæ loco deligetur. eſt enim vitilium modo ſequax lentusq́;. Craſſioris corticis vnciæ pondus in vino vel aqua frigida pituitas trahit. Fracta celeriter ſarcit decoctũ foliorum corticisúe radicibus detracti, ſi crebro foueantur. Humor in folliculis prima germinis eruptione cuti illitus nitorem adfert, faciemq́; ſplendidiorem reddit, Qui dum ſic-

catur abit in animalia, quæ culicum formam gerunt. Folia cum tenereſcunt olerum modo ad eſus obſonantur.

¶Ziziphus. Cap. CXLV.

ZIZIPHA Papinius ex Africa nouiſſimis Auguſti temporibus primus iuexit in caſtris ſata; & aggeribus præcipuè decora: baccis ſimiliora quàm malis, & in tecta iam ſyluæ aſcendunt: flore oleæ, ſed odorato magis: baccis cornis ſimile pomum, quo amplius & maturius eo innocẽtius. Duplex ziziphi genus, vt Columellæ placet, rutilum & candidum: nam & rutilam & albam ziziphum probatiſſimam ad apum paſtiones tradit. arbor maiorũ generis, officinis omnibus iuiuba dicta. Zizipha grano ſerunt. Locis calidis Aprili menſe ziziphum conſeremus. amat calida loca. Pangitur oſſibus & ſtipite & planta, creſcit tardiſſimè. Si plantam ponis, Martio magis in terra molli: ſi oſſibus feras, in ſcrobe palmari, ita vt terna grana per ſcrobem cacuminibus ponãtur inuerſis. quibus in imo & in ſummo infundatur lætamen, & cinis, & herbis adnaſcentibus manu planta liberetur erumpens. Cum pollicis ſoliditati ſimilis fuerit, transferatur in locum paſtinatum vel in ſcrobem. Terram diligit nõ nimis lætam, ſed proximam tenui atq; ieiunæ. Per hyemem prodeſt illi vt circa caudicem lapidum cumulus aggeretur, qui æſtate debet auferri. Si arbor hæc triſtis eſt, ferrea ſtrigili ſub raſa hilarior fiet, vel ſi fimum bubulum radicibus modicè & frequenter adfundas. Zizipha collecta matura in longo vaſe fictili ſeruantur oblito, & loco ſicciore compoſito: vel recenter lecta poma ſi guttis vini veteris perfundas, efficitur ne ea rugarum deformet attractio. Seruantur etiam deciſa cum ramis ſuis & fronde ſua inuoluta atq; ſuſpenſa. Præferuntur è ziziphis ædeſina uecata vt quidam putauere, quamgrandiſſima, calore & humore temperata medicis monſtrantibus. ſerica ea vocat Galenus, parui ſucci poma, nec concoctioni nec ſtomacho facilia. Nanq;, vt idem teſtatur, inſolentibus, & effrenatis pueris, & mulieribus ſibi gratia tantum expetuntur, exiguumq; præbent ali-

mentum. Pomum tamen quo fuerit grandius, & maturius, eo innocentius, cum alioqui difficile perficiatur & lienem offendat, itaq; decocto potius vtendum cenſent. Calore & humore tẽperata tradit Aetius: ideo ſanguinis acrimoniam edomant. probum ſuccum creant, ſeroſum ſanguinis humorem eliciunt. Decoctum eorum tuſſim & difficultatem ſpirandi lenit: pectori, renibus, veſicæ prodeſt. Præſtantiora ſunt maiora, cuiuſmodi quæ ædeſina nominãtur. Vomitionem acri concitatam humore ſedant, verum ægrè coquuntur, & lienem lædunt. Eorum decoctum ſalubrius propinatur.

LIBRI PRIMI FINIS.

REGISTRVM.

a b c d e f g h i k l m n o p q r ſ t

u x y z & ꝯ ꝝ.

A B C D E F G H I K L M.

Omnes ſunt quaterni.

Impreſſum Venetiis, per Bernardinum Bindonum, Mediolañ. Ad inſtantiam domini Ioã. Baptiſtæ Pedrezani, ipſiusq; impenſa. Anno Natiuitatis Domini. M. D. XXXVIII.

S.N.IV.3